This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

UC-NRLF
$B 104 697

IN MEMORIAM
BERNARD MOSES

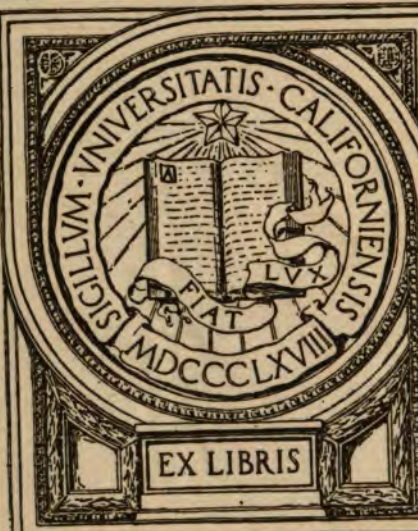

EX LIBRIS

UR MINNET OCH DAGBOKEN

OM

11 – 12

MINA SAMTIDA

PERSONER OCH HÄNDELSER EFTER 1815

INOM OCH UTOM FÄDERNESLANDET

AF

POSTHUMUS.

Eheu fugaces, Posthume, Posthume,
Labuntur anni...
(HORATII CARM., LIB. II. ODE 14.)

ELLOFTE DELEN.

REPRESENTATIONS-OMBILDNINGEN.
SKANDINAVISMENS YTTERSTA OCH INNERSTA.
CARL XV:s PRAKT-PERIOD.

1863—1864.

STOCKHOLM.
PÅ FÖRFATTARENS FÖRLAG.

Distribution genom
ADOLF BONNIER,
Kongl. Hof- och Universitets-Bokhandlare.

Pris: 2: 75.

UNIV. OF
CALIFORNIA

UR MINNET OCH DAGBOKEN

OM

MINA SAMTIDA

PERSONER OCH HÄNDELSER EFTER 1815

INOM OCH UTOM FÄDERNESLANDET

UNIV. OF CALIFORNIA

AF

POSTHUMUS.

Eheu fugaces, Posthume, Posthume,
Labuntur anni...
(HORATII CARM., LIB. II. ODE 14.)

ELLOFTE DELEN.

REPRESENTATIONS-OMBILDNINGEN.
SKANDINAVISMENS YTTERSTA OCH INNERSTA.
CARL XV:s PRAKT-PERIOD.

1863—1864.

STOCKHOLM.
PÅ FÖRFATTARENS FÖRLAG.

Distribution genom
ADOLF BONNIER,
Kongl. Hof- och Universitets-Bokhandlare.

DL809
H4
v.11-12

UNIV.
LIBRARY

BERNARD MOSES

STOCKHOLM,
ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG,
1874.

Anmärkningen emot detta arbete, att det ingår för mycket på personlighets-området, har varit så mycket mera oväntad, som det hela tiden kallat sig 'Mina Samtida' (mes contemporains) och från allraförsta början ådagalagt sin afsigt just vara att göra offentliga personer personligt ansvariga inför samtid och efterverld, d. v. s. inför historien, för deras ord och åtgärder angående samhällets ve och väl. En annan anmärkning, att detta skett för tidigt, innan de hunnit dö, har icke heller varit väl öfvervägd; genom att tala ännu under deras lifstid har dem med afsigt lemnats tillfälle att sjelfva beriktiga och förklara hvad som af andra kunnat finnas klandervärdt eller dunkelt, ja tillochmed att draga författaren personligen till ansvar.

Genom denna öppenhet trodde sig förf. hafva valt en rakare och mera ridderlig väg till sanningen, än om han väntat tills han kunnat tala endast på 'de dödas mull', helst då de gamlas regel: 'de mortuis nil nisi bene', i vår tid af högsta fara för samhällen och civilisation, omöjligen kan af historien alltid åtlydas. Ty det är nödvändigt för samhället att de, som, så ofta oombedda och okontrollerade, mera lättsinnigt än klokt, vare sig öppet eller i smyg, tagit samhället om hand *så* att de undergräft dess grundvalar, om möjligt redan medan de lefva kunna få veta att deras åtgärder varit egnade att lända till varnagel för sådana efterkommande, som eljest skulle känna sig frestade att träda i deras spår.

Den mera oroande förebråelse, som ligger i en tredje anmärkning, att det aldrig varit meningen med de många förtroliga

945699

meddelanden, förf. fått af framstående personer, att de skulle öfverlemnas åt offentligheten, kan lyckligtvis numera göras endast af dem, som *inga* meddelanden lemnat. Ty de, som gjort förtroliga meddelanden, hafva längesedan funnit att förf. yppat endast en ytterst ringa del deraf och varit mycket mera discret, än de öfriga ana. Och det bör derjemte observeras, att om han stundom omtalat sådant, som några anse sammanfalla med *deras* uppgifter, har detta i de flesta fall berott icke af dessa, men af hans långvariga anteckningsvana, ur öppna källor, hvarigenom blifvit möjliga jemförelser och combinationer af data och facta så, att det ena hjelpt det andra att kasta tillräckligt ljus öfver den sökta pointen, utan allt behof att compromettera personliga förtroenden. Och ingenting alls, som under tysthetsvilkor kommit förf. till del, har blifvit yppadt.

Huru gerna ger icke, likasom den romerska riddaren för samma ändamål offrade både sin rustning och sig sjelf, nutidens ridderliga fosterlandsvän till spillo en liten del af sin rustning — ett privatbref eller en historisk upplysning — om han dermed kan bidraga att fylla den afgrund, som öppnat sig för våra fötter! Granntyckthetens och sipphetens sedvänjor *kunna* ej vidmakthållas då det gäller att om möjligt rädda vårt slägte ur den allmänna verldsbranden. Sedan det tredje ståndets korta välde i Sverige slutades 1865, lefva vi nu visserligen under det fjerdes, men hafva redan inom hörhåll det mångfotade och snabba trampet af ett femte, som antågar:

... putrem sonitu qvatit ungula campum.

Dessutom har förf. ganska ofta fått meddelanden af förtrolig art med uttryckligt *samtycke* att i detta arbete offentliggöra dem. Vi sysselsätta oss i denna del, som är näst den sista af hela arbetet, med den s. k. »Representationsombildningen», De Geerska representationsförslaget och dess behandling vid den näst-sista ståndsriksdagen, med kommunalen, kommunismen, Pohlackarne i Sverige samt Skandinavismens bemödanden till ett försvars-, förenings- och familj-förbund — eller

Carl XV:s *prakt*period. Under sista vintern af denne konungs lifstid erhöll förf. fri disposition öfver diverse till den föreslagna nya Calmar-unionen hörande hittills hemliga handlingar, och han begagnar uttrycklig tillåtelse af deras mest competente egare, då han i denna del framlägger dem.

Nyårsaftonen 1873.

Författaren.

Rättelser:

i tionde delen:

Sid.	28	rad.	10	nfr.	*står:*	Gud	*läs:*	End
»	87	»	11	ufr.	»	adjutant hos C. H. Anckarsvärd	»	adjutant hos densamme.
»	88	»	13	nfr.	»	deklamerande	»	demonstrerande
»	99	»	8	ufr.	»	Åhstrand	»	Ahlstrand

i ellofte delen:

Sid.	18	rad.	17	nfr.	*står:*	nio år	*läs:*	åtta år
»	42	»	12	nfr.	»	hans	»	sin
»	56	»	5	ufr.	»	Larsson	»	C. A. Larsson
»	66	»	8	nfr.	»	de	»	det
»	71	»	14	nfr.	»	blef	»	blefvo
»	73	»	16	nfr.	»	Sanssoucie	»	Sanssouci
»	78	»	14	ufr.	»	Benedidick	»	Benedicks
»	105	»	2	nfr.	»	möjilgen	»	möjligen
»	133	»	8	nfr.	»	ne	»	en
»	»	»	7	ufr.	»	mycekt	»	mycket
»	144	»	16	nfr.	»	förnimma;	»	förnimma,
»	154	»	12	nfr.	»	postchefer	»	postchefen
»	178	»	1	nfr.	»	Hannover, fordrande	»	Hannover fordrade

INNEHÅLL.

Sid.

XI. **Representations-ombildning**: Reformifvern i Wadsbo. — Adresser och namnteckningar. — Reformcentral-komitén uppvaktar 1862 justitieministern. — Komiténs adress till Konungen. — Ministerns svar. — Reformisternas ökade förhoppningar. — Riksdagskallelsen. — Tidens tecken vid utskottsvalen. — De sedan förra riksdagen hvilande 27 grundlagsförändringsförslagen. — De Geerska propositionen om ny Riksdagsordning. — Tacksägelser, lofsånger och förtjusning. — Författarens betänkligheter. — Tidningschören. — Spisoffren. — Adlig reformbankett. — Gyllne medborgarkrona. — Förslaget i utskottet. — Behandlingen i ståndén 18 Mars 1863. — De segrandes räddhoga. — De första landsthingen. — Särskilda åtgärder för reformens genomförande. — Ny agitationssammankomst af riksdagsmän. — Deras agitations-centralkomité intill nästa riksdag. — Sohlmans agitationssexa på börsen 1

XII. **Uppresningarnes år**: Napoleons svar på legislatives adress. — Pohlens resning. — Langiewicz, Frankowski, Mieroslawski. — Stormakternas inblandning. — Preussisk convention med Ryssland. — Pohlsk komité i Sverige. — Pohlens frihetsbön. — Ladislas Czartorisky. — Mordförsöken i Warschau. — Plan till ett nytt Kongress-Pohlen. — Sveriges andelar i insurrektionen. — Besöket af Constantin Czartorisky. — Vapensändningar till Pohlen. — Mikael Bakunin i Sverige. — Stockholmsbankett för honom. — Demontovicz. — Fartyget Ward Jackson med väpnade pohlackar landar vid Malmö. — Lapinskys expedition. — Ryska örlogsfartyg kryssande i sundet. — Kurir från nationalregeringen i Warschau till Stockholm. — Väpnade pohlackar i Klintehamn. — Svenskar i Pohlen. — Meetings för Pohlen i Stockholm och Christiania. — Danska patentet af 30 Mars. — Skandinaviska mötet i Götheborg. — Två konungamöten. — Danska notabler i Stockholm. — Furstekongressen i Frankfurt. — Tyskland beslutar mot Danmark förbundsexecution. — Skandinaviskt försvarsförbund. — Traktaten om Sveriges delning. — Finska landtdagen inkallad. — Grekland söker kung och Mexico kejsare. — Preussens Fortschrittspartei. — Frankrike föreslår europeisk kongress 23

XIII. **Riksdagen »Penultima»**: Riksdagsmanna-valkomitéer och möten. — "Interimsbestyrelsens" proklamation. — Stockholms valkretsar och riksdagsmän. — Talemän och Tal. — Det nya "medborgareståndet". — C. A. Larssons helsningstal. — Throntalet. — Unionsfrågan. — Skandinaviska frågan. — Konung må ej utan

Sid.

ständernas samtycke blifva regerande furste af utländsk stat. — Motionsflodens märkligaste strandvrak. — Riksgäldskontoret får snubbor. — Hofhållningsfyllnadssumma. — Ständernas inblandning i regeringens utländska politik. — Raab, Lallerstedt. — Diplomatiska handlingar begäras och erhållas. Björcks och Staëls motioner om konungariket Pohlens återupprättande. — Partisöndring i tullfrågorna. — Efterspel i förstärkta statsutskottet om expropriationer för jernvägarne. — Extra kreditiv. — Riksdagsupplösningen 49

XIV. **De som gått:** 1861: Fredrik Wilhelm IV, Abdul Medjid, Dom Pedro och Hienfung †. — Montemolin, Victorias mor och gemål †. — Lola Montez, Gortschakoff, Orloff †. — Cavour, Adam Czartorisky †. — Mügge, Lacordaire, Mundt †. — Välgörarinnorna Fagerlund, Sandberg, Björnstedt †. — Martin v. Wahrendorf †. — Öfverstinnan Silverstolpe, Geijers enka, Thecla Hebbe, fru Frösslind †. — C. J. Fahlcrantz, E. Limnell, P. C. Boman †. — C. V. Heljestrand, J. F. Berwald †. — Carl Arfwedson, J. H. Munktell, A. M. Brinck, C. F. Spångberg †. — C. J. Åstrand, J. P. Theorell, G. A. Montgomery †. — J. J. Hedrén, L. L. Læstadius, A. E. Holmberg †. — Biskop Hallström †. — Jack, Heyl, Boy †. — Amiral Nordenskköld †. — Excellenserna C. A. Löwenhjelm, C. E. Günther, Carl De Geer †. — 1862: Martinez de la Rosa, Windisch-Grätz, Nesselrode †. — Halévy, van Buren, Uhland †. — Platens och Mörners enkor, kung Sverre Magnus' ättling Sofia Siwers †. — Actrisen fru Ericson †. — B. H. Santesson †. — A. M. Strinnholm †. — Eduard Nonnen, J. Th. Nathhorst, G. E. Pasch †. — Pierre Deland †. — E. G. Runeberg, Jacob Letterstedt, David Frölich †. — C. A. Adlersparre †. — J. P. Lefrén, J. H. Vogt, J. H. Backman, Gillis Edenhjelm och H. C. Petersen † 73

XV. **Ephemerider:** Oro i sinnena. — Stadsfullmäktig behöfver ej kunna skrifva. — Villa Canzonetta. — Magistrar blifva doktorer. — Folkmöte om sammanbindningsbanan. — Första Landsthingen. — Första stadsbuden. — Protectionistagitation. — Från Finland prisas vår skandinavism, från Norge vår pohlska nihilism. — Ännu en magisterpromotion. — Lärare- och Naturforskare-möten. — Landtbruksmöten. — Expositioner. — Stockholms enskilda bank m. fl. — Frikostiga testamenten. — Regnells donation. — Studenternas nordiska möten. — Hyllningsfester. — Ernst von Vegesack. — Våra sångerskor: Christina Nilson. — Upplopp i Nyköping. — Salmonibrefven. — Jernvägsolyckan vid Sandsjö. — Lappska Femöresföreningen. — Lotten Weunbergs fond. — Välgörenhet. — Benjamin Leja. — Uddevallajernvägen. — Södra stambanan invigd. — Landsthingen 1864. — Reformagitation ånyo. — Litteratur och konst. — Elias Fries' tjenstejubilæum 101

XVI. **Skandinavismens eldprof:** Riksrådsgrundlagen i Danmark. — Fredrik VII:s död. — Christians knaggliga thronbestigning. — Fædrelandets utfall och hotelser. — Köpenhamns kommunalbestyrelses hotande adress. — Folkmassorna. — Konungen åberopar sin rättighet till betänketid. — Fædrelandets kommentarier. — Grundlagssanctionen 18 Nov. — Svenska försvarsförbundet inhiberas. — Skandinavismens innersta. — Augustenburgarens mani-

Sid.

fest och hans utropande till hertig af Schlesvig-Holstein. — England vill hafva Novembergrundlagen suspenderad. — Svenska och Norska studentdemonstrationer. — "22,000 mand och Ham selv". — Svenska Aftonbladet och Svenska Posttidningen. — Frankrike drager sig ur spelet. — Carl XV:s och Manderströms återtåg vid svenska riksdagen. — Julkrisen i Köpenhamn. — Folkmöte i Christiania. — Pariserbref till förf. om den politiska ställningen. — Skandinaviska stämplingar 127

XVII. **Midt i kriget:** Förbundstrupper inrycka i Holstein. — Danskarne utrymma Altona, julaftonen 1863. — Poster och Telegrafer. — Behofvet af svensk postbåt å tyska sidan. — Förslag om postföring genom Mecklenburg. — Tyska stormakterna inrycka i Schlesvig 31 Januari 1864. — Svenska postsäckarne nyttjas i Flensburg till hufvudkuddar åt tyska soldater. — Ett postkontor i krigstid. — Svenska och Norska rustningar. — Urtima storthing. — Gatuoroligheter i Köpenhamn emot konseljpresidenten Monrad, för Dannevirkes utrymmande. — Tyskarne inrycka i Jutland 19 Februari. — Danskarne retirera till Als 18 April. — Hamiltons afsked som envoyé i Köpenhamn. — Gatudemonstration af Stockholms skandinaver 5 Febr. — Möte för Danmark i Stockholm 6 Mars. — Derpå följande gatu-upplopp, mot ministrarne och mot polisen. — Hyllning af Manderström i Götheborg. — Fredsadress i Stockholm till konungen. — Storthingets reservation emot politisk förbindelse med Danmark. — Dess hyllning åt Manderström. — Hall contra Manderström, om försvarsförbundet. — Hamiltons svar. — Richter i Storthinget. — Manderström i Posttidningen. — Londonerkonferenser. — Danskarne utrymma Fridericia. — Vapenhvila 12 Maj. — Svensk-norska eskadern, under prins Oscar. — Kriget utbryter ånyo. — Danskarne fördrifvas från Als och flykta till Fyen. — Modlöshet i Köpenhamn. — Ministerkris. — Fredsministèren Bluhme. — Parlamentering. — Fredspreliminärer i Wien 30 Juli. — Danska folkethingets missnöjen. — Nya tumskrufvar på Jutland. — Fredstraktat 30 October 149

XVIII. **I kulisserna:** Junii Uriæbref under kriget. — Tyskarnes förhållanden sinsemellan. — Begäret efter Schlesvig. — Kannstöperier med bajonetter. — Demokrat-tyranniet i Holstein. — Occupationen af Jutland. — Tyska soldatslagsmål i Rendsburg. — Lauenburgs besättande af Hannover. — Tvist om utrymmandet af Holstein. — Österrike emot Preussen. — Svenska och norska frivilliga. — Raabs ströfcorps. — Hotet att behandla fångna svenskar såsom fribytare. — Beskjutningen af norska postfartyget Viken. — Betzholts behandling. — Den sönderrifna svenka depeschen. — Frankrikes politik icke sentimental. — England aldrig lofvat Danmark materielt bistånd. — Rysk eskader i Östersjön. — Danska partierna ryckas om kronan. — Kejsardömet Mexico begynner. — Alabama skjutes i sank. — Lincolns återval. — Italiens nya hufvudstad. — »He, Lambert!» — Lasalle's socialist-demokrati. — Postkriget emellan alla stater. — Fördrag mellan Sverige och Preussen midt under kriget 173

XIX. **Unions- och familjefördragen 1864:** Danska föreställningar. — Blade til Menigmand. — Plougs Fædreland. — Franska

referaterna. — A. Geffroy i Revue des Deux Mondes. — Hemliga artiklar i Novembertraktaten (1855). — Underhandlingen 1863 om nordisk deffensiv-allians. — Svenska skandinavismens äkta handlingar 1864. — Plan till en ny Kalmarunion. — Qvantens mission till Köpenhamn. — Förarbeten uti Köpenhamn. — Konungarne Carls och Christians brefvexling. — Carl XV:s och Monrads brefvexling. — Danska indiskretioner och misstroenden. — Förslaget till förbundstraktat mellan Sverige-Norge och Danmark. — Hofjägmästaren Carlsen. — Carl XV påyrkar initiativ från Danmark och skyndsamhet. — Monrad vägrar taga initiativ och vill söka bibehålla Holstein. — Förlusten af Norge har skapat Schlesvig-Holsteinismen. — Monrads förslag till en dynasti-traktat. — Svenska icke-skandinavernas mening. — Vådorna och kostnaderna för Sverige. — Dahlfelts resor. — Svenska statslånet. — Skandinavismens begrafning 1

XX. **Fosterländska toner:** Bernadotte-familjens författarskap. — Prins Augusts förmälning. — Kongl. Familjens alla ledamöter ättlingar af Gustaf Wasa. — Wasanamnet i Finland. — Finska landtdagens fyra stånd skicka adress till svenska folket. — Svenska språket försvaras i Finland. — Newyorks svenskar hylla svenska flaggan. — Carl Johans och Magnus Stenbocks sekularfester. — Norrmännens halfsekeljubilæum 17 Maj 1864 prisar Sverige. — Hundraårsfesten till Carl Johans minne 11 Maj. — Årsdagen af femtio års fred, 14 Augusti. — Femtio-års-festen af Sveriges och Norges förening 4 November. — I Stockholm, — I Christiania. — Norrmännen prisa dervid Sverige och Carl Johan. — Engelska kronprinsens besök i Stockholm 2

XI.

Representations-"ombildning".

Reformifvern i Wadsbo. — Adresser och namnteckningar. — Reformcentralkomitén uppvaktar 1862 justitieministern. — Komiténs adress till Konungen. — Ministerns svar. — Reformisternas ökade förhoppningar. — Riksdagskallelsen. — Tidens tecken vid utskottsvalen. — De sedan förra riksdagen hvilande 27 grundlagsförändringsförslagen. — De Geerska propositionen om ny Riksdagsordning. — Tacksägelser, lofsånger och förtjusning. — Författarens betänkligheter. — Tidningschören. — Spisoffren. — Adlig reformbankett. — Gyllne medborgarkrona. — Förslaget i utskottet. — Behandlingen i ständen 18 Mars 1863. — De segrandes räddhoga. — De första landsthingen. — Särskilda åtgärder för reformens genomförande. — Ny agitations-sammankomst af riksdagsmän. — Deras agitations-centralkomité intill nästa riksdag. — Sohlmans agitationssexa på börsen.

Den ifrigaste reformorten i riket var Wadsbo i Skaraborgs län — egendomligt nog just samma bygden, der (vid Askubeck, Askeberga) den första herredagen hölls år 1200 och kyrkotionden infördes. Derifrån skref nu ortens riksdagsman i de sista dagarne af året 1861, då han tillsände reformkomitén i Stockholm (Mina Samtida X: 112) 15 listor med närmare 1000 namn, att interesset för saken vore der så lifligt, att han, Johannes Andersson, "icke behöft utlysa särskilt opinionsmöte". Vid medlet af Januari 1862 voro namnteckningarne å sådana till nyssnämnda komité inkomna listor 35,233 (från landsbygden 31,099, från städerna 4,124), hvilka alla, utan vilkor och urskiljning, instämt i *både* borgare- och bondeståndens sinsemellan stridiga meningar! hvarförutan från Carlstads län 944, Elfsborgs län 845, Arboga 14, Arvika 93, Kalmar 152, Christinehamn 45, Halmstad 62, Hjo 15, Linköping 210, Götheborg 152, Malmö 157, Marstrand 21, Westervik 17 och andra 12, tillsammans bara 2,731 haft så mycket

förstånd att de icke omfattat mer än *en* af de divergerande meningarne i det de instämt endast i borgarestånds-adressen och dessutom uttalat sina sympathier för *vissa* bland de hvilande grundlagsförändringsförslagen. I Februari tillkommo ytterligare 36 adresser, med något öfver 2,000 namn.

Den 22 Jan. 1862 infunno sig af komitén (som bestod af Hugo Hamilton, P. R. Tersmeden, L. J. Hierta, Aug. Blanche, L. J. Lovén, A. W. Björck, Johan Pehrsson, And. Gudmundson och Josef Oscar Almqvist) *Lovén, Hierta, Blanche, Björck* och *Gudmundson* hos Justitiæstatsministern friherre *Louis De Geer* med en till konungen ställd adress: "Sedan borgare- och bondestånden under den sednaste riksdagen hade beslutat att i und. petitioner till E. K. M:t anhålla, det täcktes E. K. M:t till nästblifvande riksdag låta framlägga ett förslag till ny representation, grundad på samfälta val inom samhällets alla fördelningar, utan afseende på stånd eller klasser, samt på sådane vilkor för valrätt och valbarhet, som enligt de sednaste tidernas politiska utveckling och anspråk på lagbunden frihet påkallades för att uppfylla vilkoren för allmän rätt i förening med allmän säkerhet — hafva ledamöter af de särskilda riksstånden sammanträdt för att öfverlägga om bästa sättet att utröna, huruvida allmänna tänkesättet inom nationen öfverensstämde med de åsigter, som blifvit i ofvananförda und. petitioner uttalade. De då närvarande stannade i det beslut, att åt undertecknade, som blifvit dertill utsedde. uppdraga att genom allmänt spridda teckningslistor samt inbjudning att teckna sig derå, inhemta, huruvida någon större del af nationen ville lemna sitt stöd åt denna Borgare- och Bondeståndens und. framställning. Vid den dertill utsatta tiden har från Rikets alla delar ett stort antal af dessa listor. försedda med underskrifter af 37,972 medborgare, inkommit. och få undertecknade, enligt dem lemnadt uppdrag, nu nåden till E. K. M:t frambära desamma. Undertecknade anse sig dervid bära särskildt nämna, att de, som tecknat sig derå i städerna Götheborg, Linköping, Christinehamn, Marstrand, Arboga, Calmar, Arvika, Halmstad, Hjo, Malmö, Westervik samt

i Tjellmo församling af Linköpings län, förklarat sig endast instämma i Borgareståndets und. petition, och hafva de derjemte uttalat den önskan, att de till afgörande vid nästa riksdag hvilande grundlagsförändringar måtte blifva antagne, oberoende af den stora reformen. *Alla* hafva de dock förenat sig i Borgare- och Bondeståndens und. anhållan, det täcktes E. K. M:t skänka nationen ett förslag till ny representation, som svarar emot dess behof och är uppställd i den hufvudsakliga riktning, som i de und. petitionerna är antydd. Det synes dermed vara ådagalagdt att det öfvervägande antalet af de besutne och bildade klasserna i riket lemnat sitt stöd åt denna anhållan, och dela den åsigt som ligger till grund för densamma. Alla de, som nu tecknat sitt namn, hafva dermed äfven uttalat sitt välgrundade förtroende till den kärlek för lagbunden frihet, och den kraft till det godas utförande, hvarpå svenska folket under E. K. M:ts korta regeringstid rönt dyrbara prof. I stöd af en dyr erfarenhet hysa de ock alla den öfvertygelsen, att ej något förslag till en genomgripande representationsförändring kan under nuvarande förhållanden på grundlagsenlig väg genomföras, som icke är af E. K. M:t gilladt och för hvilket E. K. M:t sjelf sätter sig i spetsen. Å andra sidan tro de slutligen, att *om* ett sådant förslag utgår från E. K. M:t, understödt och med förkärlek omfattadt af flertalet bland de tänkande inom nationen, detsamma skall säkert inom kort tid besegra det motstånd, som allt hittills lyckats tillintetgöra hvarje försök i denna riktning. Då, men också *först då,* skall svenska folket, ej mera splittradt i olika klasser med sinsemellan olika intressen, blifva *ett helt*, enigt i kärlek till sin älskade Konung, enigt till utförande af hvad som ännu erfordras till lyftande af landets välstånd och till tryggandet af dess försvar, enigt också för att, i förbund med brödrafolket, tillbakaslå hvarje främmande ingrepp i vår sjelfständighet. Måtte denna tidpunkt ej vara alltför aflägsen, måtte den så behöfliga förändringen på fredlig och lagenlig väg kunna genomföras och svenska folket skall tacka Gud, som städse värnat dess frihet och oberoende,

och välsigna den konung, som står främst äfven i sträfvandet till detta stora och för fosterlandet vigtiga mål. Med största undersåtliga vördnad" o. s. v.

H. Ex. Herr Justitiæstatsministern, friherre *Louis De Geer*, svarade härtill ord för ord så: "M. H. Fäderneslandets behof af ett tidsenligare representationssätt framstår för mig lika oafvisligt som för Eder och de många, för hvilka J uppträden. Det är min fasta tro, att en reform, utförd i den riktning, som med framgång blifvit beträdd icke blott af de med oss närmast beslägtade folken, utan af nästan hela det öfriga fria Europa, skulle bidraga att göra svenska folket enigt och starkt samt medföra mindre vådor än dem, som äro att förvänta af ståndsrepresentationens bibehållande. Med denna öfvertygelse skulle jag icke kunna stå till svars för mig sjelf, om jag på den plats, jag nu innehar, försummade något lagligt och hederligt medel, hvarmed jag kunde befrämja reformens genomförande. Endast i omöjligheten att förmå någonting uträtta har jag hittills funnit ett giltigt skäl för regeringens overksamhet i detta afseende. Jag skulle öfverskatta vigten af den opinionsyttring, J mina herrar frambären, om jag deruti såge ett bevis, att denna omöjlighet numera upphört. Den är dock ett tidens tecken, som, i förening med andra, berättigar till den förhoppning, att vi med allt större och större steg nalkas den tidpunkt, då frågans lösning på ett sätt, som, så vidt möjligt är, förliker anspråken på allmän rätt med allmän säkerhet, kan med någon utsigt till framgång åtminstone försökas. Såsom ett sådant tidens tecken skall jag med tillfredsställelse för K. M:t anmäla den nu ingifna petitionen."

Götheborgs Handelstidning skyndade att förklara att detta svar "icke kunnat undgå att göra ett angenämt intryck, stärkande tilliten till den fosterländska rådkammare, hvars förste man här yttrat sig, och upplifvande förhoppningarne derom att denna vigtiga angelägenhet skall inom en ej aflägsen framtid blifva utförd till fäderneslandets båtnad. Ty antagligt är att reformsaken aldrig befunnit sig i ett bättre läge än nu.

Inom den allmänna meningen råder kanske mindre skenbar lifaktighet för saken, men så mycket större bestämdhet. H. Ex. Frih. De Geer är känd att med mycken moderation i sätt förena en orubblig fasthet i fråga om hvad han uppfattat såsom rätt. Man behöfver alltså icke befara att hans ord äro blotta fraser eller tomma löften, för att soulagera opinionen för tillfället. Fastmer kan man vara förvissad derom, att de utgöra en för regeringen bindande förklaring, och att det löfte de innebära *kommer att hållas.*"

Redan den 18 Mars — jemt ett år innan det nya Representationsförslaget af Ståndén förklarades hvilande och nio år innan den s. k. "kommunen" bemäktigade sig Paris — beslöt denna regering att *icke* lemna stadfästelse åt det vid förra Riksdagen af Ridderskapet och Adeln fattade reformbeslut om förändring af dittills gällande Riddarhusordning derhän, att Ridderskapet och Adeln, i stället att afdelningsvis välja bänkmän (hvilka 50 skulle utse 25 elektorer), hädanefter samfält och direct för tillsättning af utskotten skulle in pleno välja 30 ledamöter, af hvilka de 25, som fått flesta rösterna, skulle vara electorer och de 5 öfriga electors-suppleanter.

Den 20 Maj utfärdades riksdagskallelse (till 15 Oct. 1862) och befallde samma dag att propositionerna till Riksdagen skulle, så vidt möjligt, varda vid riksdagens början till Rikets Ständer aflemnade, hvarföre ock framställningarne från embetsmyndigheter, i ämnen, som kunde från K. M:ts sida påkalla meddelanden till Ständerna, borde till K. M:t ingifvas sednast 15 Augusti.

Redan vid utskottsvalen uppstodo i Ständen åtskilliga symptomer, som likaledes kunde kallas "tidens tecken". På riddarhuset väckte frih. J. W. Stjernstedt motion om direct val af elektorer derstädes; hvilket frih. R. Cederström ansåg farligt, särdeles om det stundade stormiga tider, hvilket måhända kunde inträffa, eller om det fölle regeringen in att göra adelsmän i massa, för att genomdrifva sina afsigter. Men den 3 Dec. antog Ridderskapet och Adeln med stor majoritet, 153 mot 75, det Stjernstedtska förslaget, *å hvars innehåll K. M:t*

så nyligen vägrat sanction. Till ledamöter af Konstitutionsutskottet valde Adeln: presidenten Munck af Rosenschöld, frih. W. F. Tersmeden, t. f. revisionssekreteraren frih. C. G. Leijonhufvud, bruksegaren C. G. Uggla, hr P. J. von Ehrenheim; och till suppleanter prof. S. D. K. Olivecrona samt frih. J. Nordenfalk. Presteståndet valde biskop Butsch, d:r Wensioe, prof. Lindgren, d:r Rundgren, d:r Ljungdahl och domprosten Sundberg; Borgareståndet hrr Blanche, Carlén, Dahm, Lovén, Rinman och Schenström; Bondeståndet f. vice talmannen Per Erikson (Werml.), Johan Persson (Upsala), Erik Malmin (Westm.), P. F. Mengel (Upsala), A. W. Uhr (Nerike), Carl Anders Larsson (Östergöthland). Rektor Sommelius anmälde i borgareståndet reservation emot det sätt, hvarpå dess electorer fullgjort sitt uppdrag, då vid utskottsvalen personer af utmärkt och framstående capacitet blifvit förbigångna, hvilken reservation hr Staaff ansåg vittna "minst sagdt om bristande takt", hvari de flesta bland ståndets ledamöter instämde. Hr R. Trägårdh fann det vara en "besynnerlig företeelse att en af hufvudstadens tidningar redan i går afton innehållit listan på utskottsledamöterna, hvarvid den eller de af electorerna, som lemnat dylik upplysning, ingalunda skördat ära." Björck ansåg denna diskussion lätt kunna leda till personliga beskyllningar och framkalla en beklaglig spänning mellan ståndets ledamöter, hvarföre han tvekade att blanda sig i densamma. Som dock åt electorerna vore uppdraget att vid electorsvalen anställa jemförelser mellan de olika egenskaper, särskilda ledamöter af ståndet kunde erbjuda, ville han icke undandraga sig ansvarsskyldighet för det sätt, hvarpå detta uppdrag blifvit utfördt. I främsta rummet hade vid dessa val *afseende fästats på befordrandet af den stora grundlagsreformen, och medlen måste rättas efter ändamålet.* Den liberala fraktion, som talaren alltsedan sitt inträde i borgareståndet tillhört, hade vid valen erhållit öfvervigt. Man finge derföre icke förebrå elektorerna att de sökt bevara det enda medlet för att göra gällande hela landets önskningar rörande representationsförändringen. "Det finnes en egenhet i vår författning, som

är ganska olycklig, den nemligen att utskotten äro ej blott utredande, utan äfven till en viss grad beslutande, och denna egenhet hade äfven måst tagas i betraktande.“ Somliga ville utesluta denna diskussion ur protokollet, men L. J. Hierta anmärkte att förloppet i alla fall blefve kändt genom tidningarne. Flera ansågo att Sommelius handlat inconstitutionelt genom sin reservation, men detta bestriddes af andra, hvaribland Henschen. Sommelius genmälte sig hafva icke klandrat någon elektor personligen, och hade ingenting emot diskussionens uteslutande; men flere motsade och Blanche anhöll att diskussionen måtte qvarstå till intyg derom, “att ingen ostraffadt sårar den parlamentariska takten“; och nu fordrade Sommelius att, om ock allt annat borttoges ur protokollet, likväl hans reservation måste stå qvar; hvartill Börjeson svarade, att som Sommelius icke varit bland elektorerna, kunde hans anmärkning icke gälla såsom reservation, utan blott såsom klander.

Otåligheten efter det kungliga representationsförändringsförslaget, och väl äfven någon farhåga att det kunde torka in, var så brinnande att en af bönderna, densamme C. A. Larsson (Östg.) som höll de flammande helsningstalen vid riksdagens början (hvarom mera framdeles), begagnade motionstiden till att föreslå afsändandet till justitiestatsministern af en deputation, för att fråga honom: *när* ständerna kunde förvänta förslaget; hvarpå talmannen upplyste att den skulle komma i Januari månad, emedan regeringen först ville inhemta riksdagens beslut om de *nu* hvilande grundlagsförändringsförslagen.

Den 6 Dec. företogs i Ständen konstitutionsutskottets Mem. N:r 2, om dessa *sedan förra riksdagen hvilande*, och man hade nu under flera dagars diskussioner tillfälle att märka, till hvilken grad tankarne på en förestående *allmän* omstöpning inblandade sig i alla förekommande frågor. Den 2 på aftonen voro bondeståndets ledamöter samlade i sina klubbrum med många bland borgareståndets ledamöter, för att samråda om dessa förslag, hvaribland isynnerhet det om

årliga riksdagar. Den 6 Dec., jemnt tre år före aflifvandet af Riksstånden, antog Bondeståndet utan votering att äfven sådane hemmansegare, som förut tillhört annat riksstånd eller innehaft fullmakt på ordinarie beställning i rikets tjenst, erhölle representationsrätt inom Bondeståndet. Pehr Nilsson yrkade bifall "för att gifva dementi åt insinuationerna från representationsreformens motståndare att Bondeståndet *icke* vore i verkligheten så stor vän af en genomgripande förändring, som det vill synas." Medin ville allsicke medgifva, ty "då vore vårt stånd icke mera ett bondestånd"; Hörlin sade att om ständerna "antoge detta lappverk, innebure sådant ett återkallande af de 43,000 medborgarnes uttryckta önskan att få en representationsförändring"; vice talmannen And. Ericsson fann detta speciella förslag, som ändå vore ett fjät på reformernas bana, bättre än intet, och ville derföre antaga det, så mycket hellre som det snarare främjade än motarbetade ett generellt och, om ett sådant kunde genomdrifvas, straxt försvunne utan att göra någon skada; Lars Ersson yrkade bifall på det att icke regeringen, om det afsloges, skulle tro att Bondeståndet icke heller hade lust till den allmänna reformen. — Förslaget att ställa Ridderskapet och Adeln på val, 60 bland Adeln och 15 bland ofrälse possessionater med kongl. fullmakt, förkastades af borgareståndet, förnämligast på den grund, att sådant "skulle bidraga att *stärka ståndsidéen* och föranleda uppkomsten af en ny valklass," och af bönderna på aldeles samma skäl, framfördt af Mengel; förslaget att låta elementarlärare deltaga i valen till Presteståndet föll i Borgareståndet, "för att icke förhindra det önskvärda *åtskiljandet* af kyrka och stat." Till och med på Riddarhuset anfördes emellanåt, att man "väntar en *genomgripande* representationsförändring och bör således nu ej begära mindre vigtiga"; vid diskussionen i Borgareståndet om årliga riksdagar erkände L. J. Hierta otvunget att han, som vid föregående riksdagen motsatt sig, nu gillade förslaget; Björck ville hufvudsakligen visa "huru årliga riksdagar voro erforderliga för utvecklingen af konstitutionelt lif" och Lindström bi-

till förslaget emedan han trodde att det "skall *påskynda* den af alla så högeligen önskade representationsreformen." I Bondeståndet ansåg Mengel "så länge ännu ingen representationsförändring kommit till stånd, de årliga riksdagarne hafva i sitt sköte flera vådor än fördelar"; Ola Jönsson fann "representationsreformen grundad på de årliga riksdagarnes princip"; Pehr Nilsson trodde förslaget utgöra "ett stort steg isynnerhet på representationsreformens bana." Angående förslaget om befrälse possessionaters inrymmande på riddarhuset, sade frih. A. C. Raab att genom denna förändring "skulle Adelns rättighet att utgöra fjerde riksståndet småningom förlora fotfäste i allmänna medvetandet, och bättre vore då att vänta på det stora *genomgripande* reformförslaget, som, enligt hvad det allmänt berättas, är i annalkande"; frih. Leijonhufvud var "uppriktigt öfvertygad att vi gå framåt mot samfälda val, men ville ej att man under tiden skulle förirra sig på falska afvägar, hvilka blott skulle försvåra den slutliga och oundvikliga lösningen"; Nils Tersmeden "fruktade det nya representationsförslaget och misstrodde den väntade nyttan af den nya kommunalrepresentationen"; frih. Sprengtporten ville, "då det snart kanske blir fråga om att rösta öfver en hel ombildning af representationen, lemna rättigheten till denna omröstning i behåll åt *hela* Adeln, och ej lemna den i händerna på ett fatal valda medlemmar". Vid presteståndets diskussion om elementarlärares inrymmande derstädes, anmärkte doctor Falck: "att skolans ställning till kyrkan vore nu så förändrad, att skollärarne numera *icke* borde upptagas i det stånd, som representerar kyrkan". Om adeliga och presterliga husegares inrymmande i borgareståndet sade prosten Tegnér, att som "Borgareståndet icke mera är ett Borgarestånd utan ett Medborgarestånd, och en profkarta på hvad komma skall, och då man nu redan ser personer der af alla möjliga slag, skulle det ju göra ingenting om man der ock finge se en prest". Vid debatten i Bondeståndet, om ändring i Adelns representationsrätt, sade Mengel att "i stället att företaga något, som kunde förstärka de privilegierade ständen, borde man använda

alla möjliga lofliga medel att försvaga desamma, emedan man eljest aldrig kunde vänta sig framgång åt någon representationsförändring" och Rosenberg tillade att "man icke borde inrymma nya elementer i något af de privilegierade stånden, hvilka i alla fall äro *af allmänna opinionen utdömda* och hvilkas representationsrätt såsom stånd alla önskar måtte upphöra"; Lekberg ville bifalla förslaget "såsom *rubbande* adelns förhatliga sjelfskrifvenhet." Vid diskussionen i borgareståndet om rättighet för judar att i riksdagsmannaval deltaga, biträdde Lallerstedt en annan utmärkt författares yttrande: "hvar gång jag ser en jude, är jag färdig att blotta mitt hufvud och bedja honom om tillgift för de oförrätter, mina förfäder begått emot hans!" Särskildt må anmärkas att förslaget om årliga riksdagar antogs af Bönderna endast med tillhjelp af den förseglade sedeln (54 mot 53), och att förslaget "om uppskof i riksdag" afslogs af samma Bönder "med enhälligt *nej*".

Af de 27 hvilande förslagen blefvo 13 antagna och 14 afslagna. Bland dessa sistnämnda *hindrade Adel och Prester:* hela statsrådets hörande före afslutandet af förbund med främmande makt; årliga riksdagar; valbarhetens utsträckning till alla som äro valbara i andra stånd; *Preste- och Bondeståndden:* uppskof i riksdag; *Preste- och Borgarestånden:* valrätt inom Presteståndet för elementarlärare; minst 30 ledamöters i stånden närvaro vid besluts fattande; *Presteståndet ensamt:* valrätt i borgareståndet för adeliga och presterliga husegare: judars deltagande i riksdagsmannaval; förslaget att décharge som vunnits hos konstitutionsutskott vid föregående riksdag, ej hindrar undersökning som af statsutskott på revisorers anmärkning anmäles; *Borgareståndet ensamt:* förslaget att de tre valda ståndens pröfningsrätt i afseende på sina medlemmars fullmakter, icke sträcker sig till frågor, som förut blifvit afgjorde eller bero på pröfning af i 19 § R.-O. omförmälda myndigheter (ett förslag, föranledt af föregående riksdags borgarestånds utvoterande utaf Rathsman, Mina Samtida IX: 204—208); *Bondeståndet ensamt:* ändring i bruksegares represen-

tationsrätt derhän, att sådan rätt tillerkännes *alla* inrättningar till förädling af mineralrikets produkter, utom handtverkerier; *Adel, Prester och Borgare:* att exemplar af tryckta arbeten ej behöfva lemnas till Riksarkivet och Vetenskaps-Akademien; *Alla fyra ståndens:* ändring i Adelns representationssätt; föreskrift att städernas representanter skola vara mantalsskrifna och verkligen boende inom valdistriktet.

Alla fyra rikesståndens antogo att konung icke utan Ståndernes hörande må blifva regerande furste i utländsk stat; att vissa lärare (i slöjd och skön konst) samt läkare, ej behöfva vara lutheraner; att alla valberättigade invånare i städerna må deltaga i borgmästareval, äfven de som icke höra till borgerskapet; prinsregering under konungs sjukdom eller frånvaro i främmande land; bondeståndets rättighet att sjelf välja sekreterare; att i 85 § R.-F. orden "Förordning om en allmän tryckfrihet" utbytas mot ordet: "Tryckfrihetsförordning", och orden "vid denna riksdag" komma att utstrykas; att i 90 § R.-F. orden: "än *denna* Grundlag bokstafligen föreskrifver" utbytas mot: "än Grundlagarne bokstafligen föreskrifva"; upphäfvande af undantaget för fjerdepartsegare i Fahlu bergslag och bruksegare, som till annat stånd höra eller äro i statens tjenst, från representationsrätt i Borgareståndet; inrymmandet i Bondeståndet af hemmansegare, som tillförene hört till annat stånd eller innehaft fullmakt å ordinarie beställning i rikets tjenst; att riksdagsarfvodet äfven för bondeståndets fullmäktige skall bestämmas före valet; att innan Borgare- och Bondeståndens Talmän äro förordnade, föres ordet af den ledamot, som de fleste riksmöten bevistat, och i fall detta gäller om flere, af den bland dem, som till lefnadsåldern är äldst; uteslutning ur 30 § R.-O. af hvad der förekom om förstärkt Statsutskotts rätt att afgöra bevillningsfrågor och: motionstidens inskränkning till 14 dagar efter aflemnandet af Kongl. propositionen om statsverkets tillstånd och behof.

Dessa grundlagsfrågor afgjordes alla inom den 10 December, och före den 16 hade redan W. F. Dalman till konstitu-

tionsutskottet förnyat det nu fallna förslaget om årliga riksdagar äfvensom ett om riksdagsmans väljande för viss tid.

Den 5 Januari 1863 lät konungen i statsrådet sig föredragas det de Geerska förslaget till representationens ombildning, och den 14 blef det genom statsrådet Bredberg till Rikets Ständer öfverlemnadt under namn af *proposition om ny Riksdags-Ordning.* Det var bygdt på tanken, att ståndsrepresentationen icke vidare kunde bibehållas, och att tidens mognad för ståndens politiska upplösning vore bevisad genom *ståndens egen stiftelse af en provincialrepresentation* (Landsthingen) *grundad på samfälda val, utan att dervid någon enda röst blifvit höjd till försvar för ståndens rätt.* Innan det af ständen samma dag remitterades, blef det hos dem alla in extenso uppläset, hvarefter i bondeståndet ropades bravo, i borgareståndet vice talmannen (under talmannens frånvaro) talade om dess stora vigt och betydelse för fäderneslandet, och sedermera en stor del af detta stånd gemensamt intog en glad middag på hôtel Rydberg, der L. J. Hierta föreslog konungens och Björck ministèrens skål. Bondeståndet hade samma afton en collation, deri flera glada borgareståndsledamöter deltogo och talemannen Nils Larsson i Tullus föreslog för konungen en skål, beledsagad af två gånger folksången och nio gånger hurrarop, hvarefter gåfvos skålar för frih. De Geer af C. A. Larsson, för bondeståndet af Blanche, för borgareståndet af Pehr Nilsson i Espö, för Sverige, Norge, Skandinavien af Lallerstedt, för Finland m. fl. Den 17 väckte Rinman i borgare- och vice talmannen i bondeståndet förslag att dessa stånd skulle, hvart för sig, in corpore uppvakta konungen för att betyga sin tacksamhet, hvilket med acclamation beslutades och blef den 21 utfördt. Konungen, i sina svar på adresserna, erinrade likväl borgareståndet att "endast under enighetens skyddande hägn kan fäderneslandets sanna väl främjas och befästas", samt bondeståndet: "att förslagets genomförande kräfver af tvenne stånd uppoffrandet af en för dem dyrbar medborgerlig rättighet, hvilken de icke sjelfve förverkat; låtom oss alltid ihågkomma att *nationens tacksam-*

het i främsta rummet tillkommer dem som nedlägga, icke dem som begära, de största offren på fäderneslandets altare."

Förtjusningen gaf sig äfven luft utanföre riksstånden, genom tidningsartiklar, tacksägelseadresser, glädjefester, skålar och verser, i den anda som uttrycktes t. ex. från Upsala redan straxt efter underrättelsen om förslagets afgifvande:

Ja, fattar du Carls hand i dag
så kan du ta ett jättesteg
med stöd af detta karlatag:
ty se, det är med denna lag
din Kung vill bygga land och teg.
Du, svenska folkets Far och Vän,
haf tack för gåfvan, Du oss gaf,
och J, det folkets ombudsmän,
må edert ord: "Här hvilar den",
ej blifva skriften på en graf.

Den snart derpå följande Carlsdagen firades i Stockholm med illuminationer, fackeltåg, serenad o. s. v., med ovanlig emfasis och äfven i landsorterna på utomordentligt sätt. Det var ock på denna samma Carlsdag, finansdepartementets chef, statsrådet frih. Gripenstedt, skickade till talmännen i riksståndens plena en skrifvelse att *konungens hofhållningssumma vore i behof af extra påfyllnad,* och föreslog uppskof med behandlingen i ständen af första hufvudtiteln tills proposition i anledning häraf kunde hinna blifva ständen meddelad; hvarpå de tre främsta ständen, som ännu icke förehaft första hufvudtiteln, beslöto det önskade uppskofvet.

Götheborgs Handelstidning sade att om detta representationsförslag röner framgång, "så står Carl XV:s regeringstid skrifven i häfden såsom en af de minnesvärdaste epoker i vår historia, långt ärorikare än de konungars, som spridt öfver Sveriges namn glansen af de största segrar på stridsfältet"; Nerikes Allehanda att "aldrig har tillförene telegrafen bringat Sveriges bebyggare en nyhet af på en gång så vigtig och så glädjande beskaffenhet: Konungen och Hans regering, och i denna främst justitiæministern, hafva utan gensägelse genom

denna regeringshandling gjort sig väl förtjente af sina landsmäns tacksamhet och tillit"; Jönköpingsbladet anmärkte att "allt är ej gjordt med förslagets uppgörande, utan för betryggandet af dess framgång fordras ett nyktert, vaket och ihärdigt kämpande"; Wexiöbladet att förslaget "ej kan förfela att öfverallt inom Sveriges landamären helsas med jublande bifall"; Norrköpings tidningar förklarade "känslan af denna kungliga handlings betydelse för vårt land varit nästan öfverväldigande och föranledt påtänkandet af att låta glädjen och tacksamheten komma till kännedom för konungen Sjelf och äfven för utlandet manifestera folkets allmänna belåtenhet med denna ändring af statsskicket, som sätter kung Carl vida öfver Gustaf III"; Östgöta Correspondenten: "förslaget är onekligen ett mästerstycke: oväldigt betraktadt skall svårligen någon rättvisligen deremot kunna höja sin röst"; Upsalaposten: "vi hoppas att denna händelse skall blifva epokgörande i vår historia: förslaget tål och vinner på en närmare granskning och begrundning"; Mariestads Veckoblad: "ingen, som aldrig så litet är mäktig att fatta hvad fosterlandets välgång vill säga, som har något rum för fosterlandskärlek, finns, som icke nu känt sitt hjerta klappa fortare: också jublar hela landet"; Jönköpings tidning: "ingen, som ej af fördomar eller kastinteresse förblindas, kan undgå att finna sig hänförd af justitieministerns mästerliga yttrande till protokollet, der hvarje inkast af någon betydenhet mot den nya lagen finnes på förhand besvaradt"; Fahlu tidning: "det allmänna bästa tro vi nu vara särdeles väl tillgodosedt genom förslaget; med allmänt bifall och jubel har det ock blifvit helsadt"; Norrlandsposten: "det måste medgifvas att man nu har långt större anledning till jubel än vid många andra tillfällen, hvilka firats med illuminationer"; Södertelge tidning fann att "hvarje sann fosterlandsvän, som uppriktigt önskar reformen, måste känna sig manad att med alla lagliga medel söka verka för förslagets framgång"; Södermanlands läns tidning fann i glädjen "en säker borgen för framgången af detta billiga, rättvisa och vackra förslag"; tidningen Upsala fann det vara "tro-

ligen det bästa, som under nuvarande förhållanden kunde erhållas"; Norrtelgebladet att "det måste innerligt glädja hvarje sann vän af det älskade fäderneslandets förkofran"; Blekingsposten att det "tacksamt mottagits af alla, som, med tillbakasättande af sjelfskrifvenhetens beräkningar, endast önska fosterlandets väl"; Gefleborgs läns tidning: "när man erinrar sig, *huru knapphändigt konungen uti throntalet vid riksdagens början berörde* denna nationens lifsfråga, och huru mer än en fosterlandsväns hopp om allvarliga afsigter derigenom betydligt förminskades, är den nuvarande allmänna enthusiasmen lätt förklarlig"; Skånska Telegrafen: "intet förslag från regeringen under någon regime efter 1809 har vunnit så allmänt nationens bifall, som detta"; Dalpilen: "sällan har väl en monark gifvit sitt folk en större anledning till glädje: *man behöfver icke vara rättslärd eller statsekonom, för att förstå* värdet af den erbjudna gåfvan"; Helsingen (i Söderhamn): "Detta förslag har satt kronan på den nuvarande regeringens popularitet"; o. s. v. Utfall och glåpord, tillochmed hot, emot de tvenne första riksstånden saknades ej heller, såsom skuggor på den ljusa taflan.

Äfven i utlandet yttrades deltagande. Uti Köpenhamn utgafs redan i Januari en dansk öfversättning af förslaget; och från Uleåborg i Finland telegraferades på Carlsdagen till "finska sällskapet" i Stockholm: "Suomis varmaste skål bringas Sveriges Karlar af finska bröder"; men det telegrammet blef två dygn på vägen. Från Hamburg skrefs d. 26 Jan. hem till Sverige: "Bref ifrån svenska landsorterna tyckas taga förslagets förkastande vid nästa riksdag för en gifven sak. Derom är jag ingalunda säker. Staten, väl bygd, är en pyramid. Der *allt* slags sjelfskrifvenhet utom konungens — således äfven intelligensens, hvarmed jag icke förstår prester eller grefvar, utan högsta potensen af insigt och erfarenhet — så aldeles undanrödjes, att icke ens i händelse af behof utväg finnes att på något sätt *fylla* den brist deri, som inom representationen *kan* uppstå genom de demokratiska och slumpade valens re-

sultat — der således, i stället för en pyramid, staten tager formen af ett bredt och flackt stenröse, i hvars midt man uppsatt en lång smal stång med en krona på — der saknas i mångas tanka soliditeten, beståndandet af denna stång; och många dylika hafva blåst omkull, emedan fyllnaden, stadigheten, felades. "Allmänna opinionen?" skön grundval för allmän lycksalighet, och *säker*, sedan! Skönt *motiv* för statsförändringar, när man vet, huru den uppstår och ombytes! Huru många dagar förflöto emellan Jesu högtidliga intåg i Jerusalem, palmsöndagen öfver palmqvistar, mantlar och hosiannah. intill korsfästropandet långfredagsmorgonen? Nu komma *vi* med parlamentarism, advokatregemente, sedan den öfriga verlden erfarit att denna statsform tjent ut sin tid, och förstör lugnet och samhällslyckan i stället att begrunda dem. Äro vi då verkligen mogna för selvgovernment? eller är det med konstsvarfning, denna mogenhet åstadkommes? att öfverlåta valen af första kammaren åt en splitter ny institution (landsthingen), som ännu aldrig sammanträdt, och hvars fysiognomi alltså är okänd — är det statsmannavishet? Skarpskytteri, provincialjuntor och all sjelfskrifvenhet bortsopad — tripp, trapp, trull: alltsammans går omkull. Du kallar detta "fantasi", men menar egentligen fan ta siare. Är det sannt att *alla* ministrarne behöft hota resignera, derest K. M:t icke antoge och undertecknade förslaget till ny riksdagsordning? När *vår* "pohlska" riksdag blir färdig, — läs "advokater" i st. f. "magnater — så går nog *vår* frihet samma väg, som Pohlens. Det blir, som Shakespeare säger: först "ord, ord, ord" och sedan, som Bismarck säger: "Blut und Eisen", eller rättare Eisen och Blut. Först komma alla våra kryddkrämare Eisen (skarpskyttar) till advokaternas hjelp, och så smäller det på *andra* sidan och Blut vankas på begge: ty hvad man syndar i bläck får man sona i blod".

Att "spisoffer" vid ett allmänt glädjetillfälle icke kunde uteblifva — såsom en af de belåtna tidningarne sjelf utlät sig — faller i Sverige af sig sjelf. I Upsala en aftonfest för 250 personer, med skål af landsh. grefve Hamilton för konun-

gen, af prof. Svedelius för representationsförslagets framgång, af prof. Rydin för ministèren, kandidaten S. Hedin för fäderneslandet, prof. Rabenius för stark och kraftig samfundsanda. Kalaser i Stockholm utan allt räknande, och i Östersund illumination, likasom i Carlshamn, Carlskrona, Vestervik, Ystad, Skenninge, Hjo, Strömstad, Umeå, o. s. v. Borgareståndet gaf i Stockholm middag för en adressdeputation ifrån Götheborg. I Lund firades Carlsdagen både på Knutssalen och på "akademiska föreningen"; på sistnämnda ställe, der prorektorn Tornberg föreslog konungens skål, talade studentcorpsens ordförande mag. Dunér "för en ministère, *hvars like i popularitet* Sverige troligen aldrig egt och hvars fosterländska vishet i uppfattandet af folkets behof och tidens kraf *framtiden* (!) ej nog skulle kunna prisa." I Götheborg gåfvos en reformmiddag till 20 och en reformsexa till 4 rdr kuverten. I Motala påstod kronofogden Duse att förslaget "skulle väcka hela Europas uppmärksamhet". Bland Ridderskapet och Adeln inbjödo frih. Hugo Hamilton, grefve Alb. Ehrensvärd, friherrarne Johan Liljenkrants och David v. Schultzenheim samt hrr W. F. Dalman och S. E. von Hofsten till en *adelig reformbankett* å hôtel Phœnix, till uttryckande af sina sympathier för förslaget; och denna bankett gick af stapeln på årsdagen af franska revolutionen 1848, nemligen den 24 Febr., samt bevistades af 80 bland 95 antecknade ledamöter af Riddarhuset. Frih. Hugo Hamilton föreslog konungens skål i ett långt tal, deri han uppmanade till uppoffrandet af adelns sjelfskrifvenhet, på vigtiga och öfvertygande *skäl*, "ej för dagens *vindkast*, ej heller för dagens *stridsrop*"; sedan ordet förklarats fritt, drack P. R. Tersmeden för 1865 års ridderskap och adel, öfvertygad att, om adeln röstar *för* förslaget, "skall sådant utöfva ett afgörande inflytande på presterskapet"; H. Hamilton för Svea Rikes Ständer, som "så ofta utgjort Sveriges frihets och sjelfständighets värn"; kapitenen Stålhammar för frih. Louis De Geer, kapitenen Mannerskantz för fädernesjandet o. s. v. Just å samma årsdag af franska revolutionen

hade hr G. M. Stjernsvärd på f. m. å riddarhuset väckt motion "om ett anslag af 10,000 rdr till en *gyllene medborgarekrona* åt H. Ex. Herr Friherre De Geer; men motionen afslogs genast, sedan grefve Erik Sparre anmärkt att den sannolikt skulle föga smickra De Geer, och att i alla fall vore det föreslagna belöningssättet icke lämpligt, ej heller belöningstiden ännu inne, och sedan Dalman tillagt att svensk lag *förbjuder* svensk embetsman att emottaga sådane skänker.

Under allt detta jubel arbetade Konstitutionsutskottet med sjelfva förslaget. Det var den 6 Februari 1863, som utskottet beslöt "tillstyrka" K. M:ts förslag, hvilket till följd deraf *måste* hvila till nästa riksdag, då ständerna egde att deröfver fatta definitivt beslut; och utskottet hade projectet till sitt memorial den 19 Febr. färdigt på bordet. Den 11 Mars inkom det till riksstånden, med reservationer af biskopen Anjou, doktorerna Lindgren, Wensjoe, Rundgren, Ljungdahl och Sundberg (presteståndets alla utskottsledamöter) emot hela tillstyrkandet, samt af frih. Leijonhufvud och hr Uggla emot åtskilliga delar af förslaget.

Det företogs i stånden *18 Mars, på dagen nio år innan* kommunen bemäktigade sig Paris. Uti bondeståndet framkallade det tacksägelseyttranden dels till regeringen och justitiæstatsministern, dels till utskottet för dess behandling, och skedde dessa yttranden af Mats Pehrson, Mengel samt Jonas och Aug. Andersson, hvarpå förslaget förklarades hvilande till nästa riksdag. — Uti borgareståndet uppstod vidlyftig diskussion, hvari uppträdde Dahm, Witt, Ståle, Henschen, Hierta, Alander, Lovén, Carlén, Rinman, Ridderstad, Ekholm, Blanche, Ekerot, Ljungberg, Widell, Björck, Rooth, Sommelius, Ödmansson och Hesselgren, samteliga lifligt förordande förslaget och granskande reservationerna. — Som i alla fall utskottsförslaget nödvändigt *måste* blifva hvilande intill nästa riksdag, egnade det främsta ståndet, oklokt nog, icke någon rätt genomgående diskussion deråt. En sådan öppnades dock utaf förslagets fader, De Geer, som upptog till vederläggning reservationerna vid betänkandet. Jemte honom ta-

lade W. F. Dalman och frih. C. A. Raab *för* detsamma. Dock saknades icke alldeles varnande röster: Ehrenhoff påpekade att nu "hade regeringen ohöfligt ingripit i representationens existens, *en annan gång skulle representationen göra sammaledes emot regeringen, som genom kamrarne skulle beröfvas allt stöd och nedsjunka till en namnstämpelregering*"; och N. Tersmeden kunde såsom svensk "ej älska ett förslag, som *saknade all rot i svenskt lynne, svensk sed och svensk historia,* som sväfvade helt och hållet i luften, som skulle bereda folkväldet den mest vådliga utveckling. Bifallet hade blifvit så högt uttaladt, vid festmåltider, i adresser och tidningar, att den motsatta åsigten allsicke fått frambära sina bekymmer inför thronen, *hvilket varit så mycket svårare, som dessa bekymmer kommit just från thronen*". — Presteståndet ordade visserligen i trenne särskilta plena, men det var för det mesta endast "ord": likväl uttryckte flera sin farhåga att *landsthingen icke skulle visa sig såsom någon säker basis för första kammaren,* påpekade att både statsrådsprotokoll och utskottsmemorial såsom det kraftigaste skälet vädjade till "*tidsandan*", den mest opålitliga grundval, på hvilken någonting alls kunde byggas. De fleste tycktes tala med sourdine, antingen derföre att de icke nu ville bjuda opinionen spetsen, eller derföre att de tyckte det icke löna mödan att "sjunga riktigt ut" vid denna riksdag, då memorialet i *alla* fall måste förklaras hvilande, enligt grundlaglig föreskrift.

Äfven sedan det kongliga förslaget sålunda blifvit hvilande, varade agitationens efterdyningar. Redan i April hade Mengel väckt i bondeståndet motion, att riksgäldsfullmäktige måtte bemyndigas att inköpa Hebbeska huset på Riddarholmen för uppbyggandet af ett representanthus, hvilket inköp i Oktober af statsutskottet tillstyrktes. "Prester i Dalarne" skickade till posttidningen en oppositionsyttring mot Utskottspresternas reservationer, och togo till lösen: "Nu är Sverige vordet en man!" Tidningen "Frihetsvännen" klagade i Juni: "Alltsedan reformfrågan vid nu pågående riksmöte på ett för reformvännerna så gynnsamt sätt afgjordes, har verksamheten

för denna sak helt och hållet afstannat. Under tiden utveckla de konservativa en jemn och oafbruten verksamhet i motsatt riktning. Det vore derför önskligt att de liberala bland riksdagsmännen, nu som vid förra riksdagen, innan de åtskiljdes, kunde öfverenskomma om något bestämdt sätt att verka för denna af de flesta lifligt omfattade fråga". Det såg stundom nära nog ut, som om de liberala börjat bli häpna öfver den seger, de vunnit och misströstat om fortsättningen.

På hösten detta år 1863 sammanträdde för första gången den nya provinsadministrationen: *Landsthingen*, och ordföranden för Kopparbergs läns landsthing, öfverstelöjtnanten Nisser, inlemnade straxt till thinget motion om opinionsbearbetning, deri han sade: "Dalarnes folk, som mer än en gång värnat den fosterländska frihetens sista gnista och utan tvekan offrat allt för fosterlandets räddning, höfves det också väl att uttala sitt ord då det gäller en tidsenlig utveckling af denna dyrt vunna frihet, och får jag derföre föreslå att landsthinget ville besluta: att en skrifvelse skall afgå till samtliga 1864 års landsthing med uppmaning att alla landsthingen må ingå till K. M:t med en underdånig tacksamhetsadress, uttryckande hela landets varma sympathier för det hvilande representationsförslaget och folkets förtröstansfulla och allvarliga förhoppning att detsamma, med stöd af H. M. Konungens uttalade beslut och folkets sålunda uttryckta oförtydbara åsigt, måtte vid nästa riksdag vinna godkännande och varda antaget". Denna motion inbringade Nisser en, af bondeståndets taleman, vice taleman och flesta i hufvudstaden varande ledamöter undertecknad, tacksägelseadress af den 16 October; hvarpå Nisser den 23 skref ett tacksägelsebref till talemannen.

Den 11 November hölls i bondeståndets sessionsrum särskild sammankomst af det hvilande De Geerska representationsförslagets vänner, om *särskilta åtgärder för reformens genomförande*. Bondeståndets taleman förde ordet. *Uhr* föreslog att, med anledning af konungens svar på bondeståndets tacksägelsedeputation: — "reformens genomförande kräfver af

tvenne stånd uppoffrandet af en för dem dyrbar medborgerlig rättighet, hvilken de icke sjelfve förverkat: låtom oss alltid ihågkomma att nationens tacksamhet i främsta rummet tillkommer dem, som nedlägga, icke dem som begära, de största offren på fäderneslandets altare" — man skulle uppsätta en adress till de två första ständen, att de måtte försaka sina rättigheter till förmån för det allmänna. Henschen ville att genom Riksgäldskontoret skulle af Ständerna tryckas och utdelas till alla landsthing och stadsfullmäktige exemplar af allt hvad i ämnet vid denna riksdag förekommit, men ogillade om landsthingen, såsom *ett* redan gjort, toge något initiativ i frågan, emedan vederbörande derigenom kunde få den föreställning, att *landsthingen icke innehade de konservativa elementer*, som man afsett. Widell ville ock hafva komitéer öfver hela landet, för att åstadkomma en manlig och ärlig adress från hela folket till Adeln och Presterna. Carl Anders Larsson ville icke misstro de begge första ständen, men emot missmodet hos folket och föreställningen att all förändring vore omöjlig att tillvägabringa, måste verkas genom att underrätta folket att borgare- och bondestånden hade medel att *framtvinga en sådan, genom att förklara sig icke vilja gå in på att förlänga en kommande riksdag.* (Vi få framdeles se, huru sjelfva ministèren sedan behändigt "tog denna lyra", som det heter i bollspel.) L. J. Hierta gillade både Uhrs och Widells projekter, men trodde att det egentligen vore på adeln, man borde söka inverka, och detta borde ske genom föreningar i orterna, som skulle sätta sig i personlig beröring med der boende adelsmän, och sedan *offentliggöra namnen på dem samt huruvida de biföllo* till det hvilande förslaget. Kyrkoherden Otterström ville hvarken ha komitéer eller adresser, om icke en från hvarje stånd till valmännen, att välja reformvänner; hvar och en bör verka i sin ort och för öfrigt öfverlemna saken åt tidens väldiga arbete och åt pressen. Lovén fann en adress till svenska folket alls icke olämplig. Dalman fann behöflig en adress, utan allt hot, men i hvilken *skälen* till en representationsförändring framlades. Östman ville ha

opinionsyttringar genom kommunalnämnder och landsthing. P. R. Tersmeden, som med glädje sett vederlagda farhågorna att bondeståndet skulle komma att *motsätta sig* reformen, ansåg adressen böra ställas till Rikets Ständer, med *särskild betoning till Adeln.* D:r Säve ville också ha en opinionsyttring från svenska folket. Henschen påpekade redan då det *revolutionära* i förslaget att "förkorta riksdagarne", hvilket innebure att hindra statsregleringen, begärda anslags beviljande o. s. v., något, som under nuvarande statsskick aldrig egt rum. Dalman bestred Hiertas begäran att ingenting skulle föreskrifvas en nu ifrågasatt verkställande komité: just på det viset hade man förra gången fått *stridiga* adressförslag. Mötet beslöt: att riksdagsmännen hvar i sin ort borde sprida kännedom om det hvilande förslaget och dess fördelar; att *en centralkomité af 12 personer* skulle tillsättas i hufvudstaden för att uppsätta lämplig adress till nästkommande ständer, och att denna adress skulle nedskickas till landsorterne för att få så många underskrifter som möjligt, samt att i denna komité skulle vara ledamöter: Hugo Hamilton, P. R. Tersmeden, L. J. Hierta, prof. Selander, hofpr. Öfverström, kommersrådet J. Sjöberg, exped.-sekr. Lovén, rådmannen Björck, Blanche, Sohlman, Uhr och Sam. Ödmann; äfvensom att denna komité skulle ega rätt att sjelf invälja nya ledamöter i stället för möjligen afgående.

Men fem dagar derefter inbjöd ändå Sohlman "till sexa i mindre börssalen ett större antal för representationsfrågans lyckliga lösning interesserade personer, företrädesvis ledamöter af borgare- och bonde-ständen, för att öfverlägga om lämpligaste åtgärder att vinna detta mål".

Bondeståndet lät trycka 15,000 ex. af förslaget med dess motiver, att utdelas i ledamöternas hemorter.

För denna riksdags öfriga företeelser redogöra vi längre fram.

XII.

Uppresningarnes år.

Napoleons svar på legislatives adress. — Pohlens resning. — Langiewicz, Frankowski, Mieroslawski. — Stormakternas inblandning. — Preussisk convention med Ryssland. — Pohlsk komité i Sverige. — Pohlens frihetsbön. — Ladislas Czartorisky. — Mordförsöken i Warschau. — Plan till ett nytt Kongress-Pohlen. — Sveriges andelar i insurrektionen. — Besöket af Constantin Czartorisky. — Vapensändningar till Pohlen. — Mikael Bakunin i Sverige. — Stockholmsbankett för honom. — Demontovicz. — Fartyget Ward Jackson med väpnade pohlackar landar vid Malmö. — Lapinskys expedition. — Ryska örlogsfartyg kryssande i sundet. — Kurir från nationalregeringen i Warschau till Stockholm. — Väpnade pohlackar i Klintehamn. — Svenskar i Pohlen. — Meetings för Pohlen i Stockholm och Christiania. — Danska patentet af 30 Mars. — Skandinaviska mötet i Götheborg. — Två konungamöten. — Danska notabler i Stockholm. — Furstekongressen i Frankfurt. — Tyskland beslutar mot Danmark förbundsexecution. — Skandinaviskt försvarsförbund. — Traktaten om Sveriges delning. — Finska landtdagen inkallad. — Grekland söker kung och Mexico kejsare. — Preussens Fortschrittspartei. — Frankrike föreslår europeisk kongress.

Icke utan skäl karakteriserade kejsar Napoleon, den 15 Febr. 1863, i sitt svar på franska lagstiftande församlingens till honom afgifna "adress", det nyss ingångna året med de orden att *"häftiga och ytterliga passioner uppröra verlden, fördunkla sanningen och förhindra framåtskridandet"*; och detta förhållande blef under det årets lopp ju längre ju värre.

Upptäckten af en sammansvärjning i Warschau i sista dagarne af året 1862 hindrade icke hela *Pohlen* att kort derefter resa sig. Natten till Fredagen den 23 nästföljande Jan. (1863) var bestämd till en ny Bartholomæi-natt för alla dervarande ryssar, och vid midnatten företogos i hela landet anfall på garnizonerna och detachementerna i städerne. Soldater stryptes i sina sängar och många byar nedbrändes. Man tog denna gång den i Pohlen anbefallda rekryteringen till häfstång. Jernvägsskenorna uppbrötos och telegraftrådarne af-

skuros. Revolutionens centralkomité kallade hela landet till vapen, lofvade godsens fördelning bland bönderna och åt godsegarne skadestånd af statsmedel. Landet var före månadens utgång insurgeradt från Preussens och Österrikes gränser ända till Litthauen, under befäl af diktatorn *Langievicz*, med Frankowski såsom krigsminister. Gamla insurgentchefer från 1830 och andra landsflygtiga pohlackar strömmade åter till fäderneslandet. Mieroslawski medförde pohlska kadetter ifrån Paris. Heidelbergs pohlska studenter och en mängd ynglingar från Krakau och Lemberg skyndade till Pohlen. Stormakterna, som började interessera sig för det olyckliga landet, gjorde framställningar till dess förmån i Petersburg. Preussen och Österrike mobiliserade flera armécorpser, till sina gränsers bevakande. I skogarne segrade insurgenterna öfver de ryska trupperna och skaror af ryssar flyktade till gränserna. Engelska underhuset och franska legislative interpellerade regeringarne. Pfeussen ville erbjuda Ryssland hjelp. Frankrikes regering afrådde all intervention. Insurgentarméen beräknades före medlet af Februari redan till 50,000 man och vid samma tid utnämnde insurrektionen sändebud hos främmande makter. Ryskpreussiska konventionen om Pohlens kufvande väckte allmän förbittring i öfriga länder; i franska senaten antogs en petition om fransk intervention till Pohlens förmån, och engelska tidningar förutspådde pohlska rikets återupprättande. Preussen vägrade emottaga Frankrikes föreställningar om Pohlen, emedan Bismarckska ministèren hotade att i sådant fall afgå. Preussiska underhuset kämpade en hård kamp med Bismarck. Den 27 Febr. utfärdade i Stockholm friherrarne A. C. Raab, J. W. Stjernstedt, G. W. Staël von Holstein, hrr A. Blanche, A. W. Björck, Per Nilsson i Espö, J. Andersson, A. W. Uhr, A. Sohlman, E. von Qvanten, P. R. Tersmeden och J. Mankell inbjudning till "allmänt möte för att besluta om lämpligaste sättet att uttrycka sympatierna för det ädla och olyckliga pohlska folket"; och härmed var en *svensk-pohlsk agitation* utan like öppnad i vårt fädernesland.

Russel klandrade öppet Preussen, Palmerston sade i underhuset att Ryssland systematiskt kränkte alla fördrag rörande Pohlen och att Preussen skulle vanhedra sig, om konventionen blefve ratificerad. I början af Mars uppmanade England alla de makter, som undertecknat Wienertraktaten 1815, till diplomatisk intervention, för utförandet af dess första artikel rörande Pohlen: Frankrike, Sverige, Portugal voro ense med England. Den 12 Mars proklamerades Langievicz' diktatur äfven i Warschau och den 14 väckte vid svenska riksdagen Staël von Holstein och Björck motioner om konungariket Pohlens återupprättande.

Den 20 Mars var diktatorn slagen, hans armé förstörd, han sjelf, flyktande till Galizien, fasttogs och internerades i Tarnow, hvarefter han jemte sin qvinliga adjutant, fröken Pustowoitow, affördes till citadellet i Krakau. Äfven der röjde sig förberedelser till resning. I pohlska kyrkorna sjöng man *"Pohlens frihetsbön"*:

Gud, som bevarat uti fordna tider
mäktigt vårt land, ack, Du som vill det skydda,
se nu i nåd till folket, se det lider,
slutet i bojor, qvaldt i slott och hydda!...
Herre, gif Pohlen fädrens glans tillbaka,
landet lät blomstra, som förtryckarn öder!
låt det igen få fridens hvila smaka,
straffa ej mer! o se, hur folket blöder.
Hör oss i nåd, o Herre, när vi bedja,
skänk oss vårt land, o slit förtryckets kedja!

Sedan diktatorn nedlagt diktaturen, återtog revolutionära centralkomitén den 23 i Warschau resningens ledning, och förklarade sin demokratiske general Mieroslawsky landsförrädare och fogelfri. Frankrike begärde "kongress-Pohlens" upprättande såsom sjelfständigt, under hertigen af Leuchtenberg såsom konung, hvilket förslag ett ögonblick ansågs hafva chancer. Stor jäsning rådde i det egentliga Ryssland. Den 12 April lofvade ett kejserligt manifest fullständig amnesti åt alla pohlackar och ryssar i Pohlen och Rysslands vestra provinser, om de före 1 Maj nedlade vapen; men det hjelpte icke:

den 3 slog Jeziorawski ryssarne vid Zamek, nära galiziska gränsen; likaså den 6 i en tre timmars strid. Den 7 anmälde Hennessy i engelska underhuset förslag om adress till drottningen i pohlska frågan, och huset betygade sitt bifall. Derpå följde åter blodiga nederlag för insurgenterna; hvilka åter samlade sig i Wolhynien och Podolien. Man kämpade hela Maj med omvexlande lycka. Nordamerika afslog att biträda vestmakternas åtgärder för Pohlen, "emedan unionen undviker inblandning i europeiska angelägenheter". I början af Juni väckte i engelska underhuset Hennessy motion om adress "om Pohlens oafhängighet, emedan Ryssland brutit traktaterna", och samma dag förbjöd Preussens regering alla stadsfullmäktige och magistrater att befatta sig med politik. Vestmakterna gjorde nya framställningar till Ryssland. Några dagar före midsommar väckte Fitz-Gerald i engelska underhuset motion att, sedan Ryssland ånyo brutit traktaten, England för sin del skulle förklara de den ryska suveräniteten garanterande fördragen tilländalupna. De intercederande trenne makterna hade tillochmed officielt meddelat sina förslag till Pohlens "nationalregering" och dennas svar afgick den 28 Juni.

Uti Lemberg häktades 9 Juli galiziska landtmarskalkens son, furst Adam Sapieha misstänkt att hafva understödt expeditionen till Wolhynien. Den 27 Juli kungjorde pohlska "Nationalregeringens officiella tidning" att Ladislaw Czartorisky, son af framlidne furst Adam, utnämnts till denna regerings diplomatiske generalagent i Paris och London. I medlet af Augusti uppräknades ännu tio insurgentcorpser såsom varande i full verksamhet, men det var dock ett tynande lif och i början af September höjde Ryssland tonen och förklarade att i Pohlen måste först upproret kufvas, innan något annat kan ske. Den misslyckade resningen lefde nu mest i mordförsök emot inflytelserika ryssar: den 19 skedde ett sådant i Warschau emot grefve Berg, hvarvid en af hans tscherkesser dödades. Mot slutet af månaden hette det att England gjort förslag till Österrike att ej vidare erkänna Ryss-

lands besittningsrätt till Pohlen enligt 1815 års fördrag, emedan Ryssland sjelf underkännt detta fördrag genom att förvägra de makter, som undertecknat det, befogenhet att öfvervaka dess fullgörande; och när Frankrike syntes vilja öfvergå till denna engelska åsigt, uppskrämdes alla börser af farhågor för ett stort kontinentalkrig. Lönnmorden i Warschau fortforo. Den 13 Oct. troddes Österrike hafva svarat, att det ville stå fast vid 1815 års fördrag, men protestera emot Rysslands kränkning af traktaten af 1772, och Ryssland å sin sida tillkännagaf samtidigt — avis au lecteur — att om Turkiet erkände Pohlen såsom krigförande makt, skulle detta upptagas såsom brytning med Ryssland. Genom dekret af 9 Oct. påbjöd Ryske kejsaren *ryska* språkets införande i pohlska kanslierna. Ännu den 2 Nov. blef på gatan i Warschau en rysk gendarmerigeneral anfallen med yxa och sårad i hufvudet. Stormakterna hade likväl nu händerna fulla med Holsteinska executionsfrågan, och den pohlska bortdog.

Sverige fick emellertid sin betydliga del, om icke *i* dock *af* denna pohlska insurrection, sedan dess riksdagsmän och folkmöten blandat sig i saken. Derpå följde möten, tal, banketter, toaster, poëmer, penningsamlingar, adresser i alla delar af riket, samt tidningsartiklar, ingalunda just egnade hvarken till sannskyldigt biträde åt insurgenterna, ej heller till förökande af grannsämja. Men om allt detta hörde till Sveriges *svenska* sida af insurrektionen, så var hon icke vår enda, utan Sverige fick äfven uthärda en *pohlsk* sida deraf. Landet hvimlade snart af pohlackar, hvilka ingalunda minskade bryderiet för Sveriges regering.

Först kom, den 16 Mars, till Ystad en brorson till pohlska emigrationens mångårige, nyss aflidne chef, Adam, furst *Constantin Czartorisky* (född 1822), festligt hyllad med hurrarop, flaggning, telegrammer och banketter, ifrån det han landsteg i Ystad och Calmar såsom passagerare å ångfartyget Bore, intill dess, två månader derefter, han öfver Götheborg slutligen begaf sig till Köpenhamn, och lemnade oss. I Ystad paraderade musikcorps, borgaresångförening och skarpskyttar;

i Kalmar, der landshöfdingens ekipage ställdes till hans dispo
sition, emottogs han med skarpskytteparad, skål och tal.
Stockholm, der han ganska noga besåg sig, gafs en subscri
berad middag för honom å stora börssalen, bevistad af 20
personer, och der gick han till bords arm i arm med fest
komiténs ordförande, baron A. C. Raab, under pohlska, sven
ska, norska, danska, franska, engelska, ungerska fanor. De
såg man i salens dekorationer *åter* Pohlens och Sveriges riks
vapen vid hvarandras sida. Sedan Raab föreslagit konungen
skål, höll P. R. Tersmeden tal för fursten, hvilken i sin tack
sägelse äfven nämnde att hjertligt mottagande egnats honor
öfverallt i Sverige, "i dess konungars palats, liksom i de
svenske bondens enkla boning". Allehanda-redaktören Ca
Wetterhoff hade skrifvit verser:

Tyst! hörs ej ett ljud af hofvars dån?
Det kommer fjerran sunnan-ifrån,
säg är det kosacken, som jagar
berusad af mord och rån?
Nej, nej! Polonia vaknat har,
hon reser ånyo sitt standar,
hon ej mer i vanmakt klagar,
förtviflad hon svärdet drar.

Derefter talade och drack general Hazelius för Pohlen, oc
musiken uppstämde "Pohlens frihetsbön". Blanche talade o
den politiska betydelsen af denna sång, furst Czartorisky f
Sverige, Per Nilsson i Espö för de förtryckta nationaliteterna.
Hedlund för Frankrikes och Englands uppträdande till Poh
lens förmån, hr Wieselgren för Finland, riksdagsmannen Ro
senberg för de pohlska bönderna (en helsning från de sven
ska), Sohlman för de skandinaviska brödrafolken, prof. Key
för individernas kraft att uppoffra sig för ett stort, gemen
samt mål, o. s. v. Fursten besökte sedan Upsala, Norrköping.
Götheborg, Christiania, öfverallt firad, trakterad och hyllad.
I Norge lemnade han 100 rdr såsom bidrag till Carl XII:s
monument i Fredrikshall. Från en mängd andra städer fick
han hyllningstelegrammer, dem han artigt besvarade. Just i

de dagarne, då han lemnade Sverige, lästes i Hamburger Börsenhalle, att *från Stockholm storartade vapensändningar afgått för den pohlska insurrektionen:* 12,000 gevär, 6,000 miniebössor, 50 kanoner, hvilket allt skulle utskeppas på någon punkt af Östersjökusten och insmugglas till krigsskådeplatsen.

En vida vådligare individ, ertzrevolutionären, nordeuropas Mazzini, den ryske godsegaresonen *Mikael Bakunin*, uppehöll sig en stor del af detta år i Stockholm, under det antagna namnet "Henri Soulé". Denne man, som studerat i Dresden tillhopa med Ruge, lefvat i Paris tillhopa med pohlska emigrationen, invecklat sig i Zürich med de kommunistiskt-socialistiska föreningarne, hemkallats till Ryssland utan att lyda, för denna olydnad beröfvats sin ryska förmögenhet, vid pohlska kongressen 1847 uppträdt med det ryktbara förslaget att förbrödra ryssar och pohlackar i ändamål att revolutionera Ryssland och derföre på rysk begäran i Jan. 1848 förvisad ur Frankrike, gömd i Brüssel sedan ryska regeringen på hans utlemnande utfästat ett pris å 10,000 rubel, återvändande till Paris efter februarirevolutionen, uppträdde i Juni s. å. i Prag såsom betydande deltagare i Slavernas Kongress och de dermed sammanhängande blodiga oroligheterna, derifrån i Berlin sällande sig till tyskdemokraterna, från Preussen i October utvisad, utvisad straxt derpå äfven ur Sachsen, men återkommen till Dresden, deltagare i Majkatastrofen derstädes 1849 — en åtta dagars gatustrid med mordbrand, då operahuset och den dyrbara "Zwinger" nedbrändes — var han, om ej tillkännagifven medlem jemte Todt, Heubner och Tzschirner i de dagarnes revolutionsregering, dock en af stridens hufvudmän. Häktad på flykten, inspärrad på Königstein, dömd i Maj 1850 att hängas, benådad till lifstidsfästning, men i Juni utlevererad till Österrike; i Maj 1851 dömd att hängas äfven der, men äfven der benådad till lifstidsfästning; utlevererad till Ryssland, sänd till Siberien, rymd derifrån öfver Kamtschatka till Nordamerika, biträdande i London vid redactionen af Herzens ryska "Kolokol". Rysk revolution var utgångspunkten för alla hans idéer,

och så gjorde han sig till en centralgestalt i alla länders revolutionära rörelser. Den slaviska rörelsen blef dock hela tiden det ledande och sammanbindande elementet i hans revolutionssystem. Året 1862 var han i Berlin och knöt förbindelser med nationalförsamlingens yttersta venster, men förvisades och begaf sig åter till Sachsen, derifrån han spann ett revolutionärt spindelnät åt flera håll; och snart nödgades flykta, med tillspillogifning af alla sina papper, efterlyst af högmålsdomstolar i Dresden, Prag, Breslau och Berlin. Och med allt detta misstänktes han likväl af ganska många mycket starkt att vara rysk spion eller "agent-provocateur". Denne man togs af svenska Aftonbladet (nr 97, 1863) i försvar emot beskyllningen att vara kommunist, och derefter hade Bakunin sjelf den djerfheten att i en artikel, införd i medlet af Maj både i detta Aftonblad och i Nya Dagl. Allehanda, öppet proklamera de tre satserna: *all jord tillhör folket, solidarisk kommun skall för hvarje ny generation fördela jordlotterna lika bland denna generations manliga medlemmar, samt: kommunens sjelfstyrelse.* Posttidningen varnade då dessa tidningar för att, genom sammanblandning af Pohlens sak med Bakunins läror, minska svenskarnes sympathier för Pohlen. Men fjorton dagar efter dessa biografiska upplysningar och denna varning, gåfvo 28 Maj i vår svenska hufvudstad "ett större antal medborgare af alla klasser, hvaribland ledamöter af både borgare- och bondeståndet", på hôtel Phœnix *för denne Bakunin en ypperlig festmiddag* och när ändtligen den 8 Oct., han afreste från Stockholm för att begifva sig till London, följde honom Stockholmarnes "pohlska komité" till bangården! Sedan besökte han återigen Sverige, t. ex. Götheborg den 14 Oct. 1864, då han derifrån afreste till Hull.

Pohlackarne kommo till Sverige detta året icke alltid obeväpnade. Ett engelskt fartyg, *Ward Jackson,* under befäl af en engelsk kapiten Whaterley, förhyrdt af en öfverste Lapinsky på pohlska nationalregeringens bekostnad, samt lastadt med krigsförnödenheter och 190 pohlackar jemte franska och

ungerska frivilliga, afgick i Mars från England (sedan passagerarne der med våld landsatt de ombord posterade tulltjenstemännen) åt Öresund, der kapitenen låg stilla vid Helsingborg tre dagar, derefter afseglade till Köpenhamn der han jemte skeppsdokumenter och alla ombord varande engelsmän lemnade det. Der gaf man de förlägna passagerarne det perfida rådet, att förhyra dansk skeppare och besättning samt afgå till svenska kusten. Redan i April hörde förf. af danska munnar citeras i Hamburg det yttrandet: "*Vi* narrade fartyget öfver till Malmö, för att i Köpenhamn slippa *den* förlägenheten. På två timmar skaffade *man* i Köpenhamn ny besättning åt det (sedan den gamla rymt), *uteslutande* beräknad blott för resan till Malmö; och till Pohlackarne sade *man* att, blott de landade på svensk kust, skulle hela det landet resa sig mot Ryssland". — Den 30 Mars inkom fartyget, under angifven egenskap af "vinddrifvare", till Malmö. Den följande dagen fick det här anmaning att åter afsegla, hvilken icke åtlyddes. Sedan svenska regeringen fått rapport att detta fartyg, fullastadt med ammunition och nu i saknad af skeppshandlingar, sannolikt vore detsamma, på hvilket engelska regeringen befallt embargo i engelsk hamn, ehuru befallningen der kommit försent, lades den 1 April i Malmö seqvester derå, och kort derpå utbröt vådeld ombord, med fara för hela staden, om krutförrådet blefve antändt; men pohlackarne, som för öfrigt redan landstigit och bodde i staden, skyndade ombord och släckte elden, med fara för sina lif. Ombord befunnos då 80 fjerdingar gevärskrut, 18 tunnor Withworths kanonkrut, 60,000 skarpa patroner, inalles 20,000 ℔ krut och ett betydligt antal projectiler. En kommissarie för den upproriska "nationalregeringen i Warschau", *Joseph Demontovicz*, hela denna expeditions civilkommissarie, skyndade derpå till Stockholm, dit han ankom den 8 April. Expeditionens militära chef, öfverste *Lapinski*, som tjenat vid österrikiska artilleriet och 1848—49 vid ungerska arméen, samt under Krimkriget i den turkiska såsom chef för andra armécorpsens generalstab, gick efter krigets slut till Tscherkassien för att

der bekämpa Ryssland och stridde der i tre år. De officerare, som nu voro honom följaktiga å Ward Jackson, hade alla deltagit i krigen uti Ungern, Italien och på Krim. Äfven han begaf sig, åtföljd af sin adjutant *Poles,* snart till Stockholm, och derifrån öfver Götheborg till utlandet. — Ryska örlogsfartyg kryssade i sundet utanföre Malmö och Köpenhamn; rykten kringlupo, både att engelska regeringen betygat sitt missnöje öfver svenska regeringens delaktighet i Ward Jacksonska saken, och att den ryska begärt förklaringar öfver Sveriges förhållande till Pohlen, med hotelse att, om nöjaktigt svar icke följde, skulle ryska sändebudet inom 24 timmar lemna Stockholm; begge uppgifterna emotsades dock af Posttidningen. Joseph Demontovicz och Theophilus Lapinski afgåfvo i Malmö inför britiska konsuln redan den 30 Mars protest öfver kapiten Wheaterleys kontraktsbrott; och i Aftonbladet uppträdde sedermera Demontovicz med en förklaring angående expeditionen. I slutet af April var utanföre Ölands östra kust synlig en rysk eskader, och på flera ställen i Östersjön visade sig ryska kryssare. En ifrån Malmö utaf pohlackarne till Warschau afsänd kurir blef på pohlska gränsen anhållen af ryssarne och beröfvad sina reseffekter, men lyckades sjelf undkomma med nationalregeringens svar i sin ficka, och kom den 29 April tillbaka till Malmö, derifrån han genast begaf sig till Stockholm. I början af Maj frånsade sig uti en engelsk tidning kapiten Wheaterley allt ansvar för expeditionens olyckliga utgång, och kastade hela skulden på Lapinski, som icke velat följa kapitenens råd att gå den mera obemärkta vägen genom Bält, utan nödvändigt ville genom Öresund, "emedan han i Helsingborg *väntade depescher och folk ifrån Stockholm.*" Men de väntade voro då ännu icke ditkomna. Samtidigt hindrade en våldsam storm kapitenen och öfversten, som gått i land, att samma dag återvända till skeppet; pohlackarne ombord blefvo oroliga öfver sin chefs långa uteblifvande, bemäktigade sig spirituosa ombord och blefvo uppstudsiga. När befälhafvarne återkommo, klagade pohlackarne öfver dricksvattnets beskaffenhet, hvarföre Weatherley befallde

styra till Köpenhamn, för att hemta vatten. I Köpenhamn förklarade öfversten att han fått veta att ryska kryssare voro ute och trupper i land för att hindra landsättningen i Riga, samt påyrkade att skeppet genast skulle gå till Malmö. Detta vägrade kapitenen, hvarpå Lapinski beskyllde honom att hafva förrådt expeditionen till ryssarne och hotade arrestera honom. Det var då, Weatherley lemnade fartyget åt sitt öde. — Den 22 Maj befallde svenska regeringen, på anhållan af fartygets egare i England, att upphäfva den på det lagda embargo, hvilket verkställdes så, att det den 30 kunde afgå till England. Pohlackarne hade till en del förut, flockvis, på olika vägar lemnat Malmö och begifvit sig utrikes, men den 4 Juni afreste hufvudstyrkan (utom fyra) med en liten dansk ångare Fulton, som skulle föra dem till ett annat fartyg, åt Köpenhamns redd. Det var hög tid att de afreste, ty under de sista veckorna, då Lapinski mestadels vistades i Köpenhamn, hade disciplinen gått förlorad och både oordningar och inbördes oenighet i stället inrotat sig. Till och med Lapinski hade, i förargelse öfver att "hela Malmö skulle skratta åt honom derföre att Poles sprungit ifrån honom", beskyllt denne sin adjutant för stöld, samt låtit i Köpenhamn arrestera honom för att få honom återförd till Malmö, der han af andra i expeditionen deltagande misshandlades. Poles qvarstannade nu i Malmö *efter* alla andra. — Redan förut hade den gamla pohlska oenighetsandan manifesterat sig i Malmö Snällpost, när denna berättat att åtskilliga af de derstädes vistande pohlackarne ämnade fara till Köpenhamn för att emottaga fürst Czartorisky, nemligen genom en af officerare och soldater undertecknad förklaring att han vore för dem en fullkomligt främmande person, att de med förvåning hört att han i Sverige betraktats såsom en representant för Pohlen, men att de sjelfve kände sina förhållanden allt för väl, för att med lika lätthet låta sig mystifieras.

Detta var första akten af Svenska regeringens inblandning uti pohlska insurrektionen. Men hufvudstyrkan af den

Lapinskiska expeditionen besteg på Köpenhamns redd ett annat, danskt, fartyg och seglade till Memel. Här skulle man d. 11 Juni landstiga, men ingen kom i land, ty båtarne öfverfylldes och en af dem gick till bottnen med 24 man. hvilken olycka så decontenancerade de öfriga, att de med fulla segel lemnade "detta förbannelsens ställe" och styrde, oaktadt stormen, nedslagna och hungrande, med fulla segel åt Gotland. Dit ankom denna danska skonert Emilie, kapitenen Wilken, den 14 Juni på e. m. till Klintehamn, förande ombord Lapinski med 88 man. De ville nu fara öfver Stockholm och Götheborg till England. Men regeringen, som icke ville låta dem taga denna väg, beordrade ett kronans örlogsfartyg till Klintehamn för att taga dem ombord och föra dem direkte till England; samt befallde att de emellertid skulle afväpnas, äfven om dertill behöfdes militärmakt, och qvarstanna i Klintehamn tills de blefve afhemtade. Den 16 på aftonen blef Lapinski härom förständigad, men den 17 på morgonen afreste hemligen 2 af hans officerare från Klintehamn till Östergarn, och 1 hade rest till Wisby. Då anbefallde att hela manskapet skulle före kl. 11 om aftnarne vara i sina logementer, och vakter utsattes af svenskarne, för att hindra fångarnes afvikande; pohlackarne ondgjordes häröfver på ett sådant sätt, att vakterna måste förses med skarpladdade gevär. Vid afväpnandet fick Lapinski behålla sin sabel. Pohlackarne afgåfvo en flammande protest emot detta "våldsamma utdrifvande" "sedan majoriteten af stormakterna i Europa erkännt Pohlen såsom krigförande makt" o. s. v. (Demontovicz gjorde efteråt i tidningarne en ursäkt för denna protest, erinrande om den nöd, de protesterande lidit och den agitation, tjugufyra deras kamraters drunkning inför deras åsyn framkallat). Den upplysning framkom sedan, att en f. d. pohlack, W—, sedan några år bosatt på Gotland, redan på Malmö tillskrifvit Lapinski uppmaning att åtföljd af sin trupp komma till Klintehamn, der han både skulle blifva *väl* emottagen och sedan med lätthet kunna komma öfver till Polangen, eller der omkring. Men W. var ej hemma när Lapinski anlände. Svenska kor-

vetten "Orädd" tog dem i Klintehamn och landsatte dem i Woolwich, der expeditionen upplöstes. Beskyllningen emot Poles om stöld blef sednare fullständigt utredd såsom falsk, men äfven mot honom framställde kamrater beskyllningen att vara rysk spion.

Hvad nu Ward Jacksons laddning af vapen angår, så blef den, på framställning af Demontovicz och åtskilliga svenskar, öfvertagen af *L. J. Hierta*, hvilken till D. hade förskjutit en del af det antagliga realisationsvärdet af nämnda krigsmateriel, för att skaffa snar penningehjelp åt nödlidande pohlackar *utomlands*, hvarjemte Hierta åtog sig att i "kommission mot redovisning öfvertaga och söka på det fördelaktigaste försälja lasten". Derföre annonserade han till försäljning åt skarpskyttar de utmärkta gevären. Sablarne, Withworthskanonerna, krutet och ammunitionen hembjöd han åt svenska krigsförvaltningen, genom landtförsvarsdepartementet. Dessa affärer omförmälde han sjelf uti Aftonbladet den 26 Januari 1865, dertill drifven af allmänna påståendet att han för egen räkning inköpt lasten, hvilket påstående han måtte alltså ansett för sig mera kinkigt, än den nu gjorda naiva bekännelsen.

Demontovicz reste än hit, än dit. Den 14 Maj befann han sig i Götheborg, på väg till Stockholm, der han åtminstone den gången uppehöll sig till medlet af Juli. Han återkom dit den 1 Oct. och emottogs då vid bangården, han också, af "pohlska komitén" och åtskilliga andra. En från citadellet i Petersburg undkommen, straxt vid årets början i Warschau häktad, Witold Mirkliczewski passerade i October Stockholm och Norrköping, på väg öfver Hamburg till London.

Man fann vid denna tid icke blott pohlackar i Sverige, utan äfven *svenskar i Pohlen*. Löjtnanten *Julius Mankell*, som ämnade resa dit, ehuru det hette att resan gällde Schweitz och studiet af dess folkbeväpning, inbjöds 17 Juni till Blå Porten på afskedskalas, tillställdt af skarpskyttar, bondeståndets talemän och medlemmar af samma stånd, publicister och litteratörer. Den 23 Juni afreste han till kontinenten, och i Oct.

återkom han från pohlska gränsen till Hamburg, der han ingick äktenskap med en under detta fälttåg lyckligen eröfrad pohlsk dame. Den 8 Aug. ingick till svenska öfverståthållareembetet, från staden Wreschen i Posen, telegram att Johan Erikson, Gabriel Jacobson och Wilhelm Ossian, "studenter från Stockholm", blifvit i Konnierkretsen tillfångatagna af ryssarne och dömda till svårt arbete i det inre af Ryssland. Landshöfdinge-embete upplyste då, att en Erik Erikson, son af en arbetskarl vid Strömsholm, samt Gabriel Jacobson, son af en faktor, begge från Kohlbäcks socken, lemnat fäderneslandet för att hjelpa pohlackarne. De hade varit åtföljda af tre andra ynglingar, bland hvilka en Stockholmare Unman. De insattes på fästningen Modlin, svenske utrikesministern förskaffade deras målsmän tillstånd att med dem brefvexla, den 13 febr. 1864 fördes de till Warschau, förvarades der 12 dygn, skickades derpå under rysk bevakning till preussiska gränsen och lössläpptes. Der hjelpte dem en ädelmodig man med medel att resa till Bromberg, och alla tre återkomno lyckligt till Sverige. Af österrikiska autoriteter arresterades 26 Juli 1863 i Lemberg en svensk Engelström(?) En svensk psevdonym "Malborg" deltog i öfversten Teterys (också psevdonym) expedition 15 Augusti vid galiziska gränsen, och måste, jagad af österrikare, gifva sig åt dem jemte sin landsman och adjutant, veterinäreleven Hedlund, som alltifrån början deltagit och tjenstgjort äfven såsom läkare. Malborg, som troddes af somliga vara identisk med Mankell, och hans olyckskamrat Hedlund suto tre dagar, 16—18 Aug., inspärrade i Krakau, der pohlska damer arbetade på deras befrielse, och derefter blefvo de förda öfver preussiska gränsen samt af preussiska autoriteter förständigade, att inom 4 dagar hafva lemnat det landet. En f. d. löjtnant Törngren begaf sig i början af Juni ut för att deltaga i Pohlens frihetskrig. Andra exempel att förtiga.

Dessa unga män hade nog hört talas om den *opinionsyttring,* 2000 församlade personer *i Stockholm* den 2 Mars afgifvit, då de förklarade sig anse 1) Pohlens folk emot all folkrätt behandladt, 2) dess resning alltså berättigad, 3) helst

de nu vid rekryteringen för rysk räkning ej hade annan utväg än att fegt underkasta sig denna åtgärd, eller att stupa, och 4) hvarje försök af främmande regering att understödja Ryssland mot Pohlen oberättigadt. Vid ett stort *"meeting"* i *Christiania* hade förklarats: 1) att Pohlen blifvit beröfvadt sitt oberoende på ett rättslöst sätt, 2) att det sedan blifvit styrdt på ett sätt, som tillintetgjort både individernas och nationens frihet och lycka, 3) att dess resningar varit berättigade, 4) att så länge ett hjeltemodigt folks missnöje tillvexer genom nya grymheter efter hvarje uppresning, utsättes Europa beständigt för faran af allmänt krig, 5) och derföre är det en pligt för hvarje medlem af ett fritt samhälle att uttala den önskan att den förtviflans kamp, som nu kämpas, må slutas med att folket erhåller en styrelseform som tillfredsställer pohlackarnes berättigade fordringar. I Lund hade man den 30 April, vid festen för Malmöpohlackarne, haft tillfälle att särskildt tala och dricka för tvenne svenskar, regementsläkaren d:r Stenkula och stadsläkaren d:r Berg, hvilka en mansålder tidigare, vid Pohlska resningen 1830, skyndat att på slagfälten erbjuda henne sitt bistånd.

Inom *svenska tidningarne* fördes naturligtvis också ett pohlskt krig, dels emot regeringen för hennes "likgiltighet, overksamhet och dröjsmål att förklara Ryssland krig", dels emellan dem sjelfva inbördes. Aftonbladet och Allehanda ville ha krig, isynnerhet gick den sistnämnda derhän, att Sverige borde till och med taga initiativet. Malmö Snällpost, Götheborgs handelstidning, Stockholms Dagblad, ja Öresundsposten m. fl. ställde sig på fredens, Posttidningens, sida; och Dagbladet innehöll den 1 Maj en artikel af —lm— (Dalman) bevisande att Europas dåvarande situation ingalunda var inbjudande för ett krig med Ryssland, och så välsmaklig, att 70 ledamöter af Adeln och Borgareståndet (äfven taleman och vice taleman) gåfvo Dalman den 8 Maj en festmiddag "för att betyga sitt gillande af åsigterna uti hans uppsatser om Sveriges politik i den pohlska frågan."

Den *danska* frågan agiterades samtidigt med den pohlska,

och utträngde och öfverlefde slutligen denna. Holsteinska ständerförsamlingen, som öppnades af Danmark uti Itzehoe 24 Jan., beslöt en adress till Konungen af den beskaffenhet, att kongl. kommissarien förklarade att den "icke komme att emottagas af regeringen", och den 7 Mars beslöt församlingen att vädja till tyska förbundet. Den 21 upplöstes hon. *Den 30 Mars* utfärdade Danmarks konung det till sina följder så vigtiga *patentet* om Holsteins och Lauenburgs "utsöndring". Nu följde en myckenhet folkdemonstrationer och meetings i Altona, Elmshorn, Kiel, m. fl., ja på sistnämnda stället gick det till öppet slagsmål emellan tyska studenter och danska garnisonen. Danska riksrådet, som den 22 April sammanträdde i Köpenhamn, röjde också missbelåtenhet med patentet, hvarigenom "genast" tillförsäkrats Holsteinska ständerna rätt att förhindra såväl upphäfvandet af gemensamheten, som hvarje annat ordnande af landsdelarnes förhållanden, hvilket ej öfverensstämde med dessa ständers önskningar och fordringar. Vid Tyska förbundsdagen blef vresigheten ännu större, särdeles från Österrikes, Hannovers, Badens, Oldenburgs sida, af hvilka rentaf påyrkades att förbundsexecution nu borde ske, och af somliga att förbundet äfven borde frisäga sig ifrån samteliga öfverenskommelser i London 1851—52, således äfven den då bestämda danska thronföljden. Äfven i tyska representanthus gjordes enahanda yrkanden. Från Hamburg skref i April förf., att man der höll förbundsexecution outebliflig, men att den väl ännu ett år skulle möjligen kunna genom diverse förevändningar undanskjutas: "Huru kommer det sig att patentet af 30 Mars anfäktas icke blott från Holsteinska, Schlesvigska, Preussiska, Badiska, Hannoverska m. m. sidorna, utan äfven från de danska, från bondevänner, som från aristokrater? Skulle det möjligen kunna komma att kosta Halls hals och prins Christians thronföljd? Londonerprotokollerna — huru mycket vill du nu ge för dem?" Å andra sidan tändes vissa förhoppningar *för* Danmark i följd af prinsessan Alexandras förmälning med Englands kronprins och hennes broders upphöjelse till Greklands konung; af engelska öfver-

husets debatt den 15 Maj, Lord Ellenboroughs förslag om europeisk kongress till en fredlig lösning och lord Russels yttrande att begge hade felat: Tyskland, som fordrat för mycket, och Danmark, som icke hållit sina löften; men isynnerhet af det, utaf demokratien inomlands och vestmakternas påträngningar i pohlska frågan hetsade, Preussens nu påkomna *obenägenhet* för en förbundsexecution, emedan det befarade en fransk-dansk coalition.

Under all denna tyska röra, arbetades å andra sidan ifrigt på en skandinavisk, förnämligast vid ett s. k. "*Skandinaviskt national-ekonomiskt möte*", som hölls i *Götheborg*, såsom det troddes icke utan konglig svensk tillskyndelse, och hvarvid nattetid de utvaldaste skandinaverna i hemliga sessioner rådslogo om sättet och detaljerna för en skandinavisk helstat, medan om dagarne den stora plebs offentligen i sina sammankomster rådplägade om gemensamma mynt-, post- och tullförhållanden för de trenne nordiska rikena. Förf. af dessa rader, som aftonen före mötets öppnande befann sig i Götheborg, lät i postfrågorna utdela till mötets medlemmar en brochure: "Hvilken är Sveriges post-politik?", men undanbad sig den erbjudna platsen af sekreterare i den tillernade sectionen för post- och telegraffrågorna, och afreste från orten påföljande morgonen. Mötet, som var sammankalladt genom inbjudning den 11 Mars, af Fab. Wrede, P. Murén, Arvid Posse, Alb. Ehrensvärd, G. W. Gumælius, F. F. Carlson, P. H. Malmsten, A. W. Björck, A. O. Wallenberg, Gust. Lallerstedt, Aug. Sohlman, Herm. Gyllenhaal, O. I. Fåhræus, Ch. Berg, C. F. Wærn, W. Karström, J. G. Richert, P. Wieselgren, Oscar Dickson, öppnades den 18 Maj och slöts den 20. Vid de nattliga sammankomsterna hade åtskilliga svenska skandinaver tillfälle att märka, hurusom de danske, under det de "opartiskt" föreslogo Götheborg till unionens hufvudstad, likväl innerst åsyftade sitt eget Köpenhamn, "såsom bättre beläget för alla transactioner med utlandet"; hvarpå somliga svenskar begynte sakteligen draga sig tillbaka.

Snart följde tvenne *konungamöten*.

Konung Carl och prins Oscar begåfvo sig söderut och gästade den 22 Juli några timmar hos Fredrik VII, på Skodsborg, der munterhet och skämt omvexlade med de allvarligaste öfverläggningar rörande Europas invecklade förhållanden; och konung Carl äfven höll ett längre samtal med danske konseljpresidenten. Den 25 ankom Fredrik VII till Malmö, emottagen af Carl XV och hans bror, prins Oscar, hvarefter alla åtföljdes till Beckaskog, der äfven prins August befann sig. Här infann sig svenska konseljpresidenten De Geer, hvilket "Fædrelandet" ansåg bevisa, att "allvarliga politiska öfverläggningar egt rum". Efter ett par dagar foro alla de kungliga personerna till Sösdala jernvägsstation, derifrån kung Carl och hans yngste bror fortsatte resan uppåt landet, men Fredrik VII och prins Oscar togo vägen till Danmark, hvarefter prinsen reste långt söderut, ända till Wien. Under de långa resor, som detta *konungamöte* föranledde, delade monarkerna städse vagn med hvarandra, och det antogs att framtidens eventualiteter varit ett af de vigtigaste föremålen för deras samtal, såväl på resorna som i enrum; hvarom vi väl längre ned få närmare besked. Fredrik VII fick storkorset af Wasa-orden.

Från nationalekonomiska mötet i Götheborg reste flera danskar till Stockholm, bland dem äfven författaren till den danska krigssången "Den tappre Landsoldat", dåmera chef för danska telegrafverket, Faber; och efter konung Carls hemkomst till Stockholm från kungamötet ditkommo på inbjudning flera högtförnäma *danska notabler*, t. ex. grefvarne Holstein till Holsteinborg, Bernstorff, Holstein-Ledraborg, Ahlefelt-Laurvigen och Dannemand, äfvensom chefen för konungens hofstat i Norge öfverstekammarherrn S. E. H. Lövenskjold. Med dem blandade sig vid festmåltider svenska notabler, bland hvilka landtmarskalken, riksmarskalken, excellensen grefve Sparre, landshöfdingarne grefve Erik Sparre, af Ugglas, presidenten Munck af Rosenschöld, borgareståndets talemän Schwan och Murén, Trägårdh, Lallerstedt o. s. v. inbjödo utländingarne till en lysande bankett på Hasselbacken. Att de främmande

danskarne inbjödos framför allt till hofs, behöfver knappt tilläggas.

Under allt detta skandinaviska fraterniserande fortgick den *tysk-danska spänningen*. Till den 4 Juli hade Fredrik VII inkallat Slesvigs ständer, men de betedde sig högst obändigt, och reste snart bort, hvarefter endast tre af de inkallade suppleanterna inställde sig, så att den kongl. kommissarien snart måste upplösa dem. Förbundsutskottet i Frankfurt föreslog "bundesexecution", och förbundsförsamlingens majoritet antog denna åsigt; hvaröfver England högeligen ondgjordes. Danska "Dagbladet" ville att Danmark skulle förklara Tyskland krig, om förbundsexecution i Holstein försöktes; men "Fædrelandet" påstod att i ett sådant krig finge man ingen hjelp af de skandinaviska rikena, utan borde nöja sig med en protest, och genast "konstitutionelt" införlifva Slesvig med monarkien, samt göra krig derest executionen utsträcktes äfven till detta hertigdöme. Emellertid fick förbundsförsamlingen nu en tid helt annat att göra: tyska enhetens idé i allmänhet, och rivaliteten emellan dess begge stormakter, hvilken icke ens genom österrikiske kejsarens och preussiske konungens *möte i Gastein*, dit äfven kronprinsen af Preussen hemtades, kunnat besvärjas. Kejsaren af Österrike företog sig då, emot Preussens råd, att till *Frankfurt* sammankalla Tysklands alla monarker till en *furstekongress*, till hvilken också de fleste, utom Preussen och Holsteins monark (konungen af Danmark), infunno sig och under österrikiske kejsarens præsidium öfverenskommo om nya enhets- och förbunds-former. Uti sitt svar till förbundet, å meddelandet af förbundsdagens beslut om execution, förklarade Danmark att det *icke* ville återkalla patentet af 30 Mars, och den 27 Augusti skrefs ifrån Wien att execution skulle komma att verkställas af små- och mellan-staternas trupper, men stormakternas utgöra reserven; några dagar senare afslöt Österrike till Frankrike, England och Ryssland bestämd förklaring att execution måste ega rum, derest Danmark framhärdade.

Den 29 Augusti var utrikesministern grefve Manderström

i Köpenhamn och konfererade med danske konseljpresidenten hos svenske gesandten grefve Hamilton. Nu talades på alla håll om ett mellan Danmark och Sverige-Norge "afslutadt" *försvarsförbund,* enligt hvilket de sistnämnda rikena skulle, om Slesvig anfölles, skicka 25,000 man hjelptrupper. Den 19 Sept. ingafs till Frankfurts plenum förbundsutskottets tillstyrkande af execution efter tre veckors frist. Just då vände sig Blixen-Finecke, som insåg att det skulle bli krig och som alltsedan 1862 uppgifvit hoppet om hjelp ifrån Frankrike, omedelbart till Bismarck, hvars planer redan då icke öfverensstämde med förbundsdagens, och föreslog att Danmarks tyska förbundsland skulle kunna göras till sjelfständig stat, med den uttryckliga förklaring att Schlesvig låge utom förbundets maktområde, att hvarje embetsman i Schlesvig skulle vara mäktig begge språken och i sin embetsförrättning rätta sig efter befolkningens språk. Bismarck telegraferade genast till Blixen, att han på ögonblicket ämnade resa till sin konung i Baden-Baden för att framlägga detta förslag, och några dagar derefter skref han egenhändigt till samme danske baron: "Min konung har bifallit ert förslag. Så framt den danska regeringen vill ordna saken på detta sätt, skall Preussen ansvara att intet anfall skall göras i Holstein. Jag hoppas snart få det nöjet att helsa eder som kollega." Blixen reste dermed genast till Glücksburgs slott, som Fredrik VII då bebodde, och kungen lyssnade beredvilligt till förslaget; men från och med hans födelsedag, 6 Oct., då han hade besök af Hall m. fl., blef han dragen åt annat håll, ville ej mera höra talas om det Blixenska, utan hoppades på Frankrike och Dannevirke. Nu utspredos rykten om Blixen såsom landsförrädare. De, som styrde i Danmark, fortforo, oaktadt Blixen visade brefvet äfven för Hall, att ifra för Eiderstaten såsom enhet, lemnade Holsteinska förbundsangelägenheten orörd, och brydde sig ej om språkordningen i Schlesvig. — Times hotade med engelsk intervention i Tyskland; danska riksdagens förhandlingar voro d. 24 Sept. uppskjutna tills 11 Jan. 1864 och den 28 Sept. öppnades i Köpenhamn "*Danska Riksrådets*" förhandlingar, hvarvid i throntalet utlofvades utkast till ny grundlag för konunga-

rikets och Slesvigs gemensamma angelägenheter, och tillades: "Vi äro fast beslutne att värna vårt danska rikes oafhängighet mot hvarje angrepp och *förvissade att vi dervid icke skola stå allena.*" Detta grundlagsförslag ingafs samma dag, den 1 Oct., då förbundsdagen i Frankfurt nästan enhälligt antog utskottsförslaget om execution! Några dagar derefter uppmanade England förbundsdagen att anlita de icke-tyska stormakternas bemedling; den 8 förklarade sig de fyra tyska stater, som fått uppdrag att verkställa executionen, dertill beredvilliga, och Oldenburg föreslog att om densamma rönte motstånd, alla stipulationer af 1851—52 måtte anses tillintetgjorda. En ny engelsk nôte till Frankfurt hotade med tyska hamnarnes blockering, och nu möttes på en och samma dag, d. 21 Oct., de *pohlska och danska frågorna* så till vida, att execution uppskjöts om Danmark återtoge patentet af 30 Mars och antoge Englands bemedling, samt att vestmakterna antogo Österrikes förslag om identisk note till Ryssland i afseende på Pohlen, med varning för vådorna af en vägran. Den 29 svarade Danmark i Frankfurt tillmöteskommande och förklarade Marspatentet vara endast provisoriskt; under det Englands tredje note till Frankfurt försökte uppställa en bemedlingsbasis. Preussen och Bismarck voro i detta ögonblick obenägna för execution, Österrike pådref den så mycket starkare. Vestmakterna hade blifvit underrättade om ett "eventuelt skandinaviskt krigsförbund", men "Patrie" svarade: "I händelse af krig mellan Vestmakterna och Ryssland (för Pohlens skull) böra de skandinaviska länderna vara Frankrikes första bundsförvandter: *de hafva också annat att göra, än att nöta sina krafter i Slesvig. Ett vidsträcktare fält är för dem öppnadt på andra sidan om Östersjön.*" Nu drog ock Hamburg, der så mycken gästfrihet dittills visats dem som smidde planer emot Danmark, öronen åt sig för den skada, som detta tillstånd tillskyndade denna hansestat, arresterade agitatorer och utbredde i sina tidningar en mildare stämning emot Danmark.

Ryssland, som detta år hade att kämpa mot uppresningar i Pohlen, Georgien och flerestädes, mot Vestmakternas

och Österrikes påträngande fordringar om Pohlens återupprättande, mot opinionens makt, mot jäsning i Finland o. s. v., mot opålitligt grannskap hos Sverige och Turkiet — slöt, såsom bekant, först ett militärförbund med Preussen att bidraga till Pohlska resningens nedslående och sednare, i Augusti, ett fördrag med Amerikas Förenta Stater, som förpligtade Lincoln att förklara Vestmakterna krig, derest dessa skulle anfalla Ryssland. Ryska rustningar företogos äfven med hänsigt till Sverige, och man upplifvade minnet af den emellan Ryssland och Preussen 1764 afslutade traktats *hemliga artiklar*, icke blott om Pohlen, utan äfven *om Sverige*, af innehåll, att om det landets lagar förändrades derhän, att konung fick oinskränkt rätt att stifta lag, förklara krig, påbjuda skatter, sammankalla ständer och utnämna till embeten utan riksrådets medverkan, så skulle sådant anses såsom ett casus foederis, d. v. s. de skulle med härsmakt anfalla Sverige — hvilket fördrag förnyades 1769 och då underskrefs på Preussens vägnar af gr. Victor Fredrik v. Solms och på Rysslands af gr. N. C. Panin och furst A. Galitzin, men hölls doldt ända till 1843, och utan tvifvel spelat en role vid de *tvenne* delningar, äfven Sverige sedan 1769 undergått. *Wormsöbönder* flyktade ånyo till Sverige, detta året dussintals (Mina Samtida X: 161), för att undgå sina godsherrars förtryck. Mot Sverige rustades, *16 örlogsskepp kryssade i Östersjön* och sjelf mönstrade kejsaren trupper i Finland vid alldeles samma tid, då Sveriges och Danmarks konungar mötte hvarandra i Skåne. Genom sammankallandet nyss förut af den utlofvade *Finska landtdagen*, hade denne kejsare naturligtvis captiverat finnländarnes känslor. Tillochmed svenskar voro nu i rysk krigstjenst. Under sommarens lopp blefvo f. majoren vid svenska lifgardet till häst F. Burenstam och f. underlöjtnanten vid första Lifgrenadierregementet C. von Knorring utnämnda till öfverstar och regementschefer. De hade då redan 20 år tjenat i ryska arméen och utmärkt sig i ungerska och krimska krigen. Deremot hade medarbetaren i svenska Dagligt Allehanda, Wetter-

hoff, den oturen att vid ett besök på eftersommaren i Finland knappt genom vänners och inflytelserika personers mellankomst kunna räddas från fångenskap, för det han 7 år förut passlös lemnat Finland.

Grekland sökte nästan med ljus och lykta äfven en god del af detta året efter en kung, och *Mexico* skulle ha en kejsare. Slutligen blef grekiska thronen besatt med en af danske prins Christians söner (så ung, att han confirmerades först den 17 Juli, å Bernstorff) och knappt var det gjordt, uppstodo i Grekland blodiga oroligheter, till förmån för den nyligen dethroniserade Otto. För det af inbördeskrig så mångårigt sönderslitna Mexiko, till hvars civiliserande Frankrike nu ditsändt en af sina arméer, skakade kejsar Napoleon äfven fram en kejsare, den österrikiske kejsarens broder, erkehertigen Maximilian. I *Nordamerikas* republikanska Förenta Stater rasade inbördeskriget emellan södern och norden obehindradt. *Italien* förlorade genom döden sin Cavour, den italienska enhetens skickligaste statsman, och Italienske prinsen Amadeus (sedermera konung af Spanien) gjorde på sommaren, under namnet grefve af Polenzo, ett långvarigt besök uti Sverige, med hvilket land äfven ett handelsfördrag detta år blef afslutadt. Prinsen ankom till Stockholm den 22 Juli, undanbad sig både boning å slottet och hofequipager för att lefva incognito, men fick hos sig såsom tjenstgörande anställde konung Carls adjutant öfverstel. Dardel och ordonnansofficer grefve Snoilsky. *Englands* Palmerston fyllde den 20 October åttatio år, qvarstående ännu i statens tjenst, sedan 1809. Gamla obligationer, till belopp af omkring två millioner riksdaler riksmynt, tillhörande en gammal Sveriges *statsskuld till Holland*, hvars kapital blifvit, enligt träffad öfverenskommelse, på annat sätt betald, vägrade svenska regeringen att inlösa. För första gången genomreste en europé, John M'Donall Stuart, *Australiens* hela kontinent från Adelaide (21 Oct. 1861) till nordvestra kusten utmed Van-Diemensbugten vid indiska hafvet (25 Juli 1862) och återvände samma väg tillbaka, efter att ha varit borta från Adelaide 12 månader och 13 dagar.

Till den sedan så bekante engelske konsuln Cameron lemnade hertigen af Coburg-Gotha (som föregående året besökt Hubab-, Schakos- och Bagosländerna, hvilka betalade skatt till *Abyssinien*) för neger-kejsaren Theodor Coburgska Husorden, och nu kom tacksägelsebref till hertigen ifrån bemälte kejsare, som härigenom först trädde i direkt korrespondens med Europa.

Preussens regering kämpade hela året med sitt lands demokrater, "Fortschrittspartei" i underhuset och Berlins populace emellanåt på gatorna. Redan vid årets början svarade konungen i ett ocontrasigneradt bref till underhusets president Grabow, på husets ohemula adress, att huset öfverskridit sin befogenhet och att han icke ämnade offra kronans och herrehusets rättigheter åt underhusets anspråk, "fast besluten att upprätthålla kronans rättigheter, på hvilka Preussens makt beror". Längre fram upplöstes det, men återkom efter nya val ännu hvassare. Tvisten gällde isynnerhet militärbudgeten och arméens inrättning. I throntalet den 9 Nov. önskade konungen att "tvedrägten" emellan regeringen och en del af representationen måtte upphöra: "Vi stå kanske vid tröskeln af en upprörd framtid; så mycket enständigare uppfordrar jag eder, att skrida till de inre frågornas lösning med allvarlig vilja att komma öfverens". Då konungen, i samtal med representanten, den utmärkte fysiologen, professorn Virchow, berömde dennes vetenskapliga anseende och tillade: "Det är blott skada att ni sysselsätter er med politik och att ni röstar med demokraterna", svarade denne: "En fransk artillerist i kriget mot Frankrike 1792 hade blifvit efter ett hjeltemodigt försvar tillfångatagen och Ers M:ts Herr Fader sade till honom: "Du är en duktig soldat; det är blott skada att du slås för en så dålig sak". — "Medborgare Wilhelm, svarade republikanen, låtom oss icke tala om den saken, på det kapitlet bli vi aldrig ense". Det var till denne Virchow, man den 28 Febr. 1863 skickade från Stockholm ett så lydande telegram: "Vid en festlig sammankomst af lärarne och lärjungarne vid härvarande Carolinska medicochirurgiska institut, höjdes af mer än 100 personer ett lefve för er, icke blott såsom veten-

skapsman, utan äfven såsom folkrepresentant. Denna toast emottogs med största enthusiasm och åtföljdes af de hjertligaste lyckönskningar, hvilka jag fått i uppdrag att i mina kamraters namn till Er framföra. Professor Malmsten".

Franske kejsaren öppnade den 5 November sin legislative med ett throntal, deri han sade att fördragen af 1815 nästan allestädes upphört, såsom man kunde se af Grekland, Belgien, Frankrike, Italien, Donaufurstendömena, Tyskland; "England har bortskänkt Joniska öarne, Ryssland trampar Warschau under fötterna, passionerna omflamma alla dessa spillror och mäktiga interessen fordra en lösning" och så föreslog han en allmän *europeisk konferens* för att underhandla om alla tvister — men nämnde *icke ett ord om Danmark.* Den stora beundran, Carl XV dittills hyst för Napoleon III, led genom den sistnämndes hållning i danska frågan på hösten 1863 stort afbräck, och Carl yttrade derom till Léouzon le Duc 1865: "Kejsaren blef missledd af sina rådgifvare; *han hindrade mig att ingå förbund med Danmark; han har låtit det stympas. Det är ett fel, som skall hafva sina följder. Gifve Gud att han icke sjelf faller offer derför!*"

Det myckna trassel, hvari Sverige denna vår inblandades med utlandet, så snart representationsförändringsförslaget antagits att hvila till nästa riksdag, gjorde mången utledsen äfven vid förslaget. Så skref till förf., från Stockholm, redan i April, en af förslagets vänner: "De sednare tilldragelserna här hafva på mig haft den verkan, att jag aldeles icke längtar efter representationsförändringen". Och förf. svarade: "Jag hoppas att denna samma verkan må komma att rönas äfven af dem, som en gång skola votera. Om man ej genom propositionen uppifrån gifvit så mycket på hand, skulle nedifrån icke så stark svindel försports, hvarken i denna eller pohlska och andra frågor. En annan spann kallt vatten var utlåtelsen från Helsingfors Dagblad att Finnarne, i händelse af krig, önska få sitta neutrala. Det öfverensstämmer med den mening, resande finnar här i Hamburg låtit sig angeläget vara att meddela Hamburgs köpmän: att Finnland ingalunda

har lust att återkomma till Sverige. Det politiska oförstå
det är i få länder så allmänt *utlåtigt* som i vårt, och logik
så bristfällig: eftersom Finnland förr var vårt, både vill o
skall det åter blifva vårt! Hvilket är det parti, som anfäkt
Manderström och synes vilja lyfta bort honom? Är det ha
tarne eller mössorna, Frankrike eller Ryssland? Sedan Pa
sertiden är han nog icke specielt gouterad i Tuileriern
Emellertid få svenska statspapperen här röna följderna
svenska polonaisen. Kejsardömet är freden: hvad tycker
om året 1863? Börjar redan få stora tänder: Herat, Egypte
Japan, Kaukasien, Donaufurstendömena, China, Montenegr
Siam, Grekland, Holstein, Preussen, Österrike, Pohlen, Italie
Mexico och — United States; vacker "förening", för att ic
tala om Ryssland och Turkiet, eller om Sverige *och* Norge

XIII.

Riksdagen "Penultima".

Riksdagsmanna-valkomitéer och möten. — "Interimsbestyrelsens" proklamation. — Stockholms valkretsar och riksdagsmän. — Talemän och Tal. — Det nya "medborgareståndet". — C. A. Larssons helsningstal. — Throntalet. — Unionsfrågan. — Skandinaviska frågan. — Konung må ej utan ständernas samtycke blifva regerande furste af utländsk stat. — Motionsflodens märkligaste strandvrak. — Riksgäldskontoret får snubbor. — Hofhållningsfyllnadssumma. — Ständernas inblandning i regeringens utländska politik. — Raab, Lallerstedt. — Diplomatiska handlingar begäras och erhållas. — Björck och Staëls motioner om konungariket Pohlens återupprättande. — Partisöndring i tullfrågorna. — Efterspel i förstärkta statsutskottet om expropriationer för jernvägarne. — Extra kreditiv. — Riksdagsupplösningen.

Ehuru redan i första kapitlet af denna del blifvit åtskilligt berättadt om denna riksdag, som skulle blifva näst den sista — penultima — bland våra ståndsriksdagar, återstår ännu atskilligt, som icke bör förtigas. Sedan riksdagskallelsen den 20 Maj 1862 utgått, utfärdade den 26 Maj i Stockholm en, vid ett föregående dagen hållet valmanssammanträde utsedd, "Interimsbestyrelse", bestående af hrr L. A. Weser, L. J. Lovén, Aug. Blanche, N. G. Lind, N. Björnbeck, C. d'Orchimont, R. M. Carlström, P. L. Dahlström, C. Fr. Ström, F. E. Georgii och och J. Michaëlsson, en *proklamation:* "De af hufvudstadens till rikdagsmannaval i borgareståndet berättigade innevånare, hvilka önska deltaga i öfverläggning om förberedande åtgärder till de nu snart förestående valen, anmodas, enligt i dag vid sammanträde af ett större antal valberättigade fattadt beslut, att till allmänt möte infinna sig å de la Croix' stora salon 2 Juni kl. ½6 e. m." (och exemplet följdes snart uti atskilliga landsorter). Vid nu ifrågavarande "valmöte" sysselsatte man sig egentligen med sättet att "*leda* valrörelsen". Till ordförande för tillfället utsågs Weser och diskussionen

öppnades af Blanche. Näst efter honom yttrade sig medicinalrådet Carlson, en kassör Andersson, Aftonbladsredaktören Sohlman, grosshandlaren Schwan, rektorn Bergius, notarien Ljungberg, expeditionssekreteraren Lovén, advokatfiskalen Rydqvist, fabrikören Bergström och smedsmästaren Fagerberg, alltså mycket få af dem, som några år förut utgjorde hufvudstadens till val af Borgareståndsledamöter berättigade borgerskap. Med mesta braket upplåts kassören Anderssons språklåda: "Liksom organiska ämnen petrificeras derigenom att kalkämne afsätter sig i växtväfnaden, så hade vår nuvarande representationsorganism stelnat genom att insupa för mycket af interessenas dödande kalkhydrat, så att den icke vore något uttryck af folkviljan, hvars påtryckning fastmera kommit dem att lossna i fogarne. Man behöfde patriotiska män, som, känsliga för fosterlandets ära och välgång, framför allt ifrade för en representationsreform. Den fyrhjulade riksdagsvagnen kunde lätt afstjelpa nationen eller tvinga denna att afstiga i någon utförsbacke, ty uppåt går det sannerligen icke, om man än så mycket lappar på det gamla. Ståndsprincipen innebär en himmelsskriande orättvisa och det vore ett under att denna ännu kunde finnas i nittonde århundradet." Mötet beslöt "enhälligt" att 3 personer skulle för hvarje valdistrikt utses, med uppdrag att så snart som möjligt sammankalla valmännen för att sjelfva besluta öfver de åtgärder, som med anledning af valen vore att vidtaga. Vidare beslöts att dessa komitéer borde sätta sig i beröring med hvarandra.

Den 6 Juni bestämde Stockholms magistrat att de valberättigade skulle den 4 Juli sammanträda för att bestämma riksdagsmannaarfvodet och den 11 Juli för att välja riksdagsmän. Många togo humeur öfver så tidigt utsatt valdag, hvarmed antogs vara beräknadt att i möjligaste mått förkorta den hetsiga valagitations-febern, hvilken nu uppflammade å alla håll och kanter.

Redan 5 Juni, danska grundlagens årsdag, utsatte f. riksdagsmannen P. Sahlström valreformmöte i Södertelge för Sotholms, Svartlösa och Öknebo härader. Vid valmansmöte i

Götheborg 7 Juli uppträdde formligen såsom *kandidater* till riksdagsmannakallet grosshandlaren E. G. Lindström och magistern S. A. Hedlund. Ett sådant möte hölls i Upsala 9 Juli, hvarvid rådmannen Henschen och boktryckaren Sundvallson *uppställdes* såsom sökande. Valmansmöte i Wenersborg 11 Juli bevistades af omkring 40 personer, dervid kandidaterna f. riksdagsmannen rådmannen Fristedt och rådmannen J. Börjesson *redogjorde* för sina åsigter uti åtskilliga riksdagsfrågor. Riksdagsmannavalet på Qvistrum, för Sunnervikens domsaga, erbjöd det ovanliga att 8 kandidater anmälts, af hvilka en *ondanbedt* sig att komma i fråga. Röstningen skedde på de 7 öfrige, bland hvilka dock de 6 sökt låtsa, som om de icke ville mottaga kallelsen, medan de likväl i all tysthet hos elektorerna sökt vinna deras röster: — den sjunde, som hållit sig passiv, blef vald.

I Stockholm höllo de fem valkretsarne före valet inalles 17 valmöten, hvilka dock icke besöktes mera talrikt än af högst och sällan 80, oftast 40 à 50, några af "icke ens 20" valmän. Dessa möten tillsatte först ordinarie komitéer, alla utom en bestående af hvardera 13 ledamöter, för att sammankalla till nya möten, föreslå kandidater, tillspörja dem om de vore hågade och anmana dem att i sådant fall vid nästa möte tillstädeskomma för att afgifva sin *politiska trosbekännelse,* hvilket några icke ens besvarade med afsägelse, andra motsatte sig, men de flesta hörsammade. Verksammast vid mötena voro kammarrådet Gyllenhoff, hrr Schwan, Sohlman, Blanche, Söderstedt, Hazelius, R. Ditzinger. Valmötena proklamerade sina vissa kandidater, sedan de hört dem, och de flesta valmötena anställde till och med *profval* inom sig. Ändtligen kom sjelfva riksdagsmannavalet den 11 Juli. Dervid befunnos valde af första kretsen *L. J. Hierta* (4135 röster af 132 röstande) och *J. V. Åbom* (3271 resp. af 89); af andra kretsen *Rinman* (4965) och *Ljungberg* (3973); af tredje *Schwan* (4062) och *Hesselgren* (2521); af fjerde *Stråle* (3939) och *Blanche* (3440); af femte *Siljeström* (6740) och *Lindeström* (3651). I trotts af alla bemödanden var deltagandet i

valen vida mindre än förra gången: år 1859 afgåfvos i Stock-
holm 78,153, men nu 1862 endast 62,377 röster. Härmed
var saken ändå icke slutad, ty icke mindre än 3 bland dessa
10 val måste ändras, och ännu 2 valmöten hållas. Siljeström
afsade sig, för försämrad helsa, sitt uppdrag, valmansmötet
uppställde då tullförvaltaren Ahlsell till kandidat, men vid
sjelfva valet fick handlanden *R. Ditzinger* 3733 röster (en
sedel å 19 kasserades emedan den kallat honom "Gross-
handlare") och Ahlsell erhöll 2922. Vidare anfördes af Schwan
m. fl. besvär öfver Hesselgrens val, emedan en valsedel, som
godkänts, innehållit endast ordet "Hesselgren", hvilket namn
tillhörde flera personer i hufvudstaden; och när K. M:t godkände
dessa besvär, kasserade den felaktiga sedeln (å 36 röster, så att
Hesselgrens röstetal sjönk till 2485) och förklarade expeditions-
sekreteraren *Lovén,* som fått 2510, vara rätter riksdagsman, måste
Hesselgren afgå. Slutligen, då Schwan blifvit taleman, rekommen-
derade L. J. Hierta vid valmöte rådmannen Weser, hvilken
då ock, jemte Hesselgren, antogs till kandidat. Vid valet fick
Hesselgren nära dubbelt så många röster, som förra gången,
4533, och mer än Schwan sjelf hade fått; Weser erhöll 2641.
Och som Hesselgren under riksdagens lopp afled, måste Stock-
holm i April 1863 skrida till val af en trettonde riksdagsman
för detta riksmöte, hvilken blef kopparslagaren *J. F. Brinck*
(med 3500); den gången fick Weser 554.

Qvällen före riksdagens öppnande beså konungen, åtföljd
af gemål och dotter, Riddarhusets nyreparerade lokaler. Den
15 Oct. skedde på urgammalt sätt riksdagens "inblåsning"
genom härolder och trumpeter; till landtmarskalk utnämndes
landshöfdingen i Södermanland grefve *Gustaf Lagerbjelke*,
till taleman för presteståndet erkebiskopen d:r *Reuterdahl* och
till vice taleman biskopen i Strengnäs d:r *Thure Annerstedt*.
På f. m. den 20, då grosshandlarne Lars Hjerta och Rinman
på sitt borgarestånds vägnar inställde sig på slottet för att
underrätta sig, när H. M:t ville mottaga den deputation, som
skulle begära talemän, blefvo de icke emottagna "emedan
konungen farit på jagt", utan tillsades att på aftonen åter-

komma. Emellertid fungerade ad interim såsom ordförande i borgareståndet Schwan, och i bondeståndet Olaus Eriksson (Bohuslän). Den 21 utnämndes, med vanliga ceremonier, till taleman för borgareståndet grosshandlaren i Stockholm *J. G. Schwan* och till vice talman grosshandlaren i Gefle *Pehr Murén;* samt till taleman för bondeståndet *Nils Larsson* i Tullus (Jemtl.) och till vice *Anders Eriksson* i Nordkärr (Elfsborgs). Till bondeståndets sekreterare var redan utnämnd landssekreteraren i Upsala *J. Sjöberg.*

Uti de nya talemännens helsningar till sina stånd var väl det mest anmärkningsvärda Schwans, som dels påminte om att hans fader vid fyra riksdagar fört klubban i borgareståndet, att bland de många ämnen af stor vigt, som denna gång skulle blifva framställda, vore "i främsta rummet representationsreformen, efterlängtad af hela nationen"; samt tillade: "Anspråken på detta stånd äro nu större än tillförene, och det låter ej förneka sig att de också äro rättmätiga. Ståndet är numera icke ensamt ett borgarestånd. Det borgerliga elementet är här ej längre det enda och uteslutande; det har fasthellre blifvit *det medborgerliga,* som efter långt och ihärdigt motstånd banat sig väg till våra bänkar. Detta utgör Borgareståndets verkliga triumf och äfven när den stora reformen varder bringad till fullbordan, skall det qvarstå i tacksamt minne hos våra landsmän, att Borgareståndet tagit' första steget." Arma stadsbefolkningar, arma borgerskap, stackars borgarestånd — huru föga anade den gången eder sjelfbelåtenhet edert genom den "stora reformen" förestående öde! —

Nils Larsson i Tullus var i sitt stånd mindre högfärdig, och sade: "Stora och vigtiga äro många af de ärender, som komma under eder pröfning. Vår älskade konung, som älskar sitt folk tillbaka, arbetar med rastlös ifver på förverkligandet af sina ädla syften, som innefattas uti de kända orden: "Land skall med lag byggas". Vi vänta mycket af Honom; men vi böra då också komma ihåg att hela tyngden af omsorgerna för ett helt folks både närvarande och framtida lycka icke kan uppbäras på *ett par* skuldror, huru kraftfulla de än äro.

Våra gamla förfäder voro aldrig senfärdiga att följa sin konung ... och att det svenska odalmannaståndets medlemmar i alla tider skola visa sig värdiga afkomlingar af dessa sina förfäder. det är mer än en förhoppning — det är en visshet". Bondeståndets vice talman sade bland annat: "min hjertliga önskan är emellertid att partihat och alla söndringar, så väl i våra allmänna, som enskilda öfverläggningar, måtte vara fjerran från detta stånd."

Den 22 utbytte riksstånden vanliga *helsningsdeputationer* sinsemellan. Adelns anfördes af f. öfverståthållaren grefve Jacob Essen Hamilton, Presternas af biskopen i Carlstad d:r Millén, "medborgarnes" af expeditionssekreteraren Lovén och böndernas af C. A. Larsson (Österg.). Hamilton sade till "medborgarne": "Tidens lösen är snabbhet, men denna snabbhet kan icke afse att i kedjan af samhällenas utveckling öfverhoppa nödvändiga, sammanbindande länkar. utan fastmer att bringa utvecklingens frön till hastigare mognad." Biskopen Millén påminte Bondeståndet att "om Herren icke bygger huset, så arbeta de fåfängt, som derpå bygga". Medborgaren Lovén inbjöd Adeln till "ömsesidig ädel täflan för det älskade fäderneslandets ära och välgång". helst Adeln såväl i fosterländska minnenas "manande kraft som i tillfället att åt fäderneslandet bringa dyrbara offer, för denna täflan eger medel och fördelar, som endast i inskränktare mån stå de öfriga ständen till buds. Men borgareståndet är också villigt att — allenast det gemensamma målet, Sveriges förkofran, vinnes — för sin del afstå från äran att hafva varit det ståndet, som för detta höga mål *gjort det mesta*": hos Presteståndet önskade han att "presterskapet, hvars egentliga uppgift är att verka för en lefvande gudaktighet, genom förändrad lagstiftning i afseende på kommunalväsende, folkundervisning o. s. v., bereddes en önskvärd minskning i dess alltmera hopade bestyr, så att det derigenom erhölle större kraft att verka för sitt hufvudsakliga mål," — samt lofvade att *dettå* ville hans stånd "äfven vid innevarande riksmöte *söka att behjerta och vidare tillgodogöra*"; Bondeståndet påminte

han att "enighet gifver styrka och att bevarandet af *allas rätt i förening med allas säkerhet* är bästa medlet att befordra allmänt väl". Bonden C. A. Larsson sade till Adeln: "Bakom bondeståndets allvarliga önskan att vinna tidsenlig rättelse i vårt otympliga riksdagsmachineri stå milliontals besutne medborgares *oafvisliga anspråk* och, såsom vi hoppas, en nådig konungs *kraftfulla vilja*"; till Prestestånd: "Genom representationsfrågans tidsenliga lösning skall presterskapet undanrödja en af de orsaker, som medverka till ej mindre den allmänt öfverklagade prestbristen än ock de sekteriska rörelser, som inom landet förspörjas; ty osvikligt är, att sedan Prestestånd vunnit *befrielse från sina politiska skyldigheter såsom stånd*, skall ett annat förhållande inträda och presterskapet i ännu högre grad förmå uppfylla sin egentliga kallelse såsom religionsvårdare"; medborgarestånd tackade han "för den kraftfulla enighet, hvarmed ståndet sedan sista riksdagen *agiterat* den vigtiga representationsfrågan; utan en så sällspord enighet skulle man svårligen i vårt glest befolkade land kunnat åstadkomma de tusentals petitioner, som till regeringen ingått, och det med den lyckliga påföljd, att vi nu kunna hoppas vara nära målet för vår lifligaste önskan: representationsfrågans tidsenliga lösning"; skjutsväsendet kallade han "en himmelsskriande orättvisa, en qvarlefva från våldgästningens tidehvarf."

Samma dag på aftonen uppvaktade Ständernas stora helsningsdeputationer konungen och kongl. familjen. Bondeståndets taleman sade dervid till H. M:t: *"konungslighetens yttre tecken utöfva icke numera samma verkan som förr på folkets sinnen*... Svensk konung och svensk bonde hafva i fordna dagar stundom mött hvarandra med allvarliga, någon gång med skarpa ord, men svensk konung med hjerta i bröstet och stål i sinnet har aldrig förgäfves vädjat till svensk bondes goda vilja att offra lif och gods för konung och fosterland... Hvarje framåtskridande i samhällelig mening måste ytterst bero af en genomgripande förändring af de former, under hvilka svenska folket utöfvar sin lagstiftnings- och beskatt-

ningsrätt. Dessa former äro ock numera utdömda af ett tänkesätt, så allmänt, att dess tillvaro icke låter sig förnekas. Konungens svar till bondedeputationen var ytterst kort och innehöll allsintet annat än ett par höflighetsfraser. Det var ofvannämnde Larsson, som sedermera, då kongl. propositionen om representationens ombildning några veckor dröjde att visa sig, kittlade konungen, som ansågs tveksam in i sista stunden, med en motion i sitt stånd (sid. 7) att man skulle låta efterfråga *när* förslaget kunde väntas.

Riksdagspredikan hölls den 23, i storkyrkan, af biskopen i Linköping, Bring, öfver texten Ps. 25: 12—14, med ingångsspråket: "Vishetens begynnelse är Herrans fruktan" (Ordspr. 9: 10) och betraktelseämnet: "Huru allenast de värf blifva visligen utförda, hvilka begynnas i Herrans fruktan". Äfven denna gång uteblef den fordna vanliga stora processionen till och från kyrkan.

Redan vid valmötena hade en ganska väldig stämma — advokatfiskalen Rydquists — yrkat att "det vore mycket vigtigare att känna riksdagskandidaternas åsigter uti frågan om revision af Unionen med Norge, än uti frågan om en representationsförändring"; och konungen röjde nästan samma tankegång uti sitt *throntal,* hvilket upptog Unionsfrågan främst (Mina Samtida X: 231). Först *derefter* sade H. M:t: "Att väsendtliga brister vidlåda formen för Svenska folkets representation, inse vi alla. Under den trygghet och det inre lugn, Försynen oss nu skänker, synes tidpunkten gynnsam för ett allvarligt öfvervägande af botemedlen för dessa brister, hvilka försvåra den lefvande vexelverkan, som bör finnas emellan Styrelse och Folk. Svenska kyrkan kräfver en representation, som odeladt egnar sig åt dess höga angelägenheter. Jag är sinnad att föreslå Eder en lag om allmänna kyrkomöten". (Just detta löfte, jemfördt med *tystnaden* om förslag i representationsfrågan, väckte nu en viss undran och uppseende; helst då konungen omedelbart tillade:) "De antagna kommunalförfattningarne berättiga oss till förhoppningar, rika på framtid för folk och land. En ny konkurslag har jag låtit

utfärda; förslag till Strafflag kommer att Eder föreläggas, förslag till ny Sjölag är under utarbetning" o. s. v. — Nu troddes allmänt att konungen sjelf *ännu ingalunda för sin del beslutat* ett framläggande af De Geerska representationsförslaget.

Utur talemännens tal på rikssalen inför thronen voro några strofer betecknande för ställningen. Erkebiskopen sade: "Presteståndet skall pröfva allt med den betänksamhet, som är dess pligt och som till förekommande af en för sen ånger är väl behöflig. Om icke allt kan antagas, må orsaken icke sökas i bristande kärlek till det goda och nyttiga, än mindre i bristande fosterlandskärlek". Medborgareståndets taleman satte representationsfrågan före Unionsfrågan, och näst efter denna satte han skandinavismen. Om representationsreformen sade han att "det är under dessa (närvarande) så gynnsamma förhållanden och vårt i öfrigt så trygga politiska läge, som vi med allvar böra vara betänkte på de ändamålsenliga reformer i vårt representationssätt, hvilka i alla fall förr eller sednare nödvändigt *måste* ske, men som kunna blifva betänkligare att åvägabringa ju längre de uppskjutas, isynnerhet om man skulle nödgas skrida till verket under en mindre lugn politisk konjunktur". Bondeståndets Taleman: "Om det än vore orättvist att förneka, att de sednare riksdagarne burit goda frukter i flera afseenden, kan det icke heller bestridas att ståndssplittringen då som förr firat sina segrar. Samverkan och enighet i beslut är *omöjlig* inom en i fyra kamrar fördelad representation; sakkännedomen i en kammare går förlorad i en annan, och önskningar och behof, uttalade på ett ställe, kunna icke göra sig hörda på de andra" ... "En fullständig ombildning af nationalrepresentationen framträder år efter år med allt *oafvisligare nödvändighet*".

De missnöjen, som äfven vid denna riksdagen uttalades öfver vissa *utskottsval*, hafva vi omnämnt i kapitlet om Representationsfrågan. *Unionsfrågan*, om hvilken vid valmötena i Stockholm yttrats, att man "icke borde rifva upp den igen", upprefs dock den 26 Nov., på Riddarhuset af grefve

Anckarsvärd, genom en motion (Mina Samtida X: 232) som emellertid sedermera både af utskott och riksstånd förkastades. Både denna och den *skandinaviska* frågan omrördes lifligt å Riddarhuset den 6 Dec., vid debatten om förbud för konungen att utan Ständernas samtycke blifva regerande furste af utländsk stat. Louis de Geer motarbetade förslaget och fann det onödigt, och äfven derföre olämpligt att bifall skulle kunna i utlandet väcka föreställning om att det framkallats af anledningar, hvilka dock icke finnas till. Fahnehjelm sade att här vore fråga om en demonstration emot skandinavismen; men det vore icke en protest emot en stor framtidstanke, utan mot en sådan förening, som skulle sammanföra endast kronorna, icke folken. Frih. R. Cederström: "Huru olycklig en förening af flere kronor på regentens hufvud kan vara, bevisar Sveriges och Pohlens förhållande till hvarandra under Wasa-ätten, en förening som åstadkom i Sverige inbördes krig, det fasansfullaste af alla." Frih. Sprengtporten fann förslaget icke kunna införas i grundlagen utan att Norge deröfver först blifvit hördt. Grefve Erik Sparre sade att förslaget måste afslås, emedan en sådan föreskrift skulle i utlandet väcka misstankar om förhållanden, som ej existera. Frih. Th. Cederström genmälte mot Sprengtporten att norrmännen ha intet att göra med svenska grundlagen: Lagergren att sådant fall, som det förutsatta, verkligen inträffat i Sveriges historia, då *Norge förenades med Sverige utan att svenska Ständerna förut blefvo hörda.* Frih. Sprengtporten replikerade Th. Cederström, att om Norge ej hördes öfver detta förslag eller icke antoge det, kunde konungen i sin egenskap af *norsk* konung emottaga en främmande krona: Hugo Hamilton tyckte att vördnaden för konungen förbjöd en sådan föreskrift, helst den nu skulle få alltför mycket utseende af en lex in casu. R. Th. Cederschiöld sade att då grundlagen förbjuder alla andra embetsmän att innehafva två syslor på en gång, bör väl samma föreskrift gälla för konungen. Konung får ej föra styrelsen då han begifvit sig ur *sina* riken; men beger han sig nu till ett annat land, hvars krona

han antagit, så befinner han sig ju fortfarande inom "sina riken". Frih. R. Cederström fann i förslaget ingen brist på vördnad för konungen: det bevisar blott att vi vilja behålla vår älskade monark för oss. Fahnehjelm replikerade dem, som trott att förutsättningen för detta förslags behöflighet ej kommer att inträffa; "men i verkligheten är det just tvertom: *allt häntyder på annalkandet af ett sådant fall,* hvarföre det är så mycket större skäl att förbudet antages". (Och det antogs, såsom vi veta, med 180 mot 81; men konungen vägrade sanction, se sid. 62).

Den 31 October aflemnades till Riksständen K. M:ts *proposition om Statsverkets tillstånd och behof.* Motionstiden skulle alltså tilländagå den 30 November. Bland motionerna omtalades isynnerhet: den (af frih. D. T. Schultzenheim) att inköpa för statens räkning Köping—Hult-jernbanan, hvartill genmältes att huru ledsamt det än vore att enskilda blifvit lidande genom bedrägliga förespeglingar, synnerligast af engelsmän, vore det ett vådligt præjudikat om staten började inköpa privata jernbanor så snart det privata bolaget finner att företaget icke bär sig; om statsunderstöd åt skarpskyttarne (af Blanche och frih. Stjernstedt); om väghållningens skiljande från jordbruket (af Ola Nilsson, Westerb.); om hållreserv- och post-skjutsens skiljande från jordbruket (af Jonas Andersson (Östg.), hvilken motion, utarbetad af en för ändamålet af bönderna tillsatt komité, genast framlades i ståndet till undertecknande af alla dess ledamöter; om befrielse för församlingarne från skyldigheten att bygga kyrkoherdeboställe (af Ola Olsson, Christ.); att vid ny oktroy för enskilda banker må stadgas att de få behålla i vinst 9 à 10 proc., men resten af vinsten skall ställas till landsthingens disposition (af Pehr Pehrson, Werml.); om grundskatternas upphörande (af Erik Andersson); att ständerna må öfvertaga *all* bankrörelse, så att ingen oktroy åt enskilda banker må vidare beviljas (af Carl Iwarson); om skjutsningsskyldighetens skiljande från jordbruket (af densamme); om indragning af alla biskopsembeten utom i Lund och Hernösand (af Gross); om flottans

reorganisation (M. Brakęl); om bördsrättens upphäfvande och om utsträckning af oäkta barns arfsrätt (W. F. Dalman); om 25-årig qvinnas myndigblifvande utan all anmälan, hvari hela bondeståndet instämde (Per Nilson i Espö); om högre undervisningsanstalter för qvinnor (Bohnstedt); om myndigheternas åläggande att i tal och skrift använda tilltalsordet "De" i stället för titlar (Lindeström); om åtgärder till folkundervisningens befrämjande (d:r Säve); om upphörande af kungörelsers uppläsning från predikstolen (Witt); om upphörande af kroppsaga vid skolverken (Sundvallson); om ändringar i nu gällande skolstadga (Sommelius), hvilken vann mycket bifall i borgareståndet, som högeligen klagade öfver ungdomens öfveransträngning i skolorna; om medicochirurgiska Carolinska institutets paritet med universitetsfaculteter (Björck); om skyddstullarnes afskaffande (Murén). Vidare: om 400,000 rdrs anslag till nytt Bibliothekshus i Stockholm (Dahm); om Beckaskogs öfverlemnande åt konungen (kyrkoh. Ternström); om lekmannaverksamhetens ordnande (d:r Almqvist); om räntans frigifvande (Renström); om presternas befriande att för sina boställen deltaga i kyrkbyggnad (Runsten); om afskaffande af prest- och pastoralexamen inför domkapitlen (Otterström); om att skogsåverkan må anses såsom stöld (Rudberg); om bränvinsutskänknings- och minuteringsmedlens indragning till statsverket (i st. f. till städerna) utom hvad nu redan utginge till hushållningssällskaperna (Bjerkander); om enskilda bankernas upphörande vid nu löpande oktroys utgång (P. Ericson, Gefleb.); om den ändring af successionsordningen att konung Carls dotter måtte ärfva thronen, derest H. M:t skulle afgå utan manliga bröstarfvingar (bonden Gross, hvars motion konstitutionsutskottet "utan diskussion enhälligt förkastade").

Statsutskottets utlåtande med anledning af revisionsberättelsen om *Riksgäldskontorets* förvaltning var denna gång ej anmärkningsfritt, och anmärkningen, som gällde de tagna statslånen, nemligen att premieobligationerna ingalunda kunde anses enligt ständernas föreskrift innehålla förskrifning å visst

kapital eller viss årlig ränta, gjorde lånet till ett lotterilån och att så stort antal små obligationer ej kunde bidraga att stärka Sveriges kredit, godkändes i alla stånd. Angående det inhemska lånet, som blef dyrare än tillåtet var, hade utskottet icke gjort uttrycklig anmärkning, men bondeståndet uttalade nu en sådan. Konstitutionsutskottets Déchargebetänkande om konungens rådgifvare innehöll, för första gången under någon riksdag efter 1812, *icke* någon anmärkning mot dem, och icke någon anmälan om tillämpning af §§. 106 och 107. R. F. Mengel hade dock i flera punkter reserverat sig, äfven angående beslutet om "pitprops" (Mina Samtida X: 195, 196). Under diskussionen häröfver i bondeståndet, der flera med honom förenade sig, berättade Mengel "hurusom hos flera borgareståndets medlemmar inom utskottet *pieteten* för det från regeringen "väntade" (Representationsförslaget) gått så långt, att de tillochmed ansett det för opolitiskt att under dessa "väntande dagar" göra någon anmärkning emot henne". I borgareståndet utspann sig en lång debatt, men ingalunda om déchargen, utan om utskottets "knapphändighet". Blanche upplyste att han ämnat instämma i Mengels reservation, "men kommit för sent"; och klandrade äfven han pitpropsbeslutet. "Utskottet hade bordt binda belöningsbuketten så, att icke alla rosorna blifvit vända utåt, utan så att äfven de få törnena blifvit synliga, till vägledning för representationen och nytta för regeringen sjelf: buketten hade nog blifvit vacker ändå". Öfverallt lades dock betänkandet till handlingarne, hvilket icke hindrade hr G. M. Stjernsvärd att den 24 Febr. anmäla på Riddarhuset "*anledning till anmärkning*" emot chefen för finansdepartementet, hvilken anmärkning utskottet enhälligt lemnade utan afseende. Vid *opinionsnämndens* sammanträde 21 Januari blef frågan, huruvida omröstning skulle anställas öfver uteslutande af någon bland Högsta Domstolens ledamöter, enhälligt med nej besvarad. Vid *justitieombudsmansvalet* blef ombudsmannen enhälligt omvald och hans suppleant bibehållen med 33 röster.

Vid *Plenum Plenorum* den 20 Januari, då åtskilliga nyss

antagna förslag till ändringar i grundlagarne af konungen sanctionerades, förekom det saillanta, att konungen sjelf vägrade sanction å Ständerbeslutet att konung icke må, utan Rikets Ständers samtycke, blifva regerande furste af utländsk stat. Det anförda motivet var att "Jag, ehuru erkännande riktigheten af den åsigt, som för detta förslag ligger till grund, likväl funnit ett stadgande i denna syftning, *om det anses behöfligt*, icke böra intagas i Sveriges grundlag förrän sådant kan ske jemväl i Riksakten; men vill i sammanhang med frågan om Revision af Riksakten taga detta ämne i närmare öfvervägande".

En ännu mera pikant anrättning var den nådiga proposition om behöfligheten af en *Hofhållnings-fyllnadssumma*, som å sjelfva Carlsdagen blef Ständerna notificerad, 14 dagar efter det Representationsförslaget blifvit dem tillställdt. Denna proposition, som begärde anvisandet för fyra år af 250,000 rdr årligen, ankom till ständen den 7 Febr. Men den 11 väckte grefve C. G. D. Mörner på riddarhuset motion att ständerna måtte hellre nu genast besluta en ordinarie årstillökning i hofhållningssumman för alltid, bestående af 170,000 rdr årligen. Med honom instämde Wolffelt, gr. E. Sparre, frih. H. Hamilton och frih. Sprengtporten; men v. Ehrenheim, friherrarne J. W. Stjernstedt och Gripenstedt motsade honom, för grannlagenhetens skuld; och den sistnämnde upplyste att hvad bidrag ifrån Norge beträffar, så skulle köpesumman för Oscarshal till samma ändamål användas, som det nu begärda svenska anslaget. Äfven andra projecter och motioner uppstodo. Grefve Anckarsvärd fruktade att den nu begärda fyra-årstillökningen skulle komma att blifva permanent, och ville hellre bevilja det erforderliga beloppet allt på en gång och en gång för alla. Och som nu statsrådet Gripenstedt bland bevekande motiver anfört kostnaderna för konungens regentskapstid under fadrens sjukdom, så förehöll honom hr Stjernsvärd, att han den tiden tillkännagifvit att regentskapskostnaderna bestredos ur konung Oscars kassa. Statsutskottets utgiftsafdelning• tillstyrkte propositionen, utan afseende på de enskildas

motioner; men utskottet in pleno förändrade frågan derhän, att det äskade beloppet af en million skulle ställas till H. M:ts disposition, att af riksgäldskontoret utbetalas efter reqvisition och i mån af behof. Presteståndet biföll enhälligt, borgare- och bonde-ständen utan diskussion; men på riddarhuset uppstod liflig debatt, om andra förslager i detta ämne, innan utskottstillstyrkandet antogs genom votering (154 mot 122).

Det gebiet, på hvilket "medborgare-riksdagen" parlamentariskt inkräktade mest, var utrikesdepartementet, genom direkta och många inblandningar uti *utländska politiken*. Vid diskussionen på riddarhuset 4 Febr. om reglering af anslagen till tredje hufvudtiteln, väckte frih. A. C. Raab motion om meddelande till Ständerna af sådana ministeriella akter, hvilkas offentliggörande ej kan åstadkomma menligt inflytande på förhanden varande underhandlingar, och åberopade Englands och Frankrikes exempel; Lallerstedt i borgareståndet uppdrog en karakteristik af Sveriges nuvarande utländska politik, åt hvilken både ständer och allmänhet lemnade allt för liten uppmärksamhet, sade att Sverige borde uttala sina sympatier för förtryckta nationaliteter, t. ex. nu, då pohlackarne ånyo rest sig för att afskudda sig förtrycket, äfvensom att Sverige icke borde lemna något understöd åt Danmark förr, än man vore viss derom, att dess politik ginge ut på att från sig afskilja Holstein. Carlén, Lovén, Ljungberg och Dahm tackade Lallerstedt för dessa uppslag. Hierta beklagade att Sveriges utländska politik länge varit för svenska allmänheten insvept i en hemlighetsfull slöja och att endast derigenom 1812 års politik blifvit möjlig. Ekholm trodde att konstitutionsutskottet kunde helt enkelt infordra dithörande protokoller. Björck ogillade Lallerstedts åsigt i danska frågan, ty Danmark dröjer med Holsteins utsöndring just för att stärka sitt inflytande i Slesvig, som eljest, vid en frånbrytning af Holstein, *kunde råka att följa med,* och Wallenberg ansåg frågan vara för tidigt väckt. — Vid remissen på riddarhuset af Raabs motion talade utrikesministern grefve Manderström utförligt. Så länge

regeringen finge bestämma hvilka akter som borde allmängöras, och tiden derför, innebär förslaget snarare fördel än olägenhet. Bruket i utlandet är ganska nytt. Vår grundlag hvarken medgifver eller förbjuder saken. Svårigheten är att dessa meddelanden till fyra stånd framkalla lättare meningsstrider i så ömtåliga ämnen, och vår förening med Norge gör äfven att saken måste betänksamt behandlas. Anspråken på de "gula" och "blå" böckernas innehåll, vare sig utomlands eller hos oss, få icke vara stora. Vår ställning fordrar varsamhet vid inblandning i utländska frågor. Diplomatiens språk är ej det i andra förhållanden vanliga, hvaraf följer att dess "suaviter in modo" erfordrar ett mera varsamt och omsigtigt bedömande, än läsningen af vanliga uppsatser. Och somliga diplomatiska handlingar *kunna* omöjligen allmängöras. "Utrikespolitiken erbjuder för den enskilde representanten ett lysande fält att ådagalägga sina insigter och utveckla sina åsigter. Den ansvarige ministern delar ej i samma mått denna fördelaktiga ställning, han åtnjuter icke alldeles samma frihet för sina egna yttranden. *Det är alltid lättare att tala än att tiga*, men det är icke alltid klokare. Diplomaten får icke dela andra författares önskan att vinna allmänhetens erkännande såsom skriftställare. Vårt land måste i sina diplomatiska alster använda ett främmande språk; man kan således för egna landsmän icke framlägga dem annorlunda än i öfversättning. Redan innan denna motion väcktes, var jag betänkt på ett meddelande till representationen i ett af de vigtigaste ämnena för vår utländska politik, och hade härtill utbedt mig konungens tillstånd. Detta arbete är under förberedning; men så väl vid detta, som vid andra liknande tillfällen, måste jag reservera K. M:ts initiativ, med afseende så väl på tidpunkten som på innehållet".

Det dröjde icke längre än till 28 Febr., innan till Sveriges Ständer och Norges Storthing (X: 236) meddelades *tretton diplomatiska handlingar* rörande den danska frågan (1861—63) och 23 Mars ytterligare 21 depescher om den pohlska. — Den 14 Mars väcktes tvenne *motioner om konungariket*

Pohlens återupprättande, begge lika lydande, den ena på riddarhuset af frih. F. Staël von Holstein, den andra i medborgareståndet af Björck: "ständerna måtte hos K. M:t und. anhålla att Dess regering må, i samverkan med andra stater som garanterat Wienertraktaten, i diplomatisk väg påyrka konungariket Pohlens återupprättande". Innan den förra, å den märkliga årsdagen 16 Mars, af adeln remitterades till utskott, kommenterades den uti ett längre anförande af utrikesministern grefve Manderström, som gaf skäl för sin mening att, ehuru remiss gerna kunde göras, vore motionen hvarken nyttig eller lämplig. Den 25 April utdelades i ständen Ekonomiutskottets afstyrkande betänkande, mot hvilket sig reserverat frih. H. Raab, J. A. Bovin, H. E. Falhem, C. E. Ljungberg, Ola Jönsson (Malmöh.) och J. M. Lindahl (Skarab.) För diskussionen 2 Maj hos ständerna, såsom mycket "talande", bör i korthet redogöras.

På riddarhuset öppnades debatten af frih. Raab, skriftligen. Hr *v. Qvanten* talade länge för motionen, såsom en ung man talar i förhoppningarnes lyckliga tid, men ville ur motionen utesluta orden "i diplomatisk väg", såsom innebärande en politiskt oklok och obehörig inskränkning, och ville uppfatta uttrycket "i samverkan med öfriga makter som garanterat Wienertraktaten", såsom afseende endast makternas formella berättigande att ingripa i pohlska frågan, ingalunda att denna borde lösas i enlighet med Wienertraktatens bestämmelser, hvilka den europeiska politiken "längesedan vuxit ifrån". Frih. *Tersmeden* talade om den anstöt, vår kredit redan fått genom de gängse ryktena om krig och svenska rustningar, protesterade mot utskottets motivering att ständerna icke skulle hafva rättighet till petition i dylika ämnen, men rådde till varsamhet och föreslog följande beslut: "Lifligt deltagande i pohlska folkets olyckor och beklagande de orättvisor som öfvergått detsamma genom förtryckandet af dess nationalitet, hyser R. o. A. det fulla förtroende, att regeringen icke lärer underlåta att på diplomatisk väg och i samband med utländska makter

uttala sig till Pohlens förmån, enligt folkrättens och menskligheten fordringar, dock utan att freden störes så länge det kan ske såsom förenligt med vårt sjelfbestånd och utan att kränka Sveriges ära och värdighet." Derpå uppträdde utrikesministern grefve *Manderström:* erkände att Ständerna hafva grundlagsenlig rätt till *alla* slags önskningar och konungen rätt att derpå fästa *det* afseende, han lämpligt finner; anmärkte att begagnandet af ständernas petitionsrätt begränsas af hvad de sjelfve anse lämpligt, och biföll utskottets förslag (hvilket uppfattat motionen såsom mer än tjenligt ingripande i konungens grundlagliga rätt att i diplomatiska ärenden besluta). Frågade, huru man hade att förstå sjelfva motionen? Hvad menas med konungariket Pohlens återupprättande? Menas enligt Wienertraktatens första artikel? eller sådant det var efter 1795, 1793 eller före 1772? Likaså, i fråga om att "Sverige har garanterat Wienertraktaten", ligger deri ett irrigt begrepp om våra af denna traktat härflytande förbindelser; påpekade att Wienertraktatens första artikel innefattar ingen garanti från makternas sida; visade skilnaden emellan stipulera och garantera, mellan rätten att *påyrka* uppfyllandet af vissa stipulationer och pligten att *upprätthålla* dem. Återupprätta ett rike på diplomatisk väg har aldrig skett annat än efter och i följd af krig. Äro ständerna äfven dertill benägna?" — *Montgomery-Cederhjelm* trodde att motionen ingalunda hjelpt pohlackarne utan snarare retat Ryssland, ville icke sätta vårt land på spel för Pohlens skull och instämde med frih. Tersmeden. *O. Knorring*, som 1861 sett i Warschau tillståndet, biföll Tersmedens förslag. Grefven *af Ugglas* önskade varsamhet, ehuru Sverige skulle hafva förnekat sig sjelft om det ej väckt en fråga som denna; men man får icke förbise pligterna emot sig sjelf: en svagare stat kan icke utan högsta våda begå öfverilning eller misstag. Frih. *Sprengtporten* rådde till största varsamhet och till fred. *P. R. Tersmeden* klandrade utskottets motivering och fordrade ändring af de uttryck som inskränka representationens petitionsrätt, samt förundrade sig öfver regeringens återhållsamhet och tyckte att

det kunde ej vara så farligt för Sverige att sluta sig till vestmakterna. Hr *af Klint* fann utskottsmotiveringen riktig och grundlagsenlig. *Brakel* var icke tillfreds med utrikesministerns yttrande samt önskade att Sverige måtte vara färdigt och beredt, om någon fara skulle inträffa. Frih. *Hamilton* fann motionen aldeles öfverflödig, önskade att den aldrig blifvit väckt, litade i alla händelser på regeringen samt instämde med frih. Tersmeden. Frih. Alströmer försvarade utskottets motivering. Vid den af Brakel begärda voteringen segrade frih. Tersmeden med 125 emot 35.

Äfven i *Presteståndet* uppstod långvarig diskussion. Säve, Thyselius, Sandberg, Gumælius, Wennerström, Otterström, Agardh och Palmlund uttryckte alla sitt bifall till utskottets förslag, ehuru de sympatiserade för Pohlen. *Landgren* rådde till stor varsamhet, enär en ny Tilsitertraktat icke vore omöjlig. *Lindgren* fann aldeles nödvändigt att ständerna desavouera de uppgifter om svenska krigsrustningar mot Ryssland, som nu genomlöpa tidningarne, och föreslog följande beslut: "med tillförsigt att K. M:t, under diplomatisk samverkan med andra makter till Pohlens förmån, likväl fortfarande söker åt oss bevara freden så länge som med omtankan för vårt sjelfbestånd och vår värdighet är förenligt, finner ståndet motionerna icke böra till någon Rikets Ständers åtgärd föranleda". *J. J. Nordström* påminte om den likhet, som visade sig i Rysslands och Preussens bemödanden att i Pohlen bibehålla den gamla statsförfattningen, som hufvudsakligen fört till detta rikes undergång och samma staters sträfvanden att i Sverige uppehålla 1720 års regeringsform; ansåg ständernas petitionsrätt äfven i utländska frågor obestridlig, men ville ändå icke yrka någon ändring i utskottets förslag. Med 33 röster emot 14 bifölls Lindgrens. — I *Borgareståndet* fann *Swartz* oafvislig sin pligt att afråda ständerna från allt initiativ i utrikespolitiken; man måtte umgås med den föreställning att konungen har några hemliga afsigter på krig, då man framkommer med sådana motioner, men man må taga sig till vara att det icke både inom och utom landet skall heta, att under

det konungens tankar vägde mellan krig och fred, hade ständerna lagt i vågskålen sin röst för kriget. *Ekman* biträdde utskottets förslag, men med ogillande af dess motivering: likaså Ödmanson. *Stråle* kunde som enskild beklaga Pohlens olyckor, men såsom representant finge han icke göra afseende på känslor och sympatier, utan blott på hvad hans eget lands väl fordrar, ogillade utskottets motivering, men godkände dess resultat. *Björck* sade att motionen utgått från förutsättningen att engelska regeringen uppmanat garanterna af Wienertraktaten att gemensamt göra framställningar hos Ryssland. Sedan England nu gjort en sådan uppmaning och Sverige efterkommit den, vore frågan löst och någon annan behandling än den, utskottet föreslagit, kunde ej vidare ifrågakomma. Han ville här äfven erinra, att hans motion icke inneburit någon hotelse emot Ryssland. *Carlén* frågade, hvad man ville i Sverige väl uträtta, då Englands parlament ej vågat annat än en vanlig dagordning. *Murén* hade, när motionerna väcktes, förgäfves uppmanat motionärerna att återtaga dem, och instämde med Ekman, att ståndet borde säga sig förvissadt att regeringen skulle iakttaga rikets värdighet, ära och sjelfbestånd. *Lallerstedt* påstod att motionerna endast varit en *interpellation* till utrikesministern, och motsatte sig Ekmans förslag. *Isberg* tillstyrkte, och *Hierta* "hade ingenting emot" Ekmans förslag, *Staaff* gillade det, äfvenså Berger. *Blanche:* "Funnes förskräckta i borgareståndet, hvilkens folk vore det då, Carl XII:s eller Carl XIII:s? Motionen åsyftade en vink åt regeringen att Sverige vill handla på annat sätt än i krimkriget. Tillfället att krossa Ryssland är inne. Våra skalder uppstämma väl krigssånger, men äro vi tappra i vers, så äro vi fega i prosa". *Ridderstad* sade att det vore just skalderna, som eggat folken till storverk, alltifrån Homer ända till Körner. *Lallerstedt* bad Ekman återtaga sitt förslag, som vore egnadt att fullkomligt lugna Ryssland, hvilket sedan kan mera uteslutande rikta sin uppmärksamhet och använda sin makt emot Pohlen, o. s. v. Utskottsbetänkandet bifölls med 37 mot 27. — I *Bondeståndet* ansåg vicetalmannen *Anders*

Ericson vådligt att endast för pohlska sympathier inkasta Sverige i ett folködande och kostsamt krig; *Svensén* ville anförtro saken i regeringens händer, utan att dock deraf göra ett band på folkets rätt att få del af landets transactioner med främmande makter. *Almqvist* ville att om vestmakterna gripa till vapen, skulle Sverige icke tveka att göra detsamma. *Nettelbladt* fann tiden inne att låta moskoviten känna "hur svenska stålet biter" och drifva honom tillbaka inom våldets och barbarismens råmärken. *Sven Nilsson* trodde representationen ej befogad att framkomma till regeringen med sådana framställningar som dessa motioner, och befarade att Sverige, hvad ett förbundsinitiativ anginge, kunde komma att lida ett diplomatiskt nederlag, hvilket ofta bure menligare följder än förlorade fältslag. *Hörlin* fann motionerna innebära uppmaning till krig, hvarifrån han bad Gud bevara landet; ja, *Medin* tillade att en sådan uppmaning från folk till regering, som motionärerna ville ha, innebure ett *tvång* för regeringen att börja krig. *Mengel* sade att i samma stund, som vi åsidosätta att bidraga till Pohlens återupprättande, lemna vi ett indirekt *understöd* till Rysslands förstärkande. Betänkandet bifölls, både till motiver och beslut, med 63 mot 20.

För öfrigt sysselsatte sig denna riksdag med frågorna om ett öfverkonsistorium och om *kyrkomöte,* om flottans reorganisation, om judars politiska valrätt, om skjutsfrågan, bränvinet, tullsystemet, ny strafflag, bankfrågor, upphörande af frälsemans särskilda forum; och höll gemensamma öfverläggningar på *ett* rum, om femte hufvudtiteln, i bankfrågan m. m. Huru stark partisöndringen var i somliga frågor, t. ex. i tullfrågan och annat, emellan Murén och Björck o. s. v., röjde sig vid valet i borgareståndet af *förstärkt statsutskott,* der 20 ledamöter af 21 måste utses genom lottning, hvarvid slumpen ville att 10 namn utdrogos tillhörande den ena sidan och 10 tillhörande den andra. Förstärkta bevillningsutskottet verkställde icke mindre än 68 voteringar om *tulltaxan.* Importtullen å bränvin och sprit höjdes (64 mot 51) från 45 öre pr ℓ alkohol till 55. *Jernvägslånets* maximibelopp bestämdes (62 mot 52)

till 35 millioner. Med 71 mot 46 anvisades ett årligt reservationsanslag åt postverket till postdiligensers fortskaffande på sådant sätt, att de *skjutsskyldige* ej dermed betungas. När utskottsbetänkandet om Lallerstedts motion, att för 30,000 rdr inköpa Molins grupp "*bältespännarne*" utförd i marmor, förevar i borgareståndet, föreslog Ridderstad att ståndet, till minne af de strider, det utkämpat rörande anslagsfrågorna och i hvilka man vid denna riksdag så tappert spännt bälte med hvarandra, skulle uppställa bältespännarne i Nationalmuseum. *Riksstaten* upptog en slutsumma af 32,900,000 rdr och för fyllande af riksgäldskontorets behof beräknades erforderlig en allmän bevillning af 2,600,000 rdr.

Särskild uppmärksamhet väckte ett egendomligt efterspel i följd af *förstärkta statsutskottets voteringar* 6 och 7 Aug. om expropriationer af jord åt jernvägarne. Utskottet hade föreslagit samt prester- och bondestånden antagit, att *innan* jernvägsarbetet påbörjas, den till banbyggnad och stationer erforderliga jord för den del af banan, till hvars byggande anslag beviljats, skall vara af "vederbörande kommuner" kostnadsfritt upplåten, och, om detta ej skett inom af K. M:t föreskrifven tid, medlen få användas till *andra* stambanor, hvilkas riktning blifvit bestämd." Adel och borgare hade ansett detta förslag böra förfalla (och att staten således skulle bekosta expropriationerna). Nu inträffade efter voteringen att vid uppsummeringen fick man 59 ja, 59 nej, så att en sedel utom den förseglade *felades*. Man företog sig då att ånyo räkna sedlarne, då det befanns att ja-sedlarne utgjorde 60, och åtskilliga ansågo utgången afgjord sedan räkningen sålunda blifvit justerad. Motsidan påyrkade ny votering, emedan den första gifvit dubbelt resultat och derföre *intet*, enär ingen visshet funnes att *alla* de andra gången uppräknade sedlarne verkligen legat i urnan. Efter lång diskussion och då ordföranden icke tyckte *sig* böra slita tvisten, föreslog han votering om denna, och den utföll med 60 mot 59, hvadan ny omröstning skulle ske i hufvudfrågan. Denna utföll med 60 nej emot 59 ja, hvarigenom kommunerna *befriades* från skyl-

digheten att kostnadsfritt upplåta jorden. Icke desto mindre beslöts sedan att för bansträckan Cathrineholm—Norrköping stanna vid den *mindre* summan, icke den *större*, af de båda, om hvilka voterades, ehuru den större föreslagits just med afseende på statens möjligen blifvande expropriationskostnad. När nu, följande dagen, protokoll och memorial skulle justeras, yrkade *Björck* att memorialet måtte åtföljas af hans reservation och att jemte detta memorial de förda protokollerna måtte tryckta utdelas till ständerna, ingick i granskning af majoritetens förfarande och motiverade sin åsigt att den första voteringen rörande expropriationerna vore den enda lagliga och gällande. Hans åsigt delades af Wallenberg, men emotsades af J. J. Nordström, biskopen Annerstedt och d:r Rundgren. Efter lång diskussion voterades om Björcks första yrkande (reservationens bifogande till memorialet) hvilket afslogs med 58 mot 48; men det andra yrkandet, om protokollerna, bifölls. Expeditionsutskottet åtlydde likväl icke detta beslut, ty "förstärkta statsutskottet hade ingen annan rättighet, än att bara rösta ja och nej." Björck yttrade i borgareståndet att expeditionsutskottet skulle *tillförbindas* till protokollstryckningen, men talmannen vägrade proposition. Björck modifierade då sitt yrkande till motion, och denna blef med 30 mot 15 till utskottet remitterad. I Bondeståndet blef Mengels och Rundbecks, efter deras återkallelser af andra ledamöter upptagna, yrkanden om *förständigande* till expeditionsutskottet att låta trycka protokollet, bemött af vice talmannen med propositionsvägran, hvarpå ståndet vädjade till konstitutionsutskottet, som med 16 mot 7 godkände talmannens åsigt, "emedan riksdagsordningen icke berättigar ett särskildt riksstånd att i enskilda frågor gifva R. S:s utskott föreläggande."

Sedan danske konungen Fredrik VII:s oväntade död försatt danska frågan i en bistrare ställning, väckte den 20 Nov. mot riksdagens slut prof. Cederschiöld en motion om Waxholms försättande i fullständigt försvarstillstånd, och den 21 grefve Liljencrantz en, om att ställa medel till K. M:ts disposition för försvarsverkets reglering för den händelse yttre för-

hållanden skulle göra sådant nödvändigt; och den 23 gaf konungen ständerna proposition om särskildt kreditiv å 3 millioner till försvarsverkets fullständigare ordnande, på grund af "den politiska ställningen i allmänhet för ögonblicket." Återigen slog man sig i stånden på politik, undersökte Waxholms fästningsverk — och beviljade kreditivet. Utrikes ministern, Manderström, höll vid det tillfället ett tal, som sedan blef föremål för sura kommentarier från danska sidan och till hvilket vi längre fram återkomma. På samma sätt gick det med throntalet, kort derpå.

Vid riksdagens afslutande den 8 Dec. — *på dagen två år före Rikets Ständers tillintetgörande* -- kunde konungen i throntalet säga att "få riksmöten åt så många vigtiga frågor gifvit en slutlig lösning, som detta och få förberedt beslut af mera genomgripande vigt" samt uppräkna såsom genomförda: en ny Riksstyrelse när konung är hindrad, inrymmandet i Bondeståndet af andra stånds hemmansegare, lag om kyrkomöte, ny strafflag, sjölag och jagstadga, näringsfrihet, kredit- och skogslagstiftning, frikostiga anslag till undervisningsverk, jernvägar och landets försvar. Att man icke var utan en viss oro för stundande oroliga tider, visade så väl talemännens rikssalstal som throntalet. Afskedsdeputationernas tal hos k. Familjen erbjödo just inga yttranden af särdeles vigt eller interesse, utom att borgare- och bondeståndens talemän beklagade hos konungen sorgen efter hans aflidne vän Fredrik VII; deputationerna stånden emellan uttryckte i *mildare* form än vid riksdagens början tänkesätten eller förhoppningarne i anledning af det hvilande grundlagsförslaget.

XIV.

De som gått.

1861: Fredrik Wilhelm IV, Abdul Medjid, Dom Pedro och Hienfung †. — Montemolin, Victorias mor och gemål †. — Lola Montez, Gortschakoff, Orloff †. — Cavour, Adam Czartorisky †. — Mügge, Lacordaire, Mundt †. — Välgörarinnorna Fagerlund, Sandberg, Björnstedt †. — Martin v. Wahrendorf †. — Öfverstinnan Silfverstolpe, Geijers enka, Thecla Hebbe, fru Frösslind †. C. J. Fahlcrantz, E. Limnell, P. C. Boman †. — C. V. Heljestrand, J. F. Berwald †. — Carl Arfwedson, J. H. Munktell, A. M. Brinck, C. F. Spångberg †. — C. J. Åstrand, J. P. Theorell, G. A. Montgomery †. — J. J. Hedrén, L. L. Læstadius, A. E. Holmberg †. — Biskop Hallström †. — Jack, Heyl, Boy †. — Amiral Nordensköld †. — Excellenserna C. A. Löwenhjelm, C. E. Günther, Carl De Geer †. — 1862: Martinez de la Rosa, Windisch-Grätz, Nesselrode †. — Halévy, van Buren, Uhland †. — Platens och Mörners enkor, kung Sverre Magnus' ättling Sofia Siwers †. — Actrisen fru Ericson †. — B. H. Santesson †. — A. M. Strinnholm †. — Eduard Nonnen, J. Th. Nathhorst, G. E. Pasch †. — Pierre Deland †. — E. G. Runeberg, Jacob Letterstedt, David Frölich †. — C. A. Adlersparre †. — J. P. Lefrén, J. H. Vogt, J. H. Backman, Gillis Edenhjelm och H. C. Petersen †.

Stor var dödligheten 1861 ibland monarkerna och deras familjer. Natten efter nyårsdagen afsomnade uti Sanssoucie vid Potsdam, efter mer än 70 års lefnad, mer än 20 års thronbesittning, ehuru sjuklighet alltifrån 9 Oct. 1858 hindrat honom att sjelf regera, Preussens *konung Fredrik Wilhelm IV* (Mina Samtida III: 66, 237, IV: 173, 174); dagen efter midsommardagen, fjerde dagen efter Bairamsfesten, afled i Constantinopel Turkiets *Sultan Abdul Medjid;* och den 11 November på aftonen, knappt 24 år gammal, efter en regering af endast 8 år, Portugals konung *Dom Pedro.* Detta dödsfall väckte så mycket större deltagande, som det inträffade endast 5 dagar efter hans tredje broders, den femtonårige *prins Ferdinands,* och under det att en annan broders, prins Augusts, sjukdom visade sig särdeles betänklig. Några dagar derefter insjuknade konungens fader och hans anförvandt, konseljpresidenten markisen af Loulé, samt den gamle *hertigen af Saldanha,* hvilken sistnämnde också afsomnade. Kort före

julen insjuknade häftigt ytterligare en af konungens bröder, *Dom Juan,* hertig af Beja. Lissabons befolkning misstänkte nu förgiftningar och gjorde allvarsamma upplopp, hvilka icke minskades då äfven sistnämnde prins den 27 Dec. afled. Hans obduction, i 22 läkares närvaro, constaterade att dödsorsaken varit typhus. Äfven den nye konungen, Ludvig, kände sig angripen af sjukdom och jäsningen tilltog bland folket, så att flera apotheker förstördes kongl. familjen förlade sitt residens till ett annat slott, emedan det hittills bebodda antogs ohelsosamt. Konung Dom Pedros lik måste till och med uppgräfvas igen, för att ånyo undersökas. — Någonting likartadt familjedödande yppade sig samma år bland medlemmarne af en annan kunglig familj, de spanska bourbonerna. Thronpretendenten, *grefven af Montemolin* (Don Carlos son), afled oväntadt i Triest den 13 Januari på eftermiddagen, hans gemål på natten några få timmar senare; och den af hans yngre bröder, som åtföljt honom föregående året till Spanien för att genom Ortega-upproret söka att skaffa honom kronan, samt då jemte honom tillfångatogs och slutligen, af nåd, jemte honom frigafs, *Don Fernando af Bourbon,* hade 11 dagar tidigare lika hastigt och mystiskt aflidit å slottet Brunsee i Steijermarck. Dessa dödsfall väckte mycken sensation. Uti England dog den 16 Mars *drottning Victorias moder,* hertiginna af Kent och Strathern, grefvinna af Dublin i Irland, Victoria Maria Lovisa, född prinsessa af Sachsen-Coburg-Saalfeld (1786); och den 14 December *drottning Victorias gemål* sedan 10 Febr. 1840, titulerad "Prince Consort" från 25 Juni 1857, född hertig af Sachsen-Coburg-Gotha (1819), H. K. H. Prins Albert. På eftersommaren hade med döden afgått Kinas kejsare sedan 26 febr. 1850, *Hienfung* ("fullkomlig lycksalighet"), den tvåhundrafyrationdefjerde bland Kinas kejsare och den sjunde af dynastien Tsings, vid knappa 31 års ålder: grämelsen, hos honom sjelf eller hos hans statsmän och undersåter, öfver Pekings intagande af Europas "barbarer" och kejserliga palatsets plundring, kunde väl gifva dödsorsaker nog. Kejsar Napoleon I:s stoft, som sedan den 15 Dec. 1840

hvilat i kapellet Saint-Jerôme, flyttades den 2 April med stor ståt till kryptan under Invaliddômen i Paris.

Äfven bland de finaste familjernas intimaste tjenare härjade döden flitigt. Gamle konstälskande kung Ludvigs af Bayern fordna förtrollerska (Mina Samtida III: 31), genom hans "nåde" grefvinna von Landsfeld, sedermera flera mäns äkta hustru, den spansk-engelska konstberiderskan *Lola Montez*, som i Juli förutgångna året i Newyork träffats af nerfslag och sedan alltjemnt framsuckat en miserabel tillvaro, slocknade ändtligen den 17 Januari, omkring 42 år gammal. "Hennes conversation var gnistrande som ett fyrverkeri, hennes reputation såsom fullkomlig skönhet obestridlig, hennes beundransvärda ögon hade under tidens alla härjningar och lifvets motgångar icke förlorat något af sin tjusningskraft." Franska kejsarinnan Josephines nära anförvandt och den sednaste kejsarinnans öfverstemarskalk, generallöjtnant, senator och svensk serafimerriddare, grefve *Louis Tascher de la Pagerie* dog den 4 Mars i Paris vid 70 års ålder. I Warschau gjorde den 30 Maj en halsinflammation slut på *furst Michael Gortschakoff*, vid 69 års ålder, en man, som, redan 1843 general af artilleriet och 1846 militärguvernör af Warschau, 1853 fick öfverbefälet öfver ryska occupationstrupperna i Wallachiet, 1855 efterträdde furst Mentschikoff i öfverbefälet på Krim, der han hjeltemodigt försvarade Sebastopol (Mina Samtida VII: 99, 101) och 1856 utnämndes till ståthållare i konungariket Pohlen. Han bortgick nu midt under den nya frihetsjäsningen i detta olycksland. Honom föregick till grafven den 21 Maj en annan rysk *furste, general Orloff*, som i långa tider burit svenska serafimerorden, och honom efterföljde dit, lika många dagar senare, den 6 Juni, vid knappt 51 års ålder, italienska ministerpresidenten, italienska enhetens kraftigaste och lyckligaste befrämjare, grefve Camillo Benso di *Cavour*, som alltsedan April 1851 stått såsom minister i spetsen för dessa enhetssträfvanden och ansågs för dem alldeles oumbärlig. På slottet Montfermeil vid Paris afled den 15 Juli, 92 år gammal, pohlska frihetskampens lefvande historia, alltsedan

han 1788 blef medlem af dess riksdag, pohlska patrioternas föredöme, skyddsherre, förnämste landsflykting, *furst Adam Czartorisky*. Han deltog i arbetena för Pohlens reorganisation, hvartill grundvalen lades genom konstitutionen 3 Maj 1791, stridde under Kosciusko och Poniatowsky, fördes efter olycksödet 1795 såsom gisslan till S:t Petersburg, blef der storfursten Alexanders adjutant och vän och vid dennes thronbestigning utrikesminister, förskaffade vid kongressen i Wien hertigdömet Warschau avtonomi och liberal konstitution, men aflägsnades från styrelsen i det nya konungariket Pohlen och föll i sin suveräns onåd, innan hon drabbade hans land; vid 1830 års revolution lät han göra sig till chef i den provisoriska regeringen, dömdes af Ryssland till döden, flydde till Frankrike och lefde der 30 år landsflyktig, stundom fattig, sina flyktiga landsmäns stöd, skydd och Mæcenas. Liksom hela hans pohlska förmögenhet af Ryssland, blefvo äfven de Galiziska godsen 1846 af Österrike seqvesterade, men dessa sistnämnda återfick han två år derefter. Utmärkt talare, författare, hjelte och patriot, offrande och offrad, utgör han en af det förtryckta Pohlens dyrbaraste hågkomster.

Sättmachinens uppfinnare, Christian Sörensen, afled i Köpenhamn 30 Januari, 43 år; franske akademisten, den outtröttlige och berömde theaterförfattaren *Eugène Scribe*, i febr., 70 år; tyske, äfven i Sverige genom flera besök särskildt hemmastadde, romanförfattaren *Theodor Mügge*, tillika en af grundläggarne af Berliner National-Zeitung, 18 febr., i Berlin; franska gumman Therèse Figneur — hvilken såsom dragon i franska arméen under öknamnet *"Sans-Gêne"* deltog i campagnerna i Italien, Pyreneerna, Tyskland, Spanien, 1792—1812, fick många blessyrer och 4 hästar under sig dödskjutna, presenterades af förste konsuln för Madame Bonaparte i S:t Cloud, der Napoleon klingade med henne och sade: "Mademoiselle, ni är en tapper karl", — på ett hospital i Paris, 87 år; den verldsbekante *smeden i Gretna Green*, John Murray, som i äktenskap sammansmidde så många olyckligt älskande par, 63 år; tyske litteratören gymnasii-

rektorn i Breslau K. F. L. Kannegiesser, skicklig öfversättare från italienska, engelska, pohlska och danska språken, och som från svenskan öfversatte Vitalis (Sjöbergs) och Stagnelii arbeten, död i Berlin, 81 år; tyske historieskrifvaren Friedrich Christoff Schlosser, 23 Sept., i Heidelberg; danske skådespelaren och dramatiske författaren Christen Nyman *Rosenkilde*, 12 Nov., i Köpenhamn, 76 år; franska akademisten, publicisten, republikanen, den djerfve katolske predikanten, folktalaren och folkrepresentanten, dominikanermunken *Pater Lacordaire*, i Nov., 59 år; tyske författaren d:r *Theodor Mundt*, hvars "Samtidens litteraturhistoria" C. J. Lénström öfversatt på svenska, och som sjelf var äkta make till romanpseudonymen Louise Mülbach (Klara Müller), i Berlin, 1 Dec., 53 år.

Inom Sverige afled vid årsskiftet enkefru Maria Christina *Fagerlund* i Stockholm, bekant för sin storartade välgörenhet och sina betydliga donationer: till Prins Carls uppfostrings-inrättning på Södermalm den stora egendom, som blef denna inrättnings lokal; till frimurarebarnhuset en betydande summa, till fabriksföreningens fattigkassa 30,000 rdr, till Maria kyrka en stor summa, och ännu in i höga ålderdomen var det hennes ifrigaste bemödande att uppsöka nödlidande för att med råd upprätta och med penningar understödja. Efter den, natten till 21 Jan. i Stockholm aflidne, 71 år gamle, hofmarskalken kommendören baron *Martin von Wahrendorf*, upptog bouppteckningen till Svea Hofrätt en förmögenhet af 1 ⅔ mill. rdr rmt, af hvilken han donerat till förvaltare och enskilda tjenare 200,000 rdr, till Riksmusæum under namn af "Holterman-Wahrendorfska samlingen" alla å Näsby befintliga konstsaker, oljfärgstaflor och marmorbilder", till k. biblioteket en betydlig mängd böcker, plancher och gravurer. I Götheborg afledo i sista Majdagarne förre vaktmästaren *Fryckman* 89½ år och hans hustru (född Strandberg) 79 år gamla, efter att hafva till "Pensionsanstalten för ålderstigna tjenstehjon" donerat hela sin förmögenhet af mer än 50,000 rdr. Sedan bryggareenkan *Sandberg* i Westervik testamenterat större delen af

sin förmögenhet, sex tomter och gårdar, till drottningen Josefina samt hennes söner Oscar och August, läto dessa tillkännagifva att ehuru de icke ville af det testamenterade sig begagna, de likväl ansåge sig pligtiga att tillse att det *väl* blefve användt, och fördenskull läto utse en komité i orten för att på de höga testamentariernas vägnar alltsammans vårda och till välgörenhetsinrättningar samt af understöd förtjenta och behöfvande anförvandter till fru Sandberg disponera. Kapitenen, fideikommissarien till Ågerup i Skåne samt Stensnäs, Nåtåsa och Brunseryd i Småland, friherre F. G. Stjernclo-Liljenberg-*Palmqvist,* som afled i Stockholm den 28 febr., vid 60 år, testamenterade till statsverket 100,000 rdr, "för att användas till hufvudstadens befästande." Brukspatronen *Wilhelm Alfred Benedidicks* donerade med varm hand den 5 Dec. 1861 till Carolinska Medico-Chirurgiska institutet i samma hufvudstad 30,000 rdr, till stipendier åt studerande vid detta läroverk: och en mamsell *Albertina Björnstedt,* som dog i början af samma månad, disponerade hela sin förmögenhet, 85,000 rdr, till lärarinnornas pensionsförening, Danviks hospital, Institutet för Blinda och döfstumma, Neptuni-orden samt Kapital- och Lifförsäkringsanstalter.

Bland svenska fruntimmer ihågkommas än: den vittra öfverstinnan Magdalena Sofia *Silfverstolpe,* född Montgomery, som afled i Upsala den 17 Januari, 78 år, och som stått i umgänge och correspondence med vårt sekels utmärktaste svenska snillen och vetenskapsmän; historieskrifvaren *Geijers enka* (Anna Elisabeth född Liljebjörn), som afsomnade samma dag på Blomberg i Skaraborgs län, 70 år; *ministern af Palins enka* (Lucie Claire född d'Ohsson), död i Stockholm 15 febr., 83 år; f. d. artisten vid k. svenska theatern, den bildade och intelligenta *Thecla Hebbe,* död i sina bästa dagar i Paris 29 Sept., och f. d. premieractrisen vid samma theater Christina Elisabeth *Frösslind,* i Götheborg, 24 Oct., 68 år.

Hof- och landskapsmålaren, f. professoren *Carl Johan Fahlcrantz,* dog i Stockholm 9 Januari, 86 år, två dagar efter historiemålaren *J. Liljedahl,* som uppnådde 72 år; nestorn

bland Sveriges konstnärer, hof- och dekorationsmålaren, f. professorn *Emanuel Limnell* dog den 2 Mars å lägenheten Stenbrottet i Solna församling, nära 95 år gammal; kamreraren i Generaltullstyrelsen *Pehr Conrad Boman,* musikens vän och lycklige idkare, konstdomare, compositeur (af vissa delar i Atterboms "Lycksalighetens Ö", af operetten "Byn i bergen" samt "Ljungby horn och pipa"), föreläsare öfver musikens historia och afgjordt den äldre, klassiska musikens ifrigaste härold, afled i Stockholm 16 Mars, knappt 57 år; fabrikören *Carl Victor Heljestrand,* utmärkt och berömd för sin kunskap och nitiska verksamhet uti smidesmanufakturen i allmänhet och särdeles de finaste stålarbeten, hvilka af honom sjelf tillverkades, afled i Eskilstuna den 29 Juli, endast 45 år; violinvirtuosen *Pierre Backman* (son af konsuln Ch. Backman i Götheborg), elev af Vieuxtemps, afled i början af Aug. i Brüssel, vid några och 30 år; f. hofkapellmästaren *Johan Fredrik Berwald,* som tillhört hofkapellet 1814—1849, efterträdt Du Puy och företrädt Foroni, componerat treactsoperetten "l'Heroine de l'Amour filial" (uppförd å Eremitagetheatern för kejserliga hofvet i Petersburg), musiken till tragedien "Oden", "Birger Jarl", "Erik XIV", diverse begrafnings- och krönings-cantater, prologer, balletter, 3 violinconcerter, 1 orchestersymfoni, 11 violinqvartetter, 1 qvintett, 1 fagottkonsert m. m. och dessutom fader till "Behagens tre sjungande döttrar", afled i Stockholm, 26 Augusti, 74 år; en annan bland musikens finare vänner och dyrkare var expeditionssekreteraren m. m. *N. W. af Zellén,* som slocknade i hufvudstaden den 15 Dec., nära 66 år.

I Stockholm afsomnade 11 februari f. direktören vid ostindiska kompaniet, storkorskommendören, grosshandlaren och chefen för huset Tottie et Arfwedson, *Carl Arfwedson,* 87 år; egaren af Grycksbo stora pappersbruk och landtgods, brukspatronen *Johan Henrik Munktell,* utmärkt i själsgåfvor, kunskaper, talenter, medborgerligt sinne och ädel frikostighet, afled i Fahlun den 8 April, 56 år; ombudsmannen i Rikets Ständers bankodiscontverk, assessorn *L. J. P. Carlqvist,* en i

banklåneaffärer lika pålitlig och noggrann, som i hela landet allmänt känd och anlitad man, dog i hufvudstaden 28 Juli. 73 år; två f. d. riksdagsmän för Stockholm, Brinck och Spångberg, afsomnade der, den förre 14, den sednare 19 Nov. Fullmäktigen i riksgäldskontoret *Anders Magnus Brinck*. riksdagsman från 1840 till och med 1858, var vid en lång följd af riksdagar tillochmed 1854, borgareståndets vice talman och vid de flesta ledamot af konstitutionsutskottet, ja. ett af representationsförslagen bar till och med hans namn: han var liberal i politik och frihandelsfrågor m. fl., men i umgänget en vänlig "biedermann" och lika mycket anlitad i kommunala värf, som allmänt aktad (Mina Samtida VII: 87—89), samt uppnådde 67 års ålder. Hans ståndskamrat, likaledes en aktad och mycket anlitad kommunalman, löjtnanten vid Stockholms borgerskaps infantericorps, èn af ordförandena hos borgerskapets femtio äldste, f. skräddareåldermannen *Carl Fredrik Spångberg,* öfverskred 64 lefnadsår.

Från civila tjenste- och embetsmannalistan afgingo genom döden: svenske och norske konsuln i Berlin, kommendören *F. H. W. Wagener,* i Berlin, 18 Jan.; f. justitierådet *Georg Nordenstolpe*, å Resta i Upland, 8 Jan., 72 år; Ydre härads mångsidige välgörare, öfverjägmästaren *Carl Johan Åstrand*, som sjelf och utan informators biträde icke blott uppfostrat sina egna 4 söner till student- och kadettexamina, utan äfven vid högre ålder i sitt hus emottog till uppfostran och undervisning en mängd ynglingar, hvilkā sedan buro vittne om denna skolas grundliga kunskaper samt omsorgsfulla vård om kroppslig och moralisk helsa, på sätesgården Ed i Östergöthland, nära 68 år; f. justitierådet *John Roy,* i Götheborg, 17 febr., 59 år; hufvudstadens äldste och språkrenaste publicist. utgifvare af Stockholms Courier 1820—22, Dagligt Allehanda 1823—32, Vinterbladet 1844—45, medarbetare i Aftonbladet. Allehanda, Aftonposten och Svenska tidningen, vinnare 1816 af svenska akademiens stora pris för historiska afhandlingen: "De två Rosornas strid om engelska kronan", i sin ungdom tjenstgörande i konungens kansli och kommerskollegium, längre

fram föreståndare några år för Stockholms bokauktionsverk, *Johan Peter Theorell* (Mina Samtida VII: 222) 9 Mars, i Stockholm, 70 år; f. expeditionssekreteraren och handsekreteraren hos Gustaf III:s broder Fredrik Adolf, *G. Hummelhjelm*, den siste af sin ätt, 7 April, 86 år; f. landshöfdingen *Gustaf Adolf Montgomery*, hvilken, född i Kemi i Finland, börjat sin militära bana såsom trumslagare 1802, vid ellofva års ålder, och slutat henne med öfverstefullmakt 1835, sedermera både såsom landshöfding i Jemlands och Westerbottens län, såsom skriftställare, ledamot af flera akademier och samfund, bland hvilka laadtbruksakademien gaf honom sitt stora pris, väckt allmän och välförtjent uppmärksamhet och aktning, 26 Maj, i Stockholm, 71 år; f. statskommissarien och ledamoten i Rikets allmänna ärenders beredning *Carl Erik af Tuneld*, i Stockholm, 2 Juli, 80 år; justitieombudsmannen (sedan 4 Maj 1858, då Lagerstråle blef statsråd) *Carl Wester*, sekreterare hos bondeståndet 1856, i Filipstad, 4 Aug., 51 år; fullmäktigen i riksgäldskontoret, majoren *Carl af Geijerstam*, i Stockholm, 8 Aug., 58 år; lagmannen *Lars Johan Rhodin*, stilist och lycklig öfversättare i den lättare litteraturen, öfverkörd på gatan af en Stockholmer-åkardräng med den våldsamhet, att han den 30 Aug. afled, nära 81 år; generalkonsuln i Tripoli, kapitenlöjtnant vid kongl. flottan och adjutant hos kronprinsen Oscar, *Adolf Hahr*, i Hölö prestgård, 9 Oct., 68 år; landshöfdingen i Norrbottens län, förut landtmätare, styresman för afvittringsverket, *Per Henrik Widmark*, utmärkt i rastlöshet och skicklighet, den förste landtmätare i vårt land som intagit landshöfdingestol, 13 Oct., i Stockholm, 61 år; krigsrådet *Olof Emanuel Wåhlberg*, en af krigskollegii äldsta ledamöter, 13 Nov., i Stockholm, 66 år; f. statssekreteraren uti "kongl. kammarexpeditionen" *Magnus Georg Danckwardt*, 8 Nov. å Yxkullsunds säteri, 73 år.

Såsom senior bland Stockholms presterskap afled der vid nära 75 års ålder den 16 Januari fältprosten, kyrkoherden i Ulricæ Eleonoræ församling, magister *Carl Olof Gravallius*;

uti Linköping afsomnade den 14 februari seniorn bland Sveriges theologie doctorer och biskopar, f. d. öfverhofpredikanten, serafimerriddaren, jubeldoctorn *Johan Jacob Hedrén,* nära 86 år gammal; han hade blifvit theol. doctor på samma dag som hans fader (1809), öfverhofpredikant 1818, biskop i Carlstad 1829, i Linköping 1833, hade varit många gånger riksdagsman, flera gånger presteståndets vice talman, och bigtfader hos Carl XIV Johan; tre gånger gift förblef han ändå barnlös. Högt uppe i Lappmarken, uti Pajala prestgård, afled vid 61 års ålder den 21 februari riddaren af franska hederslegionen prosten *Lars Levi Læstadius,* ett namn, hvars flera egare utöfvat stor inflytelse inom de kristna lapparnes religiösa område. En bland stiftarne af Upsala simsällskap, hvilket gaf första impulsen till denna konsts allmännare utbredning i landet, prosten i Nora af Westerås stift, *Grahl,* afled den 20 Mars; den fosterländske fornforskaren, författaren af "Bohus Läns historia och beskrifning", "Skandinaviens Hällristningar", "Nordbon under hednatiden", "Hasslidalen" m. fl., f. ledamoten af k. komitén för utredande af grunderna för städernas beskattning, prestmannen *Axel Emanuel Holmberg,* dog i hufvudstaden den 6 Juni, vid 44 år, på samma dag, som hans fosterfader och välgörare possessionaten Holmberg afled i Halland. Först var han i handtverkslära, derpå underofficer vid Hallands bataljon, kryddbodbetjent, landtgårdsinspektor, allt inom de första 18 lefnadsåren; två år derefter fick han det infallet att bli prest, och blef det med skyndsamhet: såsom prest älskade han företrädesvis bautastenar. På Hede gästgifvaregård vid Tanums kyrka i Bohuslän, der han mycket vistats, hölls den 6 Juli ett ståteligt graföl af ortens bönder; och den 18 October upprestes högtidligen en runsten på hans graf i Nya kyrkogården vid Stockholm, hvarvid Sohlman och Carlén talade, och sedan dracks grafölet å hôtel Suède, der Bjursten föreslog den dödes skål, i verser efter arten af det gamla Norræna-mål: "Försvunnen är han från Fimbulvinter, men hällen mana till minne skall; och bautastenen på kämpens aska med runor tala om strid och fall... Så länge

Viken mot väldigt vågsvall än håller hällarnes sagoskrift, så länge lefver ock forskarns minne, och facklan flammar uppå hans grift.“ Språkforskaren och språkförfattaren, särdeles i de fransyska och engelska, prosten, hofpredikanten, theologie doctorn *Johan Peter Wåhlin* afsomnade i sin prestgård Wingåker midsommardagen, vid 75 år; f. riksdagsmannen af presteståndet, f. kontraktsprosten, kyrkoherden i Öija och Westermo, mag. *Johan Jacob Nibelius* afgick med döden 11 Juli, 77 år; seniorn bland rikets presterskap, komministern vid Långasjö af Wexiö stift *Håkan Sjöström* afled i Aug., nära 92 år; professorn i statistik vid Upsala universitet, grundlagsförfattaren vid Örebro Allmänna Reformmöte 1850 (Mina Samtida V: 46, 53) mag. *O. Wingqvist*, som afled den 6 September vid 61 år, hade varit professor Scytteanus sedan 1843, ledamot i kongliga representationskomitén 1846; professorn i theoretisk philosophi vid Lunds universitet mag. *Lorenz Fredrik Westman*, professor sedan 1829, riksdagsman 1834—35, afled i Lund i October, 66 år; den lika ömme och hjertlige, som insigtsfulle Örebroläkaren, fält- och regements-läkaren *Gustaf Becker* afsomnade i Örebro, julaftonen, 71 år; och förre biskopen i Wisby, den förste biskop, oss veterligt, som före döden begärde frivilligt afsked från biskops stol, den mycket liberale riksdagsprelaten, storkorskommendören, theologie doctorn och jubelmagistern *Carl Erik Hallström* afled två dagar före den föregående, i Westervik, vid fyllda 75 års ålder. Hans testamente skänkte slägt och vänner 173,000 rdr, elementarläroverket i Westervik 35,000, stadens kyrka 50.000, sjukhus 5,000, orgelverk i Ed 10,000, kyrkokassan i Lofta 10,000 och återstoden den i Westervik förlagda afdelningen af Kalmar Läns Lazarett.

Vittne till Sveaborgs öfverlemnande åt ryssarne den 3 Maj och då förd som fånge till det inre af Ryssland, öfvergick finnen *Richter* efter fredsslutet till Sverige, och dog der såsom f. d. öfverstelöjtnant den 30 Januari 1861, vid 74 år; ett annat Sveaborgsvittne var löjtnanten *Carl Gustaf Jack*, som befriade sig sjelf ur fångenskapen, fick i bataljen vid

Orawais, sedan Savolax regementes officerare stupat eller detacherats, befälet öfver återstående truppen och slog sig med denna ärofullt igenom ryssarne: hans enda belöning för denna dag och dess blessyrer blef en guldpenning och en expektanslön vid Westmanlands regemente, från hvilket han 1811 tog afsked, och fanns ännu 1861 qvar i Westerås, vid 79 års ålder; svenska flottans nestor, majoren frih. *Axel Ludvig Liljencrantz*, som gjort sin första örlogsexpedition 1781, till Medelhafvet, slagits mot Ryssland 1788—89, fångats och förts till Kaluga, återinträdt i tjenst 1790, skickats till Medelhafvet 1794 för att i Neapel fånga Armfelt, samt på begäran afskedats 1801, derefter på sin fideikommiss-egendom Heby i Södermanland i 50 år såsom utmärkt kommunalman gagnat sin ort och såsom patriark förelyst sin omgifning, varit den förste vaccinationsföreståndaren i den orten alltifrån denna sundhetsåtgärd först infördes i Sverige och derföre blifvit af Sundhetskollegium medaljad, dog den 27 febr., 92 år gammal, lemnande barnlös fideikommisset åt sin äldste brorson, landshöfdingen i Stockholm. En annan kommunalman, lika aktad som verksam, både i hypotheksförening, hushållningssällskap, landtbruksskola, enskilda banken o. s. v., var öfverstelöjtnanten *Henrik Key,* död i Jönköping 11 Mars, 61 år; f. chefen för Götha Artilleri, öfversten *Peter Heyl,* en duktig, grofhyflad knekt, som kallade allting "attan d—l", afled å Refsjöholm den 6 Juli, nära 80 år; författaren af "Biografier öfver öfverstar för f. d. Nerikes och Wärmelands regemente", äfvensom många andra biografier, ryttmästaren, fideikommissarien till Myrö, grefve *Fredrik Kalling,* stor älskare af krigshistorien, Finland och sammanhanget med 1809 års svenska revolution samt nitisk styresman för Adolfsbergs helsobrunn, afled vid denna brunn 13 Juli, 65 år; öfverstelöjtnanten *Berndt Aminoff*, en af Björneborgs-skaran, deltagare på svenska sidan vid Siikajoki, Nykarleby, Lappo, Kaukajoki, Hörnefors och Umeå, ingick 1812 i rysk tjenst vid finska regementen, afskedad 1831 och afled 20 Aug. å Frantzila i Kangasala, 71 år gammal. Efter en militärisk bana, som börjats

1787 och sträckt sig öfver Pommern och affärerne vid Teschenhagen, Heijdenhoff, Stralsund, Lüdershagen, Anklam, Torgelow, Uckermünde, Pütt och Grosse-Fehr, öfver Norge och affärerne vid Björkebäck, Bärby, Prestbacka och Enninge, öfver kampagnen i Westerbotten och drabbningarne vid Säfvar och Rathan, var *Johan Fredrik Boy* öfveradjutant hos konungen och öfverstelöjtnant i generalstaben, då han 1818 adlades, 1824 blef öfverste och chef för Jemtlands fältjägare; 1825 t. f. landshöfding i Jemtland, generaladjutant 1828, generalmajor 1843, chef för Andra lifgrenadier-regementet 1844, generalbefälhafvare i Andra militär-distriktet 1853—1858, och sistnämnda år generallöjtnant, samt afled i Linköping 6 Oct. 1861, 75 år. Efter 51 års redliga tjenster, 1790 såsom extra kadett på linieskeppet Gustaf III, från 1795 såsom löjtnant vid 14 års ålder, i Medelhafvet och på Köpenhamns redd 1796—97, i engelska örlogsflottan 1799—1800, fången hos engelsmännen 1801—1803, deltagare i en mängd svenska sjöexpeditioner 1803—13, chef 1814 för den fregatteskader som blockerade norska kusten, ekipagemästare i Carlskrona 1817, öfverste i flottornas generalstab 1818, kontreamiral 1821 vid endast 41 års ålder, chef för Förvaltningen af Sjöärendena 1837, ledamot af Unionskomitén 1839, vice amiral 1840, friherre samt befälhafvande amiral i Carlskrona, utnämndes *Otto Gustaf Nordensköld* till amiral 1845, tog afsked 1846 och dog i Carlskrona den 6 Dec. 1861, vid 81 år. En annan gammal krigare, som bevistat fälttågen mot Norge 1809 och i Tyskland 1813—14 samt hemskickats till Stockholm med fästningsnycklarne till Glückstadt, *Wilhelm Albrecht D'Orchimont*, adlades 1817, samma år som han blef chef för Westgötha Dals regemente; generaladjutant sedan 1826, blef han öfverbefälhafvare å Carlstens fästning 1833, t. f. landshöfding i Örebro 1834, i Mariæstad 1837, samt ordinarie landshöfding och generalmajor 1838, tog afsked 1851 och dog i Stockholm 19 Dec. 1861, 78 år gammal.

Tre af "Rikets Herrar" återstå att nämna från 1861: Excellencerna C. A. Löwenhjelm, Günther och Carl De Geer.

Hvar och en af dessa var verkligen excellent, den ene genom sin långa och glänsande offentliga bana, den andre genom snabbheten af sitt språng emellan inträdet i tjenst och justitiæ-statsministersfullmakten, den tredje genom furstligheten af sin förmögenhet. *Carl Axel Löwenhjelm* (Mina Samtida I: 134—136) var en af landets ädlaste veteraner från förflutna stormiga tider, dem han med mångsidig utmärkelse genomlefvat såsom krigare, krigsfånge, härförare, diplomat, regeringsledamot, rådgifvare, menniskovän, välgörare, naturforskare och mæcenat. Konungen och hans bröder gingo till fots i processionen vid hans begrafning, en utmärkelse som på mer än hundrade år icke vederfarits svensk undersåt. Han var född samma år, då Gustaf III gjorde sin oblodiga revolution; uppfostrad i Strassbourg 1781—87; examinerad i kansliexamen 1788 i samme konungs närvaro, inträdde han följande året vid Gardet, ankom med tredje bataljonen till Götheborg två dagar innan Danskarne belade staden 1788; hade 1790 i Finland befäl öfver lifkompaniet; rysk fånge s. å. men snart utvexlad, fick han 1791 af Gustaf III hedersvärja och svärdsorden (vid 19 års ålder) för affärerna vid Kockis och Uransaie. Efter hvarjehanda militära befordringar och utländska resor erhöll han 1805 en diplomatisk mission till grefve de Lille (sedermera Ludvig XVIII) i Mittau; var 1809 befälhafvare öfver högra flygeln på Åland och arrièrgardet under reträtten öfver Ålands haf, fick diplomatisk mission till Napoleon I, och blef öfverste i arméen. Följande året mötte han såsom kabinettskammarherre den nye kronprinsen Carl Johan i Helsingborg och blef generaladjutant, bevistade i excellensen Brahes suite 1811 konungens af Rom döpelse i Paris; 1812 beordrad som diplomat till Petersburg, afslöt han alliansträktaten af 5 Mars, åtföljde Alexander under årets campagne, öfvervar bataljen vid Witepzk och mötet i Åbo, samt blef generalmajor och minister i Petersburg; åtföljde 1813 kejsar Alexander på fälttågen och öfvervar mötet i Trachenberg, bataljerna vid Dresden och Leipzig, accrediterades tillika hos Preussens och Österrikes monarker, deltog å Sveriges vägnar

i den öfver alla eröfrade länder tillsatta nya regering; bevistade 1814 bataljen vid och intåget i Paris, accrediterades hos Ludvig XVIII, deltog i fredsverket, var plenipotentaire vid Wienerkongressen, undertecknade kongressacten 1815, o. s. v. Generallöjtnant och öfverstekammarjunkare 1815—16, tog afsked från Petersburg 1819, krigskollegii president s. å.; statsråd 1822—1838; författade brochurer om fångstyrelsen, hypotheksinrättningar, kommunalstyrelse och 1809 års grundlag, samt afled i Stockholm 9 Juni, nära 89 år. Med honom utslocknade grefliga Löwenhjelmska ätten och hans måg, landshöfdingen frih. C. Åkerhjelm, krossade vapnet. *Claes Ephraim Günther,* född 1799, blef magister 1824, men först 1836 t. f. kopist i justitiærevisionen, 1842 revisionssekreterare, kämpade 1844 på riddarhuset för lika arfsrätten, inkallades 1845 i lagberedningen, 1848 i Statsrådet, hvarifrån han 1851 afgick till högsta domstolen; men 1856 25 Sept. upphöjd till justitiæstatsminister, behöll han denna statsfunction till 7 April 1858, då han, numera excellens och serafimerriddare, återgick till högsta domstolen. Han afled natten till den 23 Juli (se för öfrigt riksdagsredogörelserna i denna del). — Sonson af den utmärkte entomologen Ch. De Geer (som erhöll Leufsta till fideikommiss af sin farbror landshöfdingen), och son af riksdagstalaren, kammarherren frih. Charles De Geer, blef H. Ex. *Carl De Geer* "grefve De Geer af Leufsta" och öfverstekammarjunkare. Han hade varit kornett vid lifhussarer, löjtnant vid lätta lifdragoner och ryttmästare vid lifgardet till häst, men tog afsked 1806; blef grefve 1818, landtmarskalk 1823 och 1828; för öfrigt ordensfunktionär och vetenskapsakademiens ledamot. Utrikesministern grefve Manderström krossade vapnet. Likkistan qvarstod ända tills oktober månad det påföljande året uti Jacobs kyrkas grafchor, tills det förflyttades till familjgrafven å Leufsta. Bouppteckningen visade ett behållet öfverskott af nära nio millioner riksdaler, deraf fideikommisset tillföll en friherre Carl Emanuel D. G. och resten den aflidnes dotter, Lotten, gift med grefven von Platen.

Under loppet af det nästföljande året, 1862, nedstego i

grafven bland andra: *Revolverns uppfinnare*, öfversten Colt, amerikan, född 1815, död i Hertford såsom en af de rikaste män i sitt land; Aragos vän och medarbetare, den berömde franske astronomen och ledamoten af institutet *Biot*, efter 88 års lefnad; veteranen ifrån Spanska folkets strider under Ferdinand VII:s tid emot utländskt förtryck och presterlig absolution, deputerade kammarens president *Martinez de la Rosa*, född i Granada 1789, för sex år deporterad till Presidios på afrikanska kusten för sin verksamhet såsom deputerad i Cortes före 1814, och befriad derifrån först genom 1820 års revolution, 1821 minister och sedermera ständigt vexlande mellan ministerportföljer, ambassade i Paris och landsflykt: han var äfven skald och författare till ett ryktbart epos: "Zaragossa"; nestorn bland Wiens litteratörer, poëten *Castelli*, vid 91 år, sedan han sjelf författat sin grafskrift: "här hvilar en man, som städse varit tillgifven konsten och hedern; han var aldrig någon stor man under sin lefnad, och nu är han ingenting alls"; danske skalden och romanförfattaren *B. S. Ingemann* (skaparen af Waldemar Seier, Erik Menved, Prins Otto af Danmark, Konung Erik och de Fredlöse), i Sorö, 73 år; drottning Lovisas kusin, *storhertiginnan af Mecklenburg-Schwerin* Augusta Mathilda Wilhelmina; enkedrottningen Josephinas kusin, konungens af Sachsen dotter *Maria Sidonia;* den bekante tyske läkaren och mystikern *Justinus Kerner* (Mina Samtida VI: 273), författare af "Andeskåderskan i Prevorst", en man, som mycket forskade i magnetism, mesmerism och andeskådning; österrikiske generalen, grefve *Wallmoden-Gimborn*, i Wien, 19 Mars; fältmarskalken furst *Windisch-Grätz*, i de samma dagarne; f. ryske rikskansleren grefve *Nesselrode*, 23 Mars, i Petersburg; "Judinnans" kompositör, den tjusande *Halévy*, i Nizza 18 Mars, men begrafven på Montmartre den 24, då allt hvad utmärkt i Paris fanns följde honom till grafven; författaren af "Pariserpojken", dramaturgen *Vanderburgsch*, i Paris vid början af April; spanske ministerresidenten vid svenska hofvet *José Moreno* y Landaburu, som 1819—1862 nästan oafbrutet tillhört spanska legationen i

Stockholm, afled ock der den 30 April, 62 år; bondesonen från Fyen, professorn i nordiska språken vid Köpenhamns universitet *N. M. Petersen,* författare af "danska, norska och svenska språkets historia", i Köpenhamn, 11 Maj, 70 år; enkedrottningens kusin *storhertiginnan af Hessen-Darmstadt* Mathilda Carolina Fredrika Wilh. Charlotta, född prinsessa af Bayern; Hertigen *Bernhard af Sachsen-Weimar*, 1 Aug. vid badet Lichtenstein; den bekante agitatorn i Holstein, advokaten *Lehman*, som 1859 i holsteinska ständerförsamlingens sista session spelade en så framstående rol, var äfven medlem af tyska "National-Vereins" styrande komité och vid en fest af National-Verein uti Berlin föreslog den så mycket omtalade skålen för "Wilhelm Eröfraren", i Kiel 29 Juli, 38 år; Nordamerikanska Förenta Staternas f. d. president (1836) *van Buren,* född af tyska föräldrar, afled 24 Juli, 80 år; tyske bataljmålaren hofmålaren *Albrecht Adam,* 76 år, som för att måla bataljer åtföljde bayerska och franska arméerna 1809 på deras fälttåg mot Österrike och den franska 1812 på tåget till Ryssland; som var ögonvittne till Moskwas brand och som, när österrikarne under Radetsky tågade till Novara, ännu var oförtruten följaktig. Franska reformerta församlingens i Stockholm fordne själasörjare, *Trottet,* afled kort efter flyttningen derifrån, uti Haag i början af Sept.; franske marskalken (sedan 1852) grefve *de Castellane*, i öfningslägret vid Lyon i Sept.; hertiginnan *Maria af Sachsen-Altenburg*, regerande hertigens moder, 26 Oct.; enkan efter prins Ferdinand af Coburg och Gotha, hertiginna af Sachsen, född furstinna af Kohary, *Maria Antonia Gabriela;* den firade sångerskan *Anna Bishop* afled i Minnesota i Norra Amerika, uppbränd genom oförsigtigt itända kläder; Tysklands samtida störste lyriske skald, juris doctor, Tübingens representant i tyska nationalförsamlingen 1848, *Ludvig Uhland,* i Tübingen, 14 Nov., 75 år; en af Englands mest produktiva dramaturger James Sheridan *Knowles* afled i Dec. uti Torquay i Devonshire.

Bland svenska damer ihågkomma vi fjorton: afliden den

13 Januari i Stockholm vice amiralen frih. *Lagerstråles enka*, född Cederström, 91 år; den 16 Jan. i Sköfde generaladjutanten frih. A. C. *von Platens enka*, född Stedingk, 59 år; den 13 Febr. i Stockholm excellensen, norske riksståthållaren Herr *Grefve B. B. von Platens enka*, född Ekman, 81 år, jordad den 10 Maj vid sin förutgångne makes sida i hans graf invid Götha kanal i Motala-nejden; den 18 Jan., i Carlshamn, contreamiralen G. A. *Ameens enka*, född Grevesmühl, 75 år; den 23 Mars, i Stockholm, den utmärkta målarinnan, stiftsfröken *Sophia Adolphina Adlersparre*, mest berömd för sin copia efter Rafaels Sixtinska madonna i Dresden, 54 år; den 16 Mars, i Linköping, biskopen M. *Wallenbergs enka*, född Barfoth, 79 år; den 16 April, i Christianstad, generalfälttygmästaren Ax. von *Arbins enka*, född Lundgren, 68 år; den ryktbara skådespelerskan, premieraktrisen vid kongl. theatern, fru *Charlotte Ericson*, i Düsseldorff, påskdagen, 69 år; tillverkarinnan af det mjöd, som i många år tillhandahölls resande vid Gamla Upsalas högar, m:ll *Maria Gustafva Ernlund*, 1 Maj, å gården Lugnet, 75 år; den 10 Maj, i Stockholm, efter 55 års äktenskap, generallöjtnanten *Carl Akrells maka*, född Gyllenhammar, 76 år; den 5 Augusti, i Waxholm, förra hofmästarinnan hos konung Oscars barn, fru grefvinnan *Chr. Ulr. Taube*, 64 år; den 8 Sept., i Wexiö, excellensen, fältmarskalken, norske riksståthållaren herr grefve *Carl Mörners enka*, Charlotte, född Arfwedson, 86 år; den 15 Oct., på Trosvig i Smaalenenes amt i Norge, 96 år, krigsrådinnan *Sofia Siwers*, hvars mormors mor var den i Norges historia bekanta Niels Henrik Gyldenlöwes hustru Ingegerd Ottesdatter Römer till Österraad, som i ellofte led härstammade ifrån konung Sverre Magnus, död 1202; samt i Lund, vid jultiden, öfverstekammarjunkaren friherre *Gyllenkrooks maka*, född Fock.

Af bondeståndet: f. riksdagsmannen för Fjäre och Wiske härader under fyra på hvarandra följande riksmöten, *Anders Nilsson i Qvia*, omkommen den 6 Mars genom skenande häst; representanten för Göinge härader under många riksdagar, *Nils Svensson i Ebbarp*, den 1 Juni, 63 år; ifrige fastän

ärglöse riksdagstalaren *Lars Larsson i Bollungen* på Dals-
and, 12 Juni, 65 år; och f. hemmansegaren, undantagsman-
en *Börje Larsson i Claestorp,* hvilken, då han, volontär vid
rlogsflottan 1790, tillfångatogs med fregatten "Upland" och
ördes i fångenskap inåt Sibirien, i Moskwa hade den äran
tt jemte tre honom följaktiga fångna svenska officerare blifva
ejsarinnan Catharina personligen föreställd; bibehöll, trotts
in i kriget sönderskjutna arm, den vigeur att han vid 88 års
lder, tre dagar före sin död, med lätthet vandrade till fots
ex fjerdingsväg mellan sitt hem och staden Warberg.

Till borgerligt stånd hörde: grosshandlaren *John Bar-
lay,* född i Skottland, men hvilken afled i Götheborg 20
Mars, 52 år; grosshandlaren *C. R. Nettelbladt,* af gangræna
enilis och oaktadt benet amputerades, i Stockholm, 5 April,
60 år. Klockaresonen, landtmätaren, den rastlöse och fyndige
malmletaren, upptäckaren och bearbetaren af Kafvelstorp och
Guldsmedshyttan, brukspatronen *Erik Elzvik,* dog 6 Juni, 67
år; grosshandlaren *August Österman,* som, 43 år gammal,
jemte hustru, enda barn och svägerska på Lilla Värtan i
Stockholms-skären kantrade in i evigheten söndagen 20 Juli;
grosshandlaren och skeppsbyggmästaren i Gefle, *Per Elfstrand*
Pson, 40 år, död af slag i Stockholm 12 Aug.; grosshandla-
ren i Norrköping *Moritz Philipson,* som genom sitt testa-
mente disponerade 30,000 rdr till Gustavianska barnhuset
derstädes, till fonden för pauvres honteux och till fond för
rkeslöse fabriksarbetare, samt ytterligare 10,000 rdr till ju
diska församlingen; brukspatronen, tobaksfabrikören *P. C.
Rettig,* i Gefle 12 Dec., 74 år; f. grosshandlaren, vägaren i
Stockholms tackjernsväg, den blide och fryntlige *J. F. Seder-
holm,* i Stockholm, 22 Dec., 84 år; samt brukspatronen den
ålderstigne *Ludvig Borgström,* i Carlstad, den 18 Dec., icke
blott synnerligt verksam kommunalman, sparbanksstiftare och
socknebibliotheksupprättare, utan äfven sjelf lycklig öfversät-
tare af Oehlenschlægers Hakon Jarl, Aladdin, Göthes Iphi-
genie m. fl.

"Huru skulle en konstnär väl kunna afbilda verksamheten?" frågades en dag någon sinnebildsmakare, och denne svarade utan tvekan: "porträttera kommersrådet Santesson!" Vid mera än 86 års ålder afled denne *Berndt Harder Santesson* den 26 Aug. på egendomen Dämman i Skaraborgs län, mätt af år, af ära, af uppoffring och försakelse. Han var grefve Platens rastlösaste hjelpare och högra hand vid den tidens storverk, Götha kanal och Motala verkstad, uppoffrande dervid nästan hela sin egen välfärd. Som ordförande fick han 1810 öppna Götha-kanal-bolags första sammankomst, och efter arbetets fullbordan 1832 fick han i ordförandens frånvaro å bolagets vägnar afsluta och underteckna de vigtiga afhandlingarne om afskrifvande af kanalbolagets hela skuld till staten för erhållna bidrag. Vid kanalens högtidliga öppnande blef han kommendör af Wasaorden. Han arbetade 1835 med konvoykassans utredning och förslaget att förändra den till Handels- och Sjöfarts-fond; han genomförde hos ständerna sin motion om Trollhätteverkens ombyggnad; han samlade trotts ofantliga svårigheter aktieteckning till det första ångfartyget för resor kanalvägen mellan Stockholm och Götheborg; han var kanske den förste svenske bruksegare, som upprättade enskild sparbank för sina arbetare; han arbetade nitiskt för folkskolor och förlikningsdomstolar; han dref glas- och alunbruk; öfverallt, der något samhällsnyttigt skulle försökas, var Santesson tillreds och till hands, oaktadt han sjelf, just för denna sin outtröttlighet, fick både afundsmän och ovänner, måste uppoffra ro och tillgångar och ingalunda trampade på rosor, samt på sin höga ålderdom befann sig i ofta rätt trånga förhållanden (Mina Samtida IV: 98, 99).

Son af en landtmätare i Westerbottens län genomgick *Anders Magnus Strinnholm* Umeå och Piteå skolor, Hernösands gymnasium och Upsala universitet, hvilket sistnämnda han dock icke längre än 1808—1810 kunde vidblifva. Torftiga förhållanden förde honom till hufvudstaden, der han 1812—18 arbetade såsom konstförvandt (sättare) på boktryckeri. Men 1819—24 utarbetade han ändå Svenska folkets historia

under Wasakonungarne, biträdde 1825—27 såsom sekreterare vid statistiska interimsarchivet (förenadt med landtbruksakademien), uppsatte 1828—30 enligt bankofullmäktiges uppdrag register öfver riksbankens handlingar och började sedan åter att skrifva historia. År 1834 utkom första bandet af hans stora verk: "Svenska Folkets historia från äldsta till nuvarande tider", af hvilket 5 band hunno utgifvas och det sjette blef till största delen utarbetadt. Under tiden utgaf han ett mindre arbete öfver samma ämne: "Sveriges historia i sammandrag", deraf tredje delen utkom 1860. Denne hästflitens autodidakt blef arbetande ledamot i Vitterhetsakademien 1834, i Svenska 1837, hedersmagister i Upsala vid Bernhard von Beskows sida 1842, nordstjerneriddare 1843, ledamot af Vetenskapsakademien 1845 och nordstjernekommendör 1858. Han dog 18 Jan. vid 75 års ålder.

Härstammande af en slägt, som räknat flera biskopar Schröder och Schröderheim, och sjelf brorson af statssekreteraren Elis, var *Jöran Ulrik Schröderheim* i början af detta århundradet i sin ungdom en af hufvudstadens mera omtyckta hofpredikanter, fick Skånella och Norrsunda församlingars pastorat, samt afled 30 Mars 75 år gammal. Utmärkt såsom andlig talare och mer än vanligt varm för religionen, kämpande med ifver för religionsfrihet, afled kyrkoherden i Mjellby af Blekinge *Hans Birger Hammar* 25 April, 47 år, uppförd just då på första rummet af förslag till theologisk adjunctur i Lund; den djupa rörelse, som under hela begrafningsakten gaf sig tillkänna, vittnade huru allmän saknaden var efter denne ovanligt begåfvade och nitälskande själasörjare. Kontraktsprosten, kyrkoherden i Gefle, kommendören, theol. doktorn m. m. *Abraham Nordström*, som var theol. kandidat, varit lector i Stockholm, pastor i Frötuna, hållit jubelfesttalet i Upsala 1841, stått på Stockholmsförslaget till Pastor Primarius 1842, presiderat för prestmötet 1843 o. s. v. samt varit riksdagsman 1850—60, afsomnade i Gefle 30 April, 66 år; professoren i botanik vid Christiania universitet *M. N. Blytt*, den norska vetenskapliga botanikens fader, 27 Juli, 73

år; astronomieprofessoren i Lund *John Mortimer Agardh*, finanskarl, filialbankstiftare, kunskapsrik, redbar och verksam, afsomnade i Lund, 5 Sept., vid ännu ej fyllda 50 år; professorn i romerska vältaligheten vid samma universitet, *Johan Gustaf Ek*, primus vid magisterpromotionen 1832, afsomnade i Lund den 8 Oct., endast 54 år gammal; förste theologie professoren och domprosten i Upsala, kommendören *Anders Erik Knös*, son af domprosten i Skara, theol. kandidat, doktor ultimus vid theologie doktorspromotionen 1844, professor sedan 1835, riksdagsman 1844, 1853, 1856, 1859, ledamot af representationskomitén 1846, ledamot af lagutskottet och dervid följande sin svågers Johan Gabriel Richerts tendenser, ledamot af kyrkolagskomitén, bibelkommissionen, komitén för nya predikotexter, ny handbok, ny kateches, kommendör af nordstjerneorden ehuru blott domprost, för sin enorma andel i den nya profövversättningen af Nya Testamentet, uppställd på biskopsförslag i Götheborg och af Upsala presterskap uppförd 2 gånger på erkebiskopsförslag, afled i Upsala 10 Oct., 61 år; blinde seniorn bland Lunds stifts presterskap, f. d. docent och stadskomminister i Lund, jubelmagister 1850, de sista 48 åren kyrkoherde i S:t Petri uti Malmö, theol. doctor sedan 1830, *Anders Peter Gullander*, 21 Oct. i staden Malmö. 83 år.

Strinnholms förtrolige umgängesvän, gravören *J. G. Ruckman*, enkling efter vår kongl. scens på sin tid främsta tragiska skådespelerska Maria Christina Frank, och sjelf under de trenne första decennierna af detta århundrade räknad såsom en af de aldra förnämsta konstnärer i det s. k. "punkteringsmaneret", afled vid 81 års ålder i Stockholm 20 Jan., två dagar efter den nyssnämnde häfdaforskaren. Kongl. boktryckaren *Carl Norstedt*, boktryckerisocietetens mångårige ordförande, svenska förlagsföreningens grundläggare och styresman, en af den gedigna svenska litteraturens och vackraste typografiens befrämjare, 9 Febr., i Stockholm, 65 år; föreståndaren för Degebergs landtbruksskola, ledamot af Vetenskaps-, hedersledamot af Landtbruksakademien, kommendören *Eduard*

Nonnen, öfver hvilken Skara läns hushållningssällskap nyss förut låtit pregla medalj, till erkännande af hans oskattbara förtjenster om vårt landtbruk och synnerligen den provins, som närmast dragit de rika frukterna af hans eminenta mer än 30-åriga verksamhet, 2 Mars, å Degeberg; den alltsedan slutet af 1830-talet sinnessjuke landskapsmålaren *Graffman*, 16 April, å Conradsbergs hospital, 57 år; marinmålaren *Arnold Plagemann*, född 1826 i Gustavia på Barthelemy, ingången vid marinen 1842, ankommen första gången till Sverige 1844, deltagare i Förenta Staternas krig mot Mexico 1847—48 och i det sednast brinnande kriget såsom kapiten, hemkommen ånyo på hösten 1861, afsomnade efter tärande sjukdom i Götheborg, 9 Maj; hofintendenten, f. directeuren vid Fria konsternas akademi, *Fredrik Westin*, historie- och porträttmålare, öfverträffad endast af Breda och Södermark i den sednare genren, efterlemnande altartaflor i Jacobs och Johannis kyrkor i Stockholm samt i Rio Janeiro, 13 Maj, i Stockholm, 79 år; förre sekreteraren uti Landtbruksakademien, dess hedersledamot och ledamot af Vetenskapsakademien, kommendören *Johan Theophil Nathhorst*, 2 Sept. i Stockholm, 66 år; om hvars förtjenster om svenska landtbrukets (och ullkulturens) förkofran, landshöfdingen i Götheborg, f. d. statsrådet O. I. Fåhræus vid ett högtidligt tillfälle yttrade: "J veten alla, hvilka frukter denna verksamhet burit. Vi se dem för våra ögon från Haparanda till Ystad. Svårligen har någon i fullare mått förenat vetenskapsmannens och den administrative organisatörens förtjenster. Ingen har haft större inflytande på gången af Landtbruksakademiens inre angelägenheter, på ordnandet af undervisningsanstalterna för jordbruket, på alla de åtgärder, som sedermera vidtagits till dess befrämjande". Timmermanssonen, philosophie magistern, derpå farmacie-adjunkten vid Carolinska institutet, slutligen thamiske läraren vid Vetenskapsakademien, sekreteraren vid Patriotiska sällskapet m. m. professorn *Gustaf Erik Pasch*, många år föredragande i landtbruksakademiens tekniska afdelning, 6 Sept., i Stockholm, 74 år. Stadd på hemresa från Australien hade natur-

forskaren *Magnus Wikström* hunnit till London och der den 11 Maj tagit in på ett hotel, för att inom få timmar fortsätta sin färd till Sverige, då döden samma dag öfverraskade honom. Svenske grosshandlaren i Valparaiso, *Olof Liljevalch*, afled i nämnda stad den 16 December.

Theaterdirektören, den utmärkte komiske skådespelaren *Pierre Joseph Deland*, äldste son af kammarmusikus Pierre och brorson till ballettmästaren och skådespelaren Louis, begynte sin sceniska bana vid 17 år (1822), bildade vid 27 sin egen theater, anordnade tillhopa med Torslow Djurgårdstheatern 1835—37, förskaffade 1839 Upsala dess första theaterlada, byggde på aktier Upsalas ordentliga theater som af honom invigdes 8 Dec. 1841, öfvertog ensam Djurgårdstheatern 1849, stiftade Dramatiska och Musikaliska artisternas Pensionsförening 1857 och afled i Stockholm 13 Nov. 1862, vid 57 års ålder. Han var såsom skådespelare den fina komediens erkände mästare, den lediga, osökta dialogens oöfverträffade konstnär. Han förenade den sprittande franska qvickheten med den germaniska bonhommien och humorn, lika hemmastadd i salonfracken som i tiggaretrasan. Hans mest glänsande roler voro grefve Gyllenparfyms i "Den okände sonen" Magnus Drakenhjelms i "efter femtio år", Gaspards i "debutanten och hennes far", doktor Wespes och många flera; men han spelade Magnus Drakenhjelm lika bra såsom lefnadsglad fritänkande hofman och såsom döende syndare, ja han återgaf mästerligt Sven Elfsons rol i "Gustaf Wasa" och Martinos uti "Strozzi och Martino." — Bristen på ensidigheter befriade honom ifrån imitatorum pecus.

Om någonsin en älskande mor, som ser barnen henne frånryckas af döden, må hänföras till ytterlig smärta, så kan det väl sällan gälla om någon i högre grad, än om modren till premierlöjtnanten vid flottan, befälhafvaren för Östgötha båtsmanskompani *Rahm*, hvilken sistnämnde efter få dagars häftig förkylningssjukdom afled på nyårsdagens morgon, i Westerlösa. En annan hennes son hade drunknat under segling samma dag, som han tagit sin officersexamen; en tredje hade

följt korvetten Carlskrona till hafvets botten; en fjerde, officer vid Marinregementet, hade, såsom befälhafvare på vakt, blifvit vid skrifbordet i vaktrummet skjuten af en soldat, åt hvilken han vägrat permission; några månader derpå hade dottern aflidit efter långvarig sjukdom, och nu kort förut hade afgått med döden hennes måg, kapitenen Fornell. Magistratssekreteraren i Stockholm (sedan 1831), borgareståndets sekreterare vid alla riksdagar 1834—1860, jurisutriusque och fil. dris lagmannen, kommendören *Edvard Gabriel Runeberg* dog 11 Febr. i Stockholm, 69 år; svensk-norska generalkonsuln på Cap, kommendören *Jacob Letterstedt*, som från 1819 vistats i utlandet och der förvärfvat lika stort anseende som förmögenhet och på Cap skött sitt hemlands interessen alltsedan 1841, afsomnade i Paris den 18 Mars vid några och 60 års ålder, hvarefter stoftet hemfördes till Sverige och den 9 Juli nedsattes i egen graf uppå hans hembygd Wallerstads församlings kyrkogård, på den punkt han sjelf åt sig utsett; gamle fanjunkaren, såsom löjtnant 1815 afskedade *P. G. Lindorff*, som 1800 tog juridisk examen i Upsala men 1801 ingick på Mörnerska husarerna såsom volontär, deltog i tyska kampanjerna under Gustaf IV och 1808 mot Danmark, var fransmännens fånge 1812—14 och derefter deltog i fälttåget mot Norge, i Stockholm slutet af Mars, 84 år; f. öfverfältläkaren, riddaren af Nordstjerne-, Wasa-, S:t Olafs- och Dannebrogsordnarne samt innehafvaren af Carl-Johans-medaljen, medicine doktorn *Georg Joachim Bergholtz*, på Hörda i Kronobergs län, 18 Maj, 70 år; häradshöfdingen uti Konga och Uppvidinge, lagmannen *Anders Elfving*, 13 Augusti, på Drottningholm, 71 år; expeditionssekreteraren, f. d. expeditionschefen i Finansdepartementet, mag. *N. Gabriel Lindberg*, född 1827, kanslist i Statskontoret 1858 och i Statsutskottet vid flera riksdagar, vid den sednaste dess sekreterare, 22 Aug. i Stockholm, 35 år; majoren vid Wendes artilleri, andre styresmannen vid högre artillerilärоverket på Marieberg, ledamoten af krigsvetenskapsakademien *Carl Hjort*, en man med så

liflig och skarp uppfattning, kunskapsbegär, minne, ihärdighet, hängifvenhet för sitt vapen, redlig karakter, anspråkslöst väsen och godt hjerta, att både förmän, kamrater och underlydande på det djupaste sörjde hans förtidiga bortgång, 22 Sept. å Marieberg vid 45 år; f. premierlöjtnanten vid svenska flottan *G. B. Helleday*, vid amerikanska inbördeskrigets utbrott ingången såsom frivillig, sedermera såsom utmärkt tapper krigare och äkta gentleman städse befordrad, slutligen till öfverstelöjtnant vid 99:de regementet från Newyork och kommendant å fästningen Wool, ett af verken vid Fort Monroe i Virginien, afled af typhus der den 15 Aug.; f. d. landskamereraren, fordom t. f. landshöfdingen, slutligen postinspektoren *Fredrik Håkan Gasslander*, utmärkt och mycket anlitad kameralist, 21 Dec., i Wenersborg, 71 år.

Ridderskap och Adel: kammarherren *M. af Christiernin*, som tjenstgjort vid generalkonsulatet i Spanien och vid "konungens bureau" under Carl XIV Johans tid, 31 Jan., i Uddevalla, 77 år; en bland stiftarne af Hillska skolan å Barnängen, den mycket bekante riksdagstalaren, f. d. vice häradshöfdingen grefve *David Frölich*, författare af hvarjehanda skrifter i politik och finans, 2 April, i Livorno, 73 år; en af Skånes rikaste egendomsherrar, hofmarskalken friherre *Coyet* afled i Marseille den 5 April; sonen af 1809 års "man" Georg A., kammarherren grefve *Carl August Adlersparre*, född 1810, som blifvit löjtnant 1841 och erhållit afsked 1845 samt sedan under psevdonymen "Albano" utgifvit en stor mängd om liflig fantasi och rik diction vittnande dikter äfvensom historiska tidstaflor, 5 Maj, i Stockholm, 52 år; f. kapitenen, den rike egaren af Sandbro, grefve *M. Piper*, 15 Juli, i Strömstad, 57 år, sedan han donerat betydliga belopp till Björklinge församlings folkskola, komminister, folkskollärare, fattige, kyrkogård o. s. v.; den verksamme, särdeles för skolväsendets reform nitälskande riddarhustalaren, kapitenen *Anders Otto Adelborg*, 30 Aug., å Södertuna sätesgård, 51 år.

Generalen af infanteriet, t. f. Presidenten i krigskollegium, f. d. chefen för konung Oscars stab, och vid denne ko-

nungs thronbestigning allmänt förmodad ega största inflytande på honom, serafimerriddaren *Johan Peter Lefrén,* 9 Jan., i Stockholm, 77 år. Son af theol. professorn i Åbo, uppfostrad vid Carlbergs kadettskola från 1799, fänrik vid finska gardet 1802, adjutant vid krigskollegii intendentsdepartement 1810, af krigsbefälet vald till direktör i arméens pensionskassa 1817, föredragande i krigsvetenskapsakademien 1818, och vid Carl Johans kröning adlad, blef Lefrén 1819 sekreterare i komitén för förslager till fästningsanläggning i det inre af riket och åtföljde generalen Franc Sparre för att utse plats i närheten af Wettern (Wanäs fästning, sedermera kallad Carlsborg), guvernör på Carlberg 1821, chef för fortificationsbrigaden af ingenieurcorpsen 1822, generaladjutant i generalstaben 1826, generalmajor 1826, chef för kronprinsen Oscars Adjutanter och Ordonnanser 1832, chef för ingenieurcorpsen och inspektör för Pioniercorpsen 1839, generallöjtnant 1843, generalbefälhafvare 1847, öfverkommendant i Stockholm intill 1857, general 1860. Bevistade krigsrörelserna i Finland och Westerbotten under general Döbeln, från 1811 stabsadjutant hos fältmarskalken grefve von Essen och fullgjorde generalfälttygmästaretjensten; bevistade 1814 års norska fälttåg, o. s. v. Han var en af Sveriges utmärktaste theoretiskt bildade militärer, deltog som lycklig riddarhustalare lifligt och patriotiskt i diskussionen, och fastän vapnet krossades vid grafven, af statsrådet Björnstjerna, skall namnet länge lefva både i det land der vaggan stod och i det der grafven bäddades.

Norska statsrådet *Jörgen Herman Vogt,* svensk serafimerriddare, var född 1781, blef 1822 statssekreterare, 1825 statsråd, hvilket han förblef intill 1859, förestående än det ena, än det andra statsdepartementet, samt afled den 13 Januari i Christiania. Likasom han, under sin sejour i Stockholm, stod på så vänlig fot med alla, att tillochmed tidningarne stundom visste att förtälja om tilldragelser i konseljen, för hvilken indiscretion protokollsförande blefvo tagna för hufvudet, tills rätta källan en gång upptäcktes, så sades efter Vogts död att han efterlemnat temligen vidlyftiga memoirer, om personlig-

heter och händelser under hans långa delaktighet i statslifvet. F. Justitiærådet *Johan Harder Backman*, hvilken, född 1790, ingick i statens tjenst 1810, tillhörde högsta domstolen 1833—1858, hemtar sin största ära från det efter honom benämnda stora lagsamlingsarbetet, hvars utgifning han äfven efter afskedstagandet fortsatte, och af hvars sednare afdelning: "Ny Lagsamling" 8:de häftet utkom 1860, upptagande de författningar, som utkommit 1853—1858. Han afled 1 Februari å egendomen Wattsgård i Hallands län. — Generalmajoren, f. d. landshöfdingen i Götheborgs och Bohus Län m. m. *Gillis Edenhjelm,* afled i Stockholm 29 April, 83 år. Son af Erik Edman, som sedan adlades, föddes Gillis 1778, inträdde 1788 i krigstjenst såsom fänrik, 1796 löjtnant, artilleristabskapten 1801, fången vid Uckermünde 1807 hos fransmännen, vid Leipzigs bestormande 1813 svårt blesserad i armen, 1817 chef för Götha artilleri, kommendant i Götheborg 1830, generalmajor 1833, vice landshöfding 1834 och ordinarie 1835, afskedad 1843 från detta embete och 1845 ur krigstjensten. Han var en bred och högrest gestalt, men en biederman och en ärans man, lika pålitlig som angenäm. Hans vapen krossades af generalfälttygmästaren frih. Fabian Wrede. — Norska f. d. statsrådet *Hans Christian Petersen* afled i Christiania 30 Sept. 69 år. Han blef 1817 en ovanligt vältalig höiesteretsadvokat och 1830 regeringsadvokat; försvarade vid riksrätten 1836, i anledning deraf att Carl Johan upplöst storthinget, statsministern Lövenskjold, blef 1837 stiftsamtman i Christiania och amtman i Akershuus, samt 1839—1861 statsråd; efter Vogts afskedstagande var han regeringens främste ledamot, men lemnade konseljen i sammanhang med "svågerlags-katastrofen" (Mina Samtida X: 33, 218, 221).

XV.

Ephemerider.

Oro i sinnena. — Stadsfullmäktig behöfver ej kunna skrifva. — Villa Canzonetta. — Magistrar blifva doktorer. — Folkmöte om sammanbindningsbanan. — Första Landsthingen. — Första stadsbuden. — Protectionist-agitation. — Från Finland prisas vår skandinavism, från Norge vår polska nihilism. — Ännu en magisterpromotion. — Lärare- och Naturforskare-möten. — Landtbruksmöten. — Expositioner. — Stockholms enskilda bank m. fl. — Frikostiga testamenten. — Regnells donation. — Studenternas nordiska möten. — Hyllningsfester. — Ernst von Vegesack. — Våra sångerskor: Christina Nilson. — Upplopp i Nyköping. — Salmonibrefven. — Jernvägsolyckan vid Sandsjö. — Lappska Femöresföreningen. — Lotten Wennbergs fond. — Välgörenhet. — Benjamin Leja. — Uddevallajernvägen. — Södra stambanan invigd. — Landsthingen 1864. — Reformagitation ånyo. — Litteratur och konst. — Elias Fries' tjenstejubilæum.

Den spänning och oro i sinnena, som under "uppresningarnes år" (1863) gjorde sig gällande hos massorna i frågan om staternas lif och former, jäste äfvenledes hos individerna med hänsyn till mindre kretsar och mera enskilta förhållanden. Sammansvärjningar i staterna, koteri-bildningar och protestmöten i kommunerna och obelåtenhet i småsaker, med och utan våldsamhet, gingo hand i hand.

Ett bland de första arbetar-*strike* i vårt land utbröt den 2 Mars inom hamnbyggnadspersonalen i Helsingborg, i ändamål att framtvinga förhöjd dagspenning. En förmögen hemmansegare på ön Hven begick våld afsigtligt med borr och mejsel emot Öresundstelegrafkabeln, för att förtjena belöning genom anvisande af det skadade stället, häktades, bekände brottet för sina anhöriga och hängde sig sjelf i fängelset. Den i kungsparken vid Götheborg uppställda Molinska gruppen "Bältespännarne" blef natten till 28 Juni stympad så, att den upplyftade handen jemte en del af armen å den ena

figuren befanns afslagen och borttagen; den borttagna delen blef efter någon tids förlopp nattetid åter ditlagd. Arbetande klasserna i Upsala demonstrerade och protesterade tvenne aftnar genom stora folksamlingar, buller, brottning mot polisen och hotelser mot bevillningsberedningens ordförande, med anledning af de enligt nya bevillningsförordningen förhöjda debetsedlarne. Uti Fahlköping höll ortens kyrkoherde och kontraktsprost tvenne ovanliga möten på rådhuset: det första, efter kungörande från predikstolen, med "den allmänhet som sysselsätter sig med tidningsläsning" och hvilken kallades till rådhuset för att emottaga och meddela upplysningar; det andra för att diskutera trenne frågor: a) kan pressen i vårt land med skäl anklagas att hafva underminerat kristendomen och sedligheten? b) hvilken är skilnaden emellan den lära, som de ortodoxa presterna predika och den, som den tongifvande tidningspressen drifver? och hvilkendera är Christi eller bibelns? c) kan det moraliskt försvaras att hålla skandalblad?" Sedan i Spanien några personer för läsning och spridning af bibeln blifvit af domstolarne dömda till galererna, uppmanade i Stockholm medlemmar af evangeliska alliansen till undertecknande af en petition hos spanska regeringen, i samvetsfrihetens namn, om de dömdas benådning. En del af Engelholms invånare öfverklagade valet af stadsfullmäktige derstädes, emedan en af de valde icke kunde skrifva och ej heller läsa skrifvet; men landshöfdingeembetet stadfästade valet, emedan "*kommunallagen icke föreskrifvit att stadsfullmäktig skall vara skrifkunnig*". När Örebro damer skänkte stadens läroverks elever en fana, att begagnas vid deras vapenöfningar, tog rektorn Strömberg direkta löften af ynglingarne att "alltid uppfylla de förhoppningar på dem, af hvilka samma fana vore ett uttryck, och att, om fienden hotade vårt lands frihet eller sjelfständighet, samlas kring denna fana och med lif och blod försvara dessa våra dyrbaraste skatter". Magister, eller såsom det nu heter d:r, Sturtzenbecker, som i många år residerat uti Köpenhamn såsom skandinavismens härold och bearbetare, men mot slutet med icke fullt önskad framgång och

ej utan bekymmer för sin utkomst, återflyttade straxt efter midsommaren till Helsingborg, der han sedan bebodde en liten s. k. "Villa Canzonetta". De vid sednaste promotionen i Lund promoverade philosophie magistrar begärde hos kanslersembetet att få utbyta sina erhållna diplomer, i hvilka filosofiska faculteten, i följd af de nya universitetsstatuterna, denna gång icke tilltrott sig att införa titeln "doktorer", emot nya, i hvilka dem blefve tillagd den dittills vanliga titeln: "Philosophiæ Doctor et Artium Liberalium Magister". En biskop, — densamme Bergman, vid hvars invigning erkebiskopen af Wingård tog till utgångspunkt för sitt tal de orden: "Och de funno en man, som af markene inkom; honom togo de fatt och tvingade honom och lade korset uppå, att han skulle bära det efter Jesum" — begärde afsked från biskopsembetet, med pension på allmänna indragningsstaten; hvilken pensionsfråga visserligen af K. M:t till ständerna framställdes, men af dem icke beviljades.

Lätt färdig var man denna tid med afgifvande af extra opinionsyttringar, utanföre riksstånden, angående riksdagsfrågor. Så sammankallade i Mars Rinman, Blanche, Ditzinger, Hierta, Lovén, Ljungberg, Lindeström, Stråle, Åbom och Hesselgren hufvudstadens invånare för att uttala sin mening rörande den vid riksdagen snart förekommande frågan om vestra och södra jernstambanornas framdragning till bangård vid Clara sjö, der de komme att förenas med en norra stambana; och sådant emedan: "en af hufvudstadens invånare *kraftigt uttalad* mening tillåfventyrs icke skulle af ständerna lemnas utan afseende". Stora börssalen blef ända till trängsel uppfylld af åhörare, öfverståthållaren blef ordförande, *för* banan uppträdde generalmajoren Hazelius, grossh. A. Bergman Olsson (j:r), konsuln Frestadius, magistern Hedlund, rådmannen Weser, prof. Malmsten, fabrikörerna Bergström och Jean Bolinder, men emot densamma kapitenen Cronstrand, öfversten grefve Adolf Rosen och grossh. Schartau. Efter fyra timmars diskussion blef förslaget med acclamation bejakadt. Det var denna *sammanbindningsbana*, som sedermera verkligen också

kom till stånd, med en kostnad af omkring sju millioner riksdaler. Men då hufvudstadens till riksdagsmannaval röstberättigade invånare den 6 Mars voro kallade att med magistraten öfverlägga om und. förslag till ny Val-ordning för Stockholms stad vid upprättandet af förslag till borgmästare och rådmän, inställde sig föga mer än 15 personer. Kommunal-valen i Stockholm vållade i de nästföljande dagarne en mycket stark agitation. *Stadsfullmäktige* blefvo 16 adelsmän, 62 af borgerskapet och magistraten samt 22 ofrälse ståndspersoner; nemligen 17 grosshandlare, 10 minuthandlare, 14 fabriksidkare, 6 handtverkare, 3 bryggare, 1 sockerbagare, 2 kofferdikaptener, 4 byggmästare, 4 magistratskarlar, 3 justitieråder, 23 civila embetsmän, 7 vetenskapsmän och 6 af obestämbart vitæ genus.

Samma år på sommaren valdes i hela riket, och i September månad sammanträdde, första gången de nya *Landsthingen*, i hvilka inrymdes 155 adelsmän, 54 prester, 99 borgare, 310 andra ståndspersoner och 404 bönder, tillsammans 1,022 personer. En annan nyhet för året var införandet af *Stadsbud* uti landets begge största städer. — Mot slutet af året, då regeringen beslutat tillsätta en komité rörande tullfrågan och dervid öppet uttalat att handelsfrihetens grundsatser borde utgöra ledningen för de komiterades förfarande, *i strid med ständernas begäran* om en tullkomité uti prohibitistisk syftning; och kort efter det regeringen utskickat till Paris underhandlare för att med Frankrike contrahera i frihandelsriktning, så utbrast hemma i Stockholm en *Protectionist-agitation*, dels uti Nya Dagligt Allehandas spalter, dels i formen af underd. petitioner, den ena undertecknad af 36 köpmän i hufvudstaden, den andra af ett stort antal hufvudstadens öfriga näringsidkare, äfvensom bokhandlare, för att begära nedsättandet af äfven en komité i den af ständerna begärda skyddstull-riktningen, på det att ständerna måtte vid nästföljande riksdag åtminstone komma i tillfälle att *välja* emellan ett sådant förslag som de begärt, och ett annat hvars uppgörande K. M:t redan anbefallt åt den andra komitén. I

den så mycket utbasunade *passfrihetsfrågan* tilldrog sig att redan på våren 1863 officiella tidningen nödgades officiöst tillstå att så många olägenheter af passlöshet drabbat svenska och norska resande i Tyskland, att det måste anses nödvändigt att vid resor i Preussen och andra Tyska stater kunna förete respass i behörig ordning.

Från *Finland* kom, uti Helsingfors Dagblad, en mycket vänlig och berömmande artikel om svenska regeringens politik, för det hon gynnat skarpskyttarne, framlagt De Geerska representationsförslaget, meddelat ständerna genom Manderström depescher och diplomatiska akter i danska frågan. "Med den danska frågans reglering sammanhänger på det närmaste frågan om skandinavismen, eller sträfvandet att under en eller annan form — allians eller förbundsstat — förena de tre nordiska folken till en politisk maktgruppering i Norden. På den danska frågan beror i väsendtlig mån alternativet af ett vanmäktigt, under tyskt-preussiskt inflytande stående, Danmark samt ett svagt och splittradt Skandinavien, eller ett åt alla håll oberoende, förenadt och mäktigt Skandinavien som i norden kunde komma att spela samma rôl af begynnande stormakt, som Italien tyckes vara bestämdt att spela och till en del redan börjat att spela, i södern" (Artikeln blef synlig i April 1863). Deremot framkom, nästan aldeles samma dag, *ifrån Norge* (Aftenbladet) en uppsats, föranledd af svenska Aftonbladets klagan att Manderström icke kraftigare uppträdt i pohlska frågan: "Denna fråga kan icke vara till den grad maktpåliggande för den skandinaviska halfön, att man skulle beklaga "missvexten på Cavour'er". I pohlska frågan finnes intet mål för de förenade rikenas utrikesminister, som ens aflägset kan likna det som Cavour hade att vinna. De stora makterna hafva redan tagit initiativet, och om Sverige trädt i spetsen för och varit upphofsman till en diplomatisk coalition emot Ryssland, skulle sistnämnda land haft desto svårare att eftergifva och visat desto större ovilja mot att uppfylla makternas fordringar. Möjligen hade i början någon glans blifvit Sveriges del, men Ryssland skulle desto bittrare

kännt förödmjukelsen och måhända gifvit ett tvärt afslag. Det hade då blifvit Sveriges pligt att taga initiativet till ett *krig* mot Ryssland och slutet på denna äfventyrspolitik skulle blifvit en förödmjukande reträtt, der Sverige i Europas ögon kommit att mycket likna en theaterhjelte. I Norge är man derföre mycket tillfreds med att utrikesministern *icke* tagit initiativet till ett sådant diplomatiskt uppträdande". Är icke detta berom, på en och samma gång från Finland åt vår skandinavism och från Norge åt vår pohlska passivitet, en underlig ödets lek? Eller var det icke en *ödets* lek?

Den 23 Nov. då K. M:t, straxt efter Fredrik VII:s död, af ständerna kräfde ett särskildt kreditiv till försvarsverkets fullständigare ordnande, genom en Proposition, som denna gång var contrasignerad af utrikesministern, åtföljdes officiella tidningen af en bilaga, innehållande omtryck af Riksarkivarien Nordströms den 22 Maj 1848 med samma tidning utdelade "Historisk öfverblick af Slesvig-Holsteinska frågan" (Mina Samtida III: 111). I början af Juni utkom utaf "Sveriges statsförfattningsrätt, af Christian Naumann", början till tredje bandet: "Om svensk medborgarerätt samt derunder inbegripna allmänna rättigheter och pligter", en särskild bok för sig och en handbok för alla deltagare i Sveriges offentliga lif. Af Rydqvists arbete "Svenska språkets lagar" gafs denna sommar ett alfabetiskt Index till de föregående häftena, bildande en ordbok öfver de allmännaste, svåraste och från linguistisk synpunkt mest anmärkningsvärda ord i det gamla och det nya språket; hvarmed etymologien alltså afslutats. De återstående banden skulle omfatta ordbildning, ljudlära och syntax. — Ehuru denna gång icke flera än 30 promovendi i Upsala voro för handen, beslöts dock att äfven denna gång skulle *Philosophiæ magister-promotion* enligt vanlig sed firas, oaktadt allt förutgånget tal derom, att dessa högtidligheter aldrig mer skulle ega rum. Promotor var professoren Spongberg, promotionspredikant professoren Thorén (sedermera domprost), de promoverades antal besteg sig till 41 (27 tillstädes), primus blef C. F. E. Björling, ultimus Richert, bland 15

ännu lefvande jubelmagistrar hade infunnit sig 3: prostarne Lindahl, Odelberg och Backlund. Jubeldoktorsdiplomer inom medicinska faculteten (från promotionen 1813) utfärdades för provinciallläkaren F. Rissler, stadsläkaren P. R. Haak, förste stadsläkaren G. A. Drakenberg, f. provinciallläkaren C. G. Schultz och förste regementsläkaren C. A. Opphoff. En af Stockholms f. d. mest flammande predikanter, numera kyrkoherden i Skåne, riksdagsmannen J. Ternström blef den 29 Juli af facultet i Jena promoverad till theologiæ doctor. Seminarium för bildande af Lärarinnor afslöt den 30 Maj sitt andra läseår, under hvilket undervisning meddelats åt 77 elever, af 18 lärare och 10 lärarinnor. *Skollärareméte* hölls i Götheborg den 16—20 Juni, öppnades af lektorn Heurlin, fick till ordförande professoren Carlson och till vice expeditionssekreteraren Nordvall, samt bevistades af 111 ledamöter. Den 7 Augusti hölls *folkskolelärareméte* i Upsala, fick till ordförande professoren prosten Beckman, till vice kyrkoherden Landgren, och besöktes af mer än 150 ledamöter. *Skandinaviskt Naturforskareméte* hölls i Stockholm 8—15 Juli. Ordförande var statsrådet C. J. Malmsten, vice generaldirektören Huss, svensk generalsekreterare prof. Abelin, dansk etatsrådet Mansa, norsk expeditionssekreteraren Kjerulf. I sektionerna fördes ordet: uti den ethnografiska af etatsrådet Worsaae, i den statistiska af byråchefen Berg, i den mathematiska af prof. Brock, i den kemiska af prof. Forchhammer, i den botaniska af prof. Elias Fries, och i den farmaceutiska af assessoren Trier. Ledamöternas antal uppgick till 708 personer (från Danmark 104, från Norge 45, från Finland 13 och från andra länder utom Sverige 7), och *mycken* skandinavism var der å bane. Konungen gaf dem den 10 Juli souper å Ulriksdahl och föreslog der en skål för konungen af Danmark och en annan för sällskapet. Slutligen föreslog prof. Worsaae en tacksägelseskål för konung Carl, under tillönskan enl. Posttidningen: att "H. M:t en gång *måtte restaurera den gamla skandinaviska byggnaden* till ny skönhet och styrka". I de dervid afsjungna danska verserna (af Nyegaard) hette

det bland annat: "Vi bringe Bud fra voxne danske Drenge, *hvis Hjerter banke, Konge, ved Dit Navn*... Vi huske det, ej er det længe siden, den blev forfulgt, der talte Nordens Sag, men Nordens Konger foran gik i Tiden, *det dämrer nu for Nordens Atterdag*". Men prof. Worsaae corrigerade d. 14 Juli i samma tidning sin yttrade önskan så: "att H. M:t som foreviist os det herligt fornyede Ulriksdahl, maa have ligesaa stort Held med Restaurationen af det store Svenske Huus till Lykke og Velsignelse for hele Sit svenske Folk". Nästa möte bestämdes att ega rum i Christiania 1866.

Den 23 och 24 Juli hölls under ryttmästaren Tornérhjelms auspicier ett af konungen och hans bröder bevistadt *Landtbruksmöte* i Helsingborg. Afven här såg man grefve Holstein till Holsteinborg, grefve Friis till Friisenborg, baron Zythphen-Adeler, grefve Schulin från Fredriksborg och flera andra danska notabler. Grefve Schulin föreslog en skål för konung Carl med den önskan, att H. M:t "måtte få länge lefva och verka till lycka ej blott för Sverige och Norge, *utan äfven för hela Norden*". En af konungen förordnad komité, för nödiga åtgärder att tillvägabringa en för de Nordiska länderna gemensam konst- och *industriexposition* i Stockholm, höll under Hertigens af Östergöthland præsidium den 28 Maj sitt första sammanträde, och antog till sekreterare kammarjunkaren magister G. Fahnehjelm. Vid den stora internationella *Landtbruksexpositionen i Hamburg* detta år var Sveriges kommissarie professoren J. Arrhenius. Den 3 Maj utdelade prins Oscar i stora börssalen i Stockholm de åt svenska utställare vid föregående årets *Verldsexposition i London* beslutade belöningar. Vår landsman, mag. Wiberg, blef den 8 Mars af svenska envoyén i Paris presenterad för franske kejsaren, för att få förevisa sin *räknemachin*, och utnämndes på stället till riddare af hederslegionen. En ny *telegrafkabel* anbringades i Öresund, och preussiska regeringen biföll svenska regeringens förslag om en direkt telegrafförbindelse emellan Sverige och Preussen (Skåne-Rügen) samt begärde afslutandet af en telegrafkonvention, för hvilket ändamål generaldirektö-

ren Brändström fick befallning att i Berlin deltaga i underhandlingarne. Likaså underhandlade Sverige detta år i Berlin genom poststyrelsens sekreterare, sedermera departementschefen i poststyrelsen och slutligen generaldirektören, Roos om en postkonvention, hvartill ock förslag uppgjordes, ehuru detta icke kom till utförande. Uti England pågick en strid, rörande förste upphofsmannen till idéen om *postfrimärken*. Om denna ära tvistade pennypostportots uppfinnare sir Rowland Hill, mr Charles Knight och dr Gray; men i sjelfva verket tillkommer hon en svensk, M. G. Treffenberg, som i svenska adelns plenum redan 23 Mars 1823 föreslog utfärdandet af stämpladt papper, som skulle användas till bref-omslag, ehuru förslaget, såsom riktigt svenskt, i Sverige naturligtvis med mycket stor majoritet genast förkastades. Under svenske kommissariens vid verldsexpositionen i London, grosshandlaren (sedermera statsrådet) Wærns utmärkta tillsyn och föranstaltande hade en *teknisk samling* der blifvit gjord för Götheborgs och Stockholms räkning af arkitekten Sandius och magistern Lindén, omfattande profver både af råämnen, half- och helfabrikater samt verktygssatser för de olika yrkena; hvilken samling nu emellan de båda städernas musæer fördelades. Genom konungens proposition till Ständerne och dessas samt Stockholms stads frikostighet bereddes detta år också möjligheten till *Stockholms Slöjdskolas* stora nybyggnad.

Stockholms *enskilda bank* inflyttades den 20 Juni uti sitt nybygda hus vid Lilla Nygatan — bygdt af C. Hallström efter ritning af Åbom — och dervid firades en högtid med sång och tal, det sednare af bankdirektören Wallenberg om bankväsendets historia, dess betydelse för landet och vilkoren för dess utveckling, samt derefter med en middag, som han gaf i stora börssalen. Ett annat bankföretag, *"the English and Swedish Bank limited"*, med afdelningskontor i London, Stockholm och Götheborg, stiftades också detta år, ehuru det icke särdeles länge blef beståndande. Skandinaviska *kreditaktiebolaget* (i Götheborg), som denna höst erhöll sina bolagsreglor af K. M:t fastställda, räknade med skäl på en längre framtid.

Utom dessa "välgörenhetsanstalter" framstodo under samma år äfven ganska många utmärkta prof af aldeles oegennyttig välgörenhet. Bland föremålen för denna frikostighet var den förut omtalade *tysta skolan* ett af de förnämsta och oftast ihågkomna: en gammal landsdomare i Westergöthland skickade 1,000 rdr, ett okändt fruntimmer 1,000 rdr, åtskilliga andra bidrogo med 500, 300, 100 rdr, ett lotteri under Drottningens auspicier inbringade mer än 2,000, fru Nobel insamlade 800 o. s. v. *Välgörande fruntimmerssällskapet* under Enkedrottningens egid utdelade till understöd af fattiga fruntimmer inom hufvudstaden 1,912 rdr, och till understöd åt Ladugårdslands församlings flickskola 500 rdr. Upsala läns hushållningssällskap stiftade, till minne af länets afgångne höfding frih. von Kræmer: "landshöfdingen von Kræmers understödsfond för missvextskadade inom Upsala län". Gåfvorna till den af Läkaresällskapet föregående året föreslagna "*Anders Retzii stipendiifond*", hvars ränta skulle utdelas till lärjungar vid Carolinska institutet såsom uppmuntran och belöning för utmärkta studier i Anatomi och Fysiologi, uppgingo nu till 10,000 rdr. Mamsell *A. Boman* skänkte d. 2 Maj med varm hand 15,000 rdr till Upsala universitet, såsom fond för tvenne stipendier, det ena för afkomlingar af framl. prosten Blixén, det andra för medicinæ studerande såsom uppmuntran till studiet af ögonsjukdomar. Mamsell *Wadström* i Norrköping testamenterade hela sin qvarlåtenskap (omkring 20,000 rdr) till pensionsfond åt pauvres honteux derstädes. F. löjtnanten *C. v. Feilitzen*, åt Skeda socken af Östergöthland, utjorden Hultsäter (värd 5,000 rdr) till boställe åt skollärare och lokal för skolhus. Medicinæ Doctorn *Regnell*, som varit underläkare och underkirurg vid serafimerlazarettet i Stockholm, innan han omkring 1844 för sin svaga helsas skull utflyttade till Brasilien, der han alltsedan praktiserat läkarekonsten uti staden Caldos, öfverlemnade till nyssnämnda lazarett en gåfva af 30,000 rdr, till Upsala universitet der han erhållit doktorsgraden 20,000, samt till Upsalas och Stockholms-Vetenskapsakademiens botaniska muséer rika vext-

samlingar. Enkedrottningen *Josephina* förärade genom gåfvobref af 21 Augusti 30 porträtter i olja, de fleste hel figur, i Lebensgrösse, af hennes gemål och hans samtida regenter och deras gemåler, till Drottningholms slott, att i everldliga tider förvaras uti f. d. Rikssalen derstädes och angränsande rum.

De nordiska *studenternas "nordiska högtidsfester"* firades i Köpenhamn och Christiania på den bestämda dagen, 13 Januari, men i Upsala 30 Jan. och i Lund ej förrän 21 febr.; deremot höllo sig de begge sistnämnda inom det vanliga minnesområdet; hvaremot de begge förstas inträngde på politikens. I Christiania berörde festtalet, hållet af lectorn Daa, både skandinaver och finnar: de sednare genom landtdagens inkallande erkända af Ryssland såsom ett särskildt folk; de förra ännu långt ifrån målet, men dock så långt komna att ett krig dem emellan är omöjligt. I Köpenhamn talade Fædrelandets Ploug "för den nordiska enhetstanken": "Ställningen är nu sådan, att hoppet om att ändtligen få fred brustit, hvarigenom regeringens anseende lidit. Och icke ha vi från brödrarikenas regering fått något bestämdt löfte om en allians i händelse af behof. Om vi emellertid ställas i valet mellan Nord och Söder, vilja vi hoppas att den danska nödvändigheten skall framkalla en skandinavisk nödvändighet." — Lunds studentcorps bevistade genom 30 deputerade den 21 April invigningen af nya studentföreningsbyggnaden å Gammelholm vid Köpenhamn; och 70 medicinæ studiosi från Upsala företogo den 17 Maj med ångfartyg en utflygt till Rosersberg för att fraternisera med der till mötes kommande 20 à 30 elever från Carolinska institutet.

Svea Lifgarde firade 6 Juni minnet af sin 250-åriga tillvaro (från 1613), med stor högtidlighet, i kongl. familjens närvaro, och konungen utdelade till regementets sekundchef en brillanterad svärdsordenstjerna, till äldste underofficeraren svärdstecknet och till tvenne de mest meriterade af manskapet svärdsmedaljer; hofmarskalken grefve Ad. Schwerin lemnade till regementets hospitalkassa 5000 rdr. — Professorn *Gabriel Branting,* som efter 46 års oafbruten tjenstgöring frånträdde

sin plats såsom föreståndare för gymnastiska centralinstitute erhöll af ett antal gymnastikens vänner en särdeles vack silfvervas för blommor, förfärdigad hos Möllenborg, med nam och andra inskrifter; och både från England och Tyskl ingingo till honom dedicerade utländska skrifter i denna ve tenskap. *Carl Adolf Kantzow,* f. d. svensk och norsk charg d'affaires vid portugisiska hofvet, kommendör af orden "Vå Herre Jesus Christus" och af den gamla och mycket ädl orden "Tornet och Hedersvärjan", blef af konungen af Portu gal förlänad med titeln "Baron S:t George" för hans och han äldste sons lifstid. — Vår landsman i preussiska marinen "Capitän zur See" *Sundevall* blef riddare af preussiska kron ordens tredje klass. — Gefle stadsfullmäktige bevisade sin stads riksdagsman, borgareståndets vice talman *Murén* den utmärkelsen att besluta å rådhuset uppsätta ett porträtt eller marmorbuste af honom. Wexiö stads och läns innevånare, 250 personer, deltogo uti en subscriberad afskedsmiddag för sin nyss afgångne landshöfding grefve *Mörner.* En af Molin modellerad, af Geiss i Berlin i bronzerad zink gjuten, buste af *Anders Retzius*, på piedestal af granit, aftäcktes under natur forskaremötet den 13 Juli å planen framför Carolinska in stitutets musæum i hufvudstaden, i närvaro af en mängd in och utländska lärde och vetenskapsmän, ståndens talemän, riksdagsmän och myndigheter. Professoren Fr. Lundberg höll tal, Sätherberg och A. Andersson hade författat vackra poemer. Den till Sverige detta år hemflyttade skandinaven dr *Sturzenbecker* hyllades i Augusti vid en middag å Hasselbacken af Lars Hierta, Crusenstolpe, Lallerstedt, J. G. Carlén, R. Wall, Mengel, Blanche, Ridderstad, Sohlman, Arrhenius, C. W. A. Strandberg, Bjursten, Sander, m. fl., dervid smickrande tal och verser regnade öfver honom. Sedan Hierta kallat honom "politisk drömmare", svarade han att den titeln vore icke oäfven, och att han "vore öfvertygad att hans drömmar om Skandinavismen en gång skola visa sig såsom full verklighet." Musikaliska akademiens lärare och ledamöter gåfvo på höste en festmiddag för friherre *Knut Bonde*, för det varma in-

teresse, han alltid visat akademien och tonkonsten, samt isynnerhet för det att han vid den pågående riksdagen förskaffat akademien ökadt statsanslag. Götheborgs börsherrar gåfvo den 3 Oct. i nämnda stad en "*Frihandelsfest*", en glädjefest för exporttullarnes afskaffande, dervid brukspatronen J. Dickson höll föredrag och föreslog skålen för de inbjudna gästerna: statsrådet Malmsten, grossh. P. Murén och grefve Arvid Posse. hvilken skål Murén besvarade, hvarpå grossh. C. F. Wærn talade för handelsfriheten med skål för finansministern Gripenstedt och återigen P. Murén, hvarpå denne sistnämnde i en lång framställning utvecklade handelsfrihetens välsignelser och föreslog bildandet af en nationalekonomisk förening i Götheborg.

Kapitenen vid Dalregementet, frih. *Ernst von Vegesack*, hvilken deltagit i Nordamerikanska inbördeskriget på ett utmärkt sätt, både såsom regements- och brigad-chef, inbjöds den 22 Oct. till middag hos konungen, dervid han af H. M:t personligen erhöll en hederssabel. Den 26 gåfvo till hans ära 400 personer, generaler, militärer och civila, å hôtel Phœnix en storartad fest, vid hvilken han äfven bar sin amerikanska hedersmedalj, af hvilken endast 13 exemplar blifvit preglade, bland hvilka, jemte honom, ännu en annan svensk, löjtnanten Grundström, erhållit sitt. General Hazelius talade och klingade för hedersgästen, hvarpå verser af Oscar Knorring afsjöngos på Orsa-marschens melodi, majoren frih. Fock höll ett versifieradt föredrag, majoren vid Vegesacks regemente i Sverige, Nyblæus, talade och skålade för V:s amerikanska regemente, "tjugonde Newyorkska"; öfversten Stål talade och drack för öfriga svenskar, som på sednare tider utmärkt sig i främmande arméer o. s. v. Löjtnanten frih. H. Raab deklamerade ett humoristiskt poëm, deri han uppräknade namn på sådana tappra landsmän: Myhrberg, Petersen, Kalling, Öman, Lilliehöök, Lind, Hultman, Holmstedt, Nerman, Rossander, Ericson; och i ett sapphiskt qväde af Tammelin sades:

Ernst von Vegesack skallar från tusen läppar,
hvar han syns, han möts med oändligt jubel.
Fosterlandet famnat sin älskling åter,
trycker lätt en kyss på hans ljusa panna,
bjuder ömt sin tappraste son att stanna
qvar i dess lunder.

Näst den svenska tapperheten hyllades både hemma och i främmande land den svenska sången, nu som förr. *Signe Hebbe,* som sedan föregående hösten var anställd vid hoftheatern i Mannheim, uppträdde der såsom Marie i "Regementets dotter", Agatha i "Friskytten", Alice i "Robert af Normandie" och ett bland hufvudpartierna i Richard Wagners "Die Lohengrihn"; dagen efter första uppträdandet i Regementets dotter fick hon af stadens damer en särdeles vacker lagerkrans. M:ll *Eneqvist-Biondini* sjöng i Januari på Italienska operan i Paris nästan utan förberedelse Elviras parti i i Don Juan, "med den talent och öfverlägsenhet, att de ställde henne på en af de främsta platserna bland dåvarande dramatiska sångerskor: — det är omöjligt att göra sig en föreställning om denna präktiga stämma, denna böjlighet, energi och mjukhet på samma gång, denna utsökta känsla och fortgående inspiration" (La Revue critique). Fröken *Indebeton* gaf gäströler på Mindre theatern i Stockholm med behagligt och på en gång konstfärdigt och okonstladt föredrag. *Christina Nilson,* som då var eleve hos François Wartel i Paris, bedömdes vid midsommarstiden i "France Musicale": "Wartels sångskola har, vid en af de sednaste musikmatineerna hos mr Pitre-Chevalier, erhållit en den mest lysande framgång genom m:ll Nilsons utförande af arian "Va, dit-elle" ur Robert med så utmärkt method och så djup dramatisk känsla, att det lika talrika som lysande auditoriet deraf fann sig bokstafligen hänryckt och förtjust"; och efter slutade studier vid Pariser-Conservatoire erhöll hon samma höst engagement vid Marseillertheatern med ett månadtligt arfvode af 4,000 francs. Pianisten *Sara Magnus* spelade på nyåret i Wörmerska salonen i Hamburg, med beundransvärd färdighet, smakfullt

föredrag och sällsynt begåfning; straxt derpå i Bremen och i Braunschweig, der man ställde henne lika högt som Clara Schumann. Violinspelerskan Maria Serato gaf gästroler i Norge och Sverige, äfvensom den ryktbare tenorsångaren Tichatschek.

I Februari hade man exemplet af en introduction på Riddarhuset fyratiosju år efter upphöjelsen i adeligt stånd: det var f. löjtnanten vid Götha artilleri J. A. Malmborg, som 1862 erhållit kongl. restitution på det åt hans fader, kapitenen vid arméens flotta F. Malmborg, 1816 förunnade adelskapet. F. ryttmästaren Rudolf Tornérhjelm blef förste hofjägmästare. Postverkets styrelse reorganiserades och fördelades på tvenne departementer, det ena under kamereraren Winroths, det andra under sekreteraren Roos' chefskap. Den 9 Oct. utfärdades, med den nye ecclesiastikministern F. F. Carlsons contrasignation, K. M:ts Förordning om ny reglering af embetsexamina vid Universiteterna, hvarigenom bland annat "kameralexamen" aldeles upphäfdes och den s. k. hofrättsexamen, eller "examen till rättegångsverken", betydligt försvårades.

Under *krigsåret 1864,* då så många svenska armar sträcktes för att fatta vapen, och en mängd frivillige både i Danmark, Förenta Staterna och Mexico verkligen äfven skötte dem med svensk tapperhet och mannamod, voro icke heller symptomerna af svenskens sämre sort af berserkalynne aldeles sällsynta. Icke här skola vi tala om Marsoroligheterna i Stockholm, emedan det sker i ett annat kapitel; men man hade upplopp i Nyköping, våldsamheter af jernvägsarbetare, oordningar af svårare art på Carlberg o. s. v. Konungens befallningshafvande i Nyköpings län reqvirerade hufvudstupa den 20 April 50 man af Södermanlands regemente att skyndsammast inrycka i *Nyköping*, för att biträda vid ordningens upprätthållande. *Arbetarne* vid dervarande Brukets valsverksafdelning hade blifvit missnöjda med fördelningen af arbetslagen och fordrade den 16 en förändring, hvilken disponenten H. Steffansson icke ville medgifva, hvarpå de den 18 lemnade verkstaden och utsläckte ugnarne i valsverket, genomtågade gatorna, berusade sig, skränade och hurrade; den 19 på afto-

nen begåfvo sig 300 arbetare till disponentens bostad, ropade hotande att han skulle komma ut, att de skulle se hans hjertblod; stadsfiskalen förmådde dem gå derifrån, då de tågade till brukets kontorsbyggnad, der de krossade 174 fensterrutor, fensterbågar och möbler med stenar, kalkbruk och andra tillhyggen, inträngde tillochmed i ett af rummen och fullbordade förödelsen med stenar af flera skålpunds vigt. Derefter slogo de ut fenster på flera ställen utåt vestra storgatan, uppväckte den opasslige borgmästaren, uppmanade honom att han skulle låta öppna krogarne, återvände till disponentens hus, uppbröto den dubbla förstuguporten med en brädbänk såsom murbräcka, inträngde och letade efter honom både i hans sängkammare och hans arbetsrum (förgäfves, enär han hunnit med sin hustru gömma sig i en vindskammare). På uppgift att han flytt till ett annat hus, begåfvo de sig dit och utfordrade honom. Slutligen, sedan han lyckats flykta ur sitt hus till annat håll, återkommo de för tredje gången och fordrade bränvin. Den 20 genomströfvade hela dagen flera hopar af rusiga arbetare gatorna, och det hette att i fall valsverksarbetarne lyckades få sin vilja fram, skulle hela arbetspersonalen sedan på samma sätt bereda sig förhöjd aflöning. Men före aftonen hade en del af de reqvirerade soldaterna anländt och 150 af stadens manliga befolkning bildat en säkerhetsvakt, som i 15 patruller genomtågade staden, så att tumultet afstyrdes. Att detta upplopps ihärdighet och tilltagsenhet i icke ringa mån måste tillskrifvas det sätt, hvarpå tumulterna i hufvudstaden föregående månaden blifvit i tidningarne cajolerade, lider väl intet tvifvel. *Arbetarne å Upsala-jernvägen* gjorde sig kända för många våldsamheter emot landtbefolkningen, och det gick så långt att denna icke vågade åtala våldet, emedan den fruktade för de andras hämd. Nidingsdåd föröfvades med hacka mot granitsockeln för ett af lejonen vid Carl XIII:s staty i hufvudstaden; och på krigsakademien å Carlberg företogo sig kadetter, med anledning af ett för dem misshageligt påbud om anteckning å tafla då de lemnade klassrummen, ganska grofva oordningar, oljud i akt och me-

ning att fordra frigifning af en för denna sak arresterad kamrat, inslagning af fenster hos piketofficern, taflans sönderslagning o. s. v. *Salmoni-industrien* (Mina Samtida IV: 238, 239) kom också på nytt i svang, detta året. Den förste industririddaren af detta slag var en bokbindare i Linköping, vid namn Salmoni, som, sedan han lockats i fällan och häktats, erkände sitt brott och sade sig hemtat idéen från röfvareromaner, dem han haft till inbindning; och honom följde i spåren icke mindre än 3 andra riddare, inom ganska kort tid. Idéen var långt förut satt i method i hufvudstaden, väl icke med hotelse om mord, men med hot om tidningsartiklar. I berserka-missmod, för det honom blifvit nekad permission att vara hemma hos fästmön på julaftonen, hvarken hörde eller såg en lokomotivförare hur han körde sin train, då han dagen före julaftonen våliade den stora *jernvägsolyckan vid Sandsjö* station, der ett extratåg af godsvagnar kördes rakt in i ett stillastående blandadt tåg så, att 1 lokomotiv och 4 passagerarevagnar krossades, 16 personer lemlästades mestadels till döds, 3 blefvo ledbrutna och 5 skadades lindrigare. Gerningsmannen hade, enligt vederbörandes, befäls och kamraters intyg, förut städse visat pålitlighet, ordentlighet i tjensten och redbar karakter. Den svenska hjertliga gifmildheten gjorde hvad göras kunde för de arma, eländiga offren och deras efterlefvande.

När en lappsk bondflicka satte sig i gång till Stockholm, för att "tala med kungen" om bröd och skolor åt sina stackars landsmän, förenade sig aktbara Stockholmsboer af begge könen till en s. k. "*Femöres-förening*" för detta ändamål. Redovisningen vid årets början för fjolårets insamlingar till "Tysta Skolan" i hufvudstaden visade att på det året insamlats 12,229 rdr. På Lotten Wennbergs begrafningsdag, — vid hvilken qvinnas katafalk man skref:

hvem har oj hört det kära namnet nämnas
och då välsignadt, älskadt hvarje gång!
af fattigdomen säkert deråt lemnas
ett vitsord, skönare än någon sång,

en engel viest uti det hjertat bodde
och himlens säde i det hjertat grodde —

samlade drottning Lovisa hos sig några fruntimmer bland den aflidnas närmaste vänner, grefvinnan von Platen, fru Heykenskiöld, fru Friis, fröken A. Sandels, m:ll Fredrika Bremer, m:ll H. Wennberg, fröken H. Dalman, och der beslöts af dem att "åt denna ädla, oförgätliga qvinna, hvilken lika djupt saknas i den kungliga borgen som i de fattigas hyddor, resa en minnesvård under namn af "*Lotten Wennbergs Fond för Hjelpbehöfvande*", med subscriberade tillgångar, ämnade till fyra ändamål: frisäng å Stockholms Sjukhem, frisäng å Vårdanstalten för sjuka barn, inlösen och underhåll af ett värnlöst barn vid någon af stadens skolinrättningar eller barnhem samt till understöd åt fattiga välfrejdade, som äro genom sjukdom eller annan olycka i behof af tillfällig, ögonblicklig hjelp. Intill den 10 Nov. 1865 hade insamlats 12,316 rdr, deraf 11,474 för en gång, och resten i årsafgifter, dels för obestämdt, dels för bestämdt antal år. Många allmänt välgörande testamenten utmärkte detta år. Landtbrukaren *A. Skogsberg* och hans hustru donerade hela sin betydliga förmögenhet, deribland 1 mantal Brunna och ½ mtl Lundby uti Ytter-Grans församling af Upsala län, till en redan förut af dem grundlagd läroanstalt för församlingens fattiga barn, i bokliga studier, i jordbruk, trägårdsskötsel och allehanda slöjder; landtbrukaren *Christoffer Gustafsson* i Pikatorp af W. Tollstads socken i Östergöthland gaf 10,000 rdr, deraf räntan skulle förhöja skollärarelönen, 5,000 rdr på samma sätt till kläder och mat åt de mest behöfvande skolbarnen, 2,000 rdr till inköp af lånbibliothek, 5,000 rdr deraf räntan skulle användas till julgåfvor åt de mest behöfvande; länsmannen *S. Bergius* i Fräkne härad i Uddevallatrakten donerade 100,000 rdr till fond för en uppfostringsanstalt i nämnda härad för obemedlade söner af allmogen på hans vackra egendom Simmersröd, efter mönstret af Knapeska donationen vid Gustafsberg (men vi veta icke, huruvida detta testamente före hans frånfälle ändrades); norske grosshandlaren, theologiæ

kandidaten N. Heftye gaf 20,000 spd, deraf räntan, så snart hon uppgått till 5,000 spd, skulle i tour aflemnas 1) till understödsföreningen för husvilla i Christiania, 2) till fröken-klostret, 3) och 4) till inrättande af fond för 5 universitets-stipendier, 5), 6), 7) och 8) till Christianias kommun för uppförandet af arbetarebostäder: derefter skulle samma kretsgång börjas ånyo; kapitenen *M. Juhlin* testamenterade 2,500 rdr silfverspecie till Upsala Universitet, för att, sedan beloppet genom accumulation af räntan fördubblats, utgöra fond till stipendium åt en medellös, med något högre mått af själsförmögenheter begåfvad, student af Westmanlands och Dala nation; handlanden *Lorentz Ählström* gaf all sin egendom åt Wimmerby stad; förre torparegossen, sedermera öfveringeniören, *A. Alreich* donerade sin egendom Himmelstadlund vid Norrköping till Upsala Akademi; f. handlanden och bruks-patronen i Elimä och Anjala socknar af Finland *E. J. Längman* testamenterade sin qvarlåtenskap till Sveriges och Finlands folk, deraf Sveriges folk skulle få $\frac{2}{3}\frac{5}{5}$; f. handlanden i Stockholm, sedermera kejserlige hofopticus i Paris *Benjamin Leja* skänkte med varm hand 20,000 rdr till Jacobs och Johannis församlingar i Stockholm, deraf räntan skulle hvarje jul användas med 150 rdr till bespisning af församlingens fattiga och återstoden till beklädnad åt fattiga barn och understöd åt fattiga familjer. Handlanden *Anders Jönsson* i Bredgården af Holtsljunga socken, Kinds härad, aflemnade egenhändigt till Götheborgs läroverk, der hans son då studerade, 20,000 rdr, hvaraf räntan skulle utgöra stipendier åt studerande från Kinds härad, och konsuln *Oscar Ekman* gjorde samtidigt en större donation till staden Götheborg, i välgörande ändamål.

Med anledning af tvister emellan *svenska och finska lappar* hölls på tidigaste våren vid riksgränsen en liten konferens emellan svenske landshöfdingen och finske guvernören. Den svenske gaf middag i Haparanda, och den finske souper i Torneå, med ömsesidiga skålar, utan politik. Den 18 Juni utfärdades K. M:ts Förordning om utvidgad *Näringsfrihet;*

och någon tid derefter Förordningen om *Räntans frigifning*. Begge väckte på åtskilliga håll oro, den sistnämnda emedan den sammanträffade med en osäker och ogynnsam ställning på den främmande penningemarknaden. Det af ständerna beslutade *jernvägslånet* à 35 millioner afslöts den 11 April med bankirhuset John Henry Schröder et Comp. i London. Den 27 April öppnades i Wenersborg högtidligt arbetena å *Uddevalla-Wenersborg-Herrljunga jernvägen*, dervid landshöfdingen grefve Erik Sparres ("mannens med jernviljan") lille son tog första, fadren andra och styrelsens öfriga medlemmar de nästföljande spadtagen. Den 25 Nov. aflät K. M:t skrifvelse till styrelsen för statens jernvägstrafik om nedsättning i frakterna för vissa råämnen, som transporteras på statens jernvägar; och den 1 Dec., Oscarsdagen, blef *Södra stambanan* högtidligen invigd, i närvaro af konungens begge bröder, som medföljde festtåget från Jönköping till Sandsjö, dit festtåget från Malmö tillmöteskom och der festmiddagen hölls. Dock egde stora festligheter rum icke blott på midten, utan äfven i begge ändarne, Malmö och Jönköping, äfvensom för öfrigt lite här och lite der; men då detta arbete förut grundligen skildrat Vestra stambanans invigning, kunna vi nu fatta oss kortare. I Jönköping utbrast någon: "Detta kan lända till en varning för de stock-konservative, som hopa omöjligheter på omöjligheter och göra berg af sandkorn för att undanskymma framåtskridandets möjligheter, vare sig i materielt hänseende genom jernvägarne eller i mera andligt genom representationsreformen (Prrrh!). När någon förebrår det gamla Götha Lejon att det på sednare tider slumrat ut efter fordna dagars kraftansträngningar, så kunna vi nu med rättmätig stolthet peka på decenniet 1855—1864, dessa tio år då Sverige eröfrat åt sig sina två stambanor och tagit ett jättesteg på 80 svenska jernvägsmil".

Rikets folkmängd utgjorde ett år tidigare (ult. Dec. 1863) redan 4,022,564 personer (i Finland dessutom 1,750,000 och i Norge förmodligen 1,500,000), deraf icke fullt en half million i Sveriges samtliga städer. *Landsthingen 1864* bestodo

af 1035 personer eller 13 flera än föregående första årets, emedan antalet af Gottlands läns landsthingsmän blifvit af landsthinget 1863 höjdt ifrån 13 till 26; af de nu sednast valda voro 149 adelsmän, 55 prester, 60 borgare, 363 ståndspersoner och 408 bönder. För de flesta landsthingen utnämnde regeringen detta år till ordförande länets höfdingar, hvilket tidningspressen ogillade, men ännu mer klandrades att regeringen genom ett cirkulär till dessa ordförande fästade särskildt uppmärksamheten på *omfånget* af landsthingens rätta befogenhet. Officiöst svarades härpå i Posttidningen: "Regeringen hade från landsthingen 1863 fått emottaga en mängd framställningar i ämnen tillhörande såväl den civila som den allmänna ekonomiska lagstiftningen, hvilka blifvit afvisade, under åberopande att de legat utom landsthingens befogenhet. Omsorgen, att en institution af den betydelse och omfattning som landsthingen icke från början ledes ur sitt rätta spår, synes derföre vara ett så uppenbart och tillfyllestgörande motiv för Regeringens uppträdande i detta fall, att den sökta och för regeringen förnärmande misstanken att detsamma skulle härflyta från obenägenhet emot dess eget Representationsförslag väl kunnat tillbakahållas, och minst bordt framställas af någon vän till detta Representationsförslag, *för hvars framtid det företrädesvis är vigtigt, att landsthingen blifva hvad de äro ämnade till, och icke något annat.*" Således derföre!

Agitationen i *tull-frågorna* icke blott fortfor, men blef alltmera het. Frihandlare och protektionister slungade de skarpaste ord och tillmälen öfver hvarandra, och isynnerhet tycktes de förra anse oförlåtligt att de sednare (genom f. d. finanskomiténs ordförande frih. Tersmeden och k. sekr. Odelberg) utskickade kring landet cirkulär med förslag till adresser i skyddstulls-riktning. *Då* kallades detta att "kasta ut krokar", "dödfödt foster"; "snygg manöver", "omsadling", "nonsens", "namnfiske"; och när adresserna började återkomma till hufvudstaden med talrika underskrifter, då invände fri-

handlarne (bland hvilka Posttidningen syntes vara en af de ifrigaste) att namnteckning "bör lyckas temligen bra, när underskriftens påtecknande icke är förenadt med några kostnader eller förbindelser och agenten tror sig kunna såsom verkan deraf utlofva bättre tider, *om också detta löfte icke är mera grundadt än om han lofvat vackert väder.* En blick på underskrifterna, så vidt de kunnat läsas, visar äfven att subscribenterna till en del innehafva ytterst små hemmansdelar, såsom $\frac{1}{96}$, $\frac{1}{64}$, $\frac{1}{60}$, $\frac{1}{48}$, $\frac{1}{24}$, $\frac{1}{16}$, $\frac{3}{288}$, $\frac{29}{2016}$ mantal. Huruvida dessa personers affärsverksamhet är sådan, att de *kunna bedöma* den fråga, som petitionen rörer, må med skäl kunna betviflas". Vi finna dessa invändningar emot adressväsendet så sanna och förnuftiga, att vi, sedan "de fria" sjelfva på detta sätt hyllat dem, skola med så mycket mer berättigadt eftertryck derom påminna, när vi komma till redogörelsen för adressväsendet och namnteckningarne i t. ex. representationsfrågan. Eller skulle deras mening vara att blott sjunga med länsmannen: "när *jag* dricker, är det rätt — pirum!"

Allmänna Reformkomitén i Stockholm höll i början af året 1864 flera sammankomster, till förberedande af ett "lämpligt uttalande af allmänna opinionen i landet om det hvilande De Geerska förslaget, äfven i fall en urtima riksdag skulle inträffa." Ordföranden frih. Hugo Hamilton tillstädeskom slutligen också, och derpå utfärdades af komitén *cirkulärbref* till ett större antal reformvänner i alla landsorter, om anskaffande af *adresser till nästa riksdags ledamöter*, om bildandet af filialkomitéer häradsvis, om reformmöten, om utbredning af kännedom om det hvilande förslaget, om brefvexling och spridning af skrifter och om correspondence med centralkomitén genom dess sekreterare riksgäldsfullmäktigen S. Ödmann, samt om uppgift å nitiska och tjenliga personer. Centralkomitén utgaf samtidigt en brochure: "Om representationsfrågan, framställning af den vid slutet af 1862—63 årens riksdag utsedda centralkomité", med förslag till indelning i valkretsar samt utredning och sammanställning af det vigtigaste som under förslagets granskning förekommit; och till hvilken skrifts tryck-

ning 11 personer i Götheborg sammanskjutit 5,000 rdr. Vid *reformmöte i Örebro* undertecknade 33 landsthingsmän en "resolution", hvari de lofvade bland annat, att om förslaget antages "skall den inbördes tvedrägt, som tyvärr förmörkat mera än ett blad af Sveriges historia, småningom dö bort, så att vårt folk, enigt och starkt, må kunna utveckla all sin kraft och derigenom blifva allt starkare till försvar af vårt älskade fosterlands sjelfständighet". De trodde det säkerligen *då*. *Handtverkareklubben i Helsingborg* beslutade en petition till K. M:t om framläggande för nästkommande ständer af ändringar i nya kommunallagen, att rösträtten blefve ställd på mera jemlika grunder, så att icke hela makten i kommunernas angelägenheter lägges i ett ringa fåtals händer; utsåg en komité för befrämjandet af denna sak, och uttryckte förhoppningen att alla kommuner i riket ville visa sig verksamma i denna riktning. Posttidningen förklarade i sitt abonnementsprogramm för det instundande året 1865 om representationsfrågan att: "krönt med framgång skall denna reform *icke blott underlätta alla andra*, så vidt de bero af lagstiftningens tillgörande, utan såsom vi hoppas, jemte medborgarerättigheter och medborgareansvar, förläna eller *väcka till nytt lif det äkta medborgaresinnet* hos den stora majoriteten af nationen samt frigöra de ädla krafter, som nu tagas i anspråk af den politiska partikampen, för att de må visa sig fruktbringande i andra riktningar af samhällslifvet". Han trodde det nog *då*.

Nya Dagligt Allehanda gjorde sig vid årets slut beryktadt för sin cyniska kommunism, genom att för nya året förbinda sig till utgifvandet af en morgonupplaga, i akt och mening att deri aftrycka föregående aftonens Posttidnings officiella notiser och annonser, "att de skola med morgonens snälltåg komma till landsorten lika tidigt som posttidningen sjelf"; hvilket attentat naturligtvis hade till följd att denna sistnämnda också gjorde sig till morgontidning, och att det förra så temligen ruinerade sig sjelft. "*Ny illustrerad Tidning*" uppsattes denna höst af ett aktiebolag, under styrelse

af professorerna Bergh och Höckert samt boktryckaren Norstedt; hufvudredaktör skulle blifva Karl Wetterhoff och artist ex professo Hallbeck. "Rosensteins papper", som länge legat förseglade i Lund, öppnades den 13 Juli och befunnos innehålla svenska commissionens bref och handlingar samt diverse anteckningar, alla hörande till unionen mellan Sverige och Norge 1814. Svenska Akademien valde till ledamot, 13 Oct., efter Lundaprofessorn Hagberg Upsalaprofessorn *Wilhelm Erik Svedelius*, som gjorde sitt inträde vid årshögtiden den 20 Dec., då ock bibliothekarien vid Upsala Universitet C. G. Styffe erhöll Carl Johans pris för litterära förtjenster och minnespenning var slagen öfver riksrådet presidenten grefve Sven Lagerberg. Lundaprofessorn *Sundberg* blef vigd till biskop i Carlstad uti Upsala Domkyrka den 6 Mars och Upsalaprofessorn *Beckman* 9 Oct. till biskop i Hernösand, der företrädaren Bergman på begäran erhållit afsked den 15 April. Förre kabinettssekreteraren grefve Alb. Ehrensvärd blef landshöfding i Göteborg, efter f. statsrådet O. I. Fåhræus, den 6 Maj. F. justitiæstatsministern grefve *G. A. Sparre* blef Riksmarskalk den 7 Sept. Envoyén i Haag frih. Wetterstedt blef envoyé i Washington 2 Sept., efter grefve Edvard Piper, och Wetterstedt efterträddes af kabinettssekreteraren frih. Palmstjerna, som ersattes af Afdelningschefen i kabinettet Sandströmer. Chargé d'affaires i Brasilien Hyltén-Cavallius fick på begäran afsked den 23. F. statsrådet Munthe fick, under förklarande af K. M:ts välbehag med hans trohet, nit och skicklighet i flera höga befattningar under nära 60-årig verksamhet i Rikets tjenst, 20 Dec. afsked från presidentsembetet i kammarkollegium, hvilket tillföll f. statsrådet, landshöfdingen i Wexiö Thyselius, som efterträddes i länet af landshöfdingen i Westerbotten Munthe, och Magnus Huss begärde afsked från Ordförandeskapet i Sundhetskollegium.

Qvarnströms modell till *Engelbrechts-stoden* var redan på nyåret 1864 färdig: en figur med uttryck af fysisk styrka i förening med inspiration, något af Thor och något af Apostel, samt dessutom något af ridders- och något af odal-man.

Det äfven emot egna landsmän mycket exclusiva sällskapet aqvarellmålare i England (Society of Painters in water colours) valde, bland 33 föreslagna till 4 lediga rum, hofmålaren Egron Lundgren. Vetenskapsakademien utdelade vid sin årshögtid en af fru Lea Ahlborn graverad medalj öfver sin framlidne prof. och intendent för zoologiska museum B. F. Fries. Porthans staty (af Sjöstrand) invigdes i Åbo den 9 Sept., med sådan högtidlighet att alltsedan biskop Hemmings canonisation hade den staden aldrig haft ett så storartadt festligt utseende.

Bland våra sångerskor sjöngo 1864 fru *Linda Lund* (Röske) på theatrarne i Stettin och Berlin i de största operor; *Signe Hebbe* likaså i Paris, Köpenhamn och Stockholm; *Michal-Michaeli* i Stockholm, i de svenska landsorterna (i Marstrand, der hon genom en konsert för de fattige anskaffade 650 rdr, gåfvo henne badgästerna en utmärkt hyllningsfest), i Christiania, der hon gaf en hel serie konserter och i Köpenhamn, der hon 7 gånger uppträdde; *Enequist-Biondini* i London; *Gurli Lublin* (eleve af parisaren Wartel, Trebellis och Christina Nilsons lärare) i Götheborg och blef sedan fästad vid operan i Stockholm. *Christina Nilson* debuterade på theatre Lyrique i Paris uti "Violetta": parisertidningarne täflade i enthusiastiska uttryck, ja, orkesterpersonalen lade ifrån sig instrumenterna, steg upp och ropade, handklappande, bravo. Hon var nu endast 18 år gammal och gjorde mer än åra åt dem, som tagit den lilla bondflickan om hand: häradshöfdingen F. Tornérhjelm, m:lle Adelaide Valerius (sedermera friherrinnan Leuhusen), Franz Berwald, Massé och Wartel. "Aldrig har, sedan rôlen skapades, la dame aux Camelias blifvit utförd på ett mera immaterielt sätt. Attituder som vidjans, tränad i den bortdöende rösten, öfvergångstoner som likna andehviskningar, suckar som en melodi, andehemtning som en smekning, och lika patricisk elegans som utsökt enkelhet, en klarhet och renhet i rösten utan like, en utsökt ljufhet — en själ som sjunger". Så dömde "Moniteur du Soir.

Svenska jernvägstjenstemän läto slå en medalj öfver sin fordne chef öfversten *Nils Ericson* och tillställde honom densamma i guld vid en fest i Stockholm den 23 April; Westgötha regemente hyllade på Axevalla hans son, sin löjtnant, som, efter militärtjenstgöring i Mexico, nätt och jemnt med lifvet genomgått ett anfall af röfvare, men nu likväl stod frisk och sund bland sina svenska kamrater; generalmajoren Hazelius firade i Stockholm 17 Maj sitt tjenstejubilæum, utnämnd till officer samma dag, som Eidsvoldsgrundlagen beslöts; i Jönköping firades den 26 April femtionde årsdagen af den, då sedermera statsrådet generallöjtnanten frih. Bror Cederström erhöll riddarvärdigheten af Svärdsordens stora kors andra klassen, för slaget vid Bornhöft 6 Dec. 1813, der hans Mörnerska husarer jemte några sqvadroner skånska karabinierer under Skjöldebrand (tillsammans 900 man) slogo på flykten 3 à 4,000 man. Den 15 December firades såväl i Upsala, som i Stockholm, Linköping och flerestädes *Elias Fries'* tjenstejubilæum, femtionde årsdagen efter hans första utnämning till lärare; konung Carl skickade honom storkorset af nordstjernan, och Centervall i Upsala sjöng:

Tig still, min lyra! Jag skulle vilja
min hjertevarma, min friska sång
fick doft af rosor och doft af lilja
och alla blommorna på en gång!
Att rena toner ur sinnet skjöte
med lif och kärlek och lof och pris
och som en krans sig kring hjessan slöte
på blomsterfursten Elias Fries.

XVI.

Skandinavismens eldprof.

Riksrådsgrundlagen i Danmark. — Fredrik VII:s död. — Christians knagglіga thronbestigning. — Fædrelandets utfall och hotelser. — Köpenhamns kommunalbestyrelses hotande adress. — Folkmassorna. — Konungen åberopar sin rättighet till betänketid. — Fædrelandets kommentarier. — Grundlagssanctionen 18 Nov. — Svenska försvarsförbundet inhiberas. — Skandinavismens innersta. — Augustenburgarens manifest och hans utropande till hertig af Schlesvig-Holstein. — England vill hafva Novembergrundlagen suspenderad. — Svenska och Norska studentdemonstrationer. — "22,000 mand och Ham selv". — Svenska Aftonbladet och Svenska Posttidningen. — Frankrike drager sig ur spelet. — Carl XV:s och Manderströms återtåg vid svenska riksdagen. — Julkrisen i Köpenhamn. — Folkmöte i Christiania. — Pariserbref till förf. om den politiska ställningen. — Skandinaviska stämplingar.

Skandinavismen hade nu, efter så många år af ungdomsfester och poët-enthusiasm, kommit till den allvarsamma punkt, då det gällde hennes "vara eller icke vara", såsom vi redan antydt mot slutet af denna dels XIV kapitel. Vi fortsätta, der vi då slutade. Den 8 Nov. 1863 skrefs från Köpenhamn om förhandlingar emellan konseljpresidenten och vestmakternas sändebud om executionsfrågan. De sistnämnda hade lifligt tillstyrkt danska (Hallska) regeringen, att icke upptaga executionen såsom casus belli och derigenom gifva den tysk-danska konflikten en oberäknelig utsträckning. Sverige hade ock slutit sig till detta steg. Hall hade deruppå förklarat för makterna att danska regeringen i sista ögonblicket ville återtaga *patentet af den 30 Mars*. Om då likväl execution företoges (hvilket helt visst komme att ske enär blotta återtagandet af Patentet vore en aldeles otillfredsställande, endast negativ åtgärd, och ingalunda kunde betraktas såsom ett verkställande af Förbundets beslut), så ernade danska regeringen låta executionen ske utan motstånd, *derest* vestmakterna å sin sida ville garantera regeringen oinskränkt maktfullkomlighet för Slesvig och upprätthållandet af normalbud-

geten för Holstein. Men denna fordran hade icke funnit bifall i kabinetterna.

Den 13 på aftonen hade i riksrådet efter heta debatter *grundlagsförslaget* (om Slesvig och konungariket) antagits med 40 ja mot 16 nej, och de talrika, tätt packade åskådarne yttrat sin glädje genom lefve- och hurrahrop för riksrådets majoritet. Det borde, sade Fædrelandet, altid räknas regeringen till förtjenst, att hon aktgifvit på tidens tecken och ändtligen en gång begagnat ett lämpligt ögonblick till en verkligen betydelsefull handling. "Men mycket återstår ännu. Så länge andra sidan af saken, förhållandet till Holstein, icke ordnats, skall det tillstånd, den nya grundlagen skapar, fortfarande blifva osäkert; så länge medlemmarne af specialrepresentationerna icke äro de samma som det nya riksrådets, är reformen blott half, och sannolikt förestår den hårdaste kamp om den andra hälften.

Samtidigt ingingo från Glücksborgs slott, der konung *Fredrik VII* vid denna tid vistades, underrättelser att han fått en pigg eller bulnad vid ögonvrån; den 13 utfärdades läkarebulletin om "temligen allmänt utbredd ansigtsros", den 14 på morgonen att rosen den föregående dagen utbredt sig öfver hela ansigtet med förökad feber och ihållande lindrig yrsel; den 15 mot kl. half tre på eftermiddagen uppgaf han sin anda, 55 år gammal, efter 15½ års regering. "Den glädje, sade Fædrelandet d. 16, åt hvilken många fosterländskt sinnade män hängifvit sig, genom att för ett par dagar sedan se början af ett slutligt ordnande utaf våra olyckliga statsförhållanden lyckligen inledd genom Riksrådets samtycke, har alltså hastigt förvandlats till djup och allmän sorg, till folksorg och landssorg". Fædrelandet erkände att "den hädangångne fursten hvarken af naturen var utrustad med stora talenter eller fått en uppfostran, passande för en högtbegåfvad och kunskapsrik konungs ende son; han tvertom var blott medelmåttigt begåfvad och hans insigter sträckte sig icke långt utöfver särskilta liebhaberinteressen; men han besatt tvenne egenskaper, som gjorde honom dyrbar för danska folket: han

ände sig *ett* med sitt danska folk och han hade ett klart ch säkert, aldrig förmörkadt, medvetande om sin pligt som *onstitutionell* konung. Frivilligt erbjöd han, 8 dagar efter in thronbestigning, sitt folk en författning, det var hans fars varlåtenskap, otillräcklig då den vardt, och kort derefter möjlig. Och när upproret i Mars 1848 nödgade honom omyta rådgifvare och system, så var hans andra lika frivilliga mbud så ädelmodigt och rundeligt, att mången fruktade att antaga det. Men konungen fruktade icke. Fastän strömmen vändt sig och reaktionens ebb begynnt att löpa ut, stadfästade han den 5 Juni 1849 gladeligt Danmarks Riges Grundlov. Våra frändefolk veta att han af fullt hjerta delade danska folkets känslor mot dem, *så väl som hoppet om en gemensam framtid för hela Norden;* de sågo med glädje hans vänskapsförbund med deras konung besegla nationernas ömsesidiga förhållanden; och många bland dem, som besökte vårt land, hafva varit hedrade gäster i hans hus. Derför skall konung Fredriks död beklagas djupt i Sveriges och Norges aflägsnaste engder, och framför allt uti hans trofastaste väns och kunglige Broders slott".

Den 16 Nov. besteg, i följd af arffföljdslagen af 31 Juli 1853 (Mina Samtida VI: 142, 143), "prins Christian till Danmark" (af Slesvig-Holstein-Sonderburg-Glücksburg) danska thronen; och sedan han kl. 10 f. m. i statsrådet afgifvit sin skriftliga edsförpligtelse på monarkiens och landsdelarnes författningslagar, blef han af konseljpresidenten utropad från Christiansborgs slottsbalcon såsom konung *Christian den Nionde.* Den stora menniskomassa, som betäckte platsen den nedanföre, ropade visserligen hurrah, men derjemte: "Lefve Fredrik den Sjundes minne!" "Lefve Danmark intill Eidern!" "Lefve grundlagsförslaget! Lefve Grundlagen!" och den skandinaviska tidningen Fædrelandet, Carl Plougs egen tidning, yllade honom denna samma dag på följande impertinenta att: "Vi känna för litet den nye konungen för att kunna yta vid hans thronbestigning vare sig någon säker förhopp-

ning eller någon bestämd farhåga; och vi tro att det går de fleste så, som oss. Just derför äro vi skyldiga säga H. M:t rent ut, att mycket tvifvel herrskar, huruvida hans personliga politiska åsigter stå i samklang med dem, folkets upplysta och sjelfmedvetna flertal hyllar, och att man finner detta tvifvel bestyrkt genom karakteren af den omgifning, han hittills gynnat. Är tviflet oriktigt, eller känner H. M:t sig i hvarje fall stark nog att tillbakatränga sin egen åsigt för de råd, som gifvas honom af män, till hvilka nationen har förtroende, så är *i hög grad önskvärdt att något strax eller mycket snart sker, som kan öfvertyga allmänheten härom.* Tillfällen äro härtill gifna såväl genom det i fredags af Riksrådet antagna förslaget till grundlag för konungarikets och Slesvigs gemensamma angelägenheter, som genom det, enligt hvad man tror, afslutade försvarsfördraget med Sverige och Norge. Väl kan man icke vänta eller begära, att konungen i samma ögonblick, han bestiger thronen, skulle stadfästa en ny grundlag; men då han, såsom länge utsedd thronföljare och medlem af Geheimestatsrådet, följaktligen måste känna det antagna förslaget lika noga, som någon af dem, som antagit det, så synes *ingen rimlig orsak kunna anföras för att uppskjuta längre än till i morgon eller i öfvermorgon* den formella bekräftelsen af en akt, hvilken bör betraktas såsom hans högsalige Företrädares politiska testamente, och som skulle hafva publicerats med hans underskrift, om endast några få lefnadsdagar varit honom ytterligare förunnade. *Vill konung Christian IX begynna sin regering i* **ro och ordning** *och under goda förebud, så tillråda vi på det enständigaste H. M:t att* **icke en dag** *längre än högst nödvändigt dröja med att fatta och utföra detta beslut;* ty konungen kan icke förtänka det danska folket att det är ömtåligt om sin nationala oafhängighet och den säkerhet för denna, det nu efter många års ängslig förbidan tror sig hafva vunnit. Likaså fruktar nationen att vid den tidiga förlusten af sin högtälskade herrskare äfven gå förlustig den trygghet i faran, hvartill hans och konung Carl XV:s vänskap ej mindre än

folkens ömsesidiga sinnelag hade öppnat utsigt, och för hvilken regentombytet *allsingen ersättning* har att erbjuda. För att undanrödja denna farhåga och vinna det förtroende, som behöfves till en lyckosam regering, kan konung Christian mycket bidraga, om det lyckas honom att snart skaffa det nordiska försvarsförbundet fullbordadt. En interimsgaranti för det ena som det andra ser man visserligen i ministèrens qvarstannande; men detta kan icke utöfva något rätt lugnande och betryggande inflytande, emedan *man tviflar om dess varaktighet*".

Redan samma d. 16 November vid middagstiden höll kommunalbestyrelsen för Köpenhamn sammanträde och beslöt en *adress* till den nye konungen. Spänningen i sinnena var utomordentlig, både denna och de nästföljande dagarne, så att somliga trodde att Christian IX:s krona hängde på ett hår. Sjelf syntes han försagd, nästan förbryllad, af det stora ansvar och den starka pression från mängdens sida, som på en gång kastats på honom; och det var egentligen den nya drottningen, som gjorde allt för att hålla hans mod uppe. Communalbestyrelsens adress, som på f. m. den 17 frambars till konungen, uti palatset i Amaliengatan, och upplästes af kammarherren, öfverpresidenten Lüttichau, var ganska närgången; uppmanade konungen att följa den väg, "som anvisats af den aflidne kung Fredrik", och uttryckte "det hopp och den bön att Christian skulle fullborda den gerning (sanction åt det nya Grundlagsförslaget), som blott döden förhindrat hans företrädare att afsluta", ty "Köpenhamns borgare och hela danska folket är öfvertygadt att Danmarks rikes frihet och sjelfständighet *blott på denna väg* skall kunna bevaras". Likaså uttrycktes det hopp att kungen skulle *omgifva sig* med män, "hvilka, liksom vår aflidne konungs sista och pröfvade rådgifvare, äro i besittning af folkets förtroende". Konungen tog mod till sig och svarade att ingen kunde vara mera bedröfvad öfver konungens död, än han; att i det hänseendet delade han aldeles känslor med det danska folket, äfvensom han trodde sig hafva faktiskt visat, att han är lika danskt sinnad

som någon. Han bad att man ville förtrösta på hans goda afsigt och vilja, ty i högsta grad låge Danmarks välfärd honom om hjertat. Hvad anginge den särskilta punkten i adressen, måste han påpeka att *han vore konstitutionel konung och hade rättighet att regera såsom sådan.* Han begagnade denna rättighet, när han begärde betänketid innan han underskrefve det af Riksrådet antagna författningsförslaget.

Utanföre palatset hade under audiensen samlat sig en talrik mängd menniskor, och fordrade genast af öfverpresidenten konungens svar såsom *ja* eller *nej.* Han uppmanade den då att följa med till rådhuset, för att få del af svaret; detta gjorde de, och från rådhustrappan redogjorde han för konungens svar. Senare d. 17 lade, såsom vanligt, Plougs Fædreland lök på laxen: "spänningen i sinnena är i dag ej mindre än i går. Deröfver kan man icke undra. Konungens rättighet att betänka sig lärer ingen bestrida, men man kan undra att han *behöfver göra bruk* af denna rättighet vid detta tillfället, och måste beklaga om han begagnade den längre än högst nödvändigt. Men det må vara icke publikens utan ministrarnes sak att göra konungen uppmärksam på att *Statens Tarf icke tål ett längre dröjsmål* och, om denna föreställning blir fruktlös, då undandraga sig ansvaret genom att draga sig tillbaka. Derför tro vi att patriotiska *demonstrationer* nu äro icke blott öfverflödiga, utan tillochmed skadliga". Helt naivt erinrade Fædrelandet derom, att "huru lugn och beskedlig Köpenhamns befolkning i Mars 1848 uppförde sig, hade dock dess hållning blifvit af fiender så framställd att halfva Europa länge trodde att vi med våld hade tvungit vår konung att vara Danmark trogen och skänka det friheten". Riksrådet är samladt, och skulle stadfästelse vägras åt Grundlagsförslaget, så vore det riksrådet, som hade det bestämda åliggandet att öfverväga de mått och steg, *som då borde vidtagas.* "Att understödja och uppmuntra folkrepresentationen genom sitt lifliga deltagande, outtröttlig påpasslighet och hedrande bifall, det är den rôl, som under närvarande förhållanden *närmast är åt publiken anvisad,* och som

vi, i förtröstan på hennes sunda sans, goda takt och varma fosterlandskärlek, också hoppas *att hon vill låta sig nöja med*".

Följande dagen fortsatte samma blad sina kommentarier öfver konungens begäran om betänketid ännu skarpare, polemiserade emot honom, grälade öfver förment sidoinflytande, klandrade att han inhemtat någon annans tankar än sin konseljs, hånade honom för "hans slägts mäktiga förbindelser", om hvilka ett annat blad påminnt, grinade tillochmed åt England, hvars kronprinsessa var konung Christians egen dotter, och påstod att Danmark fått mindre och icke större utsigt till oafhängighet genom Christians thronbestigning; — men slutade allt detta med att förtälja att konungen just denna dag, d. 18, *verkligen underskrifvit Grundlagsförslaget.*

Detta förslag, mindre märkligt till sitt innehåll än till sina följder, hade tvenne högst vigtiga appendices: den ena i Sverige, den andra i Danmark för hela Europa. Eller var det blott en *slump*, att d. 11 Nov., tvenne dygn före förslagets antagande af danska riksrådet d. 13, samlades i Stockholm ledamöter af alla fyra svenska riksstånden med särskild ny ansatts att öfverenskomma, huru man borde bära sig åt för att vid nästa riksdag säkert genomdrifva Degeerska representationsförslaget? För Danmark och Europa hade konungens "förträffliga" sanction åt riksrådets förslag kriget till följd, och *det* kriget var första upphofvet och lockelsen till allt hvad i sådan väg, från den betan ända tills den dag i dag är, öfvergått Europa! Dock icke förträfflig, bara helt enkelt nödvändig och nyttig, — ty ännu hade Ploug ej nog, oaktadt han redan då visste af Holsteins uppror och kriget.

"Jag vill ha mer, jag vill ha mer" såsom det heter i ne svensk visa; och isynnerhet körde han dessa dagarne mycekt med ordet "dumhet". Redan dagen efter sanctionen fann han i denna ingenting vidare prisvärdt, än uppfyllandet af "en naturlig och billig förväntan", och kunde ännu en gång icke låta bli att harmas öfver konungens "betänketid"; nu var det *den*, som gjorde sanctionen så tarfvelig.

Den 20 framförde riksrådet på Christiansborgs slott sin

tacksägelse till konungen för sanctionen; men flera föreningar, som ernat ansluta sig till riksrådet, så länge de trodde att konungen skulle emottaga Rådet i sitt palats vid Amaliengade, drogo sig tillbaka så snart de erforo att mottagningen skulle ega rum på Christiansborg. Folkmassan, som omgaf slottet, väntade en hel timma i full visshet att "*någonting skulle ske*". Sedan riksrådet begifvit sig derifrån, visade sig Konungen och Drottningen med sina barn i öppet fenster en trappa upp, och konungen sade: "Jag tackar er hjertligt för den tillgifvenhet, J visen mig och min familj, och jag beder eder med mig instämma i ett: Gud bevare och välsigne Danmark!" hvilket af folkmängden besvarades, och talrika hurrahrop ledsagade nu kongl. familjen på hemfärden till Amaliengade. Men Carl Plougs tidning föreslog *samma* dag att vid den nu pågående förändringen af kongl. namnchiffer på allmänna byggnader, *icke* måtte anbringas någon *bokstaf*, utan bara en kunglig krona! Beqvämare — en cas que... Eller också blott ännu ett skrämskott?

Den 21 berättade telegrammer till Köpenhamn att *regeringen i Stockholm* skickat ordres till Carlskrona om utrustning af propellerfartygen och hemkallande af tvenne på Medelhafvet utevarande fregatter Vanadis och Gefle, och den 23 att samma regering begärt ett extra kreditiv på 3 millioner till krigsrustningar. Fædrelandet sade den 25 att dessa notiser lifvat stämningen i Köpenhamn, berättade sig alltsedan slutet af November hafva haft all anledning antaga att det *försvarsförbund*, som stått på underhandling allt sedan konung Carls besök i Juli, var afslutadt, hvilket flera "bäst underrättade" svenskar gång på gång försäkrat; och att nu åter säges, att så snart grundlagsförslagets antagande i riksrådet rapporterades till Stockholm, alltså den 14 Nov., afgick derifrån order till grefve Hamilton att underteckna; hvaremot, då samma eller nästa dag underrättelsen om kung Fredriks sjukdom inlupit, nyssbemälta ordre, hvilken till följd af nämnde grefves sjukdom ännu ej hunnit utföras, blef återkallad. (Om dessa underhandlingar lemnas bättre besked längre fram i

lenna ellofte del). Fædrelandet sade att de danske, "som icke se någon uthärdlig eller möjlig framtid för Danmark annat än i samfund med det skandinaviska norden, måste finna sig uti, om Sverige nu begär garanti för Danmarks framtida politik, innan förbundet afslutas, — Fædrelandet hade tillochmed i somras *undrat* litet att konung Carl, då han i Köpenhamn bragte förbundet på tal, tyckts vilja nöja sig med den garanti, som låg i Fredrik VII:s personlighet —, men nu, sedan Christian IX undertecknat grundlagen, tycktes deri kunna ligga ett godt grundlag för förbundet", och såsom utmärkta tecken på *fortfarande* vänskap från Carl XV:s sida anfördes att han är den förste monark i Europa, som skickat en af sina högtbetrodda män (Bildt) att lyckönska den nya kungen, äfvensom att grefve Hamilton var den förste af de främmande sändebuden som (oaktadt sin sjukdom) redan den 23 skyndat att framlemna sitt nya creditiv och sålunda först officielt erkännt konung Christians thronbestigning.

Förf. erhöll i de dagarne från en af sina svenska vänner, som då vistades i Paris, följande bref af den 24 November: "Nå, hvad säger Du om de danska sakerna, efter den stora händelsen den 15? Första följden blir förmodligen ett ansenligt prisfall på artikeln cognac, åtminstone i Danmark. Vid mitt besök i utrikes ministeriet här ansattes jag med frågor, om hvad man i Sverige månde *tänka* om danska thronförändringen. Jag kunde naturligtvis ej besvara denna fråga, men dolde ej mina personliga önskningar i berörda hänseende, och kom under fund med att man härstädes aldeles icke är okunnig om danska politikens rätta och traditionella syften. Vederbörande här synas, att dömma efter hvad man sade mig eller, rättare sagdt, lindrigt antydde, hafva vida bättre reda på förhållandena och deras *verkliga* sammanhang, än hvad jag tilltrott dem. Jag är högeligen nyfiken att se, huru det kommer att aflöpa. Att Bildt skickades till Köpenhamn, är betecknande nog".

Just vid denna tid afbidades som nyfiknast från alla hof eller kabinetter svaren på kejsar Napoleons inbjudning till en

europeisk kongress (hvilken inbjudning konung Carl XV emot tagit d. 14 November) för att i godo slita alla kinkiga här vor i följd af Wienerfreden 1815. Preussen (Bismarck, elle hans förmodade organ Norddeutsche allg. Zeit.) såg uti infö randet af den nya danska grundlag, riksrådet den 13 antagit Slesvigs *incorporering* i Danmark och dymedelst brytande af öfverenskommelserna af 1852 fullbordadt samt utsigte till fredlig lösning af knuten förminskad. Så snart Fredri VII lagt ögonen tillhopa, blef på Hamburgs börs det schlesvig holsteinska tvångslånet, som på flera år ingen kurs haft, no teradt till 17; möten höllos i Kiel och annorstädes, för at vägra erkänna Christian, och män sådana som Reventlov, Schrader, Preusser, Rendtorff, Lange satte sig i spetsen; regeringen i Sachsen-Coburg erkände redan den 17 arfprinsen af Schlesvig-Holstein-Augustenburg såsom *hertig Fredrik VIII* af Schlesvig och Holstein, och hertiglige förbundsgesandten i Frankfurt fick ordre att möta hvarje annan arfspretention med förslag att förbundet skulle beskydda Fredriks med alla medel: den beslutade tyska förbundsexecutionens trupper fördubblades och redan den 18 ansågs i Berlin krig mellan Tyskland och Danmark oundvikligt. Hertig Fredrik (VIII) hade redan då infunnit sig i Berlin och haft samtal med Bismarck. Storhertigen af Sachsen-Weimar och hertigen af Sachsen-Meiningen hade också skyndat att erkänna honom. Preussen hemkallade sina i Portsmouths hamn liggande till Medelhafvet eljest bestämda krigsskepp, — allt detta före sanctionsdagen i Köpenhamn den 18. Frankfurts legislative beslöt samma dag en uppfordran till senaten att erkänna Fredrik, och Badens förbundsgesandt Mohl emottog med sin regerings samtycke äfven fullmakt af Fredrik, att föra åt honom Holsteins stämma vid förbundsdagen. Sjelf hade Fredrik, redan d. 16, utfärdat proklamation till Schlesvigholsteinarne, om sitt anträde till regeringen såsom "*Herzog von Schlesvig-Holstein*". Den 19 sade Nordd. allg. Zeit. att tyska stormakterna icke voro bundna till Londonerprotokollet, enär Danmark icke fullgjort de förpligtelser, som legat till grund för dessa makters biträ-

dande af nämnda protokoll; och preussiska nationalföreningens utskott beslöt den 24 ett "*Aufruf*" till tyska folket *för* Schlesvig-Holstein, manande furstarne vid drygt ansvar, besvärjande tyska folket sjelft att handla, uppfordrande alla patrioter att skaffa penningar, manskap och vapen och hålla alla medel tillreds.

På gatorna i Köpenhamn var vid denna tiden om nätterna mycket bullersamt, några sade "uppror" och påstodo att konungens beslut förestafvades honom af folkhopar på gatorna, medan andra försäkrade att alltsammans inskränkte sig till stojande, ropande och sjungande af inkallade soldater, som icke hunnit få logis! Ett novum emergens tillkom nu i och med *Lord Woodhouse*, som fått uppdrag att förmå konung Christian att suspendera den nyss sanctionerade grundlagen af den 18 Nov. Så snart detta skett, ville Bismarck förpligta sig att hålla det eljest befarade upproret i Holstein i styr. Bismarck sades till och med varit böjd att, i händelse suspensionen antoges, tillbakahålla hela executionen, men detta skulle hafva strandat på preussiska konungens eget motstånd. Nu kunde icke ens hr Carl Ploug, som genom hot och trug framtvingat sanctionen, undgå att se i hvem han egentligen dermed stungit hade: i Danmarks egen existence. Konung Christian emottog den 17 Dec. på aftonen Englands och Frankrikes sändebud, Woodhouse och Fleury, efter en mycket lång konselj på Christiansborg. General Björnstjerna, som med suite skickats från Stockholm för att öfvervara Fredrik VII:s begrafning, ankom samma afton till Köpenhamn, och en deputation af skånska husarregementet, i hvilket konung Fredrik varit hedersöfverste, anlände samtidigt: den bestod af staben, 2 officerare af hvarje grad, 2 corporaler och 2 af manskapet. Begrafningen försiggick den 18 December. Både Preussen och Österrike tycktes i dessa dagar vilja söka att försona sina skyldigheter emot Tyskland med sina förpligtelser i Londonerprotokollet, och Österrike lofvade att erkänna Christian IX såsom suverän i hertigdömena, under vilkor att Danmark fullgjorde sina förpligtelser: "Om konungen af Danmark fortsät-

ter att trampa hertigdömenas rättigheter under fötterna, måste han å sin sida försaka aktningen för de rättigheter, Londonerprotokollet tilldelar honom". Preussen tillsände hertigen af Coburg en nôte, som sade att man omöjligen kunde tåla hertigens uppenbara understöd åt pretendenten Fredrik, som höll på att störa förbundets fred. Å andra sidan fäktade de danske liberale på att afskrämma konung Christian från att samtycka till Lord Woodhouses fordringar, och på deras sida ställde sig Christianias, Lunds och Upsalas studentcorpser genom ordrika — adresser till hvarandra och till danskarne. De norska studenterna trodde att "i Tider som disse er det godt, at Folket stiller sig om Thronen og udtaler sin Mening"; de Lundensiska att "norr om Eidern hafva Danmark, Sverige och Norge gemensamma interessen", men att "icke längre räcker det skandinaviska norden", och dessa sistnämnda afsärdade äfven en adress till Köpenhamns studentcorps, hvari de *hoppades* på förlikning, *önskade* en lycklig lösning och *skickade* sin "trofasta, broderliga, skandinaviska — helsning".

Norska Aftenbladet för den 12 ville "icke tro uppgifterna att de förenade rikena stode i begrepp att vända Danmark ryggen, och att de förenade rikenas utrikesminister hade öfvergifvit den ärliga, manliga och dock så visa politik, till hvilken han dittills bekännt sig". En "insänd" uppsats till svenska Aftonbladet sade den 14 *Dec.* temligen officieust. att Patentet af 30 Mars ansetts vara af stor vigt, och att dess upprätthållande var *ett af motiverne för skandinaviska alliantraktaten.* Då nu detta Patent blifvit upphäfvet, utan meddelande till svenska regeringen, så måste nya upplysningar inhemtas om den danska regeringens afsigter. Men A.-B. förklarade dervid i eget namn "för otänkbart att Sverige kan vilja draga sig tillbaka ifrån alliansen". — I Köpenhamn kringlupo rykten om alliansförhandlingarnes afbrytande och grefve Hamiltons afskedsansökan, men Götheborgs Handelstidning förklarade dem, samma den 14, "förhastade" och den 15 vid middagstiden telegraferades från Stockholm (mången inbillade sig: af Sohlman) till Fædrelandet: "*22,000 man komma och*

Han sjelf". På aftonen kom till samma håll nytt telegramm från samme afsändare, bekräftande den förras innehåll och antydande att den stödde sig på en personlig förklaring af Carl XV, hvaremot saken icke ännu tycktes hafva varit under ny förhandling i svenska statsrådet. Förhållandet var att en till Danmark utflyttad f. d. svensk officer, Rosenmüller, kommit på besök till Stockholm och lyckats förmå konung Carl att lemna honom en skriftlig förklaring att han skulle komma Danmark till hjelp. Fædrelandet begärde från Stockholm d. 16 närmare upplysningar, och fick vid middagstiden detta: "Att konungen fattat sitt afgörande beslut, är aldeles otvifvelaktigt. Depescher till makterne afgingo i går. Här ske stora beställningar för arméen och råder liflig verksamhet i artilleriverkstäderna. Passa på Sponneck!" Rosenmüller reste med konungens skriftliga förbindelse på fickan till Danmark, och när sedermera omständigheterna hindrade Carl att hålla sitt ord, ville den förbittrade Ploug kungöra i Fædrelandet berörda konungaskrift. Men Rosenmüllers landsman, Hamilton, som då ännu var svensk envoyé i Köpenhamn, passade på i rättan tid och förmådde R. att lemna den i H:s säkra förvar, tills stormen både af harmen och af kriget hade lagt sig. Hvar den sedan hamnade, är mig obekant. "Sponneck", f. d. tullchef i Danmark, en kraftig och fyndig anti-demokrat, hade varit länge i Grekland såsom stöd och privatrådgifvare åt den unge dervarande konungen, men var just nu stadd på hemresa till Danmark, der hans tjenster troddes blifva snart behöfliga. Demokrater och skandinaver fruktade — och följaktligen hatade honom. Deraf telegrammets varning: "Passa på Sponneck!" så att han icke öfverkorsar våra planer, naturligtvis.

Svenska Aftonbladet gjorde ock *sitt*, för att stålsätta Danmark emot stormakternas fordringar, genom att den 15 Dec. söka formligen bevisa att den skandinaviska försvarsalliansen icke *kunde* vara tillintetgjord, och skälen till denna uppfattning voro: 1) Sveriges statsmän äro män af ära, med känsla för nationens ära, 2) Sveriges i många år följda poli-

tik har fört det till nödvändigheten att icke nu öfvergifva Danmark, 3) Sverige har tillstyrkt Danmark just att följa den politik, det nu slutligen valt (?), 4) Sverige har öppnat förhandlingarne om de närmare aftalen rörande det bistånd, som det genom hela sitt uppträdande blifvit pligtigt att lemna, 5) alliansen skulle redan varit undertecknad, om konung Fredrik lefvat ännu några dagar, och grefve Manderströms yttrande om öfverdrifna rykten var icke annat än en fras, 6) Danska thronskiftet kan väl föranleda Sverige att begära andra garantier för en fortsatt nordisk politik, men ingenting i sjelfva saken förändra (det kan man kalla cirkelbevis!), 7) Sveriges statsmän måste inse att om de nu draga sig tillbaka, utskämma de landet och försumma ett stort ögonblick, som aldrig återkommer, 8) följderna skulle bli *antingen* att Tyskland tillrefve sig Schlesvig och dermed nyckelen till Sundet och Bältena, *eller* att Danska regeringen eftergåfve för pressionen och återupprättade en absolutistisk eller en schlesvigholsteinsk helstat, som måste stödja sig på Ryssland.

Svenska posttidningen sade likväl den 19 att svenska regeringen *icke* dragit sig tillbaka och att den icke nu intagit annan ställning till danska frågan än förut, men att *det svenska kabinettet aldrig blifvit tillspordt om den nya grundlagen* för konungariket och Slesvig. — Till makterne sades den 20 svenska depescher hafva afgått med förklaring att Sverige icke overksamt kunde åse att *Eidergränsen* blefve kränkt. Fædrelandet påstod ännu den 21 att hvarken Sverige eller Frankrike ville deltaga i försöket att omintetgöra grundlagen af 18 Nov., att engelska och ryska sändebuden hos grefve Hamilton mött det allrabestämdaste motstånd, att denne från sin regering inhemtat uttryckelig order att stödja den danska regeringen. Det franska sändebudet hade, på sin förfrågan om han skulle ansluta sig till de engelska och ryska, fått befallning att *ögonblickligen resa hem till Paris*, hvilket han verkställt den 20 på aftonen.

Men nu vände sig skandinavismen på rosten, och tillochmed Carl Ploug började utgjuta sin harm emot Sverige. Ung-

domligheten i Norge, som gjorde begynnelsen, t. ex. uti Henr. Ibsens poëm: "En broder i nöd", blef så ifrig, att Ibsen slutligen tillropade sin egen nation:

Men Du, min frelste norske Bro'er,
som staaer paa fredlyst Grund
i kraft af Löftets fagre Ord
forglemt i Stridens Stund.
Stryg Du paa Flugt fra Fædrestavn,
jag over Havets Hvælf;
gaa Glemselsgang fra Havn til Havn
og list Dig til et fremmed Navn
og gjem Dig for Dig selv!

Samma dag, den 22, som detta norska poëm infördes i danska Fædrelandet, skref Ploug på prosa, med anledning af Svenska Aftonbladets förmodan att "de omständigheter, som gjort svenska regeringen vacklande i politiken beträffande Danmark, hvilken i somras fört till anbud om allians så vida Eidern hotades, varit återtagandet af patentet af 30 Mars och "Dagbladets" förslag att "skilja Holstein ur tyska förbundet och incorporera det i Danmark". Ploug svarade att vacklandet i svenska politiken måtte redan funnits då grefve Manderström 24 Nov. på riddarhuset deltog i diskussionen om det extra kreditivet och "uttryckte sig så förunderligt om alliansunderhandlingarne, som om han ville dölja att sådana någonsin egt rum"; [— H. Ex. grefve M. hade då, med anledning af den under föregående dagen under riddarhusets lifliga bravorop af Brakel framställda interpellation, svarat bland annat: "Det torde väntas att jag nämner något om de underhandlingar, hvilka, enligt hvad allmänt varit sagdt, under de sednast förflutna månaderna med Danmark varit plägade. Att sådana egt rum, är ganska visst... att öfverdrifna rykten derom varit gängse lärer ej kunna tillvitas K. M:ts regering, att dessa icke blifvit vederlagda — ett i allmänhet otacksamt göromål så länge ej sjelfva handlingarne kunna framläggas — har möjligen haft sin grund deruti, att om sjelfva deras öfverdrift för Danmark kunnat innebära någon nytta, hade varit orätt

och oklokt att tillintetgöra dem. Ställningen är nu helt annan och kan föreskrifva andra åsigter". —]; hvaremot kungörelsen af 30 Mars återkallades först den 4 Dec. Dock vore visserligen icke omöjligt att konung Carl XV haft kännedom derom då han, i sitt throntal 8 Dec. häntydde på ett tillsvidare-uppgifvande af alliansen [— Konung Carl sade: "Det må icke af oss begäras att vi i rättvisans vågskål skola lägga jemväl vårt svärd, utan att beräkna huruvida ändamålet kan vinnas genom de medel, som stå oss till buds" —]. Patentet af 30 Mars, fortfor Fædrelandet, var ett försök att utrangera Holstein från gemensamheten; för att den skulle få sann betydelse, behöfdes en motsvarande organisation för konungariket och Slesvig såsom gemensamma, och denna gjordes i grundlagen af 18 Nov.; men sedan denna fanns, var likgiltigt huruvida kungörelsen af 30 Mars bibehölles eller tillintetgjordes. Dagbladets project var ju *blott ett löst infall af en tidning*. Svenska Posttidningens föregifvande att alliansunderhandlingarne tvärstannat *derföre*, att danska saken dels genom thronskiftet fått en förändrad ställning då arföljdsfrågan nu ånyo blifvit bragt på tapeten, dels genom grundlagen af 18 Nov. "som är ett steg till Slesvigs incorporering" gått in på en väg den Sverige altid afstyrkt, fann Ploug högst orimligt, ty grundlagen var endast ett complement till Marsförordningen: hade Sverige godkännt den sistnämnda måste det och kunna godkänna den förra, hvilken allsicke betydde Slesvigs incorporering, och *att* Sverige godkänt Marsförordningen måtte väl vara klart deraf att alliansförhandlingarne började*s efter* 30 Mars. Att svenska konseljen icke blifvit tillspord om grundlagen af 18 Nov. fann Ploug omöjligt, ty grefve Hamilton, "som med outtröttligaste flit och samvetsgrannaste sträfvan söker kännedom om allt hvad här sker, måste hafva inberättat om grundlagsförslagets innehåll så snart det, redan 29 Sept., var Riksrådet förelagdt. Och vid den tiden märktes dock allsingen afkylning från svenska sidan. Utan rätta skälen äro tvifvelsutan thronskiftet och arfstvisten, hvarvid visserligen Ploug icke ansåg Sverige pligtigt att ensam träda

upp till Londonerprotokollets försvar: han begrep blott icke, hvarföre man i Sverige ville gripa till *andra* orsaker till alliansuppskofvet, *skengrunder* (Se vidare härom i nästa kapitel!).

Mellertid talade Woodhouse icke ohörd. Christian föreslog onsdagsqvällen den 23 Dec. sin konseljpresident att inkalla riksrådet till den 28, för att få grundlagen af 18 Nov. *suspenderad* tillsvidare. Denne svarade att ministèren hvarken kunde tillstyrka ett sådant steg eller ens medverka till riksrådets inkallande, och då konungen vidhöll sin plan, ingaf på julaftonsförmiddagen hela ministèren sin afskedsansökan, den konungen äfven emottog. Samma dag *inryckte tyska exekutionstrupperna* i Wandsbeck och Altona, alltså på Holsteins område, och d:r Callisen *proklamerade* från jernbanegårdens balcon *Augustenburgaren* till hertig af Schlesvig-Holstein. Sedan geheimeetatsrådet Andræ anmodats, men nekat, att bilda nytt kabinett i Köpenhamn, och uppdraget lemnats åt öfverhofmarskalken Oxholm, uppgaf konungen juldagen planen om riksrådets inkallande. Annandagen på aftonen sammanträdde i konungens boning, men icke i Hans närvaro, ett privat möte af riksrådsledamöter, Bluhme, Andræ, Madvig, David, Ussing, Tscherning, Krieger, Kranold, Fonnesbech, och de tre ministrarne Hall, Monrad, Fenger. Hall vidhöll der att ministrarne ville afgå *churu* riksrådets inkallande öfvergifvits. Den 27 höllo ministrarne lång konferens, och derpå kallades först Hall och sedan Monrad till konungen. Hall åtog sig slutligen att bilda ny ministère (men afstod efter få dagar uppdraget till Monrad). Spänningen i hufvudstaden var under juldagarne så stark bland publikum att Fædrelandet annandagen formligen bad sina "medborgare" att "i fullkomligt lugn *afbida utslaget af krisen*". "Ställningen är så farlig att demonstrationer, som under andra omständigheter kunde vara oskadliga eller nyttiga, i detta ögonblick alldeles icke böra bringas till användning". Men samtidigt pustade ock Fædrelandet på de glödande kolen så här: "Men på andra sidan bedja vi dem likså enständigt att med spänd och

odelad uppmärksamhet följa den begynta utvecklingen och, *så snart den tager en med fara hotande vändning, inbördes allvarligt öfverväga hvad danska män, som älska sitt fädernesland öfver allt annat, böra företaga för att värna dess frihet, rätt och ära*".

Carl Ploug höll altid hotelsen om en ny hvälfning i sin ena hand. Gatpolitiken i Köpenhamn smittade äfven annorstädes. Redan den 22 antog i Christiania ett talrikt folkmöte med acclamation adress till Carl XV, med uppmaning att lemna Danmark bistånd, och försäkran att himlen skall föra Nordens "rättfärdiga sak" till seger.

Morgenposten i Köpenhamn förklarade den 28 Dec.: "Allmogen, trogen mot Kung och Fädernesland, är beredd att offra allt för begges ära och erkänner tillfullo att så, som sakerna nu stå, är Novembergrundlagen det enda bindemedlet mellan Schlesvig och oss; brister det i denna stund, är Schlesvig förloradt för Danmark". —

Till ett motstycke från svenska sidan, mot dessa *danska* uppgifter och åsigter, tillåter jag mig lägga under läsarens ögon några bref från en i Paris då vistande *svensk,* som icke saknade tillfällen att förnimma; huru vinden blåste i bestämmande kretsar: "*Paris 27 Dec. 1863.* Förmodligen är Du nu sysselsatt med mycket, som är en följd af de vigtiga tilldragelserna. Sedan danskarne nu omsider börjat taga raison (åsyftade väl ministerkrisen), hoppas jag att kriget kan undvikas. Nu äro emellertid anstalterna i ordning och det blir förmodligen icke lätt att hindra hvarje collision, vare sig emellan de begge arméerna eller emellan den "tyska" och "folket" i Holstein. Det är ej värdt för danskarne att påräkna ringaste hjelp eller medhåll af något slag från Frankrike, som blir mera likgiltigt för dem i samma mån, som England visar sig angeläget att hindra tyskarne i deras planer. Att dömma efter hvad man här hör och läser, har Frankrike på länge ej varit så obenäget för krig som nu. Finansernas tillstånd torde också afskräcka nationen från hvarje inblandning i den saken. För öfrigt vill man, som sagdt, allsicke gå Englands ärenden.

åldraminst nu, efter hvad som skett i anledning af kongressförslaget; — *24 Jan. 1864:* I högre politiska kretsar här tror man att krig vid Eidern ej kan undvikas. För dig bör det i så fall bli interessant att innehafva en fauteuil d'orchestre på främsta raden invid skådeplatsen; — *27 Jan.:* Jag var en tid temligen orolig för de danska tillställningarne i *politisk* väg och fruktade för att saken skulle sluta på ett sätt, som jag tror kunde blifva det mest olyckliga för Sverige, nemligen en s. k. "förening", i likhet med men mycket farligare än den med Norge. Danskarne äro ojemförligt slugare än Norrmännen, och i Sverige är man allt för lätt att lura genom falsk godmodighet och dylikt. Times föreslog häromdagen att Danmark skulle göras till en svensk provins. Jo, det skall man se! Snarare slutas saken dermed att Sverige, blir, eller behandlas föga bättre än ett danskt lydrike, ungefär så som man gjorde med Holstein under den *goda* tiden. Våra nuvarande vederbörande i Stockholm inse detta lyckligtvis fullkomligt, såsom jag hoppas och äfven har anledning att tro. N:r 1 sträfvar åt motsatt håll, visserligen, af mera begripliga orsaker, men hans makt är icke ensam tillräcklig. Den andre arbetar af alla krafter åt samma håll, men jag tror ej att detta har mycket att betyda. Jag tröstar mig med att de tyska stormakterna för sitt eget interesses skull måste använda hela sin styrka för att hindra uppkomsten af ett Schlesvig-Holstein, som skulle bilda en stödjepunkt för demokratien och mähända grundlägga en tredje stormakt i Tyskland. Detta kunna de svårligen förekomma på annat sätt, än derigenom att Christian IX blir hertig i både Schlesvig och Holstein enligt Londonerprotokollet, men med garantier emot Schlesvigs incorporation. Jag inbillar mig att de österrikiska och preussiska trupperna ej försöka att öfverskrida Eidern tillsvidare, utan åtnöja sig med att occupera Holstein och tillintetgöra Förbundsdagens makt derstädes. Jag inser ej hvarföre man skall göra krig onödigtvis, och onödigt hoppas jag är kriget för närvarande. Danskarnes skryt är löjligt, men

något motstånd kunna de alltid göra, och saken är verkligen icke värd stor uppoffring af menniskor. Här vill man ej hafva krig nu, och ser derföre gerna att det på ett eller annat sätt undvikes. Frankrike får svårt att i längden hålla sig alldeles neutralt, och ett europeiskt krig, eller ett krig i Europa, skulle komma illa till pass för ögonblicket. Man myser här åt Englands tilltagande impopularitet i Tyskland. Jag tror Frankrike och kejsaren ha vunnit mycket i opinionen på andra sidan Rhen. Det sorgligaste är, att man hvarken här eller i England skulle vilja göra det ringaste för att hindra en "*Skandinavisk Confederation*". De tyska makterna, både stora och små, skulle på allt sätt befrämja en sådan confederation, om Hertigdömena uteslötos derifrån. Ryssland, som förstår att drifva fint spel, skulle måhända kunna förekomma saken på ett eller annat sätt, men det är lika möjligt att detta misslyckas. Kanske tänker man i Ryssland så här: "Låt dem confederera sig; så mycket bättre för oss, ty de förlikas aldrig"; — *23 Febr.:* Man har nu de facto blifvit emanciperad från det danska postöfverväldet, och borde väl begagna tillfället att visa att man sköter sig sjelf ensam lika bra, utan att behöfva danskarne. *En* hjelp kunde Sverige "yde" dem under deras betryck, den nemligen att fortskaffa deras post till kontinenten på ett tillfredsställande sätt. De få nu sota för alla de hinder, de i åratal lagt i vägen för den högst behöfliga vattentelegrafen emellan Skåne och Pommern. De senare händelserna hafva ej ökat min fruktan för Sveriges deltagande i kriget. Otänkbart är detta visserligen ej: men af flera skäl hoppas jag att denna förskräckliga olycka fortfarande kan undvikas. Deremot är jag ingalunda lugn för de *skandinaviska stämplingarne.* De bedrifvas ännu med oförminskad ifver, enligt hvad jag hör. "Personalunionen" emellan Danmark och begge eller rättare alla tre hertigdömena är vår enda räddning, fruktar jag, ty det synes svårt att någonsin få Schlesvig närmare återförenadt med Danmark, hvilket för *oss* vore det tryggaste. Lyckas detta sednare, dör skandinavismen snart bort, hoppas jag. Men kanske lyckas icke

ens personalunion. Då ser jag ingen möjlighet till räddning, och det gamla Sverige har för lång tid förlorat en stor del af sin uråldriga sjelfständighet. Vinner skandinavismen öfvertaget, så får man snart höra omtalas ett för alla tre rikena gemensamt "Rigsraad", som sammanträder i Köpenhamn eller Götheborg och afgör alla "fælles anliggender". Sverige blir naturligtvis ej representeradt efter *folkmängden*, utan blott med ¼ och kommer att i hvarje stor fråga öfverröstas af danskar och norrmän. Danskarnes mål blir att återtaga Schlesvig med tillhjelp af svenska trupper och millioner. Just en präktig politik för oss! Och hvem garanterar, att, ens på detta sätt, det lyckas återtaga, incorporera och med trygghet bibehålla Schlesvig under danska väldet? Det kan ej ske utan att man oaflåtligen är rustad såsom till krig, och Sverige skall betala ¼ af denna kostnad! Eller kanske tillåter man att rustningsafgifterna få beräknas efter folkmängden. Sverige får då betala mer än hälften. Ett bref från Lübeck till Daily Telegraph för den 20 *talar först om en skandinavisk förening*, "stark nog att vara oberoende af hvarje främmande makt och som kunde följa sin egen sjelfständiga politik", men säger straxt derpå att denna makt skulle bero af England i handelsväg. Ett sådant beroende minskar sjelfständigheten rätt ansenligt. Den värde brefskrifvaren inser dock möjligheten deraf att en skandinavisk förening kunde komma att stå under fransk eller rysk hegemoni, och han förstår att detta vore mindre helsosamt för "Europas frihet". För några dagar sedan hade jag ett långt samtal med engelske ambassadören här, Lord Cowley: han liksom Palmerston och Russell hör till gamla skolan, men jag tror dock att deras åsigter i afseende på vissa stora europeiska hufvudfrågor delas af nästan alla upplysta personer i England. Hvad jag egentligen trodde mig finna af detta samtal var 1) att engelska regeringen *allsicke* önskar en Skandinavisk union, och 2) att deremot Napoleon *gerna* vill framkalla en sådan och ganska säkert icke hindrar den på något sätt. Ryssland anses för närvarande icke förmå mycket i sådan väg, men ryssarne äro fina och

skandinavismen kan väl omöjligen vara dem behaglig. Att Ryssland någonsin skulle kunna utöfva den af Daily Telegraph omtalta hegemonien, förefaller mig otroligt. Jag föreställer mig också att en skandinavisk union skulle vara mot Preussens interesse såsom Östersjömakt, men har här hört påstås att både Preussen och Österrike skulle gerna tillåta en sådan union, om de för detta pris kunde få de öfriga stormakternas bifall till Schlesvigs införlifvande med Tyska förbundet och derigenom blidka småstaterna och demokratien. Jag har en fransk almanach, som är full af tänkespråk o. d. För denna dag läses deri: "Nous promettons selon nos ésperances, nous tenons selon nos craintes". Detta kunde Sverige svara Danmark: — *20 Mars:* Det var en stor skandal, den der skandinaviska fensterinslagningen (hos grefve Manderström, sidd 158—160). Jag har betydligt förargat mig deråt, och isynnerhet att den hyggliga demonstrationen rigtats just åt det håll, der man nu har aldeles nog af bekymmer och ledsamheter af alla slag. Men hvad skall man säga om en polis, som låter packet samlas i många timmar, två qvällar å rad, utan att *i tid* vidtaga ringaste åtgärd. Folksamlingar i Stockholm bildas långsamt och polisen har mycket godt tillfälle att hindra dem vexa till allvarligare proportioner. Emellertid får man trösta sig dermed att upptåget i vissa hänseenden är ganska nyttigt. Hvarje sten, som inslungades i någon ruta under de "ärofulla Marsdagarne" i Stockholm detta år, kan anses vara eller kallas en spik eller nubb i representationsförslagets likkista; och för min del har jag ingenting deremot. Det må gerna dröja några riksdagar eller riksveckor innan vi hugnas med ett årligt sammanträdande, debatterande, mer eller mindre allenastyrande. Parlament, hvars majoritet blir tillsatt af tidningarne och som kommer att begagna hvarje tillfälle att gifva Regeringen "understöd" (såsom det heter) för att inblanda sig i Pohlens, Italiens, Ungerns och Danmarks angelägenheter samt låta verlden veta att Sverige vill intaga sin gamla och behöriga plats vid stormakternas sida. Lallerstedt är död, men min vän Björck lefver. Jag högaktar honom uppriktigt.

men hans beteende i Pohlska saken måste jag ogilla på det allrahögsta. Man förvånades på alla håll och beklagade att en sådan man *så* blamerat sig. I politiken vet jag ingenting nytt, utom att förhållandet emellan England och Frankrike nu *anses* vara *något* förbättradt".

Vi gå nu till utvecklingen af Skandinavismens gerningar och skola snart hinna fram till hennes culmination.

XVII.

Midt i kriget.

Förbundstrupper inrycka i Holstein. — Danskarne utrymma Altona, julaftonen 1863. — Poster och Telegrafer. — Behofvet af svensk postbåt å tyska sidan. — Förslag om postföring genom Mecklenburg. — Tyska stormakterna inrycka i Schlesvig 31 Januari 1864. — Svenska postsäckarne nyttjas i Flensburg till hufvudkuddar åt tyska soldater. — Ett postkontor i krigstid. — Svenska och Norska rustningar. — Urtima storthing. — Gatuoroligheter i Köpenhamn emot konseljpresidenten Monrad, för Dannevirkes utrymmande. — Tyskarne inrycka i Jutland 19 Februari. — Danskarne retirera till Als 18 April. — Hamiltons afsked som envoyé i Köpenhamn. — Gatudemonstration af Stockholms skandinaver 5 Febr. — Möte för Danmark i Stockholm 6 Mars. — Derpå följande gatu-upplopp, mot ministrarne och mot polisen. — Hyllning af Manderström i Götheborg. — Fredsadress i Stockholm till konungen. — Storthingets reservation emot politisk förbindelse med Danmark. — Dess hyllning åt Manderström. — Hall contra Manderström, om försvarsförbundet. — Hamiltons svar. — Richter i Storthinget. — Manderström i Posttidningen. — Londonerkonferenser. — Danskarne utrymma Fridericia. — Vapenhvila 12 Maj. — Svensknorska eskadern, under prins Oscar. — Kriget utbryter ånyo. — Danskarne fördrifvas från Als och flykta till Fyen. — Modlöshet i Köpenhamn. — Ministerkris. — Fredsministèren Bluhme. — Parlamentering. — Fredspreliminärer i Wien 30 Juli. — Danska folkethingets missnöjen. — Nya tumskrufvar på Jutland. — Fredstraktat 30 October.

På tre sidor omslutet af Holstein, måste i första handen Hamburg få kunskap om och känning af den antågande *förbundsexecutionen* emot Holstein, ty der igenom måste trupperna marschera. Redan i Dec. 1863 hemställde jag hos

svenska utrikesdepartementet om förläggande till någon tysk hamn af svensk postångbåt, för att begagnas derest vår post under denna vinter icke finge passera Holstein, till och från Sverige. Mitt kontor hade det året haft att handlägga mer än 780,000 postförsändelser. Dagen före julaftonen utrymde danska garnisonen den sydligt i Hamburgs närmaste grannskap belägna holsteinska köpingen Wandsbeck, och straxt blef der Fredrik af Augustenburg utropad till "hertig af Schlesvig-Holstein". Påföljande morgon veko danskarne äfven från Altona, som besattes af tyska executionstrupper, hvarefter folkhopar på gatorna nödgade de ifrån Hamburg till Altonas jernvägsstation farande danska postiljoner, som medförde äfven svenska kontorets poster, att afkläda sig danska uniformen och anlägga en s. k. "schleswigholsteinsk" cocard, hvarjemte danska vapenskölden på vagnarne öfversmetades. Och nu på vintern var det dock endast på denna väg, svenska posterna kunde fortskaffas. Inom 27 Dec. hade detta våld genomförts öfverallt i Holstein, danske postmästaren i Elmshorn blifvit förjagad, alla holsteinska telegraftrådar afskurits, alla Altonatelegrafkontorets danska tjenstemän blifvit afsatta och ett nytt schlesvigholsteinskt blad i Hamburg, "Die Nessel", börjat agitera för danska hamburgerkontorets förvandling till schlesvigholsteinskt. Men ändå fick jag från svenska poststyrelsen icke annat svar af 4 Jan. 1864, än att "*om och när* executionen i Holstein eller fiendtligheternas utbrytande hindra postförsändningen genom Danmark, kontoret egde att derom meddela telegrafunderrättelse"; hon trodde alltså att när krig utbfyter och postgång afbrytes, få telegraferna spela fritt för hvem som vill, tvertigenom de fiendtliga lägren!

Nyårsaftonen skref jag att sedan den proklamerade nye hertigen af Schlesvig-Holstein — ett nytt rike, med hvilket Sverige icke afslutat någon postconvention — numera, sedan executionen upphäft all dansk posts befogenhet i Holstein, vore den, under hvars skydd vår svenska postföring der måste anses ega rum, kunde det gå oss ganska slätt, om a) den danska postföringen aldeles hämmades, b) danska postanstal-

ten i Hamburg förvandlades till schlesvigholsteinsk eller c) krig komme att följa på executionen; och 5 Januari måste jag skrifva att som vinterköld afbrutit postlinien Kiel—Korsöer, hade vår post i dag *måst* sändas öfver Rendsburg, der qvarstående danska trupper befästat sig i Kronverk och planterat kanoner bestrykande jernvägen, medan tyskarne å sin sida af samma stad låtit der inrätta en schlesvigholsteinsk postexpedition, hvadan conflict hvarje ögonblick kunde uppstå, så att jag nu måste anse ögonblicket inne att förlägga svenska postfartyg både på tyska och svenska östersjökusten, och helst med beräkning på Travemünde, dit svenska posten kunde fortskaffas af vår Lübecker-konsul. Härpå svarade styrelsen 11 Jan. att hon, som redan den 7 afstyrkt sådan af utrikesministern föreslagen utväg, af mitt anförande "ingalunda funnit skäligt frångå sin mening": att hon hvarken ämnat bemyndiga mig eller någon konsul att utfärda ordres åt postångbåtskaptener, och att hon af mig endast förväntar att jag utan dröjsmål anmäler *när* verkligt hinder hotar afbryta postförbindelsen. Det löjligt högdragna språket, med den barnsliga förevändningen om ordres åt ångbåtskapitener som saknar all både logisk och politisk raison, smakade allt för 'starkt af en något trånghalsad initiativbuteljs räddhåga att låta något uträttas af någon *utom* honom, och hade derjemte det väsendtliga felet att förbigå hurusom, sedan konung utnämnt mig till *postkommissarie*, jag var lika skyldig som berättigad både att föreslå och att åtgärda, antingen styrelsen ville det eller icke, och kunde icke ens af styrelsens sura miner berättigas att försumma tjenstepligt. Den 13 "anmälde" jag att som Danmark ernade försätta Schlesvig och Alsen i krigstillstånd och alltså afbryta kommunikationen med Holstein, så skulle svensk post sedan kunna föras hvarken från eller till mitt kommissariat genom Holstein, utan måste antingen blifva liggande eller falla i Hamburgs stadtposts våld, emedan krigsförklaringen skulle omintetgöra danska postanstalten i Hamburg. Den 14 tillade jag att om den starka kölden gjorde Trawemünde otillgänglig, vore Warnemünde den hamn, som längst plägade

förblifva isfri, och att Mecklenburgs öfverpostinspektör, på dess generaldirektörs vägnar, föregående aftonen besökt mig (uppå långt förut af mig under hand på eget bevåg gifven anledning) för att erbjuda svenska (och under dennas egid möjligen äfven danska och norska) postgången alla önskvärda villfarigheter, på det ingen af dessa länders postbefogenheter måtte behöfva falla i staten Hamburgs våld. Den 20 skref jag till styrelsen att jag ämnade tillsvidare antaga de Mecklenburgska anbuden, blott jag visste ångfartyg befintligt i Mecklenburgisk hamn, emedan jag eljest vore aldeles urståndsatt att för postgången åtgöra någonting, ty just i dag inmarscherade preussiska trupper i Hamburg för att inom kort jemte österrikiska besätta Schlesvig. Och den 26 begärde jag att nu få *anses hafva fullgjort* styrelsens begäran af d. 11, att jag skulle utan dröjsmål anmäla *när* verkligt hinder hotar afbryta postförbindelsen, ty nu vore allt dertill färdigt och sedan kunde vår post icke undgå att falla i tyska händer. tillochmed kanske af tyska generaler seqvesteras.

Den 25 Jan. befallde mig styrelsen i bref, som framkom d. 31, svara Mecklenburg, att "*om och när*" (återigen!) spärrning af postgången i danska (!) hertigdömena denna vinter eller vår inträffade, ville styrelsen *taga under ompröfning* frågan om Warnemünde. Jag verkställde uppdraget samma 31 Jan. genom bref till Schwerin. Men denna dagens svenska post var den sista, som före krigets utbrott anlände till Hamburg. Den samma dagen inryckte nemligen stormakternas tyska trupper i norra Rendsburg, alltså i Schlesvig. Mina ledsamma förutsägelser uppfylldes till punkt och pricka: Krig utbröt, postgången tvärstannade, telegraferingen afskars, danska postanstalten i Hamburg kunde ej vidare fortskaffa våra poster, alla vägar stängdes dels af kriget, dels af ovanligt stark vinterköld. Den post, som jag på e. m. afskickade åt Sverige, fann, vid ankomsten på aftonen till norra delen af Rendsburg, icke mer någon dansk postman, emedan de alla på eftermiddagen flyktat åt norden, och posten skulle blifvit liggande om icke en dansk tullkarl, som ännu fanns qvar,

hade fått det goda infallet att inkasta den uti det på natten till Flensburg afgående jernvägståget. Så lyckliga voro ej posterna *från* Sverige (28—31 Jan.): de blefvo liggande i Flensburg och tjenade der till hufvudkuddar åt tyska soldateskeu. tills man efter mycket sökande i alla riktningar återfann dem, så att de ändtligen den 9 Februari kunde inträffa i Hamburg. Den våda, de lupit, förblef correspondenterna okänd, och dröjsmålet skrefs på krigets räkning, ehuru det genom mindre halsstarrighet hade kunnat förebyggas. Jag bör dock rättvisligen erkänna, att ännu högre svenska autoriteter i Sverige än postverkets ända in i det sista dygnet ihärdigt betviflade att tyskarne skulle göra allvar af sitt krigshot.

Den 1 Febr. hade Sverige ingen annan postväg till utlandet än Haparandas och Grislehamns, ingen annan telegrafväg än öfver Haparanda, Petersburg och Preussen. Nu visade sig hvad en sådan utpost som min, ett "kommissariat" på utländsk botten, i krigstid kunde få att göra, vare sig att dess generalstyrelse ville eller icke ville att det skulle göra någonting alls. Allmänheten kastade alla sina nordiska bref till mig, fastän jag var t. ex. rakt förbjuden att fortskaffa ett enda norskt. Alla postcheferna infunno sig den dagen hos mig för att bedja mig fortskaffa deras poster, och just den dagen hade svenskarne kunnat diktera lag för Tyskland, om ett svenskt ångfartyg stått till kommissariens förfogande, färdigt på tyska sidan. Men då jag intet besked kunde gifva, ryckte de på axlarne och insågo sig hafva mycket lätt spel med ett land, som röjt så starrblind likgiltighet. Ty Sverige var den enda makt, som då hade kunnat skaffa fartyg, sedan hvarken danska eller tyska för krigsfarans skull kunde våga sig ut. Att sända min post med kurirer, landvägen tvertigenom de stridande arméerna, var numera så mycket orimligare att försöka, som tyska trupperna tillochmed trodde att Sverige skulle komma med i kriget för att hjelpa danskarne. Denna dag var svenska postpolitikens Sadowa-nederlag. Den var också för min postanstalt och för mig sjelf den brydsammaste under hela min tjenstetid. Jag telegraferade öfver Torneå till

regeringen och till postverket om danska postgångens upphörande; till Lübeck, Wismar, Rostock för utrönande af hamnarnes isbeläggning och för förberedande af sannolik ankomst af svenskt postfartyg; till Schwerin om tillstånd till posttransport genom Mecklenburg och om hastig verkställighet af nödig befunnen ny belysning vid inloppet till Warnemünde. Jag emottog besök af danska och preussiska postcheferna i Hamburg, som förklarade sig icke kunna fortskaffa post: af geheimepoståder från Berlin med officiösa förfrågningar, om sätt och vägar för ny postbefordran till Sverige: jag höll förberedande aftal med Mecklenburgske postchefen om mina posters förpackning och försändning "om och när" jag finge besked ifrån Stockholm, till hvilken hamn de borde sändas. o. s. v. Ändtligen vid midnatten kom telegramm från svenska poststyrelsen att ångbåt skulle komma till Warnemünde. Natten åtgick till ny förpackning af svensk och norsk post så som denna hamn och den af Mecklenburg erbjudna basis för vilkoren erfordrade; telegrafering till Rostock om postens förestående ditkomst; cirkulärskrifning till samtliga postanstalter i Hamburg och stadens tidningar; interimsinstruktion för Ystads postkontor som nu skulle få hela brefmassan öfver sig, om posternas fördelning der; telegrafering till Sveriges och Schwerins poststyrelser om min nästa dag förestående ankomst till Schwerin för första aftalets upprättande, samt erbjudande till danska postchefer, att taga hans danska och norska postsäckar under mitt embetssigill genom Mecklenburg (liksom under föregående kriget skett öfver Wismar), och så kunde min första svenska post öfver Rostock afgå från Hamburg den 2 Febr. kl. 6 på morgonen.

Men i Rostock fick den vänta tills den 5. Ty äfven i Sverige hade vederbörande så föga förberedt, att när ordres om utrustning affärdades till Ystad, der fartyg låg, fanns ingen besättning, utan befälhafvaren måste sammanrafsa en sådan på gatorna, så att afresan fördröjdes.

Förmiddagen den 2 åtgick för mig till besvarande af åtskilliga förfrågningar från postverk och gesandtskaper: efter-

middagen afreste jag till Schwerin, och confererade på aftonen med dervarande öfverpostinspektorn. På natten skickades mig dit ifrån Hamburg trenne telegrammer från Sverige: två ifrån utrikesministern, hvaraf det ena *befallde* mig att träffa nödiga öfverenskommelser med Mecklenburg och det andra medgaf att dansk post finge befordras med de svenska ångfartygen, samt ett ifrån poststyrelsen, att dessa fartyg skulle blifva två. Med stöd af dessa telegrammer aftalade jag den 3 med generalpostdirektören Pritzbuer grunddragen till svensk-mecklenburgisk postöfverenskommelse, mycket fördelaktiga och utgörande jemväl fröet till en gemensam skandinavisk postförening eller åtminstone postföring på Östersjön, för lindrigaste pris. Eftermiddagen afreste jag till Rostock, för att tal med dervarande postchefen, som nu var öfverlupen af alla kontinentens poster till Skandinavien, och den 4 besökte jag Warnemünde dit första fartyget då ankom, i hopp om någon notis eller instruktion för mig ifrån poststyrelsen. Men sådant fanns ingenting.

Vid återkomsten till Hamburg, den 5, förefann jag bref från Pritzbuer af innehåll att, några timmar efter min afresa från Schwerin d. 3, hade dit ankommit telegramm från svenska poststyrelsen, som aldeles ignorerade min dervaro och begärde *directa* underhandlingar emellan begge styrelserna. Den mecklenburgska ansåg sig nu löst ifrån sina uppgörelser med mig, och fann sig oförhindrad att skrufva upp sina fordringar. Den höga visheten i beslutet att genom en sådan åtgärd så djupt kränka svenske postkommissarien, som dock städse ådagalagt bona fides och gjort så godt han kunnat, må vara en smaksak: men klokheten af att i det ögonblicket inför främmande land låta påskina den disgrace eller det misstroende, hvari jag stod till min öfverstyrelse, är icke lika lätt försvarlig, ty först och främst var det ju altid klart att hvad helst jag uppgjorde måste förblifva provisoriskt och beroende af min öfverstyrelses sanction, och derjemte tillhör det politikens a. b. c. att all splittring försvagar. Örfilen åt utrikesministerns telegramm till mig var *hans* ensak. Nu uppställde

Mecklenburg strängare och ofördelaktigare paragrafer (under öppet erkännande af preussisk påtryckning), hvilka svenska poststyrelsen utan mitt hörande oförändradt *antog*. Sådant är ock altid det lättaste.

Under tiden gick kriget sin gång, och jag hade derjemte att hålla mig färdig till brådstörtad flyttning till Sverige, "om och när" Sverige blefve i kriget activt inblandadt. Agitationen i Sverige och Norge för en sådan inblandning var mycket liflig, och benägenheten hos konung Carl mycket stark. I Sverige hade han redan fått creditiv och der hade han makt öfver landets trupper, men i Norge hade han inga anslag till krigsbehof och der behöfdes storthings samtycke för att föra trupper utom gränsen. Redan i nyårsveckan, efter ett i Stockholm hållet sammansatt svenskt och norskt statsråd, talades om urtima storthing. Ordres gåfvos att påskynda de utrustningar, som storthing förut i alla händelser beviljat. I norska Morgenbladet lästes uppmaning till norska officerare att skyndsamt söka anställning i danska arméen för att vinna kännedom om krigföring. Aftal träffades med Åkers verkstad om upprefflande af äldre och nyare kanoner. Skandinaviska studenterna telegraferade vid sina nordiska årsfester till hvarandra om nordens enhet. Tjuguen Stockholmsfruar uppmanade till insamling och förfärdigande af ullgarn, yllestrumpor och andra yllepersedlar åt danska soldater, och exemplet följdes öfverallt. Tjugufyra Stockholmsherrar inbjödo till insamling åt danska soldaters i behof stadda familjer. Svenska ynglingar dels ur skarpskytte- och militär-corpser, dels andra, gåfvo sig af åt Danmark såsom frivilliga för dess armée. Den 19 Jan. utfärdades kallelse till *urtima storthing* 14 Mars. Den 23 Jan. hölls allmänt möte på börsen i Christiania till öfverläggning om bästa sättet att hjelpa danskarne. Notisen att Slesvigska gränsen den 1 Febr. blifvit af tyska stormakternas trupper öfverskriden, att de den följande dagen haft 6 timmars strid mot danskarne vid Missunde med betydlig förlust å båda sidor samt att således blod redan spilts, uppjagade yttermera den nordiska agitationen. Ännu värre blef det

sedan man i Sverige och Norge de följande dagarne erfarit att danskarne d. 5 utrymt Dannevirke och d. 6 staden Schlesvig, samt att köpenhamnsbefolkningen deröfver blifvit så rasande att man ville hemkalla danske generalen de Meza "för att stå till ansvar", och tillställt gatuoroligheter emot den nye konseljpresidenten Monrad, dem de kallat landsförrädare för det han under flykten redigerat en proklamation till hären, som tycktes visa att han på förhand vetat om Dannevirkeutrymmandet, innan det skedde. Fædrelandets Ploug hade fått bref. som tillagt *honom* samma benämning: landsförrädare. Dagen efter tumultet sade Monrad i Folkethinget att "uppgifvandet af Dannevirke är begynnelsen till en kraftig kamp". I Mariæstad firade man den 7 "danskarnes *framgångar* vid Missunde och Dannevirke" med fackeltåg o. s. v. I Stockholm var den allmännaste ehuru icke högljuddaste stämningen just samma dagar att vi *icke* borde deltaga i kriget, om ej England gjorde det, men norska statsrådet Wergeland uppgjorde just då i svenska hufvudstaden med konungen, *hvilka* trupper skulle inkallas så snart England decidcrat sig. Den 19 inryckte tyskarne i Jutland, besatte Kolding, belägrade Düppel och Fridericia; men den 24 förklarades inryckandet i Jutland hafva varit endast en tillfällig, för långt utsträckt recognoscering; hvilket icke hindrade lord Russel att i engelska underhuset den 26 förmoda att Jutland komme att *förblifva* besatt såsom skadeersättning för kapade tyska fartyg, på samma gång han tillkännagaf att konferenser skulle blifva öppnade i London. Den 12 Mars stodo tyskarne redan i Aarhuus i Jutland. Och innan konferenserna hunno öppnas, stormade tyskarne Düppelskansarne och danskarne retirerade till Als den 18 April.

Den 14 Februari hade svenska sändebudet grefven Henning Hamilton tjenstledig afrest från Köpenhamn till Stockholm. och redan den 19 på begäran fått afsked, ehuru detta icke kungjordes förrän den 4 Mars. Man antog att han afgått af missnöje dermed att Sverige icke redan kommit Danmark till hjelp. Den 5 April skrefs derom från Stockholm

till Götheborgs Handelstidning att han "ansett sitt samvete fordra att han skulle afgå från envoyéskapet". Gatubefolkningen i Stockholm uttryckte på annat sätt sina sympathier i samma riktning: först den 5 Februari, då 8 à 900 personer på aftonen begåfvo sig in på den stora gården till danska envoyén grefve Plessens boning, ropade lefve och hurrade för Danmark, danska arméen, danska grefven och fick af denne svar samt afsjöngo sånger och bland dem på Plessens begäran svenska folksången; sedan, qvällen derpå, började en stor folkhop samlas omkring några, som utanföre Schweitzeriet n:r 15 å Drottninggatan höllo högljudda tal och kannstöperier om danska arméens ställning m. m., hvarpå folkhopen böljade uppåt gatan ända tills uppemot Observatoriibacken, men skingrades af polisbetjening som fasttog uppviglarne; vidare i sammanhang med ett utlyst "möte för Danmark" Söndagen den 6 Mars, hvarefter uppstodo våldsamma upplopp. Mötet, som egde rum i de la Croixs stora sal, hvilken blef uppfylld ända till trängsel, öppnades af grosshandlaren Wallenberg, som föreslog tre resolutioner, dem inbjudarne (rektor Siljeström, riksgäldsfullmäktigen S. Ödman m. fl.) redigerat: att mötet hyste de lifligaste sympathier för danskarne, att det ansåg Danmarks strid såsom en strid för hela Nordens sjelfständighet och att det ansåg Sveriges ära och fördel mana till kraftigt uppträdande, hysande den tillförsigt att, när Regeringen finner tiden vara inne, folket är villigt till de nödiga uppoffringarne. Såsom talare uppträdde amanuensen Wieselgren, theaterförfattaren Hedberg, docenten Odhner, aftonbladsutgifvaren Sohlman, upsalamagistern Hedin och Wallenberg. Resolutionerna antogos naturligtvis enhälligt. Kort efter mötets slut (½ till 9 e. m.) upptågade stora folkmassor, som dittills hurrat och hojtat på Brunkebergs torg utanföre möteslokalen och åhört folktalare under bar himmel, till kongliga slottets borggård, der man sjöng och hurrade för konungen, vidare till prins Oscars palats, der samma scen förnyades. Derefter vidtogo oordningarne, som upprepades trenne aftnar å rad långt framp å nätterna och bestodo uti skrän, fensterinslagnin-

gar hos ministrarne Manderström, Gripenstedt, Bredberg och illochmed De Geer samt hos åtskilliga andra personer der ministrar troddes bo, men förnämligast hos Manderström, om vilken i folkskarorna yttrades att "man skulle se hans hjert-blod", "man ej nöjde sig med mindre än hans lif" o. s. v. och hos hvilken man äfven försökte att spränga upp ministe-rhôtelets portar. Mer än vanligt många bättre klädda perso-ner deltogo i dessa uppträden och tycktes leda dem; flera af arbetsklassen vittnade att en "fint klädd herre" bjudit dem öbak och "mycket" pengar för att deltaga och för stenkast-ning. Uti Manderströms boning funnos aderton stenar qvar-liggande inne i rummen, 70 hade studsat mot ytterväggen och ago nedfallna utanföre; inne i Adelsvärdska huset, der Gri-penstedt troddes bo — som ansågs hafva den väsendtliga andel krigets afböjande å svensk sida, att han sedan flera andra konungens rådgifvare begynnt gifva efter för konungens önsk-ningar slutligen svarat, att han skulle samtycka derest grefve Hamilton i hans ställe öfvertoge finansportföljen — 20 ste-nar o. s. v. Polisbetjeningen blef, isynnerhet första aftonen, mycket misshandlad och slagen, och polismästaren Wallenberg skonades icke. Han försökte de första dagarne att utan väp-nad styrka blifva herre öfver upploppen, rensade torgen från folksamlingar genom vattensprutning och kufvade de mest trängstyrige med stryk af polisbetjenternas battonger, hvilka i Strikes lånade men hos oss ovanliga methoder väckte ytter-lig förbittring både hos de s. k. "lugne åskådarne", som for-dra i vårt land för sig ett privilegium att ostörda få "se på" — nen dermed nu tagit sig vatten öfver hufvudet, och hos tu-multuanterna, som fingo rapp, af hvilka somliga i sådan viller alla träffat orätt man, och dem de misshandlade polisbetjen-terna möjligen emellanåt lemnade friare lopp än man önskat. Från den tiden blef raseriet emot polisen hos Stockholms kra-vallister permanent och motstånd emot ordningsmakten dag-ordning, hvilket bedröfliga förhållande äfven en vecka derefter utbröt i nya kravaller, bestående af riktig klappjagt efter po-lisbetjenter den 13 och 14 Mars, hvarvid icke blott många

polisbetjenter svårt skadades, äfvensom manskap ur kavalleripiketerna, utan också begge polismästarne och underståthållaren misshandlades under skränet "ned med polisen, ned med Wallenberg", hos hvilken sistnämnde fenstren krossades, liksom på många andra ställen i staden och tillochmed ute på Djurgården. Fenster inslogos icke blott på dussintals ställen, utan flera polisvaktkontor stormades *så*, att både fensterkarmar och dörrar sönderslogos och hästgardes patruller måste öfverallt komma kontoren till undsättning. Flere af de häktade innehade lifsfarliga vapen och flera bättre klädda personer uppträdde äfven nu såsom ledare. Öfverståthållaren såg sig slutligen nödsakad att genom allmän kungörelse *uppmana allmänheten till anklagelser emot polisen*, och justitiekanslern fullbordade olyckan genom att anbetalla *åtal emot den Wallenberg som var polismästare*, i stället för emot den som öppnat mötet hos la Croix. Härigenom fingo naturligen tumultuanterna nytt mod, och för alla kommande tider. Dessa Marsuppträden 1864 öppnade ögonen på många och kastade ett outplånligt odium på hela skandinavismen. I ett bref af den 15 Mars från en mycket lugn och opartisk person i Sverige kallades uppträdet "en följd af Sohlmans danska galenskap" och tillades: "så kommer saken nog att betraktas i alla tider."

En del af ministrarne och bland dem Manderström hade emellertid, likasom konungen, afrest åt Christiania med anledning af det förestående urtima storthinget. De förra togo vägen öfver Götheborg, uppehöllos der af storm, och fingo sålunda god tid att der emottaga hyllningar för deras fredskärlek. Redan före deras afresa hade i Stockholm begynnt uppsättas en *fredsadress* till konungen, till protest emot mötet och tumultet, med anhållan att konungen måtte blifva trogen sitt löfte vid afskedet från ständerna, att "icke i vågskålen lägga svärdet utan att beräkna huruvida ändamålet kan vinnas genom de medel som stå oss till buds". Göthebergarne demonstrerade, vid en bankett den 12 Mars för 250 personer för De Geer, Manderström, Lagerstråle och Thulstrup. Grosshandlaren Ekman, som föreslog deras skål i ett utförligt på-

lemiserande och opinerande tal, sade att detta samhälle älskade mer fredliga än krigiska idrotter, men skulle gerna underkasta sig de sednare när ett verkligt gagn dermed kunde åstadkommas. Manderström tackade för skålen uti ett längre, redogörande politiskt föredrag, hvari han särskildt betonade att det s. k. "retrograda" meddelandet till Danmark vid förra årets slut (om större krigsförsigtighet å Sveriges sida), om hvilket också Russell talat i engelska parlamentet, hade Sverige afgifvit äfven *redan i September 1863*. De Geer drack för Götheborgs välgång och tackade för den uppmärksamhet och den uppmuntran, som visats honom och hans embetsbröder. På Manderströms offentliga yttranden kunde naturligtvis intet spörjas af hans inre sinnesstämning, men i det enskilta var han icke förbehållsam. En af hans och mina vänner skref mig den 20 Mars: "Långt innan man anade utbrottet af Skandinavismen, den 20 Febr., skref M. till mig att han flera gånger velat slå vantarne i bordet, men tillade: det är lika svårt för mig att slippa ett embete, som för andra att få ett sådant".

Vid *storthingets öppnande* den 14 Mars (till hvilken dag de svenska statsrådsledamöterna, hindrade af stormar, *icke* hunno fram) sade konungen i throntalet att han sammankallat det för att genom "dess beslut kunna erhålla enahanda handlingsfrihet för Norge, som han redan var i besittning af för Sverige". Propositionerna med afseende å danska frågan angingo tillstånd att få använda norska linietrupper och roddflottiljen till bistånd åt Danmark, att få 500,000 speciedaler extra tillskott till försvarsverket och få använda ytterligare 300,000 sedan kallelse utfärdats till nytt storthing. Vidare begärde konungen ett hemligt utskott, som under tystnadslöfte skulle få sig meddelade åtskilliga diplomatiska aktstycken. Thingets vanliga femtonmannakomité föreslog 23 Mars bifall till propositionerna, och sade: "Ehuru den stora pluraliteten af norska folket säkerligen *icke* önskar någon närmare politisk förbindelse mellan de förenade rikena och Danmark, skulle dock Danmarks undergång i hög grad väcka norska

folkets deltagande... Med förtröstan på Konungens vishet och med tillit till den man, som leder de förenade rikenas yttre angelägenheter (Manderström), vill komitén *icke* föreslå att i stortingets beslut intages såsom *uttryckligt* vilkor att interventionen i Danmark skall ske under en betryggande allians (En minoritet af 7 röster, bland 15, önskade få uttalad att nödvändig säkerhet icke kan vinnas för de förenade rikena, så vida icke England och Frankrike äro allierade). Komitén sluter sig till den mening, som delas af de förenade rikenas regeringar. Dessa ha icke visat någon böjelse att kasta sig ensamma i striden". Stortinget biföll den 29, efter 5 timmars debatt och flera röstningar, denna komiténs framställning, till och med det antiskandinaviska yttrandet (ehuru detta endast med 57 mot 54), och alla de svenska statsrådsmedlemmarne åhörde hela debatten. En annan var nog också der: Fædrelandets Ploug körde som bäst sina fåror i Christiania, dit han ankommit den 25 Mars (Aftonbladets Sohlman besökte i medlet af Juni Köpenhamn). Christianias borgmästare och främste industriidkare utfärdade inbjudning till storartad bankett för Manderström annandag påsk, men grefven undanbad sig bestämdt denna artighet. Konungens afskedstal från thronen vid thingets upplösning 31 Mars var mera oscillerande emellan krig och fred, än hans throntal till svenska ständerna vid riksdagens upplösning varit.

Han gick redan då så att säga hafvande med planen till den nya Kalmarunion, som han straxt derpå, regeringarne oåtsporda, enskildt föreslog i Köpenhamn, och hvilken möjligen kunde behöfva stödjas till svärds. Vi skola redogöra för den planen i ett följande kapitel. Märkligt var norska Morgenbladets försök att utlägga såsom *triumf* för den politiska skandinavismen ofvannämnda votum 57 mot 54, emedan flera bland de 57, och äfven bland komiténs medlemmar ett par, sagt att de *icke* vore emot en förening med Danmark på *unionistisk* grundval, utan blott ville förhindra en del af Danmark (öarne) att införlifvas med Sverige, och sålunda vore emot en *dynastisk* union.

Svenska tidningar yrkade nu med mycken häftighet på offentliggörandet af vissa *diplomatiska actstycken*, hvilka äfven Norges storting utan framgång begärt, så att Posttidningen måste officiöst svara hvad Norska regeringen redan svarat thinget: "att man ej får lemna ur sigte en diplomatisk consideration, hvars iakttagande är ett vilkor för att oförbehållsamma och uppriktiga meddelanden från främmande makter kunna väntas." Efter Hall hade såsom läsaren vet Monrad vid årsskiftet blifvit konseljpresident i Danmark, och denne *Hall* hade, kort före tumultet i Stockholm, till sina valmän hållit ett tal, särdeles uppretande skandinavismen emot Manderström, och hvari han bland annat påstått att Sverige och Norge fullständigt hade gillat danska regeringens (Halls) politik under det sista året, och att "dagen efter Novemberförfattningens antagande den slutliga fullmakten till försvarsförbundets undertecknande från Stockholm afsändes", hvilket Manderström förnekade, men hvarmed Hall ville bevisa att Sverige begått löftesbrott i sista stund, hvilket just utgjorde skandinavernas värsta gravamen emot M. Uti en skrifvelse till danska Dagbladet tillade Hall att fullmakterna till försvarsförbundets afslutande voro färdiga, för honom utfärdad af Fredrik VII, och "jag vet att grefve Hamilton under d. 16 Nov. egde kunskap om att hans regering, som då fått underrättelse om riksrådsvoteringen den 13, betraktade frågan om förbundets afslutande så till vida afgjord, att den nödiga fullmakten oförtöfvadt skulle komma honom tillhanda. Huruvida fullmakten verkligen ankom till grefve Hamilton är mig icke bekant." Dertill svarade grefve Hamilton i svenska posttidningen för 4 April, att han den 19 eller 20 Nov. verkligen muntligen yttrat att han *dagligen väntade* den för traktatens afslutande nödiga fullmakt. "Herr konseljpresidenten var således fullt berättigad till antagandet, att jag sedermera bekommit densamma... *Om* således antingen Herr Hall eller jag begått ett misstag, som förtjenat allmänhetens uppmärksamhet, så är det jag, och är det på mig, ansvaret bör falla."

Detta var skrifvet 22 Mars, således en vecka *innan* Richter i norska storthinget den 29 talade om "den mörkaste punkten i vår diplomati, den ljumhet och tillbakadragenhet som inträdde vid Fredrik VII:s död, och hvilka frambragte intrycket att Danmark stod alldeles isoleradt, så att Tyskland tog mod till sig och vältade de österrikiska och preussiska härarne öfver Danmark." Till svar på Hamiltons posttidningsartikel infördes officiöst i P. T. för 9 April ordalydelsen af *Manderströms depesch af 16 Nov.*, i hvilken general Bildts beskickning med ett bref till den nye konungen omförmäldes. nya kreditiver för Hamilton hos denne öfverskickades och följande strof äfven förekom: "Jag har i går mottagit norska regeringens utlåtande om allianstraktaten. De uti detta afseende inledda underhandlingar komma att fullfölja deras naturliga gång, och från vår sida åtminstone skall ingenting blifva förändradt i våra tänkesätt och våra afsigter. *Det torde likväl blifva lämpligt att dröja något, för att erfara hvilka åsigterna från Danmarks sida äro.* I alla händelser hoppas vi att förhållandena emellan de båda regeringarne skola blifva desamma som hittills." Derjemte citerades ordalagen i Manderströms uti sammansatt svenskt och norskt statsråd den 27 Oct. framställda förslag till *instruktioner* vid underhandlingen om allianstraktaten, af hvilka synes att om konung Carl sjelf skulle befinna sig i krig, eller ega grundad anledning befara fiendtligt anfall mot egna länder, vare sig vid den tid då konungen af Danmark påkallar hjelpcorpsens afsändande, eller sedan densamma blifvit till danska staterna öfverförd, så förfalla de genom denna traktat ingångna förbindelser; samt att en särskild deklaration dessutom borde till Danska hofvet aflemnas, af innehåll att "om Danmark skulle taga initiativet till ett anfall mot Tyskland, vare sig till lands eller sjös. eller ock att krig mellan Danmark och Tyska Förbundet skulle uppkomma af *någon i traktaten icke förutsedd anledning*. förbehåller sig Sverige-Norge att, *utan hinder af ifrågavarande traktat, fritt besluta* öfver den politik, deras regering i sådan händelse kan komma att följa". (Det var den *18* Nov..

konung Christian sanctionerade riksrådsgrandlagen.) Svenska tidningarne öfveröste Manderström, med anledning af Hamiltons artikel, likväl fortfarande med hårda tillmälen och insinuerade att fullmakten åtminstone varit *i Stockholm färdig*. Dertill svarade då d. 13 April i P. T. en insändare att sådant vore aldeles likgiltigt, då alla äro ense om att den *aldrig blifvit afsänd*, ty "dylika fullmakter innebära alltid rättighet att underhandla *i enlighet med de* för den befullmäktigade utfärdade *föreskrifter*." En i Köpenhamn f. n. sig uppehållande svensk bemötte samtidigt allvarligt en serie artiklar, kallad "Sverige och Norge", i hvilka Fædrelandet på föga vänskapligt sätt for ut emot begge dessa länder. Ploug insåg nu att han "oleum et operam perdidit." Det var *hans* ministrar, som bringat Danmark dit, der Sverige-Norge icke kunde följa det.

Under det europeiska makterna bemödade sig att bringa till stånd "*Londonerkonferenser*", dem tyska stormakterna och tyska förbundet alltjemt visade lust att undvika eller uppskjuta, påskyndade de tyska armeerna sina operationer, och så snart de den 18 April tagit Düppelskansarne och danskarne retirerat till Als, skickades största delen af preussiska armeen till Fridericia och i Berlin beslöts att hela Jutland skulle besättas. Preussens konung afreste den 21 sjelf till armeen. I Sverige väcktes samtidigt förslag att uti de förenade rikena den 14 Augusti, årsdagen af konventionen i Moss (1814), fira ett halfsekels "fredsjubilæum." Konung Carl besökte aldeles samma 21 April fältläkarekontoret i Stockholm, för att noggrannt skärskåda effekter och persedlar för arméens sjukvård i fält. Den 20 hade i London konferenserna öppnats, utan att fullmäktige för någon tysk makt infunno sig, ehuru de dock den 25 tillstädeskommo. Der disputerades och diskuterades hit och dit. England föreslog vapenhvila med fortsatt blokad. Efter långvarigt bombardement utrymde danskarne sjelfva Fridericia vid början af Maj, tyskarne sade i följd af myteri, hvilket danskarne förnekade, ehuru det väl icke var aldeles fritt. I de samma dagarne tycktes vestmakterna befara pla-

ner om ett nytt "Sinope", ty den 2 Maj sade Moniteuren att engelska flottan skulle gå till Östersjön, och i Engelska parlamentet upplystes att England beslutat *icke* ditsända sin flotta, "sedan Österrike på tillfrågan lofvat att icke gå dit med sin". I stället gick Österrikes flottilj till Helgolandstrakten, der ett sjöslag stod 9 Maj nära Cuxhafen, i hvilket en österrikisk fregatt genom brand blef illa åtgången, danskarne behöllo platsen men den brända fregattens chef blef contreamiral. Aldeles samma dag blef ändtligen londonerkonferensen ense om *vapenhvila* på en månad från 12 Maj.

Just som vapenhvilan beslöts, hade konung Carl gifvit ordres om utrustning af *svenska och norska eskadrar*, om öfningsläger på Gardermoen och Ladugårdsgärdet. Den 4 Maj befallte K. M:t att ångskeppen "Stockholm" och "Carl XIV Johan", ångkorvetterna "Thor" och "Orädd", kanonångsluparne "Gunhild" och "Alfhild," ångfregatten "Vanadis" och ångkorvetten "Gefle" skulle samlas den 16 å Hakefjord vid Götheborg och förenas till en eskader med från Norge utkommenderade ångfregatterna "Kong Sverre" och "St. Olaf", ångkorvetten "Nidaros", skonerten "Gler" samt kanonångsluparne "Glommen", "Saugen", "Sarpen" och "Rjukan"; och till eskaderchef utnämndes viceamiralen hertigen af Östergöthland, hvilken skulle hafva till flaggkapten kommendören von Diederichs och till diplomatisk canslichef kabinettssekreteraren Sandström er. Hertigen afreste från Stockholm den 17 Maj och hans yngste bror fick bestrida brigadchefsbefattningen vid Lifgardesbrigaden i Stockholm under hans frånvaro. Prins Oscar embarkerade samma afton i Götheborg korvetten Thor och öfvertog den 18 befälet å eskadern, som indelades i tre divisioner under kommendören Valeur, kommendörkapitenen Hawerman och norske kapitenen baron Finn Wedel-Jarlsberg. De två förstnämnde begåfvo sig den 21 till sjös, medan den tredje utförde öfningar i Götheborgs skärgård. Den 23 lemnade amiralsskeppet Thor Hakefjorden, styrande kurs nedåt jutska kusten förbi Lessöe, fick i sigte Forsnæs och vände norrut, passerade på aftonen mellan

Anholt och Lessöe, satte kurs på Arendal dit den ankom den 25, ankrade den 27 åter på Hakefjord dit eskaderdivisionerna åter samlades för att emottaga konungen, som den 28 från Götheborg med "Kong Sverre" reste till Christiania, dit han lyckligen ankom den 29. Kryssningsstationen för eskadern var emellan Öresund och Lindesnæs. Konungen besökte i Norge lägret vid Gardermoen och bodde i lägret. Den 4 Juni återkom han till Christiania, afreste den 8 å Kong Sverre, inspekterade eskadern å Hakefjord, dansade i Götheborg och återkom den 10 till Stockholm. Den 12 Juni for Hertiginnan af Östergötland med sina barn från Hakefjord, dit hon kommit d. 11, med Thor till Skåne för att bo på Kulla-Gunnarstorp. Den 16 var eskadern, som nu afslutat de vigtiga "exercisöfningarne", färdig att gå till sjös — då ordre ankom om fartygens återsändande till närmare sina ordinarie stationer. Den 17 och 18 användes till eskaderns upplösning, den 19 begåfvo sig de svenska fartygen till Carlskrona och de norska till Christiansand. De flesta bref, jag fick ifrån Stockholm i början af Juni, voro fulla af infall och drift i anledning af Sandströmerska eskaderkommenderingen, hvilken ansågs kasta ett sken af löjlighet öfver hela denna "eljest bedröfliga sjöexpedition". Den 2 Juni skrefs mig från ett hafsbad på franska vestkusten: "Tiden användes till att hålla utkik efter Sandströmers flotta. Man trodde här hans afsigt vara att med de till hans disposition ställda eskadrarne afsegla till Amerika, för att genom Washingtons bombardering tvinga Lincoln till fred, tillfångataga Grant och Seward samt låta utropa sig sjelf till diktator." Vid midsommaren skrefs: "Svensk-norska eskadern är nu upplöst: orsaken är den, att pengarne redan tagit slut: dylika tillställningar äro rätt dyra, minsann." — Men lägret å Gardermoen hölls i det längsta ihop, likaså sjöfolket å stationerna, allt under väntan på Londonerkonferensernas utgång, så att de norske gutterne blefvo otåliga och en dag i medlet af Juli, då soldaterne öfvades att storma en höjd, ropade "på skämt (?)" en af de framrusande karlarne: "Låt oss göra myteri, gossar,

och gå till Danmark! Vi äro trötta på denna långa väntan!" hvilket kamraterna besvarade med lifliga hurrarop. Morgenbladet började klaga öfver penningbristen och huru den halfva million, som statskassan dragit in af bankens rörelse för att dermed betäcka krigsrustningar och truppsamlingar, tryckte och förlamade affärsverksamheten: "Huru ruinerande skulle då icke deltagandet i ett krig bli för vårt fattiga land!" Konferenserna voro nu redan utan resultat upplösta och Danska folket hade börjat allvarligen ropa på fred, men icke förr än i slutet af Juli kommo ordres om definitiv afrustning.

Konferenserna hade icke fört till önsklig utgång. Tyskarne hade skrufvat upp sina fordringar till jemnbredd med de fördelar, kriget förskaffat dem; Danmark, der Monrads ministère ännu höll sig uppe, hade hållit styft på sitt "non possumus" och den 6 Juni gått in på Slie-linien såsom sitt yttersta medgifvande samt i vidrigt fall vägrat all förlängning af vapenhvilan. De vänligt sinnade makternas råd, truppernas missnöje i Fridericia och Jutarnes starka otålighet öfver det rådande Fædrelandspartiet i Köpenhamn, som så utan allt förnuft gaf dem till pris åt tyskarnes starka tryck, — hvilket i sin ordning just var en tumskruf för att hjelpa bort detta Ploug-Monradska parti, dessa "demokrater af 1848" om hvilka Preussen redan på våren förklarat att så länge de sute vid Danmarks styre kunde ingen säker fred erhållas — ingenting hade ännu förmått släcka det partiets blodtörst. Redan den 10 Juni hade grefve Manderström skrifvit till svenska ministern i Köpenhamn (Björnstjerna): att om Danmark ännu en gång skulle gripa till vapen, hvarken Frankrike eller England synas kunna förmås att lemna det aktivt bistånd och att de ansträngningar, som i denna riktning blifvit gjorda af svenska sändebudet i London, blifvit mötta med formligt afslag; att Palmerston förklarat för grefve Wachtmeister att ingen engelsk ministère skulle vilja föra krig för denna sak, och att således Sverige icke heller kunde kasta sig in i ett krig, som alla våra medel icke skulle vara i stånd att föra in på en ny bana; samt att Björnstjerna skulle öppet

säga danska regeringen att den icke kan göra räkning på vårt materiella bistånd med mindre vi finna allierade, som kunna gifva vår hjelp ett verkligt eftertryck. Den 25 Juni afbrötos och *upphörde Londonerkonferenserna*, Danmark afslog förnyandet af vapenhvilan, tyska stormakterna beslöto att uppmana äfven tyska förbundet att förklara Danmark krig och den 26 på morgonen började preussarne ånyo att beskjuta Als, medan Danmark å sin sida åter upptog blokaden af preussiska hamnar. England förklarade rentut att det icke ämnade taga någon del i kriget, Frankrike hade långt förut afficherat en sådan politik: *Danmark var nu öfverlemnadt åt sig sjelft* och sina fiender. Den 30 Juni voro preussarne herrar öfver Als, en stor del af danska arméen tillfångatagen och resten inskeppad till Fyen. Hela danska monarkiens fasta land var i fiendens hand. Den danska ministerkris, som den 18 Juni yppats i följd af ett ryskt förslag om en schlesvig-holsteinsk helstat under rysk garanti, och som den 19, då konungen och kronprinsen förklarat sig för en personalunion med Slesvig-Holstein, föranledt hela Monrads-ministèren att begära sitt afsked, men den 21 åter domnat under köpenhamnsk förbittring mot Ryssland, efterträddes af en ny, då *konungen den 8 Juli afskedade ministrarne*, och detta i hög tid, ty man talade redan om en tysk plan att angripa Köpenhamn, och modlöshet inträdde med förvånande hast i den staden.

Den 6 Juli hade danske gesandten i London, baron Thorsten Bille, skrifvit att Frankrike gjort försök till ett förbund med England gent emot den sannolika koalitionen emellan de tre nordiska hofven, särdeles med afseende på ett möjligen förestående allmänt krig, men att England icke gynnsamt upptagit ens detta förkänningsförsök; den 7 Juli redogjorde danske gesandten Moltke-Hvitfeldt för ett samtal med franske utrikesministern Drouyn de l'Huys, hvaraf framgick att som den genom Krimkriget sönderbrutna heliga alliansen nu åter consoliderat sig, hade Napoleon beslutit att i främsta rummet afse Europas allmänna läge och en coalitions faror,

men hvad angingo Danmark, som aldrig följt Frankrikes råd, skulle han icke ens motsätta sig hela Slesvigs incorporation i Tyskland; ja, just den 8 telegraferade samme Moltke, att det vore tillochmed för sent att föreslå Napoleon till skiljedomare eller bedja honom ens taga initiativ för att bereda Danmark vapenhvila. Konung Christians åtgärd att sjelf afskeda Monradska ministèren var alltså nu ganska begriplig. Den 10 skref danska sändebudet i Stockholm att grefve Manderström yttrat, att han för flera månader sedan sagt åt franske gesandten Fournier att, enär ställningen icke vore densamma som vid krigets början, Sverige icke ansåg sig bundet af sina tidigare löften att sluta sig till Frankrike, om detta skulle gripa till vapen för att främja syften som vore af särskildt interesse för Frankrike. Den 12 skref Moltke från Paris att Drouyn de l'Huys tillrådde danskarne att omedelbart vända sig till Tyskland samt att både Cowley och Moltke trodde att Napoleons tillbakadragna hållning icke ens skulle ändras om det än blefve fråga om att hela Danmark skulle inträda i Tyska Förbundet; den 14 beklagade Moltke den alltmer kalla och likgiltiga hållningen hos Cowley, hvilken Drouyn kallat "sorglig och besynnerlig" (under det England anklagade Danmark för styfsinthet och otacksamhet); och den 15 skref Bille från London att Russell, mycket öfverraskad af ryktet att Danmark påtänkte underhandla med Tyskland på grundvalen af hela danska monarchiens inträdande i tyska förbundet, ingifvit Bille den uppfattning att, äfven om ett sådant förtvifladt beslut fattades, skulle England dock icke sätta sig bestämdt deremot.

Grefve Carl Moltke bildade den nya konselj, som skulle blifva en fredsministère till hvad pris som helst. Bluhme blef konseljpresident och utrikes minister, Moltke och Quaade ministrar utan portfölj (för att nyttjas till underhandlare). Redan den 13 kom till Swinemünde ett *danskt parlamentärfartyg*, som begärde vapenhvila, och depesch afskickades från danska regeringen till Wien och Berlin, den 15 beviljades *vapenhvila* till månadens slut, sedan preussarne den 14 plan-

rat sina fanor ända uppe på yttersta nordliga udden af Ska-
ern och deras officerare tagit sig ett bad uti Kattegatts och
ordsjöns hvarandra der korsande böljor. *Fredsunderhandlin-
ar* öppnades den 25 i Wien och fortgingo så, att den 30
li *fredspreliminärer* undertecknades och stillestånd inträdde
r tre månader, med sex veckors uppsägning: Danmark skulle
träda Lauenburg, Holstein, Schleswig, Als, Fehmern och
esterhafsöarne, äfvensom enclaverna i Jutland — till Öster-
ke och Preussen, men utan att göra intrång i tyska för-
ndets möjligen välgrundade rättigheter till hertigdömena."

Sveriges konung afreste den 28 Juli från Stockholm åt
Beckaskog", åtföljd af utrikesministern Manderström, och
erkom den 4 Aug. till hufvudstaden. Huru stridiga ström-
ingar genomkorsade den tidens svenska regering, är riktigt
undransvärdt. Midt i kriget, under det konungen och hans
egge krigsministrar rustade och utrustade för Danmark, mot
reussen och dess allierade; utrikesministern skickade instruk-
oner till sin fullmäktig vid Londonerkonferenserna och erfor
en fatala motgång, att just denna depesch kom öppnad till
ondon, hvilket han trodde vara verkställdt af tyska händer, —
kickade finansministern sändebud till Berlin för att under-
andla om ett postfördrag, som skulle lägga Sveriges nästan
ela utländska brefvexling i Preussens händer, och detta just
ill Danmarks afgjorda förfång; och justitieministern lånade i
ysthet sin hand åt konungens enskilda plan om en förnyad
Kalmar-Union.

Fredspreliminärerna mötte naturligtvis i Danska Folke-
hinget, der de den 10 Aug. framlades, ett förtvifladt mot-
stånd och samma dag begärde Danmark 8 dagars uppskof
ned sjelfva fredsunderhandlingarne i Wien: man hoppades
nnu en *diplomatisk mellankomst från annat håll.* Birkedal
Folkethinget interpellerade häftigt ministèren om de hårda
vilkoren, och konseljpresidenten svarade att en lagstiftande
församling kunde ej deltaga i fredsunderhandlingar; visste
Birkedal något bättre sätt att lösa frågan att få fred, borde
han dock framlägga det; offra äfven konungariket, emedan

Schlesvig ej kan frälsas, ville regeringen icke. Krigsministern upplyste, att om kriget åter upptogs, kunde de permitterade rekryterne inkallas och öfvas, men att nu behålla schleswigarne qvar vid danska arméen vore icke rådligt. Med 43 mot 34 beslöts att icke fortsätta denna debatt. Folkethingets utskott för bedömandet af förberedelserna till kriget kom i sitt utlåtande till det stränga resultat: att största delen af de mycket allvarsamma motgångarne kan sökas deri, att man *icke i rättan tid sörjt för att bringa arméen på krigsfot* och i allmänhet att träffa de till landets försvar nödvändiga åtgärder, hvilket just icke mycket hedrade de Plougska ministèrerna.

I Wien drogo fredsförhandlingarnes finansiela detaljer långt ut på tiden och företedde så många svårigheter från danska sidan, att Köpenhamns tidningar i medlet af September började ifrigt uttala sig i prononcerad dynastisk-skandinavisk riktning, att tyskarne den 28 Sept., precist samma dag då konungens dotter Dagmar förlofvades med ryske thronföljaren, beslöto påsätta nya tumskrufvar, "använda alla de medel, som äro egnade att förmå Danmark att påskynda fredsverket", och gåfvo sin guvernör i Jutland ordres om åtgärder, "som kunde lifligare påminna Danmark om den fiendtliga occupationens verklighet", t. ex. genom att lägga utförselstull på varor, som utfördes till danska öarne. Den 30 Sept. skref från Köpenhamn, att underhandlingarne i Wien *afbrutits*. Man tvistade om gränsereglering och statsförmögenhetens delning. Den 3 Okt. vägrade tyska stormakterna bestämdt att i dessa punkter underkasta sig skiljedomare och tillställde Danmarks fullmäktige ett *ultimatum*. Ändtligen den 27 Oct. paraferades och den 30 undertecknades fredstraktaten, på ännu hårdare vilkor än i fredspreliminärerna; och den bestämmelse om danska befolkningen i Schlesvig, som i början af Oktober fanns upptagen i fredsinstrumentet, hade nu på Preussens yrkande försvunnit derifrån. Den 10 Nov. biföll danska Folkethinget konungens proposition om *fredstraktaten* med 75 röster emot 21. Monrad röstade för afslag, Hall för bifall.

sterrikes krigskostnader anslogos till 10, Preussens till 16, alles 26 mill. thaler eller 68 mill. rdr sv. rmt; den Slesvig-olsteinska staten skulle betala dessa och derjemte $^2/_3$ af den emensamma danska statsskulden, 76 mill., tillsammans 144. lit hade nu danska monarkien kommit under demokrat-geringen 1848—1864, jubente Ploug, och i början af De-ember firades med en lysande fest i Köpenhamn Fædrelan-ets tjugufemårs-jubilæum! "Se der" — skref en af mina änner — hvarthän demokratien bringat Danmark, och dit kall hon föra äfven oss, om hon en dag hos oss får öfver-anden!"

XVIII.

I kulisserna.

uii Uriæbref under kriget. — Tyskarnes förhållanden sinsemellan. — Begäret efter Schlesvig. — Kannstöperier med bajonetter. — Demokrat-tyranniet i Holstein. — Occupationeu af Jutland. — Tyska soldat-slagsmål i Rendsburg. — Lauenburgs besättande af Hannover. — Tvist om utrymmandet af Holstein. — Österrike emot Preussen. — Svenska och norska frivilliga. — Raabs ströfcorps. — Hotet att behandla fångna svenskar såsom fribytare. — Beskjutningen af norska postfartyget Viken. — Betzholts behandling. — Den sönderrifna svenska depeschen. — Frankrikes politik icke sentimental. — England aldrig lofvat Dan-mark materielt bistånd. — Rysk eskader i Östersjön. — Danska par-tierna ryckas om kronan. — Kejsardömet Mexico begynner. — Ala-bama skjutes i sank. — Lincolns återval. — Italiens nya hufvudstad. — »He, Lambert!» — Lasalle's socialist-demokrati. — Postkriget emel-lan alla stater. — Fördrag mellan Sverige och Preussen midt under kriget.

Det är ganska egendomligt frappant att, helst om man ammanhåller dateringen med förra kapitlens datering, nu efteråt åsa hvad den oss förut bekante *Junius* (Hebbe) vid krigs-rets början skref i sina Posttidningsbref, t. ex. under datum Sorge *30 Dec. 1863:* "Det har af en mycket högt stående

svensk man, för hvars glänsande talanger och varma patriotism vi hysa den djupaste vördnad, blifvit offentligt yttrad: att den hjelp, som de förenade rikena skulle kunna gifva Danmark, icke vore tillräcklig för att hindra tyskarne att sätta sig i besittning af Slesvig; men så djerft det än må synas, draga vi likväl icke i betänkande att upprepa hvad vi, i närvaro af flere tusen tyskar, år 1848 yttrade, nemligen att om de skandinaviska folken med förenade krafter och med det från deras fäder ärfda mannamod häfda Danmarks obestridliga rätt till Slesvig, så har Tyskland icke nog blod att offra för att med våld sätta sig i besittning af denna del af Skandinavien. Vi tro icke att många af Tysklands statsmän och diplomater hafva någon klar kännedom om de stora faror, för hvilka Tyskland utsätter sig genom att upptända ett allmänt europeiskt krig, *hvilket det gör* om det försöker att med vapenmakt roffa till sig Slesvig. Måtte derföre det danska folket djerft bjuda den tyska öfvermakten spetsen och ingalunda tillåta att det tyska förbundet eller Ryssland inblanda sig i Danmarks inre angelägenheter. Om också den danska hären i början skulle tvingas att draga sig tillbaka, så må ingen inbilla sig att Danmarks sak derföre är förlorad." Brr Den 15 Maj skref han, också från Norge: "Unionskonungens varma sympathier för danska nationen, hans ridderliga tänkesätt och djupa insigt uti hvad de förenade rikenas sanna fördelar fordra, sätta det utom allt tvifvel att det länge vari hans önskan att komma Danmark till hjelp och upprätthålla den af den oförgätlige konung Oscar adopterade Eider-politiken men han har i egenskap af konstitutionel konung lagt band på sina egna önskningar, på grund af de åsigter, som hyllat åtminstone af det stora flertalet af de svenske och norske statsråden och som blifvit uttalade af det urtima norska storthingets majoritet... Men skulle konferenserna i London icke leda till en för Danmark billig och fördelaktig fred, så tro vi att *med säkerhet kan påräknas* att se Carl XV verksam uppträda till skydd för Skandinaviens gemensamma interessen."

Midsommardagen 1864, då han befann sig i Köpenhamn

skref samme författare uti ett annat af sina Juniibref, som lätteligen hade, utan hans afsigt, kunnat blifva för oss Uriæbref: "Från den stunden, för omkring 24 år sedan, en af Frankrikes mest berömda statsmän yttrade i ett samtal med mig, att om en förening kunde tillvägabringas mellan alla tre de skandinaviska rikena, så skulle derigenom uppstå uti Europa en sjette stormakt... började de fördomar, jag förut hade hyst mot danskar och norrmän, att försvinna, och jag blef inom loppet af några få år af hela mitt hjerta skandinav... Derföre kunde jag uti ett tal, som jag höll i Newyork 1845 inför en talrik församling af pohlackar, amerikaner, skandinaver och italienare vid firandet af årsdagen af pohlska revolutionens utbrott 1830, icke afhålla mig ifrån att uttala den önskan, att en skandinavisk union snart måtte tillvägabringas med konung Oscar som det förenade Skandinaviens konung, för att således ett oöfverstigligt hinder skulle uppresas mot utförandet af Rysslands för de skandinaviska folkens frihet förderfliga planer. Denna min uttalade önskan helsades med lifliga bifallsrop af mina till största delen republikanska åhörare... De försök, som ryska ministern härstädes gjort för några dagar sedan att störta det Monradska kabinettet, och den önskan, ryska regeringen tillkännagifvit att göra Danmark till en medlem af tyska förbundet, bevisa att man i S:t Petersburg anser det af högsta vigt att hindra bildandet af en skandinavisk union, emedan man derstädes befarar att Skandinavien derigenom skulle uppnå en makt, som kunde sätta gräns för Rysslands sträfvan att utsträcka sina gränser till Nordsjön och att förskaffa sig nycklarne till Sundet... Frankrikes ställning synes man härstädes alldeles icke förstå, ehuru den ligger klar för alla seendes ögon. Englands tvetydiga handlingssätt under det italienska kriget och den feghet, den engelska regeringen ådagalade i den pohlska frågan, tvingar kejsar Napoleon till den största försigtighet. Frankrike kan visserligen med hopp om framgång inlåta sig uti krig med Europas tre öfriga kontinentala stormakter; men det skulle råka uti en högst farlig ställning, om det på samma gång

angreps af England. Man behöfver icke veta mera för att förstå den i den dansktyska striden af Frankrike följda politiken. Låt England först på allvar bryta med Tyskland, så skall Frankrike säkert icke dröja — *om så skulle blifva af nöden,* att komma Danmark till hjelp, men så länge Frankrike förhåller sig stilla, skall Ryssland också göra det, och det synes intet tvifvel underkastadt att det inom några månader skall kunna lyckas för England, om det blifver understödt af Sverige-Norge, att gifva Danmark en sådan öfvervigt öfver dess tyske motståndare, att desse *skola nödgas anhålla* om fred."

Denne man, som skref så käckt, några få dagar före danskarnes fördrifvande från Als, hvarefter de sjelfva skyndade sig att bedja tyskarne om freden, hade i hög grad konung Carl XV:s öra och användes utaf denne många år uti förtroliga, fina och ömtåliga resevärf. Sjelfva posttidningen såg sig nödsakad att i en not till detta bref reservera sig emot dess innehåll och att anmärka att Junius just icke tycktes tillerkänna den ryska politiken dess beryktade" finhet."

Tyskarnes förhållanden sinsemellan, under hela detta krig är sannerligen icke det minst underhållande i kulissspelet. Redan i början af Januari yttrade Times profetiskt att om det komme till vapengny, skulle "de tyska småstaterna, hvilka nu bestå en så stor dosis enthusiasm, *förskrinna i bakgrunden* och uppgiften att, trotts Danmarks motstånd, eröfra Schlesvig förmodligen tillfalla Preussen." Börsen-Halle sade vid alldeles samma tid att om förbundsdagen afslår Preussen-Österrikes förslag att taga Slesvig i pant å förbundets sida för att tvinga Danmark till Novembergrundlagens upphäfvande, så är otvifvelaktigt de begge stormakternas afsigt att taga detta förpantande *i egna händer.*" Till de småmakter, som röstat emot Augustenburgarens förvisning från Holstein, ställde de tyska stormakterna samtidigt i noter en motivering af förbundsminoritetens motsatta åsigt och förbehöllo sig vidare beslut. — Alltsammans gick så, som Times och Börsen-Halle sagt, helt öppet till förbundets protokoll i

Frankfurt den 14 Januari. Bort med Augustenburgaren, hit med Slesvig! var redan då Preussen-Österrikes lösen. Derpå svarade Sachsens stämma, också till protokoll, att stormaktstrupperna *icke utan förbundets samtycke* kunde få marchera in i Slesvig genom Holstein, emedan det sistnämnda nu stode under förbundets executionsförvaltning. Den 22 Januari vägrade ganska riktigt oldenburgska trupper vid Lübeck-Eutin preussarne att genomtåga, och dessa gjorde derföre halt; men denna konflikt slöts så, att genomtåget beviljades, medan inqvartering förvägrades. Emellertid hade Bismarck om dessa saker att bestå en allvarsam kamp i preussiska deputerade kammaren för sin uppstudsighet emot förbundsbesluten (utom för mycket annat), och svarade att hans pligt såsom utrikesminister vore i främsta rummet att bevaka *Preussens* interessen, men icke någon viss dynastis eller nationalitets; han kunde icke medgifva att en förbundsmajoritet, som kanske icke representerade 2½ millioner inbyggare, finge förfoga öfver Preussens och Österrikes samtliga styrka, de makter hvilka skydda det *tyska statsväsendets glashus för luftdrag;* om man i kammarens utskott ville förklara hans deductioner, när de afveke från tyska förbundets eller preussiska kammarens, för "kannstöpare-argumentationer", så skulle han inskränka sig att svara att kannstöperierna, *när de hafva för sig flertalet af Europas bajonetter,* pläga få öfverhanden. Den 25 Januari upplöste han landtdagen och förebrådde i throntalet med skärpa underhusets majoritet (som bland annat afslagit äfven de föreslagna lånen) "att hafva tagit parti emot Preussen" och sade att "Regeringen nu uppgifvit hoppet om förening." —

Från Holstein klagades den 18 Jan., under förbundsexecutionens tid: "Här råder ett tillstånd, i många afseenden värre än i Mars och April 1848. Den revolutionära terrorismen, som utöfvas af ett tjog välfärdsutskott (s. k. "schleswig-holsteinska föreningar") i de olika städerna, är mycket värre nu än då, af det naturliga skäl att 1848 var det en skara

äldre män, som stod i spetsen, medan det nu är unga doctorer och advokater samt från Hamburg och Tyskland tillströmmande litteratörer och demokrater, hvilka ryckt till sig makten under beskydd af turnare, skyttar, sångare och hvad alla de revolutionära föreningarne kalla sig. Det inses att de sachsiska och hannoveranska trupperna ej heller äro annat än ett garde för de nämnda revolutionära komiteerna och deras ledare."

När, efter preussarnes första beträdande af Jutland (Kolding), lord J. Manners interpellerade i engelska öfverhuset Palmerston om meningen dermed, svarade denne: "På våra föreställningar i Berlin fingo vi till svar att denna operation skett icke blott utan befallning, utan emot gifna instruktioner, samt att befälhafvaren på stället skulle derföre erhålla tillrättavisning; men som occupationen af just den orten vore af stort strategiskt värde för de i Schlesvig stående tyska truppernas säkerhet, *komme occupationen det oaktadt att fortfara*" (hvarvid öfverhuset skrattade).

Den 18 och 19 Juli anföllo i Rendsburg de hannoverska trupperna ej allenast på gatorna preussiska poster och soldater, bland hvilka många sårades, utan hotade under tumult äfven lasaretter, der svårt sårade preussare lågo och de preussiska trupperna måste nattetid förblifva under vapen. Den 21 tillkännagaf prins Fredrik Carl af Preussen för förbundstruppernas öfverbefälhafvare i Holstein att han hade befallning att göra sig till herre i Rendsburg, hvartill denne svarade att som han hade endast 4 kompanier måste han vika för öfvermakten, hvarpå han marscherade ut och preussare ryckte in; och d. 22 sade frih. Beust i Sachsens nedre kammare: "utan att glömma hvad vår regering är skyldig Förbundet och Tyskland, får och skall hon icke förgäta hvad hon är skyldig *sina egna truppers värdighet och ära*," och straxt derpå återkallades af sachsiska regeringen general Hake från befälet vid executionstrupperna i Holstein. Den 23 gåfvo Preussen, Sachsen och Hannover förklaringar vid förbundsdagen i Frankfurt öfver händelsen i Rendsburg och Hannover,

fordrande såsom *upprättelse* att Rendsburg skulle åter besättas af förbundstrupper; Preussen svarade då, att som det icke hade begärt dessa truppers tillbakadragande, hade det ingenting emot deras återkomst.

Glädjen i Tyskland öfver stormakternas landvinningar var icke särdeles högljudd. Den 4 Aug. gjorde i Frankfurt Prinsen af Hessen anspråk på Lauenburg, hannoverska trupperna besatte på Dresdenerkabinettets (Beusts) befallning det lilla landet och Preussen hotade att det skulle derför *affordra regeringarne räkenskap*. Beust föreslog förbundsdagen att affordra Preussen och Österrike förklaring, på hvad sätt de kunnat af Danske konungen låta gifva sig Elbehertigdömena med rättigheter, *större än dem Han sjelf egt;* preussiska blad betecknade i hotande artiklar detta såom *ett förhånande af segern,* och en skarp nôte af de begge stormakterna förmådde Sachsen att återtaga denna inlaga.

Det liberala och demokratiska partiet i Tyskland såg att dess älsklingsplan: Schleswig-Holstein under Augustenburg, var på vippen att stranda och bemödade sig deducera att *stormakterna allsingen rätt hade till Schlesvig*, ja att Danmark aldrig hade kunnat afträda hertigdömena, emedan det sjelf aldrig haft dem i rättmätig besittning, och stormakterna borde akta sig att gripa till *simpel näfrätt.* Hamb. Nachrichten sade då att tyskarnes kylighet vid segern hade två orsaker: "att liberalismen icke funnit sin räkning vid utgången och att partikularismen kände sin vanmakt. Ur demokratiens hand vreds af den skoningslöse motståndaren ett vapen, och småstatsväsendet söker blott häckla och mäkla emedan det ingenting stort förmår. Den vanmäktiga Londonerkonferensen begrep detta och gjorde inga vidare vanmäktiga försök; Tyskland skall ock vänja sig vid de *reella maktförhållandena* och i riktig uppfattning af dem öfvergifva sin ängest för annexioner och mediatisationer, för att genom att gå in på realiteten förebygga våldsgerningar: Demokratien skall, om den ej vill höra till de ting som äro förbi, göra rättvisa åt *handlingens öfvervigt öfver ordet.*" Detta var att på samma

gång räcka lång näsa åt folkagitationen för Augustenburg och att åt småstaterna profetera om 1866.

Uti preussiska tidningar deducerades att sedan Holstein genom fredspreliminärerna nu är aftrådt till Preussen-Österrike, så är förbundsbeslutet af 1 Oct. 1863, hvarigenom Sachsen, Hannover och stormakterna anmodades att utföra förbundsexecution emot Danmark, *fullgjordt och dessa trupper måste alltså ofördröjligen lemna Holstein,* såvida ej förbundet nu vill fatta ett nytt beslut, t. ex. med protest emot aftåget eller ny execution, denna gång mot de tyska stormakterna. Denna håning måste förbundet smälta och Kreuz-Zeitung förutsade att i verkligheten komme nog Preussen *ensamt* att taga hand om den provisoriska regeringen i Holstein: "de augustenburgska och demokratiska organernas motstånd kommer väl då hastigt att förstummas, och det är förbi med de schlesvig-holsteinska föreningarnes tale- och beslutfrihet, så snart preussarne rycka in i Holstein." Allt detta hade redan manifesterat sig före den 9 Augusti. *Tvisten om Holsteins utrymmande* blef mellan Preussen och Förbundet både långvarig och het, så att tillochmed Österrike tog sig för att medla emellan båda; och icke förr än den 5 December fattade förbundsdagen, med 9 röster mot 6, beslut att draga executionstrupperna ur Lauenburg och Holstein.

Knappt var detta gjordt, så anmälde Preussen uti Wien sina anspråk på Schlesvig-Holstein, hvartill i Wien genmältes att om sådana anspråk som Preussens skulle anses gällande, så kunde Österrike förete ännu kraftigare och att *Österrike icke komme att förorda en preussisk annexionspolitik.* Ryssland påstods samtidigt, på grund af faran af en skandinavisk förening, önska att Danmark måtte återfå nordslesvig. En rätt rolig episod inträffade i Frankfurt vid Shakspearefesten, föranstaltad af dervarande engelsmän, men bevistad äfven af tyskar. En dr Grün gjorde sig grön med en till Shakespeares ära ämnad toast, hvari den tysk-danska frågan mycket starkt framhölls, hvarpå engelske gesandten sir A. Malet tyckte sig böra svara. Hans tal vann bifall, men mot slutet råkade han

säga: "Tyskland fordrar sin rätt, men att fordra sin rätt för egensinnigt är icke bra; kommen ihog Shakespeares bild af köpmannen i Venedig: äfven Shylock fordrade sin rätt." Nu följde allmän hvissling och en professor Creizenach förklarade att hvarken på denna festafton eller någonsin eljest kunde det medgifvas att Tyskland finge ställas på samma linie som Shylock. Gesandten förklarade att han aldrig haft ens den aflägsnaste tanka på en sådan jemförelse; han hade blott velat tala om det alltför halsstarriga förhållandet vid en rättighet, hvarigenom ofta rätten sjelf kommer i fara. Creizenach genmälde honom med verserna ur Hamlet: "Stor är den, som icke rör sig utan stort det gäller, men vet att storsinnt kämpa om ett halmstrå, när äran kallar", och tillade att Tysklands ära står på spel och han hoppades att England skulle handla så, att ej *dess* ära komme att stå på spel.

De *svenske och norske frivillige,* som deltogo i kriget på Danmarks sida, voro i början naturligtvis högst välkomne och blefvo väl emottagne. Bland 80 svenske officerare stupade 5, bland 600 dels hos legationen dels i Götheborg anmälde underofficerare och gemena kasserades och afskedades under kriget 223, stupade 6. Ju större motgångar drabbade Danmark, desto lifligare retades sinnesstämningen emot Sverige, som icke kom bättre till hjelp, och denna afvoghet gjorde sig stundom luft äfven emot svenska frivillige, så att dessas ställning här och der blef rätt obehaglig. Redan i början af Maj telegraferades från Köpenhamn att frivilliga icke vidare emottogos i dansk tjenst. Från tyskarnes sida hade de naturligtvis ännu mindre vänlighet att hoppas, såsom fiender. Baron *Raabs ströfcorps*, som satte tyskarne många myror i hufvudet, låg under vapenhvilan i kantonnering på ön Taasinge, helt nära sydöstra kusten af Fyen, och bestod då af två kompanier, ett svenskt och ett danskt, det förra under befäl af H. Raab jemte löjtnanterne H. Tisell, C. Borgenstjerna och A. Silfversparre, det andra under Schultz, Dolman, Carré och Schmaltz, de begge sistnämnda äfven svenskar, samt en afdelning danska dragoner under löjtnanten Baumann; utgjorde

omkring 230 man, hade till sitt förfogande en större och en mindre ångbåt samt ett transportfartyg, och voro tyska trupperna en sådan nagel i ögat att en Berliner-Tidning sade dem spela sjöröfvare, "och deras nattliga röfvaretåg visa att man måste snart och med allvar göra slut på dem." Det var en afgjord sak, att om man kunde taga dem, *skulle de behandlas som sjöröfvare.* Men när fiendtligheterna efter midsommaren ånyo öppnades, blef denna strängare åsigt utsträckt äfven till de svenska frivilliga uti den *regelmessiga* danska hären. Den 2 Juli gaf prins Fredrik Carl en dagordre, enligt hvilken de nu och framdeles tillfångatagne frammande undersåter, som ej kunna bevisa att de fullkomligt tillhöra danska arméen, skola ställas inför krigsrätt och bestraffas med lagens hela stränghet (såsom fribytare). Mig tillhandakommo den 6 detaljerade notiser, hurusom svenska fångar i Flensburg bereddes till döden för att fusilleras, och att när de danska fångarne den 3 afskickades derifrån söderut, behöllos de svenske fångne officerarne qvar der i arrest, "emedan det ännu icke var afgjordt huru de skulle behandlas." Jag skyndade mig att telegrafera mina underrättelser till utrikesdepartementet i Stockholm. Derifrån telegraferades samma dag till legationen i Berlin och från Berlin till konungen af Preussen i Carlsbad, hvarefter ministern Järta i Berlin d. 11 fick den försäkran, att det till följd af ofvannämnda dagordre beslutade krigsrättsåtalet blifvit suspenderadt och icke skulle komma att åter upptagas. De fångne svenska officerare, som fördes genom Hamburg, befunno sig, emedan de förlorat sina kappsäckar, stundom i den miserabla förlägenhet att de med nöje mottogo en eller annan underklädespersedel till ombyte, på sin färd till de preussiska fästningarne.

Straxt derefter blef ett *norskt postångfartyg "Wiken"*, kaptenlöjtnant Burchardt, den 13 Juli, vid Fredrikshavn, med hissad norsk postflagg under klart väder, kl. 6 på morgonen, utan varningssignal, prejning eller tillrop och medan det tio minuter låg stilla för att invänta postexpeditionsbåten, med skarpa gevärsskott på 500 alnars afstånd beskjutet af en

preussisk militärafdelning, som legat gömd bakom bålverket i hamnen: innan fartyget hann ur skotthåll, hade 150 skott blifvit lossade, hvaraf 22 träffade skrofvet, salonen, skorstenarne och taklingen. Skjutandet var riktadt särdeles emot kaptenen på kommandobryggan och mot rormannen som mistade en flik af sin rockärm. Flera spetskulor uppsamlades på fartyget. Svenska regeringen gjorde genast reklamation, begärande förklaring och upprättelse; men icke förrän 27 Nov. daterades det preussiska svaret, hvilket skyllde hela händelsen på en förblandning af den norska röda flaggan med dansk, och att således denna fiendtliga handling får tillskrifvas endast ett misstag, som i detta fall "ej synes så klandervärdt"; "i allt fall kan den Preussiska regeringen ej neka att befälhafvaren öfver hamnvakten, genom att ådagalägga mera försigtighet, kunnat kanhända undvika ett misstag, som olyckligtvis haft så beklagliga följder. Man har derföre gjort denne officer en efter omständigheternas svåra beskaffenhet lämpad föreställning. H. M:ts Regering beklagar på det lifligaste en händelse, hvilken, fastän hvarje fiendtlig afsigt var långt aflägsen ifrån densamma, likväl för ett ögonblick kunnat framkalla ömtåliga känslor (susceptibilités) hos en vänskapligt sinnad makt."

De riktigt gallsjuke bland skandinaverne påstodo tillochmed att högre preussiska officerare vid de fångne blesserade frivilliges sjuksängar utöst *sin* galla öfver deras hjelpsamhet mot danskarne, och specielt att den å Hobroe lasarett 28 Juli af sina sår aflidne svenske löjtnanten Betzholtz blifvit på sjuksängen hårdt och omenskligt bemött af preussiske generalen v. Falckenstein. Sanningen till pris bör derföre nämnas, att förf. af dessa rader, uppå anmodan från utrikesdepartementet att söka skaffa underrättelser om nämnde landsmans befinnande, den 9 Juli skref derom directe till österrikiska arméens ridderlige och humane öfverbefälhafvare, fältmarskalklöjtnanten v. Gablentz, för att först få veta *hvar* den sårade befann sig, och att Gablentz sjelf skref till Hamburg detaljeradt svar på mina frågor icke blott om vistelseorten, men äfven

befinnandet under olika dagar och att han låtit förvissa sig om att patienten blef synnerligt omsorgsfullt vårdad; samt att Jutlands d. v. provisoriske generalguvernör Falckenstein *dercfter* sjelf besökte B:s sjuksäng, och lät framgent genom sina adjutanter efterfråga hans tillstånd; då jag den 16 Juli ånyo skref, denna gång till kommendanten i Hobroe, var det just Falckenstein, som tecknade på brefvet befallning att svar skulle expedieras. Andra bref, från civila personer i Hobroe, intygade äfven att B. blifvit både väl skött och väl bemött. Sådana fakta måste man också lemna gehör.

En särskild episod utgjorde det förut i förbigående omnämnda Manderströmska "större brefpaketet" till London, af den 27 April, straxt efter det Londonerkonferenserna öppnats. hvilket, emot påskriften att befordras öfver Götheborg till Hull. genom ett förbiseende vid postkontoret i Stockholm skickats öfver Hamburg genom Tyskland och vid framkomsten till svenska legationen i London befanns öppnadt, hvilket öppnande officielt förklarades kunna medföra "ganska obehagliga följder". enär emottagaren i London uppgaf sig hafva "all anledning att antaga att innehållet under vägen undergått obehörig granskning". Somliga trodde väl att kuvertet kunnat vid in- eller utpackning tillfälligtvis hafva sönderrifvits af segelgarnsombindning eller af ett närliggande annat bref; men jag, som fick det skadade kuvertet mig tillsändt för att derom utlåta mig, kunde icke dela denna mening oaktadt det visserligen icke var mig obekant att de s. k. "Svarta kabinetter", om hvilkas tillvaro vid jernbanstationen i Hannover redan tidigare glunkats, skulle innehafva instrumenter och methoder medelst hvilka ett olofligt öppnande kunde göras temmeligen omärkligt om man ville, men hvilka tydligen vid detta tillfälle alls icke blifvit använda, utan tvärtom skadan blifvit lemnad alldeles vidöppen. Ty det begångna våldet var alldeles för starkt, att kunna tillskrifvas en ompackning; ehuru man derföre icke kunde säga bestämdt att sönderrifningen skett *med afsigt*. utan det snarare såg ut, som om någon sönderrifvit *af misstag* detta, i stället för ett annat, bref. Det konstaterades

äfven att brefvet vid ankomsten till Hamburg och aflemnandet från svenska till hamburgska stadtposten, varit oskadadt, att derifrån till London afskickade bref inlades i särskild förseglad påse som icke skulle undergå någon postbehandling under vägen, och att denna påse passerat vägen öfver Hannover. Förhållandet blef, så vidt jag vet, icke närmare utredt, men posttjenstemannen i Stockholm lagfördes och fick plikta.

Frankrike höll sig omsorgsfullt på distance från danska frågan: vi ha redan nämnt, hurusom franske envoyén i Köpenhamn, innan kriget begynnts, då lord Wodhouse bemödade sig öfvertala Christian IX att suspendera den nyss sanktionerade Novembergrundlagen, hufvudstupa fick sin kejsares ordre att resa ifrån alltsammans, hem till Paris. Sedan i början af April 1864 ett rykte uppstått om förestående besök i Stockholm af kejsarens kusin, förklarade sjelfva franska moniteuren kort och bestämdt att prins Napoleon "ingalunda" ämnar resa till Sverige; och midt under Londonerkonferenserna förklarade i franska deputeradekammaren ministern Rouher att Frankrike visserligen respekterade fördragen af 1852, men icke ville för desammas upprätthållande tåga emot Rhen; Danmark hade visserligen Frankrikes sympathier för sig, men *Frankrikes politik vore icke någon sentimental.* En af mina vänner skref till mig från Paris redan den 27 Dec. 1863, att fransmännen icke ville inblandning i denna sak, som "ne touche, ni à l'honneur, ni aux intérêts de la France", såsom den danska frågan der bedömdes; den 27 Jan. 1864: att man "i Paris icke dolde sin skadeglädje öfver hvarje moraliskt nederlag som England lider, och Danmark ansågs i Paris identifieradt med England". Den 20 Mars skref han: "Frankrike motarbetar ej konferenser, men gör också ingenting för att understödja Englands politik i danska frågan. Du bör läsa "la Presse" för den 19 Mars, innehållande två rätt märkliga artiklar: le partie de la guerre, eller något i den vägen, och den andra varnar Sverige att kasta sig in i kriget."

England, efter många kastningar, hvilka tillochmed gått så långt åt krigssidan, att kanalflottan en gång var på vippen

att hastigt skickas till Östersjön, tog sitt alldeles afgjorda fredsparti egentligen när Londonerkonferenserna måste utan allt resultat. åtskiljas. Då fick Palmerston makt att upplösa parlamentet i fall detta genomdrefve ett tadelvotum emot ministèrens fredspolitik; Russel sade i öfverhuset att England aldrig lofvat Danmark *materielt* bistånd samt att Frankrike och Ryssland rentaf *vägrat,* och i underhuset förklarade Palmerston att England måste förblifva neutralt, och Times höll med honom; under det Petersburgs tyska tidning sade att England handlat förnuftigare, om det tillstyrkt Danmark att gifva efter. Så snart fredspreliminärerna afslutats, gjorde prinsen af Wales vänskapliga besök, både i Köpenhamn och Stockholm.

Just då kriget åter började, efter Londonerkonferensernas slut, utskickade *Ryssland* i Östersjön en eskader "till sjökadetters öfvande", och genast utfärdades i Stockholm extra ordres, att ehuru fartygens antal öfverstege det, enligt generalordre den 7 Mars 1851, högsta tillåtna att på en gång inkomma i svenska krigshamnar, skulle nu denna eskaders fartyg hvar som helst i hvilken svensk hamn de önskade få alla på en gång komma in; hvarom "skyndsamma föreskrifter" skulle af lotsdirektören utfärdas till lotsstationerna. Eskadern hade ombord såsom kadetter tvenne storfurstar: Alexis, kejsarens son och Nicolaus hans brorson, samt besökte Carlskrona, der all artighet blef dem bevisad. Emellertid var det Ryssland, som framkallade den ministerkris i Köpenhamn, som ändades med Monrads fall och Bluhmes fredsansträngningar.

Under fredsunderhandlingarne och särdeles i de *sista* dagarne före fredsslutet kämpade de olika *danska partierna* i sina tidningar på förtvifladt vis, ja, så att säga ryckte med hvarandra om konungens krona. *Fædrelandets Ploug* rasade emot "reaktionen", som allt sedan de ödesdigra aftalen 1851 och helstatsförfattningen 1852—54 arbetat på undergräfvandet af Danmarks grundlag, upprättandet af personalunion och 1863 sökt förmå Christian att utan svärdslag öfvergifva Sles-

g. Krigets utförande, både på fältet och i kabinettet, har-
onierade med denna inledning och den "modlösa flykten"
ån Dannevirke beslöts visst icke på rent militära skäl.
varken de Meza eller någon annan general ställdes för krigs-
tt; arméen bearbetades af reaktionära pressen och reaktio-
ira officerare, ja missnöje med krigets "anledning" (grund-
gen) blef ett medel att öfverskyla oduglighet och modlöshet;
mma anda smittade flottan som arméen; likaså sköttes
ondonerkonferensen, allt för att afstå Slesvig till Holstein
h derigenom förskaffa "dynastien" en hertigkrona. *Dag-
adets Bille* gaf till spillo en monstruös artikelserie "Freds-
utet och Arfsföljden", hvari han ville bevisa att i samma
und freden slutes på de bekanta fredspreliminärerna, är
onung Christian sin krona förlustig och hans rätt öfvergår
ll prins Fredrik af Hessen, emedan i dennes och hans moder
ndtgrefvinnan Charlottas renunciationsakt (såsom enligt
Kongeloven" närmaste cognat) står att de afsäga sig arfs-
itten "under förutsättning af att successionsrättigheterna till
ela danska monarkien på anfördt sätt kunna förenas hos
år dotter (prinsessan Lovisa, Christian IX:s maka) och hen-
es gemål." Men nu kunna de det icke: — ergo! *Berling-
ke Tidendes Krebs* (Augustiföreningens konservativa) bröt
eremot lansar för dem, hvilka, trötta och förtviflade öfver
et rådande partioväsendet, slutit sig till Bluhmeska mini-
tèren och det konstitutionella systemet, med oskrymtad tillit
ch hängifvenhet för konung och dynasti. "Aldrig satt på
Danmarks thron en hederligare, uppriktigare och mera dansk-
innad man än Christian IX; vi skola till det yttersta stödja
ronan och dess prærogativer för genomförande af den kon-
titutionella principen, och det har icke varit Danmarks min-
ta olycka att partierna i denna riktning gjort sig skyldiga
ill *farliga tilltag*" (hvilket allt var temligen allvarsamt rig-
adt emot den för dagen rådande grundlagen, som just gjort
et öfverklagade parti-oväsendet och ingreppet i de kongliga
prærogativerna möjliga).

Denna, den första af nyaste tidens preussiska hjelte-

dikts trenne akter, var ännu icke spelad till slut, då
hänget gick upp till Amerikas mest tragiska dram i d
århundradet — *kejsardömet Mexico*. Den 26 Mars ank
i Triest franska fregatten "Themis", ämnad att utgöra hed
eskort åt österrikiska fregatten Novara, som skulle öfver
den nye mexikanske kejsaren till sitt rike. Den 10 A
fick den mexikanska deputationen företräde hos denne ös
rikiske Maximilian, på hans slott Miramare, för att erbj
honom Mexicos krona, och han lofvade i ett tal på spa
språket att emottaga henne. Ännu i sista stunden gj
hans broder, Österrikes kejsare, honom der ett besök för
söka afråda honom från detta vidtutseende företag; men
stod icke att hejda, utan afreste från Miramare med sin g
den 14. Den 19 anlände de till Rom, för att utbedja
påfvens välsignelse; den 26 till Gibraltar och besökte s
Paris för att erhålla löften, samt Brüssel för att taga af
af den nya kejsarinnans far. Den 29 Maj landstego
Vera-Cruz, der stadens nycklar öfverlemnades till kejs
och inträffade den 30 i Orizaba. England ställde i V
Cruz till hans förfogande tvenne ångkrigsskepp, "i fall
ville sjelf begagna sig deraf till någon utflykt eller afs
bud", och den 12 Juni gjorde kejsarparet sitt högtidliga i
i hufvudstaden Mexico "under befolkningens obeskrifliga ju
Indianstammarne täflade att genom deputationer och adr
betyga sin tillgifvenhet; en på aztekiska språket affattad a
ifrån Cuaullapa sade: "Vår vördnadsvärde kejsare, du se
dig de fattiga, ödmjuka indianerna, dina barn; de hafva l
mit för att hylla dig på det du må erfara att din ank
fyller deras hjertan med glädje; de se i dig regnbågen, s
skall förskingra de moln, hvilka tycktes hafva för alltid lägrat s
öfver vårt rike; du är den allsmäktiges sändebud: gifve h
dig kraft till att rädda oss! tag denna blomma: den är te
net på vår kärlek, dina barn på Naraujal bjuda dig henn
Från den 8 Augusti upphäfde han censuren i sitt rike. D
24 September mottogs hans sändebud hr Mora, som tillkänn
gaf hans uppstigande på thronen, i högtidlig audiens h

ung Carl XV i Stockholm; och ett eget sammanträffande
e att samma dag gafs afskedsaudiens och tillträdesaudiens
amma rum åt Förenta Staternas af- och tillträdande sände-
l, hrr Haldeman och Campbell. Genom familjfördrag af
1 9 April hade denne nye kejsare afsagt sig och sin ätt
successionsrätt till Österrike, så länge någon ättling af det
errikiska huset lefver hvilken på grund af pragmatiska
ictionen 1713 eller familjestatutet 1639 är arfsberättigad.
1 all andel i familjeförmögenheten, "utom för de fall, att
omordentliga omständigheter skulle förorsaka en väsendtlig
ändring i de nuvarande och förutsatta förhållandena". —
ven i Mexico kämpade svenska frivilliga.

Nordamerikanska inbördes kriget fortgick hela året. Den
ktbara sydstatskaparen "*Alabama*" skjöts den 19 Juni efter
n qvarts strid med nordstatskorvetten "*Kearsage*" i sank
h sjönk 9 sjömil utanför Cherbourg. Äfven i de amerikan-
a arméerna kämpade svenskar, frivilliga, och värfningar för
ionsarméen skedde äfven i Sverige. Amerikanske konsuln
njamin F. Tefft i Stockholm och hans son gjorde sig mycket
ryktade genom sina värfningar inom Sverige bland ungt
lk af begge könen, såsom uppgifven "kommissionär för
ufkompanier i staten Maine", men hvad mankönet angick,
dan starkt ansatt för att hafva velat pressa de unga kar-
rne till arméen. Han befraktade i Stockholm ett stort
epp "Ernst Merck" för detta ändamål och gaf derigenom
ide Stockholms polis och svenska konsulater mycket att göra.
rån Liverpool skrefvo flera passagerare att de under öfver-
rden behandlats nästan som fångar, att de redan i Ham-
rg hörde att meningen icke var att sända dem till grufvor,
tan till nordamerikanska arméen och att somliga lyckats
Liverpool rymma från fartyget. När detta ankom till
uebec (Canada), ville de till Portland destinerade 250 bland
assagerarne stanna der, men kapitenen ville icke släppa dem.
mellertid lemnade en stor del af dem sjelfrådigt far-
yget. Svenske konsuln Falkenberg hjelpte många och skaf-
ade dem anställning. Genom presidenten *Lincolns återval*

denna höst (med en majoritet af minst 400,000 röster) af gjordes att allt hopp till vänlig öfverenskommelse, om syd staternas skilsmessa från unionen och bildande af egen sta måste försvinna.

Spanien skakades, såsom vanligt, af politisk kolik me upplopp och ministerkriser. *Italien* proklamerade Florenz s som hufvudstad tillsvidare, och uppkallade derigenom lån variga, blodiga och farliga konvulsioner i Turin, det gam sardinska rikets hufvud, hvilket icke ville mista fördelarne a kronans närvaro. Med Frankrike hade Victor Emanuel de 15 Sept. afslutat en konvention, till följd af hvilken fransk garnizonen skulle afgå ifrån Rom. I Neapel höllos mee tings för att få Rom till hufvudstad o. s. v.: om Spanie hade kolik, så kan man säga att Italien hade "miserere. Äfven i Rom gjordes försök till upproriska demonstrationer *Frankrike* började än en gång delirera, åtminstone i Paris En hederlig landtman med sin hustru besökte hufvudstaden kort före Napoleonsdagen (15 Aug.) men tappade bort henne folkhvimlet, och den stackars hustrun började fråga alla den hon mötte: "As-tu vu Lambert?" På sjelfva festdagen ro pades öfverallt under illuminationen *Hé Lambert!* Vive Lam bert! Ou est Lambert! och snart skrålade tusentals halsa utan återvändo: Voilà Lambert! Vive Lambert! Ohé Lam bert! och när kejsaren, kejsarinnan och deras son vid fyr verkeriets slut åkte till S:t Cloud öfver Champs Elysées, skrå nade hela folkmängden: "Vive Lambert! Vive Madame Lam bert! "Vive le petit Lambert!" Från Champs Elysées gic ropet till banlieun, derifrån till jernvägsstationerna och me bantågen ut öfver hela Frankrike, så att på alla perroner, p alla stadsgator, från Nordsjön till Medelhafvet, ropades öfver allt Lambert! Lambert! Det var, säde somliga, ett först försök, huruvida efter så många kejserliga år af tryck oc lydig tystnad, den gamla lifligheten fanns hos fransmänne qvar när det gälde någon ändring, något nytt och något skoj och det låter icke neka sig, att från denna dag för åter de fanfaron in i fransmännen, som så länge slumrat. Inom

utet af året började bland arbetarebefolkningen i Paris den
irelsen, att genom strike skaffa sig högre lön och kortare
betstid, en rörelse, som numera är daglig öfverallt. — För-
ttningsstriden i *Kurhessen* hade antagit en kronisk karakter,
n preussiske gesandten talade åter om att lemna Kassel,
dningar antydde att "Kurhessen är moget för sequestration",
s. v. Å andra sidan umgingos agnaterna af Kurhessiska
ıset med planen att hos förbundsdagen få kurfursten för-
arad oduglig att regera. Framlidne *Lasalles* tyska socialis-
iska demokrati organiserade sig på nytt och inbjöd till en
y tidskrift för nästkommande året, redigerad af Becker, G.
erwegh, Carl Marx i London, öfversten Rüstow, prof. Wuttke
Leipzig, m. fl. och sade i inbjudningen: "Vi fordra *folk-
teressenas solidaritet öfver hela den civiliserade verlden.*
i vilja icke hafva ett vanmäktigt, sönderslitet fädernesland.
i fordra det hela mäktiga Tyskland, den eniga fria folk-
aten. Vi förkasta samfundets hittillsvarande underkufvande
ıder kapitalet; vi hoppas att arbetet skall komma att regera
aten. Våra grundsatser äro enkla och klara, och vi skola
drig rygga tillbaka för deras konsequenser."

Sommaren utfylldes med talrika *furstebesök* på kontinen-
n; Bismarck var i Paris och i Biarritz: han och Napoleon
äffades och samsades. Under hela krigets lopp fortspelades
i kulisserna den förut omtalade *postkonventen,* i många
ter och ännu flera "tablåer". Det var ett bellum omnium
ter omnes af mycket humoristiskt slag, och som Hamburg
gjorde dess innersta brännpunkt hade jag en friplats på
rsta raden, icke utan att sjelf blifva duktigt svedd. Så
art tyska stormakterna inryckt i Schlesvig, började Preussen
i Holstein anlägga egna postrelais, ehuru det landet då stod
ıder förbundsdagens militära exsecution och civila förvaltning.
snart isarne vid Trawemünde (Lübeck) började lossna, för-
rde Danmark (*icke* Sverige) svenska privatångbåtar till
störing mellan Lübeck och Köpenhamn och kungjorde den
Februari dessa tourer, hvilka öppnades den 19. Så snart
eussen fick veta detta, skickade det, med förbigående af

Mecklenburgska postbefordringen (se nästföregående kapitlet) äfvensom af svenska och danska postanstalterna i Lübeck till hvilka de fordom aflemnats, sina svenska och norska poster till detta Lübeck, der dock Preussen sjelf ingen postanstalt egde; men den danska dristigheten stack dock tyskarne i ögonen, och som rykte spred sig att Preussen tänkte anamma danska kontoret i Hamburg, skyndade sig sistnämnda lilla stats senat att spela prævenire. Redan den 20 Febr. infann sig Hamburgs senatssyndicus dr Merck, dess öfverchef för utrikes- och post-departementena, beledsagad af senatssekreterare och polisbetjening samt utrustad med senatsbeslut och färdigskrifven ordre om militärstyrkas användande i fall hon komme att behöfvas — och *tog det danska postamtet i Hamburg i besittning för staden Hamburgs räkning,* under förevändning att skaffa sig ersättning för ett par hamburgska handelsfartyg, dem danskarne uppbringat. Så snart *Mecklenburg* fick erfara öppnandet af den danska båtfarten öfver Lübeck, började det ångra sig att hafva skrufvat upp sina fordringar på Sverige (i följd af det i nästföregående kapitlet omtalade telegrammet från Stockholm till Schwerin, som tillintetgjort mitt aftal derstädes om "sluten" postföring och förvandlat den, "enligt preussiska generalpostamtets åsigter", till "styckevis"-beräkning), och vägrade den 24 rentut att i Hamburg emottaga bref till Sverige och Norge "styckevis", hvilket var detsamma som att fösa allmänheten med dem till mig. Så snart staten Lübeck fick höra att Hamburg tagit danska postamtet derstädes i sitt våld, fann den nödvändigheten att genast underhandla med *Holsteins* postförvaltning, som icke mera stod under dansk ledning, om postgången mellan Hamburg och Lübeck, hvilken gick genom både Holstein och Lauenburg; och den 25 infann sig hos mig Lübecks postchef för att åt svenska postföringen öfver Lübeck erbjuda så fördelaktiga vilkor, att de fordrade blott tredjedelen af hvad Mecklenburg åtnjöt, hvilket sistnämnda åter var åttondedelen af hvad Danmark af oss åtnjutit. Så snart jag fått detta Lübska anbud, på hvilket begärdes mycket hastigt svar, eme-

dan Lübeck just nu sjelf stode i underhandling med Holstein om nya vilkoren för *all* postgång mellan Lübeck och Hamburg, telegraferade jag utförligt "en chiffre" till svenska poststyrelsen, om tillstånd att få gripa detta lyckliga tillfälle i de flygande lockarne och genast uppgöra derom. Så snart svenska poststyrelsen fått detta telegramm, beslöt hon att göra *alldeles tvertom:* hålla fast vid Danmark, som ingenting mera kunde fasthålla, men släppa Lübeck ifrån sig. — Så snart Hamburgs Stadtpostamt med sig införlifvat Danmarks, skickade det sina engelska och ultramarinska bref för Sverige till denna filialafdelning, i stället för till mig, och kungjorde att till *den* skulle alla bref för Norge aflemnas. Det förra våldet redresserades vid mina protester; men i det sednare samtyckte svenska generalpoststyrelsen genom telegramm af den 27, till mig, att *f. d.* danska kontoret skulle ha alla norska bref, hvilka alltså med uttryckligt svenskt bifall öfvergingo i tysk hand. — Så snart norrmännen fått hm om den stora villervallan, kungjorde de att Norge skulle sända till Lübeck *egna* postfartyg. Så snart jag såg att min poststyrelse icke stod att beveka, vände jag upp och ned på den klassiska utvägen: "flectere si nequeo superos, acheronta movebo", och skref ett omständligt memorial till finansministern om "ställningen för ögonblicket", ehuru denna direkta väg redan tidigare blifvit mig förbjuden. Sedan tvådde jag mina händer. — Svenska poststyrelsen, — som visste, huru ödelagd danska och norska postgången i Hamburg var, i följd af danska kontorets seqvestering (för hvilken jag långt förut specielt varnat äfven norrmännen direkte); visste huru lätt det då varit för Sverige att med sin egen förena dem begge, i fall det ställt ångfartyg disponibla att från Hamburg (dit alla skandinaviska poster under vintern och kriget sammanlupo) dirigeras hem från *de* tyska hamnar, hvilka allt efter skiftande omständigheter bäst passade; visste att både Lübeck, Preussen, Danmark, Norge ansågo Trawemündes hamn bäst passande, så snart hon blefve isfri: — lät dock dessa till-

fällen gå sig ur händerna: lemnade Preussen tid att på egen hand föra svensk post till Lübeck, lemnade Danmark tid att förhyra de svenska ångfartygen för denna linie, lemnade Norge tid att röna behofvet af norska fartygs ditsändning, lemnade Lübeck tid att kontrahera med det icke mer danska Holstein utan att dervid kunna med bestämdhet vindicera äfven Sveriges fördelar, hvilka just då varit lätt vunna, lemnade Lübeck tid att ännu en gång (Mina Samtida VI: 148, 149) få missnöje till Sverige för bristande svar, och försummade både rätta vägen, den direkta, och rätta stunden att uppgöra med Lübeck om full befrielse ifrån den olyckliga Svensk-Danska Conventionen af 1852 och dess förderfliga transitbestämmelser, hvilket nu varit oändligt lätt då Lübeck var dertill *villigt* och danska Lübeckerpostamtet så nära sequestering, att det nödgades foga sig i hvad helst Lübeck nu föreskref. Sverige utskickade i medlet af Mars sin vanlige underhandlare, hvilken *började* med att gå till Köpenhamn och der spika fast oss vid den gamla, overkställbara 1852 års Convention, genom att *ackordera in oss* i tillåtelse att deltaga i postföringen med de af Danmark förhyrda svenska privata ångbåtarne samt att nedsätta provisoriskt till hälften den dittillsvarande transitpenningen, dervid dock förglömmande eller efterskänkande all nedsättning af *tidnings*-transiten. Efter den betan blef Sverige under hela kriget debiterad en bref-transit till Danska kassan efter $1^1/_4$ sgr pro Loth, för en *föregifven* transitering genom Danmark, utan att brefven i verkligheten passerade något enda tum af till Danmark hörande land; och — yttermera — oaktadt Danmark endast i Januari, men hvarken i Februari eller Mars, kunnat fortskaffa svenska posterna, debiterades och betalde Sverige *hela* qvartalets tidningstransit till Danmark, under det att Mecklenburg var den som i Februari och Mars *verkligen* fortskaffat dem — och gratis! Sådan var tidpunktens praktiska skandinavism.

Från Köpenhamn gick underhandlaren till Lübeck, och undertecknade der, i min åsyn, en å Lübska sidan uppsatt

"punktering", som förband Lübeck till ingenting och var af helt annan riktning än anbudet varit till mig. Lübeckaren myste åt mig, under det underhandlaren skref. Likasom förut rastlöst skriftligen, hade jag äfven nu ett helt dygn muntligen gjort försök att inverka. Efter dessa lysande Mars-uppgörelser beslöt svenske finansministern i April att midt under kriget, kriget om besittningen af just detta för våra postlinier så nödvändiga Holstein, återupptaga de 1863 ad acta lagde eller afbrutna postförhandlingarne med Preussen, och att ditsända denne samme underhandlare, denna gång såsom sjelfständig fullmäktig vid sidan af Bismarck, och höjd öfver all conferering med svenska poststyrelsen. *Han* fick nu gå henne förbi och conferera direkte med ministern. Tidigt i Maj reste han till Berlin, den 14 Juni förordnade svenska regeringen om fördragets afslutande "på till en del andra grunder än de förut fastställda"; den 23 Juli på morgonen lemnade han Berlin, fördraget fick namn och data af Wien (der Bismarck då vistades) den 24 och Berlin den 31 Juli, den 17 Augusti remitterades det till svenska poststyrelsens utlåtande, hvilket måste i galopp afgifvas redan dagen derpå och innehöll ellofva kardinalinvändningar; den 30 Augusti fick icke desto mindre fördraget svenska regeringens sanktion. Denna gången skickades det icke till mig, och det möte i Lübeck, underhandlaren vid sin hemresa begärt med mig, for han ifrån; men den 16 Sept. fick jag, som andra, reglementet till fördraget och befallning att från den 1 Okt. tillämpa det. Här studsade man dock i sista stunden: den 19 Sept. fick jag ny ordre om uppskof tills vidare och den 22 återkallade en ny officiel skrifvelse definitivt befallningen om tillämpning från den 1 Okt., med den ypperliga distinktionen, att fördraget skulle *gälla* från den 1 Okt., men icke *tillämpas* förrän ångfartygen blefve färdiga. Anmärkningar öfver dess oförmedelaktighet för Sverige haglade från alla håll, och jag hade i dem en god del. Det blef ock i några punkter modifieradt, innan det följande året sattes i gång.

Möjligen hade denna underhandling, midt under kriget

med just en af de krigförande, orsaker som icke *kunde* undvikas: t. ex. pressionen af preussiskt missnöje med förra årets ofullbordade arbete, eller med detta årets Mecklenburgerutväg, eller med Sveriges starka manifestationer för Danmark. Men kardinalfelet var icke så mycket tidsmomentet som grundsatsen: att Preussen skulle få *deltaga i sjöpostföringen på Östersjön.* Ty om Sverige straxt inskränkt basis derhän: på hvilka vilkor vill Preussen fortskaffa våra poster, aflemnade och afhemtade på svenska fartyg i preussisk hamn, utan delaktighet i sjöpostföringen? så hade mycket annat undvikits, som nu betungade detta fördrag: då hade Preussen icke kunnat yrka nedsättning i sjöporto, icke fordra så stor nedsättning i norska transitportot, icke en delaktighet i Sveriges framtida öfverenskommelser med Norge, Danmark, tyska staterna; icke kunnat fordra andel i brefven som gå mellan Sverige och Hamburg (eller öfver Hamburg) på andra vägar än genom Preussen sjelft. Sverige hade åt alla håll behållit händerna fria, och svensk post hade då *på Östersjön seglat fri under svensk flagga.* En sådan uppgörelse beräknades skulle hafva kostat Sverige årligen endast 222 rdr mera, än den nu afslutade ursprungligen kostade. Likväl må medgifvas att det är lättare att efteråt inse felen, än att från början undvika dem.

Det märkvärdigaste, som under detta krig hände uti "kulisserna", var likväl *planen till en ny Kalmar-Union,* hvarom vårt nästföljande kapitel skall redogöra.

XIX.

Unions- och familj-fördragen 1864.

Danska föreställningar. — Blade til Menigmand. — Plougs Fædreland. — Franska referaterna. — A. Geffroy i Revue des Deux Mondes. — Hemliga artiklar i Novembertraktaten (1855). — Underhandlingen 1863 om nordisk deffensiv-allians. — Svenska skandinavismens äkta handlingar 1864. — Plan till en ny Kalmarunion. — Qvantens mission till Köpenhamn. — Förarbeten uti Köpenhamn. — Konungarne Carls och Christians brefvexling. — Carl XV:s och Monrads brefvexling. — Danska indiskretioner och misstroenden. — Förslaget till förbundstraktat mellan Sverige-Norge och Danmark. — Hofjägmästaren Carlsen. — Carl XV påyrkar initiativ från Danmark och skyndsamhet. — Monrad vägrar taga initiativ och vill söka bibehålla Holstein. — Förlusten af Norge har skapat Schlesvig-Holsteinismen. — Monrads förslag till en dynasti-traktat. — Svenska icke-skandinavernas mening. — Vådorna och kostnaderna för Sverige. — Dahlfelts resor. — Svenska statslånet. — Skandinavismens begrafning.

Då vi nu skrida till en framställning om Qvantenska missionen 1864, i hvilken det lyckats oss att från den mest pålitliga och bäst underrättade ort, under sista vintern af Carl XV:s lefnad, erhålla fullständiga och dittills omsorgsfullt bevarade dokumenter till begagnande, anse vi oss likväl först böra låta läsaren få del af de olika uppfattningar, som från olika sidor varit gängse om denna sak. Vi meddela här alltså först den danska, derpå den franska, vidare den svensk-skandinaviska och slutligen de svenska icke-skandinavernas uppfattning.

1. Danska föreställningar.

Härmed åsyfta vi flygskrifterna: "Blade til Menigmand fra danske Skandinaver", och kritiken öfver dem uti Carl Plougs "Fædreland" 30 Okt. 1865. Bladen hade till före-

mål: "Hvad är Skandinavismen?" — "Hvarför är den nödvändig för Danmark?" — "Vilja Skandinaverna dela Danmark?" Derur framgick följande:

Våren 1864 skickade Carl XV tvenne bref till Köpenhamn, ett till Christian IX och ett till d. v. konseljpresidenten Monrad, i hvilka han föreslog ett statsförbund emellan de trenne rikena, omfattande äfven danska delen af Slesvig, till hvars försvar Sverige och Norge skulle hjelpa af alla krafter: vidare antyddes gemensam styrelse, för utrikes- och försvarsväsendet, som skulle öfvergå från de särskilda representationerna till ett unionsparlament o. s. v. samt slutligen önskvärdheten af ett familjekontrakt, som kunde förbereda de tre kronornas förening på ett hufvud. Fædrelandet sade att detta förslag var utmärkt vackert och betydelsefullt, men blott under förutsättning: 1) att det var allvarsamt menadt och 2) att den man, som gjorde det, också var man att genomföra det: "ty om det antingen var gjordt *paa qvantsvis*, eller blott var en flyktig tanka, som ingen allvarligen påtänkte att utföra, så var betydelsen icke mycket stor. Förslaget kom från samma konung, som 9 eller 10 månader tidigare, i Juli 1863, personligen föreslagit Fredrik VII en allians, men i September s. å. icke kunnat genomföra denna i sitt eget statsråd och som i December, då kriget var oundvikligt, uti sitt afskedstal förkunnat Sveriges rikes ständer att han *icke* kunde taga del i alliansen. Äfven derefter yttrade samme konung bestämd föresats att likväl komma Danskarne till hjelp, medan den inflytelse, som *från konungen och hans omgifning* i Mars 1864 utgick till norska storthinget, ingalunda var uppmuntrande i skandinavisk riktning. När nu konung Carl icke desto mindre, en månad senare, framkom med nu ifrågavarande förslag, så var temligen naturligt att det måste öfverraska och väcka något tvifvel. Rimligast syntes *antingen* att H. M. efter aftal med sin utrikesminister gjorde blott ett diplomatiskt schackdrag, som syftade åt något annat än det föregaf, *eller* att han omigen gaf luft åt sin goda personliga vilja och mening, utan att mera än förr vara i stånd att ge-

nomdrifva den. Det första kunde bero derpå, att man i Stockholm fått nys om de goda råd, Ryssland genom baron Otto Plessen tilltänkt danskarne, och fruktade att danske kungen och hans regering kunde kasta sig i Rysslands armar; det vore då klokt att genom framkastandet af ett sådant förslag komma till klarhet om danska hofvets och regeringens stämning. Det andra var kanske ännu troligare, emedan sådant skett äfven förr".

Danska regeringen gick emellertid beredvilligt in på frågan, oaktadt tvenne betänkligheter. Den ena: att ehuru en förhandling af denna natur måste föras i djupaste hemlighet, om den skulle leda till något, och isynnerhet kungarnes personliga meningsutbyte icke borde kännas af någon, innan det betroddes åt deras ansvariga ministrar, så syntes konung Carls sändebud både hafva varit närmare underkunnig om sin missions ändamål, än behöfligt var och, ännu värre, syntes hafva saknat förstånd för de pligter, detta vetande ålade honom; ty han bar sig så oförsigtigt åt, att två eller tre dagar efter hans ankomst visste halfva Köpenhamn hans ärende. Den andra betänkligheten var, att hela anbudet hvilade på en basis, som ännu icke existerade: en fred, hvari Danmark skulle hafva uppoffrat icke blott Holstein och Lauenburg, utan äfven hela den icke danska och halft danska delen af Slesvig. Denna fred var ännu icke gjord, och så väl regering som folk hyste ännu förhoppning att undgå en så betydlig förminskning af danska statens område — man hoppades då ännu på Slie-gränsen. Nog är det stötande att midt under krig få anbud om hjelp *sedan freden är sluten (!)* ofördelaktigare än man hoppas, ungefär som när den vän, till hvilken en köpman vändt sig för att undgå konkurs, erbjuder honom hjelp bara han först har cederat bonis. Likväl *kan* ett sådant anbud vara både klokt och respektabelt; men man tyckte att kung Carl kunnat vänta med anbudet tills dess en sådan fred afslutits. Emellertid svarade både Christian och hans konseljpresident med uppmaningen till Sverige att öppna förhandlingar genom de officiella organerna, ministrarne, hvilket

var enda sättet att verkliggöra projectet. Derpå vände sig, sade Flygskriften, Carl XV till sin premierminister De Geer och fick dennes samtycke att gå vidare. De Geer var villig att träda i underhandling med Monrad, derom denne blef underrättad. Monrad utarbetade förslag till en "Familiepagt", men det dröjde något innan detta öfverskickades, och samtidigt yttrade han önskan om uppskof med förhandlingarne, emedan förbindelsen med Holstein enligt hans åsigt skulle gagna skandinavismen, — och detta svar var tillräckligt att afbryta underhandlingarne.

Fædrelandet invände mot *dessa* uppgifter att nog kunde det vara mycket bra, att en så hederlig och duglig statsman som friherre De Geer bytte ut tankar med Monrad, men deraf kunde aldrig bli annat än privat brefvexling, ty De Geer var och blef justitie, icke utrikes, minister och *kunde* alltså icke leda någon formlig underhandling med annan stats regering. Fædrelandet fann dock icke ens sannolikt att De Geer allvarsamt inlåtit sig på konungens förslag, först "för det han icke är skandinav", och för det andra emedan *hela* svenska regeringen, honom inberäknad, efteråt officielt "frånsade sig all andel i konungens förslag". Osannolikt fann Fædrelandet äfven att Monrad skulle begärt saken uppskjuten för att få Holstein in i förbindelsen, ty i Maj och Juni 1864 kunde hos honom icke finnas någon allvarsam tanke på att bevara Holstein; frågan var då om Sligränsen, eller en ännu nordligare. Har Monrad alltså *i förbigående (!)* nämnt Holstein i sina bref, så har det skett af otidig eftergift för vårt (danska) hofs "samtida Schlesvigholsteinska drömmar", som ju icke låta förena sig med någon skandinavisk förbindelse. Skall nu antagas att denna lösa (?) antydning gjort på svenska sidan slut på underhandlingarne (som icke ens börjats), så måste mycket tviflas på förslagets ärliga allvar. Verkliga orsaken var väl att svenska regeringen icke gillade konungens mot hennes vetskap och vilja företagna steg, och att konungen hvarken kunde öfvervinna hennes motstånd eller skaffa sig en ny. Utgången af detta konungens personliga steg

kunde icke blifva någon annan, än af norska ståthållaresaken 1860 och danska alliansanbudet 1863. Svenska regeringen satte i alla dessa fall åsido konungens önskan och afsigt, och konungen fann sig lugnt deruti. En bitter erfarenhet har lärt oss, tillade Fædrelandet, att konung Carl XV ingen makt har att i Sverige bringa till utförande sina personliga planer och önskningar, då de strida emot hans regerings, och att nuvarande svenska regering icke vill göra något allvarsamt steg, någon ansträngning eller något offer, för att främja skandinavismen; och som ministèren hittills haft allmänna meningen i landet för sig, så följer deraf att *icke heller svenska allmänheten* omfattat skandinavismen med mycken värma. Detta är af vigt att constatera; ty en otålighet hos den yngre generationen, i och för sig aktningsvärd, kan genom motsatta illusioner lätt förledas till yttringar, mera skadliga än gagnande. Det är rätt och godt att vi i skrift och tal sträfva att utbreda bättre upplysning om skandinavismen — men detta är också det enda praktiska mål, vi numera ha." På sådant sätt kastade nu Fædrelandet yxan i sjön.

2. Franska referater.

Revue des Deux Mondes (fevr. 1870): "Les nouveaux Dangers du Nord et le Scandinavisme, la Prusse et le Danemark depuis le traité de Prague", par M. *A. Geffroy,* framställer samma sak något annorlunda, så här:

"Det finnes tvenne slag af skandinavism. En litterär och moralisk, om man så får säga, och denna drefs i 30 år af poeter, författare, artister, publicister. Det andra slaget: den faktiskt politiska. Särdeles sedan 1866 hafva en stor mängd skandinaviska samfund bildats, i Danmark, Sverige och Norge, för att ådagalägga nödvändigheten och möjligheten af ett förbund. Den mest outtröttlige agitatorn på detta fält är M. C. Rosenberg. Han har till motståndare dem, som, hvar i sin af de tre staterna, befara att deras fädernesland skall nödgas göra *uppoffringar*

för att inträda i förbundet. Derpå svara skandinavisterna: "förbund mellan de tre rikena på ett sådant sätt, att hvarje rike behåller oberoende sin constitution och sin inre administration," och peka på Norge, som i trotts af sin förening med det större Sverige dock upprätthållit hela sitt inre oberoende.

År 1864, midt under kriget mellan Danmark och Tyskland, kom ett dylikt praktiskt och politiskt förslag från en hög källa. Under Carl XII:s tid såg man Danmark, rasande mot Sverige, påkalla ryska armeer, emottaga dem på sitt territorium, i sina hamnar, och med Peter I öfverlägga om invasion på svenska halfön för att återtaga de vackra provinser. Danmark förut så länge besuttit; och Carl XII, som trodde sig krossa sin fiendes allierade, *öfvade* ryssarne i att segra. öppnade åt dem Baltiska kusterna, störde dem oklokt i den sömn, hvari denna ännu barbariska nation var försänkt. Föga fattades att 1743 kronprinsen af Danmark blifvit vald till eventuel svensk tronföljare, ensamt Rysslands intervention förhindrade det. När 1810 Bernadotte valdes till svensk kronprins, var danske konungen Fredrik VI hans medtäflare och Napoleons kandidat. Norges förening med Sverige 1814 var blott en compensation för förlusten af Finland, beviljad af de allierade till Danmarks förderf, och likväl tyckes vid denna omgruppering inflytelsen af en ny idé uppenbara sig. Denna förening skedde icke (!) med våld, norska representanter gåfvo sitt samtycke, vilkoren blefvo de af fullständig jemnlikhet och Geffroy betraktar denna förening såsom icke blott ett förespel, men ett föredöme, för en blifvande skandinavisk confederation.

För den praktiska skandinavismen voro de begge tyska krigen emot Danmark riktiga profstycken: de blefvo icke obegagnade. År 1848, i April, när man fick veta i Köpenhamn att preussarne inträngt i Holstein, skref konung Fredrik VII till konungen af Sverige för att begära hans hjelp, Agitationen var ytterlig i hela norden, i Christiania som i Stockholm, och allmänna meningen särdeles gunstig för activ intervention. Oscar I delade i botten sitt folks böjelse, men hade

ännu icke (?) brutit de band som förenat hans fader 1812 med ryska politiken (?) (motsatsen visar sig längre ned). Just nu erhöll han ett budskap från Petersburg, att kejsar Nicolaus var mycket vänligt stämd emot Danmark. Czaren fruktade en delning af danska monarkien, emedan han sjelf hade arfsrätt till en del af Holstein, hvilken rätt skulle gå förlorad om de begge hertigdömena bildat en oberoende stat under nytt furstehus. När konungen af Sverige fått veta bataljen vid Slesvig, sammankallade han sin ministerkonselj och riksdagens hemliga utskott, samt underrättade sedan, den 4 Maj i bref konungen af Danmark om det beslut, han fattat. Resultatet var, sanningen att säga, föga betydande. Så länge striden endast angick Slesvig, ville konungen af Sverige endast *underhandla* (i förening med de makter hvilka önskade Danmarks integritet); han skulle icke gå ett steg längre förrän åtminstone *en* af dessa makter också bestämde sig att gå vidare. Men ett anfall på Jutland eller någon af de danska öarne syntes honom så hotande för nordens gemensamma oberoende, att han i detta fall var färdig att skicka en *armécorps* till Fyen för att hindra hvarje dylikt företag. Han beordrade 1500 man att samlas dels i Götheborg, dels i Skåne och 4 fregatter att utrustas i Carlskrona, med nödiga transport- och ång-fartyg. Några dagar derefter voterade riksdagen i Stockholm och sedermera Norges storthing penningar till krigskostnad, och den 8 Juni landsteg den svenska hjelpcorpsen på Fyen under det örlogsfartygen kryssade i sigte af dess kuster.

Tyskarne, anförda af general Wrangel, öfverskredo Jutska gränsen och beträdde alltså integrerande delar af danska monarkien. Hvilket motif kunde *då* hindra Svenskarne och Norrmännen att effektivt förena sig med den förbundnes armé och rycka upp i linien? Ljus har nu fallit öfver dessa frågor, hvilka den tiden födde så många obehagliga gissningar. Rysslands farliga inflytande hade mellankommit. Just i det ögonblick, när svenska kabinettet kungjorde, att i händelse af vissa öfverhängande tilldragelser, det skulle bryta med Preusens,

hade kejsar Nicolaus offentligen lyckönskat Sverige till dess "*fredliga* förklaringar" och andra hade i Stockholm *förstått* att detta var en formlig ordre att hejda sig. Dessutom, för kommentariernas skull, och för det fall att man icke hade begripit vinken, fick man besök af storfursten Constantin (Mina Samtida III: 117, 118). Det är sannt att Rysslands utrikesminister likaledes skyndat sig skrifva till Berlin, att tyskarne borde allerskyndsammast utrymma Jutland. Czaren hade utan tvifvel reflekterat derpå, att *om* danskarne under detta krig fingo energisk hjelp af grannriket, så kunde lätt hända att de begåfve sig till Stockholm för att söka efterträdare åt Fredrik VII, hvilken saknade bröstarfvingar. Man grubblade i Danmark, der man ingen förklaring fick, öfver hjelpcorpsens overksamhet. Tvifvelsutan kunde Sverige hafva iakttagit ett mera dristigt uppförande; men det bör likväl erkännas att, om ej denna hjelpcorps skickats, skulle Ryssland åtminstone ännu längre lemnat fältet fritt åt preussiska armeen. Hvad som bordt ske, skulle varit att kabinettet i Stockholm, frigjordt från inflytelserna ifrån Petersburg, förts framåt af sina formliga löften att omedelbart hjelpa det af Tyskland hotade Danmark. Inför en sådan union skulle anfallet antingen icke egt rum, eller ock, vändande sig åt tre folk på en gång, hafva stött på större motstånd, än som väntats, hvilket skulle förvånat om ej hejdat dess framgång och hafva uppväckt interventioner af annat slag. Den ryska kunde icke blifva annat än förderflig: Konung Oscar förfelade ögonblicket att vinna, åt sig *eller sin son,* den tredje kronan; han såg utkoras såsom konungens af Danmark blifvande efterträdare prins Christian af Glücksburg, som då var czaren angenäm.

Stöten gagnade emellertid allmänna meningen. Långt ifrån att förändras, varsnade hon hvar det onda låg och hvilken väg var den rätta: man måste slita alla komprometterande band med Ryssland och Tyskland. Skandinavismens framgång under de följande åren berodde af de förändringar, som inträdde i Konung Oscars dispositioner. Det är sannt att stora tilldragelser kommo honom till hjelp. Under andra

året af orientaliska kriget slöt han med England och Frankrike traktaten af 21 Nov. 1855, *genom hvilken han förband sig att inrycka i linien med dem, om fiendtligheterna på våren förnyades.* På det viset afskakade omsider Bernadottes son det, som ännu återstod af en politik, den hans undersåtar länge ogillat. Några månader senare, i Juni 1856, emottog Konung Oscar på sitt slott Drottningholm en skandinavistisk deputation (studentmötets medlemmar), mycket talrikare, än de som de förra åren hade utbredt den nationela agitationen, och han talade då offentligen ett språk, ingifvet af samma känslor, som omkring honom lifvade de tre folkens representanter. (Mina Samtida VIII: 80—82)

Hans son Carl XV, som 1859 efterträdde honom, fick snart tillfälle att visa, med hvilken värma han ingick på skandinavernas förhoppningar. Tysklands fordringar af Danmark hade förnyats i den mån, de perfida kombinationerna af 1852 frambragt oberäknade och oförutsedda resultater, oenighet och anarki. Preussen hotade, och vann terrain. När på sommaren 1863 det blef uppenbart, att ett nytt krig om hertigdömena förestod, *öppnade Sveriges konung med Danmarks underhandlingar om en defensiv-allians.* Redan hade redigerats de instructioner i detta ämne, som Stockholmskabinettets representant i Köpenhamn grefve Henning Hamilton borde erhålla — så mellankom Fredrik VII:s död, 15 Nov. 1863. Dagen derpå sade utrikesministern grefve Manderström, ännu, att ingenting vore förändradt i Stockholmskabinettets afsigter; men den 20, då han fått veta hertigens af Augustenburg anspråk, frågade han de makter som undertecknat Londonerprotokollet, om man icke borde samråda, och i tanken på denna gemensamma öfverenskommelse *vissnade* den redan i gång varande underhandlingeu med Danmark. Man minnes huru händelserna då brådstörtade sig, till skam för detta vanmäktiga Londonerprotokoll, som hade trott sig förekomma alla faror. På en gång, midt i denna villervalla, sedan unionsförslaget de facto öfvergifvits, återupptog det Carl XV på sin privata räkning, *men fästande denna gång*

vid förslaget om ett försvarsförbund det om ett definitivt nordiskt förbund, motsvarande på samma gång det närvarandes tvång och framtidens önskningar. Vi skola här redogöra för outgifna dokumenter, för hvilka vi (Geffroy) ha att tacka dyrbara meddelanden, för att teckna denna curiösa, ännu i sjelfva norden föga kända, episod af skandinavismens historia.

Uti April 1864, under det vapenhvila och sammankallandet af en konferens i London uppskjutit Tysklands fiendtligheter emot Danmark, skickade konungen af Sverige genom sin bibliotekarie v. Qvanten två egenhändiga bref, adresserade det ena till konungen af Danmark Christian IX, det andra till biskop Monrad, konseljpresident i Köpenhamn. Med dessa bref var förenadt ett projekt, till förbundstraktat, rörande hvars grunder kung Carl XV önskade känna konungens af Danmark och hans förste ministers tankar, lemnande åt deras skön att i anledning deraf, om de ville, öppna officiella underhandlingar med kabinettet i Stockholm, och inbjudande dem att, om de pröfvade det nyttigt, låta öfvervägandet af denna nya allians komma midt uti konferenserna i London. Det tillkomme Danmark att taga det officiella initiativet i denna fråga, eftersom dess egen fara gifvit anledning till utkastet, framför allt måste man erinra sig den oafvisliga nödvändigheten att icke släppa in i den föreslagna unionen ett enda tyskt element. Man skulle hjelpa konungen af Danmark att återvinna endast norra hälften af hertigdömet Slesvig, emedan krigsomständigheterna då gåfvo anledning till tanken att icke hela Slesvig kunde åt Danmark bevaras: men det vore nödigt att de förenade territorierna alldeles *incorporerades* i den öfriga danska monarkien, på ett sätt att erbjuda minsta möjliga anledning för Tyskland att blanda sig i nordens inre affärer.

Vi hafva för våra ögon, med undantag af de begge konungarnes bref, den brefvexling som egt rum i detta ämne (?). Vid de första framställningarne, som gjordes utanföre hvarje konstitutionel väg, svarade man i Köpenhamn genast med tacksamt bifall. Herr Monrad, t. ex., skref direkte till ko-

nung Carl den 28 April: "Jag hade haft flera tillfällen att erfara, med hvilken outtröttlig uppmärksamhet E. M:t följer Danmarks öden, och huru liflig Dess sympathi är för vår rättvisa sak. Denna gång har E. M:t, icke nöjd att blott upprätthålla det närvarande, velat framförallt sätta i säkerhet Danmark och dess egna stater mot den fara, som städse hotar de små folken från deras mäktiga grannar, om icke dessa små folk, inseende sina gemensamma interessen, ömsesidigt och af alla krafter förenta stödja hvarandra mot utländskt våld. Jag ber E. M:t emottaga min djupa tacksamhet för den äran att indraga mig i första kännedomen om en stor idé, välsignelserik för trenne monarkiers framtid. Uti historiens minnen skall detta initiativ kröna E. M:ts namn med odödlig ära."

Vid sådana svar kunde konung Carl XV icke annat än underrätta sina egna ministrar om en åtgärd, den de ditintills ej vetat om. Baron De Geer och Grefve Manderström accepterade (?) i början tanken på denna negociation; men snart vägrade den sistnämnde att vidare binda sig. Samtidigt fick man bref från Köpenhamn, *som afböjde initiativet*, öfverlemnande detta åt Stockholms-kabinettet "såsom det mäktigaste", och förmenande att det vore farligt för Danmark att vid Londonerkonferenserna bekantgöra förslaget om en union mellan de tre nordiska folken. Monrad uttryckte slutligen också vissa åsigter som kunde tydas i en mening, rakt motsatt det hufvudvilkor som i början uppställts. Uti sitt nya bref till konungen af Sverige, den 13 Maj, deri han meddelat att det berodde af Stockholmskabinettet att bestämma när underhandlingarne borde börjas, tillade han: "Nordens politiska enhet bör vara en garanti för besittningen af Holstein. Så länge vi egde Norge, kände sig det skandinaviska elementet ganska starkt och den danska monarkien sig nog stor, så att det tyska elementet hörde dit utan fara. *Förlusten af Norge har hos oss skapat Slesvig-Holsteinismen,* som ensamt den nordiska unionen kunde tillintetgöra. Det är med staterna som med himlakropparne, de utöfva en attraherande kraft i

proportion till deras storlek. Danmark har undergått våldsamheter från Frankfurt; det förenta Norden skulle icke bli utsatt för en dylik behandling; Tyskland är tappert endast mot de svaga! Genom Holstein skulle Norden utöfva inflytande på europeiska politiken. Jag önskar derföre af allt mitt hjerta att den dynastiska *enheten i fråga om Holstein må kunna bibehållas.* E. M:t delar kanhända icke dessa åsigter . . ."

Vi veta hvad man kan säga, för att rättfärdiga detta bref. Negociationerna voro ännu icke öppnade, de blefvo det aldrig, så att man icke är berättigad tro, att Monrad och danska kabinettet hade skolat ämna motstå vilkoret att icke insläppa något tyskt element i den nya konfederationen. Det är ock sannt att Danmarks affärer då ännu icke voro så svåra, som de kort derefter blefvo sedan Bismarck tagit dem direkt om händer. I det ögonblick, då Monrad skref, kunde man ännu hoppas att på underhandlingarnes dag kunna betjena sig af de anspråk, Danmark hade på Holstein. Hvarföre t. ex., i händelse att ett nordiskt förbund nödvändiggjorde dynastisk enhet, kunde man ej af detta dansktyska hertigdöme till förmån för någon ur arfsrätt försatt furste tänkas göra ett såsom skadeersättning gagneligt apanage? Men hvilken betydelse än dessa förklaringar kunde ega, måste man tillstå att *Monrads bref saknade à propos*, och att det *gick rakt emot det uttryckliga vilkoret*, oundvikligt för hvarje förbund. För intet pris skulle Stockholmskabinettet kunna samtycka till ett förbund, i hvilket skulle inbegripas provinser, de der med något som helst band hängde fast vid Tyskland. Sverige och Norge hade alltför väl genom Danmarks exempel lärt, hvad det kostade att hafva nödvändiga relationér med en mycket mäktig granne.

Eljest, i en mycket ömtålig punkt, hade Danmark fullständigt motsvarat konungens af Sverige och Norge "ouverturer". På konung Christians befallning hade Monrad redigerat och skickat till Stockholm utkast till ett familjepaktum för att reglera successionen. För att åt begge dynastierna bevara lika chancer för framtiden, skulle den förste af de

begge nuvarande konungarne som dog, få den andre till efterträdare. Honom skulle icke efterträda hans egen naturlige arfving, utan den förstdödes, och denne efterträdas icke af sin naturliga arfving, utan af den förste efterlefvande konungens. På det viset skulle kronan oscillera mellan två generationer, från den ena till den andra dynastien. Det kan tyckas att en sådan kombination vittnar om en besynnerlig sjelfförnekelse från de intresserade familjerna; men faktum är det: vi (Geffroy) ha under våra ögon Carl XV:s förslag och texten till Monrads i Christian IX:s namn redigerade utkast; ingenting berättigar oss misstänka att detta den danske premierministerns steg skulle varit annat än allvarsamt menadt (?).

Efter brefvet af den 13 Maj finna vi intet annat än ett missiv af Qvanten till Carlsen, konungens af Danmark öfverhofjägmästare, mycket känd för sina skandinaviska sympatier, och hvilken såsom sådan hade blifvit inblandad i denna förtroliga korrespondens. Han inträdde i danska kabinettet såsom inrikes minister och Carl XV:s förtrogne skref till honom den 16 Maj: "H. M:t ser uti ert inträde till ministèren en garanti för den raskhet, hvarmed Monrad velat adoptera det skandinaviska programmet, och för den nära förestående realisationen af detta programm, till lycka och trygghet för de tre nordiska folken... H. M:t tror sig kunna antaga såsom faktum att baron De Geer, ministèrens verkliga chef, är gynnsamt stämd för unionen. Han har åtminstone yttrat sig i denna riktning. Om denne statsman en gång förbinder sig till denna sak, kan man vara öfvertygad att han skall blifva den samvetsgrannt trogen, såsom en man af mycken consequence i åsigter och raskhet i handling."

Var det ankomsten af brefvet utaf 13 Maj, eller Manderströms vägran, eller mellankomst (?) af konungens broder prins Oscar, som afkylt hastigt nitet i Stockholm eller förtrögat dess verkningar? Vi veta det icke, och man vet det *i allmänhet* icke heller i norden, der hela denna sak är ända till denna stund föga känd. Nog af, korrespondensen och samtalen stannade härmed af: det tyckes icke, som om man

sedan återupptagit dem och denna knuff åt unionistidéerna återkallade i minnet den föregående knuffen mot slutet af 1863. Hvad skall man tänka om denna andra och besynnerliga episod? Många ljusa hufvuden antogo att konungens af Sverige förslag, framstäldt på ett något *olaga sätt,* icke kunnat vara allvarsamt förrän från den dag, man såge prins Oscar, svensknorska kronans presumtive arfving och Stockholmska kabinettet officielt och publikt ansluta sig till denna idée. Dessa välmenta försök af personlig styrelse voro kanske icke af natur att kunna ingifva förtroende, men hvad gjorde då formen? Hvarföre så hastigt framskaffa en förevändning eller en orsak att afbryta preliminärerna? Köpenhamnskabinettet hade ju intet att förlora, men allt att vinna. Vilkoret om uteslutandet af alla tyska elementer var ett af de förståndigaste; det stod i samklang med Danmarks och Nordens mest befallande interessen.

Det som icke är tvetydigt, det som uppenbart framgår af episoden 1864 är den karakter af politisk nödvändighet (?). skandinavismen börjar antaga, tillägger Geffroy.

Så långt Revue des Deux Mondes. Geffroy synes hafva varit rätt väl underrättad, men likväl här och der *skådat föremålen genom qvasidanska synglas.*

3. Svenska Skandinavismens handlingar.

Posthumus tillåter sig derföre nu också en liten framställning i ämnet, ur en synpunkt som är mera säkert svensk och skandinavistisk, ehuru visst icke min egen, men af mig sammandragen utur sjelfva brefvexlingen 1864 och andra meddelanden.

Von Qvantens första resa till Köpenhamn egde rum *redan i medlet af Mars*, vid hvilket tillfälle *unions-planen der utarbetades* i samråd med den kände skandinaven hofjägmästaren Carlsen, bondeanföraren Hansen, etatsrådet Regenburg, appellationsrättsrådet Juel m. fl., så att man väl skulle kunna säga att den *från början var lika mycket dansk*

som svensk, och torde just denna omständighet hafva bidragit att *förmå* konung Carl att upptaga den. På rak arm kunde svenska regeringen icke framkomma med förslag om Schlesvigs delning, sedan grefve Manderström så nyss och så ovilkorligen iklädt Sverige en sorts borgen för "Eiderprogrammet". Man påstår att konung Carl betonat sjelf denna omständighet med styrka, i de *bref* v. Q. vid sin *andra* resa till Köpenhamn — *och först då* — fick medföra (till Christian IX och Monrad), och i hvilka han inga inkonstitutionela underhandlingar anknöt, utan blott tillkännagaf att *om* Danmark sjelft ville taga officielt initiativ i angifven riktning, ville Han för sin del biträda detsamma och bistå Danmark så långt han förmådde. Monrad fick muntligen veta, både att *danske* män *redan* omfattat planen, och *hvilka* de voro, riksråder och riksdagsmän, af sådan beskaffenhet att han kunde, om så behöfdes, med dem rekrytera sitt kabinett. Alla dessa inledande steg kunde, tyckte man, icke tagas på annan väg än en alldeles privat förtrolig; och sålunda kunde svenska statsrådet icke förmodas förfördeladt. Nog torde Monrad hafva *omfattat* planen med uppriktighet: Carlsens upptagande i ministèren tyder ock derpå; han fasthöll den kanske ännu, när han sedan, påtryckt af Ploug, Orla Lehman och de nationelt liberale Krüger, Hall, Bille m. fl. återglidit i den gamla Eiderpolitikens bottenlösa fåror. Förblindelsen i dessa leder var så stor, att man hellre ville genom våld mista allt, d. v. s. hela Schlesvig och hela Holstein, än medgifva en delning af det förra, allt i den mer än oförsigtiga beräkningen, att just den skriande orättvisan i förlusten skulle en dag återföra alltsammans — åtminstone *hela* Schlesvig. Somliga påstå att förespeglingar i denna riktning gjordes Monrad af det mot all svensk maktutvidgning obenägna Ryssland.

Vi komma nu till *indiskretionerna*. Fædrelandet skyller (sid. 199) på sändebudet, att "halfva Köpenhamn inom 3 dagar kände hela hans uppdrag." Redan dagen efter det Monrad fått Carl XV:s bref, stod saken omnämnd i "Flyveposten", som då inspirerades af det gamla helstatspartiet samt

hofvet. Den gamle bondeskandinaven Balthasar Christensen. Orvar Odds spiritus rector, hade naturligtvis varit bland dem. åt hvilka hemligheten måst anförtros. En annan indiscretion var den följande: när Monrad aflemnade sin konungs och sitt eget skriftliga svar, begge förseglade, skedde det under särskild begäran att budbäraren icke måtte nämna derom åt någon; och denne ställde sig denna anvisning så strängt till efterrättelse, att icke någon enda af hans dittills varande Köpenhamns-förtrogna fick af honom kännedom derom. Men straxt derpå stod den famösa korrespondensen, daterad Köpenhamn den 6 Maj, likväl att läsa i "Norsk Rigstidende". Slutstrofen i denna *bevisade* emellertid att dess författare var *noga underrättad om innehållet af Monrads svar*, ty denna slutstrof sade: "Hvad angaar den danske Regierings Svar, som blef afgivet den 28 April, da gik dette, saavidt jeg ved, ud paa, at Regjeringen med Glæde vilde indgaa paa Underhandlinger angaaende den i Skrivelserne fremsatte Plan og imödesaa disse Underhandlinger fra Svensk-norsk Side aabnede ad officiel Vei". Slutmeningen i Monrads bref till kung Carl, hvari M. anhåller att så snart som möjligt få träda i officiel och alldeles hemlig förhandling med H. M:ts regering om sakens vidare befrämjande, instämmer så slående med strofen i Norsk Rigstidende, att läsaren näppeligen kan förbise, hurusom nödvändigt *någon af Monrads egna, närmaste förtrogna begått indiscretionen.* "Underrättade kretsar" i Köpenhamn hafva tillochmed rentut namngifvit B. Christensen såsom den, hvilken inspirerat, och juris kand. Krabbe, som författat, denna korrespondens. K. var den tiden äfven medlem af Fædrelandets redaction, under Plougs chefskap, och Ploug var lika med Christensen, Krabbe m. fl. oregerligt ursinnig deröfver, att Eiderprogrammet fullständigt öfverkorsades af den nya förbundsplanen. I alla fall måtte Ploug väl länge hafva vetat att en af hans medarbetare korresponderade till Norsk Rigstidende, och det gränsar då till cynism att, under sådant förevettande, i Fædrelandet insinuera om indiscretioner å *svensk* sida. Hufvudfelet var sannolikt att Danskarne, under

sitt oändliga trassel, invärtes mellan monarkiens olika delar och utvärtes med tyskarne, iråkat äfven den olyckan *att misstro allt och alla, att öfverallt vädra arrière-penséer.* De hade dervid förlorat förmågan att, äfven under de betänkligaste omständigheter, tro på något och på någon, hålla vid något, fatta beslut och stå derför. Denna karakterssvaghet har fört dem dit, der de nu befinna sig, den skall slutligen om de ej lära sig både att manligt resignera och besluta sig — ännu mer tillintetgöra dem.

Vi öfvergå nu till sjelfva handlingarne.

Konung Carls bref till konung Christian var dateradt den *18 April* och påpekade den fara, som i våra dagar hotar smärre isolerade nationer. Det förslag, som nu öfverlemnades till Christians och hans ministerpresidents kännedom, hade uppgjorts af män, som önskade stärka de tre nordiska rikena, och konungen gillade hufvudtanken, samt ansåg den vara god, om också detaljerna kunde behöfva omarbetning. Om Danska regeringen och flertalet af danska folket ville omfatta förslaget, och det *från dansk sida* komme på tal vid Londonerkonferenserna, skulle konung Carl söka vinna fransmännens kejsares understöd deråt. Men om förslaget skulle upptagas, vare sig på nämnda konferenser, *eller eljest,* så måste det framställas *af Danmark;* ty Sverige kan ej taga initiativet i ett förslag om Schlesvigs delning, utan detta måste Danmark göra sjelf. Måhända torde förslaget äfven kunna förmå sådana staters regeringar, som ej gerna såge ett nordiskt förbund, att på konferenserna kraftigare understödja Danmarks egna fordringar.

Konung Christians svar, af den 29 April, innehöll inga specialiteter; hjertligt i tonen ordade det om' det intresse, hvarmed han tagit kännedom om förslaget, tacksamhet för bevisen på vänskap emot honom och hans land, samt det enda tillkännagifvandet, att han gifvit sin ministerpresident ordres med anledning af förslaget.

Förslaget till förbundstraktat mellan Sverige, Norge och Danmark sade att de ingå ett förbund, "som för framtiden

verkliggör för dessa tre riken gemensam utrikespolitik och gemensamt försvarsväsende, äfvensom gemensamhet i andra fall, der detta kan vara naturligt och nyttigt för nära besläktade och under så likartade förhållanden sig utvecklande folk, som de skandinaviska nationerna. För att bereda vägen till detta mål vidtages omedelbart att ett förbundsparlament upprättas, bestående af ett öfver- och ett under-hus; öfverhusets medlemmar väljas dels på lifstid af båda konungarne och dels af hvarje lands särskilta representation; hvarje land har i öfverhuset *lika många* medlemmar. Underhusets ledamöter väljas af befolkningen i hvarje land, på sätt som bestämmes af dess särskilda representation. Medlemmarnes antal i underhuset bestämmes *efter folkmängden.* Parlamentets begge kamrar rösta efter enkel majoritet, och kallas till lagtima sammanträde hvarje år. Urtima eger rum när en af båda konungarne yrkar derpå... Parlamentet kan upplösas efter sex veckor... eger bestämma utrikesbudgeten för de tre rikena, förbundskontingenter till lands och vatten, stridskrafternas organisation, materielens styrka och art, samt den nödiga penningebevillningen, hvartill hvarje land eger att bidraga *efter sin folkmängd.* Deremot tillkomme det hvarje lands särskilda representation att bestämma på hvad sätt det af Parlamentet äskade manskapet skall uppbringas och att fördela utredningen af hvarje lands penningebidrag. Inför Parlamentet äro ansvarige samtlige utrikes-, landtförsvars- och marin-ministrarne, i allt som rörer deras förvaltning af förbundsangelägenheterna... Af dessa ministrar eger *hvardera* konungen att bilda ett förbundsstatsråd, för handläggning af förbundsangelägenheter. I Parlamentet kan, så af Regeringarne som af parlamentsmedlem, väckas förslag om gemensam organisation, styrelse och förvaltning af äfven andra angelägenheter än de ofvannämnda, t. ex. tull-, post-, telegraf- och penningväsendet m. m. (just de ämnen, som föregående sommaren redan diskuterats vid "Skandinaviska nationalekonomiska mötet" i Götheborg 1863, hvilken omständighet tyckes häntyda på att konung Carl, som ansågs hafva ifrigt påyrkat detta möte, redan länge umgåtts med sin

unionsplan, Mina Samtida XI: 39). Dock måste hvarje sådant lagförslag, för att kunna träda i kraft, bifallas af de särskilda representationerna. Den minister, som ett sålunda till förbundsangelägenhet upptaget ärende rör, blir för detsammas förvaltning ansvarig inför förbundsparlamentet. De delar af Danska monarkien, som för närvarande höra eller som, till följd af det pågående kriget, komma att *höra under Tyska Förbundet, afskiljas fullkomligt från det egentliga Danmark,* som ingår förbund med Sverige och Norge. Det skandinaviska statsförbundet *ikläder sig ingen skyldighet* att åt Danska kronan bevara dessa tyska landsdelar. Deremot förbinda sig Sverige och Norge att, *med all sin makt och med alla till buds stående medel,* motsätta sig att den danskt nationella delen af Schlesvig går för Danmark förlorad. Sverige och Norge skola, vid det blifvande fredsslutet mellan Danmark och Tyskland, verka derhän att Schlesvig eller den delen deraf, som icke kommer under Tyska Förbundet, omedelbart förenas med det egentliga Danmark, under Danmarks rikes grundlag, *så att Tyskland afskäres* från alla påståenden om rätt att inblanda sig i Danmarks inre angelägenheter. Svensk-Norska och Danska konungahusen ingå sig emellan ett *familjfördrag, hvarigenom de Tre Skandinaviska kronorna slutligen förenas på ett hufvud och sålunda idéen om en Nordisk Union blir på ett fullständigt sätt genomförd.* Detta familjfördrag förelägges förbundsparlamentet."

Innan Monrad svarade konung Carl på allt detta, och endast *en* dag förut, var stämningen hos Monrad sådan, att en i Köpenhamn vistande svensk fann nödigt att tillskrifva denne danske "excellens" ett nytt bref (27 April), hvari han dels ber honom "icke låta något *tvifvel* uppstå om den fullkomligt uppriktiga och till alla delar lojala afsigten med detta förslag", dels söker öfvertyga: hurusom Danmark, om det ur den närvarande striden framgår såsom medlem af ett helt Skandinavien, så skall det, äfven om det mistat en del af Schlesvig, i realiteten ha blifvit starkare: — "hvad det ensamma Danmark icke har råd att förlora, det blir jemförelse-

vis af mindre betydelse för det Danmark, som utgör en integrerande del af Skandinavien"; hurusom, vid fredsslutet, det vore ändamålsenligare, i fall Slesvig skall delas, att alldeles incorporera delarne, den ena med Tyskland, den andra med Danmark, än att bibehålla den ena delen uti en undantagsställning, till så väl Holstein som Danmark; för ett ensamt Danmark blefve det visserligen bra att ha ett gränsland, som kunde "elastiskt mottaga och neutralisera stötar ifrån Tyska sidan", men ett Danmark i skandinaviskt statsförbund behöfde sådant icke, utan vore mäktigt nog att skydda sina delar emot hvad intrång som helst; hurusom Danmark, förutsatt ett sådant förbund, skulle kunna göra sina medgifvanden åt Tyskland på ett fullt bestämdt, uppriktigt och afgörande sätt, hvilket borde vid gränsbestämningen förskaffa Danmark bättre vilkor än annars; hurusom ett direkt närmande till Preussen och Österrike, måhända under Frankrikes bemedling och med Svenskt-Norskt stöd, skulle bli för Danmark fördelaktigare, än en bemedling af England och Ryssland, hvilka, mindre eller mera, *äro ogynnsamt stämda mot ett Skandinavien, hvaremot all sund politik bör i framtiden göra Skandinavien och Tyskland till vänner;* samt hurusom accepterandet af ett Skandinaviskt förbund sannolikt måste föranleda en modifikation af underhandlingssättet på Londonerkonferensen, hvarföre det ock borde der skyndsamt anmälas.

Monrads första bref till konung Carl, af 28 April, är artigt och tacksamt, men förslaget säges "kräfva ett mycket sorgfälligt öfvervägande af alla omständigheter, och ett hastigt genomförande, naturligtvis under medverkan af landets författningsenliga organer". Derefter framställas, såsom allvarsamma betänkligheter: att så länge Londonerkonferensen icke nått till ett resultat, skulle hvarje meddelande om en politisk underhandling mellan Danmark och Sverige-Norge förmodligen *skada* Danmark, ty den betraktelsen skulle ligga nära till hands att detta med större lätthet kunde gå in på att tillfredsställa de tyska makternas öfverdrifna fordringar, om Danmark troddes i en förening med de skandinaviska rikena

kunna vinna en ersättning; att Danmarks gräns då sannolikt skulle bli Kongeån; att icke blott Ryssland utan äfven England skulle otvifvelaktigt på det bestämdaste motsätta sig unionen; att bland de tyska makterna åtminstone Österrike redan uttalat sig starkt deremot, och att sakens framläggande för konferensen snarare skulle omöjliggöra än främja förslaget. Vidare påminte Monrad att konung Carl i sitt eget bref sjelf sagt att farhågan för en sådan union skulle kunna verka hos de neutrala makterna större benägenhet att åstadkomma gynnsamma fredsvilkor för Danmark, än thy förutan, och anmärkte nu dervid att denna fördel ju icke kunde då väntas ernådd utan vederlag, en förpligtelse att *afstå ifrån unionen,* och slutsatsen — fick konungen göra sjelf. Yttermera förklarar Monrad i detta bref, att en förening, hvartill initiativet tagits i en europeisk konferens, ingalunda skulle erkännas af befolkningarne såsom deras eget verk, utan således straxt mista naturlig basis för sin varaktighet och bringa den på en afväg, rakt motsatt det önskade målet. Dernäst begärde Monrad att man genast måste öppna hemliga underhandlingar i ämnet mellan de båda regeringarne: han *kunde* icke för konungen framkomma med detaljer, som bättre egnade sig åt underordnade, och *skulle* icke uttala någon bestämd mening innan han fått konferera dels med sina egna kolleger, dels med konung Carls rådgifvare. Han ville således *icke* veta af ett meddelande till *London* och han ville genast hafva officiel, fastän hemlig, underhandling med kung Carls *regering.*

Hofjägmästaren Carlsen skref samma dag 28 April till samme konung, omfattande förslaget med mycket mera värma, öfvertygad att om en sådan union icke komme till stånd, skulle Danmark blifva antingen vasall under Ryssland eller nödgas, med pappersgarantier för bevarandet af sin nationalitet, inträda i försvars- och anfallsförbund — kort sagdt ett militärförbund — med Tyskland. Han hade, fastän sjuk, skyndat in till hufvudstaden för att lägga saken rätt på hjertat hos konung Christian och hr Monrad. Märkliga äro de olika ordalag, hvari han talar om dessas benägenhet för saken:

"Jag har öfvertygat mig om, att från min konungs sida *icke någonsin skola blifva hinder lagda* i vägen för att allvarligt arbeta på att bringa till stånd en lojal öfverenskommelse. Hvad hr Monrad angår, svarar jag för att han med djup öfvertygelse om unionens önskvärdhet och med fullt allvar *"vil gaa til forhandlingen."* Detta *vil* betyder visserligen *skall*, i hvardagslag; men skulle ock kunna peka på faran af *andras* inflytelser på Monrad. För resten delade C. de öfriga danskarnes betänklighet vid att meddela saken åt London; ehuru han var viss att den icke skulle sakna Europas erkännande, när den en gång vore *"fullförd."* Den 5 Maj skref han omigen, och sade sig hafva fått ett bref från Monrad, på grund af hvars innehåll han kunde försäkra att Monrad skulle göra sakens befrämjande från dansk sida *till kabinettsfråga*, derest den emot all förmodan i Danmark stötte på någon svårighet.

Konung Carls andra bref till Monrad, dateradt 7 Maj, skrefs sedan H. M:t *meddelat sig åt frih. De Geer och grefve Manderström*, och den förre troddes tillochmed hafva *författat conceptet.* Brefvet öfverlemnade helt och hållet åt Monrad sjelf att välja tidpunkten för en officiel framställning i ämnet till svenska regeringen, och upprepade att initiativet borde komma från Danmark, der förslaget äfven med intresse omfattades af flera personer. — Särskildt skrefs ett bref af tredje hand samtidigt till Monrad, hvari han blef underrättad, att om han underhand genast ville meddela sig med frih. De Geer, *så skulle konungen sjelf framlemna brefvet;* detta anbud gjordes väl för att kringgå den ömtåliga punkten om initiativet. Men Monrad följde ej anvisningen. Han förmodades hafva, redan då, råkat under inflytelsen af nya förespeglingar, som stodo i rak strid med kung Carls programm, och om hvilkas beskaffenhet vi straxt få en föreställning, i det följande.

Uppå konung Carls befallning fick *Carlsen* från Stockholm den *10 Maj* skriftligt svar, att H. M:t återigen skrifvit till Monrad att denne måste taga ett officielt initiativ i bref till De Geer, som redan vore underrättad om saken *och om-*

fattar den med intresse. Den tillbakadragna hållning, svenska statsrådet hittills iakttagit, och den grannlaga naturen af frågan, öfvertygade konungen att framgången bättre befrämjades om det formelt officiella initiativet komme *från Danmark.*

Svaret ifrån Monrad dröjde. Då lät konungen en tredje hand skrifva till den nye inrikesministern *Carlsen*, den *16 Maj*, att H. M:t lifligt *oroade sig öfver hvarje uppskof*, emedan i Stockholm varande motståndare till förslaget, som ställer i utsigt Sveriges beväpnade uppträdande för norra och mellersta Slesvig, *under tiden få tilfälle att agitera emot det, både i och utom statsrådet.* Det troddes ock att frih. De Geer, som moraliskt och formelt är svenska kabinettets förste man, vore i botten skandinaviskt sinnad; åtminstone hade han uttalat sig gynnsamt för förslaget och framställt planen att, så snart det kan ske för Londonerkonferensens skull, medlemmar af svenska, norska och danska statsråden jemte förtroendemän från alla tre rikena skulle sammanträda, för att i detalj utarbeta förslaget, som straxt borde offentliggöras för att vinna insteg i allmänna meningen. — I hvad mån dessa planer kunde sedermera *bidragit* till genomdrifvandet af svenska Representationsförändringen i December nästföljande året, torde väl ännu icke med visshet kunna utrönas. — Emellertid korsade detta bref på vägen Monrads eget till kungen.

Monrads andra bref till konung Carl (af 13 Maj) sade rent ut: "E. M:t *har tagit* initiativet... Uti historien skall detta initiativ slinga en oförvissnelig krans omkring E. M:ts namn. *Efter denna krans skall min konung aldrig utsträcka handen;* han skall nöja sig med det blygsamma berömmet att årligt och trofast hafva *räckt* E. M:t brodershanden". Konungens begäran att M. skulle bestämma tidpunkten för inledandet af officiel behandling besvarar han denna gång så, att "tiden till att begynna en sådan förhandling *ej är kommen så länge konferensen sitter i London*". Och som han har "så ringa erfarenhet vis à vis konung Carls regering och så få förbindelser med henne, måste han öfverlemna valet af tidpunkt för förhandlingarnes början åt denna regering". "Ju

mindre ett land är, desto svårare har dess regering att skaffa sig en aldeles klar och säker öfverblick öfver de politiska förhållandena. Äfven i detta hänseende befunne sig svenska regeringen i gynnsammare ställning och kung Carl hade sjelf i sitt första bref antydt en sådan förbindelse af aldra högsta betydelse... Här i landet ha hittills funnits två partier: det Eiderdanskt-skandinaviska och det helstatligt-antiskandinaviska. Båda partierna skola kanske förenas i en tredje åsigt, som det må vara tillåtet att framställa. *Efter min öfvertygelse är det just genom Nordens politiska enhet, som besittningen af Holstein kan bevaras för Norden.* Så länge vi hade Norge, var det skandinaviska elementet så starkt och staten så stor att danskt och tyskt lefde fredligt tillsammans. *Det är förlusten af Norge, som skapat Schlesvig-Holsteinismen.* Det är endast Nordens politiska enhet, som skall tillintetgöra den... Danmark har lidit öfvervåld i Frankfurt; det förenade Norden skulle ej vara utsatt för en sådan behandling... Genom Holstein skulle Norden komma att utöfva inflytande på den europeiska politiken. Jag hyser derföre innerlig önskan derom, att *den dynastiska enheten med Holstein måtte kunna bevaras...*"

Konung Carl besvarade *icke* detta Monrads-bref. Men till danske inrikesministern *Carlsen* skref den ofvanbemälte confidentielle interlocuteuren genast (16 Maj), att den i Monrads bref framställda sammansmältningen af de eiderdanskt-skandinaviska och de helstatligt antiskandinaviska partierna, genom bibehållandet af Holstein, *på det bestämdaste strede mot kung Carls förslag och allmänna meningen i Sverige*, såväl bland skandinaver som antiskandinaver, hvilka alla trodde att Holsteins besittning skulle endast bringa olycka åt Norden; och att det förenade Norden skulle kunna utöfva inflytande på den europeiska politiken genom hvad det sjelf är, men icke derigenom att det besutte en bråkdel af en främmande nationalitet... Man kunde väl tänka sig två monarker inom ett statsförbund eller en enda monark i spetsen för ett sådant; men näppeligen en och samma monark såsom

ledamot af två särskilda statsförbund, det Skandinaviska och det Tyska, af hvilka det ena oupphörligt sökte undergräfva det andra. Så länge en bit tyskt land hör under Danmarks krona, vare sig i helstatlig förening eller i personalunion, så länge kommer ock Schlesvigholsteinismen att fortfarande arbeta sig fram till Danmarks märg. Blott en fullständig skiljsmessa mellan danskt och tyskt kan afbryta denna förstörelseprocess. *Derföre betraktar Sverige Holsteins afskiljande* från Danmark såsom ett hufvudvilkor för möjligheten af ett Skandinavien. Beträffande den ifrågasatta delningen, af Schlesvig, kan omöjligen väntas att samma eller för den gamla danska monarkien ännu gynnsammare tillstånd än före kriget skall kunna vinnas. Om Holstein med hela Schlesvig skulle kunna bibehållas, så skedde sådant blott under det vilkor att Holstein och Schlesvig närmare förenades för att sedan ingå antingen en helstatsförbindelse eller en personalunion med det öfriga Danmark, hvilket vore att öfverlemna det nordiska Danmark åt en långsam död; och *om en skandinavisk union vore då icke längre värdt att tala.* — Carlsen var då nyss ingången i danska kabinettet, och hade i bref af den 17 redan till samme interlocuteur i Stockholm öfverskickat det af Monrad uppsatta:

Förslaget till en familjtractat mellan Svenska och Danska Konungahusen: "Den af de tvende Konger, som overlever den anden, blifver Konge over nordens tre Riger. Döer Kong Christian först, da er efter ham Kong Carl Konge i alle tre Riger, og omvendt om Kong Carl döer först, bliver Kong Christian konge. Er Kong Christian den længst levende, bliver Prinds Oscar Konge efter ham over de tre Riger, er Kong Carl den længst levende, bliver Prinds Frederik Konge. Er kuns een af de to Kronprindser i live efter begge Kongers död, blive Kronerne i hans mandlige linie og gaaer först naar denne er uddöd over paa den anden Kronprinds' mandlige linie. Döer Prinds Oscar som Konge og Prinds Frederik blifver Konge efter ham, blive Kronerne i hans mandlige linie. Döer Prinds Frederik som Konge efter ham, blive Kronerne i hans mand-

lige linie. — Ere saavel Prinds Frederik og hans mandlige Æt, som Prinds Oscar og hans mandlige Æt uddöde, da er Prinds Nicolaus August og hans mandlige Æt nærmest arveberettiget, dersom Prinds Frederik og hans mandlige linie har overlevet Prinds Oscar og hans mandlige linie; har derimod Prinds Oscar og hans mandlige linie overlevet Prinds Frederik og hans mandlige linie, da er Prinds Valdemar og hans mandlige linie nærmest arveberettiget. I förstnævnte tilfælde arver Prinds Valdemar efter Prinds August og hans mandlige linie: i sistnævnte tilfælde arver Prinds August og hans mandlige linie efter Prinds Valdemar og hans mandlige linie. Ere endelig ogsaa saavel Prinds Augusts som Prinds Valdemars mandlige linier uddöde, da er Kong Georg den Förste (i Grekland) og hans mandlige linier arveberettigede till Nordens Tre Kroner."

Hvilken trada! Eftersom hon anlände till Stockholm *efter* Monrads andra bref, blef hon *aldrig af konung Carl tagen i närmare öfvervägande.* Likasom svenskar i Danmark förmente att, med något större påpasslighet och savoir faire från svenska sidan, skulle Prins Oscar 1863 lätt kunnat vara konung i i Danmark; så finnas ännu å andra sidan danskar, som säga att Prins Oscar till vissa bland deras landsmän 1864 förklarat sig villig att afstå sina arfsrättigheter norrut till förmån för en skandinavisk krona. Vore än detta sannt, så lärer han dock näppeligen hafva kunnat gå in på *det* förslag, som från danska sidan framkastats. Åtskilliga danskar hafva deremot insinuerat att Förbundsplanen varit i viss mån endast en farce, ett spel utan allvarlig mening, och somliga svenskar tro det äfven — men utan tvifvel med orätt. Ej heller var kung Carls afsigt att i hemlighet öfverrumpla någon; tvertom ville han genast öppet vädja till allmänna opinionen. Man skulle å andra sidan likaså kunna tveka om det Monradska förslaget till familjepagt haft annat syfte än att tillintetgöra alltsammans. Samma sommar gjorde han ett incognitobesök på Sofiero hos prins Oscar, men det blef synbarligen utan resultat. Ännu finnas svenskar, som tro att det skulle ländt

Danmark till båtnad, om förbundsplanen och dess vilkor öppet framställts på Londonerkonferensen. Ryssland skulle, säga de, då blifvit urståndsatt att i tysthet intrigera mot samlandet af Nordens krafter; det skulle nödgats använda helt andra vapen, i allas åsyn, och antagligast fått rygga tillbaka. Enligt hvad efteråt synts, skulle England med sympati omfattat förbundsplanen och sjelfva drottning Victoria gynnat den, så snart danskarne velat definitivt uppgöra sina affärer med tyskarne på nationel basis. Sedan allt var förloradt och tiden försuten, aflät kejsar Napoleon en ganska sarkastisk depesch, i hvilken Sverige förebråddes för *uraktlåtenhet* att i tid och tillräckligt verksamt uppträda.

Efter det sistomförmälta brefvet till Carlsen och sedan han till Stockholm afskickat förslaget till familjetraktat, inträffade fullständig tystnad ifrån dansk sida, och underhandlingarne voro slut.

4. Svenska antiskandinavernas mening.

Vi hafva nu redogjort för Skandinavernas brefvexling. Återstår att visa sinnesstämningen vid samma tid hos de svenske icke-skandinaverna, och detta sker bäst genom några utdrag från samma tid ifrån svenskar i Paris, t. ex.: *Paris 25 Mars 1864:* "Ja, du må väl säga att man är, åtminstone synes vara, rent galen både i Sverige och Norge. Det är vedervärdigt att läsa Aftonbladet, och jag gör det sällan. Man kan ej vara nog tacksam att Försynen hittills bevarat oss på ett förunderligt vis från att helt och hållet af egen vilja och utan ringaste giltig anledning frivilligt störta landet hufvudstupa i förderfvet. Faran är dock ej alldeles öfverstånden än, och i lyckligaste fallet kommer man ej ifrån saken utan uppoffring af flera millioner, som knappast kunnat användas sämre. Bismarck hade rätt, då han sade att ingen stadig fred kan finnas så länge demokraterna hafva väldet i Danmark. Jag är tillräckligt gammal för att minnas tiden

före 1848, och jag kan ej erinra mig att hafva hört ordet "Schlesvig-Holstein" före den tiden, ehuru jag har ett dunkelt minne om 1846 års aabne Brev (Mina Samtida II: 173—175). *Och om Sverige äfven skulle falla i den demokratiska afgrunden, skulle det ganska säkert bära på tok äfven der.* Följden blefve troligen en statskupp à la 1772, sedan tålamodet vore uttömdt. Jag skall säga rådman Björck detta, när vi träffas." — *19 April:* "Se, hvad skandinavismen kostar Sverige! För att få låna 35 millioner, utgifvas reverser på 40. Den af ständerna anslagna annuiteten kommer att betalas i 54 år, i stället för i 40, således 14 år längre än de äldre lånen. Hvad gör detta med ränta?" — *9 Maj:* "Affären var uppgjord præliminariter emellan Riksgäldsfullmäktige och Erlanger innan Nordström och Heinemann lemnade Stockholm. Derpå kom Norska throntalet, och vid de resandes ankomst till Frankfurt måste lånesaken öfverflyttas till England, hvilket kostade Sverige, jag vet ej huru många, millioner... Hufvudsumman är att man, för att få ett lån på 35 mill. rdr, utfärdar obligationer för 2,223,000 Pd. St., som utgöra 40 mill. rdr, utan ränta. Men jag tror nog att lånet ej kunde anskaffas billigare under nuvarande förhållanden, tack vare den herrliga skandinavismen!" — *2 Juni:* "Den von Qvantenska sändningen synes i Stockholm hafva väckt stor förargelse. Ministerkris i anledning deraf befarades i början, men äfven detta oväder förgick, utan sådan påföljd. *Någon* lärer nyligen utlåtit sig med följande ord: "Manderström har gått för långt i danska saken; om *jag* ej stäfjat honom, hade vi lätt kunnat komma i krig". Det är ju präktigt! Af en resande hörde jag berättas att då konungen på väg till Norge, för Storthingets skull, passerade Carlstad, var der något slags tillställning. Man talade om krig eller fred. Sven L—g skall dervid helt högt och i vederbörandes närvaro, på några stegs afstånd från de samtalande, hafva sagt: "Inte behöfva nationer att hålla hvad två fulla... lofva hvarandra". Jag har ej anledning att betvifla historiens riktighet"; — *6 Juni:* "konferenssakerna anses stå så, att de tyska stormakterna

jemte Beust (Sachsen) fordra allt söder om Apenrade. De neutrala föreslå gränsen emellan Schlesvig och Husum, och Danmark säger nej till allting. Sjelfva Times och andra engelska blad hafva nu tagit sin hand ifrån det demokratiska byket. Hvad den Ploug måtte vara för en blodtörstig tiger! Mot honom är vår store Sohlman visst ett oskuldsfullt lamm"; — *25 Juni:* "Det är obegripligt att Danskarne, att dömma af Dagbladet, ännu tro på möjligheten af engelsk *hjelp*. Äfven om kanalflottan sändes till Sundet eller Bältena, kan sådant ej kallas att bistå Danmark"; — *7 Juli:* "Jag har läst större delen af Disraelis, Gladstones och Cobdens tal angående den förstnämndes motion till en vote of censure. Disraelis tal förekommer mig svagare än vanligt. Roebucks var det roligaste, särdeles den del deraf, som rörer Russel personligen. Märkvärdigt är att begge partierna beskylla hvarandra att omfatta en politik, som skulle leda till krig, om den fortsattes länge. Och likväl tro de galna danskarne, att England snart skall komma dem till hjelp! Dagbladet kallar ännu alltjemt Morning Post lord Palmerstons "organ" och tror att Postens krigsrop härleda sig från honom. Jag har i Galignani läst de flesta af Morning Posts artiklar och funnit dem vara särdeles underhaltiga och föga bättre än Sohlmans snillefoster. Aldrig har jag sett att tidningen har något inflytande eller anseende i England, der man icke har någon aning om, att bladet på kontinenten anses stå i något förhållande till Pam. Om han läser dess artiklar i danska frågan, hvarpå jag tviflar, har han säkert förargat sig deråt, men kunde trösta sig derined att tidningen ej läses mycket i England, jemförelsevis med de öfriga. Har du sett att Times i sin leader för den 2 Juli om danska saken gifver Danmark orätt från början till slut? Bland alla omsadlingar jag sett, är denna den argesta. Artikeln utgör den kraftigaste vederläggning af allt hvad Times förut sagt om saken sedan 1848 eller rättare sedan 1847"; — *25 Juli:* "Jag träffade Dahlfelt på hans genomresa och tillämpade på ho-

nom, med en liten travestering af Edmond Abouts ord om de katholska jesuiterna uti Italien (Avant d'être prêtre, on a été homme): "Avant d'être Consul il a été prêtre pendant quelques années, et il en reste toujours quelque chose." Han är emellertid en munter och treflig man, och en särdeles bra konsul äfven. *Han har naturligtvis varit i Vichy. Jag vet ej, hvarföre han ej for till Kissingen. Det ena först och det andra sedan, hade passat bra.* Kung Leopold är nu der. Journal des Débats berättar att "l'irritation contre la Suède est assez vive à Copenhague." Nog är det försmädligt och retsamt att fisken hoppar i sjön, just som man står i begrepp att draga den i land! Danskarne trodde sig hafva Sverige i nätet eller på kroken, men lyckligtvis var det ej alldeles så. Historien om de frivilligas fusillering var väl blott ett skrämskott och drift. Järtas kraftiga protester anses förmodligen hafva räddat dem från en neslig död. Jag har aldrig trott att parlamentarismen dugde till mycket i andra länder än England, der hvarje annan styrelseform är omöjlig. Jag är böjd att tro Cobden hafva rätt deri, att parlamentet får taga utrikes ärendena ur kabinettets händer, såsom enda medlet att förekomma Englands inblandning i andra länders angelägenheter. De engelsmän, jag nyss träffat, en biskop och en domprost, bror till talmannen i underhuset (Denison), påstå att England fått sig en god lexa i pohlska och danska affärerna, samt att det kommer att dröja en god stund, innan England ånyo lägger sin näsa i hvad som ej angår det. Om man håller denna föresats och om Frankrike likaledes icke blandar sig i andra länders tvistigheter, kan man hoppas att Sohlman också afhåller sig derifrån, och då blir ett allmänt krig nästan omöjligt." — *6 Dec.:* "Skandinavismen är väl lagd till handlingarne tillsvidare, och, som jag hoppas, för hela min återstående lifstid. Det är bäst att jag ej gör mig bekymmer för hvad som kan komma sedermera"; — *19 Dec.:* "Riksgäldskontoret förklarade i våras att lånet i London var afslutadt till fullo: nu visar det sig att man, oaktadt de mest hårda vilkor, likväl ej fått mer än en

fjerdedel af lånet och ej får en enda skilling mer på det hållet"; — *20 Mars 1865:* "Jag ser att Skandinaverna åter varit framme och haft sina vanliga Marsoroligheter i Stockholm, fy tusan!"

Sedan vi nu alltså sett bisättas vid 27 års ålder skandinavismen, hvilken väl ytterligare nedmyllades genom Öresundslotsfrågan 1873, återstår blott att i detta arbetes sista del följa Svea Rikes seklergamla Ständer till grafven.

XX.

Fosterländska toner.

Bernadottefamiljens författarskap. — Prins Augusts förmälning. — Kongl. Familjens alla ledamöter ättlingar af Gustaf Wasa. — Wasanamnet i Finland. — Finska landtdagens svenska tycke och ceremonier. — Finska landtdagens fyra stånd skicka adress till svenska folket. — Svenska språket försvaras i Finland. — Newyorks svenskar hylla svenska flaggan. — Carl Johans och Magnus Stenbocks sekularfester. — Norrmännens halfsekeljubilæum 17 Maj 1864 prisar Sverige. — Årsdagen af femtio års fred, 14 Augusti. — Femtio-årsfesten af Sveriges och Norges förening 4 November. — I Stockholm, — I Christiania. — Norrmännen prisa dervid Sverige och Carl Johan. — Engelska kronprinsens besök i Stockholm.

Ingenting gör en furste så frejdad, som hans kärlek för litteraturen. Cæsar och Henrik IV förde pennan lika bra som värjan, andra exempel att förtiga. Svenska konungahuset under de sednaste 50 åren har gjort sig högt förtjent om ett namn i litteraturhistorien. Carl Johan lät trycka sina militära arbeten och sin correspondance, och allt det heroiska och chevalereska i denna själ uppenbarar sig i hans skrifter. Oscar den förste utgaf flera anmärkningsvärda arbeten: ett om spanmålshandeln, ett om lagarne för densamma, ett om soldatens uppfostran i krigstid och ett om straff och straffanstalter, hvilket sistnämnda öfversattes på nästan alla språk och emottogs af Frankrikes Académie des sciences morales et

politiques med största erkännande. Hans för tidigt bortgångne son, Gustaf, hade redan hunnit göra sig känd såsom musikalisk compositeur, likasom fadren. Prins Oscar prisbelöntes 1858 af Svenska Akademien för sitt arbete "Ur Svenska flottans Minnen" och är känd för många andra vetenskapliga och oratoriska talenter. Carl XV, hans äldste broder, egnade sig med icke mindre framgång åt sköna konster, poesi och vetenskap. Hans karteverk äro berömda och i romanen "Fosterbröderna" uttalade han, ännu yngling, yfverborna, antikt högnordiska, fosterländska tankar.

Hans yngste broder, prins August, hertig af Dalarne, förmälde sig den 16 April 1864 i Altenburg med Prinsessan Theresia, dotter af furst Eduard af Sachsen-Altenburg och Amalia af Hohenzollern-Sigmaringen, och de nyförmälda hemkommo till Sverige den 27 i samma månad. Alla till svenska konungahuset dåmera hörande medlemmar hade nu gemensam ättledning från Wasahuset, ty alla härstamma från prins Georg Wilhelm af Hessen-Darmstadt (1722—1782), som var i sjunde nedstigande led afkomling af *Gustaf Wasa,* genom Carl IX:s dotter Katarina, gift med pfalzgrefven Johan Casimir. Utom andra barn hade denne prins Georg två döttrar, af hvilka den yngre, Wilhelmina blef gift med pfalzgrefven Max af Zweibrücken, sedan konung af Bayern, och deras dotter Augusta, gift hertiginna af Leuchtenberg, blef moder till vår enkedrottning Josephina, så att Carl XV och och hans syskon i *ellofte* led härstamma från Gustaf I. Georg Wilhelms äldre dotter Fredrika, storhertiginna af Mecklenburg-Strelitz, blef moder till drottning Lovisa af Preussen och mormoder till Carl XV:s gemål Lovisa, hvilken sålunda också i *ellofte* led var Gustaf Wasas ättling; Fredrika blef äfven moder till hertig Fredriks af Sachsen-Altenburg gemål Charlotta, farmor till prinsessan Theresia, prins Augusts gemål, hvilken alltså likaledes är i *ellofte* led af Gustaf Wasa en telning. En annan dotter af nyssbemälta Charlotta gifte sig med prins Paul af Würtemberg, och blef mormoder till nuvarande konung Oscar II:s drottning Sophia, som är Gustaf

Wasas ättling i *tolfte* led. Det namnet har ännu en mycket värderad fosterländsk klang.

Märkvärdigt fosterländska toner klungo detta året till oss öfver hafvet, *ifrån Finland.* Dels angående Wasanamnet. Vi ha förut (Mina Samtida X: 173—174) förtäljt huru finska staden Wasas invånare sörjde, då de från den nedbrända gamla stadens ruiner måste flytta ut till en ny, som enligt kejserligt manifest icke ens skulle få behålla sitt gamla Wasa-namn, utan kallas Nicolaistad; samt huru de alla bemödade sig att vidblifva det gamla. Nu hade advokatfiskalen i Wasa Hofrätt anklagat stadens rådstufvurätt för Wasanamnets fortsatta begagnande, och denna sistnämnda började sin infordrade förklaring så: "Till kejserlige Wasa Hofrätt:

af Jacob namnet ledde
det folk, hvars väg i öknen Gud beredde
och lärde sina bud;
det *allt* förlorat sedan,
blott *namnet* har det än uti sin lyckas nedan
och sina fäders Gud.

Med dessa Geijers ord akta vi lämpligt begynna den af kejserlige hofrätten oss affordrade förklaring. Kejserlige hofrätten och herr advokatfiskalen Sandman känna tvifvelsutan hvilken möda och omsorg några krypare nödgades använda, innan det lyckades dem att föra Hans kejserliga majestät vår högtälskade, nådige Storfurste, bakom ljuset ända derhän, att manifestet af den 27 April 1855 kunde utkomma. Den riddersman, hvilken äran häraf främst tillkommer, står nu inför den Högstes domstol. Må han der försvara sitt dåd om han gitter. Hyllande satsen: "de mortuis nil nisi bene", skola vi, då vi ej kunna tillämpa densamma å honom, här icke ens utsätta hans namn". — På femtiondesjette årsdagen af slaget vid Lappo (14 Juli) aftäcktes högtidligen en till de fallnes ära upprest minnesvård af gjutet jern på fotställning af granit, tätt invid Blums grafvård vid Kauhawa-vägen, med namnen: Ramsay, M. Blum, D. Aminoff, v. Qvanten, Gestrin och dessa ord: "Här ha de Finske hjeltarne kämpat, offrat

för fosterlandet sitt lif. Hjeltarnes söner uppreste vården. svuro att äfven dö såsom de."

Under det *Svea* Rikes Ständer kämpade som mest för sitt lif och sin tillvaro, väcktes ånyo till lifs de allt sedan skilsmessan från dem i femtio år domnade *finska* delarne af dessa svenska riksstånd, derigenom att kejsaren af Ryssland 1863 åter inkallade dem till en *finsk landtdag.* Var det en slump eller en tanke? Med ett visst vemodigt, om jag så får säga fosterländskt, deltagande sågo vi der upprepas nästan enahanda företeelser som vid våra riksdagar. Bränvinsfrågan var äfven der ett tvistämne, som hotade inkasta split och tvedrägt mellan de tre första och det fjerde ståndet. Men i ellofte timman mjuknade deras sinnen, hvilka dittills hårdnackadt hållit på husbehofsbränningen och velat hafva ersättning för dess afstående, och i bondeståndet höjde sig, dagen före landtdagens afblåsning, röster, hvilka vältaligt framhöllo vådan deraf att Ständerna skulle skiljas i oenighet; man yrkade på att bondeståndet borde derföre förena sig med de tre andra ståndens beslut i bränvinsfrågan. Detta förslag understöddes af flera, emotsades af få; efter lång diskussion skred man till votering och förslaget segrade med betydlig majoritet. Inseende vigten af denna utgång, höjde majoriteten hurrarop, hvilka oemotståndligt drogo den talrika åhörareskaran med sig, och bondeståndets sessionsrum genljöd af allmänt jubel. Samma stånd hade äfven ihärdigt vägrat att medgifva upptagandet af statslån, medan de tre andra, för utförandet af allmänna arbeten, beslutit ett sådant å 18 millioner mark. Ännu på sista dagens morgon vidhöllo bönderna sin vägran; men ingingo, innan de på e. m. åtskiljdes, också i detta fall på medståndens beslut, uppå deras inbjudning. Den 15 April afslutades landtdagen af generalguvernören, efter förutgången riksdagspredikan; efter denna gingo alla fyra stånden i procession från kyrkan till slottet, der guvernören uppläste throntalet på ryska språket, hvarefter det lästes både på svenska och finska af en senator. Talmännen och bondeståndets sekreterare, sedan ömsesidiga afskedsdeputationer

utvexlats, sade hvar och en farväl till sina resp. stånd och landtmarskalksstafven återfördes af en deputation af "Ridderskapet och Adeln" till kejserliga senatens plenum, der den öfverlemnades till generalguvernören — tout comme chez nous.

Men med ännu större rörelse förnam man i Sverige, såsom en fosterländsk ton, den af alla fyra finska riksståndens talemän och ledamöter af landtdagen ståndsvis undertecknade *adressen "till Sveriges Folk"*: "Finlands folk, genomträngdt af innerlig tacksamhet mot den gudomliga Försyn, hvilken så underbart genom sorger och fröjder, genom pröfningar och vederqvickelser fört det till den nya förtröstansfulla utsigt åt framtiden som för detsamma nu öppnat sig, har icke kunnat vara glömskt af det enhälliga deltagande och den broderliga hjelpsamhet, hvarmed det gamla Sveas trofasta folk hastade att under förlidet år bispringa det frostiga Suomis med hungersnöd kämpande inbyggare. Finlands nu församlade Ständer hafva derföre sökt ett offentligt uttryck för de känslor, som röra sig i hvarje Finnes bröst, då de härmedelst få betyga Sveriges folk det Finska folkets djupaste erkänsla och tacksamhet för den ädla frikostighet och det varma deltagande, hvaraf detta land under det förgångna pröfvoåret i så rikt mått blifvit delaktigt. Måtte Guds hand städse hvila skyddande öfver Sveriges land och folk! Helsingfors den 17 November 1863. På ridderskapets och adelns vägnar: I. M. Nordenstam (ståndets ledamöter), på presteståndets vägnar: Edvard Bergenheim (ståndets ledamöter), på borgareståndets vägnar: Robert Örn (ståndets ledamöter), på bondeståndets vägnar: August Mäkipeska (ståndets ledamöter)". — Adressen, som af ryske envoyén i Stockholm, men först efter landtdagens slut i April 1864, frambars till svenske statsministern för utrikes ärenden, kungjordes på svenske konungens befallning uti våra tidningar och blef sedan till Riksarkivet öfverlemnad att der förvaras.

Äfven vårt *svenska språk* fick en finsk försonare uti Finlands Allmänna Tidning, emot språkfanatismen hos de s. k. "*Fennomanerna*", som i den svenska bildningen sågo

ett hinder emot sina sträfvanden och anföllo den med bitterhet. "Det är just den svenska bildningen, ur hvars sköte idéen om den finska nationaliteten utgått, och genom hvars arbete den kommit till utveckling. Hon kan och bör således endast med glädje och tillfredsställelse se denna nationalitets egna bemödanden att höja sig till fullmyndig sjelfständighet. Då detta inträffar, har den svenska bildningen i Finland fyllt sin mission, och när hon då viker undan för den nya ledamoten bland den europeiska bildningens representanter, kan hon vara stolt öfver sitt nederlag."

Öfver ett bredare haf än det Bottniska och från ett alldeles motsatt väderstreck kommo också till oss fosterländska toner. Ett antal i *Newyork* bosatta svenskar tillställde den 31 Mars der en festmiddag för örlogskorvetten Gefles officerscorps, och sedan konung Carls skål först druckits, föreslog en Bellander gästernas: "Med rätta har det blifvit sagdt: vi mötas endast för att åter skiljas. Om sanningen af dessa skaldens ord erinras jag i dag så mycket lifligare, som detta tillfälle för många af oss här närvarande blir både en välkomst- och en afskedshelsning åt våra ärade gäster från korvetten Gefle. Edert besök uti Newyork har varit kort, men dock kommer eder afresa att lemna ett tomt rum uti den svenska kretsen. Det är oss för sällan förunnadt att i vår hamn få se ett svenskt örlogsfartyg, att vi ej skulle dubbelt glädjas när ett sådant anländer. *Vi helsa med glädje och stolthet den gamla välkända flaggan,* och den vind, som utbreder henne för våra blickar, synes oss såsom vore den en flägt från fosterjorden, bringande en helsning till de aflägsna, men ej förglömda, sönerna på den amerikanska jorden. Varen öfvertygade att edert besök härstädes skall blifva oss oförgätligt, och det skulle vara oss kärt, om I, när uti en framtid eder tanke hvilar vid flydda år, ej utan nöje minnens de stunder, I här uti Newyork tillbragt. Medtagen vår ömma helsning till det älskade gamla fäderneslandet, dit vi önska lyckliga vindar snart må föra eder och emottagen för eder

sjelfva vår hjertliga, uppriktiga önskan för eder fortfarande sällhet och välgång."

För Norrmännen hade denna gång *Syttende Mai 1864* en synnerlig klang, emedan femtio år nu förflutit efter Eidsvoldsdagen; och dock saknades äfven vid denna deras jubelfest icke toner af fosterländsk klang för ett svenskt öra. Urtima storthinget fattade, innan det åtskiljdes, enhälligt beslut att vid femtio-års-festen å Eidsvold låta representera sig af sin president och 14 af thingets ledamöter, samt (emot 6 röster) att samma personer skulle på thingets vägnar bevista äfven fest den 4 November, i fall en sådan komme att firas (se derom längre ned!). En festkomité utsågs för Christiania och en annan i Eidsvold, och jubelfesten försiggick med stora högtidligheter. Tidigt på morgonen den 17 Maj blåstes från tornet af Vor Frelsers Kirke i Christiania en choral och en stor musikcorps genomtågade gatorna. Kl. 7 afgick en extratrain med deltagarne i festen på Eidsvold, medan i hufvudstaden stor procession gick till "Kroghstötten", der th. cand. Bruun höll tal, som slöts med utropet: "hjelp för Danmark!" och beledsagades med starka bifallsrop. Den Eidsvoldska processionen gick, med de 4 närvarande gamle Eidsvoldsmännen Haslum, amtman Blom, amiral Konow och Illerud (de 3 öfrige lefvande R. Steenstrup, N. Dyhren och E. Thorsen voro ej der) i spetsen, och efter dem storthingsdeputationen, statsrådet, höieste ret m. fl., till Eidsvolds kyrka, der biskopen Arup predikade och Christianias sångföreningar biträdde sången. Trehundra hästar hade blifvit anskaffade för att föra processionen derifrån $^3/_4$ mil till Eidsvoldsbruket, der festmiddag stod färdig. Den historiska byggnaden, der grundlagen 1814 författats, var på det rikaste smyckad med norska flaggor och standarer, sköldar med valdistrikternas namn, samt blommor och guirlander. "Riks-salens" inre väggar voro behängda med alla de porträtter af konstituenterne, som Eidsvoldsgalleriet eger; bakgrunden, rödklädd och öfversållad med gyldene kronor, utgjorde fonden för hvita buster af de "fem" konungarne sedan 1814, med

Carl XV:s medlerst. Framför busterna talarestolen. Midt på ena långväggen "hängde Norges grundlag i ekramar, blomsterlindade; tätt derunder hängde porträttet af Magnus Tolsen och framför detta stod ett bord, hvarpå låg i rödt sammet inbundet facsimile-aftryck af grundlagen i original, med silfverbeslag, guldsnitt och prydt med Norges vapen i guld. Alla namnen funnos i facsimile med hvarje af de under dem anbragta sigiller. Efter måltiden besteg prosten Vogt talarestolen och föreslog konungens skål under kanondunder, hvarpå statsrådet Stang uppläste ett telegramm från H. M:t: "Jag anmodar herr statsrådet att uti den krets, som nu är församlad på det minnesrika Eidsvold, frambära min varma helsning och uttrycket af mitt deltagande för den fest, som i dag församlar rundtom i landet det norska folket i tacksamhet mot Gud, som i dag för 50 år sedan på samma gång med friheten ock skänkte det förmågan att förtjena och bevara frihetens välsignelse." Så kom sång af Björnstjerne Björnson och derefter högtidstalet för dagen, af storthingspresidenten Harbitz, tal för storthinget af institutföreståndaren Nissen. för konstituenterne af lector Daa, på hvilket sistnämnda amtmannen Blom svarade. Sedan for sällskapet tillbaka till hufvudstaden. Man drog i högtidlig procession till slottsbacken, mellan stora folkmassor och smyckade hus. Der var också en talarestol, midt i hellregnet. Stiftsamtmannen Arntzen ropade ett lefve för konungen, hvilket åtföljdes af hurrande, sång af A. Munch, festtal af Björnson, tal för Sverige af professoren Aschehoug och för Danmark af regeringsadvokaten Duncker. Om Sverige sade Aschehoug: "Vi hafva lärt skatta vårt broderfolks ädla egenskaper, och det är blott nakna sanningen, som ej bör förtigas på en sådan dag som denna, att *aldrig existerat en så långvarig förening emellan tvenne folk, i hvilken öfverenskommelsen blifvit ärligare hållen och det svagare folket haft mindre anledning att klaga öfver det starkare.* (Bravorop). Att Sverige skiljde Norge från Danmark var berättigadt, emedan det sistnämnda ständigt i förbund med Ryssland anföll Sverige." Duncker fram-

höll, under talet för Danmark, under lifliga bifallsrop, att "Norges hjerta icke var med i den politik, som afhållit de förenade rikena att komma Danmark till hjelp". Nu skingrades folket af regnet, men återkom senare för att höra musik och sång samt åse det brillanta fyrverkeriet utanföre det illuminerade slottet. Studentsamfundet höll festmiddag, der ordföranden Roll talade för dagen, cand. Gjertzen för Danmark, stud. Hansen för Sverige och stud. Janson för konstituenterna. Ole Bulls folkconcert på Klingenberg, för fond till minnesvård åt Henrik Wergeland, besöktes af 4,000 personer. Äfven öfver hela det öfriga Norge jublades på denna dag.

Sex dagar tidigare högtidlighölls i Sverige, med mindre stråt, en *hundra-årsfest, konung Carl Johans*, som föddes 1764 i Pau. Festen firades af Carl-Johans-förbundet i Upsala, på årsdagen af hans kröning i Sverige, den 11 Maj. Från hufvudstaden ha vi hvarken för födelsedagens eller kröningsdagens datum funnit anteckning om någon högtidlighet, vare sig bland folket eller inom familjen, och Posttidningen för den 12 Maj säger helt naivt allenast: "Konungen, Drottningen och Enkedrottningen samt Hertigen och Hertiginnan af Dalarne bevistade *i går* representationen å Kongl. stora theatern. Hertigen af Östergötland afreste kl. 8 på morgonen med ångfartyget Garibaldi till Upsala, för att bevista Carl Johans-förbundets fest samt återkom derifrån till Stockholm i dag kl. 2 e. m. med ångfartyget Upsala." Sans phrase! alldeles som om det skulle så vara! Dock får det icke förtigas, att konung Carl uti egenhändigt bref till förbundets ordförande frih. v. Kræmer uttalade sin saknad deröfver att han, i anseende till angelägna värf, som påkallade närvaro i hufvudstaden, icke kunde öfvervara denna högtid till hans vördade farfaders minne; i hvilken hyllning han såg en gärd åt den store konungens oförgätliga förtjenster om de riken, han förenat och åt hvilkas välgång han offrat sig med all den värme, som uppfyllt hans mäktiga själ — en hyllning, med liflig erkänsla uppskattad af den ättling, som med hans kronor ärfde hans kärlek till fäderneslandet. Från

förbundets norska afdelning ankom från Christiania under festen till Upsala ett af Löwenskiold, Welhaven och Jensen undertecknadt lyckönskningstelegramm: "Skiljda i rummet. äro vi förenta i andan. Vår gemensamma lösen är: Hjeltekungens minne vare odödligt!" — Upsalafesten bestod i prydlig decoration af Carolina-salen med en kolossal buste af Carl-Johan, besök af norska statsministern Sibbern, norska statsrådet Meldal, svenska Malmsten, Carlson och Bredberg, generalerna grefve Björnstjerna, grefve von Essen och Hazelius, öfverstekammarjunkaren grefve Erik Lewenhaupt, hofmarskalken gr. Robert Rosen, grefve Fritz Piper, generaldirektören Huss m. fl. och 2,200 andra personer. Akademiska kapellet och filharmoniska sällskapet utförde musik och docenten Nyblom hade författat sång:

Ett sekel, rikt på minnen gått,
sen dagens ljus en gång han såg.
Från kojan till ett kungaslott
hans bana stakad låg.
Med Sveriges framtid i sin barm,
af Nornan förd, med kraft af stål,
han bröt i hundra striders larm
sin väg till ärans mål.
När hundra år igen ha flytt,
hur är det då i åldrig Nord?
Då har den dunkla framtid grytt
hvars frö han lagt i jord.
Då minnas Nordens brödrafolk
hvad under storm han byggde opp
och säga: se han var en tolk
af Nordens framtidshopp.

Professoren Svedelius höll festtalet och akten slutades med folksången. Vid festmiddagen, gifven af förbundet å Stockholms nationssal, höll frih. Kræmer ett längre föredrag till skål för Carl Johans minne. Prins Oscar besvarade sin skål med en för förbundet i ett tal, "som genom innehållets värdiga allvar och uttryckets poetiska skönhet gjorde djupt intryck". Efter middagen läste man i bibliotheksrummet ett antal bref från och till Carl Johan, med sådan ifver, att

prinsen ej fick bevista studentkonserten. Sist gaf landshöfdingen grefve Hamilton souper å Upsala slott.

En annan årsdag, den *tvåhundrade*, af Magnus Stenbocks födelse den 12 Maj 1664, borde med rätta firas uti Helsingborg.

Den 14 Augusti skulle *femtio års fredstillstånd* vara fullgånget, både i Sverige och i Norge — så vida icke just i de sista månaderne ett sådant jubilæum afskures utaf krigshjelp från skandinavernas sida till Danskarne. Förmodligen var det den då rådande krigiska skandinavismen och Sohlmansk krigslystnad i Aftonblad och andra tidningar, som förhindrade alla förberedelser till en sådan allmän fredsfest. Dock antecknades att dagen på somliga ställen icke blifvit afglömd. Så i Malmö, der kyrkoherden i St. Petri, Olin, efter högmessopredikan höll en särskild tacksägelse och bön för den femtioåriga frid, vi fått njuta, och lät sjunga psalmen: "Herre, hela riket akta!" Så i Kropps kyrka, der tacksägelse hembars för samma fred och majoren baron Ad. Bennet på Rosendal till minne af denna dag skänkte 1,000 rdr, deraf räntan skall å den dagen årligen utdelas åt afskedade fattiga militärer och deras enkor, tillhörande församlingen. Så i Carlskrona, der likaledes efter slutad högmessogudstjenst hölls en sådan bön, och der man särskildt lade märke till, att en rysk eskader inkom och ankrade på örlogsredden just på samma årsdag af Sveriges långa fred. — Den 3 i samma månad hade i Flensburg *också* firats en "fredsfest", men som slöts med excesser, föröfvade af tyska sångföreningen Euterpe.

Slutligen utmärkte sig detta år äfven såsom *femtioårsjubilæum af Sveriges och Norges Förening* den 4 Maj 1814. Redan på våren hade, såsom förut är nämndt, norska storthinget uppdragit åt den komité af storthingsledamöter, som blifvit utsedd att ex officio deltaga i Eidsvoldsjubileet, att äfven göra detta vid föreningsfesten. Christiania Formandskap valde i medlet af September en festkomité för hufvudstaden, och beslöt att till festen i Christiania inbjuda tolf deputerade från Stockholm. Likartade förberedelser träffades i de flesta svenska och norska städer. Kongl. Maj:t förordnade att

dagen skulle firas med allmän gudstjenst i begge rikena, och valde till text 1 Krön. B. 29: 11—13, samt till högtidspsalm n:r 272. Uti cirkuläret härom yttrades bland annat: "Tvenne nära beslägtade folk, hvilka under århundraden legat i ofta upprepad fejd med hvarandra, läto då för alltid svärden falla, svuro hvarandra brödra-trohet och intogo en ny, genom föreningen tryggad, ställning ibland staterna i Europa. Från den stund deras gamla inbördes fiendtlighet utslocknade, har och en allmän fred herrskat öfver våra landamären. Genom ett halft århundrade har freden i ymnigt mått utgjutit sina välsignelser öfver de förenade folken." Efter gudstjensten i Stockholm skulle en särskild högtidlighet försiggå på Riksalen. I Christiania skulle prins Oscar representera konungen och konungahuset. Stockholm inbjöd till sig 12 deputerade från Christiania. Konungen beordrade till Stockholm från Christiania norska öfverstekammarherren, kabinettskammarherre och kammarherre samt 6 af sin norska stab. Kommendanten i Stockholm inbjöd på garnizons-officerarnes vägnar 5 af Christianias garnizons-officerare och en norsk sjöofficer. Likaså reste svenska officerare på inbjudning till Christiania. I norska hufvudstaden blef skalden Björnstjerne Björnson af komitén för föreningsfesten anmodad att skrifva dagens festsång och skref den äfven, men på danska melodien "Vift stolt paa Codans Bölge", hvilken komitén fann icke vara passande, utan ny musik borde komponeras. Härefter, och äfven derföre att komitén ville utbyta ett par verser, i hvilka föreningen med Danmark starkt betonades hvilket vid en föreningsfest 4 November icke vore lämpligt, samt slutligen emedan sången var hållen i en skandinavisk anda, hvilken komitén trodde kunna stöta svenskarne, fattade poeten humeur, polemiserade i tidningarne och allmängjorde sin sång i förtid. En insändare i Morgenbladet förvånade sig högeligen öfver att Björnson anmodats författa verser till denna fest, till ett tal af prins Oscar, "emedan B. är väl bekant för den passionerade bitterhet, han både såsom poet och publicist ådagalagt mot Sverige"; och det antogs att festkomiténs ordförande egen-

mäktigt anmodat honom, oaktadt protest af de andre ledamöterna. De norske deputerade till Stockholm begärde särskildt att få tillbringa en dag i Stockholm "incognito," före deras officiella uppträdande. CarlJohansförbundet i Christiania beslöt den 25 Oct. att, på föreningsfesten, genom subscription öfver hela Norges land inbjuda till uppresandet af en statue till häst af konung Carl Johan, och hvilken skulle ställas på platsen framför den nya storthingsbyggnaden i Christiania. Studentföreningarne utvexlade äfven deputationer vid denna fest. I Stockholm inbjöd Blanche, Cronstrand, Ditzinger, Key, Lovén, Mengel, Raab, Wilh. Roos, Tersmeden, Uhr, Sam. Ödmann m. fl. till en *folkfest i Berends salon* samma dag. Uppbördskommissarien Brogren i Stockholm skänkte, med anledning af festen, till Norge en värderik samling af 7 à 800 olika skrifter och brochurer rörande de begge rikenas politiska och ekonomiska utveckling under föreningsperioden, för hvilken gåfva, som K. M:t befallte införlifvad med universitets-bibliothekets samlingar, K. M.t lät betyga gifvaren Sin tillfredsställelse. Götheborg och Christiania utvexlade deputationer. Upsala studentcorps inbjöd "svenska allmänheten" att insamla en fond, som skulle kallas *"Fjerde-November-Stipendiet"* och med hvilket hvarje år skulle beredas tillfälle för en svensk yngling att i Norges land, särdeles vid Norges universitet, studera norrmännens nationella förhållanden, hvilket skulle utan tvifvel märkligt bidraga att göra brödralandet bland oss mera kändt och i samma mon högre älskadt." Uti Lillehammer beslöts att för de till en föreningsfest insamlade penningarne anskaffa *svenska skrifter af populärt innehåll,* isynnerhet sådane, som lemna upplysningar om Sveriges folk och land, och göra denna boksamling tillgänglig för allmänheten. I norska Aftenbladet förordades ett närmande från Norges sida till Sverige i skriftspråktyperna, d. v. s. aflägganded af de götiska och antagandet af de latinska; framhölls nödvändigheten af alla de skandinaviska skriftspråkens enhet och deras litteraturers sammanslutning och tillbörligheten att danskan, som blifvit till en viss grad

germaniserad, följer *efter* språkutvecklingen i Sverige-Norge: samt förnyades ett gammalt svenskt förslag att tidningarne å ömse sidor om Kölen ej skola öfversätta, utan ursprungligt återgifva, hvarandras artiklar. Hertigen af Dalarne skänkte militärsällskapet i Stockholm till minne af dagen en större staty af Carl XIV Johan, hvilken med anledning af föreningsdagen 1814 på dennes beställning modellerats af Byström. och hvaraf exemplar finnas å Stockholms och Christiania slott. samt hvilken dittills haft sin plats uti hertigens våning å Haga.

Dagen före högtidsdagen gafs på Stockholms kongl. theater ett festspektakel. Den 4-ringdes i *Stockholms* alla kyrkotorn till *gudstjenst,* alla handelsbodar stängdes och högtidsklädda folkskaror fyllde templen ända till trängsel. Kongl. Familjen bevistade uti Slottskapellet gudstjensten och Te Deum. På *rikssalen* utfördes en kantat af Böttiger till musik af kapellmästaren Norman, och derefter höll statsrådet Carlson från en talarestol till höger om thronen ett tal, hvarpå följde en melodram, deklamerad af veteranen Nils Almlöf, en duo och en aria med chör, i hvilken aria sjöngs:

ej att splittra, ej att stycka,
ej att grannens land förtrycka
är det mål, som nordbon vill.
Blott föreningen ger lycka,
den oss älskar, hör oss till.

Sedan gaf konungen middag för 430 personer och föreslog en skål för Sveriges och Norges förening. På aftonen företog kongl. familjen en utfärd kring staden, för att bese den utmärkt präktiga *illuminationen och fyrverkerierna.* En af de rikaste glanspunkterna var Carl Johans staty och der utfördes fosterländska melodier från en särskild musikläktare. Stadsfullmäktige hade till illuminationen allena anslagit 25,000 rdr. På källaren "Tre Remmare" fanns en transparent med den betydelsefulla inskriften:

De ädla brödrafolken lefve,
de tvillingar ur Asahem,
och Norden blifve — hvad den blefve
om samma lag förente dem!

Hjonen å stadens alla fattigvårdsinrättningar blefvo å föreningsdagen undfägnade med mat och dryck på stadens bekostnad. Festen i Berns salon bevistades af 400 personer, och damer upptogo läktaren såsom åskådarinnor. Blanche föreslog de båda folkens skål, hvartill verser af Hedberg upplästes. Här druckos ock skålar *för Danmark* och för det hvilande *representationsförslaget*. Konungen gaf extra förplägning åt garnizonens manskap och underbefäl. Svenska och norska ordensdekorationer strödde bytesvis på norrmän och svenskar. — Följande dagen bevistade konungen och prins August *stadsfullmäktiges festbankett* å börsen, dervid Schwan höll talet för föreningen, och C. W. A. Strandbergs verser sade:

och stånda skall nu vårt förbund
till dess vår sol går ned
om jorden skalf uti sin grund
och tiden bakåt skred.
Det blir vår hjelp på fallets brant,
vårt roder mellan ref,
det blir vår framtids underpant,
vår frihets kungabref.

Prof. Malmsten föreslog i ett lysande föredrag skålen för Norge, deri han påminte om en utmärkt norrmans ord: "Det är blott svagheten, som ej vågar att vara tacksam; jag tror att den norska nationen hvarken är så svag eller så bländad af fördomar, att vi skulle behöfva dölja, vare sig för oss sjelfva eller för Sveriges män, att vi både känna och erkänna den tacksamhet, vi äro skyldiga Sverige"; och norske storthingspresidenten Harbitz tackade för denna skål, betygande "att icke i Norge efter Föreningen någon tanke på föreningens upplösande uppstått, och önskade att på hundrade årsdagen af föreningen Svenskar och Norrmän må kunna samlas i samma broderliga sinne som i dessa dagar." *Svenska krigsmaktens* representanter gåfvo samtidigt middag å Phoenix för de deputerade af norska arméen och flottan, der generalbefälhafvaren J. M. Björnstjerna föreslog föreningens skål, och t. f,

befälhafvaren för Lifgardesbrigaden grefve C. M. L. Björnstjerna en för norska arméen och flottan. Från middagarne for man till *galaspektaklet*, vid hvilket konungen disponerat hela salonen till af honom inbjudne personer, och hvarest programmet bestod af Webers jubelouverture, Tegnérs skaldestycke "Nore" (deklameradt af Dahlqvist), det af öfversten Nordfors författade, d. 2 Jan. 1815 uppförda, tillfällighetsstycket "Föreningen" med musik af Du Puy men nykomponerade balletter af Martin, samt en sluttablå föreställande Carl-Johans staty med emblemer.

I *Christiania* anfördes festligheterna af Prins Oscar. Han deltog också i procession den 4 till Vor Frelsers kirke, der biskopen Arup predikade. Staden gaf middag i frimurare ordens lokal och förmandskapets ordförande, f. statsrådet Birch-Reichenvald, föreslog konungens skål, hvarpå ordföranden för storthingsfullmäktige f. presidenten i Odelsthinget sakföraren Sverdrup föreslog en för prins Oscar, hvilken derpå sjelf i ett tal proponerade Föreningens och frågade deri: "kan någon i Norges, eller Sveriges historia påvisa ett annat halft sekel, som varit rikare på välsignelse, fred och folkets utveckling?" och derefter afsjöngs festsång af A. Munch:

Lad nu kun Novemberstormen
over Fjeldet gaae!
Aldrig mer kan Tvedrägts-Ormen
til dets Hjerte naae.
Altid vil fra dunkle fjerne
vor Forenings fred
tindre klart som Nordens Stjerne
der ej kan gaae ned.

Statsrådet Stang drack för Carl Johan och sade att Norrmännen måste gå århundraden tillbaka i sin historia för att finna en man, som öfvat ett så stort inflytande på dess öde i välgörande riktning, som han, den förste store man vi Svenska och Norska bröder egt gemensam; stiftsprosten Jensen drack för Sverige och sade att *Sverige är ett idrotternas land, ett andens land, ett sångens land, ett ärans land, och fram-*

för allt ett dyrbart broderland, hvars förbund med oss både stärker och lyftar (hvilket mottogs med oerhörd acclamation) och presidenten Åkerman drack för Norge, professoren Faye för storthinget, pastor Wexels för Danmark o. s. v. På stadens bekostnad bespisades de fattige. Skandinaviska sällskapet, studentsamfundet och Norska sällskapet hade likaledes festmiddagar, och på aftonen var staden illuminerad, "icke blott i offentliga byggnader, utan äfven i hvarje privat mans hus, den rikes såväl som den fattiges" (sade Rigstidenden); på theatern gafs en festrepresentation, och sent på aftonen en fest i studentföreningen.

Hela festen sades vara mera storartad än tillochmed SyttendeMajfesten detta samma år. Den 5 gafs bal för 900 personer, den 6 militärfrukost, dervid svenska generalmajoren Hazelius föreslog skål för norska arméen och flottan samt bekände att han för femtio år sedan hade stått med svärd i hand emot norske män, ithy att hans officersfullmakt blifvit daterad just 17 Maj 1814. Härvid grep honom den norska arméens ungdom, lyftade honom på händerne och bar honom jublande kring i salen.

Man festade likaså i landsorterne, i Sverige och i Norge; och vänliga telegrammer i massor utbyttes den dagen emellan Sverige och Norge, från och med af Prins Oscar, som telegraferade till konung Carl, tillochmed af festkomitén i Helsingborg, som telegraferade till en norsk:

Ett handtryck mellan fjerran vänner
ett själarnes frimureri!
Du norrman, liksom vi, det känner
att nordens framtid göms deri.

Med ett ord: Föreningens femtionde årsdag firades i Norge på ett sätt, som icke ville lemna något tvifvel öfrigt, att dess invånare känna liflig tillfredsställelse med unionen och lifvas af ett klart medvetande af dess välsignelserika resultater; och Sverige hoppades, såsom det stod i den föreskrifna tacksägelsebönen: "I skolen utgå i glädje och i frid ledsagade varda; berg och högar skola fröjdas för eder med glädje: furu skall

uppvexa för törne och myrten för törnebuskar"; och Unionskonungen bad att med David få utbrista: "Jag vill tacka dig Herre, ibland Folken! jag vill lofsjunga dig ibland menniskorna!" —

Sedan *Englands thronföljare* på hösten besökt svenska hofvet, öfverflödade engelska tidningarne af vänskapliga och smickrande yttranden och beskrifningar om Sverige och dess förhållanden. De engelska tidningsreferenter, som varit skickade till Stockholm för att beskrifva besöket och dess festiviteter, voro rent af förtjusta. Några i högen tagna strofer ur t. ex. Times, skola lätt visa det. "Besöket hade ett särskildt interesse derföre, att så vänliga än Englands förhållanden varit till Sverige, hade doćk icke någon medlem af britiska konungafamiljen der gjort besök. Dock finnes intet konungarike i norden, som inför verlden intagit en så betydande plats som Sverige. Dess mod har alltid varit större än dess makt, och dess tapperhet har aldrig svikit. Men Stockholm har andra behag utom sina rika historiska minnen. Ingen stad finnes, som eger skönare läge, mera beräknadt att göra ett lifligt intryck på den resandes sinne. Berättaren kan blott gifva ett svagt begrepp om de behag, som detta nordens Venedig utvecklar med slösande rikedom. Kongliga slottet är en byggnad, hvarmed vi icke hafva någon jemförlig i England. De som icke sett den, måste i tanken gå tillbaka till Assyriens och Babylons jättebyggnader, för att få en riktig föreställning om dess dimensioner. Nästan hvartenda af de till prinsens och prinsessans af Wales förfogande ställda rummen har sitt särskilta historiska interesse, och på dekoreringen måste ha slösats kostnader, som England sällan är benäget att offra på sina palatser. Utsigten från Mosebacke öfverträffar allt som de fleste europeiska hufvudstäder i den vägen kunna erbjuda hvarföre stället också med skäl kallas "Mosis berg" (derifrån han hade utsigten till sitt förlofvade land)... Ulriksdal är ett lustslott, hvars hela inre bär spår af den nu regerande konungens smak. Drottningholm ett i alla afseenden kungligt hem, med serier af festliga rum, öfverflödande af konstverk utaf

oberäkneligt värde. Mången nation skulle hafva nedrifvit Gripsholms slott, eller åtminstone det torn, med hvilket så beklagliga minnen äro förknippade; men Sverige har en så ärofull forntid, att det kan tåla vid att låta sanningen bli känd i afseende å detta melankoliska ställe i sin historia. För att granska taflorna der, skulle minst en vecka erfordras. Och dock äro väggarne icke så uppfyllda af taflor, som de skulle vara af historiska minnen, i fall de kunde finna en röst att omtala dem. Näst fransmännen äro svenskarne det mest behagliga folk i Europa, men med det franska behaget i manér förena de den nordiska redbarheten. Prinsen af Wales sade i Stockholm till en engelsman att han aldrig sammanträffat med någon man, som så tillvunnit sig hans hjerta som konung Carl XV, och att Konung Carl och Prins Oscar voro de fullkomligaste gentlemän, han någonsin lärt känna, samt att han icke kände någon furstlig familj, som i älskvärdhet öfverträffade den kongliga i Stockholm. Engelska tidningsreferenterna yttrade sig muntligen med hänryckning om Enkedrottningens bal på Drottningholm och påstodo att den artighet, som blifvit visad prinsen och prinsessan af Wales, skulle hafva till verkan att ingifva hela engelska nationen de vänskapsfullaste känslor mot Sverige. Visa oss — utbrast slutligen Times — visa oss ett land med fängslande sceneri, interessanta egendomligheter, lockande jagt och vänlig befolkning, ett land med grufvor, mineralrikedomar och naturliga ressurcer af alla andra slag, och vårt guld skall flyta dit i strömmar."

Slut på Elfte delen.

UR MINNET OCH DAGBOKEN

OM

MINA SAMTIDA

PERSONER OCH HÄNDELSER EFTER 1815

INOM OCH UTOM FÄDERNESLANDET

AF

POSTHUMUS.

TOLFTE OCH SISTA DELEN.

FRANSKA HANDELSTRAKTATEN. — SVEA RIKES STÄNDERS FALL. — CARL XV:s NAMNPERIOD.

1863—1866

SAMT

TILLÄGG OCH REGISTER

TILL ALLA TOLF DELARNE.

STOCKHOLM.
PÅ FÖRFATTARENS FÖRLAG.

Distribution genom
ADOLF BONNIER,
Kongl. Hof- och Universitets-Bokhandlare.

Pris: 3: 50.

UR MINNET OCH DAGBOKEN

OM

MINA SAMTIDA

PERSONER OCH HÄNDELSER EFTER 1815

INOM OCH UTOM FÄDERNESLANDET

AF

POSTHUMUS.

TOLFTE OCH SISTA DELEN.

FRANSKA HANDELSTRAKTATEN. SVEA RIKES STÄNDERS FALL. CARL XV:s NAMNPERIOD.

1863—1866

SAMT

TILLÄGG OCH REGISTER

TILL ALLA TOLF DELARNE.

STOCKHOLM.
PÅ FÖRFATTARENS FÖRLAG.

Distribution genom
ADOLF BONNIER,
Kongl. Hof- och Universitets-Bokhandlare.

STOCKHOLM,
ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG,
1874.

Ju närmare man undersöker och sammanhåller omständigheterna vid Representationsförändringen i Sverige 1865 — hvilket vi försökt att så noga som möjligt göra uti förevarande Del — desto mer obetingadt instämmer man uti omdömet i "Un po' piu di luce sugli eventi politice e militari dell' anno 1866" (se Lamarmoras bekanta bok): "Jag tror mig tala sannt då jag sä-"ger att både i och utanföre riksdagen finnas mycket få perso-"ner, som hafva bildat sig en riktig föreställning om de om-"ständigheter, under hvilka (den svenska) representations-förän-"dringen år 1865 kom till utförande"; äfvensom vårt försök finner sitt motiv i tillägget på samma ställe, att "*då det är visst att farliga förvecklingar ånyo kunna uppstå*": "hvilken bättre "vägledning kunna vi då vid ett sådant tillfälle finna, att lösa "invecklade frågor, än de råd som vi hemta från det förflutna "och isynnerhet från den närmaste tiden?" Denna tolfte Del af "Mina Samtida" har önskat varna till en annan gång.

Det finnes en Nemesis, en vedergällande rättfärdighet, som straffar hvarje skuld, icke blott den som begås i privatlifvet, utan äfven den som begås i historien, i verldshistoriska handlingar, antingen de utgå från enskilta eller från massorna, äfven om dessa handlingar kunna betraktas såsom lyckliga till sina *följder*. Inför sedelagens domstol äro de dermed ingalunda rättfärdigade: der thronar en högre nödvändighet, hvilken obevekligt kräfver att skulden skall betalas. Denna Nemesis kommer, om hon än länge låter vänta på sig, ofta plötsligt och oväntadt.

Den sanna politiken, säger Kant, kan icke göra ett enda steg utan att först hafva hyllat *moralen;* och ehuru politiken i och för sig är en svår konst, är likväl hennes förening med moralen alls ingen *konst.* Ty så snart de komma i strid med hvarandra, athugger moralen den knut, som politiken icke kan lösa.

II

I vår tid tränga sig många fram till en politisk verksamhet, hvilken de hvarken genom talent eller karaktersanlag äro vuxna. Äfven bättre och betydligare bland dessa personer sakna ofta kallelse, befinna sig i en illusion och deras resultater blifva endast medelmåttiga. Huruvida de, under det de känna oemotståndligt begär att blifva "offentliga personer", i sedligt hänseende äro nog starka för att icke taga skada till sin personlighet under de på denna bana mötande frestelserna, deröfver anställa de sällan reflexion.

Huru många äro icke de, som med afseende på sina verldsliga ändamål och planer föredraga det "ändamålsenliga" framför samvetets fordringar! Huru många finna det icke mera "antagligt" att, i stället för att handla enligt verkliga grundsatser, följa "omständigheternas" och de "befallande förhållandenas" auktoritet, opinionens, tidsandans, de makthafvandes auktoritet, vare sig att vi tänka på furstarne och de store, eller på folkrepresentationer, tidskrifter och dagblad! Huru många omkastningar bero icke derpå, att det nu på grund af "omständigheterna" kan vara rimligt att öfvergå till en annan mening såsom mera "antaglig"! Jesuitismen är en gammal uppfinning och kommer igen ifrån slägte till slägte, som svart och som röd.

Huru långt vi äro ifrån att kunna förvänta ett fullkomligt samhällstillstånd, visar sig redan deraf att i hvarje folk finnes en tvåfaldig grundriktning, trons och otrons; att genom den framskridande "emancipationen" äfven otron med sina doctriner vill göra sig gällande såsom offentlig auktoritet och påtrycka det offentliga lifvet sin desorganiserande pregel, hvartill redan många tecken förefinnas; och hvilken inre motsats i folklifvet slutligen måste föra derhän att sjelfva folklifvets enhet öfverallt sönderspränges, så att hvarje folk åtskiljer sig i två läger.

Om än folket sjelf väljer sig sin öfverhet, måste det likväl, när denna en gång är gifven, böja sig under henne såsom en makt öfver folket; liksom äktenskapet, ehuru det beror af individernas fria val, likväl, sedan det en gång är ingånget, är en ordning *öfver* begge individerna, hvilken de icke godtyckligt kunna bryta. Men detta: en ordning öfver individerna kan aldrig blifva en sanning, om man icke erkänner att all myndighet är *af Gud*. Derföre blifva alla försök att skaffa sig en auktoritet utan Gud, att härleda auktoriteten ifrån "friheten" i stället att grunda denna på auktoriteten — ett Sisyphus-arbete.

Conservatismen och Framåtskridandet hafva sin förutsättning i sjelfva den gudomliga verldsstyrelsen, som på en gång är conativ och progressiv. Begge tänkesätten äro således äfven

hos menniskorna berättigade. och hvartdera blifver först då falskt, när det vill utesluta det andra. Conservatismen är det tänkesätt, som i vördnad öfverlemnar sig åt Försynens gång genom historien, inser att den nu lefvande generationen är endast *ett* led i menskligheten stora kedja, nutiden endast *en* enskild afdelning i tidernas stora hushållning och står i *inre* förbindelse med forntid och framtid; att vi således icke få handla så, som funnes hvarken forntid eller framtid, utan måste bevara continuiteten genom att "hedra fader och moder", och att vi måste bevara sammanhanget med tiden efter oss, med de ofödda slägtena, till hvilka vi äro pligtiga att efterlemna arfvet, icke af luftslott, i hvilken händelse de skulle befinna sig husvilla, utan af verkligheter. Conservatismen är trohetens besinningsfulla, skonsamma, hänsynsfulla tänkesätt, tålamodets och förbidandets, — Framåtskridandets tänkesätt är modets, hoppets, det resolverade som icke vill blott skona och bevara, utan nedbryta och bortrycka, för att bygga och plantera.

En falsk tidsanda kan bemäktiga sig båda. Det *falska* Framåtskridandets riktning, radikalismens och revolutionens ande, förnekar Gud i forntiden, om icke till och med i nutid och framtid. Han har sin princip i kullkastandet af fjerde budet och menar att det nu lefvande slägtet kan aldeles förutsättningslöst begynna historien från början. Han nedbryter visserligen villfarelser, fördomar, missbruk, men utdrifver djeflar med Beelzebub, monarkisk absolutism med pöbeldespotism, gamla villfarelser med nya, gamla lögner med ny. Den *falska* Conservatismen är den, som ingenting lärt och ingenting glömt, som förhärdadt fasthåller allt jordiskt bestående, med hat och förföljelse mot allt som bebådar en förändring.

Ingen "revolution" kan helbregdagöras utan genom en "reaction", som alltid i flera hänseenden måste medföra en "restauration". Men begge ytterligheterna, så väl falsk reaction som revolution, härstamma från samma orättfärdighetens källa, och måste begge betraktas såsom motståndare till Guds och *menskligheten* rike. Den falska Conservatismen korsfästade Christum och det falska Framskridandet begärde Barrabam lös, trampade korset under fötterna, sätter sig upp emot *allt* som kallas Gud och Guds tjenst, sätter i stället för jesuiter — jacobiner.

Både conservatism och progression måste besinna att det på ingen tid kan blifva *rätt*, om ock factum, att folket lösrycker sig från grundsatsen att öfverhetens auktoritet ytterst beror icke på menniskovilja, utan på Guds vilja, ordning och styrelse, emedan, säge hvad man vill, "hela jorden *är* Herrans och allt hvad

deruppå är"; att öfverheten är öfver folket, att man också *aldrig* skall kunna regera *nedifrån uppåt*, utan blott uppifrån nedåt, hvilket ingalunda utesluter folkets medverkan. På ingen tid skall det blifva rätt att uppsäga Christus sin lydnad, att sätta sig öfver Hans myndighet, att visa bort Hans auktoritet från det offentliga lifvet, från den ethiska anstalten staten, till privatkommunen; eller att så reorganisera att lagstiftarne stifta samhällets lagar *ur sina egna fickors synpunkt.* Då revolutionen emancipera sig från Gud, kan hon, trots allt snack om "folksuveränitet" såsom all auktoritets källa, omöjligen gifva den inrättade nya auktoriteten — auktoritet. Sjelfva Mirabeau förklarade att Gud är lika nödvändig för folket, som friheten; ty folket såsom samhälle kan icke bestå utan att vara ethiskt, och ethiken, moralen kan icke bestå utan Gud.

Detta verk om "Mina Samtida" (1815—1865) skrefs från November 1869 intill Mars 1873 och tryckningen har fortgått från början af året 1870 tills våren 1874. Uti "*Tilläggen*" vid slutet af denna del finnas åtskilliga rättelser. Författaren erkänner att arbetet blifvit vidlyftigare än han förutsett och tillstår ödmjukt — scribendo discimus — att, isynnerhet i de första delarne, upptagits åtskilligt, som kunnat vara borta, ehuru mycket af materialet ändock lemnats obegagnadt. Så mycket större är nu, då han nedlägger pennan, hans förbindelse till läsaren. Ty då detta och sannolikt många andra fel icke hindrat att tolf delar kunnat på fyra år utgifvas, vittnar sådant om en allmänhets vänliga undseende. Och då således boken i någon mån tjenat, till tidsfördrif åtminstone för samtiden och författaren, vågar han ock hoppas att den, just för sitt eljest klandrade "trop de bagage pour la postérité" — sin stora samling af fakta och data — möjligen också kan hafva undanarbetat och anvisat ett och annat, som kan blifva till *något* gagn för häfdatecknare i framtiden, helst med tillhjelp af det "*Register*", som beledsagar denna sista Del.

Den 8 Mars 1874.

J. Carl Hellberg.

INNEHÅLL.

Sid.

XXI. **Samhället sjukt:** Gripenstedts Ni-reform. — Nordenfelts J och Eder. — Träsktorgets nya namn. — Ny sort Salmonibref. — Holms konkurs. — Egendomsvärdenas fall. — Anna Gretas dröm. — Jernvägsarbetares våldsamheter. — Åtal mot polismästaren Wallenberg. — Tryckfrihetsmissbruk. — Folkskockningar i Stockholm. — Professionister professorer. — Attentater mot potentater. — Lincolns mord. — Studentcongress i Lüttich. — Nordamerikas inbördes krig. — Mexicos nya kejsardöme. — Preussarnes opposition. — Preussen mot Österrike. — Split i Danmark. — Svenska flaggan förbjuden i Danmark. — Skandinavismen. — Norge prisar Sverige. — Lars Heyers franska brochure. — Ny Unionskomité. — Norske Bondevennerne. — Adertonde storthinget. — Prins Oscars fjerde son. — Storfursten Constantins besök. — Ryssarne vid hvita hafvet. — Malms hvalfisk. — Atlantiska telegrafkabeln. — Jernvägarne i Skåne. — Jernvägstunneln under Södermalm. — Krigsbefälet samladt. — Svenska Akademien. — Årsdagen af Ansgarii död för tusen år sedan. — Svenska Bibelsällskapet. — Beskows jubileum. — Donationer. — Engelbrechtsstoden i Örebro 1

XXII. **Franska Handelstraktaten:** Förhandlingarnes släpande gång 1863—1865. — Traktatens afslutande. — Glädjen på Götheborgs börs. — Tacksägelseadresser och ordensdekorationer. — Brettevilles betänkligheter. — Norska storthingets invändningar. — Svenska protektionisternas motstånd. — Klandret i bevillningsutskottets utlåtande. — Den häftiga bataljen i Riksstånden. — Voteringarne. 27

XXIII. **Dödslista 1863—1865:** Fredrik VII af Danmark †. — Runjeet Singhs enka †. — Cotta, Eschricht, Normanby, Mitscherlich, Jacob Grimm. — Kommissarien Mallén †. — Gustaf Sterky †. — L. J. Warodell, P. G. Ahnfelt, J. J. Svartengren †. — Wilhelm Wohlfahrt, Adam Bruce, siste Gyllenborg, N. F. Palmstjerna †. — Bayerns Maximilian II, Palmella, Meyerbeer, Pelissier, Dembinski, O'Brien, Rafn, Mac Culloch †. — J. G. Richert, P. G. Welin, C. F. Plagemann, G. Lallerstedt, A. Wedberg †. — C. A. Hagberg, J. E. A. Grönblad, S. P. Bexell, A. J. Cnattingius, Nils

Sid

Ignell †. — Otto Lindblad, Marcus Larsson, von Heideken, Wilh. Kjellberg †. — Lotten Wennberg, unga Bergenstråhle †. — Generalerna J. Hamilton, Gyldenstolpe, Gyllengranat †. — Siste Reuterholm, C. W. Ouchterlony †. — Elias Lagerheim †. — Proudhon. Morny, Cobden, Lincoln, Encke, Lamoricière, Palmerston, Leopold af Belgien †. — C. Sprinchorn, C. W. Palander, A. Alreik, G. Michaelson, L. W. Kylberg †. — Schnötzinger, Upström, B. E. Malmström, J. H. Thomander, L. M. Enberg †. — M. J. Crusenstolpe, Fredrika Bremer, C. H. Anckarsvärd †. — C. F. Horn, G. F. Ekholm, R. Th. Cederschiöld, J. A. Posse †. — Ulf Sparre. Birger von Hall, Söderling-Hermelin, E. G. Ulfsparre †. — A. G. Gyllenkrook, N. C. Gyllenstierna, Stellan Mörner, C. A. Järta, J. F. Fåhræus, H. Glad Bloch † 41

XXIV. **Representationsfrågan**: Egenteliga ursprunget. — Richert och Anckarsvärd. — 1840 års försök. — Anckarsvärdska förslagets fall 1844. — Sandströmerska förslaget 1848, förkastadt 1850. — De Geerska förslaget 1863. — Centralkomitén 1865. — Reformmöten och adress-listor. — Opposition vid dessa möten. — Blanches tal vid valmöte i Stockholm 12 Juli. — Antalet namnteckningar. — Barometer öfver tankegången på högre ort, antecknad i bref 1864—65. — Beröm åt kamrarnes sammansatta voteringar. — Deputationernas ändamål upptäckt 67

XXV. **Sista Ståndsriksdagen**: Riksdagskallelsen. — Valens beskaffenhet. — Villervalla genom de nya kommunalförfattningarne, vid riksdagsmannavalen. — »Det gör detsamma, huru de väljas, bara de bli valda». — Ringborgs anmärkningar. — Hotet att göra borgareståndet till constituerande församling. — Åtal mot Gamla Fäderneslandet. — Regeringen misstänkt att vilja använda våld. — Formföraktet. — Talmansutnämningar. — Erkebiskopens tal till sitt stånd. — Borgareståndstalmannen skryter öfver sitt stånd. — Bondeståndets första och sista sekreterare-val. — Helsningstalens pikar till medstånden. — Hierta anförer borgareståndets deputation. — Riksdagens öppnande. — Konungens throntal. — Schismen i borgareståndet emellan Murén och Björck. — Oron i landet deröfver. — Ständernas klubblif. — Klubbarne Phœnix, Suède, Konstitutionsutskottet, Frimurarelogen. — Riksstatens första hufvudtitel behandlas i förväg. — Förslaget om statsrådskasern. — Böndernas storm emot beväring och landtstorm 89

XXVI. **Tumskrufvarne**: C. A. Larsson 11 Nov. 1863. — A. Blanche 12 Juli 1865. — Posttidningen 16 Oct. 1865. — Regeringens propostion om extra statsreglering endast för *ett* år. — Hotet om riksdagens sönderbrytande. — Statsrådens afsigt att tvinga sina eventuela efterträdare till urtima riksdag. — Aftonbladet kallar hela landet till »ett enda stort reformmöte i permanence». — Brochurer. — E. K. i Allehanda varnar för meteorstenar och grafstenar. — En utskottsledamot uppmanar skarpskyttarne att sätta bajonett emot bajonett. — Konungen göres personligen ansvarig för reformfrågans utgång. — Skolpojkarnes votering om förslaget. — Studentjagt efter adeliga fullmakter. — Herrarnes, böndernas och arbetarnes deputationer till Ständer och Minister. — Deputa-

Sid.

tionernas upphof. — »Minnesblad för Svenska Folkets Deputationer i Representationsfrågan år 1865». — »Detta hafva Götheborgsgesällerna gjort». — Adresserna och Justitieministerns svar. — Medaljens frånsida. — Konungen emottager dem icke. — Landshöfdingen v. Troils vägran att med sådant befatta sig. — Deputationernas upplösning. — Allehandas omvändelse 108

XVII. **Debatterna och Besluten:** Trupper inkallas till hufvudstaden. — Försigtighet vid jernbanskenorna. — Qvalmet i Stockholm. — Mordbrefvet till grefve Hermanson. — Bartholomæi-nattsfunderingar. — Arbetet bakom kulisserna med magnaters omvändelse. — Röstande adelsmäns ankomst den sista qvällen. — Ingen debatt, endast skallande bifall i bondeståndet. — Fem opponenter i borgareståndet. — Uppskof och rädsla i presteståndet. — Fyra dagars frimodig debatt hos Adeln. — Ingen boktryckare i Stockholm vågar trycka den conservativa adelns motförslag. — De Geers »för sent». — Lugnet på hufvudstadens gator. — Den 4—8 December 1865. — Presteståndets bifall utan votering, och ehuru reservanternas antal utgör majoritet. — Bifallet gifvet »till följd af situationen». — Presternas efterdiskussion. — Adelns reservationsplenum. — Hotet om proscriptionslistor. — Rådet att flytta in åt gården. — Rådet att lägga ned sin röst — Adelsmännen prickade. — Tidningsutgifvaren med revolver i fickan. — Adelns bifall gifvet med lika många röster som Ludvig XVI:s dödsdom 129

XVIII. **Glädje-ruset:** Stockholm 7 Dec. på eftermiddagen. — Måns Månssons beskrifning i D. Allehanda. — Blanche's uppträdande denna afton på Borgarståndets klubb, i De la Croix' café, på Operakällaren, Gustaf Adolfs torg, samt utanför De Geers och Manderströms fenster. — Jublet i landsorterna. — Fest på theatern d. 8. — Konungens frånspända vagn drages tumultuariskt kring torget. — Sjungande och hurrande folkhopar på gatorna. — Lyckönskningar från Norges och Danmarks kamrar. — Allmän telegrafering. — Sexor för Hedlund i Götheborg och Sohlman i Stockholm. — Sohlmans skryt öfver tidningspressen. — Lunds student-corps vägrar att jubla. — »Unga Gubbar». — C. G. Malmströms betänksamma tal i Upsala. — Konungens skänker till landsortskapitenerna. — Några bref om interieurerna dagarne efteråt. — Invändningar i bref och artiklar från utlandet. — Farhågor och dystra aningar för framtiden. — Ridderstad och Arvid Gumælius erkänna inom 7 år, att reformen utvecklat sig »något annorlunda» än man väntat 155

XXIX. **Svea Rikes Ständers slut:** Bref ifrån Lissabon, Sigtuna, Stockholm om det, som skett. — Riksdagens fortsättning. — Förslag till förändringar i kommunalförfattningarne. — Dyningar efter stormen i riksstånden. — Reservanternas projecter. — Förslag till ny riddarhusordning; till riddarhussalens begagnande af öfre kammaren, och till jernvägs-expropriation af riddarhusgården. — Bankett och medalj åt den siste landtmarskalken. — Ståndens testamentariska dispositioner af arkiver och ståndskassor. — Riksdagens afslutning 22 Juni 1866. — Biskop Flensburgs riksdagspredikan. — Talmännens afskedstal på rikssalen. — Konungens throntal. —

Sid.

Konungen till afskedsdeputationerna. — Axel Oxenstjernas sista farväl till landtmarskalken. — Enkedrottningens önskningar till afskedsdeputationerna. — Ståndens afsked till hvarandra. — Skandinaviska Industri- och konstexpositionen i Stockholm. — Bref om det som skett, från Lissabon, Stockholm, Algier och München 1866–1868 178

XXX. **Afsked till läsaren:** Författarens återkomst till Sverige. — Slutet af Sveriges sista besittning i Tyskland. — Förändringarne i hemlandet 1855—1870. — Stockholms nuvarande gestalt. — Qvinnans emancipation. — Herrarnes afskaffande. — Tryckfriheten förtryckare. — Det nya samhällsskicket. — Tidningspressens behof af reformer och samhällets behof af mera ethisk lagstiftning öfver tryckfriheten. — Slut 202

Tillägg och Register till alla tolf delarne 223

XXI.

Samhället sjukt.

Gripenstedts Ni-reform. — Nordenfelts J och Eder. — Träsktorgets nya namn. — Ny sort Salmonibref. — Holms konkurs. — Egendomsvärdenas fall. — Anna Gretas dröm. — Jernvägsarbetares våldsamheter. — Åtal mot polismästaren Wallenberg. — Tryckfrihetsmissbruk. — Folkskockningar i Stockholm. — Professionister professorer. — Attentater mot potentater. — Lincolns mord. — Studentcongress i Lüttich. — Nordamerikas inbördes krig. — Mexicos nya kejsardöme. — Preussarnes opposition. — Preussen mot Österrike. — Split i Danmark. — Svenska flaggan förbjuden i Danmark. — Skandinavismen. — Norge prisar Sverige. — Lars Heyers franska brochure. — Ny Unionskomité. — Norske Bondevennerne. — Adertonde storthinget. — Prins Oscars fjerde son. — Storfursten Constantins besök. —Ryssarne vid hvita hafvet. — Malms hvalfisk. — Atlantiska telegrafkabeln. — Jernvägarne i Skåne. — Jernvägstunneln under Södermalm. — Krigsbefälet samladt. — Svenska Akademien. — Årsdagen af Ansgarii död för tusen år sedan. — Svenska Bibelsällskapet. — Beskows jubilæum. — Donationer. — Engelbrechtsstoden i Örebro.

Likasom 1865 vid årets slut en stor samhällsreform genomfördes, gjordes vid årets början försök till en stor sammanlefnadsreform, och i initiativet till begge tog statsrådet baron Gripenstedt en väsendtlig del. Sjelfva nyårsdagen utfärdade han ett slags manifest, "om tilltalsord och helsningssätt", hvari han tillkännagaf att han med nöje skulle finna sig tilltalad med uttrycket *Ni* och att han, i stället för med hattaftagning, skulle önska sig helsad med en nick eller en vink. Derefter blef i tidningarne mycket puffadt för en s. k. "Ni-reform." Vid en middag, som Gripenstedt den 25 Februari gaf åt sitt (finans) departements embets- och tjenstemän, förnyade han i ett tal sin anhållan att blifva kallad "Ni," — "för att dermed fylla en kännbar lucka i vårt herrliga modersmål". Landshöfdingen i Blekinge Nordenfelt begärde och befallde i en kungörelse af alla vederbörande i länet

tilltalsorden *J* och *Eder;* hvilket föredöme konungens befallningshafvande i Umeå genast följde — och snart bröt denna reform sig en bred bana. Samtidigt agiterades i Stockholm att förskaffa Träsktorget ett nytt namn, t. ex. "St. Eriks," efter Stockholms gamle skyddspatron, eller "Eriks", af det närbelägna Eriksberg, eller "Mäster Eriks" efter den spö- och skampåle samt den staty af koppar, som under namn af "Kopparmatte" i långa tider der haft sin plats med ett ris i handen. På kyrkostämma i Husby Rekarne församling af Strengnäs stift beslöts 28 Maj att under vintern "skola" manspersonerna, presten inbegripen, vid gudstjensterna i kyrkan behålla hatten på hufvudet. Samtidigt skref en "Värdshusidkare" i Götheborg till Handelstidningens utgifvare Hedlund ett nytt slags "Salmonibref" så lydande: "Krögar Hedlund! frågas om ni, som varit med om tillkrånglandet af bränvinsbolaget och derigenom tager maten ur munnen på oss och våra barn, minnes Gustaf III:s och fleres välförtjenta ändalykt? Om det ock kostar oss flere tusen riksdaler, så skola vi hämnas på hela bolagsintressenterna, deras barn och barnabarn. Första dagen, bolaget kommer att öppnas, så skall det nog bli dans med bord, stolar m. m. genom både fenster och dörrar. Ingen säkerhet gifves det eder, om bolaget kommer till stånd. Hvarken till lif eller lem." Luften tycktes verkligen vara full af reformar, eller åtminstone menniskornas sinnen, och inomlands som utomlands gjorde just då trichinerna en fruktansvärd uppståndelse. Hjulringarne på statens jernvägsvagnar söndersprungo af vinterkölden, till och med på den kungliga vagn, i hvilken Carl XV just då åkte till Laxå för att fara till Norge, så att vagnen kom ur spåret. Stockholms störste mäklare, som i strid med mäklareförordningen äfven sjelf gjort affärer för egen del, och det i största skala, bragtes till konkurs på 17 millioner rdr, drog med sig många andra handelsfirmor och gaf slutligen en mycket ringa utdelning. Egendomsvärdena föllo, till den grad att t. ex. en väluppodlad egendom om 4 mantal, 44 mil från Wexiö stad, inköpt några år tidigare för 24 000, nu med förträffliga

inventarier inbegripna måste säljas för 177,000 rdr — och detta exempel var och blef ingalunda det bjertaste. Staden Carlstad brann nästan totalt ned, "som annan ved", och en prost i Wermland, som med förgiftadt nattvardsvin afsigtligt afdagatagit nattvardsgäster m. fl., dömdes till döden och hängde sig sjelf i fängelset. Såsom ännu ett psychologiskt fenomen berättades den dröm, hustrun Anna Greta Nilsdotter i Bokenäs socken den 18 Juni haft, att 31-åriga enkan Johanna..., boende i granngården, födt och afdagatagit ett barn, gömt det 8 dagar i en vedbod och sedan kastat det uti en 500 alnar från gården belägen myr. Intrycket var så lifligt att Anna Greta, så snart hon hunnit kläda sig, skyndade till myren och såg der ganska riktigt foten af ett barn sticka upp öfver vattubrynet. Hon vadade ut, tog upp liket som var insvept i en säckduk och fästadt vid en stor gråsten för att säkrare sjunka. Johanna häktades, bekände mordet med alla de detailer, Anna Greta drömt, och blef dömd; — men icke tänkte dervid den tiden någon på spiritismen.

Så många oordningar begingos af jernvägsarbetarne i vårt land att öfverståthållaren såg sig nödsakad hos K. M:t anhålla att jernvägsarbetena i hufvudstaden och dess grannskap måtte få verkställas af arbetskommenderingar ur indelta arméen. Gatuoroligheter i Christiania upprepades flera aftnar i slutet af Jan. och början af Febr., med anledning af en utmätning hos en trävaruhandlare, som gjort konkurs: man ville åt den grosshandlare, som begärt utmätningen; gatorna, som uppfylldes af flera tusen personer, måste rensas af kavalleri och arresteringar företagas: folkmassan hade fått höra att den ifrågavarande grosshandlaren betett sig gement emot gäldenären. Uti Norrköping gingo i medlet af Febr. dofva rykten om en derstädes bildad hemlig mordbrännareliga, med ordentliga proscriptionslistor å de invånare hvilkas egendom var bestämd att brännas, och tvenne smärre eldsvådor inträffade, hvilka efter all sannolikhet härrörde af mordbrand. Sedan Justiekanslersembetet anbefallt åtal emot polismästaren i Stockholm, *Wallenberg,* för de batonpryglings- och vattensprutnings-

åtgärder, han vidtagit under upploppsdagarne i Mars 1864 (Mina SamtidaXI: 159), upprefs frågan ännu häftigare af tidningspressen. En särskild skrift: "Wallenberg, Marsoroligheterna 1864—1865, N:r 1," utgafs, hvilken justitiestatsministern lät åtala med den påföljd att ansvar blef författaren Göthberg ådömdt; denne lät utgifva en andra upplaga af samma brochure och derefter föröfvades 1865 å hufvudstadens gator, de samma ofvannämnda nätterna som 1864, nya betänkliga oordningar med folkskockningar, oljud och våld emot personer och egendom, rigtade hufvudsakligen emot polismästarnes boningar och polisvaktkontoren jemte polisbetjeningen, hvilken pryglades, trampades och skars med knifvar. så att vaktkontoren måste besättas med stadssoldater och kavalleri göra choc för att undsätta och rädda polisstyrkan. hvars samlingsställen formligen stormats, så att icke blott fensterrutor, men äfven fensterbågar, dörrar och möbler inne i rummen sönderslogos, och äfven ståthållarens kungörelser om ordningens vidmakthållande från gatuhörnen nedrefvos. Häktningar och bestraffningar följde naturligtvis härpå: men hvad som icke visade sig lika åtkomligt af lagen, var tryckfrihetens delaktighet i oordningarne. Dessa sistnämnda tillskrefvos den *andra* upplagan af den ofvannämnda skriften om Wallenberg; och sjelfva Aftonbladet förgick sig ända derhän att förklara "*Samhället sjukt:*" emedan Wallenberg icke blifvit afsatt (under det åtalet mot honom ännu fortgick!); emedan flygbladet blifvit åtaladt och emedan en lokomotivförare, som vållat många menniskors död, enligt domstols beslut hölles häktad, hvilket allt af A-B. den 29 Mars beledsagades med följande tirad: "Ett samhälle, der detta och dylikt kan ske, det är mycket sjukt, och fara är att sjukdomen blir dödlig. H. Exc. Herr Justitiæstatsministern (De Geer) låter i förordet till sitt representationsförslag tydligen förstå, att det någon gång kan bli *för sent* att framkomma med nödiga förändringar i en statsförfattning. Men det fatala ordet *för sent* sväfvar mycket närmare öfver det land, der rättvisan hånas och der likheten inför allmän lag blott är ett tomt ord. Men

derom bekymra sig vanligtvis de maktegande föga. Kanske le de åt alltsammans. En Polignac, en Guizot logo också. Men slutligen logo de ej, och Carl X och Ludvig Filip logo ej heller.“ — Detta till De Geer i Mars *1865*!!! — En insändare i Posttidningen förvånade sig “att landet utan våda kunnat fördraga denna oinskränkta och ofta missbrukade tryckfrihet“ och en annan tillstyrkte tidningarne att, då de nagelfara grandet i andras ögon, de icke måtte glömma bjelken i sitt eget. *Men* det eländigaste af alltsammans var att Justitiækansleren, som anbefallt åtalet emot Wallenberg, 14 dagar efter denna polemik om det “sjuka samhället“, sedan den för andra upplagan af flygskriften åtalade boktryckaren (som denna gång icke försett sig med författarens namnsedel) bevekligen begärt hos nämnde kansler att blifva från målet skiljd, — 12 April tillskref allmänna åklagaren att *han* icke vidare yrkade åtalets fortsättande, och i följd häraf blef detta mål nedlagdt! Så uppfostrades revolutionsungarne med söt mjölk och *deri* fann A-B. icke någon sjuklighet hos samhället. Deremot yrkade advokatfiskalen afsättningsstraff o. s. v. emot polismästaren (enligt 25 kap. 16 § strafflagen), “på det ansvaret må bli så allvarsamt, att förnyelse af dylika farliga och förargelseväckande tilltag i möjligaste måtto för framtiden måtte undvikas.“ Den 3 November gafs åt Wallenberg 6 månaders tjenstledighet från den 15 i samma månad eller ett par veckor innan Representationsfrågan skulle i riksstånden företagas, och han anträdde en utländsk resa. Fick dock sedermera domsaga.

Chefen för kanalbyggnadsarbetet vid Lule-elf anmälde officielt i slutet af Juli att vid marknadsplatsen Edeforss i grannskapet af kanalarbetet 21 och 22 Juli blodiga slagsmål med lifsfarligt sårande af flera personer uppkommit emellan de från sydligare provinser ditkomna kanalarbetarne och ortens befolkning, samt begärde truppsändningar till lugnets upprätthållande. Första dagen skjöto tumultuanterna ur marknadsstånden med salt till förladdning; andra dagen lefvererades formlig batalj i stor scala, dervid parterna väpnat sig (sedan ordentliga vaktkedjor utställts för att hindra ankomst

af ordningens upprätthållare) och höggo in på hvarandra med jernspett, jernborrar, åror och andra tillhyggen hvari spikar och jernstycken blifvit inslagne, marknadsstånd kullstjelptes och förstördes, de marknadsbesökande flydde till närmaste by, polisen skjöt en person i ryggen och en annan i armen och många personer blefvo sårade. Sedan trupperna anländt, fick man mera lugn, åtalade och häktade många, och en del arbetare afskedades. Natten till 4 Sept. mördades af arbetarne vid "Heden" en bondson vid Engesbyn, förut kanalarbetare, för det han ville mot sina fordna kamrater taga parti för ortens befolkning; och rykte gick att en annan arbetare dödats samma natt, för det han ej ville deltaga i våldet. Åter måste trupper sändas till Heden och skaror af arbetare afskedas. Sjutio man af Norrbottens fältjägare skickades till Öfver-Luleå och fördelades på flera stationer. Den 10 Oct. afskedades större delen af arbetarne sedan deras kontrakter tilländalupit. Från olika håll tillskrefvos dessa oordningar infödingarnes oginhet, öfvermod och afundsjuka.

Måndagsaftonen den 4 Dec., första dagen af riksståndens diskussion om representationsförslaget, såg man i Stockholm, kl. 6—7, samla sig å Riddarhustorget en mindre folkhop som der började hurra och skrika. Slutligen satte sig en af dem, en helt ung, halft välklädd, karl i spetsen, ropade åt hopen att följa med, och antastade flera mötande personer, i samma ändamål. Nu bar det af under fortsatta hurrarop framåt stora Nygatan, Jerntorget, Österlånggatan, förbi Logården öfver Norrbro till GustafAdolfs torg, hvarunder hopen ökades till 4 à 500 personer, och då anföraren inträngde på högvaktens område, blef han införd i vakten, der han uppgaf sig vara konstförvandt och hafva blifvit till sitt beteende *uppmanad af flera, honom obekanta, snyggt klädda personer*. En annan folkhop begaf sig omkring kl. 9, likaledes under skrän, från GustafAdolfs torg framåt Fredsgatan till Clara södra kyrkogata och derifrån upp till Brunkebergstorg, vidare utåt Beridarebansgatan och Drottninggatan till Kungsbacken, der den skingrades. I spetsen för denna hop stodo två bagare-

lärlingar. En tredje skara drog sig från GustafAdolfstorg öfver Nybron till Ladugårdslandet, utåt stora Humlegårdsgatan till Nya Vägen samt derpå åter utefter Regeringsgatan till den plats, hvarifrån den utgått. Man såg tydligen på dessa truppers fördelning att de voro ute på hvar sin *öfnings*-marsch och att de hade hvar och en sin bestämda marschroute, jemte den tydliga, gemensamma afsigten att samla folk.

I staden Helsingborg, som altid höll sig framme, och hvars professionister af Borgs tidning nyligen upphöjts till "professorer" ungefär på samma tid, som å andra ställen menniskorna började tilltalas med "Ni"; och emot hvilken förstnämnda upphöjning 70 af handtverkarne togo sig djerfheten att protestera, affärdade "handtverkareklubben" den 20 April till Förenta Staternas president, Lincoln, en lyckönskningsadress, sedan hans Nordstatstrupper erhållit afgörande öfvertag öfver Sydstaternas, vid Richmond och Petersburg (3 April): "Till Förenta Staternas president Abraham Lincoln! Medlemmar af Helsingborgs samhälle, i Sverige, herrar och damer, hafva å ett högtidligt möte, vid underrättelsen om Richmonds och Petersburgs fall, beslutat att till er framföra sina bästa tacksägelser, sin djupaste vördnad för hvad ni gjort för slafvens befrielse och för menskligheten frihet. Gud välsigne er och ert folk." De visste icke då, att Lincoln fem dagar förut aflidit; men handlanden Carl Janertzky i Philadelphia, genom hvars försorg klubbens adress blifvit presidenten tillsänd, erhöll på den nye presidentens vägnar bref från W. Hunter (t. f. utrikesminister under Sewards sjukdom): "Ni behagade frambära till medlemmarne af denna handtverksklubb den höga tanke, som presidenten hyser om deras manliga och hedrande yttring i menskligheten sak."

Det var icke ensamt *vårt* "Samhälle, som var sjukt." En förteckning öfver de *politiska mordförsöken* 1850—1865 vittnade derom isynnerhet. Den 28 Juni 1850 erhöll drottning Victoria ett våldsamt slag af en stör, från afskedade husarlöjtnanten Robert Pate; konungen af Preussen i Maj ett skott i förarmen af en grof ryttarpistol, som aflossades af en

vid namn Sefeloge; konung Wilhelm af Preussen 14 Juli 1861 i Baden tvenne pistolskott af studenten Oscar Becker ("emedan konungen *icke* kunde genomföra Tysklands förening till ett helt"); kejsar Frans-Josef i Österrike höggs 18 Febr. 1853 i nacken med knif af 20-årige ungerske (men i Venedig bosatte) skräddaren Libenyi; hertigen af Parma, Ferdinand Carl III, blef 20 Mars 1854, af en mördare som förblef okänd, stucken till döds i underlifvet med dolk; drottning Isabella af Spanien blef mål för en af ynglingen Raymond Fuentes rigtad pistol, som dock af en polisagent undanrycktes; Ferdinand II af Neapel blef 8 Dec. 1856 vid en trupprevy stucken med bajonett af soldaten Agesiras Milano; Napoleon III var i Marseille 1852 innan han blef kejsare, ämnad till mål för en helvetesmachin af 250 bösspipor, laddade med 1500 kulor, hvars aflossande förhindrades; kejsar Napoleon var 5 Juli 1853 på väg till Opera Comiqne nära att dödas af sammansvurna fransmän; 28 April 1855 gjordes han i Grande Avenue de Champs Elysees till mål för Jean Liveranis tvenne skott; 1857 undkom han Tiboldis et C:o mordförsök; 14 Jan. 1858 blef han underbart räddad midtibland Orsinis bomber, som dödade så många hans vagn omgifvande personer och sprängdes bitvis in i sjelfva vagnen; 24 Dec. 1863 undkom han genom häktning Greccos sammansvärjning; drottningen af Grekland var 18 Sept. 1862 mål för 19-årige studenten Aristidi Dousios skjutvapen, som klickade; 16 April 1858 konung Victor Emanuel utsatt för ett mordförsök, enligt grefve Cavours egen berättelse i parlamentet, och 14 April 1865 (långfredagen) skjöts Förenta Staternas president Abraham Lincoln till döds i sin loge på theatern i Washington af skådespelaren Wilkes Booth.

Det var 1865, i slutet af October, som en *studentkongress i Lüttich* af franska, belgiska och andra länders intelligenta ynglingar, offentligen beslöt en så lydande förklaring: "Vi bekänna oss öppet till materialismen; vi äro revolutionärer, socialister, atheister. Sedan vi afskuddat oss Guds auctoritet, vilja vi icke heller höra af någon mensklig auctoritet. Detta

är vetenskapen, eller ock är hon ingenting. Med våld måste man tvinga menniskorna till framskridande. Den röda fanan är frihetens sanna banér. Lefve Danton, Marat, Robespierre och alla hjeltarne från 1793! Deras exempel måste man följa och afskaffa den sista qvarlefvan af auktoritet, skulle det ock ske med strömmar af blod." *Kongressen i Bonn af social-vetenskapens idkare* ådagalade liknande tendenser. Den öppna fräcka förnekelsen af Christi guddom, förnekandet af den utom verlden existerande personliga Guden, den krassa, äfven af "vetenskaplighet" skrytande, naturen förgudande materialismen, köttets emancipation, en upprorsande som kastat ifrån sig all pietet och för hvilken ingen guddomlig eller mensklig auktoritet mera är helig, grep, såsom en smittsam pest, i allt större dimensioner både bildade och obildade: "Ingen Gud, ingen tillkommande tid, frihet genom materialism!"

Kriget emellan *Nordamerikas* syd- och nordstater fortgick en god del af detta år, och en konferens om fred, hållen den 3 Febr. af Lincoln och hans minister Seward med sydstaternas kommissarier, ombord på ett ångfartyg vid Hamptonroad, misslyckades totalt, så att efter fyra timmars diskussion reste parterna oförenta åt hvar sitt håll. Men sedan nordstaterna i April segrat vid Richmond och Petersburg, var det ej längre ovisst att *de* skulle få öfvertaget. Kort efter dessa segrar var det, som sammansvurna sydstatsvänner i Washington på långfredagen samtidigt ihjälskjöto Lincoln på theatern, gjorde mordförsök mot den sjuke Seward i hans säng, massakrerade hans son och letade efter segerherren, general Grant för att mörda honom. Efter Lincoln inträdde Johnson i presidenturen. Sydstatspresidenten Jefferson Davis, flyktande men fångad, inspärrades snart i ohyggliga fängelser. — Den nye kejsaren af *Mexico* notificerade på nyåret hos Europas monarker sin thronbestigning, och dessa, äfven Sveriges, skickade till honom lyckönsknings-sändebud. Hans motståndare, f. presidenten Juarez, måste efter många nederlag flykta till riksgränsen, men fick, sedan kriget i Förenta Staterna slutat, talrika truppförstärkningar ur Sydstatsarméen;

och regeringen i Washington, som genom krigets slut fått fria händer, nödgade snart Frankrike att återkalla sina trupper ur Mexico; det nya kejsardömets ställning blef redan inan årets utgång så förtviflad, att kejsarinnan, nära nog flyende, i hemlighet inskeppade sig till Europa, för att hos Napoleon och Påfven söka hjelp åt sin make; och när hans sorgliga öde icke långt derefter fullbordades, i det han, öfvervunnen och omringad, tillfångatogs och arkebuserades, kastade sorgen hans enka i vansinnets famn. — Inom eget land hade *Preussen* 1865 en stark opposition att bekämpa, angående isynnerhet militärlagen och den treåriga militärtjenstepligten. Den motspänstiga kammarens president, Grabow, som erhöll af de liberala i Köln en subscriberad medborgarekrona af silfver, emottog den: "icke för sig, utan i den liberala majoritetens namn" och skulle "bevara den såsom en rättens och frihetens symbol". Kronan var försedd med citat af Grabows egna ord: "Blott den, som ställer sig på rättens höjd, står på ärans och segerns höjd". Sedan kammaren upplösts, försökte på flera ställen arbetareföreningar i Köln och de liberala i allmänhet att tillställa "monster-meetings" och reformbanketter à la France, och i det sistnämnda företaget gjorde sig isynnerhet kölnaren Classen-Kappelman omtalad. Kölnerbanketten, sprängd genom militär, flyttade sig då till Deutz, blef äfven der upplöst, for till Ober-Lahnstein på Badiskt område, men blef äfven der förjagad af militären. Derpå följde mångfaldiga upprop till sammankomster för "församlingsrättens försvar". — *Preussen och Österrike* tvistade sinsemellan om de eröfrade Elbe-hertigdömena, och försökte vid ett monarkmöte att komma öfverens. Gasteinerfördraget tillfredsställde väl Frankrike, men icke Ryssland, Tyska Förbundet och Hertigdömena sjelfva; och tillvägabragte mellan Österrike och Preussen ingen varaktigare enighet, än att Preussen det nästföljande året, genom ett sjuveckors-krig emot Österrike, genomdref sin vilja med härsmakt, understödd af Italiens, och dikterade sin vilja till fredsvilkor. Det var då, som Österrike skänkte Venetien till franske kejsaren, och denne öfver-

lemnade det åt Italien. *Tyska Förbundsdagen* i Frankfurt, som hoppats den 6 Nov. 1866 fira sitt femtiårs jubilæum, upplefde icke denna dag, ty innan den kom var han sprängd, och ett nordtyskt förbund under Preussens öfverstyrelse 1866 upprättadt. Och nu gaf sig Preussiska oppositionen snart tillfreds, sedan den såg att regeringen verkligen velat och kunnat genomföra det tyska föreningsarbetet.

Ställningen i *Danmark* var i början af året 1865 mycket sorglig, ur skandinavisk synpunkt betraktad. Hall sjuk, Monrad vacklande, de frihetssinnade och fosterlandsälskande sinsemellan kifvande, de reaktionära modlösa och hofvet sjelft icke utan fruktan för en inbillad skandinavisk-fransk sammansvärjning, men ändock betviflade svenska skandinavister icke att ju längre fram skandinaviska partiet skulle få fira den triumf, hvilken så många statskloke då betraktade såsom omöjlighet. Sinnesstämningen mot Sverige var i Danmark icke god. Konung Carl hade den 3 Augusti sjelf besökt Köpenhamn, helt vänskapligt, hvilket icke hindrade danska polisen från en ganska påfallande demonstration emot svenska flaggan. En svensk, länge bosatt och aktad i Danmarks hufvudstad, hade på sitt sommarnöje i närheten af Bernstorf emellanåt hissat svensk flagg, liksom alla andra sommarställen brukade flaggning. En polisbetjent anmodade honom höfligt att icke vidare hissa svensk flagg. Egaren lydde, men berättade händelsen för danska vänner, hvilka rådde honom att att behålla sin flagg uppe. Han gjorde det en hel månad icke; men kort före ryske storfurstens ankomst till Köpenhamn fick flaggaren besök af en kär landsman, och hissade nu till hans ära flaggan. Tre dagar derefter, dagen före storfurstens ankomst, infann sig polisbetjenten med förebråelser och skriftlig ordre från Birkedommeren att absolut förbjuda svensken hissa vidare sin flagga, så vida han ville undvika de böter, en gammal förordning ålägger dem, som i Danmark hissa annan flagg än dansk. Förgäfves åberopade egaren att svensk flagg mångfaldiga gånger varit sedd i Köpenhamn, äfven vid stora festliga tillställningar. Sannolikt skulle i

Sverige ingen polis förbjuda en länge der bosatt dansk att på sin enskilda boning på landet hissa sitt fäderneslands flagga, helst om han, såsom denne svensken, i alla tider afhållit sig från politiska demonstrationer. Fædrelandet upplyste att flagghissnings-förbudet af den 21 Dec. 1833, hvad danska flaggan anginge redan upphäfdt den 7 Juli 1854, under mer än 20 år aldrig varit åberopadt eller tillämpadt. — Under allt sitt arbete hos de öfriga hofven, för att återfå åtminstone Nord-Slesvig, hade danska regeringen äfven att deltaga uti en mycket lång och kinkig reformstrid med folkrepresentationen.

Kort före svenska riksdagens början, den sista ståndsriksdagen, innehöll Posttidningen en af "Q"(vanten?) signerad artikel om "*Skandinavismen*", hvari genmältes hvad som blifvit påstådt af en del skandinaver inom och utom Sverige, att det olyckliga förloppet af sednaste dansktyska kriget äfven skulle inneburit skandinavismens upplösning: "Detta är så litet fallet, att just raka motsatsen är förhållandet. I den gamla danska monarkien hade blifvit sammanförda delar af två nationaliteter, och dessa delar hade icke blott blifvit oense om den politiska maktfördelningen, utan äfven börjat sträfva att skilja sig från hvarandra, den ena attraherad från söder, af det gemensamma Tyskland, den andra dragen mot norr, till de öfriga skandinaviska staterna. Det förra sträfvandet alstrade doctrinen om "det odelbara Schlesvig-Holstein", det sednare den s. k. Eiderpolitiken... I Sverige-Norge hade mer och mer stadgat sig den åsigten, att möjligheten för Danmarks anslutning till dem berodde på dess tyska landsdelars totala och ovilkorliga afskiljande... Danmark kan mycket lättare nu, än förr, ingå en skandinavisk förening, sedan de för Skandinavien främmande beståndsdelarne bortfallit. Artikeln misshagade till den grad Plougs danska "Fædreland", att Posttidningen den 10 Oct. nödgades desavouera Q:s artikel, såsom "ingalunda af officiel egenskap." Och från Danmark skrefs den 12 Nov. i offentligt svenskt tryck: "Med förvåning följer man här de skandinaviska agitationerna i

Stockholm, ty med undantag hos ett fåtal unga män äro här inga synnerliga sympatier märkbara för nämnda idé. *Dertill älskar man för högt sin egen nationalitet och hoppas för varmt på framtida bättre dagar för Danmarks sjelfständighet.* Egendomlig för skandinavismen framstår omständigheten, att det svenska interesset för densamma tyckes ökas med afståndet, så att det i Sveriges hufvudstad synes hafva uppnått sin högsta potens, medan det i Skåne och dess angränsande provinser helt och hållet saknar tillvaro, utom hos några medlemmar af presterskapet och Lunds studentcorps." Men emellertid syntes nu att skandinavismen icke var riktigt död: naturam furca pellas ex — hun kommer dog igjen, den hex! Men den norska separatismen höll också i sig.

Norska Morgenbladet helsade nyåret 1865 med en reflexion, hvilken förtjenar att antecknas: "Midt under Danmarks olyckor inträffade för Norge och Sverige en bemärkelsedag, som med ens påminte oss Norrmän i hvilken pinsam ställning vårt eget land var försatt på en tidpunkt, som mången bland oss ännu erinrar sig, men också: *hvilken utomordentligt lycklig vändning, vårt öde sednare tagit.* Erfarenheten har allaredan visat att den plötsliga omkastning som inträffade i Norges ställning år 1814, till trotts för allt bekymmer den väckte, blef grundvalen för en utveckling hvilken skänkt vårt folk den största och varaktigaste lycka, som någonsin kommit det till del. För våra fäder representerade den 17 Maj halft uppfyllda förhoppningar och den 4 November halft aftvungna medgifvanden. I det ljus, som 50 års pröfning gaf och det sista årets klara vitnesbörd om de båda folkens solidaritet i intressen med afseende å yttre politiska frågor, har *motsatsen* i nämnda dagars företeelser försvunnit, och firandet af den 17 Maj blef en *förberedelse* till festen den 4 November. Genom befästandet af det goda förhållandet mellan de förenade rikena och efter att den dansk-tyska frågan blifvit löst på ett sätt, som blott kan omgöras genom en allmän europeisk omstörtning, intaga de förenade rikena en så lugn och säker yttre ställning som två små riken öfver hufvud kunna erhålla."

Aldeles i de samma dagarne trycktes i Paris en ny brochure: af den bekanta norska pseudonymen *Lars Heyer* (Mina Samtida X: 24, 25), men på franska språket och under titel af "La Scandinavie." Han tog det såsom ett säkert faktum, att skandinaviska idéen icke längre betraktas af Europa såsom en utopi, ehuru den visserligen ännu har motståndare och bland dessa isynnerhet Ryssland. Skandinaverna indelade han i 6 olika kategorier: 1) de, som önska föreningen af de tre kronorna på ett enda hufvud, men med bibehållande af de tre ländernas politiska institutioner fullkomligt sjelfständiga och åtskiljda; 2) de, som eftersträfva blott en tullförening; 3) de, som önska en vetenskaplig, artistisk, litterär förbindelse. med ömsesidig judiciel exekution, eller allt annat än rent politiska förbindelser; 4) de som vilja en konfederation, ungefär sådan som Tyska Förbundets; 5) de som afse en beständig defensiv allians antingen mellan de tre rikena, eller utsträckt till Tyskland eller omfattande blott den skandinaviska halfön; och 6) de som önska fullkomlig sammansmältning, en enda stat, en enda kung. Heyer fann den sistnämnda kategorien vara "den enda politiskt förnuftiga och betryggande." Han föreslog att man så snart som möjligt måtte konstituera gemensamma komitéer och sammanträden i de kommersiella, industriella, litterära, vetenskapliga, religiösa, judiciella angelägenheterna, hvilka komitéer borde taga sitt säte i Götheborg. Äfven i Götheborg borde ett förtroligt råd (Conseil privé) å de båda konungarnes vägnar sammanträda.

Den af konung Carl uti sammansatt svenskt och norskt statsråd den 18 Febr. 1862 utlofvade revision af svensk-norska föreningsfördraget förekom ånyo uti svenskt och norskt statsråd den 6 Febr. 1865, hvarvid beslöts en *Unionskomité* af 14 personer, att sammanträda i Stockholm första gången uti April månad, för att utarbeta förslag till de förändrade bestämmelser, som i afseende på rikenas förening funnes behöfliga och ändamålsenliga. Till ledamöter från Sverige utkorades: Riksmarskalken H. Exc. Grefve G. A. Sparre, öfverståthållaren friherre D. G. Bildt, justitiærådet K. J. Berg,

landshöfdingen grefve G. Lagerbjelke, professoren W. E. Svedelius, rådmannen och bankofullmäktigen A. W. Björck samt hemmansegaren, f. d. riksdagsmannen Erik Ersson från Gefleborgs län; och från Norge: f. statsrådet O. V. Lange, storthingspresidenten sognepresten G. P. Harbitz, lagthingspresidenten stiftsamtmannen N. Vougt, höiesteretsassessoren E. Saxlund, generalmajoren N. C. Irgens, professoren i lagkunskap T. H. Aschehoug och storthingsmannen O. G. Ueland. Statsrådet Lange afsade sig för sjuklighet uppdraget, och ersattes genom sorenskriver Platon. Komitén höll sitt första sammanträde den 29 April, uti presteståndets sessionsrum i Stockholm. Den 29 Juni afslutades de förberedande arbetena, och några af ledamöterna fingo uppdrag att uppställa ett redaktions-förslag, hvilket de fullbordade till den 21 Juli, då äfven de åtskiljdes (de voro: justitierådet Berg, rådmannen Björck, stiftsamtmannen Vougt och professoren Aschehoug). Under loppet af sommaren, då förslaget circulerade mellan samtliga ledamöterna, kom, bland andra historietter från fordna tider, äfven den följande i svang. Bergens invånare emotsatte sig 1814 ifrigast Norges förening med Sverige, och Bergens representanter vid Eidsvolds-thinget voro bland de skarpaste medlemmarne af sjelfständighetspartiet. Vid det urtima storthing, der föreningen beslutades, röstade Bergens 4 representanter (Christie, Motzfeldt, Hagrup och Konow) jemte en prest vid namn Dahl ifrån norra Bergenhuus amt emot föreningen så: "Norge skal ikke forenes med Sverige under Sveriges Konge." Dessa röster, de ende *emot,* gåfvos i enlighet med den fullmakt, som dessa storthingsmän erhållit och som var undertecknad af de fleste bland Bergens röstberättigade, med den gamle biskopen Brun i spetsen: "Vi have svoret at ville vove Lif og Blod for at hæfde Norges Selvstændighet og vi ville holde vor Ed. Vi underrette hermed Bergens udvalgte fyra til næstkommende Storthing om denne vor ufravigelige Beslutning, og befoldmægtige dem hermed til at forkynde for Storthinget, at vi undertegnede ikke vilde eller ikke kunde losbinde vor allernaadigste Konge fra hans Ed, men at vi

ville regjeres af den valgte Norges Arving Christian Frederik, og at vi under intet vilkaar vil hylde svensk Overherskab og tabe vor Selvstændighed, som var at bryde vor Ed. Bergen den 20 September 1814" (hvarefter följde 7 tätskrifna foliosidor med namnteckningar). Då sedermera, härolderna förkunnade äfven i Bergen storthingets motsatta beslut, blefvo de emottagna med hyssjningar, skällsord och stenkastning. Numera (1865) sades sinnesstämningen i Bergen emot svenskar vara, om icke aldeles fri från misstroende, likväl i allmänhet vänskaplig.

På hösten 1865 höll en förening, som kallade sig" *Bondevennerne*", sammanträde i Mandal, hvari de beslöto att elektorsvalen till storthingsman borde bortfalla och directa val införas, fria inom vederbörande amt; att inga årliga storthing böra hållas, så länge valen äro medelbara; att allmänna handeln bör göras fri öfverallt och med alla varor, utom allmänt skadliga ämnen, samt att alla hindrande band på det fria arbetet böra upphäfvas.

Adertonde norska storthinget öppnades den 5 Oct. 1865, firade den svensknorska föreningsdagen (4 Nov.) med öppnandet af jernvägssträckan från norska gränsen till det i Sverige belägna Charlottenberg, och daterade den 9 Dec. en särskild lyckönskningsadress till konungen med anledning af representationsförändringen i Sverige. Storthingets komité för frågan om konungens förslag om årliga storthing, tillstyrkte det, under åberopande äfven af den svenska reformen, men den 19 Jan. (1866) blef förslaget af storthinget förkastadt, sedan presidenten Harbitz yttrat, i afseende på det i Sverige nyligen beslutade införandet af årliga riksdagar, att "norrmännen icke böra genast göra efter hvad man der gjorde, utan väl tänka sig före"; dock afgåfvos 72 ja emot 39 nej, så att föga fattades i det grundlagliga antalet ($^2/_3$ af de närvarande). Förslaget om domars ömsesidiga verkställighet i Sverige, Norge och Danmark, sådan den redan den 25 April 1861 afslutats emellan Sverige och Danmark, ehuru den för Norge förkastats af norska odelsthinget 1857, afgifvet af 0.

[. Broch och O. A. Bachke, delade *nu* konstitutionskomitén i fractioner: Svanö och Vesæth ville haft ett sådant förslag örande Sverige och Norge, med uteslutande af Danmark; læther fann intet skäl att göra någon åtskilnad mellan Sverige ch Danmark, utan afslog alltsammans för att bevara staten Norges "handlingsfrihet". De öfriga, som utgjorde komiténs luralitet (Christensen, Norgreen, Prante och Richter) gillade leremot förslaget, under förbehåll att staten uttryckligen inge rättighet att sätta denna nya lag ur verksamhet, när an ville. Odelsthinget lade alltsammans till handlingarne förkastade det) med 43 emot 34, efter en längre diskussion, leri Hammerstads förslag om uppskof "till ett blifvande stor- hing" blef rådande. N. Dagl. Allehanda utbrast härvid: "Sveriges Ridderskap och Adel, Borgare- och Bondestånd hafva nyligen enhälligt beviljat norrmän samma rätt som svenskar, att här i landet idka handel, handtverk m. m. Detta broderliga och högsinnade förslag besvaras af norrmännen på sätt som skett, hvilket, jemte förkastandet af lagen om årliga storthing, visar att de ej sätta stort värde på annat närmande till svenskarne än det, som kan vinnas genom nordvestra banan". Den 3 Mars 1866 höll storthinget sin sista session i den gamla storthingslokalen, som för det ändamålet hade öppnats den 7 Oct. 1814; och den 5, då thinget in corpore begaf sig från gamla lokalen till nya storthingsbyggnaden, blef denna högtidligen invigd. Detta adertonde lagtima storthing upplöstes af statsrådet Stang å konungens vägnar den 4 Juni 1866.

Om ett på våren 1865 af ryska regeringen fattadt beslut att främja ethnologiska undersökningar om Lapparnes ursprung, anmärkte en norrman att det torde vara icke utan en viss politisk betydelse. "Man vet att ryska statsmän förstå att på hvarjehanda omvägar närma sig det mål de hafva sigte: att så vidt det rörer denna del af Sverige, kunna örmå Vestmakterna såsom anhängare af nationalitetsprincipen att glömma de förbindelser, dessa åtagit sig uti November--

traktaten af 1855". Men detta raisonnement synes alltför "longe petitum". Sedan länsmannen i Tromsö förordat upphäfvandet af traktaten 1751 mellan Sverige och Danmark (Mina Samtida VI: 132—137), om de norska och svenska (resp. ryska) lapparnes ömsesidiga vandringsrätt på beggedera ländernas områden, yttrade i Maj norska Morgenbladet att upphäfvandet af nämnda traktat skulle vara en "orimlighet af norska folket, en orättvisa emot lapparne, en skamlighet emot Sverige och en oförsigtighet emot Ryssland". I September skref Tromsö Stiftstidende: "Ryssarne hafva under många år från Hvita hafvet, hufvudsakligen från Kola, Kem och Arkhangel besökt Finnmarkens kuster med sina lodjor, för att bortbyta mjöl, tågverk, hushållningsvaror o. d. mot fisk. Lodjorna upphöra alltmer och modernare fartyg träda i stället. Förut bestämde ryska skepparne nästan alltid priset på hvad de köpte och sålde, men nu sedan Tromsököpmännen börjat införskrifva spanmål från Östersjöprovinserna och Danmark, har ett annat förhållande inträdt, som haft till följd att mjölpriset nedgått betydligt. Det synes att ryssarne hafva stor vinst af denna handel, då de öppnat en ny marknad i Petersburg för afsättning af den inköpta fisken."

I Sverige emottog man fint främmande: utom det förut omtalade Mexicanska sändebudet, i början af året, ankom på våren en lysande ambassad ifrån Tunis, utrustad med dyrbara skänker af hästar, juveler och ordenskraschaner till konung och prinsar, ja äfven till ministrar. Den 1 Aug. föddes å Drottningholms slott prins Oscars fjerde son, Eugène Napoleon Nicolaus, arfprins af Sverige och hertig af Nerike. Strax derpå fick Stockholm besök af kejsar Alexander II:s broder storfursten Constantin, befälhafvare för en stor rysk flotta jemte hans unge son; och Posttidningen förklarade att de dagar, detta besök varade, "skola qvarlefva i angenämt minne och möjligen icke heller blifva utan fördel för de begge länderna... Ett folk med urgammal frihet och som vet att försvara den, kan för öfrigt, trotts alla traditioner, icke glömma att den höge Gästen är bror och rådgifvare till den monark

som gaf friheten åt millioner slafvar och under svåra omständigheter rastlöst arbetat för deras upplysning och lycka".

Den 21 April tillsatte Sveriges konung en centralkomité för den till nästföljande året beslutade, Sverige, Norge, Danmark och Finland omfattande, allmänna *industriexpositionen i Stockholm;* och utsåg till ordförande Hertigen af Östergöthland samt till vice ordförande öfverstekammarjunkaren friherre Knut Bonde, och till ledamöter öfverintendenten von Dardel, professoren baron Fock, öfverdirektören Styffe, intendenten Scholander, professoren Palmstedt, fabriksidkarne Bolinder, Bergström, Almgren, C. F. Lundström, grosshandlarne C. F. Wærn och Oscar Dickson, fabriksidkarne Swartz och Lenning, bruksidkaren Kockum, grosshandlaren P. Murén, fabriksidkarne G. E. Lundström, Heljestrand samt bruksidkarne C. Ekman och A. de Maré. Förvaltningsutskottet sammansattes af Bonde, von Dardel och Fock. Stockholms stadsfullmäktige ökade den 12 Maj detta utskott med grosshandlaren L. J. Hjerta och centralkomitén för ordnandet af industriutställningen i hufvudstaden med Hjerta samt grosshandlaren Ph. Berling och snickaren K. Edberg. På sommaren hölls en betydande industriutställning i Malmö. I början af November strandade ute i Götheborgs skärgård den *stora hvalfisk*, som sedan gjorde sin preparatör, intendenten A. W. Malm vid Götheborgs musæum, så ryktbar, sedan han lyckats icke blott att uppställa skelettet, utan äfven huden, så att djurets yttre kunde framställas i hel storlek och kringföras till förevisning — ett preparat, som knappast till denna storlek lärer finnas på något annat musæum. Samma år företog sig en tysk det i motsatt riktning sällsynta arbetet med menniskans hufvudhår: att räkna håren på fyra qvinnors hufvuden, och fann på ett blondt hufvud 140,419 hårstrån, på ett brunt 109,440, på ett svart 102,962 samt på ett rödt 83,740. Ett naturspel på himmelen blef af flera samtidigt närvarande personer den 21 April kl. 9 på aftonen observeradt i Dagsbergs socken vid Bråvikens strand, ett stycke öfver horizonten österut, der de iakttogo på den fullkomligt molnfria himlen,

i ljusa drag, hvitt på mörkblått, en teckning såsom en rad bokstäfver: *N, T, V, Y, K, M, M*, jemte ännu flera, hvilka icke till formen kunde närmare bestämmas.

Den 29 Juli invigdes af konungen *jernvägen Christianstad—Hessleholm*, och den 30 *Landskrona—Helsingborgs*-banan. *Jernvägstunneln* under förstaden Södermalm i Stockholm blef inom årets slut så färdig att han den 16 och 17 Dec. upplåts till beskådande af allmänheten, hvilket gaf anledning till mycket tillopp af menniskor, betydlig trängsel med klämningar och thyåtföljande nödrop ifrån qvinnor och barn; ledstången på den öfre trappan brast och med henne följde åtskilliga utföre, hvarvid dock ingen lärer blifvit *svårt* skadad. Den under årets lopp kungjorda allmänna statistiken öfver *jernvägstrafiken* under de sju år, som förflutit sedan samma trafik egentligen började, visade att inkomsternas öfverskott öfver utgifterna stigit från 713 rdr till 16,687, per banmil. Den efter krisen år 1858 i hufvudstaden bildade s. k. *garantiförening*, som, för ordnandet af åtskilliga handelsfirmors affärer, upptog ett lån mot obligationer till belopp af omkring fem millioner rdr rmt, hade år 1860 inlöst samtliga af föreningen utgifna förbindelser, och då uppstod en ny s. k. *diskontförening*, med af K. M:t fastställda stadgar, och uppgiften att underlätta användandet i allmänna rörelsen af real- och andra säkerheter. För sådant ändamål upptogs ett lån af 1,734,000 mark Hamb. b:co eller 2,312,000 rdr rmt emot räntebärande obligationer, hvilka skulle hvarje halft år medelst utlottning amorteras. I början af Nov. 1865 voro samtliga dessa obligationer så till kapital som ränta infriade. De medlemmar af Stockholms börs, som utgjort styrelsen i ofvannämnda begge föreningar, voro grosshandlarne F. Schartau, A. Berg och J. E. Fröberg samt generalkonsulerne C. Benedicks och C. Heinemann. Vid årets början inbjödo Prins Oscar, generalmajoren Rudebeck, öfverstarne af Wirsén och Lagercrantz, öfverfältläkaren Liljewalch, regementsläkaren Lemchen och bataljonsläkaren Grähs till bildandet af en "*Förening för frivillig vård af sårade och sjuke i fält.* Den 24

Januari utfärdades K. M:ts cirkulärbref till samtlige Länsstyrelserne om skjutsningsbesvärets ordnande.

Krigsbefälet hade detta år sammanträde i Stockholm under generalmajoren Björnstjernas ordförandeskap och gaf å konungens födelse- och kröningsdag, den 3 Maj, på stora börssalen en utmärkt festmåltid, vid hvilken konungen var omgifven af samtlige generaler och regements- och corpschefer jemte öfriga representanter af hela svenska arméens befäl. Den 11 i samma månad var sista dagen af denna "krigsbefälets" sammanvaro. — Ett annat storartadt möte, det *Ellofte allmänna svenska Landtbruksmötet,* började och fortgick i Malmö 1—5 Aug., och beslöts att det nästföljande tolfte skulle hållas i Stockholm 1868. Vid slutet af året förelades af K. M:t inför Ständerna det af d. v. sjöministern grefve v. Platen contrasignerade förslaget om *reorganisation af svenska flottan*, till delning i tvenne: den stora och skärgårdsflottan, hvilken delning också genomdrefs, men redan 8 år derefter befanns så beskaffad, att K. M:t till riksdagen gjorde proposition om retro-organisation. Åsigterna voro starkt delade begge gångerna och de, som besegrades 1865, voro vid statsrodret 1873.

Sannolikt har man aldrig sett i Upsala så många menniskor på en gång i rörelse, som den 12 Maj 1865, då de voro ute åt Pohlacksbacken vid Upsala, för att åskåda en af studentcorpsen anställd s. k. *Karnaval;* hvilken, bland andra maskraduppåg, äfven förevisade den omtalade stora "Bergsjöormen", hela 50 alnar lång, omgifven af Helsinge och Gotlands nationer, Helsingborgs "professorer" (professionister) framställda af Stockholms nation o. s. v. I Lund förrättades den 7 Juni *filosofie-doctors-promotion*, då 31 kandidater erhöllo lagerkransen och 13 jubelmagistrar qvarlefde, bland hvilka Elias Fries, Achatius Johan Kahl, Carl Georg Brunius och den i Rostock 1814 promoverade Carl Johan Schlyter. Primus var en Esaias Tegnér, och ultimus Johan Rosenberg, begge af skånska nationen. I glädjen öfver representationsreformen subscriberades i hufvudstaden till en *fond för Uni-*

versitetet i Stockholm, och motion om upprättandet af ett sådant väcktes vid Riksdagen, men hade der ingen framgång. Inom stadsfullmäktige tecknades den 19 Dec. af 43 personer omkring 27,000 rdr. *Svenska Akademien,* som under årets lopp förlorat 3 ledamöter, Malmström, Thomander och Enberg, tillkännagaf vid högtidsdagen, 20 Dec., att hon tilldelat professoren i Lund D:r H. M. Mellin, som redan tolf år tidigare fått hennes stora minnespenning i guld, Carl Johans-priset för litterära förtjenster (med afseende å hans fullbordade öfversättning af "Den Heliga Skrift") och prosten A. A. Afzelius den stora skådepenningen i guld samt tillagt kontraktsprosten J. E. Rietz 1,000 rdr, för hans "Ordbok öfver Svenska Allmogespråket". Beskow hade författat en historisk bild: "Carl XII i Alt-Ranstadt", som upplästes, likasom delar af Böttigers skildring af Dantes lefnad och verksamhet, sedan Italiens nya hufvudstad under årets lopp firat en sexhundraåra minnesfest öfver denne skald, en af de största som jorden burit. Årets minnespenning var preglad öfver framl. Prof. Skytteanus i Upsala Johan Upmarck (Rosenadler), hvars äreminne upplästes af sin författare, Svedelius.

I Stockholm hölls Fredagen den 3 Febr. missionsbön i hufvudstadens kyrkor till högtidlighållande af tusende årsdagen efter *Ansgarii* död, likasom gudstjenst i de flesta stadskyrkor i riket, samt i Hamburg, Bremen, Lübeck o. s. v. I Bremen aftäcktes en kolossal staty utanföre Ansgariikyrkan, och i Hamburg utfärdades inbjudning att till minne af dagen bygga en Ansgariikyrka, under hvilken Elbeöarnes befolkning skulle lyda. Den 11 Juni invigdes i Götheborg under namnet "S:t Josephs" en *ny katholsk kyrka,* hvars byggnad börjats i September 1863. Den 25 Augusti invigdes det af konung Carl bekostade protestantiska *slottskapellet vid Ulriksdahls* slott, invid Edsviken. *Svenska Bibelsällskapet* firade den 31 Maj sitt första halfsekelsjubilæum, hvarvid tillkännagafs att sällskapet under dessa femtio år utdelat 189,623 helbiblar och 590,698 nya testamenten (under det att, enligt noggranna beräkningar, före 1812 funnits i riket endast 101,600 biblar).

sällskapet understöddes frikostigt intill 1826 af brittiska ibelsällskapet, men beröfvades då detta stöd, till följd af den . k. "Apokryfstriden", emedan det svenska sällskapet icke ille ur sin bibel utesluta de apokryfiska böckerna. Deremot örjade från denna tid det britiska sällskapet att direct sprida ina biblar i Sverige, till ett antal under dessa 50 år af icke nindre än 1,482,106 hel- och halfbiblar. Bibelspridningen nalles, de sista åren, hade utgjort circa 100,000 ex. årligen.

För öfrigt jubilerade detta år förste expeditionssekreteraren L. A. Ekmarck, vid nära 80 års ålder, i anledning af ians 30-åriga redaktörskap af den förtjenstfulla tidskriften: 'Läsning för Folket"; generalkonsuln i London Carl Tottie, 15 Mars, då han i 50 år innehaft detta embete och erhöll såväl lyckönskningsadresser som en subscriberad minnespenning i guld samt lyckönskningstelegram ifrån konungen; Svenska Akademiens ständige sekreterare *Bernhard von Beskow*, som den 19 April ingick i sitt sjutionde år och till hvilken i verserna för tillfället sades:

> Lef från prosans barbari att frälsa
> allt hvad Sveriges anor hörer till;
> stå för oss som typ af själens helsa
> ännu mången nittonde April.

Men det nästföljande året, då han *fyllde* 70 år, sades den rätta dagen vara 22 April. Då infann sig hos honom en deputation, bestående af Svenska Akademiens i Stockholm varande ledamöter, hvaribland begge statsministrarne och erkebiskopen samt andra af akademiens medlemmar, och öfverlemnade till honom, efter ett tal af frih. De Geer, en af Svenska, Vetenskaps-, Vitterhets-, Fria konsternas och Musikaliska Akademierna, af Samfundet för utgifvande af Handlingar till Skandinaviens historia, af Upsala och Lunds Universiteters medlemmar och af enskilda vänner subscriberad medalj af adertonde storleken, i guld om 40 dukaters vigt; framställande å framsidan hans bröstbild, med omskriften "L. B. Bernardus von Beskow", vid underkanten: "nat. d. XXII April MDCCXCVI", och på frånsidan: två af sång-

gudinnorna, Melpomene och Clio, hvilka framträda tillsammans att med lager bekransa en åldrig skald, sittande på en antik stol, samt omskriften "Nomine sororum meritos sacrant honores" och i afskäringen:

Vati septuagenario
Pieridum Suecarum
Decori et præsidio
Cives et amici;

och i talet sade honom De Geer: "Om Eder gäller: "Nullum fere scientiæ genus non tetigit, nullum quod tetigit non ornavit", och Böttiger kallade honom, i verser för tillfället: "glänsande svan." (Han dog på hösten 1868 och hans maka i Febr. 1873).

Författaren af "Neckens polska" och svenska folkets sagohäfder prosten i Enköping *A. A. Afzelius* jubilerade den 6 Maj, då han fyllde sitt åttationde år och i 44 år innehaft sitt pastorat; sångerskan fru *Louise Michaeli,* 23 Maj, då till henne högtidligt öfverlemnades en af konstvänner i hufvudstaden subscriberad öfverstepresinnekrans (i Norma) utaf drifvet förgyldt silfver med inflätade juveler; sångerskan *Christina Nilsson,* i Lund, Wexiö, Götheborg o. s. v., då hon denna sommar, för första gången efter det hon fyllt verlden med sitt rykte, återsåg Sverige, besökte sina gamla föräldrar i Småland, och äfven lät höra sin sång i hembygdens kyrka. Skatelöf, der hon en söndag omedelbart efter predikan sjöng de begge första verserne af ps. 460; erkebiskopen *Reuterdahl,* 10 September, i Upsala, då han fyllde sitt 70:de lefnadsår och uppvaktades af både studentcorpsen och många andra corporationer; justitiæborgmästaren i Götheborg P. Ekman, 15 Sept., då han, som 50 år innehaft embete i stadens tjenst, på alla håll fêterades och äfven erhöll kommendörstecknet af Wasaorden, vid en subscriberad festmiddag å börsen för 164 personer; nestorn bland Sveriges publicister, räknemachinens uppfinnare, auditören Scheutz, 25 Sept., då han fyllde sitt 80:de år; samt utan tvifvel klockaren i Drammen Jeremiassen

och hans hustru, då de den 5 Maj, han 91, hon 79 år gamla, firade sitt diamantbröllop, hvilket vill säga att deras äktenskap varat i 60 år. Grannarne illuminerade sina hus, och flera af stadens sångqvartetter bragte de gamla sin hyllning.

F. kyrkoherden i Carlshamn, hofpredikanten, prosten, jubelmagistern *C. L. Wåhlin*, dömd från embetet för det han vigt en brud någon eller några dagar innan hon uppnått föreskrifven ålder, derefter benådad men på egen begäran afskedad, donerade genom testamente till pensionsfond åt tre behöfvande prestenkor af Lunds stift 10,000, och till stipendier åt två behöfvande studenter af skånska och blekingska nationerna 6,000 rdr; apothekaren i Westerås, brukspatronen *C. M. Zimmerman*, testamenterade 97,000 rdr till en slöjdskola i Westerås, 20,000 rdr till pensionsfond åt 12 behöfvande personer, 20,000 rdr till ett värdigt och ändamålsenligt grafchor vid stadens nya begrafningsplats samt 39,000 rdr till anförvandter, hvilka, oaktadt han ej hunnit lagligen bevittna testamentet, likväl godkände hela dispositionen; enkefru *C. Wieslander* i Wexiö testamenterade till fattigskolan i Wexiö omkring 11,000 rdr; brukspatronen *Carl Östberg* donerade till Witterhetsakademien hela den dyrbara Grillska Mynt- och Medalj-samlingen, omfattande 4 skåp; handlanden i Örebro, *Kumlin*, bestämde behållningen af sin lott i boet till $^1/_6$ åt missionen i hedna länder, $^1/_6$ till sekter i Sverige som skiljt sig från statskyrkan och bildat fria församlingar med eller utan öfverhetens tillstånd, $^1/_6$ till befrämjande af kristna friskolor och understöd åt deras lärare, vare sig för statskyrkans eller andra församlingars barn, $^1/_6$ till Christi rikes befrämjande i Lappmarken, och $^2/_6$ till den lefvande christendomens utbredande i det öfriga Sverige, efter samma fria grundsatser som uttalats i Stockholms missionsförenings stadgar, utan afseende på särskilda kyrkosamfunds namn. *Konung Carl XV* skänkte den 20 Sept. till Svenska nationalmuseum den kolossala Odensstatyn af carraramarmor, J. N. Byströms Juno och Hercules i samma stenart, tvenne taflor i olja af P. P. Rubens, en (Judith med Holofernis hufvud) af okänd, och en vue

på Wermdön af H. M:t sjelf, samt 313 gravurer; *Enkedrottningen* en staty af Balder, samt *Hertigen af Östergöthland* en af Thor, begge i kolossal storlek och carraramarmor, utförda af Fogelberg.

Engelbrekts-stoden i Örebro fördes den 7 Oct. af ett kompani skarpskyttar från jernvägsstationen till torget, för att uppsättas; konungen och prins August ditreste den 14. hvilken dag stoden högtidligen aftäcktes. Genom E. W. Lindblads hjeltedikt, som samma afton vid en skarpskyttefest på Örebro theater upplästes, gjordes dagens fest till ett slags inauguration af det nya bondevälde, som vid den i de nästföljande dagarne öppnade sista ståndsriksdagen genom repesentationsreformen skulle komma att etableras:

Hur lustigt borgar rrrefvos ner!
I åkerfälten än man ser
de grrrusade rrruiner.
Var fästet väl ur vägen rrröjdt,
den bistre kämpen log förnöjdt
som sol ur åskmoln skiner:
nu för hans plog det sväng-r-r-rum fanns
och hvad som vexte, det blef hans.

XXII.

Franska Handelstraktaten.

Förhandlingarnes släpande gång 1863—1865. — Traktatens afslutande. — Glädjen på Götheborgs börs. — Tacksägelseadresser och ordensdekorationer. — Brettevilles betänkligheter. — Norska storthingets invändningar. — Svenska protektionisternas motstånd. — Klandret i bevillningsutskottets utlåtande. — Den häftiga bataljen i Riksstånden. — Voteringarne.

Förhandlingarne med Frankrike om en handelstraktat gå, hvad Sverige beträffar, tillbaka till medlet af förra århundradet. I fredstraktaten 1810 omnämndes ånyo önskligheten af en sådan traktat; ett försök misslyckades till följd af politiska tilldragelserna i Frankrike 1830, ett annat strandade på Februarirevolutionen 1848; några år derefter upptogos underhandlingar i Stockholm, men afbrötos 1854; ännu ett försök lärer gjorts 1858 o. s. v.

År 1863 på hösten aftalades nya, hvilka skulle föras i Paris. Rådfrågar jag åter mina samlingar af bref, finner jag i dem det följande i detta ämne, lämpligt äfven såsom tidsbild.

Stockholm 28 Oct. 1863: "Efter mycket bråk har saken nu omsider kommit så långt att konferenserne om handelstraktaten skola öppnas i Paris någon dag emellan den 15 och 20 November. Alltsammans var nära att gå om intet, för några dagar sedan. Så åtminstone såg det ut. Lördagen skall finansministern gifva sina slutliga instruktioner. Kan detta ej ske, måste resan uppskjutas. Samma dag gör franska ministern afskedsmiddag för svenske underhandlaren". *Paris 24 Nov.:* "Ännu är ej dagen bestämd för konferensernas öppnande. Utrikesministern är i Compiègne". *Paris 10 Dec.:* "Af tidningarne har du förmodligen sett att konferenserna

öppnats. Den första räckte i $2^1/_4$ timmar och diskussionen var ganska lifvad. De begge franska excellenserna talade naturligtvis mest, men baron Adelsvärd och svenske underhandlaren Willerding läto dem ej ensamme behålla ordet och nöjde sig ingalunda med att endast besvara de frågor som gjordes, såsom fallet var med de öfriga *fransmännen*. Drouyn de Lhuys är en komplett gentleman och ser ej ut som en fransos, hvilket deremot är fallet med Béhic, som äfvenledes har ett hyggligt sätt att vara. Underhandlarne voro ock på s. k. "mottagningar" hos de begge ministrarne, presenterade af Adelsvärd, som på samma gång måste presentera sig sjelf för Handelsministern. På begge ställena var ytterst magnifikt, särdeles hos utrikes ministern, hvarest en fullt furstlig prakt rådde, med en svärm af betjening o. s. v." *Paris 27 Dec.:* "Underhandlarne arbeta flitigt hela dagen ända tills skymningen inträder. Så vidt jag kan se, komma de dock svårligen härifrån före April".

Paris 23 Jan. 1864: "W. har varit upptagen af correspondance med icke mindre än tre af tullkomiténs i Stockholm ledamöter, från hvilka han fått diverse bref med förfrågningar om ett och annat rörande traktaten. De ha äfven vexlat telegrammer, hvilka äro ganska dyra. Det, som han emottog, har kostat komitén $82^1/_2$ rdr. Svaret var enkelt och kostade blott $22^1/_2$ francs. Häröfver hafva ledamöterna blifvit så förskräckta, att de sannolikt ej våga anlita telegrafen vidare, utom i yttersta nödvändighet. Detta är skada, ty mycken tid vinnes genom telegrafering, då fråga är om meddelanden mellan Stockholm och Paris. W. har i anledning häraf tagit sig friheten föreslå komitén att telegrafera till dig, hvarefter det kan af dig med posten fortskaffas till honom. Underhandlarne med sitt kansli hafva verkligen en lång tid bortåt varit mycket flitiga hela dagen, ända till kl. 5 e. m. De officiela middagar, man gifvit dem, lära varit storståtliga. Blott en af Tuileribalerna hafva de bevistat, nemligen den första. Willerding och Bernhöft presenterades för Majestäterna såsom "venus pour le traité de commerce"; kejsaren

svarade: "J'éspère que ça reussira" — det var allt. Jag hoppas detsamma, men en lång tid kommer det att taga; det märkes nu ganska väl". *Paris 27 Jan.:* "Traktatsarbetet fortskrider, ehuru det ej går fort. Brefvexlingen med Stockholm har varit ganska liflig. I morgon äro de svenske och norske bjudna på en "mindre" bal hos Seineprefekten i hôtel de ville, de inviterades antal är blott 4,000. Till de större balerna der, vid mycket högtidliga tillfällen, bjudas 10,000. Man lärer då ock få nöja sig med att inränga i första salonen. Kommer man längre in, är det omöjligt att slippa ut förrän allt är förbi. Mången kommer aldrig längre än i trappan." *Paris 23 Febr.:* "I lördags afsändes en diger lunta handlingar till Stockholm. Förr än svar anländer, kan föga uträttas här i afseende på traktaten. Det går förskräckligen långsamt med underhandlingarne". *Paris 20 Mars:* "Ingen kan säga, huru länge de skola hålla på med traktaten. Före Juni komma de sannolikt ej härifrån". *Paris 19 April:* "Enligt de från Stockholm mottagna underrättelser kan något slut omöjligt väntas förrän ett godt stycke in i Juni, kanske dröjer det än en månad. Drögsmålet medför risque att under den långa tiden någonting kan inträffa, som gör att alltsammans går om intet". *Paris 9 Maj:* "Här hafva träden varit utslagna i öfver 14 dagar. Tuileriparken står sedan dess i sin grannaste prakt. De höga och lummiga kastanjträden äro öfversnöade af blommor och redan den 1 Maj reste man till Versailles emellan blommande syrénhäckar. I alla fruktbodar ser man de kolossalaste jordgubbar (Vieillards de terre) och dito sparris. En stor portion smultron kostar blott 75 centimer, 2 à 3 öre mer än i Stockholm i Juli och Augusti". *Paris 2 Juni:* "Ännu ha underhandlarne inga slutliga instruktioner. Det ser ut, som skulle de få dröja här länge, kanske till och med ett stycke in i Augusti". *Paris 6 Juni:* "I går bevistade jag den stora kappränningen i Boulognerparken. Det väckte stort jubel att en fransk häst vann första priset, 100,000 francs och med insatser 155,000 jemte en silfvervas, då den famöse engelske hästen Blair Athol blef nr 2 af de 5

täflande. Kejsaren tog af sig hatten för segervinnaren, då denne sedan fördes förbi H. M:t. Jag fick tillfälle att noga betrakta den "outgrundlige" dels derute och dels på hemvägen, då vi en stund körde i jemnbredd med den kejserliga vagnen i Champs Elysées. Hyn är alltför gråaktig, men eljes vittnar utseendet om stark helsa". *Paris 25 Juni:* "Ännu icke på en eller annan vecka väntas de närmare instruktionerna ifrån Stockholm. Underhandlingen om den fransk-schweitziska, nyss afslutade, handelstraktaten, erfordrade 18 månader och de svenska hafva hittills blott varat något öfver 7". *Paris 7 Juli:* "Först omkring den 15 väntas instruktionerna ifrån Stockholm". *Paris 25 Juli:* "Den 5 Augusti återkommer H. M:t från Beckaskog till Stockholm, och förr kan man ej hålla det svenska och norska statsråd, der beslut skall fattas angående vår traktat med Frankrike". *Paris 14 Aug.:* "Den 9 ankom hit en stor del af de efterlängtade instruktionerna från Stockholm, utgörande öfver 40 ark. De norska hafva förut anländt och mera väntas. Här har sålunda i dessa dagar varit ett flitigt läsande, tabellerande och diskuterande. Det sägs att instruktionerna äro liberalare än man här påräknat, och man emotser med temlig visshet ett godt slut på underhandlingarne, hvarpå här och der tviflats i anseende till det långa dröjsmålet med sakens afgörande i Sverige och synnerligen i Norge, hvars regering påstås vara oförsvarligt likgiltig för saken, emedan den är invecklad och krånglig. Norge kommer dock att draga större fördel af traktaten, än Sverige, och utan ganska stark pådrifning från svensk sida hade Norge sannolikt ej fått någon sådan traktat på flera år ännu; det är säkert. Till Napoleonsdagen i morgon göras stora rustningar, nästan större än du och jag sågo tillhopa 1862. Place de la Concorde är förvandladt till en trägård med de rikaste blomsterrabatter och blomsterkullar, af sand med beklädnad af grästorfvor, som hafva ett fullkomligen naturligt utseende. Omkring obelisken är uppfördt ett praktfullt indiskt eller mohriskt tempel. Fontainerna skola kasta mångfärgadt vatten, en ny uppfinning, som jag sett utförd i ett feeristycke på

theatern". *Paris 10 Sept.:* "Kort efter instruktionerna hitkom äfven afskrift af statsrådsprotokollet om traktaten, och af dessa materialier sammansatte våra underhandlare diverse tablåer m. m., hvilket allt lördagen i förra veckan aflemnades till franska utrikesministeriet. Man emotser nu en konferens med de franske. Men det lärer beklagligen dröja länge. I dessa dagar hitväntas nemligen delegerade från flera länder för att rådgöra om förändringar i deras och Frankrikes lagstiftning angående socker. Frankrike skall vid denna kongress representeras af just samma personer, som underhandla med våra. De få derföre icke tid att granska de svenska och norska förslagen och än mindre att hålla en konferens, förrän sockerfrågan är undangjord. Tiden blir förmodligen upptagen deraf tills början af October, kanske ändå längre". *Paris 5 Oct.:* "Man har lofvat våra vänner en konferens mellan den 10 och 15 dennes. De längta att få slut på denna sak och sin vistelse i Paris, på hvilken de blifvit öfvermätta". *Paris 12 Oct.:* "Af de enskilda samtalen är man berättigad draga slutsatsen att saken skall aflöpa till ömsesidig belåtenhet. Högtidlig konferens nästa Måndag i utrikesministerhôtellet". *Paris 29 Oct.:* "Konferensen, den 18, räckte hela tre timmar och resultatet blef att åtskilligt måste åter underställas vederbörande i Stockholm. Om man skyndar sig der hemma, vore ännu möjligt att få traktaten färdig före årets utgång".

Paris den 6 Dec.: "I går aflemnades en nôte till Drouyn de Lhuys med begäran om utsättande af en ny konferens angående traktaten. Man hoppas då få slut på alla ännu återstående *tull*frågor. Förslaget till *sjöfarts*traktaten har man ännu ej återfått från Stockholm; förslaget till *handels*traktat afgick härifrån mycket senare än det andra och lärer svårligen hinna tillbaka förr än närmare jul. Ingendera af dessa traktater är, i och för sig sjelf, af någon vigt hvarken för oss eller Frankrike. Tullfrågorna äro det så mycket mer. Men detta hindrar ej att både sjöfartstraktaten och handelstraktaten kunna gifva anledning till mycket krångel och stor tidspillan. Emellertid måste allt vara klart före 1 April

(1865), eller också — "va te promener", som man säger här. Nog har saken varit behandlad med otrolig omsorg i Sverige; i Norge lärer man deremot ej kunna beskyllas för öfverdrift i detta hänseende. Snarare säges att man der ej brytt sig om saken alls, utan lemnat den helt och hållet åt Bernhöft, som fått göra och låta nästan efter behag. Emellertid är man rätt belåten med resultatet. Gripenstedt har låtit förmå sig att gå längre, än någon trott. Det egna med denna underhandling lärer vara att vinsten ligger i *concessionerna*. Hvad man erhåller i utbyte för dem är jemförelsevis af ringa eller ingen betydelse. På samma sätt förhåller det sig med Frankrike. Våra svenska concessioner hafva föga intresse för fransmännen. Häremot draga de stor nytta af *sina egna* medgifvanden, d. v. s. förnämligast tonnage-afgiftens afskaffande i Frankrike, som blir en följd af traktaten. W. har nyss skrifvit en artikel i Posttidningen om "statskassans förlust på skyddstullar", hvilket skedde för att lugna Gripenstedt och andra vederbörande, som hysa mycken farhåga i detta hänseende". *Paris 19 Dec.:* "I Måndags hölls den sista egentliga konferensen i utrikes ministeriet. De franska excellenserna lära varit särdeles aimabla och eftergifvande, åhörde med intresse ett af Willerding hållet föredrag angående våra grundlagar, och deras frågor bevisade att de verkligen ville hafva besked om saken. Den gällde särskildt tryckfrihetsförordningen, som hindrar oss att med Frankrike afsluta den "Convention littéraire", som man här eftersträfvar. Af de mer än 100, mer eller mindre vigtiga, frågor, som varit under behandling i dessa konferenser, återstå nu blott 2 à 3, jemte några detaljbestämmelser af underordnad betydelse. Man står således nu nära slutet af det stora verk, hvarmed början gjordes, eller hvartill grunden lades, redan 1741: etthundratjugutre års arbete! Före slutet af Januari torde dock traktaten ej hinna undertecknas. Den kommer att emottagas med blandade känslor, så väl hemma som här. Jag förutspår ett förfärligt protektionistiskt oväder i Sverige. Der kommer att regna småsten, och jag garanterar icke Gripen-

stedts fensterrutor. Almgren, Rydqvist och Åkerman komma att väsnas de första veckorna efter traktatens publication. Äfven i Frankrike kommer man ej att på alla håll rosa marknaden. Det skall heta att traktaten beröfvar elfvahundra franska fartyg den sysselsättning, de nu hafva att föra varor från Sverige och Norge till Frankrike. År 1863 var antalet 1,131; det är en hel flotta". *Paris 28 Dec.:* "Förhoppningarne att kunna afsluta traktaten i Januari mörkna allt mer och mer; men före kamrarnes öppnande i medlet af Februari måste den vara undertecknad eller färdig dertill, så att den stora saken kan omnämnas i throntalet eller, derest den ej får plats der, anmälas i berättelsen "Om hvad sig i riksstyrelsen tilldragit". Man är här angelägen att detta må ske".

Paris 9 Jan. 1865: "I morgon väntas från Stockholm de s. k. definitiva instruktionerna. Man befarar dock att de ej bli definitiva i *en* ganska vigtig punkt, som komme att möta häftigt och fullt befogadt motstånd från franska sidan, samt föranleda till uppehåll. "Economist" för i förrgår har från sin Parisercorrespondent ett bref, hvari Willerding säges hafva skrifvit allt, som rörer traktaten i det brefvet; och han skall äfven ha skaffat sig kanal till Norska Morgenbladet — allt för att motverka protectionisternas tillställningar, beräknade att skrämma Regeringen att uppskjuta traktatens trädande i kraft, derest det ej lyckas dem att kullkasta alltsammans, hvilket är så godt som omöjligt. I öfvermorgon äro underhandlarne bjudna att "passer la soirée au Palais des Tuileries", det vill säga: stor bal". *Paris 7 Febr.:* "Möjligtvis kan traktaten hinna undertecknas omkring den 20. Före månadens slut sker det säkert. Våra underhandlare ha nu varit här i 15 månader för en sak, som borde kunna ha gått på 15 veckor. Jag kan allsicke instämma med dig deri, att man i Sverige går radikalt till väga i sina reformer; så mycket mindre, som man knappast gör några sådane förr än långt *efter* andra länder. Man pratar och trycker en mängd mycket radikalt tyg och otyg, men sjelfva verkställigheten går ytterst

långsamt, när den går alls. Tullreformen är ett bland mångfaldiga exempel härpå. Sverige har ännu en hel hop qvar af 1826 års tulltaxa. Hvad voro industri och "samfärdsel" — om jag får nyttja ett ord, som jag afskyr — år 1826 mot år 1865! År 1847 uppgjordes vår nuvarande taxa, men kung Oscar lät skrämma sig af skräddaren Spångberg, Almgren m. fl. och taxan blef ej gällande förrän tio år efteråt. År 1847 var den en bland de moderatast prohibitiva i Europa. År 1858 var den en bland de värsta i den vägen. Nu ändtligen, tack vare Frankrike, gör man åter ett steg, långt mindre än de som tagits af Tullföreningen, Belgien och Italien, för att ej tala om England. Der kan man göra reformer så att det förslår. Inga tuppfjät, med tio år emellan hvarje. Slutligen måste jag gräla på dig, för det du säger frihandelsläran vara handelns mål och spets. Frihandelsläran är egentligen ingen handelsfråga alls. Den är uteslutande en beskattningsfråga. Frihandlarne påstå att staten ej har rätt att utskrifva skatter för andra än statsändamål, och de förneka att fabriker och fabrikanter kunna räknas till samma klass i detta afseende som embetsmän, prester, lärare, armée, flotta och allt, som det är statens skyldighet att upprätthålla och förbättra. Exporthandeln har ej det aldraringaste att skaffa med frihandelsläran hos oss, ty exporten har i mångfaldiga år varit tullfri, så när som på några obetydliga små artiklar. Det var en stor enfald att bibehålla dem i utförselstariffen tills 1863, men blott en dumhet, ingenting vidare. Skadan för *handeln* var ringa. Den stora importhandeln har också intet att skaffa med frihandelsläran. Kaffe, råsocker, tobak, vin och annat kan ej åtnjuta *skydds*tull, och det är blott om skyddstullar, som frihandeln bekymrar sig. Om jag tänker oss förflyttade till den lyckliga dag, då intet spår återstår af skyddstull, som är en bland menniskoslägtets skadligaste förvillelser, skulle detta visserligen vara bra äfven för köpmännen, ty äfven de äta raffineradt socker och konsumera ylle- och bomullsvaror m. m. Men fördelen tillkommer köpmännen såsom klass endast i egenskap af konsumenter; ty att några, jemförelsevis

få och de flesta ganska "små" (hvad rörelsens omfång beträffar), komme att kunna sälja de nu skyddade fabrikaterna billigare, betyder ej mycket vid sidan af hela den *stora* handeln, export och import, som ej har något intresse för eller emot skyddstullarne. Om någon klass i Sverige framför de öfrige har intresse af frihandeln, så är det tjenstemännen, med sina svältlöner. Om hvarje sådan kunde se huru mycket af deras handtverks- och bodräkningar utgöres af skyddstull till fabriker, skulle de bli bångstyriga. Bönderna bli ursinniga den dag, då de få öppna ögon i den vägen. Ännu äro de stockblinda. Jag känner köpmän, som tro sig hafva stort intresse i skyddstullarnes bibehållande och derföre göra allt för att hindra en början till tullreform. De taga af konsumenterna ej blott sin skada igen, utan räkna profit på skyddstullen, liksom på öfrige omkostnader. Rydqvists Allehandaartiklar äro mycket skarpa — i ord. Äfven på hans sida skulle kunna sägas åtskilligt, som det vore svårt, fastän icke omöjligt, att vederlägga. Men han har ej sagt det. Hans anfall rigtas mot de starkaste punkterna, der man kan mota honom med hela batterier det gröfsta artilleri af facta". *Paris 12 Febr.:* "I morgon hålles kollationeringskonferens, den sista. Nästa Söndag gifver baron Adelsvärd middag för samtliga, som haft att göra med underhandlingarne. Dessutom äro bjudne Seineprefekten Haussmann, Michel Chevalier, general Castelnau och franska ministern i Stockholm Fournier."

Ändtligen den 14 Febr. 1865 blefvo Handelstraktaten och Sjöfartstraktaten mellan de Förenade Rikena Sverige och Norge samt Frankrike i Paris undertecknade och dagen derpå med kurir afsända till Stockholm. I det tal, hvarmed kejsaren den 15 öppnade lagstiftande corpsens sessioner, blefvo äfven dessa traktater omnämnda. Om denna ceremoni skref man till mig från *Paris 19 Febr.:* "Jag bevistade den 15 öppnandet af Corps Legislative, och hade ypperlig plats, på diplomatiska läktaren i Louvren. "Kroppen" var talrikt församlad, likasom dess damer. Bland dessa fanns en svenska, mrs Grey. Prinsessan Metternich lyste som vanligt med elegant

toilette och talande blickar. Fru Grey var obestridligen vackrast af hela samlingen på denna läktare. Kejsarens utseende var superbt, friskt och raskt. Ögonen mer än vanligt öppna. Han läste det långa talet med klar stämma, deklamerade lagom och utan affectation. Man hörde hvarje ord aldeles tydligt. Punct och comma iakttogos noga och det hela gick förträffligt. Vid de delar af talet, som rörde Italien och Conventionen af 15 September, betraktade jag noga och med glasögon min granne på läktaren, chevalier Nigra. Han rörde ej en muskel. Nuntiens ansigte kunde jag då ej få se. Han satt bland ambassadörerna, ett godt stycke längre fram. Vid ankomsten passerade han tätt förbi mig och stannade en stund straxt vid min plats. Ett par sådana ögon får man sällan se: de måtte lysa i mörkret. För öfrigt är hans ansigte ganska likt vår kære Mollerius i Stockholm, men figuren är lång och mager. Det frapperade att se de varma handtryckningar, som vexlades emellan Nuntien och turkiske ambassadeuren." — Franska Moniteuren, som den 16 omnämnde traktaten, tillade: "Vi kunna således icke annat än lyckönska oss till den öfverenskommelse, som ändtligen blifvit upprättad mellan Frankrike och tvenne länder, med hvilka vårt eget redan var förenadt genom band af en lefvande och uppriktig sympathi."

Redan den 15 vid middagstiden erbjöd Götheborgs börs ett ovanligt och intressant skådespel, sedan Handelsföreningens ordförande, brukspatronen James Dickson, stigit upp på en stol och uppläst ett till honom ställdt telegramm från Paris af den 14, att traktaten nu vore undertecknad. Underrättelsen väckte en icke ringa sensation, som snart utbröt i bravorop, hvarefter Dickson föreslog ett "lefve konungen!" hvari församlingen lifligt instämde. Efter några ögonblick framträdde stadsfullmäktiges ordförande hr C. F. Wærn, antydde betydelsen af traktaten samt föreslog ett tacksägelsetelegramm till konungen, hvilket förslag med enhälligt ja besvarades; berömde statsrådet Gripenstedt och föreslog en lyckönskan äfven till honom. Telegrammet, som underskrefs af de begge

nämnde talarne, afgick till Gripenstedt på handelscorpsens vägnar. Offentliga byggnader och fartygen i Götheborgs hamn flaggade den följande dagen, och en anonym gaf till utdelning bland de fattige 200 skålp. risgryn, 200 skålp. kaffe och 200 skålp. socker. Dylik glädje gaf sig luft äfven i andra svenska och i norska orter. Norska Morgenbladet sade att traktaten var särdeles välkommen för alla, som i Norge äro intresserade i handel och sjöfart.

I Sverige ratificerades fördragen den 10 Mars 1865, i Paris den 8, utvexlades den 22 Mars och trädde i verkställighet och tillämpning 15 April. När den 23 Mars sjutio Christianias mest betydande köpmän aflemnade en tacksägelseadress för konungen till statsrådet Bretteville, svarade denne: "Åvägabringandet af traktaten har visserligen icke kunnat försiggå utan offer, som i våra omständigheter måste anses betydliga, d. v. s. man har nödsakats ingå på en nedsättning i många tullsatser, som skall påföra statskassan en i alla fall nominelt betydlig förlust, men det är min öfvertygelse att denna förlust till fullo uppväges af de fördelar,som genom traktaten skola tillflyta handeln och sjöfarten. Att missnöje måhända skall yttras från enskilda håll, med att så stora offer blifvit gjorda för att få traktaten till stånd, är någonting som man bör vara beredd på". Med franska hederslegionen blefvo flera svenskar och norrmän dekorerade i medlet af April. Statsrådet Gripenstedt fick (omsider) storkorset, statsrådet Bretteville och svenske generaldirektören Bennich blefvo storofficerare, kommersrådet och chefen för utrikesdepartementets konsulatafdelning Willerding och norske byråchefen Bernhöft kommendörer, kabinettssekreteraren Lindstrand, kommersrådet Ström och norske legationssekreteraren Due blefvo officerare samt k. sekr. Titz, t. f. byråchefen Jenssen och andre sekreterarne i kabinettet Cederström och Cederstråle riddare. Willerding blef, vid återkomsten till Stockholm, af finansministern på det artigaste emottagen och med utsökt vänlighet, och Gripenstedt sade sig så nöjd med traktaten, att han ej ville ändra ett enda ord deri, om det ock kunde ske.

Detta var den ljusa och skimrande sidan af saken. Men äfven en skuggsida fanns, såsom statsrådet Bretteville i Norge påpekat, och denna framhölls i Sverige genom tidningen Nya Dagligt Allehanda, isynnerhet af advokatfiskalen Rydqvist (anonymt), mot hvilken Willerding spetsade sin penna pro aris et focis. Dock var detta under loppet af sommaren endast förpostaffärer, och den egentliga hufvuddrabbningen levererades af Riksdagen och Storthinget.

I Norge gjordes debatten till en folkmaktens kamp emot konungamakten, i Sverige upptände den alla tullhjeltars lidelser och lidanden. Stridslystnaden i Norska Storthingets utskott delade sig i tre fractioner. Grundlagens § 75 sade: "det tillkommer storthinget att pålägga skatter, afgifter, tull och andra allmänna bördor, som dock icke gälla längre än till 1 April (budget-terminens slut) året efter det ett nytt lagtima storthing sammanträdt, så framt de icke af detta uttryckligen förnyas". Ena fractionen (Aarflot, Hammerstad, sakföraren Sverdrup och Ueland) kunde altså omöjligen antaga en traktat, som nedsatte tullen på en hel mängd franska varor *för en tid af tolf år* och således skulle binda tre påföljande storthing, utan ville antaga den endast för 3 år. Andra fractionen (Krognæs, Richter, Steen och Veseth) ville antaga traktaten, men med uttrycklig anmodan till norska regeringen "att verka för att traktatmessiga förpligtelser med hänsyn till tullsatser för framtiden icke sättas i verket, innan de blifvit framlagda för storthinget till stadfästelse". Tredje fractionen (Christensen, Faye, Harbitz, Lorck, Smith-Patersen, prof. Schweigaard och Wiel) godkände traktaten, enkelt, sans phrase. Sålunda fick denna i utskottet en pluralitet, med 7 röster, under det att de öfrige 8 voro delade i tvenne hälfter. Debatterna i sjelfva thinget urartade så, att man snarare kunde trott sig vara i den gamla franska eller pohlska nationalförsamlingen, än i den norska, och presidenten måste tillochmed kalla till ordningen. Sedan debatterne ändtligen efter två dagar slutats, skulle votering försiggå, men nu uppstodo nästan ändlösa tvister om voteringssättet, enär hvarje

parti tycktes befara att den mening, som *först* komme under votering, måste lida nederlag. Omsider fick presidenten godkändt sitt förslag, att först votera om bifall utan alla tillägg, och då segrade utskottets förslag, så att traktaten antogs med 69 emot 42. Derpå voterades om ett tillägg, uppmanande regeringen till mera försigtighet för framtiden, men detta afslogs med 59 emot 52.

I Sverige uppstod en strid på lif och död emellan frihandlare och protektionister. Redan i riksdagens allraförsta början levererades i borgarståndet en riktig hufvudbatalj, just om denna sak, och hvarigenom man fann, att huru mycket än sinnena då eljest upptogos af representationsfrågan, hade handelsintresset ingalunda lust att låta traktaten slinka igenom på köpet. Frihandlaren grefve Arvid Posse blef nu ordförande i statsutskottet och till hans efterträdare i bevillningsutskottet togs frih. af Ugglas; men alla de andra voro protektionister, hvilket äfven var händelsen i preste- och bonde-ståndet. Bevillningsutskottets första afdelning afstyrkte ock den 12 Dec. med 9 röster emot 6 både handels- och sjöfartstraktaten, efter en långvarig och ytterst liflig diskussion. N. Dagl. Allehanda, som den 24 Nov., dagen efter traktatens öfverlemnande till ständerna såsom proposition, klandrat att norska storthinget fått sig traktaten förelagd så långt före svenska ständerna, att både utskottet och storthinget hunnit afgöra den, hela 14 dagarne innan den kom in till svenska ständerna; och då uppmanat ständerna att antaga representationsförslaget, men afslå franska traktaten, — yttrade nu, 13 Dec., dagen efter Bevillningsafdelningens afstyrkande beslut: "Man skall nu börja skrämma, hota, öfvertala. Endast den fasta öfvertygelsen att landets väl icke kan befordras genom den föreslagna traktaten, torde mäkta motstå den påtryckning, som nu kommer att på representationen utöfvas för att få traktaten antagen"; hvarpå Posttidningen den 18 och 19 Dec. fann sig föranlåten att i två långa artiklar polemisera emot D. A. Den 15, 16 och 17 Januari 1866 diskuterades handelstraktaten uti Bevillningsutskottets plenum, hvarest med 30 röster mot

17 beslöts att tillstyrka Ständerna antaga den, "ehuru de fördelar för landet, som man kunnat vänta och hoppas af en handelstraktat med Frankrike, icke kunna anses nöjaktigt vunna genom den nu afslutade, samt ehuru Rikets Ständer hade förväntat att den franska handelstraktaten blifvit underställd Rikets Ständers pröfning och godkännande, innan de bestämmelser, den innehåller, blifvit tillämpade". Debatten i riksstånden, som började den 7 Februari, utgjorde en riktig stormlöpning, och var denna den sista ståndsriksdagens största hufvudbatalj, i fall man undantager debatten i representationsfrågan. Dagen före debatten skref mig en vän från Stockholm: "Traktatens bestånd är lyckligtvis alldeles oberoende af utgången hos ständerna. Jag tror dock att Manderström afgår, om bevillningsutskottets betänkande gillas af dem. Klandret i detta betänkande är uteslutande rigtadt mot honom, icke alls mot Gripenstedt, som man egentligen velat åt, om det varit möjligt." Ett ovanligt stort antal talare uppträdde i alla stånden; de flesta beklagade att traktaterna tillämpats, innan Ständerna hunnit tillfrågas; några ville afslå alltsammans, andra funno detta ur politiska skäl omöjligt, sedan regeringarne redan för ett år sedan och Norges Storthing äfvenledes godkänt aftalen, och de i åtta månader varit verkställda; många ville låta saken gå, endast under tillägg af det klandervotum, utskottet föreslagit. Efter flera plena antogs på Riddarhuset först genom särskild votering med 210 mot 193 till kontraproposition "rent afslag", i stället för Grefve Mörners förslag att bifalla endast för nu ingående statsregleringsperioden, och sedan, vid slutlig votering om obetingadt eller vilkorligt bifall, segrade det förra med 237 emot 166. Både Manderström, De Geer och Gripenstedt hade ifrigt deltagit i diskussionerna. Presteståndet antog utskottets tillstyrkan med klander af 28 röster mot 27, hvilka sistnämnda enligt dr Lindgrens förslag ville godkänna endast för *en* statsregleringsperiod, icke för alla tolf åren. Borgareståndet hade olika voteringar och biföll slutligen i hufvudvoteringen med 51

emot 8, utan klanderstrofen; Bondeståndet likaså med 73 mot 27.

Fem år derefter, när Thiers blifvit Frankrikes styresman, var hela denna med så mycken svårighet åstadkomna traktat ett ögonblick så godt som tillintetgjord.

XXIII.

Dödslista 1863—1865.

Fredrik VII af Danmark †. — Runjeet Singhs enka †. — Cotta, Eschricht, Normanby, Mitscherlich, Jacob Grimm. — Kommissarien Mallén †. — Gustaf Sterky †. — L. J. Warodell, P. G. Ahnfelt, J. J. Svartengren †. — Wilhelm Wohlfahrt, Adam Bruce, siste Gyllenborg, N. F. Palmstjerna †. — Bayerns Maximilian II, Palmella, Meyerbeer, Pelissier, Dembinski, O'Brien, Rafn, Mac Culloch †. — J. G. Richert, P. G. Welin, C. F. Plagemann, G. Lallerstedt, A. Wedberg †. — C. A. Hagberg, J. E. A. Grönblad, S. P. Bexell, A. J. Cnattingius, Nils Ignell †. — Otto Lindblad, Marcus Larsson, von Heideken, Wilh. Kjellberg †. — Lotten Wennberg, unga Bergenstråhle †. — Generalerna J. Hamilton, Gyldenstolpe, Gyllengranat †. — Siste Reuterholm, C. W. Ouchterlony †. — Elias Lagerheim †. — Proudhon, Morny, Cobden, Lincoln, Encke, Lamoricière, Palmerston, Leopold af Belgien †. — C. Sprinchorn, C. W. Palander, A. Alreik, G. Michaelson, L. W. Kylberg †. — Schnötzinger, Upström, B. E. Malmström, J. H. Thomander, L. M. Enberg †. — M. J. Crusenstolpe, Fredrika Bremer, C. H. Anckarsvärd †. — C. F. Horn, G. F. Ekholm, R. Th. Cederschiöld, J. A. Posse †. — Ulf Sparre, Birger von Hall, Söderling-Hermelin, E. G. Ulfsparre †. — A. G. Gyllenkrook, N. C. Gyllenstierna, Stellan Mörner, C. A. Järta, J. F. Fåhræus, H. Glad Bloch †.

Konung Fredriks af Danmark farbroder och presumtive thronarfving, *Fredrik Ferdinand,* "Arfprins af Danmark", afled den 29 Juni 1863 i Köpenhamn, barnlös och vid hög ålder; drottning Lovisas onkel, konungens af Preussen kusin, prins Fredrik Wilhelm *Ludvig af Preussen*, vid slutet af

Juli; konung *Fredrik VII af Danmark* den 15 November på Glücksborgs slott (ett dödsfall, hvilket vi förut tillräckligen omtalat). En vicekonung af Egypten hade afsomnat redan den 18 Januari, och den 1 Augusti uti Kensington i England den fordom mäktigaste furstinnan i Asien, Chundakour, *Runjeet Singhs enka*, moder till den af engelsmännen från "de fem vattnens thron" afsatte Sikhernas konung Dhuleep Singh, samt fordom egarinna af den strålande diamanten "Koh-i-noor", numera en stackars pensionär af England. Markisen August de Tallenay, som 1827 var sekreterare vid franska legationen i Stockholm och längre fram franskt sändebud hos tyska förbundsregeringen i Frankfurt, afled der 2 Januari; den berömde franske målaren *Horace Vernet*, i Paris, 18 Jan., 74 år; chefen för den verldsbekanta Cotta'ska bokhandeln, baronen J. G. von Cotta, 1 Febr., i Stuttgart, 67 år; professorn i fysiologi och comparativ anatomi i Köpenhamn, europeiskt namnkunnig först genom sitt arbete om hvalarne, D. F. Eschricht, i Köpenhamn, 22 Febr., 65 år; chefen för norska ingeniörbrigaden, generalmajoren *F. C. A. Broch*, en af norska arméens mest bildade officerare, vetenskaplig och belletristisk författare, 8 April, i Christiania, 67 år; f. förste adjutanten hos konung Carl Johan, norske generalmajoren *P. H. Birch*, 25 April, i Trondhjem, 74 år; norske professoren i historia, författare i lingvistik, antiqviteter och isynnerhet historia (t. ex. "det norske folks historie") *P. A. Munch*, annandag pingst, i Rom, 53 år; franske f. d. envoyén i Stockholm, Victor Lobstein, i Juni, uti Bayonne; den bekante chefen för fångvårdsstyrelsen i England, Sir Josuah Jebb, 26 Juni, i London, 70 år; Hamburgske köpmannen, österrikiske baronen och generalkonsuln, svenske kommendören, bankiren *Ernst Merck*, 6 Juli, i Hamburg, 52 år, fordom (1848) tysk riksminister tillhopa med Gagern, och slutligen stiftare och upprättare af den präktiga zoologiska trägården i Hamburg; franske marskalken Oudinots son, sjelf general, hertig af Reggio, intagare af Rom 1849; biskopen öfver Bergens Stift i Norge, *J. M. Pram Kaurin*, 6 Juli, på gården Riis i Aker, 59 år;

hannoverske generalen friherre Hugh von Halkett, först engelsk krigare 1803—1815, derefter hannoversk öfverste och sist chef för tionde tyska förbundscorpsen under Slesvig-Holsteinska kriget 1848, afliden i början af Augusti; engelske förre inrikes och kolonialministern, lordlöjtnanten i Irland, guvernören på Jamaica, ministern i Toscana och (1846—1852) ambassadören i Paris, markisen af *Normanby*, vid samma tid; Berzelii mest utmärkte elev, den ryktbare kemisten, geheime-medicinalrådet, professoren i Berlin *Eilard Mitscherlich*, riddare af svenska nordstjernan och ledamot af svenska vetenskapsakademien, 28 Aug., i Berlin; franske skalden och akademisten Alfred de Vigny, 17 Sept., i Paris, 64 år; den store tyske språkforskaren, en af de sju professorer i Göttingen, som protesterade emot Hannoverska författningsbrottet, och derefter professor i Berlin, *Jacob Grimm*, den äldste och siste af de ryktbare begge bröderna, mot slutet af September, i Berlin, 79 år; franske statsministern Billault, i Paris, 13 October, 58 år; en af dem, som föddes i Boston på den tiden, då Massachusetts ännu var britisk koloni, som besökt Georg Washington på Mount Vernon, varit åklagare i processen emot drottningen Carolina, genomgått graderna af sollicitor general och attorney general, master of the rolls, förste baron af skattkammaren, tre gånger kansler och innehaft stora statssigillet innan Palmerston blifvit kabinettsminister, lord *Lyndhurst*, afled i medlet af October, 91 år gammal; den engelska författarinnan Mrs Frances *Trollope*, i Florens, 84 år; nästan samtidigt dog vid 76 år erkebiskopen i Dublin, Whateley, författare 1821 af brochuren "historiskt tvifvel öfver Napoleon", deri han sökte bevisa att Napoleon I aldrig existerat — en skickligt utförd satir öfver en skrift af Hume, som förnekade underverken — och längre fram den förnämste motståndaren i Oxford emot Puseyismen (Mina Samtida II: 65—68); violinisternas oldtfader, Josef Mayseder, 21 Nov., i Wien, 74 år; norske statssekreteraren *Schouboe*, 18 Dec., 82 år; f. norske justitiæsekreteraren *Krefting*, hvilken vid 31 års ålder deltog i riksförsamlingen på Eidsvold, 80 år;

den utmärkt begåfvade, i Calcutta födde, ädle, rene, välvillige skriftställaren Thackeray, samt Mexicos president (1855—57, emellan Santana och Juarez) Ignacio Commonfort.

Bland bortgångna svenska fruntimmer erinra vi om Lovisa Carolina Dorothea *Appelgren*, som i Februari afled uti Uddevalla såsom Sveriges äldsta skådespelerska, mer än 78 år gammal: hon hade tillhört hofsekreteraren Berggrens trupp och deltagit vid invigningen af Götheborgs s. k. äldre theater 15 Sept. 1816; åldtmodren för svenska skollärarinnor "*Märtha Mor*", uti Alingsås, i början af Mars, 102 år; dottern af framl. chefen för sjöförsvarsdepartementet, statsrådet Ehrenstam, författarinnan fru Hedvig von *Numers*, 24 Sept., i Stockholm, vid unga år; friherrinnan M. M. Gyllenhaal, den fordom så sprittande och tjusande grefvinnan *Mathilda d'Orozca*, hvars ålder icke ens i dödsannonsen stod utsatt, emedan hon aldrig åldrades, ehuru hon 1840 varit mera än 45 år gammal.

Den gamle tjenstaktige chancelliern vid svenska legationen i Paris, Georg *Blumm*, begrofs i Paris 23 Januari, 73 år; gångpostens uppfinnare och utöfvare i Stockholm, kommissarien *Mallén*, afled der 3 Febr., 80 år; f. bondeståndstalmannen *Ola Svenson* i Heinge, åt hvilken baron C. A. von Nolcken dedicerade sin skrift "Läsning för Allmogen", emedan Svensons bild under utarbetandet stått framför N. "såsom det vackraste exempel på en ädel, klok, upplyst och flärdfri bonde"; lagmannen öfver Westgötha-Dahls och Bohus Läns Lagsaga, magistern och juris candidaten Peter *Holmertz*, på Örmanäs i Halland, 20 Febr., 73 år; brukspatronen Carl Henrik *Wegelin*, mördad i sitt hem uti Stockholm den 28 Febr., efter en påtagligen lång och förtviflad strid, af en person som aldrig blef juridiskt upptäckt; f. adjutanten hos konung Carl Johan, kabinettskammarherren, öfversten, frih. *C. U. Koskull*, i Stockholm, på årsdagen af Carl Johans död, 8 Mars, 71 år; lagmannen, häradshöfdingen *G. B. Richert*, 7 Mars, i Sköfde, 73 år (efter att hafva innehaft Wadsbo härads domsaga i närmare 40 år), son af lagmannen Johan Richert och yngre bror till expeditionssekreteraren Johan

Gabriel; svensken Roloff Abraham *Zeederberg,* på Cap, 7 Januari, 91 år, efterlemnande en förmögenhet af en half million pund sterling; en af veteranerna bland Sveriges lagkarlar, häradshöfdingen i norra och södra Wedbo, lagmannen *L. Löwenadler*, i Jönköping, 12 Mars, 80 år.

F. tulldistriktschefen i södra distriktet, sedermera landshöfdingen i Gefleborgs län, *L. A. Prytz*, 28 Mars, i Stockholm, 71 år; f. kaptenlöjtnanten vid K. M:ts flotta, den utmärkte inspektören öfver Rikets navigationsskolor, föreståndaren för Stockholms navigationsskola, författaren af bland annat ett verk öfver Lappland, *C. A. Pettersson,* 23 Juni, i Stockholm, 45 år; f. generaladjutanten, postinspektören i Malmö, *J. E. af Wetterstedt*, 25 Juni, i Malmö, 79 år; en af Sveriges äldste och på sin tid mest utmärkta jurister, hofrättsrådet (sedan 1830) i Götha Hofrätt, *J. H. Collin,* 26 Juni, i Jönköping, 89 år; efter nitisk och utmärkt framgångsrik verksamhet öfverintendenten, bergmästaren *Franz v. Scheele*, 20 Juli, i Filipstad, 68 år; landshöfdingen i Stora Kopparbergs län, magister *Olof af Geijerstam,* 20 Oct., i Fahlun, 63 år; kontrasten till gamla krigares knarrighet och kommandolystnad, "den siste Björneborgaren" af 1808—9 årens officerscorps, slutligen öfverjägmästaren *A. F. Granfelt*, afsomnade mot jultiden i Ryttyla af Jawakkala socken i Finland, nära 84 år gammal.

Seniorn bland de förenade rikenas konsulatcorps, och som mer än ett halft århundrade representerat svenska handelns interessen i Petersburg, der han ock anlagt ett handelshus hvilket förvärfvat anseende såsom ett af dess mest redbara och solida, generalkonsuln, storkorskommendören af Wasaorden och nordstjernekommendören *Gustaf Sterky*, afled i S:t Petersburg i början af April vid 80 års ålder, efterlemnande en högst betydlig förmögenhet. Riksdagsmannen af borgareståndet, garfvaren i Stockholm, fabrikören *P. H. Hesselgren,* i långa år handtverksföreningens fullmäktiges ordförande, 6 Mars, i hufvudstaden, knappt 50 år; svenske och norske generalkonsuln i Barcelona, *Westzynthius*, som

förestått och innehaft detta konsulat alltsedan 1817, afsomnade ock der, 23 Juli, 74 år; en af hufvudstadens äldre borgare, större husegare och störste minuthandlare, *L. J. Warodell*, i Stockholm, 22 Oct., 67 år: han testamenterade, bland annat, det stora Bergstrahlska huset vid Riddarhustorget till borgerskapets bemedlingskommission, under vissa långsträckta vilkor, för att dels ombygga husets flyglar till ett prydligt hotel för resande, dels sluteligen till $^3/_5$ användas för den af honom stiftade pensionsfond för fattiga borgare, deras enkor och barn, och till $^2/_5$ åt arbets- och fattigbostäder i hufvudstaden; grosshandlaren *G. D. Wilcke,* som i samma månad afled i Stockholm 87 år gammal, var den siste qvarlefvande af hufvudstadens riksdagsmän i Örebro 1810, då prins Ponte-Corvo valdes till Sveriges thronföljare (Mina Samtida VIII: 29).

Flera riksdagsprostar lemnade det jordiska under loppet af detta år: domprosten Widebeck, prostarne Lignell, Tellbom, Berlin, biskopen Millén i Carlstads stift; domprosten *Josef Wallin* i Skara (11 Nov.), 77 år, förut i långa tider kyrkoherde uti Claræ församling af hufvudstaden och vice præses i Stockholms consistorium. Den 11 Oct. afsomnade i Helsingborg vid 60 år den af rheumatisk förlamning länge lidande, men dock outtröttlige skriftställaren Paul Gabriel *Ahnfelt,* prost i Farhult. Han hade utgifvit en mängd theologiska skrifter t. ex. "Om den Straussiskt-kritiska ståndpunktens förhållande till tidehvarfvets kristliga medvetande", "Statskyrka och frikyrka", öfversättning af Schwartz' "Den nyare theologiens historia", äfvensom "Studentminnen" m. m. Den äldste bland hufvudstadens skollärare, anställd vid allmänna barnskolan, wasariddaren magistern *C. O. Fineman*, som med synnerlig pietet och rastlös uppoffring egnat sig i nära 40 år åt detta lika mödosamma som anspråkslösa kall, afsomnade 29 Juli, 71 år gammal, men hans minne lefver i välsignelse. En annan energisk pædagog, men i det hårdare maneret, och som i långa år trattade studentexamenspensum i förhoppningsfulla ungdomars tomma hjernor, den burleske magistern *J. J. Svartengren*, son af den bekante bondeståndsledamoten af

samma namn, afled på sin gård Ärna vid Upsala, 30 Nov., 54 år gammal.

"Artisten" *Wilhelm Wohlfahrt,* ett brustet fastän mångsidigt geni, bellettrist, konstkännare, målare, konsthistoriker, humanist, satiriker och temligen excentrisk, afled, vän utaf "humbug", just den 1 April, vid något mera än 50 års ålder. F. professoren vid Fria konsternas akademi *P. Krafft,* elev af David, sjelf porträttmålare och äfven känd för större historiska compositioner, afled i Stockholm, 11 Dec., 87 år.

En af de allrasiste qvarlefvande bland dem, som i ungdomen fostrats vid Gustaf III:s hof, kammarherren *Adam Bruce,* fader till tolf barn, alla erhållna i det sextioåriga äktenskapet med Fr. Ch. Wijnblad, och svärfader till ryske ministern i London, baron v. Brunnow, afled i Stockholm 12 Juni, nära 92 år gammal. Öfverceremonimästaren grefve Ulrik Wilhelm *Gyldenstolpe,* 9 Augusti, genom vådlig händelse, 55 år; f. protokollssekreteraren grefve *C. A. D. Gyllenborg,* den siste af detta namn, son af presidenten grefve Carl Johan Gyllenborg och Marg. af Sandeberg, utslocknade på sin egendom Ulfhäll (Olivehäll) vid Strengnäs, 8 Oct., 76 år: han hade genom ett mindre vanligt testamente förordnat att endera af 4 uppgifna personer skulle få rättighet att mot 150,000 rdr *utan* inventarier (hvilkas värde testamentsexekutörerna skulle bestämma) till sig lösa den betydliga egendomen, och donerat köpesumman jemte öfriga boets tillgångar (med undantag af några särskilta legater till tjenare och slägtingar) till tvenne pensionsfonder, en under riddarhusdirectionen för enkor och faderlösa 19,500 rdr, den andra under Strengnäs domkapitel till nödlidande inom Strengnäs pastorat 16,500, samt till Serafimerlazarettet 15,000, Institutet för blinda och döfstumma 15,000, Svenska missionssällskapet 15,000, De nödlidandes vänner i Stockholm 7,500, Strandbergska inrättningen för pauvres honteux 7,500, Diakonissinrättningen 7,500, Sällskapet Pro Patria 7,500. Om de fyra icke skulle kunna träffa öfverenskommelse sinsemellan, skulle löserätten utrönas genom lottning (lotten tillföll Grefve Henning Hamilton).

Den 11 Juni afsomnade efter ett längre lidande f. generallöjtnanten och ministern vid ryska hofvet (1820—45) friherre *Nils Fredrik Palmstjerna* (Mina Samtida VIII: 130), hvilken efter sitt återkallande från denna ställning icke ville bo inom Sverige, utan bosatte sig i Hamburg, som också blef hans dödsort. Han uppnådde 75 års ålder. Alltsedan 1856, då förf. äfvenledes i sistnämnda stad tog sin boning, omfattade han mig med synnerlig vänskap och hedrade mig med ett nästan dagligt umgänge. Han var en man af stark, redbar och upphöjd karakter, fast i grundsatser, hvilka i politiken fasthöllo vid den conservativa åsigten. Aktad äfven af motståndare, ovanligt språkkännare, nitisk, samvetsgrann och ytterst ordentlig embetsman, högt ansedd diplomat, sträng i fordringar på andra men strängast emot sig sjelf, orolig för det öde som han emotsåg för det s. k. nya, Oscarianska Sverige, grämde han sig öfver planerna på hösten 1862 till framläggande å konungens vägnar af 1863 års representationsförslag så djupt och bittert, att derigenom påskyndades, om ej framkallades, den magkräfta som slutade hans lif. Huru högt värderad han var af ryska kejserliga familjen hade jag många tillfällen att iakttaga: aldrig kom någon af den familjen till Hamburg, utan att P. efterskickades, äfven om ingen annan, ens af statens styresmän, fick företräde, och alltid skulle han då med de höge resande dela deras måltider. Utgafs i Ryssland någon större och dyrbarare medalj, blef vanligen exemplar deraf skickadt till honom directe på kejsarens befallning. Hans stoft hvilar, enligt hans egen önskan, på den lilla en kort half mil ifrån Hamburg belägna Holsteinska köpingen Wandsbecks täcka kyrkogård.

Från året 1864 erinra vi oss bland de bortgångne: uppfinnaren af underhafstelegrafen och nedläggaren af den första mellan England och Frankrike, *John Brett;* danske f. d. finans- och geheimestatsministern sedan 1831, grefve A. W. *Moltke*-Bregentved, premierminister både i Mars- och November-ministèrerna 1848; konungen af Bayern, *Maximilian II*, född 1811, konung vid fadrens thronafsägelse 21 Mars 1848

(Mina Samtida III: 55, 56), afled 10 Mars efter blott tvenne dagars sjukdom; stundom i spetsen för portugisiska statens styrelse, stundom landsflyktig, alltid liberal, såg man såsom sändebud i Turin, Madrid och London alltifrån 1803 till 1814, såsom Portugals fullmäktig i Wien 1815, såsom ambassadör i Paris 1823, såsom utrikes minister i Lissabon och egentlig författare af Portugals konstitution, såsom president för regeringen i Terceira 1832 och såsom president i den unga drottningen Maria da Glorias kabinett 1834 markisen af Sauza Holstein, *hertig af Palmella*, hvilken, född 1786, nu på våren 1864 afled; franska senatorn, markisen de Castelbajac, f. d. pair af Frankrike samt ambassadeur i Ryssland, afled vid samma tid; compositeuren och orkesteranföraren par excellence *Giacomo Meyerbeer* (född i Berlin såsom Jacob Meyer Beer 1794) afled i Paris 2 Maj; franske marskalken *Pelissier* den 22 i samma månad; den amerikanske begåfvade romanförfattaren Nathanael Hawthorne fanns den 19 Maj af f. presidenten general Franklin Pierce död i sin säng; en af hjeltarne från pohlska upproret 1830, generalen *Dembinski*, 1848 en kort tid chef för samtliga ungerska insurrectionsarméen, dog i Paris 13 Juni; irländaren *Smith O'Brien*, som från sitt 23 år satt i engelska parlamentet (1835—1849), men för "högförräderi" uteslöts derifrån såsom agitator och i viss mån anförare för irländska insurrectionen samt, eftersträfvande presidentskapet i den då tillämnade irländska republiken, dömd att hängas, benådad till lifstidsdeportation, efter åtta år åter hemsläppt, afled 18 Juni i sitt stilla hem uti Bangor i Wales, 61 år gammal; konung *Wilhelm af Württemberg*, född 1781, konung från 1816, afled på slottet Rosenstein 25 Juni på morgonen; den ursprunglige stiftaren af det Nordiske Oldskriftselskab, juris doctorn, professoren Carl Christian *Rafn*, hvars förnämsta arbete var Antiqvitates Americanæ, afled i Köpenhamn 20 Oct.; den utmärkte engelske nationalekonomen, professorn i denna vetenskap vid universitetet i London, *Mac Culloch*, 11 Nov.; den lika utmärkte f. directorn för astronomiska observatoriet i Pulkowa, geheimerådet *Fr. Georg Wilh.*

Struve, ledamot äfven af svenska vetenskapsakademien, afled i Petersburg 23 Nov. Voltaires hjerta, som 1778, då Voltaire dog, tagits i förvar af hans vän markisen af Villette, blef vid årets slut (1864), af en dennes arfving Leon Duval, i ett kärl af guld och en konserverande kemisk blandning, högtidligen öfverlemnadt till bibliotheket i Paris.

Bland aflidne svenskar detta året minnas vi: expeditionssekreteraren, häradshöfdingen, kommendören *Johan Gabriel Richert,* känd såsom skarpsinnig praktisk jurist, utmärkt för lysande hufvud, förvånande minne, vidsträckta kunskaper, otrolig beläsenhet, jemnaste lynne, ypperlig stil, högst "liberal" politik, ifrig eftersträfvare af nationalrepresentationens ombildning hvartill han jemte Anckarsvärd redan 1830 uppgjorde förslag, och till hvilken ombildnings befrämjande han längre fram skref det beryktade "Trufve-brefvet", i hvilket han ville att Ståndens oduglighet skulle så i tid och otid inpreglas, att svenskarne slutligen "icke skulle veta hvarifrån de fått en så bestämd öfvertygelse att den ej kan lida några motsägelser" (Mina Samtida II: 77). Han hedrades af ständerna med val till justitiæombudsman, det han icke emottog och en lifstidspension, som han emottog; af Aftonbladet med upphöjelsen 1840 till en af de tre "nationens män", af konung Oscar med kallelse till justitiestatsminister, den han afslog, föredragande att enskilt på denne konung utöfva ett starkt inflytande i sådane frågor som lika arfsrätten och representationsombildningen (Mina Samtida I: 214, 216, V: 32, 44 o. s. v.); deltog i lag-komitén 1814—33 och i lagberedningen 1844—53 samt afled i Götheborg 2 Jan. 1864 vid nära 80 år. Dåvarande justitiæstatsministern, frih. De Geer, skref genast till enkan på K. M:ts vägnar, att "fäderneslandet med honom förlorat en af sina ypperste män" och att hon skulle få uppbära hans rikspension oafkortad.

Upsala akademistats nestor, f. akademikamereraren, juris kand. John *Schenson,* i Upsala, 14 Jan., 80 år; författaren af "Stockholms stad i juridiskt, administrativt, statistiskt och borgerligt hänseende", titulär-kammarrättsrådet *P. R. Ferlin,*

i Stockholm, 15 Jan., 68 år; en af veteranerna från 1808—9 samt 1813—14 årens krig, belönad med assessorstitel för sitt välförhållande i slaget vid Bornhöft och från 1815 stadsläkare i Christinehamn, dr Pehr Reinhold *Haak*, 1 Febr., nära 81 år; borgmästaren i Helsingborg L. M. *Wejlander*, 22 Mars, 58 år; adjunkten vid Carolinska institutet dr *S. G. Troilius*, kort efter ankomsten till Melbourne dit han för sitt svåra bröstlidande afrest, till stor förlust för nämnda institut; jägarveteranen från pommerska och finska krigen, krigsfånge hos ryssarne, derefter svensk lifgrenadier, belägrare af Fredrikshall, chef för Wermlands jägare, af krigsvetenskapsakademien prisbelönt författare till tvenne band jägare- och tiraljör-reglemente, var öfversten *M. A. Blüm* vid sitt frånfälle 11 Maj vid 79 år postinspektor i Linköping; kommendören vid flottan A. C. *Bruncrona*, i Stockholm, 22 Maj, 80 år; f. chefen för konung Oscar I:s hofförvaltning, f. statskommissarien Per Gustaf *Welin*, förste hofintendent, kommendör af Wasa, Olaf och Dannebrog, afled å sin egendom Gustafsvik i Södermanland, 24 Maj, 77 år; i många riktningar lyftare af det kommunala lifvet i sin ort, främjare och vårdare i sällsynt grad af sparbanker och sockenbibliotheker, fornforskare och samlare, bildade f. lagmannen, kommendören frih. Fr. Jac. *Funck* i sin höga ålderdom ett musæum att införlifvas med Norrköpings elementarläroverks samlingar och hade, när han 29 Sept. afled på sin sätesgård Almstad, lefvat mer än 86 år; metriske öfversättaren af amerikanaren Longfellows episkt-lyriska poem: "Hiavatha", f. expeditionssekreteraren A. G. *Westberg*, vid Stockholm, 19 Dec., 74 år.

Synnerligen förtjent om fäderneslandets industri genom sin tekno-kemiska verksamhet och tillgodogörandet af landets naturprodukter, såväl genom industriella anläggningar som genom författarskap, ihågkommes länge f. salpetersjuderidirektören assessoren m. m. Carl Fr. *Plagemann*, som afled i Stockholm 3 Jan.; kongl. sekreteraren, "grosshandlaren" och f. ledamoten af borgareståndet (Mina Samtida IX: 224, o. ff.) Gustaf *Lallerstedt*, en af tidningen Bores stiftare och tidnin-

gen Aftonbladets delegare, stor vän af sin borgare-rätt i Wadstena på grund af hvilken han blef riksdagsman, af utländsk politik i hvilken han från riksdagsbänken interpellerade utrikesministern, af statsekonomien i hvilken han öfversatte C. Cocquelins arbete "Du Crédit et des Banques", af sin arfslott efter fadren, Stafsund, stort nog att äfven kunna gälla för arf-slott, af Paris der han vistades under en längre period af det s. k. Krimkriget, af Italien med hvars utmärktare män han blef bekant och hvars talan han sedan på svenska riksdagar förde, af latin och jernvägar, af skön konst och skönt tal — han var ganska elegant talare — afled hastigt i Stockholm den 4 Febr. Fjorton dagar derefter skref man till mig: "L. hade fått löfte af alla vederbörande att blifva generalkonsul i Rio Janeiro (ej chargé d'affaires) med vilkor att hans affärer först skulle regleras. Detta var så godt som skedt, då döden gjorde slut på alltsammans. I Götheborg lärer insamlats öfver 70,000 rdr till detta ändamål; i Stockholm fick man blott ihop en jemförelsevis mindre summa". En af hufvudstadens äldre mest aktade medlemmar, bruksegaren kommendören E. A. *Zethelius,* afsomnade der 7 Mars, 83 år; riksdagsmannen fabrikören *Lindeström*, 16 Maj, i Stockholm, 53 år; ledamot af landtbruksakademien, rastlöst ifrig skriftställare i landtbruksfacket, en tid egare af Nyqvarns egendom och en bland anläggarne af dess pappersbruk, fick brukspatronen J. Th. *Bergelin* erfara att äfven den utmärkt kunskapsrike landtbrukaren icke alltid skördar frukter som motsvara den theoretiska insigten, och var ändå, när han den 21 Juli vid endast 42 år afled, sysselsatt med grundläggning af en vetenskaplig undervisningsanstalt i landtbruket; i sina kraftfulla år mönster af insigtsfull och arbetsam landtman, vaksam och upplyst vårdare af kommunala och andra honom anförtrodda uppdrag, var *Måns Persson i Åhlstorp* (Landskronatrakten) under en lång följd af år en af de skickligaste läkare af benbrott och andra yttre åkommor, samt afled på hösten 1864 vid hög ålder. En af de äldsta och mest kända svenska tjenstemän på utländsk ort, postkontrollören i Ham-

burg G. Chr. H. *Dornbusch*, min närmaste man, hvilken flera gånger förestått tjenstgöringen och, under ministerresidenternas postkommissarietid, förvaltat hela kontoret, af alla svenska resande ihågkommen för sin framstående plats ibland alla som varit "trogna i det lilla", trofast, flitig, hjertlig, oförtröttad och förnöjsam vid sin ringa lott, 12 Oct., i Hamburg, 60 år. Natten till julaftonen afsomnade i Nora den flitige och lycklige affärsmannen, verksamme kommunalmannen, nitiske arbetaren för och styresmannen öfver Nora-Ervalla-jernvägen, riksdagsmannen för Nora bergslag 1834—58, och stundom ledamot af de allraförnämste riksdagsutskotten, brukspatronen och riddaren *Anders Wedberg,* Thore Petrés liberale kamrat (Mina Samtida VIII: 193), 69 år gammal.

En af hufvudredaktörerne för litteraturbladet "Studier, Kritiker och Notiser", snillrik öfversättare af Shakespeare, oförtruten och skarpsinnig deltagare i Svenska Akademiens ordboksarbete, var professoren i nordiska språken vid Lunds universitet, en af de aderton uti nämnda Akademi, *Carl August Hagberg* såsom universitetslärare en af den studerande ungdomens förklarade gunstlingar och bittert saknad då han den 8 Jan., vid endast 53 års ålder, i Lund afled; rector emeritus, jubelmagistern *Jonas Svedbom,* som nära ett halft århundrade sjelf varit en utmärkt skollärare (fader till den förut aflidne andre rektorn P. E. Svedbom, hvilken dog såsom Aftonbladsutgifvare), afsomnade i Hernösand 6 Jan., mer än 85 år gammal; utgifvaren af "Urkunder upplysande Finlands öden", "Nya källor till Finlands medeltidshistoria" m. fl., född i Åbo, student och promoverad magister i Upsala, docent uti historien och bibliotheksamanuens i Helsingfors, arkivforskare och bokmal i Danmark och Tyskland, afled 5 Jan. efter långvarigt aftynande och med grumlad blick *J. E. Aug. Grönblad* i Jyväskylä vid endast 49 år; stiftaren af pædagogiska föreningen i hufvudstaden, och som mycket gagnat genom sina bidrag till diskussionen af läroverksfrågan, lectorn vid Stockholms gymnasium *J. I. Elfving,* afled 31 Jan., 65 år; en annan bland lektorerna vid bemälta gymnasium, äldst

bland alla, så stor vän af de klassiska språken, ehuru han icke i dem utan i historia och geografi föreläste, att han i utgifven skrift påyrkade att de skulle tidigt läras och läggas till grund för all språkbildning, mag. *J. L. Asping,* afled 12 Febr., 61 år; den barnlöse barnavännen, uppfostraren af sex fosterbarn och understödjaren af ännu många flera, kyrkoherden i Rölanda, kontraktsprosten *Johan Norbäck;* författaren af "Hallands historia och beskrifning", "Bidrag till Svenska kyrkans och Riksdagarnes historia", Lundastudent 1793, lifdrabant 1796—98, löjtnant 1799, prest och tjenstgörande hofpredikant 1801, prost i Grimethon 1812, riksdagsman af presteståndet 1823—44, professorn theol. dr *S. P. Bexell,* afliden 5 Maj, $88^1/_2$ år gammal, såsom sitt stifts senior, efter att i 52 år hafva varit kyrkoherde, i 47 kontraktsprost, var en reslig och hurtig gestalt, men under sina sista riksdagar föga road af riksdagsbestyren, så att han vanligen lemnade plenisalen, när något betänkande föredrogs ifrån det utskott, i hvilket han för tillfället var ledamot; en af Pestalozziska vexelundervisningsskolsystemets verksammaste befrämjare i norden, ledamot af svenska direktionen för detta systems utbredande, äfvensom för norska kommissionen i samma syftning samt anläggare (enligt uppdrag af kronprinsen Oscar 1825) af en sådan skola i Christiania, öfversättare från isländskan af Sturlesons Edda och Skalder, *A. J. Cnattingius,* afled såsom kontraktsprost, kyrkoherde i Kettilstad, efter vidsträckt litterär och riksdagsmannaverksamhet, 13 Maj, 72 år; torparesonen, den skarpsinnige och frimodige kämpen för religiös forskningsfrihet, författaren af "Grunddragen af christliga sedoläran", "Granskning af den evangelisk-lutherska trosbekännelsen", "Menskliga utvecklingens historia" m. fl. *Nils Ignell,* som för denna sin verksamhet ställdes under åtal och aldrig blef mera än komminister i Catharinæ församling i hufvudstaden, afled der 3 Juni, 58 år (Mina Samtida I: 150, II: 11, VI: 55): vid Sveriges sista ståndsriksdag blef en pension af 400 rdr beviljad åt hans enka; en af Norges största vetenskapsmän, stiftaren af den norska historiska skolan, för-

attaren af bland annat "Den Norske Kirkes Historie under katholicismen", f. d. hist. professorn vid Christiania universitet *Jac. Rud. Kejser* afled der 8 Oct., 61 år; förste införaren i södra Sverige af daguerreotypien, en af Sveriges förnämsta djurtecknare näst v. Wrigt, tecknaren af figurerna till "Illuminerad Skand. Fauna", "Skandinaviens däggdjur och foglar", stentryckaren och akademi-ritmästaren i Lund *M. P. Körner,* afled der kort derpå, 55 år; theol. licentiaten och doctorn, kyrkoherden efter hvartannat i Westerås stifts största pastorater: Romfartuna, Stora Skedvi, domprosteriet och Leksand, riksdagsmannen från 1828, 34, 40 och 44, dr *Gabriel Hwasser* i Leksands prestgård, den 2 Nov., 76 år.

Den fattige klockaren i Lunds stift, den tjusande skalden och tonsättaren "ur svenska hjertans djup" *Otto Lindblad*, afsomnade 26 Januari uti sin undangömda vrå, men Lunds studenter uppsökte henne för att sjunga vid grafven:

Han slutat har... Det var så hård en strid
att lifvets solsken bleknade dervid,
och sorgen tog uti hans barm sin boning
och hjertat tiggde fåfängt om förskoning...
O, hur hans hjertas språk i toner ljöd...
hur hvarje skiftning uti hjertats verld,
hur saknad, längtan, fröjd och minnets plåga
och hoppets ljusa blick och kärleks låga
och sorgens suckan — utaf tårar närd —
blef lefvande med sångens lif, hur allt
fick form och färg och skönhetens gestalt.
Då tjustes stad och land; den sången tog
vårt hjerta med på färden, der den drog
af toner buren ikring Sveas dalar.
Inunder hyddans halm, i praktens salar
den hördes klinga lika underbart —;

och i många praktens salar firades efter sin död den fattige sångaren vid minnesfester, egnade på samma sång åt hans egen ära och hans efterlefvandes nödtorft. Vagnmakaregesällen, porträtt-, eld- och marinmålaren Simeon *Marcus Larson*, en lika obändigt kraftig och verksam som genialisk natur, afled 25 Januari i London i sina halfva dagar vid 39

år och begrofs å svenska församlingens begrafningsplats Woking Cimetery. Han var ledamot af svenska Fria konsternas akademi, medaljör "Memoriæ pignus", Wasariddare och kongl. hofmålare; hans otaliga taflor äro spridda kring hela norra Europa. Läraren vid sistnämnda akademi, hof- och landskapsmålaren, konduktören vid kongl. musæum P. G. *von Heideken,* afsomnade i Stockholm 21 Febr., 83 år; den berömda systern till de celebra Munck-af-Rosenschöldarne, enkeprofessorskan B. C. *Lidbeck,* en ovanlig qvinna, med utomordentligt skön och omfångsrik sångröst, den hon dock icke ville underkasta någon egentlig skola; hyllad af madame Catalani som omfamnande kallade henne näktergal och ville locka henne att sjunga äfven för utlandet, men fick till svar: "jag skall lefva och dö i Sverige, ett besök i söderna skulle sannolikt förleda mig att icke mera återvända till norden; dagrar locka mig ej och den saknar icke guld, som aldrig guld har egt" — afled i Stockholm i början af Mars; *Pierre Delands enka,* den framstående skådespelerskan Hedv. Lovisa Charlotta Deland, född de Broen, i Stockholm, 28 Maj, 57 år; den råbarkade energiens representant inom theaterverlden, kulissernas tyrann, machinisternas fasa och aktörernas fångvaktare, alla nyare theaterstyrelsers högra hand, sannskyldige faiseur och dobbsko, den rastlöse och tillräcklige, nästan omistlige, suffléren, regisseuren, intendenten, allt i allom vid kongl. operan *Wilhelm Kjellberg,* lemnade för alltid både kulisser och foyer 27 Mars, 54 år; en af hufvudstadens största bokförläggare, som småningom dervid urartade till en genom oegennyttigt mæcenatskap sig sjelf förderfvande menniskovän, gick med "grosshandlaren" *Simon Magnus* förlorad för litteratörerna, då han mot slutet af September der afled, 69 år; förste violinisten i hofkapellet, förste konsertmästaren, musikdirektören, professoren och riddaren *Andreas Randel,* kompositör af oräkneliga konserter, fantasier, qvartetter både för violin och för mansröster, romanser, den i Pariserconservatoiren på kronprinsen Oscars bekostnad bildade musikern, som i tredubbel egenskap af kompositör, virtuos och lärare mer än 40 år rastlöst verkat,

afled i Stockholm 27 Oct., 58 år; skyddsengeln för de orkeslösa, sjuka eller eljest lidande fattiga inom hufvudstaden, dem hon i deras usla kyffen sjelf besökte med tröst och hjelp ur egna och andras tillgångar, kommerserådsdottern *Lotten Wennberg,* hedrad med guldmedalj af åttonde storleken för berömliga gerningar, men ännu mer genom den hyllning Sveriges drottning henne egnade (Mina Samtida XI: 117, 118), 4 Nov., icke fullt 50 år; boktryckerikonstens "Trätälja" i vårt land, som flyttade från stad till stad, der intet boktryckeri fanns, — för att der sätta ett sådant med tidning i gång och sedan, lemnande allt åt yngre krafter, sjelf draga vidare — boktryckaren Pehr Elias *Norman,* som på detta sätt utplanterat tolf tidningar innan han i Augusti, 71 år gammal, kom för alltid till ro.

Löjtnanterna vid Andra lifgardet J. G. C. Bergenstråhle och vid Westgötha regemente Carl Ericson hade begge med utmärkelse under Bazaine gjort kriget i Mexico, och mot nyåret 1864, sedan de tagit afsked derifrån och i diligence den 1 Jan. lemnat Qveretaro, anföllos de på aftonen af ett guerillaband, som på stället dödade *Bergenstråhle* och lemnade såsom död på platsen samt plundrad in på bara kroppen Ericson, blödande ur 9 sår. Den förre begrofs vid Rio Sarco; den sednare, upptagen och vårdad af fransmän, kunde redan den 6 Januari skrifva till hemlandet om olyckan och hemkom frisk fram på försommaren. Bergenstråhle bar vid 27 års ålder redan hederslegionen, franska medaljen för stormningen af Puebla och spansk medalj för fälttåget i Marocco. Hans gamle 76-årige fader f. landshöfdingen, generaladjutanten frih. Cl. G. *Bergenstråhle* (förr Rudman) räddades från smärtan, af förlusten utaf denne sin ende son, genom döden, som afhemtade honom sjelf i Stockholm den 31 i samma månad, innan sorgebudet hann dit. F. Chefen för Nerikes regemente frih. Carl Jacobson *Cederström,* hvilken i unga dagar utmärkte sig vid Stralsund 1807, var med i arméen vid norska gränsen 1808—9 och åtföljde Adlersparres revolutionsmarsch till Stockholm, samt deltog i tyska kriget 1814, afled 9 Mars

i Örebro, 75 år; f. öfverståthållaren 1848—62, generalmajoren och serafimerriddaren grefve *Jacob Essen Hamilton* afled i Paris 3 Maj, 66 år: f. öfverbefälhafvaren för svensk-norska occupationscorpsen i Slesvig 1849—50, f. generalbefälhafvaren i tredje militärdistriktet, generallöjtnanten, storkorskommendören af Svärds-, Olafs- och Dannebrogsorden, Otto August *Malmborg*, på Woxnäs i Wermland 21 Maj, 68 år; en af rikets herrar, riksmarskalken, f. d. statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, generallöjtnanten, serafimerriddaren grefve Ad. Fr. Nils *Gyldenstolpe* i Stockholm, 26 Maj, 65 år; seniorn bland svenska arméens veteraner, kavalleristen utan like, majoren Boltenstern, några dagar tidigare, i Engelholm, 95 år; f. statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet, amiralen frih. C. A. B. *Gyllengranat*, i Paris, 22 Maj, 76 år; Jorsalafararen, f. chefen för skånska hussarerna, öfversten Peter *Sjökrona*, en man af sällsynt energi och ekonomisk duglighet, och som på 1840-talet genomrest största delen af Europa och norra Afrika, Palæstina och der besökt Christi graf, samt gjort en stor del af dessa resor till fots, på Stubbarp å Kullen, 4 Juni, 62 år; siste friherren Reuterholm (217), kammarherren C. A. E. *Reuterholm*, brorson till den bekante excellensen, i Juni; novell- och theaterförfattaren, generalstabsofficeraren majoren C. W. *Ouchterlony*, vid midsommarstiden i Stockholm, 69 år; f. majoren A. E. *Kalmberg* som i bataljen vid Idensalmi (Wirta bro 27 Oct. 1808) riktade den kanon, hvars skott dödade ryske generalen furst Dolgorucki, blef sedan krigsfånge och fördes till det inre af Ryssland, afled i Stockholm 21 Aug., 74 år; f. generalbefälhafvaren, generalmajoren Charles Emil *Rudbeck*, på Sollentunaholm, 1 Nov., 74 år; samt förre guvernören å Carlbergs krigsakademi, öfversten i generalstaben A. A. J. *Ammilon*, 10 Nov., å Berga i Södermanland, 69 år.

Bland högre civilembetsmän nämna vi för öfrigt allenast: justitiærådet A. F. *Gyllenhammar*, i Stockholm, 4 Mars, 61 år, samt en af rikets herrar, f. statsministern för utrikes ärenden frih. *Elias Lagerheim*, som varit kabinettssekreterare

1825—1831, öfverpostdirektör 1831—1836, envoyé vid danska hofvet 1836—1856, och genom sitt gifte svåger med grosshandlaren Schwan, 15 Sept., på sin egendom Nyqvarn, 73 år.

Under loppet af 1865 afsomnade i utlandet, bland andra märkligare personer: den 19 Jan. i Paris 56 år gammal den socialistiske skriftställaren *Proudhon,* mest bekant för sin verldsberyktade uppfinning att "egendom är stöld"; 28 Jan. förre franske utrikes ministern *de Thouvenel;* 10 Mars, 54 år, kejsar Napoleons föregifne halfbroder, grefve Flahaults son; hertigen *de Morny,* inrikes minister natten till 2 Dec. 1851 och en af de förnämste ledarne af statskuppen, 1854 president i corps legislative, 1856 ambassadeur vid ryske kejsarens kröning, och i följd af sitt stora inflytande på Napoleon kallad af engelsmän "en af de fem fingrarne på kejsarens hand" (de öfriga fyra voro: kejsaren sjelf, Persigny, S:t Arnaud och Mocquard); 2 April, 60 år, en af Frankrikes största vänner i engelska parlamentet, en af de märkvärdigaste män i sitt land, frihandelns apostel *Richard Cobden;* 4 April, 67 år, Catalanis och Malibrans medtäflerska, Grisis föregångerska, den ryktbara Italienska sångerskan Judith Pasta; 14 April Förenta Staternas president *Abraham Lincoln* dödskjuten af Wilkes Booth; 23 April, i Nizza, den unge, med danska prinsessan Dagmar förlofvade ryske storfursten thronföljaren *Nicolaus* Alexandrowitsch; 2 Juni i Erlangen, 80 år, den vidt bekante historieskrifvaren professoren *Karl von Raumer;* 14 Augusti, 71 år, konungens af Spanien fader, infanten *Fransisco de Paula,* hertig af Cadiz; i Augusti, i Dresden, en af grundläggarne utaf Augsburger Allgemeine Zeitung, delegare i den stora boktryckeri- och bokförlags-firman i Leipzig, hvars förnämsta förlag var ett verldsbekant konversationslexicon, *Friedrich Brockhaus;* 26 Augusti, 74 år, i Spandau, direktören för Berlins observatorium, den ryktbare astronomen Johan Frans *Encke,* efter hvilken "Enckes komet" fick sitt namn; i början af Sept. franske generalen *Lamoricière,* som spelade en så betydande rol i Paris efter Februarirevolutionen och var en af Napoleons ifrigaste motståndare; 16 Sept., i

Köpenhamn, 73 år, danske generalen *De Meza,* som i början af 1864 års krig hade öfverbefälet för danska arméen, och var för sin krigföring af de liberale så mycket klandrad; på årsdagen af slaget vid Leipzig, 18 Oct., i London, 81 år, statsmannen Henry John Temple, Viscount *Palmerston,* som i 50 år deltagit i engelska styrelsen. Han dog midt uti sin ärofulla verksamhet, begråten af alla, både vänner och motståndare. Förlitandet på Palmerston hade nästan blifvit ett ordspråk, och det är denna egenskap, som bragt hans namn i hvars mans mun. England skall aldrig få en vän, som kan mäta sig med den förlorade, och Napoleon III mistade i honom likaledes ett pålitligt stöd. Han begrofs i Westminster Abbey, mellan Pitt och Fox. Den 10 Dec., 75 år, afled i Brüssel en annan lika utmärkt som eftersökt statsman, seniorn bland Europas konungar, *Leopold I af Belgien,* ofta anlitad såsom skiljedomare för andra rikens internationella stridigheter, och en af de mest populära furstar, som beklädt en thron. Han var född hertig af Sachsen-Coburg Gotha, förmäld 1816 med Englands d. v. eventuela arftagerska, Georg IV:s dotter, blef enkling 1817 (genom hvilket dödsfall Victoria 1819 föddes till arfsrätten), omgift 1832 med en af Ludvig Filips döttrar, afslog anbudet om grekiska thronen, men antog den Belgiska 1831. Den 14 Dec. afled i Köpenhamn, 71 år, Örsteds efterträdare såsom direktör för polytekniska institutet, konferensrådet, mineralogie professorn J. G. *Forchhammer.*

Af utmärktare borgare bland våra landsmän finna vi på den sorgliga listan: hofapothekaren C. *Sprinchorn* i Stockholm vid nyåret, 50 år och, samma dag, i Carlskrona, riksdagsmannen vid sex riksdagar grosshandlaren C. W. *Palander;* mathematikern, öfveringeniören m. m. mag. Anders *Alreik,* som gaf hela sin betydliga förmögenhet till akademiska och skolstipendier, Gustavianska barnhuset i Norrköping och Svinestads sockens barnaundervisning, i Stockholm 21 Jan., 72 år; Carlstads representant i borgareståndet 1854 och 1857, handlanden F. L. *Nygren,* 19 Febr., i Carlstad, 52 år; svenske

handelsbokhållaren från Norrköping, O. P. *Österling*, som 1822 begifvit sig utrikes för att söka sin utkomst, slutade i Mars 1865 sin långa lefnad såsom kontorschef för det stora engelska handelshuset i Lima (af Peru) Alsop et C:o och konsularagent för Förenta Staterna, 75 år; f. generalkonsuln för Lübeck och Bremen, delegare i handelshuset Michaelson et C:o och Schebo jernbruk, Gottlieb *Michaelson*, som dessutom under 1857 års penningkris gjorde sig högt förtjent om den då upprättade garantiföreningen i Stockholm, 11 Aug., 70 år; Skaraborgs läns hushållningssällskaps långvarige och utmärkte ordförande, skolväsendets och isynnerhet folkskolans energiske befrämjare, f. kapitenen L. W. *Kylberg*, 1 Nov., i Wenersborg, 67 år; den mångårige ordföranden i Göteborgs fattigvårds, sparbanks, Willinska fattigfriskolas, pensionsanstalts för ålderstigna tjenstehjon styrelser, en af stiftarne utaf arbetarebostäderna, af räddningsinstitutet på Hisingön, och vice ordförande i allmänna folkskolestyrelsen, f. riksdagsmannen, handlanden *E. G. Lindström*, 29 Nov., i Götheborg, 73 år.

Af mera bekanta artister och konstnärer: den oöfverträffade, electriserande och snillrike dansmusikdirigenten, musikdirektören och kompositören *Anton Schnötzinger*, elev af Strauss och som alltsedan 1845 i hufvudstaden förtjusat alla dansande kretsar, 27 Febr. i Stockholm; samt hof- och historiemålaren, professoren i teckning vid målareakademien, Nils *Andersson*, i Waxholm 19 Juni, 48 år.

Af lärda och vetenskapsmän: öfverfältläkaren dr F. *Bågenholm*, liká gustavianskt belefvad verldsman som bildad vetenskapsman och djupsinnigt rådig läkare, uti Landskrona, i Jan., 71 år; den bekante utgifvaren och commentatorn af Codex Argenteus och öfversättningen af Matthei Evangelium, lectorn vid Upsala elementarläroverk, professoren i Gotiska (Mœsogöthiska) språket vid Upsala universitet, Anders *Uppström*, 21 Jan., i Upsala, 58 år; Skånes mest anlitade läkare, kirurgen, professorn dr A. S. *Bruzelius*, i Lund, 28 Jan., 66 år; polyhistorn i vetenskap, religion och konst, professorn i

civilrätt, mag. F. G. G. *Schrewelius*, i Lund, 28 Mars, 66 år; mathematikern och skandinaviske språkforskaren, den utmärkte författaren i sistnämnda discipliner, rector emeritus vid tyska national-lyceum i Stockholm, professorn och magistern U. W. *Dieterich*, 19 Maj, i Stockholm, 62 år; "Angelicas skald", en af de mest smickrade, och dock ingen originell skald i ordets fullaste bemärkelse, med en varm känsla, som dock satt långt inne, men en icke fullkomlig harmoni, ordenshistoriografen, e. o. professoren i esthetik samt litteratur och konsthistoria, ledamoten af Svenska akademien *Bernhard Elis Malmström*, 21 Juni, i Upsala, af blodstörtning, vid endast 49 år. Den ovanlige och öfverlägset utrustade anden, väldigt genialiske improvisatören och predikanten, ordlekaren, qvickhetsmakaren, Shakespeare-öfversättaren, liberale riksdagsmannen om hvilken dock emellanåt sades att åhöraren när han slutat icke rätt visste hvilket talaren ville, theologiæ professoren, domprosten i Götheborg, biskopen i Lund sedan 1856, prokansleren, ledamoten af Svenska akademien, den storvexte, storhufvade, vindögde, oförskräckte dr *Johan Henrik Thomander*, i Lund, 9 Juli, 67 år, af sockersjuka. Det var han som vid ett samtal med konung Oscar I, när denne hotade att i ett visst eventuelt fall hellre afsäga sig thronen, helt ogeneradt klappade konungen på axeln, sägande: "Åh, ers Majestät, pastoratet är nog godt att ha"; och som när förf. i Lund lyckönskade honom till episcopatet, likaledes genmälte: "ja, pastoratet är godt", och som under sin sista sjukdom sade till en af de besökande: "hvem skulle tro att en biskop i Lund behöfde dö utaf hunger". — Banko- och Riksdagsfullmäktigen, f. ledamoten af kyrkohandbokskomitén (1852), öfversättaren af romaner af Bulwer, "Kristi person och verk" af Sartorius, m. m., författaren af "Hutterus Redivivus", texten till Hogarths karrikaturer af Lichtenberg, bearbetaren af Gerlachs förklaringar öfver Gamla och Nya Testamentets heliga skrifter m. fl., vicepræses i Stockholms stads konsistorium, hofpredikanten, kyrkoherden i Claræ församling, th. dr Thure *Wensioe*, hastigt 6 Oct. i Stockholm,

64 år; f. filosofie lektorn vid Stockholms gymnasium, professoren *Lars Magnus Enberg,* Svenska akademiens ombudsman och senior, sedan 41 år hennes ledamot, 20 Nov., i Stockholm, 78 år. På morgonen af årets sista dag "Hvardagslifvets" och "Hemmens" skildrarinna, den verldsbekanta författarinnan *Fredrika Bremer,* å sin egendom Årsta i Österhanninge socken af Stockholms län. Hon var född på Tuorla gård nära Åbo i Finnland 17 Aug. 1801. Att skildra hvad hon varit för sitt folk, för sitt lands qvinnor, för menskligheten i allmänhet, tillhör framtiden: det gäller då att räkna hvarje slag af ett hjerta, som klappade endast för menskligt väl och ve, hvarje tanke af en själ, som var till blott för att söka det rätta för sig och andra, hvarje pulsslag af en ande, som lefde af Guds kärlek. Sin sista julafton firade hon i kretsen af 30 fattiga barn ifrån sitt gods, gladde dem med gåfvor, till en del förfärdigade af hennes egen hand, förtäljde dem om julens betydelse och dansade med dem omkring julgranen. Nyårsaftonen öfvergick hon till en ändå ljusare verld (Se för öfrigt Mina Samtida IV: 161—163, VI: 218.)

Af publicister och politici bör nämnas: f. assessorn uti Svea Hofrätt, *Magnus Jacob Crusenstolpe,* som afled 18 Jan. i Stockholm, nära 70 år gammal. Begåfvad med en snillrik, genomträngande och skarpsinnig, om än sjelfsvåldig och orolig ande, angenäm personlighet, öfverlägsen skriftställareförmåga med tjusande språk, stod han i medlet af 1820-talet i så nära beröring och så hög ynnest hos konungen Carl Johan, att han trodde sig hafva den juridiska banan öppen ända fram till dess högsta ministerplats; kastade sig sedermera in på tidningsbanan i en konungsk tidning, understödd af Carl Johan, men såg sig snart öfvergifven i detta kostsamma företag och derigenom rof för ekonomisk ruin, hvarpå hämdlystnad grep honom. Nu blef hans politisk-romantiska skriftställeri en hetsig och våldsam opposition, eller undergräfnings-ansträngning emot nämnde konung och hela hans ätt, under masquen af Gustavianska sympathier. Lagförd, häktad och dömd till trenne års fästningsstraff å Waxholmen (1838—41), fram-

kallade han indirect de förut (Mina Samtida I: 91, 145, 152, 215) omtalade upploppen i Stockholm 1838, coalitionen 1839 och den bistra riksdagen 1840—1841, under hvilken konung Carl Johan fördes nära nog fram till abdication. Hans skriftställarebana öppnades 1821 med en novell och fortsattes 1828 med skriften "Politiska åsigter"; derpå följde "Skildringar ur det inre af Dagens Historia", "De närvarande", "Portfölj", "Historisk tafla öfver f. d. konung Gustaf IV Adolfs första lefnadsår", "Ställningar och Förhållanden behandlade i bref (månadsvis 1838—57), "Morianen", "Carl Johan och Svenskarne", "Huset Tessin", "Carl XIII". Han utgaf "Riksdagstidningen" tillhopa med Lars J. Hjerta 1828—30, tidningen "Fäderneslandet" (1830—33) och var äfven medarbetare i den några månader 1845 utgående tidningen "Dagen" tillsammans med Anders Lindeberg och Theodor Sandström. Men på våren 1855 vanns han af hofvet, och sedan blef hans penna mattare, kanske mest derföre att hon nästan var utskrifven. Hans hustru (född Palmstruch) följde honom, några veckor derefter, i grafven.

Den i detta arbete så många gånger omtalade mannen af 1809, Carl Johans ovän och verksamme motståndare, grefve *Carl Henrik Anckarsvärd* (af en ursprungligen franzysk, till Sverige under drottning Christinas tid inkommen, slägt Cauchois, som sedan försvenskade sitt namn till Cosswa och adlades till Anckarsvärd), född på Sveaborg 1782, afled i Stockholm 7 dagar *efter* Crusenstolpe, 25 Januari, och hans fru (född Bonde) följde honom efter tre månader i grafven. Den 2 Februari annonserades i tidningarne "Ett kors på grefve C. H. Anckarsvärds graf, efterlemnadt af M. J. Crusenstolpe, pris 90 öre", en skrift, den man således kunde kalla i dubbel hänsigt: "posthum". — F. landshöfdingen i Stockholm grefve Claes Fredrik *Horn,* hvars skaplynne inhemtas enklast af hans förfarande såsom utskottsordförande under förstärkta Statsutskotts-skandalen 1841 (Mina Samtida I: 99—101) och som i följd deraf blef föremål för gatuupplopp, afled i Stockholm 8 April, 74 år gammal. En af borgareståndets vid åtta

riksdagar (1840—1862) mest framstående oppositionsmedlemmar, borgmästaren i Westerås Gustaf Ferdinand *Ekholm*, dog i följd af slaganfall i Westerås 15 Maj, 61 år; en af våra skickligaste och lyckligaste sakförare, med mångahanda goda kunskaper, lifligt och logiskt framställningssätt och gerna hörd på riddarhuset, kanslidepartementschefen i Fångstyrelsen *R. Th. Cederschiöld,* afsomnade i Stockholm, 26 Maj, 57 år; författaren af "Bidrag till svenska lagstiftningens historia från slutet af 16:de århundradet till stadfästelsen af 1734 års lag", utgifvaren och förläggaren af den religiösa tidningen "Wäktaren", aktuarien i Riksarkivet, juris kandidaten frih. *J. A. Posse,* 5 Juni, i Stockholm, 50 år; och vi tillägga här en norrman, vid tre storthing president i odelsthinget, bankdirektören *Stabell*, hufvudredaktör af tidningen Morgenbladet (1831—57), död i Christiania 21 November, 58 år.

Af en ätt, hvars kända anor gå sju århundraden tillbaka, och bland hvilka man räknar femtio rikråder, härstammade "en äkta Carolin", öfverstelöjtnanten friherre *Ulf Carl Sparre*, hvilken såsom postinspektor i Wexiö der afsomnade den 30 Dec. 1864, vid 76 års ålder. För sin bravour under fälttåget i Tyskland 1813 erhöll han guldmedalj "för tapperhet i fält" och 1814 för den granatkula, som 7 Aug. genomgick vid inbrottet i Norge hans båda knän, svärdsorden. Under åren 1787—1818 kommenderad på örlogsfartyg i en tidrymd af tillsammans 118 månader, 1823—1843 ledamot i krigshofrätten och 1843—50 ledamot i förvaltningen af sjöärendena hade f. kommendören i K. M:ts flotta Christian *Jacob Blomstedt* uppnått mera än 85 år, då han 11 Jan. i Stockholm afled. Fideikommissarien till Runsa i Upland och Bosarp i Skåne, svärdsordensriddaren, kammarherren Theodor *Ankarcrona,* fader till 13 efterlefvande barn, afsomnade i Stockholm den 14 Jan., 70 år gammal; f. öfversten och chefen för Westgötha regemente, generalmajoren *Birger von Hall*, afsomnade å Flämslätt i Westergöthland, 1 Mars, 76 år; tvenne

bröder, kammarherrarne friherrarne Hermelin, afsomnade 10 Mars: den ene, fideikommissarie till Gripenberg och Mirbylund i Jönköpings län, en af Sveriges utmärktaste riksdagsmän och landtbrukare, *August Söderling Hermelin*, å Gripenberg, 71 år, och den andre, *Carl Samuel*, fideikommissarie till Noor i Upland, i Upsala, 74 år; begge efterlemnande söner, deraf flere utmärkta såsom skickliga landtbrukare. F. öfversten för Kalmar regemente (1816), chefen för första infanteribrigaden (1826), storkorskommendören af svärdsorden, generalmajoren friherre (1817) *Eric Georg Ulfsparre*, deltagare i finska kriget 1808 vid Siikajoki, Ny-Carleby, Lappo, Alavo, Ruona bro, Salmis och Oravais, samt i Tyskland, Holstein och Brabant (1813—14), doterad af Carl Johan med dominialbyn Schrow å ön Rügen, sedan egare af Westanå vid Eksjö, afled å Westanå 17 April, 89 år. Åren 1810—12 använd i Portugisisk tjenst och kommenderad till Brasilien för fältmätningar omkring Rio Janeiro, deltagare 1813—14 med Smålands dragoner i bataljerna vid Grossbeeren, Dennewitz och Leipzig samt belägringen af Maestricht, sedermera (1835) kommenderad ledamot i komitén för omarbetning af arméens tjenstgöringsreglemente, blef f. öfversten i arméen *Carl Printzensköld* i äldre år landtbrukare, hushållssällskapsordförande och bankdirektör, efterdömlig i redbarhet, flärdlöshet och gagnande verksamhet, och dog på sin sätesgård Tunarp i Östergöthland samma dag som Ulfsparre, 69 år. F. ryttmästaren, zoologen, mæcenaten, menniskovännen och välgöraren, stiftaren af Råby räddningsinstitut för vanvårdade gossebarn och af "Malin Gyllenkrooks (född Fock) vårdanstalt för fattiga flickor", ordföranden i direktionen för länslazarettet i Lund, storkorskommendören af Wasaorden, öfverstekammarjunkaren friherre *Axel Gustaf Gyllenkrook*, afsomnade såsom "välgörenhets-apostel" i Lund 17 Maj, 82 år; seniorn bland Sveriges officerare, f. öfverstelöjtnanten Claes August *Charpentier*, af finsk börd, deltagare i alla kampanjer af 1788—90 årens fälttåg och affärerna Ruskiala, Puumala och Pirtimäki, garnizonerad på Sveaborg 1799—1808 och vid fästningens

kapitulation 3 Maj gjord till rysk krigsfånge och afförd till Jaroslaw, sedermera deltagare 1813 i tyska fälttåget samt i Holstein, Brabant och Norrige, afled på Åby i Wexiötrakten 8 Juli, 93 år; honom föregick dagen förut i grafven den äldste svenske officeraren af öfverstelöjtnantsgraden, Carl Magnus *Lagercrantz* på Forstorp i Jönköpings län, äfven 93 år gammal; på Krapperup i Skåne afled 15 Juli, 76 år, kammarherren friherre *Nils Christoffer Gyllenstierna,* hvilken i slaget vid Leipzig såsom kornett, beordrad att från en höjd observera en anryckande fiendtlig kolonn och som derifrån rigtigt afgaf sin signal men qvarglömdes, satt der på hästen orubblig i kulregnet som en staty, tills Carl Johan fick se honom och gaf honom tapperhetsmedaljen i guld. Men han fick i äldre dagar ännu en annan utmärkelse: omdömet af Elias Fries: "Baron G. är en sann vetenskapsman, utmärktast såsom ichtyolog, och hvilken äfven riktat svenska Floran med flera vackra fynd". Generaladjutanten, slutligen postmästaren i Norrköping, Carl Stellan *Mörner* med en mer än 70-årig bana i statens tjenst, under hvilken han kommenderats 1805 till Tyskland och 1808—9 på Åland, deltagare i affärerna vid Säfvar och Ratan i Westerbotten samt 1814 i Norge, hade uppnått nära 85 lefnadsår då han 11 Augusti fick nedlägga vandringsstafven. Den 16 Augusti vid middagstiden blef adjutanten hos konungen, kaptenlöjtnanten vid flottan frih. C. O. L. *Rudbeck* vid 39 års ålder ögonblickligen dödad å Ladugårdsgärdet, straxt öster om kruthuset vid Källhagen, genom explosionen af en granat, vid profskjutning. En kanonierkorporal och en båtsman sårades så, att de måste afföras till lazarett. Rudbeck hade tjenstgjort vid franska flottan 1852—54, 1856 varit beordrad till Frankrike och England för att inhemta kännedom om artillerivapnets framsteg och sedan trefaldt decorerats.

Svenska envoyén vid hofvet i Berlin, storkorskommendören af nordstjerneorden, *Carl August Järta,* son af framlidne f. landshöfdingen Hans Järta, afled i Berlin 14 Januari efter 103 dagars kräfta i underlifvet, 54 år gammal. Han

hade der varit accrediterad sedan 1859, och Kreuz-Zeitung sade att han "väsendtligen bidragit dertill, att under tyska kriget mot Danmark 1864 det goda förhållandet mellan Preussen och Sverige icke blef störd". Sedan han på sotsängen muntligen förordnat att af hans qvarlåtenskap 20,000 rdr skulle till välgörande ändamål användas, på sätt hans broder, f. hofrättsrådet Fredrik Järta, för godt funne, blefvo i Mars 15,000 rdr öfverlemnade till Stockholms sjukhem och 5,000 till Serafimerlazarettet. En af tvillingstjernorna från Slitö på Gotland, härstammande utan tvifvel ifrån Gotlands Fåhrö, *Johan Fredrik Fåhræus*, generaltulldirektör, serafimerriddare, f. d. statsråd, hedersledamot af Landtbruks- och ledamot af Vetenskapsakademien, afled i Stockholm 6 Febr., 69 år, med det vitsord att han varit en af landets utmärktaste embetsmän, som skött de mest maktpåliggande och mödosamma bestyr, med kunskap, skicklighet, arbetsamhet och oväld af ovanlig beskaffenhet. De begge tvillingbröderna voro hvarann äfven till det yttre så lika, att när Olof Immanuel 1847 afträdde ur konseljen, och Johan Fredrik i samma session inträdde för att öfvertaga samma civildepartements portfölj kunde de närvarande knappast urskilja annat, än att den samme, hvilken nyss gått ut ur rummet, nu åter kom in genom samma dörr. Natten till 31 Dec. afled på sin egendom Nitsund, 74 år gammal, fordom förste adjutanten hos konung Carl Johan och generaladjutant för arméen, derefter norskt statsråd generallöjtnanten *Hans Glad Bloch*, som 1860 afgått ur statsrådet.

Från året 1866 skola vi icke upptaga i detta arbete något annat dödsfall än Svea Rikes Ständers, till hvilkas dödsbädd vi nu begifva oss.

XXIV.

Representationsfrågan.

Egenteliga ursprunget. — Richert och Anckarsvärd. — 1840 års försök. — Anckarsvärdska förslagets fall 1844. — Sandströmerska förslaget 1848, förkastadt 1850. — De Geerska förslaget 1863. — Centralkomitén 1865. — Reformmöten och adress-listor. — Opposition vid dessa möten. — Blanches' tal vid valmöte i Stockholm 12 Juli. — Antalet namnteckningar. — Barometer öfver tankegången på högre ort, antecknad i bref 1864—65. — Beröm åt kamrarnes sammansatta voteringar. — Deputationernas ändamål upptäckt.

Likasom äfven den största eld har sitt ursprung ur en ringa gnista, och stora katastrofer ej sällan en mycket obetydlig orsak, uträkna äfven de, som icke vilja tillerkänna representationsreformen af 1865 en statsmanna-orsak, att hon egenteligen måste tillskrifvas en "retsticka", skuren på Tysklands jord 52 år förut. De mena dermed det sätt, hvarpå kronprinsen Carl Johan år 1813, under fälttåget i Tyskland, bestraffade Carl Henrik Anckarsvärds impertinenta bref till denne sin högste befälhafvare, och hvilket straff bestod uti den felandes hemsändning till Sverige — så synnerligt påkostande för en man af ärelystnad och hög tanka om sig sjelf. När kriget var slutadt och kronprinsen återkommit till Sverige, började ett annat, oppositionens, krig vid våra riksdagar, under Anckarsvärds befäl. Ju kärare en sak var för Carl Johan, ju ifrigare anfölls den af oppositionen; just af och genom Anckarsvärd begyntes den första agitationen efter 1809 emot vårt gamla statsskick. Denna combination har sedan vunnit något stöd genom ellofte delen af B. von Schinkels historiska Minnen, hvarest (sid. 47) i sammanhang med berättelsen om Anckarsvärds oppositionella operationer vid 1823 års riksdag, uti en not berättas: "Anckarsvärd gjorde vid denna tid ett besök

"hos fältmarskalken grefve Fabian Wrede, som på sin sjuk-
"bädd oroades af den riktning, oppositionen tagit, och befa-
"rade sig komma att åter upplefva 1789 och 1793 års ohygg-
"ligheter. Han förehöll Anckarsvärd dennes hätska opposi-
"tion och frågade honom, hvarföre han ej hejdade denna
"bitterhet? "*Här ligger svaret*", genmälte A., läggande
"handen på sitt bröst; "*det sår, som blifvit mig tillfogadt,*
"*har blödt i 10 år och blöder ännu.*"

Anckarsvärd och J. G. Richert utgåfvo, med deras namn utsatta på titelbladet, i brochyrform ett gemensamt förslag till nytt representationssätt, i hvilket förslag tankarne voro den förres och pennan den sednares. Såsom "en af 1809 års män" var Anckarsvärd särdeles tjenlig till oppositionschef och uppbars högt af liberala blad och reformvänner. Vid 1840 års utskottsval fick hans parti öfverhanden, hans anhängare insattes i utskotten, han sjelf tog främsta platsen i konstitutionsutskottet och blef nu en mäktig man. För att ej tala om massan af "anmärkningar emot konungens rådgifvare", uppgaf detta utskott äfven ett förslag till ny riksdagsordning, som lemnade valrätt åt hvar och en som egde *fastighet värd tio riksdaler,* ehuru visserligen endast i bråktal af hel röst, men hvarigenom likväl alla backstugusittare indrogos i den politiska agitationen. Under mellantiden intill nästa riksdag skref (1842) Anckarsvärds "Busenfreund" J. G. Richert det bekanta Trufvebrefvet (Mina Samtida II: 77). riktadt emot Riksstånden, hvilkas oduglighet man skulle "*i tid och otid inpregla i svenska allmänheten, så att hon slutligen icke visste, hvarifrån hon fått en så bestämd öfvertygelse*" att hon icke kunde tåla någon motsägelse. Vid 1844 års riksdag *föll* emellertid Anckarsvärds hvilande förslag (28 Augusti på riddarhuset med 450 mot 82). Carl Johan var död. Somliga väntade nu ro. Men reformvännerna hade kommit i gång, ropade på "samfälda val" och skyllde på den stora vådan, att i förstärkta utskotten de vigtigaste ärenden kunde blifva beroende af den "förseglade sedeln" (liksom om denna uti *något* slags rådslående försam-

ling skulle kunna undvikas!). Så kom revolutionsåret 1848, och med detta konung Oscars Sandströmerska förslag, förkastadt af alla partier 1850, och derefter hvilade saken vid riksmötena, ända tills konung Carl XV år 1863 lät framlägga De Geerska förslaget, som 1865 antogs. Häri hade nog Anckarsvärd ingen direct andel, han som, efter besöket i Paris på sommaren 1848, på sjelfva riddarhuset öppet utbrast: "den, som är svag för republik, bör nu resa till Paris, så blir han nog kurerad för den passionen".

Den 19 Jan. 1865 höll *centralkomitén* för representationsreformen sammanträde för justering af åtskilliga meddelanden åt allmänheten och till kommissionärerna i orterna. Proklamation "till Svenska medborgare" utfärdades, hvari förklarades att förslagets antagande "ändtligen skall göra slut på en oro, hvilken, om förslaget förkastas, hotar att uppflamma till en strid, som fosterlandsvännen skulle djupt beklaga". Komitén vände sig ock särskildt till hvartdera af de fyra stånden, och uppmanade slutligen alla som delade dess åsigter att begagna hvarje tillfälle att öppet uttala sin öfvertygelse, och förena sig om den önskan, att detta förslag måtte antagas. "På Borgare- och Bonde-ståndens bifall kan fosterlandsvännen med säkerhet lita". Härpå följde i en mängd landsorter nya reformmöten, sammankallade för det mesta af ortens riksdagsman, och hvarvid gemenligen alla närvarande utan gensägelse nöjde sig med ett flackt *ja* till förslaget. Dock uppstod understundom diskussion, eller åtminstone en stymmelse till deduction; och man fröjdades "öfver samstämmigheten i *åsigter*". I Wenersborg ådagalade vid sådant tillfälle herr Zettergren att *vådan för "bondregemente" just genom det kongliga förslaget blifvit undanröjd*", och häradsh. J. Börjeson ansåg förslaget så allmänt kändt och dess förtjenster så erkända, att "*all diskussion vore öfverflödig*". I Helsingborg uppvaktades kyrkoherden Witt af stadens invånare med musik i spetsen samt tal af Sturzen-Becker, allt för "det moraliska mod, han ådagalagt vid att gifva sin röst *åt* förslaget" — alltså sitt mod att följa med allmänna strömmen.

Dock hade här och der några det ännu större modet att sätta sig *emot* strömmen; sådana *protestanter* voro t. ex. v. pastor *Millberg* i Fässberg, som inhiberade uppläsning från predikstolen om reformmöte i denna fråga; rektor *Alander* i Skara, som vid ett sådant möte uttalade "farhågan att makten kunde genom detta förslag komma i de obildades händer"; prosten *Linnarson,* som i Fahlköping anmärkte att allmänheten ännu ej är tillräckligt upplyst för erhållande af politiska rättigheter och påpekade vådorna; landstingsmannen och kommunalstämmoordföranden *Anders Nilson* i Kyrkeby på Hisingön vid Göteborg, som trodde att om förslaget antoges, så blir "staten mammons träl och mammon statens Gud", hvari 4 andra bönder instämde; Börje socknemän, vid Upsala, hvilka vid ett första möte enständigt vägrade att underteckna (ehuru de fleste sedan icke i längden kunde emotstå bearbetningen); komministern *Thuresson,* som vägrade i kyrka uppläsa kallelse till möte i Fräkne härad; hela mötet i Sollefteå, som, 26 Maj, under f. bondeståndstalmannen *Nils Strinnlunds* ordförandeskap, helt och hållet protesterade emot det kongl. förslaget, både från Lidens och Resele socknar genom fullmäktige och directe af alla närvarande Sollefte hemmansegare; flere af allmogen i Sollefteå-nejden, hvilka befarade en plutokratisk representation; fabrikören *Erik Swartz* i Norrköping, som afrådde all agitation, tillstyrkte att vänta tills man fått ett fullkomligt statsrättsenligt förslag, klandrade pressen som icke redogjorde för motståndarnes åsigter, fann för tidigt att lägga kommunalförfattningen till grund för representationsreform, ansåg mötets deltagare icke vuxna frågans bedömande; vid mötet på Hämra gästgifveri (Hernösand) en bonde från Styrnäs socken, en bland allmogen mycket inflytelserik man, som ingaf en skriftlig förklaring, undertecknad af flera Styrnäsbönder: "att de efter tagen kännedom af det nya förslaget i allo ogillade detsamma, såsom "hotande för bondens bestånd", och då man icke ens behöfde ega "god frejd, sakkännedom, lagkunnighet och statsmannavishet" för att vara valbar, utan "ett oförståndigt dumhufvud kunde bli

iksdagsman" (de öfrige närvarande dröjde icke att ogilla krifvelsen och "uttrycka den säkra förmodan att *högst få af le undertecknade varit i tillfälle att taga noggrann kännelom om det nya förslaget*" samt att förf. förmodligen tagit underskrifter "*på en af honom på förhand uppsatt skrifvelse*", hvarpå handlingen lades åsido, "*såsom oförtjent af vidare uppmärksamhet*"); prosten dr *Söderberg* och intendenten *P. A. Säve,* i Wisby; kyrkoherdarne i Skee, Tanums och Qville pastorater af Bohuslän, hvilka funno sig af gällande författningar förhindrade att från predikstolen uppläsa kungörelse om sådana reformmöten; protokollssekreteraren *N. Arfvidsson,* i Stockholm, som fann förslaget alltför demokratiskt och farligt för den monarkiska principen och hr *L. Alm* dersammastädes, som ville göra till vilkor att kommunalförordningen ändrades; Lindesbergs reformmöte, der riksdagsmannen *Lekberg* talade emot förslaget och församlingen beslöt att taga sig betänketid hvarefter vid förnyadt möte ytterst få undertecknade; tidningen Väktaren, som anförde mot *nya kommunallagen att den vore en början till undergräfvande af konungamakten, mot landsthinget att det vore en illusion, mot sjelfstyrelseanden att den vore en elak ande;* rektorn *Sommelius* i Lund, der mötet icke var synnerligen talrikt besökt och af studenter infunno sig endast 10 à 12, bland hvilka flera ropade *nej:* Sommelius befarade ett bondregemente; mötet i Öster-Löfsta socken af Upland, der uppmärksamheten fästades på nödvändigheten af noggrann *kännedom* innan man undertecknade, högst få namn erhöllos på listan och bönderna nästan mangrannt aflägsnade sig då teckningen skulle börjas; riksdagsmannen, häradsdomaren *Andreas Eliasson* i Tunge, som vid mötet i Kungelf yttrade att han ville bibehålla Rikets Ständer och att inom några år komme ingen enda bonde till riksdagen, om förslaget antoges; hr *Hæger,* som vid samma möte ville att hela riksstyrelsen skulle åt konungen öfverlemnas o. s. v. *I allmänhet refererade tidningarne högst ofullständigt det motstånd emot förslaget, som vid dessa talrika möten yppade sig,* så att det ofta af-

färdades med ett kort: "med få undantag allmänt gillades". Om *samma* tonvigt och fullständighet iakttagits för *begge* åsigterna, skulle den läsande allmänheten fått ett helt annat begrepp om opinionens *delade* beskaffenhet. N. D. Allehanda som icke *sjelf* ville, eller för sitt abonnement icke vågade men för somliga sina s. k. hällkarlars ("actieegares") skull icke heller kunde underlåta att inrymma äfven artiklar *emot* förslaget, hittade i början af Juni på den utväg, att utgifvas i tvenne blad, "A." och "B.", deraf A. skulle blifva en allmänning för insändare af alla slag och åsigter, äfven i *den* frågan; mot hvilken utväg ur dilemman Posttidningen 9 Juni polemiserade på ett tendentiöst sätt och liknade företaget vid Penelopes arbete, då D. A., arbetande för en frågas framgång, erbjuder hela verlden att mot ringa betalning förstöra hennes arbete. Till denna grad var tänkesättet om opartiskheten i tidningsverlden, och om skyldigheten att i spalterna lemna plats åt motsatta omdömen, den tiden förvilladt och synes i det närmaste alltsedan hafva förblifvit inom svenska tidningsverlden förvilladt, allt intill denna dag. Utgifvaren af Posttidningen, Björck, lemnade sedermera, dagen före riksdagens öppnande, sin befattning, hvilken öfvertogs af (Talis Qualis) Strandberg.

Aug. Blanche yttrade, såsom ordförande vid förberedande valmöte med fjerde valkretsens valmän i hufvudstaden, den 12 Juli, bland annat: "Skulle vid nu kommande riksdag detta förslag falla, böra begagnas alla utvägar som grundlagen erbjuder: *riksdagen må då icke förlängas, borgare- och bondeståndén böra förklara den nya statsregleringen för ogjord verk*, nytt representationsförslag bör framläggas samt derpå riksdagen upplösas och en ny inkallas. Ständerna måste göra slut på det nuvarande tillståndet, och de kunna lita på att de dervid hafva den stora nationen bakom sig." För egen del, om han blefve vald till riksdagsman, ämnade han "stå på sin post och förr stupa än lemna densamma". *Centralkomitén*, som den 19 Juli sammanträdde under Hugo Hamiltons præsidium, constaterade de jakande underskrifter-

nas antal å de dittills inkomna listorna till 36,096, hvaribland 193 adelsmän och 323 prestmän. Den 7 Sept. uppgick antalet af namnteckningar till "50 à 60,000". Hjerta och Blanche infordrade vid denna tid de listor, som inom hufvudstaden kringlupit. När centralkomitén den 26 Oct. uppvaktade justitiæstatsministern, med de underskrifna adresserna, befanns namnantalet vara 58,913, deraf 316 adel, 501 prester, 805 lärare, 413 stadsfullmäktige och magistratspersoner, 1,751 civila embets- och tjenstemän, 422 militära, 2,980 handlande, 4,657 fabriks- och handtverks-idkande, 45,163 större och mindre jordegare, 1,237 bruksegare, bergsmän och andra till bergsbruk hörande, 162 husegare i stad, 24 litteratörer och 425 utan uppgifvet yrke. *Ministern tackade då "för de verksamma åtgärder, som herrar kommitterade vidtagit".*

Barometern öfver fult och vackert väders omvexling i förhoppningarnes atmosfer hos de högsta kretsarne, *emellan* riksdagarne 1863 och 1865, finnes att tillgå uti efterföljande utdrag af bref till förf.:

25 Mars 1864: "Representationsförslaget kunde, efter mitt begrepp, ej vara bättre än det är. Det har den stora förtjensten att kunna antagas om 50 år, och jag hoppas att man låter det hvila ännu ett eller annat decennium."

— *19 April:* "Under voteringen på riddarhuset för längesedan om ett hvilande representationsförslag dicterade jag, i egenskap af sekreterare i ett Collegium, en tjensteed, hvari förekommer följande: "om jag förnimmer *något å färde vara* till ändring eller upphäfvande af hvad Rikets Ständer för sig och sina efterkommande, till everldliga tider, stadgat hafva" etc. Och i samma stund pågick som bäst voteringen om Rikets Ständers afskaffande för everldliga tider. Får man en gång väl död på dem, icke uppstå de någonsin ur grafven, icke ens på yttersta dagen."

— *7 Febr. 1865:* "I Sverige kan jag för tillfället ej minnas att någonting storartadt i reformväg skett mer än 2 gånger: 1) Reformationen och 2) Carl XI:s reduction. Begge dessa

radikala reformer äro temligen gamla. Revolutionerna 1772 och 1809 kunna ej gerna kallas reformer. Representationsförändringen är ej skedd ännu. Det dröjer nog, skall du se!"

— *10 Sept.:* "Jag har hört sägas att äfven presterna skola afslå representationsförslaget, ehuru det kommer att bli med ringa majoritet. På riddarhuset skulle jag anse 3 à 5 emot 1 bli de sannolika proportionerna. Möjligt är ock att jag missräknar mig och att 10 komma att rösta *emot,* för hvar och en som röstar *för* förslaget. En bland följderna häraf blir att man en gång i tiden, förr eller sednare, får ett vida mer demokratiskt representationssätt än det nu föreslagna. Att få ett mindre demokratiskt än detta är en total otänkbarhet, skulle jag tro. Ett förslag med sjelfskrifvenheter eller medelbart utnämnda ledamöter i ena kammaren, har ej ringaste utsigt att antagas af Borgare och Bönder. Adeln ingår förmodligen aldrig frivilligt på *någon* förändring."

— *17 Sept.:* "Jag skulle vara böjd att instämma med dig i afseende på belåtenheten med det öde, som väntar representationsförslaget, om man blott kunde påräkna att saken derigenom komme att läggas åsido för en längre tid, och om afslaget icke medförde någon annan påföljd än denna. Men saken aflöper ej så lätt. Förhållandet är annorlunda nu än 1840. Det fanns ej en enda ledamot i då varande Constitutionsutskottet, som gillade det galna förslaget med Bergfalks befängda redaction, hvars flesta §§ icke kunde af någon begripas "utan en bifogad omständlig förklaring", såsom det heter i Bondeståndets (lagmannen Cassels) "gemensamma tankar". Jag vågar nästan påstå att ingen enda ledamot af hela representationen önskade förslagets antagande, då dess öde skulle afgöras 1844. Möjligtvis fanns i hela landet icke en enda menniska, som hyste en sådan önskan. Att förslaget antogs af Borgare- och Bondeståndeu, bevisar ingenting. Nu är det annorlunda. Ifvern är visserligen icke betydlig för närvarande och *afslaget kommer nog att tagas ganska lugnt,* men föga sannolikhet finnes att saken faller i glömska. Den hålles nog vid lif och framtages oupphörligt vid hvarje riks-

dag. Dessutom kommer afslaget nu att förorsaka hvarjehanda ledsamheter. Det tros nästan allmänt att *Justitieministern afgår, så snart förslaget blifvit förkastadt.* Att finna en efterträdare, med hvilken de öfriga regeringsledamöterna äro nöjda, är rasande svårt. Att bilda en ny ministère, som ej kommer i uppenbar oenighet med representationen, är också så godt som omöjligt. För denna gång kan allt måhända hjelpas med ett nytt hvilande förslag, som blott innehåller några modificationer af underordnad vigt. Äfven ett sådant förslag blir sannolikt förkastadt af Adeln vid den afgörande Riksdagen, men många gånger kan man ej upprepa detta."

— *1 Oct.:* "Du är mig en riktig Bismarck ifråga om nationalrepresentation och hvad dertill hörer. Jag vet nog att *det representativa statsskicket är ett konstigt machineri, som ej kan arbeta ordentligt i länder, der det revolutionära elementet icke kan hållas i styr genom en öfvervägande majoritet af sansadt folk,* och jag tror också att detta statsskick ännu på mycket länge ej duger, hvarken i Frankrike, Spanien, Portugal, Italien eller Grekland, knappast nog i Danmark, i anseende till de oförd elaktiga konjunkturer, som der äro rådande. Ingenting synes vara olyckligare för ett land, än när makten faller i händerna på professorer och andra universitetsmenniskor. Det är ej lärdom, utan det är bildning, som erfordras för att kunna sköta statsangelägenheter och man skulle vara frestad tro att lärdom utgör ett hinder för verklig verldsbildning. Hos oss t. ex. är prestestånd et obestridligen det sämsta. Svenska representationen skulle straxt bli betydligt bättre, om man kunde helt och hållet utstryka presteståndet. En kammare af judar, eller apothekare, eller jurister, kameralister, telegrafister, ja nära nog korrektionister, vore i många fall nyttigare än en kammare af prester. Oaktadt alla olägenheterna af ett representativt styrelsesätt, vill du väl icke påstå att *absolutismen* är tänkbar i Sverige. Nära nog lika omöjligt blir det att bibehålla det *nuvarande riksdagsväsendet.* Det hade upphört för flera

år sedan om man haft ett antagligt förslag. Nu först har man fått ett förslag som både *kan* antagas och *blir* antaget förr eller sednare, — det och intet annat. Så mycket åtminstone är säkert att detta förslag för alla tider omintetgjort klass-representation, sjelfskrifvenhet och dylikt. Den enda ändring, som blir möjlig, och äfven *troligtvis sker om saken uppskjutes* flera år, *är borttagandet af census i fråga om den första och möjligen äfven för den andra kammaren.* Ett mindre demokratiskt förslag än detta blir aldrig antaget, men väl ett mera radikalt i sådan riktning. Du tror att De Geers afgång ej har särdeles mycket att betyda. Detta är sannolikt ett stort misstag. Följden blir efter all anledning att Borgare- och Bonde-ständen sätta sig på tvären emot alla anslag. Häraf kan uppkomma den förfärligaste oreda. Riddarhusledamöterna skulle nog besinna sig om de riskerade sina löner, och derhän kunde det komma snart nog. Du har förmodligen läst den förträffliga *artikeln i Posttidningen* för den 23 September. Den har gjort stort uppseende och prisas af alla, som jag hört tala derom. Det är märkvärdigt att han nedlåter sig ända till att besvara Ringborgs osanningar. *Så* skall man skrifva — den som kan! — Din fråga, om jag är säker att ingen riksdag kan slutas inom 3 månader, får jag besvara dermed att under alla de riksdagar, jag minnes, har det egentliga arbetet ej *börjats* förrän under den tredje månaden. Knappast första hufvudtiteln af den *ordinarie* statsregleringen medhinnes före tredje månadens slut. Huru skall man då medhinna alla hufvudtitlarne och dertill hela *extra* statsregleringen, som ensam behöfver flera månaders tid? Den gamla *ordinarie* regleringen fortfar, om ingen ny blifvit färdig vid riksdagens slut, men den extra måste ovilkorligen voteras vid hvarje riksdag. Jag måste bestrida din sats att constitutionalitetens mest karakteristiska drag är att ministère och parlament stå i harnesk mot hvarandra. I England kan ingen ministère existera en enda dag sedan den kommit i strid med parlamentet. Men det är icke parlamentet som styr ministrarne. *De* styra parlamentet. När

en kusk ej längre kan styra hästarne, bör han lemna sin plats åt en som *kan* göra det. Icke kan man derföre säga att *hästarne styra kusken* (!) Om ministrarne *låta styra sig af parlamentet* och handla emot sin öfvertygelse för att få behålla sina platser, så är detta ett missbruk och Regenten bör då träda emellan och afskeda ministrarne. Detta är andan och meningen af Engelska constitutionen. I Frankrike var det på samma sätt under Ludvig Philip. Der gick det på tok, dels för att fransoserna sakna den sans och sjelfbeherrskning *som utgör ett vilkor för parlamentarisk styrelse* och dels derföre att en sådan *pärskammare* som den franska ej kunde få mera politiskt anseende och betydenhet än vårt Prestestånd. Deputerade kammaren, som till en stor del utnämndes af regeringen (indirekte), var också en misslyckad efterhärmning af engelska underhuset. Då är det annorlunda med De Geers begge kamrar, särdeles den första. Det svåraste problemet är att bilda ett öfverhus, och han har *lyckats på ett förvånande sätt.* Mot hvarje angrepp har han försvarat sig så, att ej ett enda återstår af motståndarnes argumenter. Jag har aldrig sett i den vägen en fullständigare triumf. Flera, som angripit förslaget, lära nu ock erkänna sig besegrade. Sådant är ganska ovanligt. En man som De Geer skulle styra hvilken Svensk nationalförsamling som helst lika lätt, som Peel styrde parlamentet (!). Jag hade nöjet icke blott att läsa discussionerna under hans tid, utan äfven att bevista flera deribland och se huru det tillgick. Äfven Palmerston sköter sin sak som en karl. Många äro förtörnade på honom vid flera tillfällen, men han reder sig alltid till slut och får sin vilja fram. Manderström skulle också kunna beherrska en riksförsamling i afseende på den utländska politiken och äfven Gripenstedt skulle lyckas göra det, utom då han stundom hyllar idéer som äro i uppenbar strid mot de åsigter, han vanligen förfäktar. Icke heller vore det värdt för en riksförsamling att göra opposition emot Platen. Han skulle allt hålla den istyr, fastän han icke egentligen är talare. Han vet hvad han vill, säger det rent ut

och mer behöfves ej i Sverige. — Allt sedan frihetstiden fruktar man intet så mycket som *regerande* Ständer. I min tanke är denna fara aldeles fruktlös (?). Nuvarande Ständer kunna aldrig få ett sådant välde som frihetstidens. I många fall regera de dock ganska *suveränt,* beklagligtvis. De votera anslag till höger och venster aldeles oberoende af regeringen. Om det fallit dem in att gifva t. ex. Crusenstolpe en lifstidspension, att utbetalas af riksgäldskontoret, hade regeringen ej varit i tillfälle att inlägga något veto emot en sådan åtgärd. Att detta, eller annat i samma väg, kan ske och riksdagligen sker, är en verklig skandal i hvad land som helst. I England är det icke värdt för en enskild motionär att väcka förslag om dylikt. Det händer nog emellanåt, men bifalles *aldrig,* om ej regeringen uttryckligen understöder saken i parlamentet. På samma sätt skulle det snart bli i Sverige, om man hade en verklig representation, och förr än detta sker blir regeringen, i fråga om penningeanslag till en mängd saker, aldrig annat än en *verkställare af riksdagens vilja* (!). Det är retsamt och förödmjukande att se huru ständerna befalla regeringen att utföra arbeten och annat, som regeringen aldrig gillat. I den delen äro Ständerna, till landets skada och skam, lika suveräna som frihetstidens. Detta hindrar regeringen att framlägga en ordentlig budget såsom i alla andra länder. För några år sedan hvilade ett lagförslag angående skyldighet för regeringen att göra detta; men förslaget afslogs af Ständerna emedan det gjorde ingrepp i suveräniteten öfver penningarne. Nu voteras anslag efter anslag. Man frågar ej mer efter regeringens önskan än man frågar efter min, och vid slutet af riksdagen, då allt blifver hopräknadt, ser man sig om efter medel att bestrida utgifterna. Äfven i den delen har regeringen föga eller intet att säga. Du har varit för länge utrikes för att minnas alla de konster, som användas för att få anslag till städer, kommuner, enskilda bolag (Gellivaara m. m.) och individer. Det är ett skoj och ett slöseri af vederstyggligaste slag. Allt detta kan ej upphöra så länge ständer finnas och det kan ej *länge*

fortfara under en ordentlig och verklig representation, fastän det måhända kommer att dröja ett par år, innan man begriper att det ej mera går för sig att regera med anslagen såsom förut. Jag talade en gång med rådman Björck om den saken. Han medgaf, att jag hade rätt. Om Du betviflar det, ber jag Dig tänka på förstärkta Statsutskottet. Utan denna institution kan penningeskojet ej bedrifvas, och den upphör helt och hållet så snart det hvilande förslaget blir gällande (?). De förstärkta utskotten, med tillhörande lotteridragningar, äro oskiljaktiga från nuvarande representation. Tänk, ett land der man spelar udda och jemnt om de vigtigaste saker! Man kunde lika väl slå tärning eller begagna slantar att kasta i luften. Det är förskräckligt! Man har sett riksdagar, då nästan alla nya anslag tillkommit genom lotteri."

— *15 Oct.:* „Jag vill ej längre dröja att tacka för Ditt bref af den 6:te, på det att jag snart måtte få ett nytt sådant. Det utgör för mig alltid ett nöje att läsa Dina bref. Eljest skulle jag ej skrifva på långt när så ofta. Lyckligtvis hafva vi så mycket oafgjordt oss emellan, att correspondancen ej behöfver afstanna i brist på ämne för skrifning. Till årliga riksdagar äro vi ännu ej komna de jure; men de facto torde detta vara den sista dagen af den sista, mer än årslånga, riksnatt, Sverige haft. I morgon (riks)dagas det, som Du vet. Blott *en* gång till uppvakna Rikets Ständer. *Den* (riks)dagen blir deras dödsdag. *Derhän tyda alla tecken nu.* En förändring härutinnan är visserligen möjlig, och det låter tänka sig att 1867 (sic!) års riksdag ej blir den sista af den sorten; men sannolikt är detta ej. Man hör tillochmed en och annan hoppas att förslaget skall gå igenom redan vid den riksdag, som utblåses i morgon. *Jag begriper ej huru man kan tro någonting sådant.* — Det vore orätt att tillskrifva Ständerna allt ondt som skett i Sverige, eller allt godt som der blifvit uträttadt. De hafva ungefär lika stor del i det ena, som i det andra. En annan fråga är, huruvida

de hindrat mera ondt än godt. I förra hänseendet skulle man kunna åberopa afslaget på 1840 års galna representationsförslag och förkastandet af kung Oscars förslag af 1848. Om någotdera af dem antagits, skulle det närvarande förslaget aldrig sett dagsljuset. Detta hade varit stor skada, men icke var det af sådan orsak, som de föregående förslagen förkastades. Deremot hafva Ständerna hindrat en mängd nyttiga reformer, som en riksförsamling sannolikt icke kunnat i längden motstå. Bland många exempel, som skulle kunna åberopas, vill jag blott nämna ett, nemligen omarbetning af den gemena *tryckfrihetsförordningen* med sina ansvaringar, sina löjligt lumpna straffbestämmelser, sin totalt misslyckade jury och allt hvad dertill hörer. Så länge Ständerna fortfara, vågar ingen försöka reformera denna olyckliga lag, som verkligen är en skam för Sverige. Det blir visst svårt att hos den nya riksdagen genomdrifva ett sådant reformförslag, men möjligt blir det dock, förr eller senare, och kommer också att ske. *Nu* är det, som sagdt, platt omöjligt. Hvad nationens och landets materiella och intellektuela framskridande beträffar, så beror sådant, långt mindre än hvad mången tror, på styrelseform, Ständer, Parlament eller annan representation. Apropos Parlament: Icke var det parlamentets fel att Russel skref sina hotande depescher mot Tyskland angående danska saken; men parlamentet var det, genom sin hållning, som hindrade honom att fullfölja hotelserna, hvilka han dessutom aldrig ett enda ögonblick *ämnade* fullfölja, eller inbillade hvarken sig sjelf eller andra, utom danskarne (och — en till!), att han *kunde* fullfölja. Du frågar, om jag tror att Englands storhet främjats eller försvagats genom dess tvåkammare. Jag kan ej göra mig något klart begrepp om huru sakerna i England stått nu, om man aldrig haft något Öfverhus. Sedan 1830 har dess inflytande aftagit och under de sistförflutna 25 åren har öfverhuset haft så godt som ingen makt. Det betyder ej mer än Senaten i Frankrike och är ej stort annat än ett ställe, der man håller tal om dagens politiska frågor. Talen läsas af publiken och utöfva ett visst

inflytande på tänkesättet hos vissa klasser. Såsom politisk institution är Öfverhuset en nullitet. Man talar der till den läsande allmänheten och ej till huset. I någon mån, ehuru väl i vida ringare grad, är detta fallet äfven i underhuset, der man icke i längden kan emotstå en opinion, som hunnit mogna och blifva allmän i landet. En sådan opinion bildas just genom parlamentsdebatterna, de politiska talen och samtalen vid allmänna möten, tidningspressen, politiska brochurer och dylikt. Saken är i England uråldrig, men den finnes nu för tiden äfven i andra Europeiska länder. Jernvägarne och tidningarne hafva omskapat dem. Ingen Europeisk regering kan trotsa sitt lands allmänna opinion. Alla dessa regeringar söka derföre utröna, från hvad håll vinden blåser, för att kunna begagna sig deraf och för att undvika en stormby på visst håll och hinna till målet på omvägar eller genom ett slags kryssning. När man nu ej har någon folkrepresentation alls, eller en oduglig för detta ändamål, blir det omöjligt att med någorlunda säkerhet komma underfund med, huruvida en opinion verkligen finnes i landet och huru den är beskaffad. Man begår då lätt de gröfsta misstag. Det vanligaste bland dessa (i Sverige) är att anse *tidningarne* såsom en tillförlitlig exponent af landets opinion. Så gjorde kung Oscar. Han lät sig styras af Aftonbladet alltför mycket och läste det inom en halftimma sedan hvarje nummer utkommit. Det fordras stor skicklighet hos en tidningsredaktion, om den skall kunna styra en *representation*. Derpå har jag aldrig sett något exempel i Sverige ännu. Aftonbladet har aldrig styrt majoriteten i något stånd, men väl låtit sig styras af Borgareståndet, rätt ofta. En verklig nationalrepresentation är det enda medel, som kan tillskapa en ordentlig opinion i landet och leda den till det rätta. Borgareståndet har nu för stor makt i den delen, ty bönderna betyda föga, presterna icke det ringaste och adeln består under den aldrastörsta delen af riksdagen så godt som uteslutande af Stockholmsboer. *De* kunna ej anses uttrycka landets och provinsernas opinion. Du synes tro att engelska regeringen

leder parlamentet genom mutor och dylikt. Det enda missbruk jag känner i den vägen, är att man bortgifver embeten och tjenster till parlamentsledamöters slägtingar och skyddlingar. Dylikt sker i alla länder, har skett i alla tider och kommer att ske så länge jordklotet bebos af menniskor. Hvilken maktegande gynnar icke sina vänner då han kan? F—n tager ministrarne i England, om de tillsätta platser med oduglingar. Mutorna vid parlamentsvalen betalas ej af regeringen, hvarken af stats- eller egna medel. Kandidaterna sjelfva få bestrida kostnaden och oppositionens ledamöter muta lika mycket som det andra partiets. Man håller ömsesidigt ett vaksamt öga på kandidaternes förehafvanden i den delen, och den strängaste räfst anställes efter hvarje misstänkt eller tvifvelaktigt val, för att söka få det kasseradt. Stora summor användas för att utspana mutningen. Detta och annat skoj vid parlamentsvalen är i starkt aftagande och försvinner med tiden helt och hållet, hoppas man. — När jag tänker på konjunkturerna år 1840 och sedermera, förefaller det mig oförklarligt att Borgare, Bönder, tidningarne och andra puissancer *nu äro förtjusta i ett förslag, som icke gifver den lägre kammaren veto i beskattningsfrågor.* För min del är jag nöjd härmed, ehuruväl jag förutser att mycket mer penningar komma att åtgå under den nya regimen än under den gamla. Den nya apparaten blir verksammare och kraftigare i den delen; det är uppenbart. Anslagen till militärändamål komma att vexa ansenligt och kanske öfverskrida landets krafter. Man får trösta sig dermed att en reaktion snart inträder, om riksdagen blir alltför slösaktig med anslag. Motsatsen är värre. Den skulle sannolikt ej utebli, om nedre kammaren finge ett absolut veto i beskattningsfrågor. Derhän kommer det, om reformen uppskjutes några år till. Om den öfre kammaren ej alltför mycket missbrukar sin makt vid de sammansatta voteringarne, behöfver man ej frukta för att den skall förlora denna makt (?). Derföre beundrar jag denna öfre kammare och *denna sammansatta votering, som är det fintligaste,* jag någonsin sett i sådan väg. Du skall få se, hvil-

ken aktningsvärd öfre kammare vi få. Högst 8 eller 10 bönder komma dit. Kanske ej en enda. Om öfre kammaren till någon del varit byggd på sjelfskrifvenhet eller utnämning af regeringen, direkte eller indirekte, hade man omöjligen kunnat låta dessa ledamöter deltaga med andra kammaren i den samfälda voteringen om bevillning m. m. Andra kammaren hade då antingen genast fått eller snart tillkämpat sig absolut veto i *alla* frågor... Det är nu tid att sluta denna långa epistel. Jag måste dock först bestrida hvad Du säger om fabrikernas ruin. De florera. Deras målsmän kunna ej förneka detta factum. Skandinavismen florerar deremot alldeles icke, såsom Du tror. Den finnes blott i Köpenhamn och i Aftonbladet. Så länge Riksens Ständer finnas, kan man möjligtvis inbilla sig att någonting farligt i Skandinavisk väg kunde lyckas, trots deras opinion, som man ej behöfver mycket bry sig om. En riksdag af nya slaget kan man deremot *icke* trotsa. Den vill hafva sitt ord med om sådant. Jag fruktar tillsvidare ej för detta ord. Man har ingen anledning till en sådan fruktan".

— *13 Nov.:* "Man hör ofta att riddarhusledamöter, som varit mer eller mindre ifriga motståndare till det hvilande förslaget, *ändrat sin mening.* Jag känner några exempel på personer, som man aldrig vågat tilltro sådant, och hvilka dock nu komma att rösta för förslagets antagande. *Mången börjar tro att saken går igenom.* Om det skulle voteras i detta ögonblick, skulle förslaget falla på riddarhuset med betydlig majoritet, men mycket kan ändras på de återstående tre veckorna. Det blir ett storartadt spektakel från Lappland ända till Öresund och från Kattegatt till Ålandshaf, om förslaget faller. *Afslår Adeln nu, får den en sådan lexa, att ett dylikt dåd ej kan ske en gång till.* Om förslaget förkastas, har ingen så mycken skuld häri som Sohlman, som genom sin galna skandinavism i Aftonbladet uppskrämt en stor mängd både adelsmän och andra. Jag känner personer af mycket "frisinnade", ja nästan allt för radikalt demokratiska, åsigter, hvilka föresatt sig att aldrig se i ett Aftonblad, blott och

bart för att slippa att påträffa det förhatliga ordet "Skandinavism"... Vår vän D. gjorde mig i går ett besök och fick af mig en föreläsning angående det hvilande förslaget, som han, efter hvad jag märkte, ganska litet studerat. Man kan svårligen göra sig ett riktigt begrepp om *vissa riddarhusledamöters okunnighet*, både om förslaget och om nu gällande grundlagar. Bönderna kunde undervisa dem såväl om det ena som det andra. Så trodde en adlig hufvudman, som härom-dagen talade med en af mina bekanta, att, om Adel och Prester afslå förslaget, skulle saken hänskjutas till *förstärkt Statsutskott!* Man är nyfiken att se, om det Henning-Hamiltonska partiet skall finna lämpligt att framkomma med sitt jemkningsförslag eller ej. Det går ut på att inrymma ett visst antal platser åt Adeln och Presterna i den öfre kammaren. Det är ej troligt att ett sådant förslag kan göras hvilande. Hvad som för tio år sedan kunnat ganska lätt genomdrifvas, kan numera icke ens försökas. Ja, ett sådant förslag skulle ej ens bli läset af många personer i landet. Man förkastar det obesedt. Det är mycket möjligt att man i dag om 14 dagar med säkerhet vet att förslaget kommer att antagas af Adeln. Diskussionen skall taga sin början i dag om tre veckor, den 4 December, så framt saken ej uppskjutes. De arma presterna spela en ömklig rol. Ingen talar om dem eller bryr sig om hvad de göra med den stora saken. Så mycket mera sysselsätter man sig med riddarhuset. När någon bland Adeln gått öfver från nej-sidan, omtalas det så, som en riksvigtig nyhet. På visst sätt har det ock temligen stor betydelse; ty *några omsadlingar gifva anledning till flera sådane.* Så t. ex. säger man att chefen för Lif-Regementets Dragoner ämnar rösta för förslaget och att hela hans adliga officerscorps är på hans sida".

— *26 Nov.:* "All slags rikedom har sina behag; rikedomen på fantasi, så väl som annan. I den delen har naturen gynnat Dig med en slösande hand. Derom vittnar ditt bref af den 20, som just derföre är af stort interesse. Jag har genomläst det flerfaldiga gånger med förökadt nöje.

En del af dess innehåll är väl uppriktigt menadt, men jag kan omöjligen tro att du verkligen fruktar för att det som här nu tilldrager sig, skall få en utgång liknande revolutionerna i Frankrike eller annorstädes. Allt kommer att aflöpa på det fredligaste vis i verlden, särdeles om representationsförslaget antages nu. Men, om äfven motsatsen sker, har man intet att befara; *åtminstone ej denna gång.* Ingen betviflar att förslaget går igenom vid nästa riksdag, om det ej sker nu. Förhållandet här eger ej den aflägsnaste likhet med ställningen i Frankrike 1789 och icke heller med sinnesstämningen i Italien vid någon tidpunkt. Jag tillbringade September månad 1847 i Piemont, Lombardiet och Venetien, och såg stundligen tecken till den enthusiasm, som Pio Nonos reformer framkallat; men alla dessa reformer voro blott och bart municipala och gällde gamla missbruk, förnämligast i staden Rom, som den tiden var ännu värre smutshål, än hvad man får se i dessa dagar. På alla plank och väggar såg man 1847 "*VV* (eviva) P. IX". Meningen var egentligen ej att hylla Pius, utan att gifva luft åt sina anti-Österrikiska tänkesätt; ty Österrike styrde den tiden Italien, direkte och indirekte, ända till Sicilien. Om P. IX aldrig funnits, skulle 1848 års händelser i Italien skett lika fullt. De framkallades af revolutionen i Paris. Det är en himmelsvid skillnad emellan Italienare eller Fransmän, och Svenskar. En sådan fyrdelad riksdag, som Sverige har, skulle ha slitits i trasor inom 6 månader i Frankrike och andra länder. Tänk på ett riddarhus, som skulle kunna befolkas till $^1/_4$ med de argaste demagoger och det sämsta slödder i politisk mening, om sådane elementer funnits i Sverige i samma proportion, som i Frankrike och isynnerhet i Italien! Just detta, att Sverige har *kunnat existera med en så beskaffad riksdag* jemte en utöfver all rimlighet tygellös tryckfrihet, bevisar att landet skulle kunna utan för stor fara anförtros den aldramest demokratiska styrelseform i verlden. — Det hvilande förslaget innefattar mycket kraftigare motvigter, än nuvarande grundlagar. Din önskan att "Deputationerna" *ej* måtte bli emottagna af Justitiæ-

ministern, blir icke uppfylld. Ceremonien skall ega rum i Utrikesdepartementet, som har en för ändamålet tillräcklig sal. Det har visst aldrig varit under öfverläggning, huruvida deputerade skulle bli emottagna eller ej... Det s. k. Reformsällskapet bland Adeln räknar nu 277, som skola rösta *för* förslaget. Nära 600 polletter äro uttagna (som jag tror) och majoriteten torde således ännu vara emot reformen. Ingen vet, huru utgången blir. Riddarhuset är en så underlig institution, att man omöjligen kan beräkna huru en sådan sak skall aflöpa der. Borgareståndet antager förslaget så godt som enhälligt och bönderna aldeles enhälligt; det vet man. Icke är det för att inverka på de *valda* Ständen, som deputationerna komma hit. Det skulle ha varit både onödigt och galet i flera afseenden. *Deras ändamål är endast och allenast att visa Adeln, huru allvarsamt man tager dess motsträfvighet.* Man tror nu att ministrarne *icke* lemna sina platser, äfven om förslaget faller. Götheborgsdeputationen ankommer i morgon afton och lärer återvända thorsdagen. Stannar således blott 2 dagar här. *Sök att skingra alla ogrundade farhågor.*"

Genom dessa bref, alla skrifna af en och samma person, har läsaren kunnat inhemta, både huru hos vederbörande förhoppningar och farhågor vexlade från Mars 1864 till slutet af November 1865 rörande förslagets antagande, och hvilka fördelar de väntade af den reform, de gingo att genomdrifva.

XXV.

Sista Ståndsriksdagen.

Riksdagskallelsen. — Valens beskaffenhet. — Villervalla genom de nya kommunalförfattningarne, vid riksdagsmannavalen. — »Det gör detsamma, huru de väljas, bara de bli valda». — Ringborgs anmärkningar. — Hotet att göra borgareståndet till constituerande församling. — Åtal mot Gamla Fäderneslandet. — Regeringen misstänkt att vilja använda våld. — Formföraktet. — Talmansutnämningar. — Erkebiskopens tal till sitt stånd. — Borgareståndstalmannen skryter öfver sitt stånd. — Bondeståndets första och sista sekreterare-val. — Helsningstalens pikar till medstånden. — Hierta anförer borgareståndets deputation. — Riksdagens öppnande. — Konungens throntal. — Schismen i Borgareståndet emellan Murén och Björck. — Oron i landet deröfver. — Ståndernas klubblif. — Klubbarne Phœnix, Suède, Konstitutionsutskottet, Frimurarelogen. — Riksstatens första hufvudtitel behandlas i förväg. — Förslaget om statsrådskasern. — Böndernas storm emot beväring och landtstorm.

Riksdagskallelsen, till den 16 October, var utfärdad den 21 April, och förberedande valmöten höllos mångenstädes, särdeles i hufvudstaden. Riksdagsmannavalen föranledde, i följd af den nya kommunalförfattningen (icke-grundlag), som icke väl öfverensstämde med den ännu gällande gamla riksdagsordningen (grundlagen), åtskilliga svårigheter och mycken tvekan. Den "kommunala" nya valrätten i städerna väckte ombrage efter den gamla röstskalan, hvilken förmentes "tillbakasätta bildningen för penningen", — en klagan, hvilken rätt snart skulle befinnas vara "tal om rep i den till hängning dömde mannens hus". Vidare föreskref, i frågan om utfärdande af fullmakter för riksdagsmän af *borgareståndet,* § 22 af R. O. uttryckligen att för städerna skulle fullmakterna undertecknas af magistraten och "äldste"; och som Riksdagsordningen då ännu var "grundlag", måste den tydas och tolkas ordagrannt. I Norrköping disputerades mycket härom, eftersom alla "äldste" blifvit af den nya kommunalförfattningen afskaffade; i Göthe-

borg valde man för tillfället särskilta "äldste"; i Malmö skickade magistraten fullmakterna till stadsfullmäktige, för att af dem undertecknas, hvilket dessa emellertid vägrade.

Genom förordning om *kommunalstyrelse* på landet af 21 Mars 1862 hade de gamla "socknestämmorna" (der socknens besutne hemmansegare röstat per capita) blifvit afskaffade från och med början af året 1863, med föreskrift i § 7 att alla ärenden, som förut behandlats på "socknestämma", öfverflyttats till "kommunalstämman" (der dock rösträtten utöfvas efter hvar och en åsatt fyrktal), således efter en helt annan grund. När nu valen till 1865 års riksdag skulle ske, gällde naturligtvis den gamla riksdagsordningen såsom grundlag, och som i § 11 bestämde att, samma dag som riksdagskallelsen i kyrkan kungöres, "skall *socknestämma* till nästföljande Söndag för electorsval af allmogen" utlysas. Nu fanns, från början af 1863, ingen "socknestämma" qvar: de voro alla upphäfda. Allt så kunde, stricte, ingen enda elector till riksdagsmannaval för bondestånd på *grundlagligt* sätt enligt gällande riksdagsordning väljas. Denna blunder hos den tidens lagstiftare och statsmän såg ut som en *tanke* — ty om intet bondeståndsval kunde i laga ordning ske, så kunde ett olagligen valdt bondestånd icke heller fatta lagliga och förbindande beslut, vare sig i grundlags- eller andra frågor; och hela riksdagen vore hindrad att fatta "grundlagsbeslut", eftersom dessa erfordra *alla* fyra ståndens och konungens samtycke, men ett fjerde stånd, som icke blifvit lagligen valdt, vore detsamma som *icke något* riksdagsstånd alls. Detta är onekligen, som Thorild sade: "detta".

Det var icke blott "socknestämma" som nu felades, utan äfven socknestämmas "ordförande"; denne var presten och i denna egenskap hade *han* hittills varit sammankallare; kommunalstämmans ordförande var nu på de flesta ställen en helt annan än presten. Posttidningen tyckte, förmodligen ad mandatum, 27 Maj, att det gjorde ingenting om grundlagens ordalydelse åsidosattes, utan vore det en "obetydlig" fråga, huruvida den ene eller den andre af dessa ordförande sam-

mankallade elektorsvalstämman. Regeringens resolution, som *förklarade* "kommunalstämman vara rätta myndigheten för utkorande af ej allenast nämndemän, utan äfven elektorer till bondeståndsval", skulle väl knappt kunna öfvertyga, så länge ej kan visas att regering är till denna grundlagstolkning *berättigad*. Der ingen åtalar, dömmer likväl ingen — utom Historien.

Nu utfördes *elektorsvalen* på följande sätt: på en del ställen valdes af kommunalstämma, efter fyrktal; på andra vid kommunalstämma, men enligt sockenstämmoberäkning, per capita af hemmansegare bland allmogen; på somliga vid af presten utlyst sockenstämma, i trotts af kommunalförfattningen som henne afskaffat; men på en del ställen höllos *inga* elektorsval, emedan ordföranden i kommunalstämman fann sig af grundlagen oberättigad att hålla dem, och presten af kommunalförfattningen förhindrad att utlysa socknestämma. En gammal erfaren häradshöfding talade då derom med en landshöfding, som före sin upphöjelse haft mycken del i uppsättandet just af kommunallagen, och beskref det uppseende, all denna villervalla väckt i landsorterna, samt undrade hvarthän allt detta skulle bära, eftersom bondeståndet sålunda icke kunde till riksdagen blifva lagligen sammansatt; men den höge embetsmannen aflägsnade sig hastigt med orden: "Ja, det gör detsamma huru de väljas, bara de bli valda. Adjö, adjö!"

Vid riksdagens början blef *allt* godkändt. Justitiæstatsministern gillade fullmakter af *alla* slag och bondeståndet lät fem vara jemnt; ja ståndet emottog tillochmed två nya ledamöter, hvilkas fullmakter ministern verkligen kasserat emedan valprotokollet icke blifvit af elektorerna underskrifvet. "Framåt — så är hans ödes bud!" Denna likgiltighet för laga former visar, på hvilken sorts *botten* denna riksdag redan till sitt ursprung stod.

Denna oaktsamhet om gamla grundlagens laga former återfann man äfven i fråga om den föreslagna nyas. Så innehöll t. ex. det hvilande förslaget till ny riksdagsordning att

riksdagsmannavalen till första kammaren skola förrättas af "Landsthingen", en institution, hvars vara eller icke-vara ej hade grundlags helgd, utan blifvit inrangerad i den civila lagstiftningens form, så att den genom en enda riksdags beslut, af konung sanctioneradt, kan derhän förändras till verksamhet och befogenhet, att intet grundlagsenligt riksdagsmannaval sedan der *kan* ske; hvilken förändring, vid begge kamrarnes gemensamma votering, en vacker dag kan tänkas inträffa. En annan anmärkning af samma art gjorde i N. D. A. den 30 Nov. "C. W. Rbg" (expeditionssekreteraren Ringborg) såsom hemställan till justitiæstatsministern: huru han ville reda sig ur det obehagliga dilemma, i hvilket chefen för finansdepartementet, understödd af ministern sjelf och statsrådets öfriga ledamöter, ställt honom (såsom det nya förslagets upphof och försvarare) i det att de, genom sin till ständerna nu aflåtna utredning af statsverkets tillstånd och behof för året 1867, visat ett öfverskott vid både ordinarie och extra statsregleringen, så att allmän bevillning för 1867 icke ansetts *erforderlig*, och sålunda taxering måste bli *öfverflödig, hvarigenom mätstocken för det nya systemets valmannarätt ginge förlorad.* Och huru skulle han då få riksdagsmän i de nya kamrarne? Likaså frågade han honom om en annan formsak, sedan han emottagit borgaredeputationerna, huru nemligen han ville, efter detta, besvärja och besvara massans. de arbetande klassernas, jättedeputation, när den en dag följer exemplet och vältrar fram? "Marseille sände ock en "*deputation*" *till Frankrikes nationalförsamling;* klubbarnes följde efter och monarkien sammanstörtade."

L'appetit vient en mangeant: den ena formlösheten drager den andra med sig. En af hufvudstadens större och honnetta tidningsutgifvare förtäljde på fullt allvar, fastän blott enskildt, under loppet af riksdagen att "meningen vore, i fall förslaget nu fölle, att upplösa riksdagen men *behålla borgareståndet qvar i hufvudstaden i egenskap af constituerande församling*". De andra, af lägre ordning, gingo naturligen samma väg — uti ökadt formförakt. Knappt var riks-

igen börjad, så fann sig Justitieministern nödsakad att låta lägga
'arstad å (3,709 ex. af) tidningen "Gamla Fäderneslandets"
· 86 för 28 Oct. och anbefalla Justitiekanslern att anställa
al emot den ansvarige, en stackars mureriarbetare J. F.
ahlhammar, för det att tidningen uti en artikel å första
lan, "Dagens företeelser", utlåtit sig bland annat: "Yttran-
n hafva blifvit fällda, af hvilka man har anledning förmoda
t *kungen sjelf tänker ställa sig i spetsen för revolutionen* ...
09 gjordes den ju på mindre än en halftimma", "*Bort*
ed Ståndet" ... "*den så länge saknade friheten*" ... *att*
ke lemna något oförsökt" — hvilket allt "tycktes innefatta
ls lastliga yttranden om konungens höga person, dels lögn-
tiga uppgifter och vrängda framställningar samt uppmaning
l uppror". Dahlhammar blef ock verkligen dömd att böta
0 rdr eller undergå 6 månaders fängelse å fästning. Tid-
ngen "Dagens Nyheter" gaf 11 Nov. artikeln: "En sak att
; tänka på", som under sina svamlande och skrufvade ordalag
sägs näppeligen kunna hafva annan syftning än att dels
ra *Regeringen misstänkt för åhåga att använda våld,* och
ls väcka den tanken att soldaterna icke skulle lyda sitt befäl.
:h dock var artikeln ämnad att understödja förslagets anta-
nde! Mot slutet af månaden var utspridt ett rykte att
:geringen skulle sjelf vara betänkt på vissa modifikationer
förslaget, så att Posttidningen upptog det till vederlägg-
ig.

Se der en sammanhängande och helt naturenligt utbildad
dja af formförakt, deri hvarje länk tycktes hafva till in-
:ift den der höge embetsmannens svar till häradshöfdingen:
a, det gör detsamma, *huru* det går, bara det går!" Hvad
as på det hela här, till revolution, annat än det, som
anche sade 12 Juli, till fjerde valkretsens valmän i hufvud-
den: "för egen del ämnar jag stå på min post, och hellre
ıpa än lemna densamma"? Den s. k. "allmänna opinionen"
:k obekymrad om former — sådana der "finesser och små-
ker" — med stormsteg sin breda och bonade bana fram,
is att hafva *allt* för sig, såsom Knut Bonde under den

afgörande diskussionen på riddarhuset yttrade till ett par antagonister, nere i landtmarskalksrummen: "Vi, som röst för förslaget, spela en mycket simpel rôle, vi ha regeringen på vår sida, vi ha tidningarne på vår sida, vi ha deputationerna på vår sida; man må säga hvad man vill om betydelsen af allt det der, så ha vi dock allt detta på vår sida, då de andra deremot ha endast sin egen öfvertygelse"; och han tillade profetiskt: "men jag säger uppriktigt, att *hvilken utgången än blir, så får andra sidan ändock alltid en bättre plats i historien, än vi.*"

Den 16 October utnämndes på vanligt sätt till landtmarskalk landshöfdingen grefve *Lagerbjelke,* och till talemän i presteståndet erkebiskopen dr *Reuterdahl* jemte biskopen i Strengnäs ordensbiskopen dr *Annerstedt.* I borgareståndet fungerade några dagar såsom ålderspresident representanten för Gefle, Grape, och i bondeståndet Matts Persson (Stockholms län), till dess konungen den 21 utnämnde till talemän för det förra grosshandlaren *J. G. Schwan* och grosshandlaren i Gefle *P. Murén,* och för bondeståndet *Nils Larsson i Tullus* (Jemtl.) samt *Anders Eriksson* (Elfsb.). — *Erkebiskopen* sade i sitt helsningstal till ståndet, bland annat: "Trotts mot menniskor och det menskliga blifver lätt ett trotts mot Gud och det guddomliga. Med båda dessa slag af trotts är vår tid icke aldeles obekant. Men lika litet är den menniskofruktan att värdera, som för menniskorna låter Gud fara, som blott afser menniskor och deras vilja, som låter örat vara öppet endast för de röster, de önskningar, de fordringar, som dagen uttalar, men deremot tilltäpper örat för högre fordringar, för rättens bud, för en allmännare om ock något aflägsnare nyttas kraf"... "Icke utan anledning bekymrar den mången, att presten är mycket tillbakasatt af den närvarande tiden, att han för mången är en öfverflödig medlem af samhället, att man gerna, der man kan, vill vara honom qvitt, och att derföre också antalet af dem, som önska att få tillhöra ståndet, alltjemnt förminskas... Kunna vi icke på annat sätt än genom obetingad och oinskränkt eftergifvenhet för vår

samtid försäkra oss om tillvaro och aktning, så är det bättre att vara utan både den ena och den andra. Kan tiden vara oss förutan, nog kunna vi vara tiden förutan. Alltså må vi icke för mycket sörja öfver den ställning i tiden, med hvilken man hotar oss, men deremot se till att vi redligt och troget förrätta den Herres tjenst, för hvilken alla jordens herrar snart eller sent skola sig böja". — *Borgareståndets taleman* skröt, såsom vanligt, öfver sitt stånd: "Dagens vigtigaste fråga måste finna en lösning, värdig den tid vi lefva uti. Dess behandling är gifven inom detta stånd. Med tillförsigt antager jag, att det är för sista gången, som borgareståndet samlas på detta rum. Det ökade inflytande, borgareståndet vunnit från riksdag till riksdag, må ej tillskrifvas annat än den frihet, som lemnats åt samhällets alla klasser, att här vinna inträde." Och *vicetalmannen* kittlade honom tillbaka på följande sätt: "Namnet Schwan utgör ett af inseglen på våra nuvarande grundlagar, Regeringsformen och Riksdagsordningen. Måtte det blifva hr talmannen, sonen, förunnadt att med sitt namn besegla fullgörandet af det uppdrag, som 1809 års ädle patrioter ålagt oss, och hvartill en vis, för fosterlandets välfärd nitälskande, konung och regering så förtroendefullt uppmanat oss. Beskäres hr talmannen denna värderika lott, så veta vi att hr talmannen deri finner sin fulla belöning för de mödor och ansträngningar, som det vigtiga kallet *ut*kräfver". — *Bondeståndets talman* sade till bönderna: "Lifvade af höga och ädla tänkesätt skolen I få tillfälle att lägga grunden till landets lycka genom att bistå H. M:t konungen i hans sträfvan att skaffa folket den politiska myndighet, som det så länge förgäfves eftersökt". Derefter utöfvade detta stånd, för första och sista gången, den så länge eftersträfvade rättigheten att *sjelf välja sin sekreterare* (med 97 röster kommersrådet J. Sjöberg, emot 3 som tillföllo v. häradsh. Husberg).

Helsningsdeputationerna till medstånden 23 Oct. anfördes af grefve Arvid Posse, biskopen Sundberg, grossh. L. J. Hierta och riksdagsmannen magister C. J. Lönnberg. Posse

erinrade borgareståndet att "under sekler har Adeln med borgareståndet samverkat för allmänanda, allmän upplysning och frihet, dessa mensklighetens stora mål, hvilka uppnås endast genom ädel sjelfuppoffring, der medborgerligheten det fordrar, och genom kärlek till konung och fädernesland, *men ej blott för endera,* ty de två äro oskiljaktige i ett sannt fosterländskt sinne"; och till bondeståndet sade han: "I vår tid mera än tillförene är jordbruksintresset högt uppburet: faran är nu icke att det kan undertryckas, utan snarare det. *att det icke nog minnes det myckna, som behöfver lefva både öfver och bredvid detsamma;* Adeln hyser den tillförsigt att under förestående gemensamma arbeten hos bondeståndet återfinna den *lugna besinning, det sunda omdöme,* som i förening med storsinnad frihetskänsla alltid i vårt land varit odalmannadygder". — Sundberg sade till borgareståndet: "Man kan i välment försigtighet vidtaga sådana åtgärder, genom hvilka lifvets friska rörelse hämmas; *man kan och i ovist nit så uppjaga dess pulsslag, att afmattning och återgång snart måste inträda.* Dessa ytterligheter höra till de brister, som ingen statsförfattning i verlden kan afhjelpa"; och till bönderne: "Landets lyckliga tillstånd ställer allvarlig uppmaning till hvarje medborgare, som fått riksdagsmannens vigtiga kall åt sig uppdraget. att *moget öfverväga* de beslut, på hvilka framtidens välfärd beror. *Alla förändringar äro icke förbättringar*". — *Hierta* sade till Adeln: "Sedan ett halft århundrade har ingen riksdag varit så betydelsefull för framtiden, som den närvarande... Uppfyllandet af det testamente, som nu gällande grundlagens stiftare öfverlemnat åt sina efterföljare, kan nu bringas till ett lyckligt slut, och vinnandet deraf beror hufvudsakligen på det beslut, Ridderskapet och Adeln kommer att fatta, emedan det egentligen är detta stånd, som genom antagandet af den kongliga propositionen nedlägger ett storsinnadt offer på fosterlandets altare... Till sina redan så ärorika blad i Sveriges häfder kan Adeln vid denna riksdag lägga det måhända mest oförgängliga, om det, med afseende å den allmänna meningen i landet, går konun-

gens allvarliga önskan till mötes, genom den nya riksdagsordningens antagande"; till Presteståndet sade han: "Om det i allmänhet kan sägas med sanning, att det går en oro genom tiden, så kan detta utan misstag framförallt lämpas på svenska folkets väntan att en gång få se den stora frågan om nationalrepresentationens ombildning bragt till en lycklig lösning ... Enligt borgareståndets uppfattning är intet tvifvel lemnadt öfrigt, att det stora flertalet af de tänkande och upplyste i landet anser lösningen hafva genom det hvilande förslaget blifvit lyckligt funnen. Uppoffringar måste likväl göras, och de som äro färdige dertill, hafva rätt till nationens tacksamhet. Denna känsla intager borgareståndet, då det redan af högvördigste herr erkebiskopens helsningstal till sitt stånd tror sig kunna hemta den vissa förhoppning, att det högvördiga stånd, som så ofta i lära och exempel lemnar de öfriga en föresyn af försakelse och andra dygder, jemväl nu är redo till den storartade handling, *som nationen af detsamma förväntar*"; och till bondeståndet: "Det är icke ifrån borgareståndet, liksom vi antaga icke ifrån bondeståndet, något hinder emot det hvilande förslagets antagande är att befara; men låtom oss icke glömma att dessa tvenne stånd blifva skyldige stor tacksamhet åt sina medstånd, Adeln och Presteståndet, om dessa för att utöfva en stor handling af rättvisa, vid detta tillfälle underordna sina ståndssärskilda, om också mera förmenta än verkliga, intressen under det allmännas". — *Lönnberg* sade till Adeln: "Försvunna äro nu de sociala skrankor, som fordom strängt afskiljde den ena delen af nationen från den andra. Ingen kan numera säga hvar den ena ståndsklassen slutar och en annan börjar... Till Eder, I ädle Herrar, vädjar nationen i detta ögonblick, emedan den vet att på Eder beror till väsendtligaste grad detta förslags öde. Med detta förslag sammanhänger också landets närmaste framtid — huruvida den skall utvecklas i ostördt ordnadt lugn, *eller om tvedrägtens och hatets onda makter skola frammanas till allmänt förderf*"; till presteståndet: "Om,

oaktadt detta ömsesidiga förtroende i den allmänna sammanlefnaden (mellan prest och bonde), vid politiska konflikter likväl förspörjas tecken till snarare söndring än förening, torde ett sådant förhållande mest böra tillskrifvas den kända afslutenheten i politiskt skiljda stånd... Att representationsförslagets antagande skall förqväfva i sin brodd det groende missnöjet, kunna vi icke betvifla, likasom att *en motsatt utgång skall framkalla splitets och tvedrägtens alla vådor. I förbittringens yra* skiljes icke alltid mellan den ena orsaken och den andra, och mången gång händer dess värre att det, som borde vara upphöjdt öfver alla politiska strider, *blir nedraget på de menskliga lidelsernas tummelplats.*"

Den 24 October blef riksdagen öppnad. Predikan hölls af biskopen i Hernösand, dr Beckman, öfver texten: Davids psalm 145: 17—19, och predikanten gaf svar på frågan: "Huru skola våra gerningar, våra verk, blifva delaktiga af Guds nåderika, välsignande medverkan?" *Konungens thronotal* på rikssalen innehöll, i representationsfrågan, dessa strofer: "I främsta rummet tillkommer Eder att, efter samvetsgrann pröfning, fatta det afgörande beslutet om Mitt förslag till folkrepresentationens ombildning. Det är ett högt anspråk, att en bestående representation skall, med full frihet i vilja och handling, sjelf på en annan öfverflytta det ärofulla uppdraget att föra ett folks talan. Jag tänker derföre högt om Eder, då Jag uttalar Mitt hopp, att I skolen antaga detta förslag, i hvars framgång Jag ser en ökad trygghet för samhällets lugna utveckling". Bland talmännens yttranden inför thronen, citera vi här ett af landtmarskalken: "Uti vårt land hafva sedan urminnes tider frihet och konungamakt varit hvarandras bästa stöd; och *om någon gång den ena af dem fått stå tillbaka, har innan kort äfven den andra dera lidit*"; ett af erkebiskopen: "En öfverläggning i sådan syftning (om, hvilken utgång hotar med de minsta vådorna) är för det allvarliga sinnet i icke ringa mån bekymmersam, likasom detta sinne icke med likgiltighet kan se en bestående ordning öfvergifvas, hvilken, oaktadt det mer eller mindre

grundade, som deremot säges, i sekler varit ett värn både för konungamakt och folkfrihet, och derjemte skänkt vårt land ära och välstånd. Huruvida offret kräfves af tidsförhållandena, skola Rikets Ständer nu afgöra, likasom de *för sitt ja eller nej skola inför samtid och efterverld ansvara*"; ett af talmannen Schwan: "Borgareståndet, som villigt uppoffrat de privilegier, det ansett oförenliga med den fortgående utvecklingen af vårt samhällslif, emotser lugnt och förhoppningsfullt samma offer af medstånden. Hela nationen afbidar med full förtröstan den lyckliga utgången af denna stora angelägenhet"; samt ett af bondetalmannen Nils Larsson: "Efter de häftiga, sjelfva grundvalarne för samhällsbyggnaden skakande strider, som af ståndsfördelningen uppstått, har visserligen våra sednare riksdagars historia lemnat bevis på en samdrägt mellan riksstånden, hvilken äfven i sådana fall burit goda frukter för det hela. Men dermed är dock icke grunden till fortfarande söndring dem emellan undanröjd, lika litet som någon borgen finnes mot misshälligheter, som under ogynnsamma inre eller yttre förhållanden kunna vexa till en strid, hvarigenom samhällets högsta angelägenheter sättas på spel... Hos Bondeståndet skall E. M:t finna den medverkan, som med stadigt sigte på målet vill bidraga till den stora frågans efterlängtade lösning."

Hos det företrädesvis "*medborgerliga*" ståndet, som enligt hvad vi sett tillochmed beräknades att en cas que kunna användas till constituerande församling, utbröt vid riksdagens början en schism, som väckte ofantligt uppseende. Vid början af riksdagen 1862 hade utkastats såsom snara det s. k. "programmet", för att deri fånga de nykomna, under försäkran att endast det stora och samhällsnyttiga i allmänhet, men inga speciella jernvägsintressen, borde leda representanten. Vid denna nu ingångna riksdag 1865 hölls den 18 Oct. ett sammanträde på hotel Suède, "för att snärja en stor del af de nykomna i sina garn"; trådarne höllos af Murén, Isberg, Staaff, Sundvallson och Witt; ingen särskild fråga kom dervid på tal, utan lockbetet bestod uti att "utkräfva revanche för

förmenta oförrätter vid förra riksdagen". Götheborgs Handelstidning förtäljde att de två ledande männen, Björck och Murén, nu kämpade som värst om majoriteten inom ståndet. Vid förra riksdagen fick Björck, vid 1865 Murén segern, i det hans parti med 8 rösters öfvervigt utsåg elektorerna, på hvilka utskottstillsättningen berodde. Försök att åstadkomma fusion strandade mot Muréns omedgörlighet. Harmen var stor sedan förra riksdagen, då Björckska partiet lyckats vid statsutskottsvalen endast genom en intrig, deri Murén öfverlistades genom för mycket förtroende till sina motståndares politiska hederskänsla. Endast Björckska fractionens maktmissbruk vid förra riksdagen tillskrefs hans nederlag vid 1865, trodde somliga; men af dem, som kunnat anse sig personligen förnärmade genom intrigen vid förra riksdagen, var nu icke ett tiotal till finnandes på den nu segrande elektorslistan. "Saken är den, sade Dagligt Allehanda, att nämnda intrig ej var ett enstaka faktum, utan länken i ett liberalt system, som är liberalt endast mot de sina, men illiberalt emot alla andra — Aftonbladsliberalismen. Den grundades på 1830—40-talen, kunde såsom okontrollerad makt ej motstå den vanliga frestelsen att söka utöfva ett tryckande välde, och tog snart monopol på allt stort och ädelt i tidens sträfvan. Aftonbladet blef den "enda saliggörande kyrkan" i politiken. Derföre öfverföll A. B. och 1865 D. A., då detta utgaf ett särskildt blad ("A"), i hvilket *alla* meningar skulle få uttala sig. Borgareståndets förra majoritet stod i sammanhang med aftonbladismen på sådant sätt, att icke heller hon undgick denna frestelse. Hon tillkännagaf sitt öfvermodiga öfvermått 1859 vid Rathsmans utvotering (Mina Samtida IX: 204, 205), och tendensen fick sin slutpunkt vid utskottsvalen riksdagen derpå. Det är alltså äfven aftonbladismen, som lidit det nederlag, hvilket 1865 i borgareståndet tillfogades Björck — öfver hvilket de radikala i landsorterna genom långa telegrammer utgjöto sin "bedröfvelse och misströstan", t. ex. från Örebro 30 Oct.: "Undertecknade, medlemmar af Örebro samhälle, vilja härmed hafva uttryckt den bedröfvelse och den misströstan

valen i borgareståndet hos dem väckt" (48 underskrifter). Sammalunda gjorde Westerås, Helsingborg och Wenersborg.

Detta telegraferande, i mer eller mindre lyckade ordalag, gaf nu upphof åt mycken drift och yppandet af diverse interieurer. Bref ifrån skånska landtbygden, i medlet af November, sade t. ex.: "Det är inom vårt tredje stånd, som består af så olika elementer som adelsmän, civila och militära embetsmän, litteratörer, industri- och jordbruksidkare, man väntade få se en uppenbarelse af *den ljufliga endrägt och frid, hvilka påstås skola blifva en lycklig följd af representationens ombildning.* Det kan icke nekas att denna väntan blef en smula gäckad vid förra riksdagen, så väl som vid denna. Vid förra riksdagen lyckades Aftonbladspartiet att vid elektorsvalet inom borgareståndet vinna en fullständig seger, och begagnade sin makt så utan all moderation, att det ej allenast förbehöll alla platser i de vigtigare utskotten åt sina medlemmar, utan ock ville åt dem allena vindicera den fria yttranderätten. En mycket aktad medlem af ståndet (rector Sommelius), som egde mod att uttala sitt klander af utskottsvalen, blef ej blott i ståndet angripen, utan ock i tidningarna länge förföljd på det oskickligaste sätt. Vid nu pågående riksmöte har ett sansadt parti segrat vid elektorsvalet och begagnat sin seger med en moderation, som nästan väcker förundran; men långt ifrån att erkänna detta, upphäfver det slagna partiet ett skrän af missnöje, blandadt med angrepp på motståndarnes karakter och duglighet i och för riksdagsgöromålen. Just i denna "högtupplysta" församling stå alltså partierna allra skarpast söndrade gent emot hvarandra. I sanning, en föga behaglig framtidsbild! Till det liberala partiets många taktlösheter höra också de beryktade telegrammerna, hvilka från åtskilliga ställen ingått till borgarståndet med anledning af utgången af elektorsvalet. Det må likväl medgifvas, att dessa telegrammer äro egnade att väcka mindre harm än löje."

Dagligt Allehanda lät påskina att Björck med rätta fått duka under, emedan han "missbrukat sin makt", och behöf-

påminnas att "han icke var allsmäktig". "Inom riksbanken. der han är diskontdirektör, lärer hr Björck redan föra herrskarespiran med jernhand. Den som begär dom och ransakning öfver gjorda anmärkningar, förvägras denna förmån och afsättes, utan att honom förunnas tillfälle att få försvara sig. Vi skola en annan dag referera ett dylikt mål. Skulle det icke kunnna hända, att genom den erinran hr Björck och andra, som hafva liknande tendenser, nu erhållit, att intet välde är så starkt att det ej kan brista, hr Björck för framtiden skall, till förminskande af underordnades lätt förklarliga räddhåga, bringas till ett mindre godtyckligt förfarande och till en större aktning för andras, om ock underordnades, rätt?"

Och Götheborgs Handelstidning sade: "Den inom borgareståndet inträffade schismen har naturligtvis varit en ganska ledsam historia, så mycket mer som det icke är någon väsendtlig meningsskiljaktighet i de stora frågorna, som legat till grund för schismen, utan rent personlig antagonism, hvilken aldrig borde få göra sig gällande i en så allvarsam tidpunkt. Men icke förbättrar man den saken genom att göra den till en riksolycka, samt genom att öfvergjuta sitt motparti med de bittraste anklagelser. Det finnes något som heter: "att hålla god min i elakt spel", och detta är en sjelfbeherrskning, som ofta påkallas på det politiska området. Der uppdukas nu långa historier om de illasinnade intriger, hvarmed hr Murén vunnit seger öfver hr Björck, dervid man låter den senare spela rolen af förorättad oskuld. Det är isynnerhet Dagens Nyheter, som i denna del har mycket att berätta, och Aftonbladet trycker sanningens insegel på berättelsen. Det är oss klart, att hr Murén velat hämna sig för utskottstillsättningen vid den förra riksdagen, och när vi finna detta ganska illa, emedan sådana känslor icke få bestämma en politisk mans och fosterlandsväns handlingssätt, så synes oss likväl att utgången icke gifver anledning till några farhågor, under det tilldragelsen må innebära en helsosam varning för hvarje partichef att icke låta sig hänföra af ögonblickets öfvervigt till ofördragsamhet, utan betänka, att morgon-

agen kan bära en annan sakernas vändning i sitt sköte. Och
i tycka vi, och många med oss, att hrr Murén och Björck
unna anse sig hafva qvittat med hvarandra samt vara be-
inkta på att räcka hvarandra händerna till försoning. De
ro ju redlige män båda två och böra underordna sitt per-
nliga groll under fäderneslandets välfärd, hvilken de äro
allade att framför allt bevaka. Deras kommittenter hafva
erkligen icke valt dem för slika strider. På samma gång
öra ock de tidningar, som nu så varmt uppträda på blott
en ena sidan, och de "bedröfvade" hedersmännen i Örebro,
Vesterås och Helsingborg lugna sig och icke gjuta ny olja
å elden genom orättvisa och kränkande omdömen, hvilka
lott äro egnade att vidga schismen och försvåra försoningen.
Iå hela den förtretliga historien glömmas ju förr desto hellre,
et är vår fromma önskan, och derför ämna åtminstone vi,
)r vår ringa del, trots alla upp- och utmaningar, icke vidare
ysselsätta oss med densamma, så vida vi ej rent af tvingas
ertill."

Vid valen till ledamöter af talmanskonferensen erhöllo
furén 59 och Björck 57 röster. På schismen anspelades
ven i Bondeståndet, 11 Nov., vid frågan om remiss af Bjer-
anders motion om bränvinsutskänkningsmedlens fördelning
ill $^1/_5$ åt hushållningssällskaperna och $^4/_5$ åt landskommu-
ierna. Några (C. A. Larsson, Svensén, Jon Andersson, Lönn-
erg m. fl.) ansågo det obetänksamt att under nuvarande po-
itiska omständigheter vidröra ett ämne, som nödvändigt skulle
lifva ett tvistefrö mellan de begge folkvalda ständen. Lars-
on ansåg icke omöjligt att, då bondeståndet vore så mycket
alrikare än borgareståndet, och det visat sig att det förra
ölle mera på sina intressen än det allmännas, det kunde
innas ledamöter inom borgareståndet, som, *af fruktan att
ondeståndet skulle missbruka sin öfverlägsenhet, komme att
notarbeta representationsförslaget.* Andra invände att *bor-
jareståndet vore inom sig sjelf så splittradt*, att någon värre
ch i sina följder farligare misshällighet icke gerna kunde
ppstå emellan detsamma och bondeståndet.

Äfven hos *Adeln* kom det till en spänning. Till konstitutionsutskottets ordförande valdes grefve Mörner och till ledamöter representationsförslagets motståndare; men äfven här brast den alltför högt spända bågen, i det att flera af Adeln, förut tvehogsne, derefter skilde sig från de alltför omedgörlige — såsom de kallades.

Härefter började *klubblifvet* vid riksdagen.

Den 3 Nov. höllo förslagets vänner af Ridd. och Adeln: *Reformvännernas sällskap*, sitt första sammanträde efter utskottsvalen på hôtel Suède och valde till sin styrelse landshöfdingen grefve Ehrensvärd, landsh. frih. Alströmer, kapitenen (sedermera vice-talmannen i Andra kammaren) C. Mannerskantz samt häradshöfdingarne P. von Ehrenheim (sedermera statsråd) och J. Nordenfalk. Detta sällskap beslöt att hvarje thorsdag sammanträda. Den 10 Nov. var sammankomsten besökt af omkring 100 personer, ordet fördes af kapitenen Mannerskantz, och diskussionen gällde hufvudsakligen styrelsens förslag att inbjuda alla, äfven utom sällskapet, vid riksdagen antecknade ledamöter att diskutera representationsfrågan. Allehanda ville att, äfven om konungen icke ville begagna sin rätt att *entlediga de förtroendeembetsmän*, som i någon politisk fråga af större omfattning uppträda och verka emot regeringen, så borde dock *ministèren* bringa frågan till diskussion äfven utom representantkammaren och *genom sitt inflytande* bereda tillfälle åt det parti, som hyllar regeringens åsigter, att under hennes egid handla och verka. Det ifrågavarande reformsällskapet utfärdade genom Ludvig af Ugglas, J. M. Björnstierna, Gillis Bildt, C. J. Oscar Alströmer, Edvard Carleson, Carl Axel Mannerskantz, Pehr Ehrenheim, Carl Nordenfalk, Eric af Klint och F. Åkerman verkligen inbjudning till Adelns ledamöter att den 21 samlas å stora börssalen; och P.T. skyndade att tillägga att *så väl justitiestatsministern som öfriga adelsmän i statsrådet ämnade dervid inställa sig.*

En annan inbjudning till dem af Adeln, som erkänna behofvet af en representationsreform, att samlas den 17 å

hôtel Phœnix, var utfärdad af presidenten grefve Mörner. Vid sitt sammanträde den 16 beslöt ofvanbemälta "Reformvännernas sällskap" (som då ansåg sig bestå af omkring 200 *för* förslaget röstvilliga), att också mangrannt infinna sig på Phœnix. Mötet öppnades af grefve Mörner, men till ordförande utsågs grefve Arvid Posse. Här talade hr von Kræmer, frih. Jules Schwerin, grefve C. G. Mörner, hrr Treffenberg, Nordenfelt (som ansåg "påtryckningen så stark att förslaget borde antagas"), grefve Henning Hamilton, justitieministern frih. De Geer (i ett längre anförande, som började med erinran om "den oro, som bemäktigat sig sinnena och den längtan efter frihet, som förefunnes"); man beslöt att fortsätta debatten vid mötet å börsen den 21, hvilket ock skedde.

Ordet fördes der af grefve Ludvig af Ugglas, och der talades af Mannerskantz, Gripenstedt, Hugo Hamilton, v. Ehrenheim, justitieministern samt hr P. R. Tersmeden *för*, samt af Sandströmer, Nils Tersmeden, Brakel, Lagerhjelm och grefve Erik Sparre *emot* förslaget. Sandströmer förbehöll sig dock full frihet att rösta annorlunda, än han i dag talat.

På hôtel de Suède samlades detta reformvännernas sällskap åter den 23, då ordet fördes af gr. Ehrensvärd, som föreslog att, i följd af sällskapets dageliga tillvext i antal, större lokal borde anskaffas. Diskussion af det hvilande förslaget ansågs numera icke behöfva fortsättas, i anseende till sällskapets dagligen allt gladare förhoppningar, men man emotsåg i följande veckan meddelanden om *motståndarnes motförslag*. Tvekan om meningen i borgare- och bondestånden förefanns ej heller mer.

Allehanda tyckte nu att, vid en så gynnsam ställning, både deputationer från landsorterna och truppsammandragningar kunde umbäras.

Adelns möte på börsen den 29 Nov. var talrikt besökt och framkallade 9 talare *för* förslaget, nemligen Dalman, B. G. von Geijer, F. Åkerman, frih. W. F. Tersmeden, justitiærådet E. Carleson, frih. A. O. Raab, landshöfdingarne grefve A. Hamilton och frih. Alströmer samt generaltulldirek-

tören Bennich, och 3 *emot* det: Carl Uggla, grefve Gösta Posse och grefve C. S. Mörner.

Den 11 Nov. hade borgarståndets medlemmar i konstitutionsutskottet inbjudit sina ståndskamrater till *borgare-klubben* för att öfverlägga. Alla, utom 3 à 4, inställde sig och ingen enda röst höjde sig emot det hvilande förslaget. Äfven alla de nyvalde uttalade sig, och *detta* var väl inbjudarnes hufvudafsigt. Intet annat ansågs nu vara att göra, än "med *vaket* intresse följa frågans gång, och ånyo sammankalla ståndskamraterne, om särskilda förhållanden gåfvo dertill anledning".

Den 12 väckte friherre Rudolf Cederström på riddarhuset motion om anslag af 500,000 rdr till en *statsrådskasern,* i händelse representationsförslaget blefve antaget, emedan då skulle sedan ministèrombytena blifva så täta, att ministrarne icke kunde påkosta bosättningar sjelfve, för så kort tid.

Riksstatens första hufvudtitel, i hvilken föreslagits en förhöjning i anslaget till konungens hofhållning à 170,000 rdr årligen mera än förut, skiljdes från de öfriga hufvudtitlarne för att kunna afgöras *före representationsförslaget,* och blef denna förhöjning den 29 Nov. bifallen hos alla Ständen, i Borgareståndet sedan Henschen yttrat att han godkände förslaget icke blott på de af utskottet anförda skäl, utan äfven derföre att han i dessa brydsamma, omstörtningens tider önskade en stark konungamakt. Likväl hade förslaget till denna "roquering" på ärendenas föredragningslista, väckt af en riddarhusledamot inom statsutskottet, rönt det motstånd på borgareståndsklubben den 22 Nov., att de närvarande ansett den gamla, häfdvunna ordningen böra vidhållas; och mot beslutet i presteståndet reserverade sig formligen dr Sandberg, "så väl emot hela frågans, enligt hans åsigt förtidiga, behandling, som ock emot hvar och en af dess punkter." — Från Norge anfördes den 4 Dec., såsom "påtagligt bevis på kung Carls popularitet derstädes", storthingets i samma dagarne "enstämmigt och utan debatter" fattade beslut att förhöja kungliga apanaget från 64,000 om året till 84,000 spdr. Norge bidrog

således till årsförhöjningen med 80,000 rdr svenskt, och denna utgjorde inalles jemt en fjerdedels million pro anno. Härom skref mig den 18 Dec. den förut citerade barometern: "Första hufvudtiteln skiljdes i Sverige från de andra, på det att saken skulle afgöras före representationsfrågan, *och ej lida deraf att denna fråga möjligen blefve afslagen*".

När den 27 Nov. ankommo till Stockholm "deputationerna" från Götheborg, Wenersborg, Borås, Uddevalla, Alingsås, Jönköping med flera städer, inalles omkring 130 personer, var ett stort antal *riksdagsmän* dem till mötes vid Stockholms station, der första klassens väntsal blifvit för deras räkning upplyst.

Stockholms stadsfullmäktige aflåto sin adress *till rikets ständer,* och den aflemnades i särskilda exemplar: till landtmarskalken af borgmästaren Eklund och bankdirektören Wallenberg, till erkebiskopen af kammarrättsrådet Kinmanson och rådmannen Weser, till borgareståndets taleman af friherre Fock och konsuln Davidson och till bondeståndets taleman af notarien Sundell och grosshandlaren Bäckström.

Bondeståndet höll den 24 Nov. på *frimurarelogen* sexa, till "närmare inbördes bekantskap mellan de äldre och nykomne kamraterna". Riksdagsmannen för Tjust, C. Rydström, som föreslog skålen för representationsfrågans lyckliga lösning, sade att: "lefde vi i en mindre lugn och formbunden tid, *så skulle folket kommit sjelft i djupa led* och som förr på allshärjartingen låtit sitt bifall genljuda på sköldarne". Dagen derpå väckte Carl Anders Larsson i ståndets plenum, och ståndet enhälligt antog, förslag att genom en stor "deputation" betyga frih. De Geer "ståndets djupa och innerliga tacksamhet för all sin medverkan vid reformförslagets framläggande och genomförande". En adress skulle uppsättas och af ståndets samtliga ledamöter underteckнas. Men all denna förtjusning hindrade icke ståndet från allmän stormlöpning emot nyss inkomna propositionen om förändrade grunder för *beväringen* och om bildandet af en landtstorm. Samteliga uppträdde att klandra den; en kallade förslaget "mag-

starkt", somliga sade att det skulle qväfva skarpskytteväsendet, för mycket kringskära den personliga friheten, införa ett preussiskt militärväsen o. s. v. Svenska allmogen vore än i dag hågad att gå man ur huse till fosterlandets försvar, "men ej till exercis".

Men huru ett sådant försvar skall gå för sig utan öfning — det bekymrade dem ej.

XXVI.

Tumskrufvarne.

C. A. Larsson 11 Nov. 1863. — A. Blanche 12 Juli 1865. — Posttidningen 16 Oct. 1865. — Regeringens proposition om extra statsreglering endast för *ett* år. — Hotet om riksdagens sönderbrytande. — Statsrådens afsigt att tvinga sina eventuela efterträdare till urtima riksdag. — Aftonbladet kallar hela landet till »ett enda stort reformmöte i permanence». — Brochurer. — E. K. i Allehanda varnar för meteorstenar och grafstenar. — En utskottsledamot uppmanar skarpskyttarne att sätta bajonett emot bajonett. — Konungen göres personligen ansvarig för reformfrågans utgång. — Skolpojkarnes votering om förslaget. — Studentjagt efter adeliga fullmakter. — Herrarnes, böndernas och arbetarnes deputationer till Ständer och Minister. — Deputationernas upphof. — »Minnesblad för Svenska Folkets Deputationer i Representationsfrågan år 1865». — »Detta hafva Götheborgs-gesällerna gjort». — Adresserna och Justitieministerns svar. — Medaljens frånsida. — Konungen emottager dem icke. — Landshöfdingen v. Troils vägran att med sådant befatta sig. — Deputationernas upplösning. — Allehandas omvändelse.

Den 11 Nov. 1863 hade, såsom läsaren torde erinra sig, bonden Carl Anders Larsson vid det särskilda reformmötet i bondeståndets sessionsrum (Mina Samtida XI: 21) yttrat: "Emot missmodet hos folket, och föreställningen att all förändring är omöjlig att tillvägabringa, måste verkas genom att underrätta folket att borgare- och bondestånden hafva medel att framtvinga en sådan, genom att förklara sig *icke vilja gå in på att förlänga en kommande riksdag*".

Den 12 Juli 1865 hade Blanche, vid ett valmöte i hufvudstaden (Mina Samtida XII: kap. 24) sagt: "Skulle vid riksdagen förslaget falla, bör *riksdagen icke förlängas,* borgare- och bondestånden böra förklara den nya statsregleringen för ogjordt verk, nytt förslag bör framläggas, samt derpå riksdagen upplösas och en ny inkallas".

Den 16 October 1865, samma dag då riksdagen sammanträdde, tillkännagaf Posttidningen att Regeringen ämnade denna gång framlägga förslaget till extra statsreglering beräknad endast för *ett* år (i stället för tre, enligt dittills varande methoden). Meningen härmed ansågs vara att dymedelst framtvinga *ny riksdag efter kortaste tid,* i fall representationsförsläget skulle vid den nyss ingångna falla. Propositionen om Statsverkets tillstånd och behof, af 27 Oct., bevisade att Posttidningen spått rätt. Detta ovanliga steg, genom hvilket en regering sjelf gaf claven till sitt eget omöjliggörande utöfver en så kort tid, framkallade mycken sensation. Till mig hade en högre embetsman i Stockholm skrifvit redan den 17 Sept.: "Borgare- och bonde-stånden kunna sönderbryta och skingra hela riksförsamlingen i början af Februari, genom afslag på den vanliga motionen om riksdagens förlängning; och den kan icke förlängas, med mindre än att tre stånd begära det. Följden häraf blefve att ingen extra statsreglering kan voteras; och utan extra statsreglering kan man nu för tiden ej hålla maskineriet i ordentlig gång"; samt den 1 Oct.: "Tidningarne påstå att regeringen ämnar föreslå statsregleringens inskränkning till ett enda år. Detta förefaller icke osannolikt. Man skulle troligtvis derigenom förekomma riksdagens sönderbrytning af borgare- och bondestånden vid den tredje månadens utgång. Om alla anslag beviljas blott för 1867, måste ovilkorligen en urtima riksdag sammanträda snart efter den lagtimas slut. På detta sätt kan riksdagen göras så godt som permanent, år efter år, *ända till dess att adeln ledsnar på att motsätta sig reformen.* Minoriteten på riddarhuset vexer med hvarje riksdag, det är temligen säkert". Men på något förändrade tankar

hade han kommit den 15 Oct.: "Beslutet om statsregleringsperiodens inskränkning till året 1867 lärer hafva nedslagit som en bomb i oppositionens (de konservativas) läger. En bland cheferna der lärer ha förklarat att "f-n måtte ingå i en regering, som kommer att bestå blott några få månader". Icke är det för att tvinga sig sjelf till urtima riksdag, som den nuvarande regeringen inskränker statsregleringen till 1867. Ett sådant tvångsmedel behöfdes ej. Åtgärden är en följd af regeringens fasta beslut att sammankalla en urtima riksdag, om förslaget faller, och *att tvinga sina efterträdare att göra det,* i fall nuvarande regering afgår helt och hållet eller delvis. Detta är, som jag tror, orsaken till beslutet om statsregleringen och icke egentligen fruktan för riksdagens sönderbrytning vid slutet af tredje månaden. Dermed har det ej mycken fara. Bönderna vilja i allmänhet ej hem i Februari. De trifvas bra nog i Stockholm under vintern. I Borgareståndet har man alltid en mängd jernvägsplaner och annat, som beror på extra statsregleringen, och hvarmed man ej vill vänta tills en annan riksdag". Den som offentligen skarpast klandrade regeringens åtgärd att äska anslag för extra statsregleringen under endast *ett* år (1867), var kyrkoherden i Norrköping dr Rundgren (sedermera biskop i Carlstad), och det skedde till presteståndets protokoll, den 11 Nov., på samma gång han väckte motion: alternativt att 1) Ständerna måtte hos K. M:t anhålla om sådana tillägg till statsregleringspropositionen, att Ständerna kunde uppgöra extra statsreglering för tre år, 2) att Ständerna måtte anmoda statsutskottet att i vanlig ordning framlägga extra statsregleringsförslag för 3 år, eller 3) att alla anslag som vid denna riksdag beviljas, både ordinarie och extra, icke måtte anvisas för längre tid än 1 år (1867). Häremot uppträdde statsrådet Carlson, dr Moberg, dr Almqvist, biskopen Björck och kyrkoherden Otterström; men motionen understöddes af dr Sandberg och dr Lindgren, hvilken sistnämnde fann den klandrade regeringsåtgärden "stående mindre väl tillsammans med grundlagen" och deri spårade "en *påtryckning från regeringens sida* till

förmån för representationsförslaget, hvilket föga öfverensstämde med ett konstitutionelt statsskick". Motionen remitterades till statsutskottet, hvilket i sitt utlåtande afstyrkte densamma, hvarvid motionären (29 Nov.) till presteståndets protokoll förklarade att han "ej väntat att å motionen afseende skulle komma att fästas, utan vore nöjd dermed att *hafva påpekat det anmärkningsvärda sätt,* som i den nådiga statsregleringspropositionen användts i afseende å extra statsregleringen".

I början af November talades ännu ganska allmänt om sannolikheten af representationsförslagets förkastande. Vid ett landtbruksmöte i Skåne hade en stor hop af skånska adeln och adliga possessionater ganska högljudt, för hvem som ville höra det, på gator och torg, på Knutssalen i Malmö och inom kreatursexpositionen, förkunnat att det vore fåfängt att tänka på förslagets antagande. Derefter hade mycket talats om planeringar, värfningar, fullmaktsuppköp, utspridandet af rykten att konungen personligen vore emot förslaget. Aftonbladet, som den 2 Nov. tillochmed insinuerade att förslagets motståndare beräknat kunna etablera en reactionär regering under de gatukravaller, som de trodde eller hoppades skola inträffa efter förslagets fall, framkom nu med uppmaning att "det ofantliga flertalet af politiskt tänkande och oberoende personer *öfver hela landet måtte under den närmast kommande tiden liksom bilda ett enda stort reformmöte i permanens, som med den största uppmärksamhet följer saken i alla dess utvecklingsfacer*". Dagligt Allehanda berättade härvid att tidningen "Fäderneslandet" nu skulle ombyta redaction, chefskapet öfvertagas af förre fullmäktigen i riksgäldskontoret och förre riksdagsmannen af bondeståndet Samuel Ödmann (ledamot i Centralkomitén), samt att i redactionen skulle ingå åtskilliga af Aftonbladets medarbetare, Mengel, Hedin m. fl., hvilket de sistnämnde emotsade.

I Upsala utkom en brochyr: "Betraktelser i representationsfrågan af en svensk medborgare, som icke undertecknat någon reformadress", men som dock var förslaget innerligt

tillgifven. Han påminte att vid förra riksdagen förslaget besvarats med tacksägelse-adresser af borgare- och bonde-ståndet, tillstyrkts af konstitutionsutskottets alla ledamöter utom de presterliga, och att i presteståndet yttrat sig *emot* endast 11 bland 36 talare. I Stockholm utkom 4 Nov. en annan brochure: "Bref om det från år 1863 hvilande förslag till ombildning af svenska representationen, af Thomas Frisk (J. J. Nordström), en af förslagets klaraste motståndare. Den 8 framträdde i Dagligt Allehanda "E. K." (Emil Key) med en dithyramb under öfverskriften: "Den som nu vore adelsman och conservativ!" hvari han sökte bevisa nyttan af förslagets antagande för Norges skull, påminte att konungen kunde utnämna 50 à 100 nya adelsmän för att när som helst på ett fullt grundlagsenligt sätt genomdrifva förslaget, att borgare- och bondestånden, genom nekadt bifall till riksdagens förlängning och ny statsreglering, inom tre år på laglig (!) väg kunde framtvinga en representationsförändring, äfvensom att, utom "milstenar, skorstenar och rännstenar" funnes äfven *meteorstenar,* "sådane som de, hvilka 1848 i sitt fall krossade så många samhällsinstitutioner", och "*grafstenar* öfver tusentals varmhjertade män, hvilkas enda förbrytelse bestått deri, att de icke insett att tiden var inne för omskapningar, förrän dessa antagit form af omstörtningar".

Det var den 12 Nov., Dagens Nyheter insinuerade eller misstänkte att regeringen skulle hafva lust att använda våld, och att soldaterna icke skulle lyda sitt befäl; och i "Fädernesländet" infördes utan all reservation, på första sidan, en artikel af en "utskottsledamot", om nödvändigheten för skarpskyttarne att påskynda sitt arbete, så att de slutligen kunde *sätta bajonett emot bajonett och sålunda påskynda lösningen af samhällets "inre frågor"*. I de samma dagarne kom rykte i omlopp att regeringen återfordrat de gevär, hon utlånat till skarpskyttarne, och att ordres utfärdats till högvakten vid slottet att väpnad skarpskytt icke skulle få gå öfver slottets borggård. Factum var att dessa gevär, som dittills förvarats i en lokal vid Carl XIII:s torg, "på corps-styrelsens begäran

flyttats till en depôt på Skeppsholmen", "medan den förra lokalen reparerades". Landsorten tog den föreställningen, att hufvudstaden beredde sig till uppror, bevisad genom inkallandet af extra trupper till riksdagsorten.

Bland påhitten i Stockholm, i medlet af November, var äfven det, att som konungen kan befalla sin hofuppvaktning att rösta på det sätt Honom behagar, så vore ett underlåtande häraf till förslagets fördel en "förfärlig oredlighet", för hvilken *Han* kunde göras ensam ansvarig, om förslaget fölle. Härtill svarades att det aktiva hofvet hade endast 52 adelsmän, af hvilka nära hälften icke hade aflöning och tjenstgjorde högst 2 eller 3 gånger om året, samt det titulära hofvet bestode af högst 250, både utan lön och tjenstgöring, och af hvilka många kanske ingen enda gång ens visat sig vid hofvet; och likartade kalkyler företogos i afseende på förtroendeembetsmän i allmänhet. Inalles skulle, genom en sådan föga samvetsgrann maktutöfning af konungen, knappt 150 röster blifva disponibla, under det att redan 600 adelsmän uttagit riksdagspoletter; så att ensamt okunnighet eller tendenslögn kunde påstå att konungamakten hade i sin hand frågans utgång på riddarhuset, ehuru det passade ganska väl i stycke hos den demokratiska agitationen att låta äfven konungamakten få del af det hat, som skulle hos massorna ingjutas mot alla dem, hvilka ej ville reformera samhället på samma sätt, som agitatorerna.

Flectere si nequeo Superos, Acheronta movebo! Agitationen, om den icke sökte att eröfra spenabarnen, grep åtminstone skolbarnen i hufvudstaden. Vi veta tillförlitligt att skolpojkarne uti åtminstone *en* af Stockholms skolor samlades för att med öppen votering rösta om förslagets öde. Majoriteten röstade *ja* (såsom de väl i hemmen hört fäderna ämna göra), men var någon nog djerf att rösta *nej,* så blef han uthissad genom fenstret och fick hänga en stund på den yttre väggen, för att besinna sig. De flesta bland dessa voro, när de åter indrogos i rummet, så spaka vordna, att de återtogo

sina nej och nu villigt voterade ja. Somliga höllo dock i sig. och vi veta åtminstone namneligen *en;* som äfven efteråt var förhärdad nog att vidblifva sitt nej — han var son till en bland dem, som sedan reserverade sig mot frågans utgång på riddarhuset. Icke alla, som för den frågans skull moraliskt hängdes ut på väggen, visade den frimodighet som detta barnet, hvars namn vi med fröjd skulle till dess heder utsätta, om vi ej lofvat att förtiga det.

Äfven mera vuxen ungdom indrogs i den allmänna hvirfveln, och till den grad voro vid denna tidpunkt begreppen om offentlig anständighet förvridna, att sjelfva Posttidningen den 8 Dec., samma dag presteståndet afgjort hela utgången, kunde såsom berömvärdt och förträffligt berätta följande: "Å Upsala länslazarett var intagen till läkarevård en tjenstedräng från Wåhla (Norra Upland), J. L. Cederstolpe. Några på lazarettet tjenstgörande medicinæ studiosi, som fästat sig vid det adeliga namnet, undersökt prestbetyg och adelskalender samt funnit patienten vara caput familiæ å Svenska riddarhuset, öfvertalade den sjuke att lemna fullmakt åt någon att i hans ställe intaga säte å riddarhuset". Fullmakten blef icke färdig förrän Måndagsaftonen 4 Dec., samma dag då reformdebatten begynnts; men då afreste från Upsala några studenter med henne till Stockholm, för att redan före en emotsedd votering hinna skaffa någon för förslaget voteringsvillig öfvertagare!

Det finnes capita och ättemän bland adeln, som äro torpare och bonddrängar, och det var denna oriktighet, qvarstående i Riddarhusordningen sedan sekler tillbaka, att sådane adelsmän skulle hafva rättighet att personligen intaga plats på Riddarhuset eller utge fullmakt dertill för andra, som just de conservativa ville taga bort vid 1847 års riksdag likasom äfven adelns personliga sjelfskrifvenhet, och att ståndet skulle representeras genom inom Adeln valda ledamöter, men hvilket reningsförsök just de liberala gjorde om intet.

Och nu är tiden inne att skärskåda den företeelse, som fick namnet: "*Deputationerna*" — den starkaste och tillika

gröfsta af samteliga tumskrufvarne. I hack och häl efter herremännens deputationer följde *böndernes,* nemligen hela bondeståndets, som in corpore uppvaktade ministern med en adress i samma riktning som de öfriga, och *arbetarnes,* hvilkas adress börjats af medlemmar utaf Sällskapet "Enighet och Frihet" i Stockholm, bestående nästan uteslutande af fabriks- och handtverksarbetare i hufvudstaden, och der undertecknats af 1,118, med hvilka sedan förenade sig 3.148 andra arbetare vid mekaniska inrättningar samt fabriker och handtverk i samma stad, så att adressen innehöll 4,266 namn, hvilkas egare i början troddes hafva för afsigt att *i massa* frambära honom, men slutligen läto bero vid — en komité af 8 personer. Att framlemnandet skedde just på Napoleons statskuppsdag, den 2 December, var väl endast tillfällighet. När man skröt öfver de 57,000 "tecknade", svarades från Malmö: "En högst lättsinnig agitation har bedrifvits, för att samla opinionsyttringar för förslaget. Bland de 57,000 personerna finnas knappt 5,700 med så grundlig kännedom om vår gamla och den nya föreslagna representationsformen, att de *kunnat* bilda sig en verklig öfvertygelse". (Jfr Posttidningens yttrande XI: 122).

Den 27 Nov. ankommo de flesta landsortsdeputationerna till hufvudstaden, den 28 hade de företräde hos De Geer, den 29 (samma dag då första hufvudtiteln i alla fyra riksstånden diskuterades och bifölls och då klubben å hôtel Suède lugnades med uppgiften att de tvenne gånger, landsthing hittills sammanträdt, hade bondeledamöter visst icke utgjort pluralitet, utan blott 400 bland 1,000) deras ledamöter, *en och en,* audiens hos konungen; den 30 emottogs af De Geer bondeståndsdeputationen och den 2 Dec. arbetarnes.

Sammanhanget med dessa Deputationer, hvilka då satte den skarpaste yxan till roten emot Svea Rikes Ständer, var ungefär följande. Idéen, utkläckt i Stockholm sedan riksdagen börjats, omfattades isynnerhet med ifver af Göteborgsgrosshandlaren, sedermera statsrådet och chefen för Finansdepartementet C. F. Wærn j:r, hvilken, dock icke utan att hafva "hört sig före", för detta ändamål reste ned ifrån

Stockholm till förutnämnda sin hemort, för att sätta saken gång. Man ansåg att han icke skulle hafva kommit lån om han ej att börja med verkligen lyckats öfvertala d fromme och aktade grosshandlaren J. J. Ekman, men snart denne lofvat sätta sig i spetsen, gick det öfriga "so en olja", och så snart Götheborg fattat sitt beslut, tog eld som i blånor i många andra samhällen. Handbrefvet fr konung Oscars tid, som förbjöd militärer att deltaga i polit ska opinionsyttringar, behandlades nu som om det aldrig va till; embets- och tjenstemannaeden, både för militärer o civila, att försvara "Rikets Ständers fri- och rättighete åsidosattes, betänkligheten, hvilket exempel man härvid g de mindre vällottade och bildade klasserna för en följan gång, ja till hvilken grad man sjelf gaf sig till framtida p åt proletären och revolutionären — allt var såsom bortsopa ur menniskornas håg och hjertan i det svindlande rus a öfverilning, för hvilket svenska nationen understundom, mer än mången annan, är i sin lättrördhet blottställd.

Och så förtjust var man i sig sjelf och i sitt företag, att midtibland spilrorna af det gamla svenska samhället brö stade de deputerade sig efteråt ända derhän, att de läto kongl. boktryckaren utgifva en brochure i praktupplaga (im perialoctav på velin, bara 74 sidd., men ändå ställd till ett pris af 2 rdr 20 öre) kallad: "*Minnesblad för Svenska Folkets Deputationer i Representationsfrågan år 1865*". På dessa blad finnas alla personernas namn för evärdliga tider intryckta, i början såsom triumferande, inom få år såsom varnagel för efterverlden. Till deputerade anslöto sig äfve vissa bland de förut i Stockholm varande riksdagsmänne hvilka sistnämnda vi i nu efterföljande förteckning skiljt fr de förra. Ordförande för alla deputationerna var den ofvan bemälte Ekman, sist på listan öfver Götheborgarne står ofvan nämnde Wærn. I öfrigt kommo *från Götheborg* öfverste C. N. Berg, v. häradsh. T. Berger, grossh. L. Bergman, J. Dickson, Oscar Dickson, brukspatronen J. Dickson, dr C Dickson, tullfiskalen Drakenberg, borgmästaren C. H. Ever

tulldistriktchefen W. Karström, kandidaten A. Philipson, öfverinspektoren *friherre* Uggla, domprosten P. Wieselgren; från *Alingsås* med Ale, Wättle och Kullings härader: majoren P. Silfverskjöld, löjtnanten G. von Schéele, grossh. A. W. Wetterling, landtbr. A. G. Wettergren, S. Andersson, A. Bergqvist, fabrikören Ch. Hill, rådmannen G. Öberg, apotekaren L. Svangren; *Borås:* borgmästaren A. Wendt, majoren *grefve* A, Taube, fabrikören C. G. Rydin, rådmännen C. J. Rudgren och A. P. Ehrenqvist; *Calmar:* tulldistriktchefen F. Nisbeth, rektorn O. E. L. Dahm, handl. Fr. Runnqvist; *Carlshamn:* borgmästaren G. Tauson, v. häradsh. Casp. Th. Ehrenborg, grossh. J. von Bergen, S. A. Hellerström, C. G. Berg; *Carlskrona:* öfverfältläkaren S. Mörck, kommendörkaptenen A. Herkepé, majorerna A. Fornell, J. Danckwardt, J. Lagercrantz, auditören W. Lindahl, konsuln G. Peterson, rådmannen H. Nerman, handlanden W. Thorn; *Christianstad med kringliggande ort:* borgmästaren Eug. Clairfelt, assessoren C. Carlheim-Gyllensköld, prosten C. Bergman; *Eskilstuna, Thorshälla med kringliggande orter:* brukspatronen C. Zethelius, kronofogen S. Levin, kyrkoherden A. G. G. Salenius, löjtnanten W. Granroth, boktryckaren K. Tersmeden, handlanden J. Wedberg, fabrikören J. Walén, hemmansegaren Anderson (förnamnet icke upptaget i praktbrochuren); *Falköping:* häradsh. C. Hasselrot; *Falu stad och Dalarne:* öfverstel. W. Nisser, landssekreteraren P. de Laval, styresmannen för storskiftesverket löjtnanten G. de Laval, handl. C. E. Ericsson, W. Falk, direktören P. A. Jacobsson, kyrkovärden Enoch Ersson, hemmansegaren Ludv. Erlandsson; *Filipstad stad och bergslag:* bergmästaren C. A. Sjögren, brukspatronerna J. Fr. Geijer, J. E. Jansson, apotekaren R. Ringström Sr, handl. C. F. Chöler; *Gefle med kringliggande ort:* landsh. F. Asker, löjtnanten G. Lilliehöök, brukspatronerna W. Elfbrink, C. A. Rettig, Hj. Petré, R. Petré, konsuln R. Rettig, rådmannen J. W. Löfvander, lektorn B. Berntsson, bergsmännen Erik Hansson i Långvis, Göran Andersson i Åsen; *Grenna:* löjtnanten G. C. Hall, fabrikören J. E. Granlund, rådmannen

S. J. Pettersson; *Halmstad med kringliggande ort:* landssekr. Godhemius, borgmästaren Th. Stockenberg, handl. W. Dillberg. landtbrukarne C. Hammar, C. Pettersson, prosten L. O. Stendahl; *Helsingborg:* fältläkaren Z. F. A. Stenkula, landtbrukaren N. P. Nordin, fil. doktorn O. P. Sturzenbecker; *Hernösand:* rådmannen G. P. Rönblad, v. häradsh. C. A. Fröberg, grossh. S. J. Hamberg och F. J. Hallén, apotekaren J. V. Liedberg, sjökaptenen Hernod (utan förnamn); *Hudiksvall:* postmästaren G. W. Söderström, handl. Edv. Frisk, E. A. Pihlgren, E. O. Regnander; *Jönköping:* bergmästaren Carl Seipel, assessoren C. O. Ekman, handl. G. Westman, fabrikören F. W. Malmberg; *Lidköping med kringliggande ort:* majoren Fr. D. Belfrage, fabrikören P. A. Fischer, telegrafkommissarien W. E. Warell, handl. E. O. Wennberg, landtbrukaren, löjtnanten Esse Wennerus; *Linköping:* landssekreteraren A. G. Lignell, kapitenen G. Nordenanckar, stadsfullmäktiges ordförande R. Westman, kamreraren K. G. Bodin, handl. J. Sandin och F. W. Österberg; *Mariefred* och kringliggande ort: kapitenen L. A. af Donner, kronofogden C. Hök, komministern C. J. Bergholm, hemmansegaren Lars P. Larsson från Vestra Ekeby; *Mariestad:* öfverstelöjtnanten *friherre* Aug. Mannerheim, borgmästaren A. H. Lang, fabrikören N. E. Kilbohm, handl. A. Granlund; *Marstrand:* majoren A. L. Silfversvan; *Nyköping:* borgmästaren G. Lindeberg, regementsläkaren O. W. J. Egerström, handl. A. Osenius, J. E. Bäcklin, A. D. Hallgren; *Sundsvall:* brukspatronerna M. Ahlgren, C. A. Axell, stadsfullmäktiges ordförande J. W. Pilo, grossh. F. Bünsow, apotekaren C. Törnsten; *Söderhamn:* tullförvaltaren N. Engelke, kapitenen J. W. Ahlström, stadsläkaren U. F. Thollander, apothekaren G. Bellander; *Södertelge* med kringliggande ort: postmästaren J. Borg, borgmästaren G. Danielsson, rektorn P. A. Siljeström, brukspatronen C. Tamm, fabrikören D. J. Ekenberg, kapitenen C. G. Lundberg, handl. A. G. Ekdahl, doktorn O. A. Martin, landtbrukarne G. R. Wiberg, C. J. Wadström, C. D. Köhler, tullinspektoren F. G. G:son Gyllenram, slussinspektoren J. A. Montgommery:

Uddevalla: grosshandlarne Paul Berg, W. Thorburn, Arthur Krok, A. P. Zachau, fabrikören F. Signeul, öfverstel. L. Ingelotz, häradsh. A. Rosenqvist, kapitenen A. Bildt, löjtnanterna E. O. Hultman, J. A. Gyllensvan; *Ulricehamn:* borgmästaren H. Lundqvist, handl. J. O. Åhman, kyrkoherden G. Sundborg; *Wenersborg med kringliggande ort och Åmål:* friherre N. A. Silfversköld, landssekreteraren C. O. Almqvist, brukspatronen J. E. Norström, direktören H. Rhen, rådmannen J. Börjesson, fabrikören J. G. Carlberg; *Westerås med kringliggande ort:* öfverstel. A. M. von Brömsen, apotekaren J. T. Silfversköld, landskamereraren C. M. Selling, fabrikören A. T. Sundin, brukspatronen Ph. Bergendal, handl. L. G. Wallbeck, faktorn A. G. Lidbeck, guldsmeden O. W. Kjellberg, riksdagsmannen Per Erik Andersson, kyrkoherden R. Borelius: *Ystad:* fabrikören M. H. Areschoug, rådmannen C. Hallberg, boktryckaren C. W. Kullberg; *Örebro stad och Nerike:* godsegaren O. G. Hedengren, bokhandlaren A. Bolin, lektorn J. J. Brodén, brukspatronerna V. Cassel och C. G. Lövenhjelm, fabrikören D. J. Elgérus, handl. J. W. Gyllander, landskamereraren J. O. Högström, f. riksdagsmannen Olof Larsson i Nasta, majorerna H. Meurling, C. J. von Schantz, magistratssekreteraren E. J. Wikander; *Angereds och Bergjums socknar:* landtbrukaren A. Bergqvist; *Askims härad* grossh. D. O. Francke, doktorn R. Sjöström, magistern J. A. Öman; *Carl Johans församling vid Götheborg:* segelsömmaren N. F. Leffler, orgelbyggaren J. N. Söderling, rektorn C. F. Winkrans; *Barne härad med Kållands södra distrikt:* landtbrukarne Leo Leeb, Aug. Malm, A. Svensson, *grefven* Thorsten Rudenschöld; *Kinds härad*: landtbrukaren J. O. Rylander; *Kållands härads norra distrikt:* löjtnanten E. Wennerus (den redan ofvanbemälte Esse, från Lidköpingstrakten, så att han hörde till *två* deputationer); *Lysings härad:* godsegaren Axel Dickson, landtbr. C. J. Pettersson, kyrkoherden J. G. Schenström; *Marks härad:* handl. P. A. Åkerlund, H. Håkansson, A. Andersson; *Mölndahls socken vid Götheborg:* landtbr. J. Larsson; *Redvigs härad:* prosten A.

Essén, landtbr. H. Spaak, O. P. Rylander; *Säfvedals härad:* landtbr. Herman Schmidt; *Wadsbo härad:* majoren *friherre* Axel Posse, häradsh. K. F. Lang, brukspatronen H. Croneborg, landtbr. Nils Jonsson; *Wäne härad och Trollhättan* öfversten *frih.* N. Ericson, hemmansegarne C. J. Andersson i Hohl, Joh. Johansson i Hulsjö, Ol. Larsson i Skogssäter, bruksförvaltaren S. Andersson, f. riksdagsmännen O. Carlsson och J. F. Dahllöf, landtbr. R. Boijson, J. Dahlgren, A. och Fr. Ehrengranat, *friherre* E. Haij, Fr. d'Orchimont (löjtnant), N. Svensson, löjtnanten J. Ericson, landtmätaren J. Gyllenspetz, jernverksegaren C. O. Holm, nämndemannen Jonas Niklasson i Hjerpetorp, häradsh. A. Levin; *Åhs och Gäseneds härader:* häradsh. Carl Hasselrot (förmodligen densamme, som för Falköping) och f. riksdagsmannen O. Thorell; samt från *Örgryte socken vid Götheborg:* landtbrukaren J. Claesson.

Dessa voro nu de 48 "deputationer", inalles med högst 247 närvarande ledamöter, som läto kalla sig "Svenska Folkets" deputationer, likasom reformmötet i Örebro 1849 uti sin adress vid mötets slut talat om "Svenska folket, i kraft af hvars fullmakt vi äro här" (Mina Samtida V: 46). Omkring 30 adresser insändes utan deputerade; t. ex. från Stockholms stadsfullmäktige; 147 vetenskapsmän, lärare och konstnärer; 39 Upsalas professorer, lärare och tjenstemän.

Derjemte hade man haft den befängda idéen att utse till dels ledamöter af förutvarande deputationer, dels såsom frambärare af aldeles isolerade adresser om rikets ständers afskaffande, 32 riksdagsmän! hvilka också godhetsfullt emottogo ett så för dem och deras stånd i sanning närgånget och opassande uppdrag, nemligen: af förra slaget: rådmannen A. W. Björck, handl. Julius Lindström, grossh. C. F. Wærn, borgmästaren S. P. Walberg, rådmannen L. A. Hollander, grossh. *vice talmannen* P. Murén, brukspatronen C. Petré, rådmannen D. Grape, v. häradshöfdingen C. Wennerus, löjtnanten C. F. Ridderstad, rådmannen L. A. Holmqvist, rektorn E. Widell, kamereraren Vougt (utan förnamn), rektorn E. Berggren, rådmannen A. J. Landström, riksdagsmännen A.

A. Andersson, J. W. Lundqvist, C. Dahlgren, summa 18; — och af sednare slaget, ensamme frambärare af adresser emot likets Ständers existence, riksdagsmännen: för Askersund och köfde auditören A. Grenander, Carlstad borgmästaren A. A. Valdenström, Eksjö majoren N. F. Hjertström, Köping och trengnäs häradsh. R. Carlén, Landskrona borgmästaren J. Odmansson, Malmö handlanden J. P. Bager, Nora handlanden P. L. Wistelius, Sala borgmästaren J. A. Bovin, Strömstad rektorn L. Widell, Söderköping borgmästaren A. P. Trybom, Wadtena löjtnanten C. F. Ridderstad, Westervik Carlsson (utan örnamn och titel), Wexiö apothekaren M. Ekerot, Öregrund ostmästaren M. Lindstedt, inalles 16 adresser, framburna af 14 riksdagsmän. Men vid sammanräknandet af hela personalen, som uppvaktade justitiæstatsministern, får man icke addera 247 + 18 + 14; ty några riksdagsmäns namn förekomma i ända till 3 deputationer. Adressernas antal var 64 från hela riket, i en sådan fråga, och kallades likväl "Svenska Folkets". Granskar man listan närmare, finner man snart att egentligen i och omkring Göteborg deltagandet var starkast (Alingsås, Borås, Falköping, Halmstad, Marstrand, Strömstad, Uddevalla, Ulricehamn, Askim, Carl Johan, Kind, Mark, Säfvedal, Wäne och Trollhättan, Örgryte), så att man icke så mycket kan ogilla hvad som på den tiden, med travestering af inskriften på en transparent förr i verlden, sades:

"detta hafva Göteborgsgesällerna gjort":

Denna travestering erhöll en ännu mera drastisk "klämm" åtta år derefter, då 1873 en nybakad Göteborgsrepresentant i andra Kammaren, för öfrigt "professor", i sitt första tal (ni fallor) med schwung och tydlig afsigt att dermed lägga en duktig tyngd i vågskålen, åberopade tycket och viljan hos den Götheborgska Arbetareförening, hvars ordförande han var.

Götheborgarne 1865 erkände det sjelfva, de sade det alla, deputationsmötenas protokoller och adresser talade den ena efter den andra om ett "anslutande till Götheborgsdeputationen". Dennas syfte erkände hon sjelf i adressen som upplästes inför justitiæstatsministern: "då de nu åter slutit

sig tillsammans (Götheborgs stads innevånare) för att yttra sig, hafva de dertill manats ... af djup oro för de vådliga följder för fosterlandet, som måste inträffa, om, det Gud förbjude, förslaget skulle vid denna riksdag förkastas ... Blotta tanken härpå väcker de mörkaste farhågor för upplågande af fordna tiders nu nästan slocknade ståndshat, med derifrån oskiljaktiga fördomar och osämja, och om äfven Sveriges folk, lugnt i medvetandet att det förfäktat en rättvis sak med sjelfbeherrskning, skulle se sina käraste förhoppningar gäckade, och *om än följaktligen befarade oordningar,* såsom af den allmänna rättskänslan fördömda, helt visst skulle uteblifva: så är det likväl uppenbart att den en gång återuppväckta splittringen skulle under åratal fortfara och bära bittra frukter... Under den spända uppmärksamhet, hvarmed riksförhandlingarne, här såsom öfverallt i landet, följas, hafva emellertid underrättelserna om *det motstånd* mot konungs och folks önskningar, *som framträdt hos ett stort antal af ridderskapets och adelns ledamöter,* uppväckt allvarliga bekymmer hos stadens invånare. Vid föreställningen derom, att dessa motståndare möjligen kunde i afgörandets stund bilda majoriteten på riddarhuset och dymedelst draga öfver fädernesländet sådana följder af ett uppskof, som här ofvan blifvit skildrade uti ingalunda alltför mörka färger, hafva oron och farhågorna för den sorgliga förändring, som skulle föreståuti samhällsmedlemmarnes nuvarande lyckliga medborgerliga ställning sinsemellan, till den grad bemäktigat sig allas sinnen att man funnit pligten kräfva offentligt uttalande af dessa bekymmer". Alingsås-adressen sade att man der i orten "uppfattar såsom en verklig olycka, om den gamla, utdömda ståndsrepresentationens fall, hvilket dock en gång måste inträffa, skulle genom ett *fåtal af ridderskapet och adeln jemte presterskapet* vid nu påstående riksdag kunna undanskjutas till obestämd framtid, ... att *ehuru svenska folkets tålamod är stort, man ej bör utsätta sig för faran af dess upphörande*". Askims härad hyste den "förhoppning att Adeln, när den finner att det ojemförligt största flertalet af folket önskar och

fordrar detta förslags antagande, genom nedläggande af sina ärfda privilegier, liksom att det Högvördiga Presterskapet, när det besinnar att det numera ej ensamt innehar den bildning" etc.; Falköpings: "jag för min del *skyr att fullfölja tanken på den ställning*, hvaruti svenska adeln så i det enskilda som i det offentliga lifvet skulle (genom ett förkastande af förslaget) försättas... Må den olyckan aldrig inträffa att svenska presterskapet skiljer sin sak från svenska folkets". Marks härad: "Sedan förhållandena, efter numera inlupen underrättelse, antydt att förslaget mötte *ett mäktigt motstånd inom rikets två första stånd* och att frågan derigenom möjligen kunde blifva uppskjuten, deruti vi se *faror af betänkliga påföljder*", så anhölle de att de hinder, som emot antagandet nu "kunna förekomma, blifva med de medel, hvilka stå till H. M. Konungens förfogande, undanröjda"; i Wenersborg fann vid sammanträdet landssekreteraren Almqvist "en opinionsyttring ingalunda olämplig, utan tvertom af behofvet påkallad". Ordföranden för alla, Ekman från Götheborg, sade den 28 Nov. 1865, då deputationerna fingo företräde: "Genom H. M. Konungen, till hvilken vi äro vane att frambära uttrycken af våra förhoppningar eller våra bekymmer, kan dock icke svenska folket tala till sina egna ombud, och direkte till Rikets Ständer känna våra grundlagar ingen form för adressers aflemnande. Under denna svårighet hafva vi tänkt oss att Ni, Ers Excellens, såsom på en gång Konungens främste rådgifvare och representant i Rikets första stånd, skulle kunna för H. M:t tolka våra tänkesätt och vår alltid innerliga, oskrymtade tillgifvenhet, — samt derjemte hos Rikets Ständer vittna om det tasta allvar och den värma, hvarmed talrika deputationer från olika landsorter hos Ers Excellens uttryckt sina önskningar om Ständernas bifall till förslaget". I stället att svara: M. H., eftersom Ni rest så lång väg, har jag icke velat neka att mottaga Er, men våra grundlagar innehålla ingen form för adressers aflemnande till någon uti en så beskaffad fråga, om statsmakters upphäfvande, af personer som icke utgöra ledamöter af Statsmakterna sjelfva; det exempel, I lemnen på

en sådan inblandning uti statsmakternas afhandlingar, är af betänkligaste art för all framtid, ty allt hvad man i grundlagsväg företager utanför grundlagen, befinner sig på revolutionens område. Ehuru jag delar Eder önskan om det ifrågavarande förslagets antagande, förbjuda mig lagarne, den lagliga samhällsordning hvars högste vårdare näst Konungen jag har äran att vara, och skyldig omtanka för statens vådor i en framtid, att emottaga de adresser, I medfören, hvilket icke hindrar mig att för egen del personligen sätta värde på den välmening, I ådagalagt och den vänlighet I visat mig särskildt.

Men i stället för allt detta mottog han adresserna, åtog sig både att bära fram beskedet till konungen och behandlade uppvaktningen så, som om ingenting anormalt eller illegalt förelegat. Det är denna statsmanna-faute, som gifvit luft åt folkmötesregerandet i Sverige och som kan gifva fog åt proletärers stormdeputationer — äfven om allt hvad i reformen 1865 skedde varit ypperligt och evinnerligt godt och icke sådant, att han redan inom fem år måste förmodas vara ångerköpt öfver hela reformen. Justitiæstatsministern, emottagande dessa deputationer, alla på en gång, uti Utrikesdepartementets stora sal, svarade nemligen, och detta svar *skall stå för hans räkning* i historien: "Mine Herrar! Till Konungen skall jag frambära de tänkesätt I nu tolkat. De skola glädja hans konungsliga hjerta. Med större förtroende har ännu ingen konung gått sitt folk till mötes. Må det svenska folket visa sig Hans förtroende värdigt; och må det aldrig glömma, att det är Honom, Honom ensam, tacksamheten tillkommer för hvad Representationsförslagets framläggande innebär ädelt och högsint (!). För förslagets brister åligger ansvaret dem, som skrifvit, icke Honom, som gifvit det. Med Eder, mine Herrar, känner jag djupt betydelsen af den stund, som nalkas. Och likväl — om det nu framlagda förslaget är skrifvet icke blott på papperet; om de ord I nu uttalat, såsom jag tror, utgå ur Svenska folkets eget hjerta, då förmår den väntade stunden icke i något fall att utplåna detta förslag.

Det skall då genomtränga alla sinnen, och minst skall Sveriges adel ensam förblifva kall. Jag kan vittna att Riddersk apet och Adelns ledamöter allvarligt och ärligt pröfvat hvad dem nu föreligger. Samvetsgrannt väga de sina farhågor emot förhoppningarne; och om de ännu tveka, så är det derföre, att de tro fäderneslandet behöfva dem. Det behöfver dem också, och skulle köpa förslaget dyrt med dessa sina ädla söners tjenst. Alla vilja vi framgent se dem i de främsta lederna; men just derföre må de icke stanna bakom sina åldriga förskansningar, utan träda ut bland dessa leder, som ständigt rycka framåt. Det är oss icke nog, att Adeln lägger sitt ja i urnan, vi vilja se det fritt och med förtröstan till framtiden afgifvet; likasom vi vilja hafva ett kärleksfullt, icke ett med motvilja blandadt, ja från presteståndet. Visa vi blott aktning för dess redliga öfvertygelse och lagligt bestämda rättigheter, så skola Konung och Folk icke länge vänta förgäfves att se sina önskningar uppfyllda."

Det var dock just denna "aktning", man slog för pannan, genom att emottaga dessa deputationer, som utgjorde en lefvande demonstration just emot dessa begge ståndens lif och tillvaro, och som i flera bland adresserna rentaf hotade dem. Det är dock *just kall,* lagstiftaren måste vara, när han stiftar lag, om denna skall få utsigt att ega bestånd, kall emot alla opinioner för dagen, alla uppjagade fantastiska förhoppningar, stel emot alla påträngningar utifrån, hotets, hatets och knytnäfvens, styf emot sitt eget hjertas böjelse, sympathierna, vackra fraserna och egna fördelen, döf emot folkgunstens ej mindre än konungagunstens lockelser och blind för allt annat än sakkännedomen och öfvertygelsen. Detta ständiga missbruket af "Svenska Folkets" namn vid alla sådana tillfällen, är en stor våda. Hvad vill man svara, om en dag folkmöten och proletärer kalla *sig* svenska folket? Aftonbladet försökte dölja att konungen icke emottagit deputationerna såsom sådana, utan endast deras medlemmar såsom enskilta personer, man för man, genom att för sin publik helt lögnaktigt berätta att H. M:t "emottog deputationerna en och en i

sender". Denna, lindrigast taladt: "slingerbult" var så mycket svekfullare, som det näppeligen kunde vara A. B. obekant, att räddhågan för præjudicatet af dessa deputationer i det ögonblicket var så stark och så allmän, att de deputerade sjelfva. uti en förutgången sammankomst, sinsemellan öfverenskommit *att ingen enda bland dem skulle inför konungen vid audiensen yttra ett enda ord om representationsfrågan.* Käckheten för öfrigt, utåt, efteråt, målar sig i den här följande versen, hvilken vi hemta just ur det präktiga Deputations-Album, som sedermera utkom af trycket, till och med från "kongliga tryckeriet:"

Hvem är, som vägen för *den* starke spärrar
och hindra vill *hans* jemna, stolta gång?
på hvilket håll stå händelsernas herrar
och hvilken stridssång blir då segersång?

Medaljen har också en *frånsida.* Vid Götheborgsmötet 12 Nov. hade man beslutat att deputationen skulle söka företräde äfven hos landtmarskalken, talemännen och om möjligt konungen. Men när adressen skulle den 19 justeras, kom riksdagsmannen C. F. Wærn extra nedresande till Götheborg med snälltåget och begaf sig directe från bangården till mötet, för att utverka att fullmakt måtte lemnas deputationen att, i i afseende å uppvaktningarne hos landtmarskalken och talemännen, handla enligt sig företeende omständigheter, "enär han hört vissa betänkligheter uttalas, huruvida de, enligt riksdagsordningen, skulle kunna i annan egenskap än af enskilda personer mottaga deputationen". Och hans hemställan bifölls.

Medlemmarne af Stockholms kommunalstyrelse, ehuru de vände sin adress "till Rikets Höglofliga Ständer", erkände dock i densamma att de insett olämpligheten att å en ort, der Rikets Ständer nu äro församlade, genom offentliga möten "agitera för förslaget".

Malmöadressen, ehuru opinerande *för* förslaget, innehöll likväl att detsamma "likt hvarje annat menniskoverk, hvarken kan vara fritt från brister eller motsvara allas fordringar".

Malmö-landshöfdingen v. Troil, dagen före afresan till riksdagen inbjuden att deltaga i den tillämnade opinionsyttringen, förklarade att, ehuru aldeles bestämd att rösta *för* förslaget, han likväl funne sig såsom landshöfding hvarken kunna eller böra deltaga i någon opinionsyttring för detsamma, och vägrade att ens taga kännedom om det uppsatta förslaget. Då opinanterna sedermera anmodade honom att framlemna adressen till justitiæministern, vägrade han äfven detta och skickade papperet till Malmö stads riksdagsman, Bager.

Uti ett på borgarståndets klubb den 22 Nov. hållet sammanträde af ståndets flesta ledamöter förehades frågan, huru man borde emottaga deputationerna från landsorten, hvarvid alla syntes ense derom, att ståndet *icke* borde framför andra taga något initiativ i frågan, utan inskränka sin åtgärd endast till att bedja de deputerade vara välkomna till ståndets klubb under hela den tid de uppehölle sig i hufvudstaden (hvilket äfven bondeståndet å sin sida gjorde).

Redan i de samma dagarne spordes att konungen beslutat *icke* emottaga deputationerna såsom sådana, och den 29 gaf H. M:t ytterst korta enskilda företräden åt en i sönder af de ledamöter, som dertill man för man anmälde sig. Man förtäljde sedan mycket om den stelhet och fåordighet, H. M:t under denna, så att säga defilering, iakttagit.

Den 2 Dec. samlades alla landsortsdeputationerna i de la Croix' salon, och beslöto enhälligt att sedan de nu fullgjort de dem lemnade uppdrag, *skulle de nu formligen upplösa sig* (alltså innan diskussionen i Riksstånden började), ett album skulle samla alla de afgifna adresserna och i Posttidningen och Aftonbladet skulle införas fullständig förteckning på deputationerna.

Dervid inträffade den episod, att man beslöt att *icke* införa förteckningen i Dagligt Allehanda, emedan "denna tidning icke förde folkets talan". Detta skedde väl derföre att nämnda tidning haft mod att förklara att *hela deputationsväsendet icke öfverensstämde med grundlagens anda.* Den 3 grinade D. A. ganska hvasst åt detta piller, såsom obe-

fogadt och opåkalladt samt innefattande ett beslut, till hvilket deputationerna saknat uppdrag; men så här midt uti prenumerationstiden för nästa år utgjorde det dock en oroande omständighet, och den 5 fann D. A. nyttigt att "än en gång i sista stunden uttala den fasta öfvertygelsen att förslagets antagande under närvarande förhållanden icke allenast är en klokhet, utan en politisk nödvändighet"; äfvensom att tillstå att "det måste såsom ett oförnekligt factum medgifvas, att dessa deputationer, som vi ansett oformliga, dock lagt i dagen ett ojäfaktigt (!) bevis derpå, att förslaget har större sympathier i landet än man möjligen föreställt sig. Adressers undertecknande betyder föga såsom bevisningsmedel i detta fall, men att så många äfven framstående personer besvärat sig med en ofta lång och kostsam resa för att lägga sina tänkesätt i dagen, är vida mera talande (!)" — och att den 8 December utbrista, i lofsång med stora, skrikande feta jättetyper: "Tack och heder till de män af ridderskapet och adeln, som verkat till detta resultat!"

Denna sista trumpetstöt måtte så mycket mer hafva varit påkostande, om det förhåller sig så, som då för tiden allmänt berättades: att det var just i den samma vefvan år 1865, "Dagligt Allehanda räddades från undergång genom subscription af riddarhus-*reservanter* och börsherrar för att kunna få en tidning, som icke opererade ensamt för prenumerationsfiske". Ännu mera drastisk belysning öfver "situationen" skulle vinnas, om man visste hvilketdera som skedde *först:* huruvida Allehanda tog pengarne först och trumpetade sedan, eller reservanterne salade efter trumpetstöten.

XXVII.

Debatterna och Besluten.

upper inkallas till hufvudstaden. — Försigtighet vid jernbanskenorna. — Qvalmet i Stockholm. — Mordbrefvet till grefve Hermanson. — Bartholomæi-natts-funderingar. — Arbetet bakom kulisserna med magnaters omvändelse. — Röstande adelsmäns ankomst den sista qvällen. — Ingen debatt, endast skallande bifall i bondeståndet. — Fem opponenter i borgareståndet. — Uppskof och rädsla i prestståndet. — Fyra dagars frimodig debatt hos Adeln. — Ingen boktryckare i Stockholm vågar trycka den conservativa adelns motförslag. — De Geers »för sent». — Lugnet på hufvudstadens gator. — Den 4—8 December 1865. — Prestståndets bifall utan votering, och ehuru reservanternas antal utgör majoritet. — Bifallet gifvet »till följd af situationen». — Presternas efterdiskussion. — Adelns reservationsplenum. — Hotet om proscriptionslistor. — Rådet att flytta in åt gården. — Rådet att lägga ned sin röst. — Adelsmännen prickade. — Tidningsutgifvaren med revolver i fickan. — Adelns bifall gifvet med lika många röster som Ludvig XVI:s dödsdom.

Den 16 November hade öfverståthållaren fått ordres om inkvarteringsåtgärder för 3,000 man trupper från landsorterne, hvilka inryckte den 25. En sqvadron af Lifregementets Dragoner skulle förläggas vid Ulriksdal, en annan vid Haga och en tredje vid manègen å Djurgården; Södermanlands infanteri uti Sieverska kasernen, en bataljon Upländingar i f. d. kolerasjukhuset vid Tyskbagarebergen, en annan i Flottans exercishus å Skeppsholmen, samt en bataljon af Nerikes regemente i Hebbeska huset på Riddarholmen. Men Upländska afdelningen blef vid inryckandet förlagd uti f. d. riksarkivets hus vid Skeppsbron. Bland dessa trupper bestriddes garnisonstjenstgöringen och vakthållningen i hufvudstaden den 4 Dec.

af Södermanlands, den 5 af Nerikes, den 6 af Uplands, den 7 af Södermanlands och den 8 af andra Lifgardets manskap. Sådan var vid denna tid "situationen", att när de af dessa trupper, som borde på jernbana befordras in i hufvudstaden, skulle inrycka, blefvo banvakterna förstärkta på det att icke här måtte kunna hända, hvad man nyss förut upptäckt å de skånska banorna, att skenor blifvit borttagna eller upplossade: samt att denna försigtighetsåtgärd, af hvilken ingen kunde hafva ringaste skada, genast i en af Stockholmstidningarne blef föremål för en satirisk beskrifning, såsom både öfverflödig och narraktig, alldeles som om någon derigenom skulle hafva blifvit duperad.

Från Christiania skrefs den 27 November: "Här i landet misstaga vi oss knappast om stämningen i Sverige i dessa dagar. Tal och möten, och adresser från en mängd städer, artiklar i alla rikets offentliga organer samt inkommendering af soldater till hufvudstaden gifva ett tydligt uttryck af den spänning och oro, hvarmed man motser den stora dagen, då frågan skall afgöras. Skall det gå, eller skall det icke gå? fråga äfven vi med djupt intresse, och måste tillstå att det intryck, vi fått både af de offentliga yttrandena och de privata meddelanden, som svenskar och i Sverige varande norrmän lemna sina härvarande vänner, *ända till den sista veckan icke varit synnerligt uppmuntrande.* Saken angår äfven oss, angår unionen, angår tidens största fråga mellan de förenade rikena: större närmande, större tillit, större öfverensstämmelse i statsform."

Ju närmare tiden led fram emot de vigtiga dagar, då debatterna inom riksdagen skulle öppnas, desto qvalmigare blef den politiska atmosferen i den svenska hufvudstaden. Man anmärkte hurusom allt flera okända personer infunno sig uti riddarhuskansliets vaktmästare-rum för att ur de der tillgängliga listorna anteckna de resande riddarhusledamöternas bostadsadresser i hufvudstaden; hurusom vissa uthyrare af "rum för resande" eller värdshusidkare föreslogo sina tillfälliga hyresgäster bland riksdagsmännen att flytta ur sina

rum åt gatan till andra rum inåt gårdarne; hurusom en af de största stockholmstidningarnes redactionsmedlemmar särskildt besökte en af sina vänner bland riddarhusets baroner, då boende i huset nr 10 vid Stadssmedjegatan, för att uppmana honom att skaffa sig annat logis, emedan, derest representationsförslaget fölle på riddarhuset, skulle ett upplopp utbryta, med förfärliga scener; man omtalade att när erkebiskopen inställt sig hos konungen, för att specielt begära skydd åt presterna och deras öfverläggningsfrihet, skulle denne hafva svarat att väl kunde och skulle han skydda dem i hufvudstaden, men icke kunde han inlägga garnisoner i hvarje prestgård i hela riket; man visade ett af "Sann fosterlandsvän" undertecknadt, för resten anonymt bref, som grefve Hermanson på lokalpost erhöll inom dygnet efter det han, å debattens första dag, förklarat sig till protokollet erna rösta *nej*, af ungefär det innehåll: Herr grefven har, i plenum, yttrat att ni kommer att nedlägga ett nej till det hvilande förslaget, och att ni önskar att detta nej måtte höras af samtid och efterverld; men nu råder jag er att vid voteringen rösta *ja*, ty annars skall ni straxt derefter bli "*mördad*"; och grefve Hermanson berättade sjelf att, sedan han erhållit detta bref, hände hvarenda gång, då han åkte upp till de följande dagarnes debatter och hans vagn stannat vid riddarhusets trappa, att bredvid denna stod en och samma person, fixerande honom med skarpa och hotande blickar. Men Hermanson lät af allt detta icke skrämma sig; icke heller af de liberala tidningarne, som utmålade hans önskan och vädjande till "samtid och efterverld" såsom ett ursinnigt aristokratiskt öfvermod, under det de hade allsintet klander för den nästföregående talarens, F. A. Cederschiölds, *löfte:* att om Adeln uppoffrade sina rättigheter skulle den "i utbyte mottaga samtidens tacksamhet och efterverldens beundran", hvilken tirad påtagligen var den, som just framkallat Hermansons *önskan* och användning af de begge orden.

Att alla dessa hotelser, de må nu hafva varit endast skrämskott, eller äfven säkra tecken till verkligen för handen

varande planer om en "*Bartholomæi-natt*", på hvilken en af talarne på sjelfva riddarhuset, såsom vi längre ned få se, under debatternes lopp inför protokollet anspelade, icke förfelade att göra intryck på svagare själars voteringsbeslut, är så mycket omöjligare att förneka, som t. ex. presteståndets hela hållning under de afgörande dagarne otvetydigt ådagalade en stark och allmän förskräckelse. Men äfven andra röstvinningsmedel uteblefvo icke. Om vi än måste lemna åt sidan beloppen af de ofantliga summor, en richard ibland deputationernas medlemmar sades hafva offrat för sådana ändamål, isynnerhet till resekostnader för utfattiga adelsmäns inställande vid rösturnan å den afgörande dagen — vittna om bearbetningar icke blott de försök, som företogos att på förhand göra konungen ansvarig för utgången, derest Han uraktlåte inverka på hofvets funktionärer, utan äfven de *affall*, som tvenne i början ifriga och absoluta motståndare till förslaget, den ene stor magnat, den andre sin faders son, och begge flitiga deltagare i "Phœnix"-klubben (under Mörners och Hamiltons auspicier), helt tvert och öppet förkunnade, rörande deras öfvergång till "Suède"-klubbens åsigter. Både före och efter sakens afgörande omtalades öfverljudt, hurusom en af magnaterna, varm motståndare till förslaget, vunnits för detsamma på det sätt, att en utländsk bankir, nära beslägtad med ett skandinaviskt lands främste och ifrigaste skandinavdemokrat. af hvilken bankir magnaten just då behöfde få låna en högst betydande summa, gifvit åt en annan svensk, som icke var riksdagsman, tillstånd eller uppdrag att göra till vilkor låntagarens röstning *för* förslaget, och att denne mellanperson förstått att skaffa sig svart på hvitt om magnatens *löfte* i detta fall, innan lånetransactionen fick verkställas. Till en af Phœnixklubbens chefer kom, några dagar före debatternas början, mellanpersonens betjent med ett bref, å hvilket skulle gifvas qvitto; men vid öppnandet af brefvet befanns det vara skrifvet icke af mellanpersonen, utan af den ifrågavarande magnaten, och innehålla att som denne tillhört dem, hvilka ogillat förslaget, men nu *vid närmare eftersinnande* funnit

det böra antagas, hade han ansett sig böra underrätta Tit. att han komme att rösta *för* (en underrättelse, den han ju lätt kunnat sjelf muntligen å Phœnixklubben eller annat ställe meddela adressaten, derest icke behofvet af ett "svart på hvitt" i tredje hand varit så pressande, att biljett blifvit afpressad). Man skrattade mycket åt den affärsmannaförsigtighet, som i detta mål litade mera på egen än magnatens betjening att brefvet skulle komma riktigt fram och detta med uppenbar risico att hela sammanhanget sålunda måste blifva både kändt och historiskt. "Wer die kunst versteht, verrathet den Meister nicht"; men det händer stundom att en sådan förråder sig sjelf. Man läste långt derefter i tidningar, att magnaten sedan gått så långt i sitt nya nit, att han skaffat minst två röster för förslaget för hvarje hundratusental af lånet. Huru pass sannt allt detta var, må lemnas derhän; men säkert är, att hela historien och hela sammanhanget på våren 1866 berättades med hög röst för förf. uti ett större sällskap i Stockholm, i hvilket befunno sig ej mindre konungen och hans bröder, än den ifrågavarande magnaten. Ja, man tillade, att en rik man vid samma tid hade gjort sin medgörlighet emot en ännu mera inflytelserik person absolut beroende deraf, huruvida representationsförslaget segrade. Ännu längre fram i tiden, sedan följderna af förslagets antagande hunnit visa sig, har denne mellanperson af sina närmaste fått uppbära ganska starka förebråelser för sitt nitiska ingripande i hela detta lottospel. Gamla erfarna riddarhusledamöter, hvilka under alla debatt-dagarne ända till och med den 6 Dec. på aftonen ihärdigt vidhållit sin åsigt att frågan dock komme att på riddarhuset falla, ändrade å sista dagen, den 7, innan voteringen börjats, sin mening och en af dem sade då: "Du har hört mig hela tiden säga att frågan faller på riddarhuset, men efter hvad jag sett i denna dagens plenum, säger jag dig att jag befarar att hon går igenom, eller möjligtvis faller med ytterst ringa majoritet, ty när jag i dag kom upp i plenum, fick jag der se *en mängd nya personer, som icke varit der förut*, och äfven sådane som jag der aldrig sett, och jag

inser klart att detta är den voteringsförstärkning, som med bantågen hitförts för att rösta ja." Somliga trodde att det var just denna slutförstärkning, som afgjorde utgången, aldeles i costumen af "frihetstiden", heldst den segrande majoriteten hade ej mer än 67 rösters öfvervigt.

Redan den 4 Dec. hade förslagets öde afgjorts inom *Borgare- och Bonde*ståndén. Representationsförslagets motståndare i Borgareståndet, *Henschen, Falkman, Siljeström* och *Sundvallsson* anmärkte: att den periodiska pressen skulle få en oerhörd makt öfver riksförsamlingen; att statsråden skulle blifva invecklade i riksdagsstrider och derigenom försumma att rätt sköta rikets angelägenheter; att kompetensen till riksdagsmannaskapet endast hvilade på penningen, den uslaste mätare af menniskovärde, samt att Danmark utgjorde ett sorgligt bevis på en representation, som icke hvilade på nationell grund. *Åkerblom* yttrade sig också emot förslaget. 60 röster emot 5 antogo det. Hos bönderne höjde sig ingen enda röst emot förslaget; allesammans, klädda i helgdagsdrägt, ropade ett skallande *ja*. Hos *presteståndet,* der diskussionen öppnades af dr *Lindgren* med en skarp protest emot förslaget och professor *Ribbing* uppläste en mycket lång kritik öfver detsamma, varnade dr Gumælius ståndet för *den ovilja, det skulle genom dess förkastande ådraga sig.* Den, som begärde uppskof i presteståndet tills adeln beslutat var dr Sandberg, med hvilken förenade sig biskopen Bring och dr Rundgren. Mot dem talade Otterström, biskop Björck, Säve, Selander, hvilken sistnämde ansåg sådant beslut om uppskof stridande mot § 47 i R. O.; men beslutet skedde med 35 emot 20, och deremot reserverade sig *Säve, Moberger, Melén, Lundberg, Otterström,* m. fl. Vid debatten i ståndet den 7 Dec. förklarade pastor primarius Fallenius rentut, att hans votum *komme att bestämmas af Adelns beslut*, så till vida, att om Adeln afsloge förslaget och således utsigt öppnades att kunna erhålla ett bättre, ville han också rösta nej. Detta presteståndets mycket tadlade uppskof gaf till och med på riddarhuset en talare anledning att förorda en "mognare öfverläggning", efter

som presteståndet, "*af fruktan att sjelft bära något ansvar, kastat detta helt och hållet på det första ståndet, som vid flera föregående tillfällen.*" Dr *Sondén* i samma prestestånd förklarade att beslutet om uppskof, tills adeln voterat, "vore ett Guds finger, som visade att presteståndet numera egde att berömma sig endast af sin svaghet". Dr *Säve* beklagade att presteståndet genom beslutet om uppskof på sig öfverflyttat en del af adelns ansvarighet för frågans utgång.

På Riddarhuset varade debatterna fyra dagar, 4, 5, 6 och 7 December. De öppnades af den uppgifne (mödan dock delad med baron *Gripenstedt*) barnfadern, justitiestatsministern, *Louis De Geer,* hvilken naturligtvis förordade dess adoption. Efter honom uppträdde hr *Fr. Aug. Cederschiöld,* äfven förordande, i ett längre föredrag, det han afslöt med dessa ord: "Men jag frågar eder blott, I ädle Herrar af Riddarskapet och Adeln, om det icke vore Adeln värdigt att i denna högtidliga stund låta alla stridiga tankar, tycken, känslor och interessen sammansmälta i en enda låga: kärleken till fosterlandet, så att R. o. A. ädelt och storsinnadt, såsom en man, på fäderneslandets altare nedlade sina uråldriga rättigheter, *för att* i utbyte mottaga *samtidens* tacksamhet och *efterverldens* beundran." — Då uppsteg Grefve *Carl von Hermanson* (på Frötuna), den förste som nu talade *emot* förslaget, och yttrade endast dessa korta ord: "Då jag är öfvertygad att en hvar af Husets ledamöter redan fattat sitt beslut i denna fråga, har jag begärt ordet, icke för att ingå i diskussionen, utan för att tillkännagifva att jag vid den kommande voteringen nedlägger ett nej; och *önskar* jag att detta nej måtte höras af *samtid och efterverld.*" Enär det tryckta diskussionsprotokollet hos Adeln upptager ej mindre än 227 sidor, kunna vi här naturligtvis endast referera det i största korthet, och måste dervid hålla oss vid det som synts oss gifva ett begrepp om varningarnes beskaffenhet och om de sätt och de vägar, som anlitats för förslagets genomdrifvande, emedan ett upptagande *här* af granskningen utaf förslagets förtjenster eller fel, för så vidt sådan i diskussionen förekom,

skulle innebära att kasta jästen efter brödet in i ugnen, sedan förslaget såsom lag nu i 8 år fått ostördt och öfverljudt, så mycket det orkat, *"tala för sig sjelft"*.

H. Ex. Hr Frih. *Albrecht Elof Ihre* ansåg förslaget allt för *demokratiskt* för vårt land, hvilket säkerligen skall till största delen förminska om icke alldeles tillintetgöra det medelbara och det moraliska inflytande, som den svagare statsmakten nödvändigt måste utöfva på den starkare, såvida hon icke skall blifva en lekboll, ett viljelöst redskap i den sednares understundom nog hårda händer; vidare allt för *aërostatiskt*, emedan det hvilar på de lösaste, rörligaste, osäkraste grunder, emedan den högre bildningen der lefver endast på nåder, utan någon berättigad plats, utan fotfäste, utan eget hem, liksom hade de som byggt det velat efterfölja den allsmäktige byggmästaren, som

"hängde på intet sitt murarelod, när han murade verlden";

och slutligen allt för *vulkaniskt*, emedan det otvifvelaktigt skall likt en underjordisk eld undergräfva och förtära hvad svenska folket näst religionens stöd främst af allt behöfver, en stark konungamakt. (Talrika och starka bifallsrop) — Friherre *Eric Leijonhufvud* fann förslagets syftning tydligen vara att lägga väldet i medelklassens händer medelst konungamaktens försvagande, kyrkans utvisande, adelns degradering och den egentliga arbetsklassens uteslutande, samt undrade huru isynnerhet den sistnämnda på längden skulle fördraga ett välde, så mycket mera tryckande, som det komme att erfaras både i lagstiftningen och i det dagliga lifvets förhållanden emellan arbetsgifvare och arbetstagare. — Hr *Johan Fredrik Philip Flach* gisslade justitieministern för det denne i sitt yttrande till statsrådsprotokollet om denna grundlagsförändring nyttjat orden *"för sent"* och tillade: "Jag betogs af häpnad vid dessa skickelsedigra ord, hvilka tydligen erinrade om februari-uppträdet 1848 i franska deputerade-kammaren då, efter Ludvig Filips flykt, hertiginnan af Orleans inträdt för att vindicera sin sons arfsrätt. Jag hade svårt att fatta, huru detta eko af den vilda thronomstörtningen kunde af

kronans förste minister framställas såsom argument inför Sveriges konung uti en statshandling, ämnad att från honom utgå till Sveriges folk. Från den tid, då ofvannämnda ministeriella yttrande blef allmänneligen kändt, daterar sig den egentliga *reformagitationen,* hvilken slutligen på sidan om och öfver lagen bildat korporationer, som ryckt den stora frågan ur de lagliga myndigheternas händer och i sin upphetsning genom *pressen* slungat anathemer så väl mot konungamakten, hvilken borde efterträdas af republikansk styrelse efter Amerikanskt mönster, som ock mot ständerförfattning, för hvars omstörtning, derest de lagliga myndigheterna djerfdes motstå opinionens påtryckning, blott skulle behöfvas *en halftimmas energiskt Bartholemæi-arbete.* I sista tiden och för att derunder allvarligt imponera på de tveksamma eller motsträfviga inom Rikets Ständer, hafva hit anländt *deputationer,* för hvilkas organiserande man befarat att *ministèren ej varit alldeles främmande* och om hvilka tillämpades orden: "rösten är Jacobs röst, men händerne äro Esaus händer". *Hela detta deputationsväsende* är af på en gång så sorglig och tillika så ömkligt löjlig beskaffenhet, att jag saknar ord, nog uttrycksfulla, att deröfver betyga mitt ogillande; ty, Eders Excellens! derest dessa deputationer, visserligen i all ödmjukhet opinerande, likväl ej hafva fört edra tankar på betraktelser, som dock ligga nära till hands, hafva de likväl dit fört mina, i det jag härvid måst erinra mig arten och syftningen af *den deputation, hvilken, vördnadsfullt knäböjande, till Carl Stuart öfverlemnade den adress, hvari honom hembars den aldraunderdån-ödmjukeligaste tacksägelse för den konungsligt ridderliga högsinthet,* hvarigenom han med sitt ord och sin hand täckts till gällande kraft i nåder befrämja den akt, hvarmedelst honom i undersåtligaste ödmjukhet *afkläddes den konungsliga purpurn*". — F. statsrådet grefve *Carl Göran Mörner* sade bland annat: att meningsyttringarne från landsorterna stundom framställts i sådan form, att de vittnat om okunnighet om våra ännu gällande grundlagars stadganden, såsom då i våra grundlagar icke tillåtna adresser blifvit ställda

från korporationer *direkte till Rikets Ständer,* der de icke kunna utgöra föredragningsämnen och äro således obehöriga, ehuru de fått plats i officiella tidningen. "Från motpartiets sida har ytterligare talats om de ärliga vapen som mot oss begagnats. *Litet hvar känna vi, huru ärliga dessa vapen varit.* Sålunda lät man förra sommaren trycka och kringsprida ett *cirkulär* från en s. k. Adelsassociation, men ingen har kunnat uppgifva, hvar denna funnits eller hvem som varit dess stiftare, och ingen har framstått såsom cirkulärets författare. Här i min hand håller jag ett annat bevis; ett å det kungl. förslagets motståndares vägnar utfärdadt anonymt nytt s. k. *cirkulär* från Adeln' till Presteståndet, så dumt och enfaldigt, att dess apokryfiska natur tydligt framstår af sjelfva dess innehåll och *hvilket i ett extra nummer af Aftonbladet blifvit spridt till landsorten, men icke i hufvudstaden* ... Man har här under diskussionen lagt mycken vigt uppå att man icke kunnat få kännedom om det å motståndarnes mot kongl. förslaget uppgjorde nya förslag och sagt att detta sistnämnda alltså förhemligats. Ja, mina herrar! det har icke stått i vår förmåga att ännu allmängöra det; då det skickades till en härvarande boktryckare och manuskriptet blifvit af faktorn emottaget, så återsändes det af boktryckaren med förklaring, att han *väl ville, men icke vågade trycka detsamma,* så att man måst föranstalta om tryckningen i en landsortsstad. Slutligen har en af konungens nuvarande rådgifvare yttrat att om det kongl. förslaget förkastas, *skall det genast oförändradt af Regeringen åter framläggas,* hvilken försäkran synes mera smaka af den på folkopinionen för dagen *trotsande medregenten* än passande för den konstitutionelle rådgifvaren". — Grefve *Anton Reinhold Wrangel:* Ordet för dagen tyckes vara att det är likgiltigt om man får i stället för det bestående ett bättre, blott man får regeringens förslag antaget och det *just nu.* Hufvudsaken synes vara att bli af med de få konservativa elementer, vi nu ega inom vår statsförfattning, för att uteslutande få demokratiska institutioner, hvilket kan innebära en fara ej blott för konungamakten, men

äfven för folket sjelft, ty fäderneslandet kan blifva skådeplats för inre split och derigenom ådraga sig för mycken utländsk uppmärksamhet, och vi veta af Danmarks exempel hvad utländsk inblandning i ett lands inre angelägenheter vill säga. Jag menar nu ej så mycket fienders, ty dem kan man möjligen reda sig för, som ej mera vännernas. — Hr *Curry Treffenberg* liknade på skämt förslaget vid "en glad speljakt, som sirad med rosor och vimplar, med musik i fören och smekt af förliga vindar, troddes genast föra hela nationen till lycksalighetens ö"; men på allvar vid ett "drakskepp, som från fiendeland nalkas våra förut så fridsälla kuster, för att der sprida ödeläggelse och död". "Jag känner förslagets stamfar, ty han är stamförvandt med mig, han är vestgöthe; han föddes för omkring 20 år sedan och erhöll i dopet namnet "Delenda Carthago" (talaren åsyftade J. G. Richerts bref ifrån Trufve, 12 April 1842, att man borde så i tid och otid inpregla fördömandet af ståndsrepresentationen, att allmänheten slutligen icke vet, hvarifrån den fått en så bestämd öfvertygelse, att den ej kan lida några motsägelser, Mina Samtida II: 77). "Sen honom, huru han grasserar inom alla områden, der han lyckats vinna insteg, i pressen, i adresser, i möten och deputationer! huru han med en *fräckhet, som endast öfverträffas af dess dumhet,* förolämpar konungens hofadel med insinuationen att denna, för att göra konungen till viljes, skulle uppoffra sina pligter mot fäderneslandet, söker beröfva konungens rådgifvare äran att *icke* hafva utöfvat obehörig tryckning på förtroendeembetsmännen, uppmanar soldaten att icke lyda sitt befäl då det gäller ordningens upprätthållande och söker göra troligt att konungen skulle sjelf göra sig till den förste fridstöraren... Har Eders Excellens velat antyda att, i händelse representationsförslaget faller, Regeringen skulle framlägga det ånyo, så har detta varit både oklokt (såsom tillstymmelse till hot) och oförsigtigt (emedan det kunde hända att "vicevärden" då gjort upp räkningen utan värden). Ingen dödlig rår om morgondagen, icke konungen, än mindre ministern". — Hr *Carl Printzensköld* jemförde statsrådet frih.

Gripenstedts tal för det nu ifrågavarande förslaget, med löjtnanten G:s vid 1844 års riksdag, då han den 28 Aug. yttrade sig *emot* ett annat förslag och sade: den "hufvudsakliga felaktighet, som ensam är nog att bestämma mitt votum, består deri att det är ensidigt och *åt en enda samhällsklass öfverlåter en makt, som icke är motvägd af någon annan*". — Grefven *Henning Hamilton:* (hvilken både såsom handledare af Konung Carl i dennes ynglingaår och såsom hans förtrogne gesandt i Köpenhamn under den aldrainnerligaste skandinavperioden, får antagas *bättre än någon annan hafva haft kännedom om Carl XV:s innersta tanka äfven i representationsfrågan;* vidare en man, hvilken under hela sin bana, såsom landshöfding, landtmarskalk, statsråd, diplomat, finanskarl, m. m., m. m., ådagalagt en mer än vanlig kunskapsrikedom, en ärans man både i det offentliga och enskilda, om hvilken hans vänner påstå att han i formen för handlingar inom båda är mer än mycket försigtig, men aldrig skuggrädd då det gäller de stora principer, för hvilka han kämpar sans peur et sans reproche, utan att vika en hårsmån ifrån hvad han samvetsgrannt anser rättast för fäderneslandet): "I ett hus bodde fyra familjer i hvar sin lägenhet; de lefde i fred och endrägt och alla kommo de väl öfverens. De två familjerna växte till, blefvo trångbodde och begärde större utrymme. De båda andra sade icke nej härtill, utan ansågo sig endast berättigade att öfverenskomma om vilkoren. Men huset hade en vicevärd, och medan underhandlingarne pågingo, satte han eld på huset. Under räddningsarbetet blef en del af inredningen skadad och åtskilligt inom huset kom för någon tid i oordning. Nu frågar jag: hvem drabbar ansvaret härför, den som släckte elden eller honom, som tände densamma?" — Justitieministern friherre *De Geer* vidgick att han i statsrådsprotokollet yttrat: "Ett uppskof nu kan medföra nödvändigheten att behandla den samhällsvigtiga frågan på en tid, då en lösning på den fria öfvertygelsens väg möter större svårigheter. Det är möjligt, att vi ännu icke kommit nära gränsen af detta *"för sent"*, som dock mången gång oväntadt genljudit öfver andra länder".

å grefve Hamiltons liknelse genmälte han: "De fyra familernas trefnad var icke så fullständig; två af dem hade länge elat flytta ur huset, och de andra två hade äfven talat om yttning, blott de kunde få i stället en vacker öfre våning ed många rum. Folket utanför huset tyckte, att det började ta till fall, och det tyckte äfven vice värden; hvarföre han ick tillstånd att göra upp plan till en ny byggnad. Det är ti en sådan, som de fyra familjerna nu äro bjudna att inytta; men om de icke vilja det, utan stanna qvar i det amla huset till dess det ramlar eller blir eldfarligt, så komer visserligen ansvaret derför att stanna på dem sjelfva. nu brinner likväl icke huset och vice-värden skall icke tända det. Emellertid förundrar det mig att grefve Hamilton an önska fortfarande få vicevärdskapet uppdraget åt den, som han liknelsevis stämplat såsom en mordbrännare". — Hr *Adam Magnus Philip af Forselles:* Som jag icke sedan 1823 års riksdag här begärt ordet, torde mitt uppträdande i dag ursäktas mig. Jag vågar ock påminna derom, att *popularitetsvinden i dag blåser från öster;* men kan i morgon blåsa från vester. Denna agitation, som kommer från alla landsändar och *går nära laglighetens gräns,* fruktar jag icke, och ehuru jag vet, att deras namn, som röstat mot förslaget, skall i tidningsspalterna spridas kring land och rike, är jag fullt öfvertygad att det trogna svenska folket skall skänka oss sin högaktning, för det vi följt vår öfvertygelse. Ett vet jag äfven, och det är, att om någon eller några inom detta hus skulle dagtinga med sin öfvertygelse, så skola dock jag och mina vänner icke göra det. — Grefve *Henning Hamilton* hade det djupt smärtat att ett ord sådant som "mordbrännare" kunnat falla mellan frih. De Geer och honom, men trodde sig dertill icke gifvit anledning. "Jag har talat om en vådeld; jag har antydt hvilken, enligt min tanke, vore dertill vållande; men *att han förutsett eller önskat den på sidan om grundlagen gående rörelse,* som af hans representationsförslag blifvit framkallad, har jag aldrig *sagt.* En talare ställde till mig och dem, som dela mina åsigter, en varning,

att vi moget borde betänka följderna af ett afslag. En talare yttrade att statsklokheten hviskat i hans öra att han borde rösta ja. *Jag varnar för sådana rådgifvare som hviska sina råd.* Också jag har en rådgifvare, efter hvilken jag rättar min öfvertygelse, mitt samvete; men det hviskar icke, det ropar högt: *lägg nej,* och jag skall ej tveka att följa dess maning. Det är icke så alldeles klart, *hvilken* åsigt det svenska folket omfattat i representationsfrågan: då vid ett reformmöte i södra delen af landet förklarade en bonde, som vid flera riksdagar varit ortens representant, att han mycket väl insåg det all makt genom det hvilande förslaget egentligen lades i Bondeståndets händer, *emedan det berodde på detta att tillsätta majoriteten i båda kamrarne,* men att han var fast öfvertygad *att det icke kunde väl och till fäderneslandets nytta begagna en sådan makt.* Detta jemte flera andra exempel hafva gifvit mig anledning betvifla, att det är så fullt säkert med den kompakta majoriteten inom landet. En af konungens rådgifvare har här sagt till förslagets motståndare: "I som fordren förändring i förslaget, I hafven ju icke sjelfva kunnat komma öfverens, I hafven arbetat men icke blifvit eniga". Huru han känner, i hvad mån vi kunnat blifva eniga om ett förslag, vet jag icke, men jag erkänner att han har rätt. I en församling af 279 ledamöter funnos verkligen 2, (se sid. 132 berättelsen om de tvenne "affallen" från Phœnixklubben!) som icke kunde förena sig med de öfriga och vi voro således onekligen icke *fullt* eniga".

De anspelningar, om methoderna som användts för att få förslaget antaget, dess motståndare sålunda till öppet protokoll tillåto sig, skulle omöjligen hafva *kunnat* göras inför 700 åhörare, derest de hade *kunnat genast förklaras osannfärdiga.* Kanske inverkade de också något på de segrandes planer och ålade dem större försigtighet.

Dagligt Allehanda berättade den 8 Dec. att den 6, klockan 11 på aftonen, såg man en mängd personer vanka af och an utanför riddarhuset, för att invänta morgonen, då tillträde erhölls för erhållande af biljetter till riddarhusläktaren. Folk-

samlingen bestod för det mesta af stadsbud, som under de senaste dagarne gjort goda affärer på dylika biljetter, hvilka då såldes till höga priser, ända till 15 rdr pr stycke.

Att Stockholms eljest vid mycket ringa anledningar städse färdiga gatu-kravallister, som dessutom genom det anbefallda åtalet emot polismaktens uppträdande vid föregående årets Marsoroligheter fått vatten på sin qvarn till total ringaktning af polisens hela ställning och befogenhet, under dessa de sednare bland "Decemberdagarne" förhöll sig i allmänhet temligen stilla, (jfr. likväl sidd. 6, 7 af denna del), till och med på sjelfva voteringsdagen å Riddarhuset, då dock ett larmande uti husets trappor och omgifningar, enligt gammal sed, kunde hafva förmenats skola framskrämma ett och annat *ja,* — väckte hos somliga ett visst uppseende. En regering, som framlagt förslaget, som ville hafva det antaget, som möjligen funnit agitationen redan thy förutan hafva gått för långt, men som dock både sjelf nyttjat tumskrufven af extra statsregleringens proponerande endast för ett år, och accepterat deputationerna, kunde hafva vaknat till besinning angående historiens dom, angående utlandets intryck, angående præjudicatets vådor, samt derföre högeligen måst önska att slutet finge pregeln af *frivillig*het och lugn öfverläggning, kunde icke gerna sakna utvägar att genom väns vänner låta folkledarne veta, att folksamlingar *före* afgörandet borde undvikas, äfven derföre, att man eljest nödgats omgifva rådplägningslokalerna med trupper, och det vore i det hela bättre att icke låta få sägas att besluten blifvit fattade under påtryckningen af larmande folkmassor och inom en mur af bajonetter. Och folkledarne, å sin sida, kunde haft många skäl att icke röja sina planer *för tidigt,* och att icke lössläppa tigern om det icke komme att behöfvas, emedan han stundom biter sjelfva sin vaktare. Andra tillade, att ju fullständigare en plan är anlagd, desto klokare döljer han sig. På riddarhustorget och dess inlöpande gator, som eljest haft främsta rolen i så många kravaller, märktes sålunda den 7 Dec. ingenting, som kunde få namn af bullrande folkhop. Der i trakten hade man ju också

haft tid att gifva contraordres sedan voteringens utgång blifvit bekant. Helt annat var på Södermalm denna afton förhållandet. Södermalmstorgsvakten, för dagen tagen ur ett landsortsregemente, *nödgades der utsända patrull på patrull för att skingra folksamlingar, som började ordna sig på olika ställen å de gator, hvilka utmynna i nyssnämnda torg.* Hvad skulle denna reserv-armé göra på Söder, der i mannaminne icke tumultuerats sedan 1838, på Crusenstolpes tid. och då af den enkla anledning att C. satt fången på det derinvid belägna stadshuset? Hade man i förtjusningsruset glömt. eller ännu icke hunnit, att gifva återbud dit? Hvad August Blanche hela denna afton hade att bestyra, få vi se uti nästa kapitel. Posttidningen gaf också den *trettonde* December en artikel om "det *lyckliga och för landet hedrande sätt,* hvarpå den stora reformfrågan blifvit genomförd". Hvilket skulle bevisas! Likväl tillade samma tidning: "Men hvarje statsform är spröd och svag, om han icke fylles af en lefvande sund och spänstig folk-ande, outtröttlig i bemödandet att förverkliga det sanna och det goda. Den gamla formen kan, äfven på en vittrad grundval, länge nog uppbäras genom tyngden af sin egen massa; men den nya fordrar för sitt bestånd oeftergifligen det kraftiga cementet af potentieradt fosterlandssinne. ärlig vilja, gemensamt och oförtrutet arbete samt en all trångbröstad egoism uppoffrande hängifvenhet. Det är detta prof. det nya representationssättet snarligen har att bestå. Visar det sig profhaltigt, då har vår patriotiska hänförelse varit i fullaste mått berättigad — då är framtiden vår. Men för detta mål få vi alla anstränga oss; ty intet folk, liksom ingen enskild, får sin framtid till skänks;" — och Nya Dagligt Allehanda tillade den 15: "Det hufvudsakliga vilkoret för vår framtida lyckliga utveckling är att vår press reformerar sig så till vida, att den respekterar sanningen framför allt, att den ej förkättrar motståndare, är liberal endast mot liktänkande *och nekar motståndarne tala.* Reformerar den sig deremot icke sjelf, hvilket är troligt, så kan endast nationen göra det. Sker det ej, är en lyckosam utveckling af våra angelägenheter

icke så gifven som i Norge, der denna reform redan är genomförd".

Just för sanningens skull och såsom sidostycke till detta officiela prat bör här citeras hvad en af adelns ledamöter skref till mig: "Klockan omkring 4 e. m. tillkännagaf landtmarskalken voteringens utgång. Aldrig hörde jag en så "morne silence!" Jag stannade till sista man, qvar i det af rök och dam uppfyllda rummet, sökande min käpp. Honneursvakten, af Södermanlands regemente, fördubblad, under officers befäl, skulle i händelse af behof understödjas af en piket från samma regemente, kasernerad på Tjärhofsgatan (långt ute på Södermalm). Befälhafvaren för piketen, underlöjtnanten . . ., stod vid telegrafapparaten, beredd att hvarje ögonblick ila med sina lifvade soldater. Riddarhustorget var ej besökt af *mycket* folk dessa dagar. Dagligt Allehanda annonserade, 3—6 Dec., till salu godtköpsupplaga af representationsförslaget, medelst anslag å husknutarne: "den stora allmänheten till tjenst, enär det är att förmoda, att densamma ej känner hvarom frågan gäller". Hotelvärdinnan n:r 10 Norra Smedjegatan, der jag bodde, frågade mig de dagarne, om jag ville taga mina rum inåt gården, emedan jag tillika med andra adelsmän, kända såsom förslagets motståndare, vore *"prickad"*. Redaktören af en daglig tidning kom till mig den 6 och bad mig hellre *lägga ned min röst,* än rösta *nej;* och detta af vänskap för mig. Sjelf gick han med revolver, misstänkt att ej vara renhårig. Skamligt handlade våra fiender, men ännu skamligare de af de våra, som då förrådde oss och fäderneslandet. Ännu en gnista af hopp belyste för oss morgonen den 8, ty Prestståndet hade ännu sitt ord osagdt. Redan tidigt var platsen utanför riksdagshuset belägrad; ståndets ledamöter måste *tränga* sig in i salen, der det 'suveräna folket" till sist ville hafva rum att kontrollera och imponera på de män, som nu skulle "göra't". Örebrotrakternas militär, Nerikes Regementes (icke-Wermländska) bataljon, kasernerad i Hebbeska huset, bredvid riksdagshuset, sökte *icke* afstyra detta intrång, utan

dess soldater stodo i släpmundering med cigarren i munnen, bland folket, på torget utanföre. Underrättad om oordningen skyndade jag och några andra till platsen, men kommo för sent att hjelpa. Men tidigt nog för att från den stunden bevittna och beklaga alla de följder, dessa dåd komma att förorsaka". — En annan skref att truppens utstyrsel i släpmundering icke var regementets utan regeringens "fel"; samt anmärkte: "Eget är att i det regementet voro då de Wermländska kompanicheferna ensamme i hela regementet ansedda att vara *emot* förslaget; dessa kompanier blefvo *icke alls* kommenderade till Stockholm, och just de öfriga förlades i Hebbeska huset, som var närmast till hands om Ständernas hus blefve anfallet af pöbeln. Deremot blef den piket, som skulle i nödfall skydda Adeln, förlagd långt ute på söder, bakom Catharinæ kyrka". Dessa yttranden visa, hurudan tonen vid tillfället var, man och man emellan, hos dem som observerade närmare på accessoirerna till skådespelet; äfven om deductionerna sjelfva icke skulle varit obestridligt säkra.

Sedan Adeln nu slutat, kom, som sagdt är, den 8 December, oundvikligen ordningen till *Presteståndet*. För förslaget talade biskoparne Beckman och Björck, domprosten Sondén samt emot detsamma biskoparne *Fahlcrantz* och *Sundberg*, jemte prof. *Ribbing*, doktorerna *Rundgren, Ljungdahl, Falck, Runsten* och *Sandberg*, prostarne *Simonson, Eurén, Lundholm, Janzon* och *Schmidt*. Prosten *Bergvall* hade redan en föregående dag sagt sin mening, som var att tidningspressens inflytande på de nya valen skulle "göra konungen till en krönt slaf", ett förhållande som kunde föranleda statskupp eller revolution, om på thronen komme en man som hade sinne för annat än sinnligt välbefinnande. Under diskussionen uppkom en splitterny riksdagsterm, så lydande: "jag *ogillar* förslaget, men kommer att bifalla det *till följd af situationen*" och denna term begagnades af Pastor primarius Fallenius, samt kyrkoherdarne J. Janzon, A. Eurén, A. Lundholm och C. S. Lindskog. "Situationen!" Roms senatorer emottogo, orörliga på sina stolar, barbarernas

dödshugg. Det var deras "situation". Sedan erkebiskopen förklarat propositionen om bifall till förslaget vara med öfvervägande *ja* besvarad, *utan att någon deremot invände ett ord eller dristade begära votering,* så framträdde, sedan bifallet med klubbslaget fästats, biskopen Annerstedt och talade om olyckor för fädernesländet, förklarande sig ej ännu kunna älska det nya statsskicket och beklagande den splittring, som gjort ståndet svagt. Dr Säve svarade då kärft, att biskopen egde rätt att reservera sig, men icke att tala om splittring. Nu följde det egendomliga skådespelet att *nära hälften af ståndet anmälde sig såsom reservanter, ehuru ingen enda begärt votering,* och malicen påstod att erkebiskopen slutligen skickade ett par af sina närmaste ut bland kamraterna för att be dem *för all del sluta upp med reserverandet,* så att icke protokollet måtte komma i rak stridighet till majoritetens (?) nyss fattade beslut. Bland de ofvannämnde fem "situationskarlarne" reserverade sig också tre (Janzon, Eurén och Lundholm) emot sitt eget separationsbeslut, d. v. s. *emot sig sjelfva,* en alldeles ny "situation", den också. Af de tryckta protokollerna ser man att Erkebiskopens varning måtte kommit för sent, ty af de 57 ledamöterna reserverade sig till protokollet 28 och prof. Ribbing uppträdde under reserverandet med det tillkännagifvande att som han förut bestämdt talat emot förslaget, ansåg han obehöfligt att afgifva reservation emot beslutet, "aldenstund votering icke skett". På detta tillkännagifvande lämpades hvad en tysk poliskonstapel sade, då han förebrådde någon att hafva väsnats på gatan och denne svarade: "ich habe kein Wort gesagt" —: "aber du räsonnirst doch inwendig"; och trots alla circumflexer utgör han ju den tjugonionde reservanten, uti ett af femtiosju personer utan votering fattadt beslut! Utanföre riksdagshuset hade, liksom i dess trappor, samlats ett stort antal nyfikna, hvilka öfverljudt hurrade så snart beslutet blifvit bekant, och vid erkebiskopens bortgång bildade spalier och helsade med hviftande hattar åt ståndets ledamöter, hvilka hastade sina färde

"tysta som Egyptens prester".

Dessa presters nästföljande plenum, den 10, företedde återigen en ny situation: en *efterdiskussion* i representationsfrågan. öppnad af dr Lindgren, som förklarade att icke fruktan för nederlag men väl *fruktan för seger* afhållit förslagets motståndare från att begära votering, och påstod att af ståndets 56 närvarande ledamöter hade minst tjugunio personer bestämdt varit emot förslaget. Sedan dr Moberger med några ord erinrat Lindgren derom, att all diskussion i frågan redan vore afslutad och förslaget antaget, yttrade kyrkoherden Otterström att, hade presteståndet voterat *före* Adeln, så skulle helt säkert majoriteten inom ståndet varit *för* förslaget, och detta förklarande gåfve han icke med anledning af diskussionen i frågan, utan med anledning af sin *kännedom om ståndets karakter;* hvarpå dr Almqvist beklagade denna efterdiskussion. och fruktade att ståndet genom den *skulle draga ännu mera ovilja öfver sig, än det redan gjort.* Och prof. Ribbing förklarade sig hafva ej begärt votering, "för att icke blotta majoriteten hos förslagets motståndare".

Sådan var *frivilligheten* af presteståndets beslut!

Uti Adelns plenum samma den 10 Dec. reserverade sig presidenten grefve Mörner emot sitt ståndsbeslut d. 7, och till bevis på sin och sina politiska vänners allvarliga önskan om en reform uppläste han det af dem uppgjorda representationsförslag, som boktryckaren i Stockholm ej *vågat* trycka. Efter honom uppträdde grefven Henning Hamilton, och afgaf muntelig reservation emot frågans utgång. Härmed var signalen gifven till ett på förhand öfverenskommet allmänneligt reserverande, som nu verkställdes af 190 personer (inalles steg antalet sedan till 215), och till yttermera visso föreslog grefve Mörner att, såsom svar på det af åtskilliga tidningar framkastade *hotet om proscriptionslistor,* låta trycka adelns diskussion i frågan och samteliga reservanternas namn i en 5,000 ex. stark upplaga, för att utdelas till rikets alla församlingar och socknebibliotheker, samt äfven för att hållas köpare tillhanda. Veteranen från Sveaborg, majoren i armeen, f. d. kaptenen vid Uplands regemente *Julius Fredrik v. Sass,* som

afled i Stockholm 28 Januari 1874, efterlemnade ett testamente i hvilket anvisades 24,000 rdr till fond för pensioner å 100 rdr åt medellösa döttrar eller efterkommandes döttrar å svärdssidan efter de adelsmän, som reserverat sig emot beslutet om representationsförslagets antagande, och före 1809 blifvit adlade.

Efterföljande, af G. M. Stiernsvärd uppställda, statistiska uppgifter ifrån dessa, Rikesståndens sjelfmords-dagar, böra förvaras åt framtiden. *Bondeståndet,* bestående af 112 närvarande ledamöter, antog utan votering, aldeles enhälligt. *Borgareståndet,* som bestod af 67 ledamöter (61 stadsinnevånare och 6 bergsbrukare), grupperade sig så: öppet yrkade bifall 3 (Murén, Bergman, Wistrand); öppet yrkade afslag 6 (Bolinder, Falkman, Henschen, Siljeström, Sundvallson, Åkerblom). Voteringen gaf 60 ja, 5 nej samt 1 aflagd sedel, och 1 ledamot var för sjukdom frånvarande = 67. *Presteståndet,* bestående af vice talman 1, af konungen kallade 8, af prester valde 44, af universiteten 2, af vetenskapsakademien 2, tillsammans 57, antog, likasom bönderne, genom acclamation utan votering. Uti den förutgångna debatten om uppskof tills Adeln beslutat, hade uppskof yrkats af 1 biskop och 1 kyrkoherde = 2; uppskof motarbetats af biskop Björck, kyrkoh. Rundgren, Otterström, Säve, Gumælius, Ljungdahl, Melén och prof. Selander = 8, tillsammans 10, som derom yttrade sig; men vid voteringen föllo för uppskof 35, emot detsamma 20 röster och 2 deltogo icke i voteringen. Reservanter mot det beslutet 7. Debatten i hufvudfrågan fördes af 54, deraf 30 yrkade bifall, 24 afslag och 3 tego. Reservanter emot hufvudbeslutet voro 5 biskopar, 22 kyrkoherdar och 1 professor (Agardh) = 28, hvarjemte prof. Ribbing fann reservation onödig, då ej votering skett; Agardh sade sig hafva icke deltagit i beslutet, Janson, Eurén, Ljungdahl hade sagt förut att förslaget borde för situationens skull bifallas. Derest votering yrkats, skulle alltså erhållits ja-voterande 27 (obetingadt 24 och "för situationens skull" 3), nej-voterande 29 (reservanterna 28, afslag yrkande utan reservation 1), och 1 var vid beslutet borta = 57.

Ridderskapet och Adeln hade den 7 Dec. antecknade och poletterade

	Grefvar.	Friherrar.	Adelsmän.	
på egna nummer	51	113	324	
på fullmakt	48	59	114	
	99	172	438	= 709.

Uti öfverläggningarne deltogo bifallande 56, afslående 86.

Voteringen 7 Dec.,

voterande *ja* 361 (lika många, som dömde till döden Louis XVI)
voterande *nej* 294 655
icke voterande 47
kasserade sedlar 6
aflagda sedeln 1 54 709.

Reservanter voro 48 grefvar, 62 friherrar, 105 adelsmän = 215.
Icke reservanter, oaktadt nejvotering, 2 grefvar, 1 friherre, 2 adelsmän.

Nejvoterande med reservation . . . 215
utan reservation, men enligt ordalagen 6
utan reservation och utan öppet votum 73 294.

	gr.	frih.	adelsm.	
Ja-voterande, enligt eget tillkännagifvande	6	18	32 =	56
Nejvoterande, med reservation	48	62	105 =	215
Nejvoterande utan reservation	3	1	2 =	6
Voterande obekant	36	85	264 =	385
Icke voterande	6	6	35 =	47 709.

Uti *Borgareståndet* öppnade Talmannen plenum d. 9. med ett tal om den stora händelsen: "Det är med denna dag, som vi gå att lefva under en ny riksdagsordning. Det synes mig vara borgareståndets pligt att vid detta tillfälle öppet uttala en varm erkänsla för dem, hvilka egentligen afslutat eller löst den stora representationsfrågan. Denna ära tillkommer, enligt min tanke, Ridderskapet och Adeln, som d. 7 fattade det för oss alla väl kända högsinnade beslutet. Detta beslut

tillkom icke af ögonblickets ingifvelse, icke i följd af någon påtryckning utifrån, utan efter en parlamentarisk öfverläggning, som bar prägeln af det djupaste lugn och det största allvar; — en öfverläggning, som skulle hedrat hvilken lagstiftande församling som helst. Ridderskapet och Adeln har visat, att det liksom fordom eger anspråk på att kallas rikets första stånd. Heder, ära och tack åt Ridderskapet och Adeln, det *enda stånd man i sjelfva verket är tack skyldig.* Måtte nuvarande riksförsamlings beslut bereda vårt land lugn, frid och lycka, samt åstadkomma en utveckling af våra samfundsförhållanden i paritet med andra länders; och må vi hoppas att understundom kunna föregå främmande länder i beslut för menniskors väl." — Som man häraf kan se, förutsåg hvarken talmannen eller hans stånd, hvad borgareståndet sjelft gjort för uppoffring; ej heller att det nya statsskicket skulle hafva till följd valmötena i städerna och folkmötena på landet; icke heller anade väl arbetsgifvarne de sammanrotningar bland arbetstagarne, som i bredd med dessa skulle komma i svang, och städernas innevånare drömde väl knappast att det nya statsskicket skulle inom få år hafva delat nationen i tvenne nästan fiendtliga läger: stadsboernas och åboernas. Man är alltså icke långt ifrån sanna förhållandet, om man nu påstår att både deputationernas borgerskap och borgareståndets ledamöter temligen allmänt fått orsak att *ångra* sin gerning, och att "medborgareståndets" beslut alltså icke vittnade om ett för framtiden rekommenderande förutseende.

Om *bondeståndet*, der Rundbeck samma d. 9 väckte motion om byggandet af ett parlamentshus, kan icke sägas att det misstog sig i beslutet, vare sig sådant skedde af slump eller af insigt; men deremot så mycket mera om formenligheten och den förbindande kraften af beslutet hos ett stånd, som blifvit tillsatt af electorer, utsedda i strid med gällande grundlags bestämda föreskrift. Var bondeståndet olagligen tillkommet vid denna riksdag, så kunde det icke fatta något lagenligt beslut, ej heller fylla budet om 4 riksstånds sammanstämmande beslut i grundlagsfrågor och konungs bifall

såsom oundgängliga vilkor för hvarje grundlagsförändring. Gör det dereremot "detsamma, huru de väljas, bara de bli valda", så äro vi inne på anarkiskt gebiet, på de farliga præjudicaternas stråt.

Sammanräkna vi sålunda den ena statsmaktens, regeringens, methoder genom 1) kommunallagens införande och socknestämmornas förtidiga upphäfvande, 2) landsthingens civillags-natur, såsom basis för valen till första kammaren, 3) finten med extra statsreglering på *ett* år för att "nödga sina eventuella efterträdare till snar urtima riksdag" om förslaget fölle och 4) djerfheterna att godkänna fullmakterna för ett så illa tillkommet bondestånd, äfvensom att emottaga deputationerna; — samt å den andra sidan: randigheten af machinationerna å Riddarhuset, "frivilligheten" af presteståndets beslut, den oklara insigten och det bristande förutseendet hos borgareståndet, samt den egendomliga tillkomsten af hela bondeståndet, så får historien curieusa begrepp om de af den ministeriella Posttidningen promulgerade lofsångerna öfver *"det för landet hedrande sätt,* hvarpå reformfrågan genomfördes".

Och om man, endast nio år efter denna frågas seger, tänker sig huru det skulle gå, om samma nya statsskick nu, efter dessa årens erfarenhet, genom något trollslag ånyo kunde blifva framlagdt för och beroende af de fyra gamla riksståndens förnyade votum, så får man äfven ett begrepp om käckheten hos dem, som läto Posttidningen lofsjunga "det *lyckliga* sätt, hvarpå reformfrågan 1865 genomfördes"; ty efter all sannolikhet skulle hon nu få tre hela riksstånd emot sig. Man behöfver icke nyttja de starka epitheter af "revolution" eller "statskupp", hvarmed mången genast brännmärkte hvad som händt, för att inse huru *slätt* denna "händelse" kommer att framdeles taga sig ut inför historiens domstol. Hon går inför den ett rättmätigt öde till mötes.

Norska Morgenbladet lofprisade svenska Adeln för dess stora uppoffring, mindre af de materiella fördelar, dess ställning såsom eget stånd kunnat skänka dess medlemmar, eller det tillträde den såsom stånd haft till ett hufvudsakligen för

Adeln sjelf nyttigt förfogande öfver användandet af statens medel, — utan mera dess försakelse af den med modersmjölken insupna tro, att han såsom särskildt riksstånd var oumbärlig för fäderneslandet; "det har säkert fallit mången tungt att beröfva sina barn och efterkommande den öppna väg, de sjelfve haft att verka för landets gagn och lycka. Att de hafva offrat dessa naturliga känslor, det är det stora i saken, deras oförgätliga ära. Att de hafva afstått sin rätt medan landet var lugnt, *utan att stå under något tvång, utan att hotas af någon personlig fara*, är ett sannt ridderligt drag, som förhöjer deras ära; det framstår klart för alla, att de hafva fattat sitt beslut af lefvande öfvertygelse om reformens allmänna gagn för landet."

Den i Wien utkommande tidningen "Die Debatte" innehöll redan den 10 Dec. en artikel, som försäkrade att reformen genomförts utan revolution, utan våldsam omstörtning. "Det var för Sveriges sunda och kärnfulla folk motbjudande att lyckliggöras med en pappersförfattning (Verfassungs-Schablone) af det slag, hvaraf uti de theoretiserande statsförbättrarnes lager på den europeiska kontinenten alltid finnes en stor mängd i förlag." . . ."Adeln afgjorde saken genom att högsinnadt offra hvad som en gång var dess rätt, men nu kunde mera betraktas såsom en de andra ståndens rätt inskränkande företrädesrätt. Detta den svenska Adelns förfarande, som denna gång äfven tog det andliga ståndet med sig, erinrar lifligt om ungerska Adelns beslut, när denna adel ansåg tiden vara inne att undanrödja alla stridigheter mellan dess och nationens rättigheter."

Brefskrifvaren Junius, i Norge, var redan 10 Dec. färdig med ett bref till Posttidningen, hvari förklarades att bland alla de segrar, som svenskarne tillkämpat sig, känner historien *ingen skönare, än den de nu vunnit*. Utan att en enda blodsdroppa blef spild eller *någon enda mans rätt förnärmades*, tillvägabragtes en af de största och som man har all anledning att hoppas, välsignelserikaste reformer, som inom en stat kunna verkställas. Hvar och en, som har haft någon andel

i denna märkvärdiga och nästan oerhörda tilldragelse, har redligt uppfyllt sin pligt. Fruktan har likväl icke tillslutit de olika tänkandes munnar; *bäfvan för öfvervåld* har icke förstummat någons tunga — ordet har varit lika fritt som tanken. Vi finna presteståndets tvekan naturlig och hoppas att svenska folket ihågkommer, att *äfven dem, som ångrat sig i elfte timman,* varder *allt* förlåtet. Vi tro att de *fem,* som i borgareståndet talade och röstade emot reformen, hafva mycket förherrligat segern, genom att inför hela den civiliserade verlden klart ådagalägga att intet tvång var tillstädes i borgareståndet. Svenska pressen har *i allmänhet* ådagalagt ett berömligt *ehuru icke alltid af billighetens kraf tygladt nit.*"

Uti Tysslinge och andra Nerikes (Örebrotraktens) församlingars kyrkor gjorde åtskilliga prester på predikstolarne tacksägelse för reformens genomförande, och rektorn vid högre elementarläroverket i Hernösand gick vid reformfesten derstädes den 20 Dec. ända derhän att i sitt tal säga: "Vi våga det paradoxa påståendet att *det är omöjligt att hafva så många fel* (som förslagets motståndare påstått), *utan att vara förträfflig*".

XXVIII.

Glädje-ruset.

Stockholm 7 Dec. på eftermiddagen. — Måns Månssons beskrifning i D. Allehanda. — Blanche's uppträdande denna afton på Borgarståndets klubb, i De la Croix' café, på Operakällaren, Gustaf Adolfs torg, samt utanför De Geers och Manderströms fenster. — Jublet i landsorterna. — Fest på theatern d. 8. — Konungens frånspända vagn drages tumultuariskt kring torget. — Sjungande och hurrande folkhopar på gatorna. — Lyckönskningar från Norges och Danmarks kamrar. — Allmän telegrafering. — Sexor för Hedlund i Götheborg och Sohlman i Stockholm. — Sohlmans skryt öfver tidningspressen. — Lunds studentcorps vägrar att jubla. — »Unga Gubbar». — C. G. Malmströms betänksamma tal i Upsala. — Konungens skänker till landsortskapitenerna. — Några bref om interieurerna dagarne efteråt. — Invändningar i bref och artiklar från utlandet. — Farhågor och dystra aningar för framtiden. — Ridderstad och Arvid Gumælius erkänna inom 7 år, att reformen utvecklat sig »något annorlunda» än man väntat.

En vän ur de högre klasserna, och gynnsamt stämd för förslaget, skref till mig den 8 Dec., dagen efter Riddarhusvoteringen: "Ingen kunde här i staden i början märka att någonting utomordentligt tilldragit sig i går. Vid pass ¾ till 4 blef utgången af voteringen bekant på "Sällskapet". Många voro då ännu qvar vid middagsborden. Intet glädjerop eller dylikt förmärktes i salen. Då jag omkring kl. 4 lemnat matsalen, voro alla kort- och brädspelsbord fullsatta och i verksamhet i de tre stora rummen åt torget och Malmtorgsgatan (på hôtel Rydberg). Minst ¼ af de spelande tillhörde riddarhuset. Der talades icke ett ord om representationsfrågan. Det lilla, som yttrades, rörde naturligtvis spelet. Murén förargade sig åt denna retsamma likgiltighet. Jag tröstade honom dermed att en sådan nation gerna kan ombetros hvad

institutioner som helst, utan risque för öfverilning. Här sågo vi bifallande och afslående adelsmän draga sin spader i allsköns sämja och frid. Jag undrar, i hvilket annat land man kunde få se sådant en half timma efter lifsfrågans afgörande. *En annan sak är, huruvida allt sett lika lugnt ut, i fall reformen blifvit afslagen.* Murén öfvertalade mig på aftonen den 7 att i hans sällskap göra ett kort besök på borgareståndets klubb. Der voro 15 à 20 församlade. Kortspel syntes lyckligtvis ej. Deremot hade man en bål. *Blanche höll tal.* Snart efter oss anlände en (bryggare) Rosenqvist, som. ehuru adelsman, förut tillhört borgareståndet. Till svar på skålen yttrade han, att man ej borde tacka honom för den röst, han nyss afgifvit på riddarhuset, ty det hade varit en stor glädje att "tillåtas återlemna orättfänget gods" o. s. v.

Men på andra håll var lifligheten större.

Den feberaktiga spänning, hvari hufvudstaden befunnits tills adeln voterat, upplöste sig på aftonen den 7 Dec. öfver allt annorstädes i ett betydligt glädjerus. Enstaka våningar illuminerades; omkring 300 telegrammer afskickades till landsorterna; hvart man kom, fann man bålar och glädjefulla tal. Allehandas krönikeskrifvare, Måns Månsson, tecknade bland annat: "Vi sutto på e. m. några glada själar och tänkte på representationsförslaget och funderade i stillhet, om vi någonsin i en framtid skulle kunna lyckas förtjena 800 rdr om året och blifva valberättigade och valbare. Adeln var tillsammans. det visste vi, och höll just på att votera. Vi salade om en butelj punsch och afvaktade framtiden. Det var ett kritiskt moment. Menskligheten andades i qvalmig dvala, det låg liksom åska i luften och stockholmarne *drogo som molnflockar* öfver Gustaf Adolfs torg. Borgare och bönder hade redan slagit igen sina stånd, tagit ned sina spiror och emblemer och blifvit folk igen. Bäst vi sutto, inträdde fyra unga fyrar i salen: "Nu har adeln röstat *ja* för förslaget med 60 rösters öfvervigt". Vi voro för stolta att tala i denna stund. Men från borden ropades efter friska drufsafter, glasen fylldes och tömdes i botten för det unga nya Sverige. Jag gick ut; jag

ville andas den nya politiska luften, på Norrbro mötte jag en man ur Aftonbladets redaction; vi fraterniserade, gingo till La Croix och drucko ett glas till. *Blanche gick derinne med händerna på ryggen, log och lyste som en sol.* Senare gick jag in på Operakällaren och lyckades få en plats, 3 qvarter bred, vid ett bord. Sorlet lopp från hörn till hörn och kyparne ilade som raketer. Det var ett chaos, der alla elementer voro blandade, utom vattnet, förstås. Men *då kom Blanche in och vårt chaos upplöste sig i ett det mest harmoniska hurrande* och konsonerande "varde ljus!" i C-dur med utvikningar. *Blanche höll derpå ett tal* för kung Carl, och en kåre lopp oss genom själar och ryggar, då han slöt med dessa ord: *"och detta är den första gången, jag har föreslagit en skål för någon konung!"* Då sjöngo Strandberg och Stenhammar "ur svenska hjertans djup" och med en ståtlig ackompagnerande chör. Hr *Ridderstad* talte, hr *Widell* talte, hr *Gethe* talte och vi hurrade *och allt folket hurrade ute på Gustaf Adolfs torg* och sade amen." *Blanche talade äfven utanföre källaren, stående vid theaterhörnet på en stol;* det var i detta tal han tillkännagaf, att om representationsförslaget icke segrat på riddarhuset *skulle hufvudstadens gator denna afton varit fläckade med adelns blod.* Äfven andra riksdagsmän uppträdde som talare. En stor del af de på torget och operakällaren församlade aftågade till exc. De Geer och uppstämde utanföre hans fenster: "Ur svenska hjertans djup", *hvarefter Blanche* (— allestädes Blanche! —) *höjde ett lefve för excellensen,* som från sitt fönster tackade för den honom visade ärebetygelsen och utropade: "Gud bevare konungen och fäderneslandet!" hvarefter äfven exc. Manderström blef delaktig af en dylik hyllning. Man talade ock om subscription till uppresande af ett stort monument. På kongl. theatern begärdes folksången, både före och efter representationen, i Svea orden föreslog stadsfullmäktigen Rosengren adelns skål.

I *Götheborg* jublades redan samma afton på torg och gator. Skarpskyttecorpsen och sångare uppträdde med musik

och sång på dervarande Gustaf Adolfs torg. Folkmassan tågade till residenset och domprosthuset, der lefverop höjdes för landshöfdingen, domprosten Wieselgren, som sjelf tackade och tidningsskrifvaren Hedlund. På börssalen blef en fest improviserad, der V. Rydberg föreslog en skål för Hedlund "i värdiga ord". Man beslöt att uppresa en bildstod åt konung Carl, prydd med medaljonger af statsrådets alla ledamöter, "för hvilket ändamål tvänne personer skänkte 25,000 rdr hvardera" (men denna uppgift återtogs sedan); åtminstone hade man velat uppföra konungens stod på någon fri plats och De Geers i Götheborgs museum. Grosshandlaren Julius Lindström skänkte 30,000 rdr till en excercisbyggnad åt stadens frivilliga skarpskyttecorps samt folkskolans ungdom. Handlanden d'Angotte gaf 25,000 till sjukhemmet i Götheborg, M. Jacobsson 5,000 till slöjdföreningens skola och en anonym 5,000 till "de fattiges vänner". I Christiania hurrades. I Jönköping "stor entusiasm, delvis illumination", i Hudiksvall "underrättelsen glädjande, tillfredsställelsen allmän", i Ekesjö hos det samlade landtbruksmötet "glädje och tacksamhet". I Torneå (Finska sidan) "lefve Carl XV". Allt detta den 7 Dec.

Prestståndets öfverläggning d. 8 var åtföljd af ett lifligare interesse från allmänhetens sida än säkerligen någonsin tillförene under hela den tid, prestståndet såsom stånd existerat. Redan långt före pleni början var läktaren fullsatt. liksom de yttre rummen utanför sessionssalen. Fram på förmiddagen fyldes trapporna och förstugan till riksens ständers hus liksom hela platsen mellan detta hus och Riddarholmskyrkan af välklädda personer, deribland många riksdagsmän af de öfriga ständen, hvilkas väntan dock sattes på svårt prof i den disiga väderleken genom den utdragna diskussionen. När resultatet blef kändt, helsades det med hurrarop. Ståndets ledamöter passerade vid utgåendet genom en haie af medborgare, som med djup tystnad mottogo så väl förslagets vedersakare som dess anhängare. Endast erkebiskopen helsades med hurrarop, då han insteg i sin vagn. På aftonen då ko-

ungen for till theatern hade en talrik folkhop samlats på ustaf Adolfs torg och qvarstod der under hela tiden. På eatern mottogs han med jubelrop: "lefve konungen" och lksången. Efter slutet af pjesen ("Dagen gryr") gafs på enen en tablå: konungens buste omgifven af fyra allegoriska gurer, föreställande de fyra riksstånden "i den ombildning e undergått, nemligen Adeln, som med svärdet värnar, Prestendet stödjande sig mot korset, borgaren med handelns och ndustriens, bonden med åkerbrukets emblemer; emellan dem mlikhetens och frihetens gudinna, med upplysningens fackla ena handen och tryckande med den andra mot sitt hjerta et föråldrades brustna kedja — alla figurerna sammanlänade med kungabilden genom blomsterguirlander; öfverst Svea ch Nore sysselsatta att med gyllene lager kröna Carl XV; rupper af allmoge nedanför tableaun, alltsammans belyst af engaliska eldar. När konungen lemnade theatern hurrades å hela torget och Norrbro; man ville med all gevalt draga onom med handkraft till slottet, och hade redan bortfört ästarne. Men han blef allvarsamt ond, och fick sig ett priat åkdon med hästar, för att deri återkomma till slottet. lyktet utspred att han dessförinnan blifvit af folket dragen i agn flera hvarf omkring torget. Cederlunds hus vid Kornamn, Strömboms vid Jerntorget, tidningslokalerna och många åningar på de större gatorna voro denna afton illuminerade. lypografiska föreningens sångchör hemsökte exc. De Geer ned fosterländska sånger och hurrarop, hvarpå han tackade ch ropade "lefve Sverige!" hvarpå folkmassan hurrade igen.

Det förstås att *"skandinavismen"* äfven vid detta tillfälle ar i verksamhet. Ibland skälen till ståndens afskaffande ick redan från början beräkningen att Sverige genom en med le öfriga begge nordiska rikenas mera öfverensstämmande reresentation skulle blifva mera lämpligt och tillgängligt för len tillämnade triaden; och nu, sedan planen lyckats, firades ramgången med fester både på Klingenberg i Christiania och många andra ställen i Norge, samt med lyckönskningsadresser ill konung Carl ifrån Norges storthing och Danska riksdagens

nästan alla (116) ledamöter. För öfrigt kalasades i de flesta svenska städer, så att "kanonerna *dånade*", justitieministern friherre De Geer skulle kunnat göra sig en slängkappa af de lyckönskningstelegrammer hvarmed han öfverhöljdes; och närmast honom hyllades tidningsskrifvarne, Hedlund och Sohlman. Vid Götheborgsfesten den 8 å Bloms sal, bevistad af 800 herrar och damer, höllos inspirerade föredrag, med skålar för konungen, De Geer, de fyra ständen, presteståndets minoritet, Norge, Finland, Götheborgspressen, hr *Hedlund*; och Stockholmsbanketten, för mag. *Sohlman,* föranstaltad den 21 Dec. af *Julius Mankell* och *Johan Gabriel Carlén,* för omkring 200 personer, beskrefs af Måns Månsson sålunda: "Helan och halfvan öppnade fälttåget och bataljoner smörgåsar agerade som understödstrupp. Aftonbladet fraterniserade med Allehanda och laxen smalt af förtjusning, glacen blef riktigt varm och hr *Blanche* knackade i bålen och höll tal om Aftonbladet och dess sköna ursprung från urminnes tider på tretiotalet, om dess medelmåttighets tid på fyrtiotalet och om dess nutid, som började i sista hälften af femtiotalet och som räcker än. Han sade att Aftonbladet ända från sin födelse hade varit vår amma, som ur sina outtömliga spenar bjudit oss vishetens mjölk under årtionden — jag kom just att tänka på geten Heidrun — och han talte om vår gamla fyravåningsbygnad, som så länge hade stått och "skräpat på verldsfältet" och ur hvilken AB. slutligen hade lyckats afhysa de åldriga hyresgästerne, fastän de satte detsamma under näsan gamla kontrakter och privilegier, som försäkrade dem för lifstiden om orubbadt bo... Hr Blanche förklarade publiciteten vara en makt, som till och med hade styrka att blifva en despot men i en vacker bild förklarade han ock att den despoten hade två ansvariga ministrar vid sin sida: sanningskärleken och hedern. Hr Blanche föreslog en skål för Aftonbladet och dess utgifvare magister Sohlman. Denne svarade med ett längre föredrag, hvari han bland mycket annat omrörde en publicists vanliga missöden, hufvudbry och obehag, då den ene vännen ropar: triumf, vi hafva vunnit segern! den andre

vi äro förlorade! den tredje: för all del var något mildare i dina uttryck mot våra motståndare, och den fjerde: rappa på! Hr *Wieselgren* höll tal till hr Hierta och hr *Hierta* svarade, hr *Widell* höll tal för pressen i allmänhet inclusive Dagens Nyheter och pressen svarade icke, hr *Ditzinger* talade icke men "höll tal" för städernas deputationer, hr *Rosenqvist* höll tal, hr *Hedin* höll tal, kyrkoherden *Ekdahl* höll tal och vi andra höllo munnen. Hr Blanche glänste i Sohlmansskenet och hr Carléns månsken gjorde sina elliptiska banor omkring borden. Blanche har en varm barnasjäl och Carlén äfven, fastän han vill vara röd och blodtörstig — han leker krig och röfvare. Bort med ståndén, bort med kamrarne, bort med gräl och politik. Julgranen står färdig:

C:o ... Sohlman står så glad och stöter
I en barntrumpet så söter,
Lindström han går i dans.
C:o ... Herr Walldén han står och gapar,
När som Talis Qualis skrapar
Posthornets messingsglans.
Hurra! Se Blanchen dansar!
Vår Carlén sin haka ansar,
Går som en komet och svansar,
Se Carlén ::
Vid sol och stjernors sken!... *Corno.*

C:o ... Ut med ringen! Stora ronden!
Alla gamla fyra ståndèn
Valsa för hin i våld.
C:o ... Döden på sin kista hamrar,
Folket bor i tvenne kamrar,
Sjelfskrifvenhet är såld.
Hurra! af fröjd vi glöda,
Alla sorger äro döda,
Glädje är och blir vår föda!
Skön och rar ::
I hela åtta dar! Corno."

Det var vid denna fest Sohlman uti sitt långa tal yttrade bland annat: "Det vore en alldeles malplacerad blygsamhet, ja ett skrymteri, stridande mot sanning och öfvertygelse, om

jag skulle säga, att den fria pressen ingen del har uti den stora reformens framgång. Äfven jag är fullt öfvertygad – jag säger det fritt och öppet — att *den har en stor andel deri,* att den verksamt bidragit dertill att representationsfrågan ånyo på fullt allvar upptogs, att den allmänna meningen förmådde regeringen att framlägga ett förslag och att detta förslag blifvit genomdrifvet, och jag vågar uttala den tanken, att pressen vid behandlingen af denna nationens stora lifsfråga uppfyllt sin pligt. Pligtuppfyllelsen förtjenar visserligen inga loford och ingen tack; men jag tror det vara af någon vigt *för det allmänna*, för samhällsfriheten, att pligtuppfyllelsen uti ifrågavarande fall, icke prisas, men erkännes. Men denna seger är icke en sådan som inbjuder till hvila, utan i stället till förnyadt arbete och rastlöst sträfvande. Då vi nu omsider ega den efterlängtade lagen, må då alla fosterlandsvänner lägga sig vinn om att land med densamma varder bygdt. Fosterlandet väntar under den närmast kommande tiden icke mindre än under ögonblick af en yttre hotande fara, att "hvar man skall göra sin pligt". Vi ha i vårt land en alltför gammal bekantskap med friheten, att vi ej skulle klart fatta, att den icke består uti en yttre form, utan att den med hjelp af den ändamålsenligare formen skall bättre införlifva sig med och genomtränga lifvets alla förhållanden. En skrifven grundlag är endast en ram; det tillhör folket att skapa deri ett sannt och lefvande innehåll. Oändligt mycket beror derpå, huru den nya författningen genast från början tillämpas och sättes i verket. Må derföre hvar och en i sin mån söka bidraga dertill att *patriotism, sakkunskap och ädel frisinthet* må genast från början få en öfvervägande plats i folkets råd. Må vi icke heller glömma att för frihetens rätta bruk fordras utvecklingen af vissa medborgerliga dygder, såsom politisk vakenhet, ädelt allvar, mannamod i nöd, *förmåga af ädel uppoffring för det allmänna.* Man kan mera undvara sådana egenskaper i samhällen, der ofrihet råder; hos fria folk äro de nödvändiga, om de skola kunna bruka sin frihet och icke gå under."

En landsortsbo skänkte till "Femöresföreningen" 500 rdr; andelsföreningen i Christiania skickade telegramm med "lyckönskan till svenska folket", borgmästaren och formandskapets ordförande i Trondhiem skickade norska statsministern med lyckönskningstelegram till kongen och kongen lät ministern svara genom telegramm; redactionen af Norska Rigstidende telegraferade till svenska Posttidningen; staden Levanger till landshöfdingen i Jemtland, Bennich; tvåhundra stadsboer i Piteå till riksdagsmannen Berggren; Trondhiems handelsförening till borgarståndets taleman; Arendal till en ledamot af riddarhuset. Professoren Wistrand undfägnade hjonen på Maria församlings fattighus; hofkamereraren Dahlgren skänkte tre silfverpokaler till priser åt Stockholms skarpskyttar; Göteborgsstudenterna i Upsala glänste genom en bländande illumination, tal och sång och skålar vankades på alla nationssalar; städerna i Norge: Bergen, Porsgrund, Moss, Skien, Frederiksstad telegraferade till norske statsministern; Horten till skarpskytteföreningen i Stockholm; expeditionssekreteraren Nycander föreslog nationalsubscription till monument på Helgeandsholmen; Stockholms stadsfullmäktige gratulerade mangrannt konungen, folksångföreningen hemsökte den 12 på afonen baron de Geer med sånger; direktören Borg undfägnade le döfstumma; Helsingborg lossade (den 8) 6 kannor och beärde extra gudstjenst, dervid kyrkoherden Witt "beträdde predikstolen och tolkade dagens betydelse"; Helsingfors studenter telegraferade till Aftonbladet, 32 personer i Åbo till August Blanche; danska studentersamfundet till studentcorpsen i Upsala; en anonym (sigillet H.) skänkte lärarinnornas pensionsförening 500 rdr; och Norrtelje telegraferade öfver Grisslehamn till D. Allehanda om "den känsla af lycka och jublande fröjd, som likt ett elektriskt slag genombäfvat största delen af svenska nationen"; talmannen i Bondeståndet bjöd den 13 December ståndets ledamöter och kansli till sexa å Börsen; Stockholms stadsfullmäktige beslöto uppmaning till hufvudstadens invånare att samla fond för upprättandet af en utaf professoren Malmsten föreslagen högre bildningsanstalt med

föreläsningar och föredrag, och att kalla fonden "Decemberfonden", att till henne anvisa årligen i tre år 10,000 rdr samt tillsätta en komité af 9 personer för detta ändamål (Almgren, Wallenberg, F. Th. Bergh, Benedicks, Cervin samt proff. Malmsten, v. Düben, Fock och Lovén). Dalman ville ha en medalj preglad till minne af representationsfrågans lyckliga lösning. Uti Bremen var svenska gymnastiska institutets lokal, som förestods af dr Ulrich, praktfullt illuminerad.

"Liksom ett bombfritt hvalf i den förstörda staten" stod *Lunds studentcorps* stum i hela detta jubel, och afslog med 98 röster emot 75 allt firande af denna representations-förändring! Smädelsen och grinet hånade dessa studenter såsom "unga gubbar", tryckfriheten trampade och sparkade dem. De svarade till en början, att om konungen påbjuder ett Te Deum, han, som förmodligen bäst måtte kunna uppskatta värdet af den vunna segern, så skola säkert äfven Lunds studenter med alla öfriga svenska hjertan instämma i en bön för det dyra fosterlandets välgång och lycka. De svarade i Posttidningen 20 Dec.: "En oinskränkt pietet för våra stora minnen och vår ärorika historia genombäfvar allas våra hjertan. Och den nu bortlagda gamla formen är för mångens tankar med dessa minnen och denna historia oupplösligt sammanvuxen. Det förefaller oss derföre, som hade vi sett en ek, som trotsat seklers stormar, ramla. Låt vara att fallet varit behöfligt och nödvändigt, att unga och friska telningar i dess ställe skola uppvexa! För ögonblicket hafva vi öfver det fallet omöjligen kunnat jubla. Vi beundra enthusiasmen hos våra Upsalakamrater. Den är ära värd, då ungdomlig uppriktighet omisskänneligen tecknar dess anlete. Vi tro dock att äfven vi förtjena att ej aldeles bortkastas såsom förlorade barn, om vi vilja ännu något närmare bese föremålet för den allmänna hänförelsen, förrän vi uti denna obetingadt instämma." Men alltmer hetsade, svarade de den 28 December rentut (i D. A.): "Vi ha vågat sluta oss till den mening att förslaget i sin oförändrade form bordt förkastas emedan det leder ej

lott till splittring emellan de interessen, hvilkas eniga samerkan vi hittills haft att tacka för vår lycka, utan till det lags splittring, som under olika former eger rum i båda våra fver sitt samhällsskick jublande broderländer; detta förhållande emligen, att *ett enda samhällsintresse, genom grundlagsbud jordt öfvermäktigt, tvingar de öfriga att antingen lefva af et förras ädelmod eller ock att sluta sig tillsammans till en amp på lif och död för sin existens.* Att kämpa för sitt f är ej att lefva, och om än en sådan kamp någon gång an se ut som politiskt lif, så kan den ju också antingen vara ller under vissa förhållanden blifva en politisk dödskamp. nnu har ej intelligensen hos oss blifvit ett skymford, och ännu ar ingen danneman på svensk riksdag djerfts yttra att vi borde acadamisera vägarne med våra konstskatter (dansken Tscherings uttryck om Thorwaldsens museum). Hvarföre då undra ller "bedröfvas" öfver oss, om vi i det ögonblick, vi mottogo nderrättelsen att detta förslag blifvit lag, trodde oss hellre öra fira stunden med en varm önskan för fosterlandets framida lycka, än med obetingadt jubel? Stormen har tystnat, egerropen till en del också, och ögonblicket torde måhända ara inne att vi något hvar fråga oss sjelfva: *hvad har skett?* i ha sett opinionslarmet öfvergå till formlig skallgång och n del af representationen, ringad och hetsad, likt ett skadigt rofdjur, tryckt nedifrån och från ofvan, tills den slutligen lignat ned och uppgifvit andan, hvarefter vildbrådet, krönt ned medborgarekronor, burits omkring i triumf och prisats åsom ädelt. Eller för att tala utan bild: en icke obetydlig el af det fria Sveriges fria representanter har vid afgörandet f fosterlandets vigtigaste fråga lagt sitt *ja* i omröstningsurn med tillägget: detta är icke min öfvertygelse, detta gör ag nödd och tvungen. Historien må döma, huruvida detta ätt att gå tillväga var nödvändigt; men om än domen skulle å utfalla, så bekänna vi öppet, att *ett sådant afskedstagande* f det gamla som utgjort vår stolthet hvarje gång det i fans stund visat sig fritt och oförfäradt, vare sig under opinionsstormar eller konungahot, *ej kan inge oss någon lust*

att glädjas, och om detta afsked tillika skall vara en antydan om arten af det nya, så bekänna vi lika öppet att *vi ens hafva lust att hoppas.* Vi tro att i vårt land finnas tusenden, hvilkas sorg, om den kunnat framträda ur det tysta måhända skulle hafva fördunklat glädje-eldarne."

Förf. af dessa anteckningar, som åtskilliga år derefter, Lund begärde närmare uppgifter om denna händelse, erhöll då följande: "Opinionen mot representationsförslaget blef allmer bestämd. De, till ej synnerligt stort antal uppgående vännerna af detsamma, samlades straxt före afgörandet och afsände en adress till stadens riksdagsman apothekaren Åkerblom, med uppmaning att verka för förslagets antagande; och det sätt, hvarpå denne påaktade adressen, öfverensstämde utan tvifvel med de fleste hans kommittenters åsigt. Vid den allmänna deputationsfolkvandringen icke ens ifrågasattes deputation från Lund, der man ansåg deputationsväsendet såsom ett olämpligt och sjelfsvåldigt oväsende. När telegrammet om afgörandet anlände till det talrikt besökta Atheneum, bortlades alla tidningar och man skiljdes åt under tystnad. Blott en enda person uttryckte glädje, de andra syntes nedstämda. Uppmaningen att illuminera hörsammades knappt i tio hus ningar. Sällan röner ett festförslag motstånd inom studentcorps. Men nu uppstod högst liflig diskussion (e. o. amanuensen Tegnér, d:na Widerström, Billing, Hallbäck och docenten Svahn, emot studenten Andersson): studenter borde ej blanda sig i politik, förändringen innebure minst lika stor anledning till farhåga och sorg, som till glädje, och gamla representationen hade gjort sig för mycket förtjent af fäderneslandet att böra afskedas med glädjebuller; när A. pekade på hennes lyten, svarades med fabeln om åsnan som sparkade det döda lejonet, och när han påminte att vi fira fester för prinsars födelse, genmältes att man firar ej glädjefest för ett barn, hvars moder dör i barnsängen. Mötet fortsattes följande dagen, så att här icke kan vara tal om öfverraskningsbeslut. Bland de många uttalanden af förakt och hån, som från alla håll slungades emot corpsen, må nämnas Orvar Odds artikel

i AB. om "unga gubbar". Ett par år derefter återkallade han munteligen på en fest i Lund och, ni fallor, äfven offentligen i Posttidningen, sina anklagelser emot Lunds studenter för gubbaktighet och brist på entusiasm. Följande terminen försökte några att beslutet skulle utrifvas ur protokollsboken; och heta debatter fördes derom, tills adjunkten Cavallin, som åtnjöt mycket högt anseende, förehöll projectmakarne det orimliga och oskickliga i detta. Vid jubelfesten i Lund 1868 skänkte prosten Holmqvist i Qville 10,000 rdr till stipendier åt Lunds studenter, särskildt "med anledning af deras välförhållande vid representationsförslagets antagande".

För öfrigt var det väl icke så aldeles unisont, det starka larmet i Upsala. Mer än en af dess ynglingar torde väl hafva instämt med t. ex. "E. V. D—a", då han sjöng "till det unga Sverige":

Du svenske yngling! har du väl i barmen
det mod som höfves i en brydsam tid,
den friska kraft i hugen och i armen
som redo är att möta id och strid?..
Vår tid är upprörd: i sitt djup han bäfvar,
ty oförsonta makter brottas der.
Han är en sökande, som rastlöst sträfvar;
har du dig frågat, hvad hans *syfte* är?...
Det ligger makt uppå att moget pröfva
och icke genast, der det höjs ett skri,
för nöjet blott att sina lungor öfva
förtjust och sällhetsdrucken stämma i.
Ej är det svårt att som en speljakt vagga
behagligt fram för meningarnes vind,
kanhända också stänka skum och fragga
omkring sig utan att bli blek om kind.
Men att *bland bränningar och blindskär styra*
sjelfständig kurs och, fast en seger vanns,
ej sorglöst somna eller tanklöst yra,
det fordrar mer: *det fordrar kraft och sans;*

och äfven från läraresidan i samma Upsala kom ett varningens och betänksamhetens ord, uti prof. C. G. Malmströms tvenne tal vid "representationsfesten" derstädes. Uti skålen för fäderneslandets framtid under den nya representationen sade

han, bland annat: "Men ehuru min öfvertygelse är, att det nya representationssättet har stora företräden för det gamla, så vill jag dock erinra eder m. h., derom, att allt beror derpå, *i hvilken anda de nya formerna tillämpas.* Forna tvedrägtsfrön äro qväfda men nya kunna uppspira; tunga former äro afskaffade, men de som träda i stället kunna blifva alltför lätta; nya segel äro hissade på statsskeppet, men så mycket mer måste man akta både på roder och ballast. Måtte en och hvar ej blott i denna krets, utan i hela riket, ej blott reformens anhängare utan ock dess ärliga motståndare betänka, att ännu ingenting annat är gjordt än att *porten öppnats* till den nya utvecklingsbanan, att de första stegen, så ofta bestämmande för hela riktningen, måste tagas med betänksamhet och fasthet, att den nya institutionen, om den skall vinna stadga till fosterlandets båtnad, måste med kärlek och nit omfattas och vårdas af fosterlandets alla söner. Ingen *får* undandraga sig; ingen *får* vara likgiltig. De politiska rättigheterna medföra motsvarande *skyldigheter,* som ingen får försumma, ingen *kan* försumma, utan att draga öfver sig ett straff, som förr eller senare skall drabba honom eller hans efterkommande." — Och vid glädjefsten i Malmö, 16 Dec., dervid handlanden C. J. Koch föreslog skålen för reformen, sade han sig betrakta denna *såsom ett lokomotiv, som blifvit förspändt statsmachinen,* och önskade att det icke måtte få för hastig fart.

Konungen skänkte de kapitener, vid de till Stockholm inkommenderade landtregementena, som haft vaktgöring vid kungliga slottet, hvar sin sabel med Carl XV:s namnchiffre å fästet samt å klingans båda sidor inetsade orden: "Konungen och Fäderneslandet".

I konungens mun lade ryktet det uttryck: "nog går det i min tid, men min brors söner få ett h...."; och tidigt på våren 1866 sade H. M:t till förf., som, vid ett kort besök i hemlandet, under en audiens varmt och utförligt framlade sina farhågor för följderna, sluteligen: " ja, icke ser Jag sa-

ken *så* svart som du, men skulle så illa vara, så — får man göra om den.“

Nord-Deutsche Allgemeine Zeitung kunde icke återkomma från sin förvåning deröfver att grundlagsreformen gått igenom Sverige och att, sedan *enligt de skarpsinnigaste statsmäns åsigt det från England och Frankrike lånade konstitutionella systemet* (parlamentarismen) *alldeles föråldrats och kommit i strid med nutidens civilisation,* Sverige, der man hade ett fyraståndssystem, som kallblodigt rådslog om landets sanna interessen, befriar sig från detta och införer två kamrar — sedan både England, Spanien, Portugal, Holland, Belgien, Danmark, Grekland så otaliga gånger visat parlamentarismens ledsamma följder.

Åtskilliga *interieurer och suiter* vinna genomskinlighet, om icke full klarhet genom efterföljande utdrag af bref, skrifna vid nämnda tid till förf., och af en embetsman som stod aldeles midt uti händelserna.

Stockholm den 18 Dec. 1865: “Jag skulle betvifla att Daschkow haft någon del i representationsfrågans utgång. Jag har ej hört att någon trott sådant. Hur kan *jag* veta, hvem som betalt reskostnaderna för riksdagsmän, som ej kunna eller vilja göra det sjelfva? Jag har ej betalt sådant, det är säkert. Om jag haft råd dertill och om det behöfts, skulle jag gerna bidragit till hitförskaffandet af bifallande adelsmän. En fullmakt har jag skaffat, men den betaldes ej. Flera af riddarhusets medlemmar deltogo ej i voteringen, emedan de lofvat sina fullmaktsgifvare att ej bifalla förslaget, några voro sjuka, några hindrade af göromål och andra infunno sig ej emedan de voro säkra på att ingen votering skulle ske före fredagen den 8. Man hann ej efterskicka många af hvartdera partiet. Ingen i presteståndet tordes begära votering af fruktan att Nej-propositionen skulle segra. Minoriteten ropade *ja* och de öfriga tego, emedan de ej ville bifalla. Man tror att om Nordström varit med, skulle han hafva begärt votering för att pina presterna. De tänka nu hämnas på regeringen genom afslag på Franska traktaten. Den står sig nog utan ständernas

bifall. Om gubben I — emigrerar, är han väl så god att lemna pensionen hemma, då han ej gerna kan taga emot penningar af det öfvergifna fäderneslandet. I så fall blir förlusten hans, och ej Sveriges. Det synes af brefvet att Du gör Dig ett oriktigt begrepp om ställningen här, sedan det vigtiga beslutet var fattadt . . . Sedan saken blifvit afgjord, får man ej mera tala derom. Under de heta dagarne före den 8 blefvo alla trötta derpå, då man ej talade om annat. Nu vill ingen höra mer om den tråkiga saken. Man ämnar förmodligen ej vid denna riksdag föreslå de nödiga ändringarne i successionsordningen och tryckfrihetsförordningen. Dermed hastar det ingalunda, aldraminst med tryckfrihetsförordningen. Den nya riksdagen *behöfver ej skyddas af den usla lagen.* Då reformen var proponerad af regeringen, kan ståndernas bifall ej underställas K. Maj:ts sanktion. Beslutet meddelas regeringen i Plenum Plenorum på rikssalen, enligt 81 §. R. F. Detta kommer förmodligen att ske vid riksdagens afslutande, eller omedelbarligen derförinnan, fram emot nästa sommar. Det är omöjligt att hålla ännu en riksdag med ständerna, som lyckligtvis snart går ur tiden för att aldrig mer återkomma. Mer än en nej-röstande har jag hört säga att reformen dock medfört den stora vinst att man slipper hafva ett Prestestånd. Af personer, som känna saken, har jag hört att *omkring 60 adelsmän, på morgonen den 7, sjelfva ej hade någon aning om huru de skulle komma att votera* på eftermiddagen samma dag. De flesta af dessa lära ha röstat *ja.* Det är onekligen en skön representantkammare! *Ganska många bland dem hafva i denna stund aldrig läst förslaget* i sin helhet . . . Bland de många menniskor i Sverige som hafva 800 rdrs inkomst eller derutöfver, finnes beklagligen blott en ringa procent, som kan kallas välmående i materiel mening. Alla dessa hafva lika rösträtt med de få millionärerna i fråga om andra kammaren och nästan samma i fråga om den första. Förr kunde de rika så godt som ensamme utnämna Götheborgs 3 riksdagsmän. Hädanefter har James Dickson, som är den högst beskattade i Götheborg, ej

större rösträtt än andra med 800 rdrs inkomst, oaktadt han är taxerad för 235,000. Sammaledes med hans bror Oscar, som är uppskattad till 170,000. Det plutokratiska argumentet är det klenaste af alla, som varit använda mot förslaget. Det motsatta, angående bondevälde, är rimligare. Jag tror att *deputationerna bestämde sakens utgång.* De öfvertygade riddarhuset att förslaget skulle genast blifva framlagdt ånyo, om det fallit, och att regeringen i intet fall ämnade afgå." —

Stockholm 21 Jan. 1866: "Jag träffade vid jultiden i Götheborg blott 2 eller 3 personer, som äro missnöjda med representationsförändringen och befara olägenheter deraf i framtiden. Alla andra äro mycket belåtna och glada att saken gick så oförklarligt lättvindigt. *Deputationerna anses hafva, mer än någonting annat, bidragit härtill och jag delar denna åsigt.* Ingen kan veta hvad som skett, om förslaget förkastats af Adeln, men *sannolikt hade detta icke kunnat ske utan att medföra olyckliga följder.* Här hör man nu aldrig talas om saken. I stället sysselsätter man sig temligen mycket med franska traktaterna, skyddstullsväsendet och Wermländska jernbanans sträckning öfver Carlstad eller öfver Norum. Begge alternativerna hafva sina ifriga försvarare. Antingen segrar Carlstad-banan hos Ständerna, eller ock blir saken uppskjuten till nästa riksdag. Norumbanan har föga chance att vinna Ständernas bifall. Regeringen har tillstyrkt Carlstadbanan, men på regeringens önskningar fästa ständerna aldrig afseende. Derför bör ock regeringen ej fråga efter hvad Ständerna säga i saker, der Regeringen har beslutanderätt. Så kommer också att ske, i fall Ständerna icke skulle godkänna franska traktaten, eller om de antaga Bevillningsutskottets dumma förslag. Jag skulle skrifva en artikel i Posttidningen för att visa med ovedersägliga facta, huru groft majoriteten i Utskottet misstagit sig, men jag anser det ej vara värdt mödan att upplysa ett sådant sällskap som Rikets Ständer. Deras klander eller beröm bör vara alldeles likgiltigt för Regeringen, isynnerhet som klandret till stor del kommer från Prestestånd-det. Från flera håll har jag hört att ingen är gladare att

bli qvitt detta stånd än just presterskapet i hela landet. Mången riksdagsprest delar denna åsigt. Den som vill bibehålla en statskyrka bör glädja sig åt Presteståndets afskaffande, ty med ett sådant stånd hade det varit omöjligt att bibehålla statskyrkoinstitutionen i längden. Dertill kommer att presterna fingo vidkännas en för dem ganska tung beskattning för att underhålla riksdagspresterna, hvilkas pastorater måste skötas af andra, till förfång för de hemmavarande som ej fingo någon hjelp, om den aldrig så mycket behöfdes. — Det har varit ifråga att påskynda riksdagsgöromålen (sedan man tagit sig nära en månads ledighet under julen), så att den kunde afslutas den 3 Maj. Den nya riksdagsordningen skulle då få detta datum, som är konungens födelsedag. Men detta anses numera omöjligt och vi få sannolikt behålla Ständerna tills inemot midsommar. — Efter den förklaring du gifvit, förstår jag nu hvad du menat med Guldkalfven. Du säger att den nya riksdagsordningen ej lemnar garanti för intelligensens talan. *I den delen blir man ej sämre lottad än hittills(!)* Nuvarande riksdagsordning lemnar föga eller ingen sådan garanti utöfver hvad som finnes i den nya. Den gamla garanterar ej att en enda intelligent adelsman uttager pollett, eller stannar qvar såsom riksdagsman. Presteståndet kan aldrig sakna *lärdom,* men lärdom och intelligens åtföljas ej oftare än intelligens och okunnighet. Hvad kunskap i riksdagssaker beträffar, finnes den i ringare grad hos Presterna än i de öfriga stånden".

Dessa bref lemna närmare belysning om dagens on dits bredvid mitt eget bref till honom, från *Hamburg d. 22 Dec.*: "Jag trodde dig ega närmare kännedom om kulisspelet, än jag, som sitter så långt i fjerran. Ingalunda betviflas bemödandet att genom hygglig färgläggning nu efteråt likasom förut söka att "beschönigen"; men att historien icke låter deraf förvilla sig torde du inse lika bra som jag, äfvensom att materialet till historiens begagnande icke tillintetgöres dermed att det af samtidens historiesamlare omsorgsfullt förtiges. I tryck har redan framskymtat, att *konungens* från franska hofvet i present er-

hållna utmärkta rapphöns*hund*, Lou, inlemnad till vård hos en jägare vid Tegeludden, några få dagar före representationsfrågans afgörande blef på Ladugårdsgärdet, i närheten af kongl. borgen, träffad af ett kulskott, som gick in på ena sidan af bogen och ut på den andra, och att man trodde sig veta hvem som verkställt detta dåd. Efteråt påstods visserligen, att han blifvit så illa biten, att han måst skjutas; men deremot talade åter den omständigheten att han icke dog af skottet! Tidningarne omtala också spektaklet med *kongliga vagnens skiljande från hästarne*, utanföre theatern, massans skrål, konungens vägran att låta draga sin vagn af menniskor och H. M:ts stora blekhet samt Hans återvändande till husets inre; men icke att vagnen ändock, Honom förutan, släpades tom rundtomkring torget. Mycket annat hafva de ock förtegat. Att denna vagnhistoria, så väl som t. ex. det upprepade *nattskrålet utanför konungens lilla våning*, utgöra extravaganser *efter* representationsfrågans afgörande kan ju ej bestridas, om det ock alltsammans blott var egnadt att *visa* hurudan massans makt nu blifvit och att *öfva* den till nästa gång. Denna nästa gång kommer nog, trapporna upp- eller ut-före, "Stufenweise". Bemödandet sedermera äfven från tidningarnes sida att lugna, trycka ner rusångorna, förtiga och förmildra en mängd händelser, samt de segrandes önskan att numera, så mycket som möjligt, slippa vidare tala om detta allt, visa uppenbart hur sakerna stå, och huru pass rätt jag hade i mina "fantasier" alltifrån det ögonblick då deputationerna beslutades och hvarom jag skref till dig, att du borde resa till Södertelge för att be dem vända om. Att "arbetarne skulle följa exemplet", förutsade jag redan i samma bref. *Konungens torra ton i samtalen med de deputerade* vid deras audiens vittnar ock att Han såg deras upptåg ur samma synpunkt. Att Han dock *måste* emottaga dem — hvad bevisar icke detta rörande Hans egen ställning numera? Hade illuminationen blifvit af, skulle du fått se på de segrandes ädelmod emot fensterrutor. Mycket annat ådagalägger ock att vederbörande sjelfva börjat häpna för segrens följder. — Din anmärkning

att Ständerna icke behöfva begära K. M:ts sanction, enär förslaget utgått från K. M:t., och att deras anmälan om saken i Plenum Plenorum kanske uppskjutes till riksdagens slut, födde hos mig en annan: om konungen *då* har annan ministère, så kan, just i kraft af constitutionalismen, K. M:t. möjligen för *Egen* del göra något helt annat, än man nu tager för gifvet, i fall verldens ställning skulle då vara sådan, att uppskof ansåges nödigt. — *Rådgifvarnes yttranden* nu, under slutdiskussionen, hafva många funnit till den grad bekajade med *lösa* förhoppningar om nationens dygder, hederskänsla, moderation och öfriga förmenta fullkomligheter, att man icke förmår fatta huru "statsmän" kunna vilja bygga ett rikes grundlagar och grundvalar på så menlösa skäl. Man antager derföre att äfven de, då de gjorde sig döfva för alla motsidans varningar, varit på den sista tiden ofria — *äfven de;* antingen af andra "eingeschüchtert" eller gripna af blind envishet, af den halsstarrighet som icke *får* finnas hos verkliga statsmän, de der aldrig få låta reta sig. Om grundvalar finge byggas på förhoppningar om massans dygder och fullkomlighet, så behöfdes ju *inga* grundlagar, inga samhällen; dessa stiftelser äro just derföre nödiga att man *icke* ännu fått upp menskligheten på den dygde-estrade, som omtalades. Är den nya lagen ofarlig *derföre*, att nationen redan är fullkomlig och dygdig, då kunde ju äfven felen i den gamla lagen icke heller göra den obrukbar, och hvartill då hela ombytet? Är det likgiltigt om det nya har fel, så vore ock likgiltiga felen hos det gamla! Politik förvexlades i denna diskussion med poesi, vishet med förhoppningar, erfarenhet med lättsinne, trygghet med osäkerhet — och lugnet utbyttes mot storm, välfärd emot ofärd. — *Likgiltigheten* på "Sällskapet" är, såsom Murén tyckte, betecknande. Ja väl, och oroande. Men det är också icke från folket af "Sällskapets" art, faran är att vänta. "Den nya riksdagen behöfver ej skyddas af en tryckfrihetslag", säger du. men icke är det den nya riksdagen, utan samhället, som behöfver skyddas! De, som anse vinsten af det nya vara att man "åtminstone slipper ett prestestånd", eller ett adelsstånd,

anser man skåda saken ur allt för jemmerligt inskränkt synpunkt; då kan anses mycket mer ursäktlig den ståndpunkt, en del ynglingar intaga, som glädja sig åt detta nya, emedan, säga de: "nu kan äfven *jag* klifva in i kamrarne, om jag duger." Men icke fattar jag det simpla ståndshatet och den dårliga skadefröjden hos dem, som hylla det nya derföre blott att det ena eller andra ståndet fått stryka och fått stryk. Allrasämst anser jag dem, som så brygga i egen kål, som adelsmannen när han talade "om orätt*fånget* gods". — Det är likväl icke för Ståndens skull jag beklagar utgången, utan för samhällets framtid, både för de faror, felen i det nya uppenbart bringa oss, och för det *sätt* hvarpå voteringen genomdrefs och för hela spelets skull, samt särskildt för de vådor från massorna, förslaget väckt till lif och de præjudikater, deputations-påhittet kallat fram, och hvilka *ovilkorligen* komma att leda till total omstörtning. Vi äro icke äldre, än att vi torde få se detta inträffa, isynnerhet om icke tryckfrihet och samlingsfrihet begränsas och bestämmas. — Att *förföljelse* äfven efteråt är i tråga, ser man af Dagens Nyheters försvar för riddarhusfiskalens tanke att uppträda mot Curry Treffenberg, för hans yttrande på riddarhuset, samt af månget annat drag. Ännu är guillotinen icke bygd; men om kungstigern är ett farligt djur, så är folkstigern ett ännu farligare. Bland det *plattaste* under diskussionen var väl invändningen emot en som berömt Adelns dater och gagn för Fäderneslandet, att "*Adeln* ej finge tala i egen sak" under det i alla andra stånd sådant opåtaldt sker! Och hvilken grof sofism dessutom: en adelsman icke få berömma Adeln i *fordna* tider, utan att anses tala i *egen* sak! Och vidare: "minoriteten har inga anspråk på ofelbarhet"; men har då majoriteten mera rätt dertill? Det "vore icke så säkert att förslagets motståndare just vore de visaste", sade han. Hvad är detta för språk hos en minister? Det är en verldsgammal erfarenhet att majoriteterna ofta nog äro mera ovisa än motståndarne — eljest skulle ju aldrig gamla beslut bli upphäfda. — Med hvad jag sagt förut i annat bref om guldkalfven, menar jag att det nya förslaget till-

godoser uteslutande de materiella intressena, men garanterar allsinte intelligensens talan. Dervid bryr jag mig mycket litet om censusziffran. Den kommer i alla fall oupphörligen att sänkas, alltefter som massan tränger på. Men att någon enda röst kommer in i kamrarne, som förer statens, det sedliga redliga samhällets talan, som vet och arbetar för något högre än materien, guldkalfven, fickan — det är icke *garanteradt:* det är lemnadt åt "förhoppningarnes hägring". — Är nu detta skedt på det färska träd, hvad har man ej då att vänta af det torra? Äro ministrarnes försvarstal så rentaf tomma, nichtiga, som tidningarne återgifvit dem, hvad skulle då väntas af de öfriga? Det hela tager sig ut såsom *tillställning*, icke såsom verkan af upplyst debatt. Och är det en tillställning, ett med konst åstadkommet beslut, med knep, hot och allehanda simpla medel, så är platt omöjligt annat än att det råkar i bakslag en annan gång, ty sådan är Nemesis divina. — Mitt nej är mycket mera radikalt än någon annans, ty det har intet att skaffa med paragraferna. Det är sjelfva tanken att nu införa parlament i Sverige, jag finner anakronistisk, och detta har jag skrifvit dig långt förut. Öfverallt se vi att parlamentarismen förlorar sina trumf och sitter snart med bara hackorna qvar, så att hon snart får rymma fältet. Och i *det* ögonblicket och med *den* erfarenheten för ögat, är det likväl det närvarande tidehvarfvet man väljer, för att i det hittills fredade Sverige *införa* den statsformen! Jag skulle voterat emot hvilket parlamentsprojekt som helst. Ännu mindre begriper jag att "statsmän", för att genomdrifva en dylik förlegad och uttjent statsform, begagna det tillfället att slå ned alla de bommar, som hittills utestängt revolutionen; hvilket skett 1) genom vissa delar i förslaget, 2) genom agitation från *K. M:ts* sida, i och med extra statsregleringens projecterande blott för *ett* år, denna gången, 3) genom undfallenhet om icke direkt uppmuntran, för extra näsor, som stucko sig in emellan statsmakterna, och emottagandet af adresser och deputationer *sedan* begge statsmakterna tagit hand om reformen, 4) genom ministrarnes uppträdande vid klubbarne, 5)

genom slappheten vid truppernas användande, så att åtminstone Presternas sista plena icke undsluppo trycket af folkhoparne kring husen, 6) genom beskaffenheten af ministrarnes försvarstal för sitt förslag. Du är af annan mening; men *du kan ju för ro skull lägga äfven min på minnet. Vi få se!* Mycket skulle jag misstaga mig, om saken nu vore slut, såsom du tyckas antaga. Vi ha ännu blott sett *en mycket liten början.* Börjar nu också Regeringen att afskeda Sparre, Treffenberg och andra motståndare, såsom somliga påstå, så är äfven den officiella klappjagten färdig."

Klappjagten *uppifrån* uteblef lyckligtvis. Men hack i häl kom tiden, då "den söta boken, som de uppslukat, började rifva dem i buken."

Ridderstad skref 1866 till L. J. Hierta ett poem, om det mycknа, denne uträttat till främjandet af den nya representationsreformen. När nu Hierta 1872 i November aflidit, omtryckte Ridderstad samma poem i sin tidning: "Östgöta Correspondenten", liberalt blad (23 Nov. 1872), jemte en så lydande *not:* "Såsom läsaren af detta poem torde finna, "gjorde man sig vid den tiden (då förslaget antogs) lysande "föreställningar om, att representationsförändringen skulle "åvägabringa ett *företrädesvis fosterländskt och försonligt "framtidsarbete de fyra ståndеn emellan.* Om förhållandena "likväl sedermera utvecklat sig *något annorlunda,* bör man "derföre ej anklaga de män, som då gingo i spetsen för re-"formen. Öfverens måste man alltid förblifva derom, att "den var nödvändig". — Den radikala Örebrotidningen Nerikes Allahanda aftryckte den 27 November samma poem *och not.* När nu två sådana reformvänner, som C. F. Ridderstad och Arvid Gumælius, redan inom sjunde året efter reformens beslutande, i offentligt tryck förklara att reformen utvecklat sig *"något annorlunda",* än de väntat sig, men dervid också skynda att taga i ursäkt "de män, *som gingo i spetsen* för reformen", så torde ock tiden redan erkändt vara inne för de liberala att med rättvisa bedöma de mera statsklokt förutseende män, som 1865 *satte sig emot* samma reform. Om numera några personer böra dömas

strängt, så vore det väl isynnerhet de, som lättsinnigt och fanatiskt rusade fram på reformbanan midt emellan begge statsmakterna, totalt kullvräkande den ena och — nära nog den andra. Denna vändning, inom så få års förlopp, bör utgöra en helsosam lexa, och vi önska att de måtte slippa med ensamt den!

XXIX.

Svea Rikes Ständers slut.

Bref ifrån Lissabon, Sigtuna, Stockholm om det, som skett. — Riksdagens fortsättning — Förslag till förändringar i kommunalförfattningarne. — Dyningar efter stormen i riksstånden. — Reservanternas projecter. — Förslag till ny riddarhusordning; till riddarhussalens begagnande af öfre kammaren, och till jernvägs-expropriation af riddarhusgården. — Bankett och medalj åt den siste landtmarskalken. — Ståndens testamentariska dispositioner af arkiver och ståndskassor. — Riksdagens afslutning 22 Juni 1866. — Biskop Flensburgs riksdagspredikan. — Talmännens afskedstal på rikssalen. — Konungens throntal. — Konungen till afskedsdeputationerna. — Axel Oxenstjernas sista farväl till landtmarskalken. — Enkedrottningens önskningar till afskedsdeputationerna — Ståndens afsked till hvarandra. — Skandinaviska Industri- och konstexpositionen i Stockholm. — Bref om det som skett, från Lissabon, Stockholm, Algier och München 1866 - 1868.

Vi hafva lofvat att följa Svea Rikes Ständer till grafven, innan vi nedlägga pennan. Det kunde ej erfordra många rader att helt kort beskrifva den ceremoni, hvarunder de uti Juni 1866 aflifvades. Men de synas mig hafva förtjent så pass mycken aktning i lifvet, att här äfven må få anföras något litet om sorgen öfver deras bortgång och följderna af deras förderf. Att börja med citera vi här några af de mångfaldiga bref, som i detta ämne anlände till mig från hederliga, erfarna, fullmogna män, i olika kanter af Europa.

En mycket aktad svensk man skref: "*Lissabon 25 December 1865.* Jag kunde väl tro att, nu som alltid, ej allt är guld, som glimmar, och att det ej var så liten praktisk påköring inblandad i den synligt allmänna folkviljan. Att reform af det gamla var nödig och oundviklig är säkert, blott formen var omtvistlig, och att denna kunde varit, för att ej säga *borde* varit, annorlunda, derom torde många fosterlandsvänner vara ense. Men hvarför då i Guds namn icke allvarligt tänka på denna omständighet i tid, då man ännu icke voterat förslaget *hvilande* och då man kunde gjort detta beroende på de förbättringar deri, som ansågos af nöden? Den discussion, som nu egde rum, borde egt rum *då*, och häri synas mig båda partierna lika felaktiga. Säkert är att ett och annat, som nu ej utan skäl anses betänkligt, och som aldrig mer kan återtagas, ty en concession gjord blir beståndande, kunde då med lätthet ändrats (brefskrifvaren förbiser att *i ståndén* kunde den gången ingenting derhän uträttats, emedan förslaget kommit från konungen och bifallits af konstitutionsutskottet), och förslaget i alla fall vid detta tillfälle blifvit antaget med samma entusiasm af dess anhängare och med mera tillfredsställelse af reformens motståndare. Återstår nu blott att med uppriktigt hjerta bedja Gud styra allt till det bästa för vårt gamla fädernesland!"

Sigtuna den 9 Jan. 1866. "Den som är uti verksamhet, har alltid något tillfälle att finna hugnad af sina bemödanden och omsorger, helst när man egnar sig deråt med kraftigt allvar; tiden helar då många af de sår, den gifvit. Annorlunda är det för den, som endast afvaktar sin dags sista timma, och ser sitt fäderneslands framtid mulna och mörkna mera och mera, utan att finna ens en aflägsen ljuspunkt och utan att genom stundlig verksamhet kunna förmå sig att skingra de dystra tankar, som af intet kunna aflägsnas. Jag är bedröfvad öfver December månads händelser, men klagande utgjutelser tjena till intet. De 294, som äro i tillfälle att arbeta och verka medan tid för sådant ännu är dem lemnad, lära vara betänkte på åtskilligt, för att söka jemka en

del små omständigheter, som genom Revolutionen kommit i olag; men jag betviflar att något kan göras, enär motsidan är alltför stark, för att vara hågad medgifva det ringaste. I bästa fall kan det ej blifva annat än småsaker. Försynens skickelse måste och bör man vara undergifven, utan att förlora hoppet derom att allt *kan* gå väl; dock — ja, min enda förtröstan är att menniskan, och jag synnerligen, är alltför kortsynt för att utransaka Dess vägar."

Lissabon 1 Febr. 1866. "Sakernas ställning derhemma är, i sanning, egnad att ingifva fosterlandsvännen bekymmer. Mångtyranni, om det länder derhän, är alltid det värsta, och ett dermed beslägtadt presstyranni, som redan florerar i Sverige, är för rättskänslan det mest motbjudande. Gif en tidning, redigerad af ensidigheten, fanatismen, principlösheten, kanske illviljan, utan patriotism eller politiskt begrepp, med blott prenumerationssumman till mål, en vid circulation bland en tanklös eller okunnig mennighet, och ingen hjelp finns mot spridandet af dess skefva läror, ingen tillflykt undan dess sårande insinuationer. Anfallen på den studerande ungdomen i Lund hafva uppväckt i min själ den djupaste indignation, och komma mig att frukta allt af den moraliska förnedring, den bevittnar hos upphofsmännen och deras vapendragare."

Stockholm i Februari 1866. "Det lärer hafva varit på tal att afsluta riksdagen den 3 Maj, så att konungen *på sin egen födelsedag hade kunnat få döda ständerna,* eller, sedan man såg att riksdagens afslutande så tidigt är omöjligt, ville några att ständernas upphäfvande skulle då af dem sjelfva i ett Plenum Plenorum inför konungen anmälas. Men man har slutligen funnit bättre att uppskjuta med alltsammans till dess de hemförlofvas."

Stockholm 14 Juni 1866. "Konungen lider af strupkatarrh och då läkaren ej velat ansvara för att han blir fullt talför då riksdagen skall afslutas, om han i morgon skulle anstränga sig, så har han visligen renoncerat på att illustrera morgondagens inaugarationsfest vid industriutställningen."

Stockholm 20 Juni. "I morgon afblåses och i öfvermorgon afslutas den sista riksdagen. Det är en lycka att konungens "strupkatarrh" blifvit så pass bättre, att han kan uppläsa throntalet. Eljest hade ceremonien måst uppskjutas, efter hvad jag hört, ty *man ville ej att någon annan skulle aflifva Rikets Ständer.*"

Att beskrifva denna riksdags öfriga arbeten, under tiden ifrån Representationsförslagets antagande, i December 1865, intill upplösningen 1866, är icke vår afsigt. Den arbetade med frågor om qvinnans emancipation, afskaffandet af fora privilegiata, reglering af skjutsväsendet, främmande trosbekännares rättigheter, landtstorm o. s. v., samt röjde emellanåt dyningar efter den starka Decemberstormen, dels genom bister uppsyn mot konungens rådgifvare, än genom till konstitutionsutskottet ingifna "anmärkningsanledningar", än vid diskussionen af dechargebetänkandet och isynnerhet af frågan om franska traktaterna, hvarom i ett föregående kapitel är taladt. Ett curiosum från jernvägsdebatterna må anföras. Skarp var striden i frågan om nordvestra stambanans riktning genom Wermland, emellan dem som ville bifalla K. M:ts proposition (Carlstadslinien) och dem som ville ha linien dragen öfver Norums bruk. På riddarhuset tillhörde den förra åsigten (med tre undantag) dem, som den 7 Dec. 1865 röstat emot representationsförslaget, och den sednare hyllades (äfven med tre undantag) af sådane, som röstat för representationsreformen. Detta gjorde spänningen mellan båda ännu pikantare och ej mindre är 261 ledamöter deltogo i voteringen d. 15 Mars 1866. Denna blef, sannolikt, den märkvärdigaste votering som förefallit i något riksstånd sedan 1809; rösterna föllo så jemnt fördelade att under uppsummeringen vid landtmarskalksbordet funnos på kladdprotokollet 12 gånger paria vota (de, som fört dylika anteckningar, veta hvad dermed menas), och röstolikheten visade sig först vid uppropet af de 20 sista voteringssedlarna (bland 260), hvarefter det framgick att Carlstadlinien fått 133 och Norumslinien 127 röster. — Statsutskottet beslöt 15 Maj tillstyrka K. M:ts proposition om anslag af 45,000

rdr för 1867, till kostnadsfri utdelning utaf Post-Tidningen åt alla kommuner i riket. Men saken afslogs d. 28 Maj af Adeln med 69 mot 26, af Bönderna utan votering, och ett par dagar sednare af Borgareståndet med 29 mot 22 röster, men bifölls hos Presterna med 23 mot 23, så att förseglade sedeln måste fälla utslaget — allt detta oaktadt all ansträngning af "den utmärkte statsmannen," den älskade, vördade och hyllade författaren af det "ypperliga" representationsförslaget, justitiæministern De Geer. Diskussionen i de begge första ständen var både pikant och stundom bitter, såsom när dr Rundgren förklarade "den svenska pressen vara den sämsta press i verlden," drna Sandberg och Lindgren (ironiskt) föreslogo att i stället Aftonbladet, "som tycktes helt och hållet dela regeringens åsigter", måtte på föreslaget sätt utdelas; och hos adeln De Geer sade sig kämpa för förslaget till förekommande af de vådor för konungamakten af representationsreformen, på hvilka *icke han men andra* trodde, samt Flach fann projectet vådligt för regeringen sjelf, enär det skulle ådraga henne missnöje af de andra tidningarne, hvilka hittills uppburit henne.

Åtskilliga motioner väcktes i ständen om ändringar i den nya kommunalförfattningen, men affärdades af Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet med att Utskottet funne sig "för ingen del kunna tillstyrka den ännu fungerande representationen att i den för önskningsmål gällande ordning söka utverka ändring i hvad som är att betrakta såsom grundvalen för den nybildade representationsreformen," och ansett sig icke ens "böra ingå i närmare pröfning af de förslag, hvilka antingen skulle omedelbarligen verka en sådan rubbning som den ofvan antydda eller åtminstone, till följd af det organiska samband som eger rum mellan de ifrågavarande befattningarne eller hvarderas särskilda delar inbördes, skulle störa det helas sammanhang." Bland dessa var ock Henschens den 13 Dec., i följd af nya riksdagsordningen, väckta motion om den förändring i landsthingsförordningen, att städer med mera än 3 à 6 eller åtminstone 10,000 innevånare icke vidare skola höra

under landsthing, eller ock att af hvarje stad skall väljas *en* landthingsman och *dessutom en* för hvarje 1,000 af stadens invånare. Berger, Hierta och Lemchen förkastade i sitt stånd motionen, "såsom åsyftande att rubba grunderna för den nya riksdagsordningen och åstadkomma oro i sinnena."

Bonden Rundbeck föreslog, som vi veta, i December byggandet af ett *parlamentshus*, hvilken motion likväl icke vid denna riksdagen blef antagen. När Adelns inbjudning den 9 förekom i borgareståndet, om deltagande i dess beslut att nedsätta ett särskildt utskott för att handlägga K. Maj:ts proposition om förändring i grunderna för beväringsinrättningen, önskade Henschen afslag "så mycket heldre, som Rikets Ständer helt nyligen förklarat sig icke competente att vara Svenska folkets ombud."

Den 20 föreslog på riddarhuset Fitinghoff riddarhussalens upplåtande till begagnande af riksdagens blifvande öfre kammare, hvilket afböjdes. Uppå motion af grefve C. G. Mörner, att 3,000 ex. af adelns diskussion i representationsfrågan måtte särskildt på riddarhuskassans bekostnad afdragas och häftas för att genom domkapitlen utdelas till pastorsembetena i riket med anmodan att antingen utdela den till sockenbibliotheken, der sådane finnas inrättade, eller på annat sätt göra denna skrift tillgänglig för församlingens invånare, hade riddarhusutskottet densamma tillstyrkt. Vid öfverläggningen i plenum blef den bestridd, t. ex. af grefve A. G. Oxenstjerna, som ansåg denna utdelning olämplig och öfverflödig, samt endast ledande dertill "att de läsande blefve missnöjda med den nya riksdagsordningen." Motionären gjorde nu sjelf det tillägg att äfven de emot beslutet i representationsfrågan afgifva reservationerna och förteckning öfver de den 7 December närvarande ledamöterna af Adeln borde i den ifrågavarande skriften upptagas. Frih. Leehusen ville icke att reservationerna skulle upptagas "då några af dem vore af den beskaffenhet att det kunde anses olämpligt att de kommo till allmänhetens kunskap." Emellertid biföll Adeln hvad grefve Mörner föreslagit. Riddarhusutskottet, som inkom med förslag till ny Riddarhusordning,

föreslog deri att Ridderskapet och Adeln skulle den 15 febr. hvart tredje år sammanträda å Riddarhuset till allmän sammankomst (Adelsmöte) för att angående sina gemensamma angelägenheter öfverlägga och besluta; hvilket af Ridderskapet och Adeln bifölls; hvarvid af grefve Oxenstjerna, grefve af Ugglas, hr Ramsay m. fl. uttalades att "hvarje tanke på Adelns uppträdande såsom stånd i politiska eller andra allmänna frågor vore oförenlig med adelns nuvarande ställning," och med 42 emot 40 förkastades ett af frih. Klinckowström väckt förslag, att ordföranden skulle benämnas adelsmarskalk. Med anledning af en från Stockholms drätselnämnd inkommen förfrågan tillstyrkte Riddarhusutskottet och beslöt Adeln, att förklara sig *icke* hågad att för närvarande afstå riddarhustomten eller någon del deraf. Med frågan om ordnandet af riddarhusets gårdsplan skulle anstå tills nästa Adelsmöte.

Den 2 Maj gaf Ridderskapet och Adeln (200 personer) å Hasselbacken middag för landtmarskalken, dervid såsom värdar fungerade excellenserna Sparre och Manderström, f. statsrådet O. I. Fåhræus, öfverhofstallmästaren frih. Braunerhjelm och statsutskottets ordförande grefve *A. Posse,* hvilken sistnämnde i talet till gästen bland annat yttrade: "När Ni, hr grefve, inom kort återlemnar den staf, Ni med så mycken utmärkelse burit, och sista gången låter klubban falla, så skall ljudet deraf sent förklinga i gamla Sverige och minnet af den stunden aldrig förgätas af ridderskapet och adeln, som dermed oskiljaktigt skall förbinda hr grefvens frejdade namn;" hvartill grefve Lagerbjelke svarade: "Med ärorika minnen fästad vid det förflutna, med upplyst blick skådande in i framtiden har Sveriges adel intagit och skall allt framgent intaga sin plats bland samhällsbyggnadens grundfästen, med en rätt, högre än någon lagparagraf kan gifva, med den rätt nemligen, hvilken varm fosterlandskärlek och sann upplysning förläna." Den 6 Juni (!) beslöt Adeln enhälligt att till erkänsla för det utmärkta sätt, hvarpå grefve Lagerbjelke fungerat såsom landtmarskalk vid denna riksdag, låta prägla en medalj, hvaraf ett

exemplar i guld skulle öfverlemnas till konungen och ett till grefve Lagerbjelke.

Grefve Oxenstjernas motion att landtmarskalkens stol skulle efter riksdagens slut öfverlemnas till Vitterhets- Historie- och Antiqvitetsakademien för att i nationalmuseum förvaras, blef den 9 Juni af Adeln afslagen, "emedan stolen, såsom ett dyrbart minne, borde af Ridderskapet och Adeln fortfarande behållas." Presteståndet beslöt den 11 Maj att det i dess arkiv befintliga tryck äfvensom handskrifter skulle odeladt öfverlemnas till riksarkivet att der vårdas; och att arkivkassan (omkring 16,000 rdr) skulle under de närmaste 12 åren förvaltas af kyrkoherdarne i Storkyrkan, Clara, Jacob och Maria, samt derefter öfverlemnas till en pensionskassa för prestmäns efterlemnade enkor och barn, så vidt en dylik kassa under tiden blifvit inrättad, men eljest lika fördelas mellan universiteten i Upsala och Lund, samt räntan användas till stipendier för medellösa theologiæ studiosi, som ämna inträda i evangeliskt-lutherska kyrkan. Borgareståndet beslöt den 13 Juni att sedan riksarkivet fått uttaga hvad det funne tjenligt af ståndets böcker och handlingar, skulle resten öfverlemnas till den nya representationens arkiv; och af ståndets kassa (omkring 11,000 rdr) 6,000 tillfalla Technologiska Institutet såsom fond för trenne stipendier åt medellösa elever, 4,000 till lärarinnornas pensionsförening och resten till tysta skolan i hufvudstaden. Bondeståndet fattade 16 Juni, hvad arkiv och bibliothek beträffar, samma beslut som borgareståndet; men kassan, som nyårsaftonen 1865 utgjort 45 $^1/_4$ rdr, kunde icke användas till någonting annat — och detta först efter särskildt extra sammanskott, — än ett arvode åt dem, som skulle ha besvär med afsändning utaf denna riksdagens protokoller.

Sedan sålunda testamentet upprättats, återstod intet annat än att dö och begrafvas. Denna begrafning försiggick den 22 Juni 1866. Likpredikan hölls i Storkyrkan af den nye biskopen i Lund, Flensburg, hvilken, sedan han i den psalm han valt att sjungas (306: 1—4), erinrat:

Förloradt är allt det besvär, som gräfs i jorden neder,
den lycka lek, den visdom svek, som oss ej högre leder,

tog till ingångsspråk ett Ordspråk (16: 2): "Hvar och en tycker hans vägar rene vara; men Herren allena gör hjertat vist." Texten var Matth. 6: 33—34: "Söker först efter Guds rike och Hans rättfärdighet, så faller Eder allt detta till. Sörjer icke fördenskull för morgondagen, ty morgondagen hafver sjelf sin omsorg med sig. Det är nog att hvar dag hafver sin egen plåga." På rikssalen, sedan ljud äskats af riksmarskalken, framträdde till thronen, en i sönder, Landtmarskalken och Talmännen och höllo till konungen sina tal för sista gången å Svea Rikes Ständers vägnar på rikssalen. *Landtmarskalken* sade: "Det gifves ögonblick i nationernas lif, då tidens steg likasom höras, och ett sådant ögonblick är det som nu är inne, då Svenska Folkets urgamla representation, Sveriges Rikes Ständer, för sista gången stå församlade inför konungens thron . . . Den rättighet, hvilken Ridderskapet och Adeln af ålder egt och nu nedlägger, att sjelfskrifvet deltaga i lagstiftningen, var för Ståndet dyrbar, icke som rättighet, men som tillfälle att verka för fäderneslandets väl. Medlet kan dock icke blifva det förnämsta: målet förblir alltid hufvudsak. Ridderskapet och Adeln har afstått från sin sjelfskrifna rätt; men icke frånträdt och skall aldrig frånträda den sjelfskrifvenhet, som utgöres af pligter mot fäderneslandet. Denna sjelfskrifvenhet, gemensam för hela svenska folket, och lika kär för oss alla, öfvergår i betydelse alla rättigheter. När framtidens dom öfver våra beslut faller, måtte fäderneslandets lycka beteckna den stund, då Carl XV framlade och Rikets Ständer antogo förslaget till Svenska Nationalrepresentationens ombildning." — *Erkebiskopen* yttrade: "Djupt allvarlig måste den närvarande stunden förekomma hvarje allvarligt sinne. Sveriges konung och Sveriges ständer mötas i Svenska Rikssalen för att icke mer återse hvarandra. De hafva under åtminstone ett halft årtusen haft för mycket att med hvarandra afhandla, de hafva gemensamt njutit för mången glädje, de hafva för hjertligt och trofast med hvarandra deltagit i för mången sorg, i för många bekymmer, deras ömsesidiga förtroende och kärlek hafva varit för starka.

om också någon gång uttalade i skiftande ordalag, att icke skiljsmessan skulle för båda vara rörande och rik på betydelse. Må den ock vara rik på välsignelse! Att den vidsträcktare ingriper i vårt borgerliga, ja väl äfven i vårt religiösa och kyrkliga lif, än de på papperet upptagna förändringarne antyda, torde knappt kunna förnekas. Om den deri till godo eller till ondo skall ingripa, derom är det ännu för tidigt att lömma. Således kommer väl ock en stor, en af ingen tvekan återhållen, glädje öfver förändringarne för tidigt. Men ännu nera är det för tidigt att ötver dem sörja, att i anledning af dem misströsta. Ett verk, som börjas med sorg och misstro, har sällan någon god framgång. Presteståndet aflägsnar från sig både sorg och misstro . . ." — *Borgareståndets Taleman:* "Borgareståndet, hvars sjelfskifna deltagande i Rikets urgamla representation, till följd af dennas ombildning, i dag upphör, går nu att i yttersta timman af sin tillvaro inför E. K. M:t nedlägga uttrycken af sann, undersåtlig tillgifvenhet, af oskrymtad, innnerlig tacksamhet . . . Till heder för Sveriges Folk har denna misströstan (om möjligheten af den stora frågans lösning på öfvertygelsens fredliga väg) visat sig ogrundad, och oss har blifvit beskärdt att upplefva öfvergången från det gamla statsskicket till ett nytt — en i Sveriges häfder lika minnesvärd som oförgätlig tilldragelse, hvars motstycke intet annat land har att uppvisa och hvaröfver vi också med rätta känna oss stolta . . . Det verk, hvarigenom E. K. M:t, såsom den osynlige Gifvarens redskap, besegrat fördomens makt och skänkt sitt folk hvad som annorstädes endast genom våldsamma skakningar kunnat ernås, försätter detta folk i en evig tacksamhetsskuld och skall för kommande tidsåldrar göra E. K. M:ts höga namn vördadt och välsignadt, samt bilda ett af de skönaste bladen i E. K. M:ts och Sveriges historia . . ." — *Bondeståndets Taleman:* "I denna högtidliga stund, då Sveriges konung för sista gången hemförlofvar Sveriges Rikes Ständer, förena sig företrädesvis allas tankar, allas känslor vid den af konung och Ständer antagna, från denna dag gällande, nya Riksdagsordningen och dermed

sammanhängande ändringar i Regeringsformen. Striden om denna fråga har varit lång, stundom bitter, och hennes lösning skulle säkerligen ännu länge hafva förblifvit inom förhoppningarnes område, om hon icke omfattats af Den, som, med blicken uteslutande fästad på det helas väl och på landets behof af inre sammanhållning och styrka, ensam förmådde leda den till ett för fosterlandet lyckligt slut... Utan missaktning af andras genom häfd och lag stadgade rätt, har Bondeståndet under denna strid städse stått på deras sida, som önskat och yrkat reformen, och derföre skall det ock i tacksamt minne bevara hågkomsten af den ädla högsinthet, hvarmed Sveriges Adel åt fosterlandet offrat ärfda företrädesrättigheter, och den aktningsvärda undergifvenhet, hvarmed Högvördiga Presteståndet slutit sig till konungens och landets gemensamma tanka... I känslan af det närvarandes djupa betydelse för konung och fosterland, lemnar Bondeståndet nu den plats, det såsom särskildt Riksstånd intagit. Huru Ståndet häfdat denna plats, tillhör icke det att bedöma..."

Konungen svarade på allt detta i *throntalet:* "Sedan I nu tillkännagifvit att det af Mig framställda förslag till ny Riksdagsordning blifvit af Eder i grundlagsenlig ordning antaget, så eger denna Riksdagsordning, jemlikt 82 § af Regeringsformen, kraft af grundlag; och vill Jag ej allenast Sjelf densamma för oryggelig grundlag antaga, utan bjuder och befaller jemväl, att alle de, som Mig och Mine efterträdare med huldhet, lydnad och hörsamhet förbundne äro, böra denna Riksdagsordning erkänna, iakttaga, efterlefva och hörsamma. Den förändring, hvars hufvuddrag redan grundläggarne af vårt nuvarande statsskick önskade med detsamma införlifva, har sålunda, efter mer än ett halft århundrade, gått i verkställighet. Vi afsluta i dag icke blott ett minnesvärdt Riksmöte, utan ett helt tidehvarf i Svenska Folkets historia, ett tidehvarf, som mäter århundraden. Den fasta tillförsigt, hvarmed Jag ser mot framtiden, förqväfver icke de känslor af rörelse, med hvilka Jag ser Eder för sista gången församlade på detta rum, der Riksstånden så ofta hafva mött sin konung,

och den förhindrar Mig icke att med tacksamhet skåda tillbaka på det tidskifte som förflutit, på de betydelsefulla vändningar i fäderneslandets öde, i hvilka Rikets Ständer tagit del, på allt det goda och gagneliga, som af dem blifvit utfördt. Efterverlden skall i troget minne förvara, huru I, med högsinnt uppoffring, hafven satt fosterlandets kraf öfver alla andra afseenden. Den skall ock göra rättvisa åt dem, som ansett betänkligheterna mot det nya vara öfvervägande, men som af sina farhågor endast känna sig manade att i fördubbladt mått uppbjuda sina krafter till fäderneslandets tjenst. Sådana tänkesätt utgöra en förökad borgen för Mitt hopp, att Svenska folket icke skall svika det förtroende, som Konung och Ständer vågat sätta till dess klokhet och sans, dess allvar, dess fosterlandskänsla. Låtom oss då, om än åsigterna varit olika, med eniga hjertan sluta oss tillsammans för att i detta ögonblick nedkalla från den Allsmäktige Gifvaren af allt godt välsignelse öfver det verk, som besluten vid denna Riksdag grundlagt! . . ."

Efter talet framstego Landtmarskalken och Talemännen och kysste Konungens hand, hvarefter H. M:t återvände till sina rum, åtföljd af processionen och beledsagad af Ridderskapet och Adeln, i samma ordning som till Rikssalen. Derefter fingo Ståndens stora *deputationer* aflägga afskedsuppvaktningar hos DD. MM. och kungliga familjen. Sedermera gaf konungen stor middag, vid flera tafflar, då Landtmarskalken och Talemännen spisade vid den kongliga. På aftonen höllo riksstånden afskedsplena, helsade hvarandra och upplöste sig. Uti dessa ömsesidiga afskedshelsningar låg, enligt Posttidningen, "allvar utan vemod, rättvisa åt det förflutna, förtröstan om det kommande, glädje utan jubel." Dagen derefter, sedan ock landtmarskalksstafven på vanligt sätt återlemnats i konungens händer, gjorde Adeln hos sin landtmarskalk ännu ett afskedsbesök, vid hvilket en "Axel Oxenstjerna" förde ordet. Vid afskedsdeputationerna hos konungen gaf H. M:t åt Adeln löftet att "Svenska folket icke skall förgäta hvad Ridderskapet och Adeln för fosterlandet varit, *är och skall förblifva;*" åt Presterna att "Den svenska kyrkan skall

alltid kunna räkna på Min tillgifvenhet och mitt hägn;" åt Borgarne det vitsord att "vid det stora mål, Vi vid detta riksmöte uppnått, hafva I kraftigt medverkat;" och åt Bönderne förhoppningen att: "det goda förhållandet mellan Sveriges konung och Sveriges Allmoge aldrig skall upphöra." Sannfärdigt yttrade borgareståndets taleman till Konungen: "För borgareståndet såsom sådant finnes ej mer en framtid." Enkedrottningen tillönskade Adeln: "Måtte alla de uppoffringa, som bragtes på Fäderneslandets altare, belönas med åsynen af Sveriges framtida lycka, hvartill I, mine Herrar, säkert skolen ännu ofta blifva kallade att deltaga;" påminte Presterna om de 43 år som förflutit, sedan Hon "först landsteg i Sverige"; yttrade till Borgarne: "Ett nytt tidskifte inträder för Sverige. Måtte allas uppriktiga önskningar för vårt fosterlands framtida lycka gå i fullbordan;" och till Bönderna: "Måtte det nya tidskiftet medföra all önskad lycka för vårt fosterland, för dess Konung och dess Folk." — Oxenstjerna sade till Lagerbjelke: "Hela denna sista tid, ända sedan beslutet fattades om Representationsförändringen, har förekommit mig som ett fördröjdt afskedsbesök hos en kär vän eller anhörig. Afskedstimman för detta sista besök är dock slagen, den slog redan i går; men ännu en gång utsträckas händerna till det sista afskedet;" och Lagerbjelke svarade: "Ridderskapet och Adeln utgör icke nu mera ett stånd med politiska rättigheter, men detta stånd har icke derföre upphört att vara till, ty det ligger i den sanna Adelns natur, att vilja stå främst, ej så mycket genom rättigheter, som genom uppfyllda pligter, och mäten efter denna måttstock har Sveriges Adel intagit och skall städse intaga sin plats uti främsta ledet, då det gäller redligt arbete för ett älskadt fosterlands väl." Prestedeputationen sade till Adeln: "Rikets Ständer kunna med ära nedlägga det uppdrag de hittills innehaft. Ty det skall erkännas att de fostrat fäderneslandet till den frihet, genom hvilken utan våldsam skakning denna förändring blifvit möjlig. Det skall icke kunna utplånas ur fäderneslandets minnen . . . huru slutligen denna representation ändar sin

bana efter att . . . hafva genomlefvat en fridens guldålder, sådan sällan eller aldrig något folks minne vet att den omtala.“ Borgaredeputationen, som lofvade åt Adeln, att “inom den nya riksförsamlingen skola ledamöter af Sveriges Adel, med sina af lång erfarenhet och vana vid allmänna ärendens behandling förvärfvade insigter i statsmannavärf, komma att intaga en lika utmärkt och aktningsbjudande ställning som under den nu upplösta ståndsrepresentationen alltid tillhört detta första af de fyra stånden,“ — gjorde hos bönderna den erinran: “Att anspråken (på folket, om upplysning och mogen omdömesförmåga i landets riksvigtiga angelägenheter) skola af sansad omtanka och mogen sakkännedom motsvaras, dertill fordras måhända mera än tillförene urskiljning och patriotiskt mit vid valen till den blifvande representationen, och det är för Borgareståndet en stor tillfredsställelse att för det hedervärda Bondeståndet, som representerar det öfvervägande stora antalet af landets innevånare, kunna uttrycka sin uppriktiga och fasta tillit härutinnan. Större rättigheter medföra emellertid äfven större förpligtelser och ansvar.“ Alltid vakna i frågan om “förkofran,“ såsom bönderna äro, gaf deras deputation Borgareståndet klar, concis och tillräcklig claven till kärnan af den politik, det nya systemet ernade följa, då den sade: “Borgare och Bonde räcka hvarandra numera handen utan afund, utan misstroende, och under det en hvar, *som sig bör, sörjer för egen förkofran,* arbetar han, om också omedvetet, för den andres väl.“

Sådan var *fickans* apotheos och så var det ock slut på Svea Rikes Ständer: Jerusalem är öde, dess tempel fallit ner, dess prester äro döde, dess spira är ej mer! — — —

En ljuspunkt i det mörker och bekymmer, som vid denna tid betäckte fäderneslandet, var den *Skandinaviska Industri- och Konst-utställningen i Stockholm,* sommaren 1866, hvilken öppnades en enda vecka före riksdagens slut. Om denna, såsom oväntadt lyckad, hade jag bref från många. En skref den 9 Juni: “Expositionshuset är till det yttre lyckadt. Det inre blir äfven rätt bra, enligt hvad alla säga, som sett det

hittills färdiga. I fall ett krig verkligen skulle utbryta i Tyskland (hvilket just i de nästföljande dagarne inträffade) blir expositionen säkert mycket besökt, då en mängd svenskar i sådant fall hellre far till Stockholm på lustresa, än till kontinenten. Deremot betviflar jag att utländingar komma hit." En annan skref den 14 Juni: "Jag är nöjd med så väl konst- som industriutställningen. Den förra är utmärkt, den andra lofvärd och i vissa delar glädjande. Penningbristen stor: disconto t. o. m. 15 proc."

Dagen derpå, den 15 Juni vid middagstiden, öppnades expositionen af drottning Lovisa (i anseende till konungens halsåkomma). Först sjöngs af 600 män, accompagnerade af flera regementens musikcorpser, en hymn, med ord af "Oscar Fredrik" och musik af Franz Berwald; derefter hölls till drottningen ett tal af ordföranden i centralkomitén, Hertigen af Östergöthland, hvarefter drottningen, som satt på en estrade och omgifven af kongl. familjens öfriga medlemmar, riksmarskalken, svenska och norska statsministrarne, svenska och norska statsråden, landtmarskalken och talemännen, m. fl. uppsteg och talade med hög röst: "Nedkallande öfver detta fosterländska företag den Högstes välsignelse, förklarar jag, på konungens höga vägnar, Allmänna Industri- samt konstutställningarne i Stockholm öppnade." Dervid aflossades styckeskott, flaggorna hissades på expositionsbyggnaden, machiner och vattenkonster sattes i gång och sångarne uppstämde en jubelchör samt folksången. Sedan begaf sig Hertigen-Ordföranden till Nationalmuseum, för att i ett kort tal förklara konstexpositionen öppnad.

Den 20 Juni skref åter till mig en landsman: "Ännu har jag ej sett Expositionen. Den står så godt som tom på folk, i anledning af det orimligt höga inträdespriset af 2 rdr för hvarje besök. Jag har hört att der ofta ej äro fler än omkring 30 besökande inne på en gång — och huset rymmer några tusen. Deremot såg jag i går konstexpositionen. Nationalmuseum är utsökt lyckadt till det inre. Skada blott att det yttre förderfvats genom den af konung Oscar (I) på rit-

ningen tillagda, fula och aldeles öfverflödiga, balkonger och andra sirater."

Längre fram på sommaren, 1 Augusti, gaf mig en annan vän följande skildring af alltsammans: "Det, som på *Industri*-utställningen ovilkorligen fästade uppmärksamheten, var sättet, på hvilket det hela var ordnadt till en imponerande, harmonisk anblick — sannolikt en ganska svår uppgift, hvars lösning verkligen gör sin man heder. Molins fontaine var för öfrigt det föremål, vid hvilket blickarne först och sist stannade; det är ett konstverk som skall tillförsäkra mästaren ett frejdadt namn i ryktets tempel. I fråga om Svenskarnes prestationer i allmänhet tycktes åsigten vara den, att desse i de fleste fall voro goda och solida, i somliga till och med utmärkta. Särskildt låra de vackra porslinsarbetena från Rörstrand och Gustafsberg väckt uppseende jemväl hos en och annan utländing, som beundrade de ytterst fina, deliciösa ornamenterna på en del vaser samt uttryckte förvåning öfver de anmärkningsvärdt låga priserna. Så, som porslinerna voro ordnade, togo de sig förträffligt ut, och aldrig kunde man valt någon bättre arrangör än professoren Höckert, hvilkens förmåga och fina smak är känd och kan bevittnas af hvar och en, som gjort besök i den artige målarens lilla, konstnärligt prydda boning, ett verkligen förtjusande antiqvitetskabinett. Att vårt lands handtverkare och särskildt våra snickare — tack vare Slöjdföreningens gagnande verksamhet — gjort betydliga framsteg och nu förmå åstadkomma arbeten som ega artistisk anstrykning, derpå lemnar expositionen flera prof, ehuru de i den rent konstnärliga delen kanske icke ännu kunna mäta sig med hvad vårt grannrike Danmark i den vägen producerar. Huru högt danskarne också uppskatta sina arbeten, kan man döma deraf att en industriexposition i Köpenhamn, jag vill minnas på 1850-talet, hade att framvisa ett större ekskåp med bildhuggerier, hvarför begärdes omkring 4.000 riksbanksdaler, en summa, som det väl näppeligen skulle kunna falla någon in att fordra för ett svenskt alster. Bland

konstnärligt utförda saker på vår ifrågavarande utställning var ett mindre skåp med svart lackering samt inläggningar af perlemor och målningar i färger och guld, särdeles vackert arbete, hvilket säkert kostat den skicklige mästaren ofantlig möda; priset var dock jemförelsevis billigt, omkring 400 rdr. För mången var det förmodligen en okänd sak, att Limmareds glasbruk kunde bringa i dagen så fina, smakfullt utförda glasvaror, som nu förevisades; och i fall de kunde säljas för någorlunda moderat summa, synes man icke vidare behöfva hemta något sådant från Böhmen; men troligen förmå vi ej i pris täfla med den vigilante utländingen. Machin-afdelningen, rikt representerad, erbjöd för fackmän säkerligen mycket af interesse. Tvenne bastanta, vördnadsbjudande prof på jernkanoner voro posterade uti fria luften, der de verkligen i dubbel bemärkelse tycktes kunna försvara sin plats. Den sinnrika, utmärkt väl arbetade mekaniken på ett tornur af urmakaren Linderoth kunde man ej med likgiltighet förbigå. Säkert skola resultaterna af expositionen fröjda hvar och en Svensk, som nitälskar för sitt lands förkofran. — På den rikhaltiga, samtidigt anordnade *konstutställningen* voro måhända Norrmännen de, som hade de fleste *mäster*verken. Sådant kan också hafva sin helt naturliga förklaringsgrund deri, att Tidemand, Gude och Eckersberg voro representerade genom 27 målningar. Om den europeiskt ryktbare *Tidemand* icke målat flera taflor, än Haugianerna, Katekisationen och Björnjägarens Hemkomst, synes han mig ha gjort nog för att vinna en hedersplats i konstens annaler. *Gudes* och *Eckersbergs* landskap äro syperba, både till komposition, kolorit och utförande. Men äfven våra egna landsmän hade uppträdt på ett sätt, som berättigar dem till stora loford. Det är glädjande att följa inhemska konstens utveckling och se den ståndpunkt, måleriet hos oss intager; isynnerhet har landskapskonsten, med den präktige *Edvard Bergh* i spetsen, nått en höjd, som den förmodligen i Sverige förut aldrig innehaft. Hvarje skapelse, som flutit ur hans produktiva pensel, utgör en ny triumf för konstnären och en ära för det land, som

honom fostrat. Af *Palm* och *Stäck*, desse aktningsvärde, routinerade artister, förekomma ock flere goda stycken, bland hvilka den förres utsigt af Stora Canalen i Venedig frappant för liniernas skönhet och vattnets klara transparenta färg, samt Stäcks vinterstycke Stadsport i Haarlem, måladt 1848 och af flere ansedt för en bland hans mest lyckade taflor. Porträttmålningen, som hos oss under vissa skeden stått så högt, tidtals åter synes varit i tillbakagående, har nu åter lyftat sig till hög rang; och *Troilis, Staaffs* och *Amalia Lindegrens* alster höra till det slag, som ovilkorligen fängslar uppmärksamheten. Åskådaren stannar nästan i tvekan, åt hvilken af desse berömde artister han helst ville hembära sin hyllning; dock får väl Troili anses som vårt lands störste, nu lefvande mästare i porträttgenren. Bland de yppersta arbeten af honom, jag känner, må räknas lagmannen Björcks porträtt, utställdt vid exposition 1856: en verklig galleri-tafla, som skall för kommande slägten bevittna, att man äfven i Sverige förmår måla porträtt i den stora (historiska) stilen. Vid betraktandet af Troilis skapelser tycker man sig förnimma att denne ej varit tillfredsställd med en blott kopiering af föremålets yttre drag, utan velat studera dess andelif och deruti inträngа. Han synes ock hafva varit besjälad af Goethes tanka (se Sibbern, om Poesie och Konst): "Intet Portrait kan due noget, naar ikke Maleren skaber det i egentligste Forstand." Amalia Lindegrens afbildningar af erkebiskopen Reuterdahl och biskopen Bring, ehuru kanske till karakteren något veka, voro ädelt och fint uppfattade och utgjorde en sannskyldig ögonfägnad; man såg tydligt, att det var "homo angelus", hon försökt och lyckats på duken återgifva. Af den tidigt bortgångne *D'Uncker,* framstående adept af Düsseldorfferskolan, finnas 3 taflor, utmärkta för en förvånande skärpa i karakteristiken, nästan erinrande om Hogarth, jemte stor fulländning i utförandet, och om han i sin väg ännu blifvit af någon svensk öfverträffad, kan vara mycket tvifvelaktigt; säkert är, att vårt land i honom förlorat en af sina konstnärliga prydnader. *Wallander* uppträder med icke mindre än 22 mål-

ningar, hvaribland flere Bellmans-scener. Ehuru *Höckerts* tafla. Stockholms slottsbrand den 7 Maj 1697, föreföll, som hade den ej varit riktigt fullbordad och för öfrigt kanske icke förrådde den förmåga, Höckert egt, då han stod på sin konstnärsbanas middagshöjd, spårar man ändock i målningen den utmärkte koloristen och säkre teknikern. *Qvarnströms* grupp. Martyrerne, är särdeles intagande, som man kunde vänta af denne konstnär. *Molins* vidtberömda Bältespännare förekomma i gipsafgjutning . . .“

Tyvärr blef denna utställning icke tillräckligt uppmärksammad. Den 28 Augusti skrefs mig från Stockholm: “Att vår exposition icke på långt när varit så talrikt besökt, som den förtjenat, är en sorglig sanning, och det torde väl icke heller kunna nekas att detta, hvad utlandet beträffar, till någon del måste tillskrifvas vederbörandes uraktlåtenhet att på lämpligt sätt sprida kännedom om densamma. Detta är så mycket sorgligare, som omdömet är allmänt derom, att så väl industri-, som konst-expositionen utgör en stolthet för vårt land.“

Men man hade allt många andra svenska sorgligheter att genomgå, under den så herrlig förespeglade “morgondagen“ — detta och de nästföljande åren —, såsom läsaren kan finna af efterföljande brefutdrag:

Stockholm 27 Juni 1866: Ständernas beslut i ett rent önskningsmål saknar all praktisk betydelse, *allrahelst nu sedan de fyra stånden aflifvats* . . . Jag går hvarje afton på Sällskapet för att se hvad de utländska och Göteborgstidningarne innehålla angående penningväsendet. Penningeställningen är i hela landet och särdeles i Stockholm förskräcklig. Man väntade att höra i thorsdags och fredags att Engelska Bankens disconto nedsatts. Detta inträffade ej. I morgon *måste* det ske, eljest äro vi kanske förlorade, “sålda“ såsom det heter. Det vore olyckligt för oss, om ej de Engelska penningsakerna reglerades inom Juli månads utgång. Måtte man kunna afvärja en allmän kalamitet i Sverige! I Norge går allt jemförelsevis väl. Jag tror mig veta förklaringen.

Orsaken ligger alls icke i Svenskarnes "öfverdådiga lefverne", som, der det undantagsvis finnes, är af så ringa betydenhet att det icke kan utöfva något egentligt inflytande på penningställningen i landet. Throntalet uppmanar till sparsamhet. Önskligt vore att den kunde tillämpas i afseende å t. ex. arméen och de diplomatiska utgifterne. Dessa sistnämnda tror jag skulle kunna nedsättas till hälften utan ringaste olägenhet, liksom jag är förvissad att alla aflönade consulsplatser borde indragas så snart som möjligt. Ju mer tull- och sjöfartslagar förenklas, desto öfverflödigare blir consulsinstitutionen, och aflönade konsuler i europeiska länder är redan en fullkomlig absurditet."

Lissabon den 5 Oct. 1866. "Af våra tidningar tycker jag mig hafva sett att den öfvervägande majoriteten i Andra Kammaren kommer att utgöras af medlemmar från Bondeståndet. Då denna medborgareklass sedan långliga tider haft en fjerdedels röst i nationens rådslag, vore detta förhållande mindre betänkligt, så vida det låge inom möjlighetens gräns att ett större antal af dem kunde sträcka sin syn utöfver området af födelsebygdens klockstapel; men då detta är emot sakens natur, så är fara värdt att den regerande kammarens brist på urskiljning i de stora politiska statsfrågorna kommer att medföra vådliga följder för fäderneslandet. Jag undrar, huruvida vår nya Constitutions stiftare någonsin kunde hysa ringaste tvifvel att ju ifrågavarande klass skulle på riksdagen blifva den rådande. En annan omständighet, som synes mig omineus, är de många afsägelserna till valen i den Första kammaren. Enfin: Gud styre till det bästa för vårt kära fädernesland! — Äfven här i Lissabon ha de stora tilldragelserna i Tyskland sistlidna sommar kommit vederbörande att draga öronen åt sig och uppbjuda alla sina krafter att sätta sitt försvarsverk i någorlunda ordning för hvad som komma kan i en mer eller mindre aflägsen framtid. Jag önskar till Gud att man der hemma ej blundar, utan allvarligt tänker på hvad vår frid tillhör."

Lissabon den 8 Febr. 1867. "Det grämer mig öfver allt annat att höra, det meningen inom hemlandet är så modlös. Visserligen är den allmänna ekonomiska ställningen efter de underrättelser, jag här har, betänklig, och ett och annat kunde vara bättre; men ej kunde jag tro det kommit så långt, att man behöfver tappa modet. Börja svenskarne verkligen speculera på att de ej hafva råd till att fortfara ett sjelfständigt folk, så är i sanning undergången ej långt borta. Men jag vill ej uppehålla mig vid en så förfärlig tanka, utan i stället hoppas att den nya representationen skall gifva nationen exempel på och stymmelse till patriotism, enighet, kraft och sansadt förstånd, och om man vid detta nya tidskifte slår in på en sådan bana, kan ännu allt arta sig väl. Hvad vi hafva en stor brist på, är organisationsförmågor, både i den ena riktningen och den andra; skulle de nya förhållandena bidraga till att afhjelpa äfven denna, vore i sanning allt skäl att tacka Gud för förändringen. Men det är icke allenast hos oss, som det ser mörkt ut; det jäser öfverallt och ingen kan förutse den tournure, civilisationen tager under de *näst* kommande generationerna. Det enda säkra, hvarom hvar och en har medvetande, är att den nuvarande lefver i ett transitionstillstånd, hvilket dock ej berättigar dem, som stå vid styret hos de respective Folken, att säga "après moi le déluge"... Den portugisiska budgeten salderar sig årligen med ett deficit af några och 20 mill. rdr rmt, hvilket ej hindrar statsmännen att vara vid godt mod och utan tvekan städse öka statsutgifterna för likt och olikt, som om de hade Perus grufvor att ösa ur. Blotta tanken att likna dem, skulle gifva en coup d'apoplexie åt en svensk minister."

Stockholm den 25 Januari 1868. "Tillståndet i ekonomiskt hänseende härstädes är ingenting mindre än tillfredsställande, ehvad man ser på de enskildes ställning, eller det allmännas. I dettas kassor visar sig för sednaste åren en brist af nära 8 millioner och dessutom påkalla utgifterna, beräknade i statspropositionen till nu ingångna riksdag, ett belopp af omkring 4½ millioner utöfver beräkneliga tillgångar, hvadan

ett lån af något öfver 12 mill. för löpande utgifter nu föreslås. När vid sådant förhållande de, som med ett visst hån benämnas protektionister, anmärka huru mycket landet på den s. k. liberala stråten förlorar, ithy att penningarne drifvas ur landet vida utöfver hvad oundvikligt är, rycker man från andra sidan fram med de banala fraserna om fördelen af billigt pris för de fattiga, och när man deremot invänder att om de fattige genom minskad tull kunna på sin lefnadskostnad för år vinna, må vara, 10 rdr, men genom inställdt eller minskadt arbetstillfälle småningom förlora 50 procent å sin *dags*-penning, eller ej ens kunna förtjena *någon* sådan å flera dagar å rad, så borde det ej vara tvifvelaktigt, hvilketdera vore att föredraga, mötes man med det hånfulla svaret, att sådana conservativa theorier längesedan blifvit föråldrade. Med ett ord, man förnekar de påtagligaste företeelser af arbetslöshet och elände, när de vittna emot frihandelns öfverdrifter, och skapar af skuggor kameler till stöd för sina grumliga frihandelsbegrepp. Det är ett verkligt elände, som beherrskar så väl pratmakarne på taburetten, som i tribunen. — I går framlades af de förra en proposition, att det skulle få ankomma på konungen att bestämma, hvilka regeringsärenden han ville låta hvarje departementschef *sjelf i sista instancen* afgöra, dock med undantag af vissa i grundlag bestämda mål. Härigenom skulle således i en oändlig mängd ärenden icke Regeringen, utan Departementschefen komma att afgifva det suveräna slutliga utslaget, d. v. s. vi skulle få nio kungar i stället för en. Nästa steg blefve att ytterligare utsträcka departementskungarnes kompetens och slutligen skulle man uppställa frågan: hvad behöfva vi numera en konung? han kostar för mycket; en president, en republik är lika bra. Så kortsynta äro de figurer, som nu innehafva taburetterna. Lägges härtill att i Andra kammaren allaredan är väckt motion att förminska konungens civillista med en half million, och man kan då med temlig visshet ställa framtidshoroscopet. Sådana äro de närmaste följderna af representationsreformen, handhafd af kortsynthetens ande. Statsrådens collectiva verksamhet skulle ut-

bytas mot autokratien i departementen, och man tror sig sålunda hafva gjort något riktigt fiffigt. "Something is rotten in the state of Danemark", det är tyvärr visst."

Algier den 16 Juli 1868. "Det ligger thyvärr nu öfver vårt gamla och redbara Sverige en malaise i affärsväg, som icke kan annat än ingifva svårmod och bekymmer för framtiden. Måtte allt gestalta sig bättre än utsigterna nu synas antyda! Riksdagen har varit och synes ännu blifva särdeles hård och njugg emot de stackars embetsmännen. Väl vore visserligen, om administrationen kunde ske dem förutan; men då sådant svårligen låter sig göra, torde man väl icke helt och hållet böra svälta ut dem."

München den 18 Sept. 1868. "Jag fann i Sverige en besynnerlig oppositions-tendens, *lättsinnig* om jag så må säga. ty grunderna för densamma äro ej allvarliga. Man liksom leker med allvarliga ting, glad i tanken på att kunna genera regeringen, sannolikt för att komma sjelf till styret. Jag hade trott oss för länge varit med i constitutionella styrelseformer, för att finna representanterna så politiskt barnsliga, men det är så tidens anda. De göra ris åt sin egen ....."

Stockholm den 22 Maj 1873. "Ett bland de oftast anförda skälen för nödvändigheten af den gamla ståndsrepresentationens upphäfvande var det fåtal af riddarhusledamöter, som vid de flesta ärendens behandling tillstädeskom. De voro ock hvarken valda eller betalda; men aldrig försummade de att deltaga i förstärkta utskottens voteringar, som afgjorde frågor med Rikets Ständers hela befogenhet. Och det blef icke bättre under den nya regimen. Redan på sjunde året af den nya representationen måste man föra alldeles samma klagan, icke längre blott emot en fjerdedel, ett af de fyra, utan emot alla: icke ens blott emot hälften, eller en af de två nya kamrarne, utan emot begge, både den betalda och icke betalda, och ehuru begge nu äro valda; icke blott vid frågors behandling inom hvardera kammaren, utan isynnerhet vid gemensamma voteringar i begge kamrarne, hvilka voteringar ske med riksdagens hela befogenhet. Första kammaren bestod nu 1873

af 128 ledamöter, andra kammaren af 194. Vid första kammarens votering afgjordes 19 Maj frågan om statsinköp af Köping—Hult-jernvägen med 69 mot 32, alltså i frånvaro af 26 (förseglade sedeln oberäknad) och i andra kammaren med 134 mot 41, således i frånvaro af 18 ledamöter. Dagen derpå afgjorde första kammaren ett Lagutskottets betänkande med 17 mot 13 (i frånvaro af 97) och ett annat med 28 mot 12 (i frånvaro af 87). Andra kammaren röstade den 19 i *en* lagutskottspunkt med 63 emot 17, i en annan med 44 mot 29 (i frånvaro af 113 och 120), och dagen derpå i en fråga om folkundervisningen med 78 mot 63 (i frånvaro af 53) samt ett Lagutskottets betänkande med 95 mot 36 (i frånvaro af 62). Enär båda kamrarnes ledamöter tillhopa utgjorde antalet 322, men 3 samfälta voteringar den 21 Maj afgjordes utaf resp. 271, 274 och 272, felades alltså vid dessa tillfällen 50, 47 och 49. De frånvarandes antal i första kammaren fluctuerade mellan 97 och 26, det i den andra mellan 120 och 18 — allt för stor skilnad i ziffrorna, för att kunna skrifvas på räkningen af sjukdom eller rimlig permission. I detta hänseende vann således landet genom representationsreformen — ingenting.“ Det låter i denna väg föga bättre från riksdagen 1874, men exempla sunt odiosa.

XXX.

Afsked till läsaren.

Författarens återkomst till Sverige. — Slutet af Sveriges sista besittning i Tyskland. — Förändringarne i hemlandet 1855—1870. — Stockholms nuvarande gestalt. — Qvinnans emancipation. — Herrarnes afskaffande. — Tryckfriheten förtryckare. — Det nya samhällsskicket. — Tidningspressens behof af reformer och samhällets behof af mera ethisk lagstiftning öfver tryckfriheten. — Slut.

Författarens tretton-åriga vistelse i utlandet upphörde i April 1869, emedan de tyska krigen 1864 och 1866 gjorde slut på Hamburgs sjufaldiga, uråldriga postväsende, och deribland äfven den svenska postanstalten, hvilken dock öfverlefde alla de öfriga.

Staten Hamburg hade, redan förut, beslutat att icke mera tillstädja någon främmande makt att der anlägga eller förvärfva vidare någon postanstalt, och när Preussen under det förstnämnda kriget röjde afsigt att sätta sig i besittning af den Danska, spelade Hamburg en dag tidigare prævenire och tog den, under förevändningen att enär hela tyska förbundet, alltså äfven Hamburg, befann sig mot *Danmark* i krig och danska krigsfartyg uppbringat Hamburgska handelsskepp, måste Hamburg vidtaga repressalier. Dock fick danska kontoret bibehålla sin lokal, ehuru det ställdes under Hamburgska postchefens förvaltning. Den danska posträtten i Hamburg hade omfattat, utom öarne och Jutland, äfven Schlesvig, Holstein och Lauenburg. Så snart Preussen tillegnat sig Lauenburg, begärdes att Lauenburgska posterna skulle skiljas från de f. d. danska och öfverlemnas till Preussiska postamtet i Hamburg. Och då fristatens senat invände att hvarje der inträffande postbefogenhetsförändring måste bestå deruti, att anstalten

remföllе åt Hamburg, förbjöd Preussen sina gränsepostkontor Lauenburg att befatta sig med Hamburgerpostsäckar, och föreskref att de från Hamburg ankommande skulle helt enkelt obrutna dit återsändas. Sålunda måste för korrespondenternas skull senaten gifva vika, och så tog Preussen det *Lauenburgska*. När Preussen längre fram annecterat *Schleswig och Holstein*, framställdes enahanda yrkande om dessa länders postbefogenhet, och den gången försökte senaten icke något motstånd. Vid detta tillfälle blef resten af Danska kontoret helt och hållet införlifvad med Hamburgs eget och förblef i denna förening tills nyårsaftonen 1867, då vid sjelfva midnatten, på grund af en ny princip, Nordtyska förbundet öfvertog äfven republikens eget postamt. — Oaktadt allt detta vidkändes dock Preussen fortfarande att *Danmark* ännu *egde* sin postbefogenhet i Hamburg, fastän hon tills vidare icke utöfvades; och det var om denna befogenhet, i förening med den danska i Lübeck, Nordtyska förbundet sedermera alltjemnt underhandlade med Danmark, tills på våren 1868 det köpekontrakt afslöts, hvarigenom, för 200,000 pr. thaler, befogenheten tillföll Nordtyskland 1 Maj 1868.

Några dagar efter krigsutbrottet 1866, mot *Hannover*, vid midsommarstiden, skickade preussiske generalen Manteuffel ifrån Harburg (stad vid Elben, gentemot Hamburg) 1 löjtnant och 8 man soldater i droskor till Hamburg, med befallning att bemäktiga sig Hannovers dervarande telegraf- och postanstalter, hvilket ock skedde, till och med utan notis till staten Hamburg; och när hela Hannovers rike längre fram annecterades af Preussen, tillföll ipso facto äfven Hannovers postverk i Hamburg denna stora monarki. En annan fristat, Frankfurt am Mayn, tillika säte för gamla tyska förbundsregeringen äfvensom för den s. k. "rikspostens" generalstyrelse, föll under kriget i Preussens hand. Men denna rikspost tillhörde hvarken riket eller Frankfurt, utan fursten af *Thurn und Taxis*, och då sålunda densamma icke kunde på grund af krigets rätt tillfalla Frankfurts besegrare, uppgjordes med fursten ett köpekontrakt enligt hvilket han, mot 3

millioner thaler, afstod åt Preussen hela sitt postväsende och dess filialer, hvilka, inberäknadt den uti Hamburg befintliga öfvergingo i Preussiska händer 1 Juli 1867. Kort derefter upprättades "Nordtyska Förbundet", hvilket tog alla till dess landamären hörande tyska postanstalter under en enda "nordtysk" förvaltning i Berlin; och på grund häraf upphörde i Hamburg icke blott *Mecklenburgs,* utan äfven *Preussens* och *Hamburgs* egen postanstalt att finnas. Vid alla dessa tillfällen öfvertog äfven Förbundet, på särdeles liberalt sätt, indemnisationen af de indragna anstalternas personal. Så vor nu 6 af de 7 Hamburgska postanstalterna bortsopade, — endast det sjunde qvarstod ännu.

Detta sjunde var *Sveriges*, och utgjorde detta rikes sista qvarlefva på tyska kontinenten. Det var en besittning, den Manderström för ingen del ville att Sverige skulle förlora. Denne man, med hvilken jag, alltifrån 1840 intill hans död 1873, stått i nästan ständig beröring, först i Stockholm och sedan genom brefvexling, och hvars frånfälle för mig utgjort den bittraste förlust, var vid alla de machinationer mot svenska postkontoret, jag i detta arbete förut omtalat, dess kraftigaste stöd; och till och med under de nyare krigsåren vidhöll han denna åsigt och denna sträfvan. När, redan 1864. svenska statsrevisionen låtit öfvertala sig — dess ledamöter omtalade ganska oförbehållsamt: af hvem — att tillstyrka ständerna kontorets indragning, var det han som hindrade det vid riksdagen, såsom han skref till mig den *17 Maj 1866:* "Statsutskottet har vid behandlingen af sednaste statsrevisionsberättelsen enhälligt uttalat sig *emot* indragningen. Jag hade vidtalat .... och satt honom in uti sakens *alla* förhållanden. Det synes mig otvifvelaktigt att i ståndens samma resultat kommer att uppnås". Och det inträffade. Hvad planerna från utländska håll angick, förblef han i det längsta optimist. Så svarade, på en framställning i detta ämne, han mig den *28 Juni 1866:* "Någon egentlig fara för kontoret synes mig icke vara för handen! Om äfven Preussen skulle bemäktiga sig Hamburg och dess postamt, kan denna Makt väl aldrig erhålla

annan eller bättre rätt, än Hamburg sjelf egde, och måste väl respektera de fördrag, på grund af hvilka det svenska postkontoret har bestånd; icke heller inser jag att något stort interesse för Preussen kan ligga uti dess upphörande, och ännu mindre tror jag att man skulle i närvarande tidpunkt vara benägen söka sak med oss. Jag förmodar sålunda att intet försök i detta afseende göres; men skulle så ske, är enda utvägen den föreslagna, nemligen att protestera och reservera Svenska kronans rätt. Skulle något närmare härom spörjas, är jag tacksam för underrättelse derom."

Det fördrag och den rätt, han här åsyftar, hvilade på alldeles enahanda grund som den danska posträtten i Hamburg, i kraft af ett utaf staten Hamburg *den 24 April 1739* för Sverige utfärdadt, länge förgäfves efterletadt, dokument, hvilket jag 1856 haft nöjet återfinna uti Riksarkivet i Stockholm. Och som Preussen hvarken varit i krig med Sverige, eller detta land tillhörde Nordtyska Förbundet, fanns ingen annan utväg till kontorets afskaffande än den frivilliga öfverenskommelsens.

Ännu den 1 Jan. 1867 skef grefve Manderström till mig: "Aldrig ett ord har jag från något håll hört, om något fiendtligt anslag mot vårt postkontor, till dess jag i gårdagens tidningar läste ett telegram från Hamburg, innebärande att alla främmande postkontor, deribland det svenska, skulle från och med nästkommande April indragas. Så behändigt går det väl dock icke för sig, och vi skola väl bli två om den saken. Från pr. ministern har jag ingenting hört, och finner icke skäl att taga något initiativ i en sak, som jag ej vill anse för annat än en vanlig tidningsanka. Ännu har det väl icke kommit derhän, att man kan handtera oss som en eröfrad stat. Då man underhandlar med furst Taxis om hans rättigheter, torde man väl vilja visa åtminstone lika mycket undseende för våra. Jag ser icke huru Pr. kan vägra oss att öfver Kiel sända slutna postsäckar. Dessutom har jag orsak tro, att man i detta ögonblick i Berlin icke, af politiska skäl. vill vara oss obehaglig. För tillfället ser jag ingen annan åtgärd att vidtaga, än att anmoda Lagercrantz (p. t. finans-

minister) varna vår Poststyrelse att icke egenmäktigt ingå i några afhandlingar rörande detta ämne, som ej *får* utan Regeringens kännedom och bifall vidröras. För att in casu vara väl laddad, ber jag Tit. emellertid sända mig en kort och klar Promemoria, på 2 à 3 sidor, innefattande Svenska postkontorets uppkomst, dess rättsgrund o. s. v. Materialier finnas väl äfven här, men ingen kan så koncist och *ad rem* sammanfatta dem, som Tit." — Och den *18 Jan. 1868* tillade han: "Om postkontoret i Hamburg hör jag intet, och anser fortfarande bäst att icke taga något initiativ: jag har snarare anledning tro, att Preussen *icke* vill röra dervid."

I trots af allt detta blef det likväl *Sverige, som tog initiativet*, då det i Mars 1868 skickade till Berlin en svensk postdepartementschef för att underhandla (egentligen om ändringar i Conventionen af 1864, hvilken nu hunnit visa sig å ömse sidor ofördelaktig). Men midtunder dessa förhandlingar yppades derjemte tvenne omständigheter, hvilka förändrade frågans ställning. Den ena var en tillfällig ebb i det nya tyska förbundets postkassor, i följd af för stor och för hastig portonedsättning, så att Berlin kom på sparsamhetstankar; — och den andra var ett telegramm från Stockholm, i tyska tidningar, hvilket i nog peremptorisk ton förklarade att *utan* ersättning komme Sverige aldeles icke att uppoffra sitt postkontor i Hamburg. Nu beslöt man isolera och kringskära, i stället att köpa; och den postpolitik, Sverige hyllat under det decenniet, bar sina befarade, förutsagda, bedröfliga frukter.

Äfven i den så mycket klandrade Svensk-Preussiska conventionen af 1864 var dock åt Sverige förbehållen rättighet att sommar och vinter få fortskaffad sluten post emellan hemlandet och min postanstalt. Men ehuru, när den Conventionen afslöts, tyskarne redan hade bemäktigat sig Lauenburg, Holstein och Schlesvig, hvilka länder vår Hamburgerpost, på hvilken väg den än valde, nödvändigt måste passera, hade hvarken i nämnda Convention eller sedermera, vare sig då hertigdömenas poster förvaltades först för gemensam preussisk-österrikisk, dernäst för ensamt preussisk eller sist för "Nordtysklands"

räkning, något aftal af Sverige derom träffats, oaktadt mina täta och ihärdiga hemställanden och oaktadt de starka varningar, oss gifvits derigenom att hertigdömenas postförvaltning gjort två gånger allvar af hotet att *spränga* den slutna svenska vinterposten, vid hvilka tvenne tillfällen jag, endast genom personlig mellankomst i Kiel, och sedan jag ställt mig *personligen* i garanti för att hertigdömenas postkassa skulle för denna okontrollerade svenska genomgång erhålla portoandel, lyckats förhindra olyckan. Derefter hade vår post den vägen fått tacite fortgå, utan formligt aftal, och blott tillsvidare. Deremot hade Danmark, *sedan* det förlorat Elbehertigdömena, icke längre motsatt sig Sveriges önskan om sluten postgång genom Danmark (hvarthän?), utan genom ny Convention med oss, 1865, beviljat oss sluten "lokalpostförsändning" genom Danmark, för Hamburgerkontorets skull. Ännu gaf emellertid detta svenska kontor, ehuru så mycket kringskuret, ett årsöfverskott af 40,000 rdr.

Till stort mehn för Sverige hade nästan alla våra postfördrag i det årtiondet det felet, att åt generalpoststyrelsernas *eget* skön anförtro makt och myndighet att, under namnet af "tjenstgöringsreglementen", och då utan förfrågan hos regeringarne, ändra och dervid upphäfva åtskilligt af hvad fördragen stipulerat. Vi skola straxt se följderna.

Vidare hade just nu Danmark, vid afslutandet af sitt salukontrakt med Nordtyskland, bland vilkoren medgifvit att *ingen* (alltså ej heller svensk) sluten post skulle från Danmark få aflemnas till danska f. d. hertigdömenas postförvaltning, och derigenom rentaf brutit sitt motsatta nyssbemälta aftal med Sverige 1865 (art. 17) Sverige oåtspordt antaga vi, — ty till och med en Svensk förvaltning kan man icke tilltro att den kunde bifalla sådant, helst i det ögonblicket. Likväl får det icke förbises, att *samma dag den 27 April*, då från Berlin till Hamburg ankom ordre om detta nyaste *danska* fördrags verkställighet, ditkom äfven till mig en ordre från Svenska Generalpoststyrelsen af Stockholm 23 April (dagen *före* Nordtyska parlamentets sanction åt det danska fördraget),

hvari åberopades just samma danska fördrag, och befalldes mig att *"all* post skulle hädanefter skickas öfver Stralsund." ordagrannt så, som jag 1864 i en kritik af 1864 års Convention förutsagt att följden af den Conventionen skulle blifva. Men samtidigt hölls det nyaste fördraget i Köpenhamn så hemligt, att dervarande svenske envoyéen, ännu den 1 Maj 1868 då jag besökte honom, icke lyckats, oaktadt flitiga försök, om innehållet i dess helhet få kännedom.

Och just nu, under det Svenska och Tyska *regeringarnes* ombud i Berlin underhandlade, och mot den enkla regeln att *lägre* fullmäktige måste hålla sig passiva och stilla så länge *högre* underhandla, för att icke förderfva alltsammans, begagnade Svenska och Preussiska generalpoststyrelserna sin ofvanbemälta extra tjenstgörings-reglements-myndighet, till att aftala, att postföringen öfver Stralsund för nästa vinter skulle *indragas* och nordtyske postchefen i Lübeck fick befallning från Berlin att icke chartera *någon* post till Sverige. *icke ens med de svenska ångbåtarne*, utan skicka *alla* svenska bref till Köpenhamn "styckevis"!

För Svenska Hamburgerkontoret återstod alltså, från 1 Maj 1868, blott *en* postväg till Sverige, den öfver Stralsund. sedan både Lübska och Danska vägarne blifvit tilltäppta; och denna Stralsundska skulle nu *äfven* stängas 1 November.

Derpå äskade Tyskland för framtiden ökade offer af Sverige vid delningen af portoinkomsterna i allmänhet, och förklarade sig icke vilja betala ett enda öre för svenska besittningen i Hamburg. Humoristiska tyskar uppmanade nu tillochmed privatim svenskarne att söka sin ersättning hos danskarne. "som brutit sina aftal och förrådt dem." Den afgående svenske ministern för utrikes ärenden afbröt då de svenska underhandlingarne i Berlin, under formen af fullmäktiges hemkallande för att muntligen redogöra. Kort derpå lemnade Manderström utrikes-ministerembetet. Sommaren gick, och ingenting afhördes, oaktadt vi alla visste att de facto skulle den 1 November all svensk postföring i Hamburg vara totalt innestängd: den 20 Augusti föreslog jag svenska poststyrelsen

att vi skulle, såsom fordomdags skett, med egna *kurirer* fortskaffa våra poster mellan Hamburg och närmaste danska postanstalt, tills förhandlingen emellan Regeringarne kommit till ett slut: men fick under 3 Sept. af henne svar att hon just *den* dagen inginge till K. M:t med hemställan att med denna eller nästa månads utgång tillsluta min postanstalt, och i medlet af September befallte hon för den skull att fjerde qvartalets Hamburgertidningar icke mer skulle beställas i Hamburg utan i Stralsund. Nu tyckte den svenska regeringen, annars så medgörlig vid allt hvad postverket företog, att det gick för långt, och svarade 12 Sept. på styrelsens hemställan, att då, vid underhandlingarne om ett nytt postfördrag med Nordtyska förbundet, å nämnde Förbunds sida blifvit yrkadt att K. M:t skulle frånsäga sig rättighet att bibehålla berörda kontor, det *"således icke kan anses lämpligt att innan postfördraget hunnit afslutas K. M:t, på sätt I föreslagit, skulle sjelfmant afstå från begagnandet af sin ifrågavarande rättighet."* Det hade ett barn kunnat begripa!

Så satt det svenska postkontoret i Hamburg äfven hela året 1868, ett helt år efter de andra, qvar der det suttit i åtminstone femhundrade år. Men på nyåret 1869 for svenske generalpostdirektören sjelf till Berlin för att fortsätta underhandlingarne, undanröjde sitt eget Stralsunderpostfördrag af 1864 sedan (enligt tyske generaldirektörens uttryck i parlamentet på våren 1869) ensamt *den* sjöpostföringen ådragit hvardera kontrahenten omkring 30,000 thalers (80,000 rdrs) årlig förlust (en svensk uppgift nämnde sedan 69,000), och upprättade i Februari ett nytt fördrag mellan Sverige och Nordtyska förbundet, i följd af hvars art. 29, utan annan ersättning än till personalen och för flyttningskostnaderna, "Kongl. Svenska postkontoret i den fria och hansestaden Hamburg" *indrogs* och på aftonen den 31 Mars samma år öfvergafs Sveriges sista besittning på tysk jord, (då vårt till Mecklenburg endast *förpantade* Wismar väl näppeligen numera kommer att till Sverige återlösas). Manderström skref till mig i de sista dagarne, *27 Mars 1869:* "Då det skulle gå derhän att

vårt postkontor i Hamburg skulle upphöra — något som jag är glad att ha sluppit underskrifva, — är det dock en tröst att man erkännt . . . Jag förmodar att Tit. hemflyttar till Sverige, der väl ännu någon verksamhet torde kunna utfinnas, och det skall alltid bli mig ett nöje att åter träffa en mångårig bekant och correspondent, i hvars benägna hågkomst sig innesluter" . . . Och på dagen tretton år efter min afresa till Hamburg, återkom jag till Stockholm den 9 April 1869. —

För den efter så lång frånvaro till fäderneslandet återkommande framstodo de förändringar, det under tiden (1856—1869) undergått, *alla på en gång* med nyhetens kraft, om icke alltid behag. Menskligheten har i våra dagar mycket brådtom. Alla vårt sekels vigtigaste uppfinningar tyda på denna brådska och främja den: ångbåtar, jernvägar, telegrafer tändstickor, velocipeder. Vattnet stänker kring förstam och hjulhus, elden, röken, stoftet kring lokomotiverna, bokstafsfelen och missförstånden kring telegraftangenterna, gatsmutsen kring velocipederna. Och lika stor är brådskan i statslifvet som i affärslifvet, i stenografien som i telegrafien, jag hade så när äfven sagt i geografien, i parlamentet som på börsen, ja, i kriget som i freden. I vårt land mötte mig nu på en gång: ny kommunalstyrelse, landsthing, ny konung, ny riksdagsform, ny altartjenst, nya mynt, mått, mål och vigt. Man sålde *"fot"* potatis och *"tum"* bränvin. Man hade också fått jernvägar. För den som med vaket öga följer dem från Malmö till Stockholm, uteblifver näppeligen det intryck, att åtskilligt blifvit gjordt som kanske kunnat kringgås, i fall man ej varit road af att få lemna prof af hvarjehanda öfvervunna svårigheter, genom culvertar, bankar och tunnelar, jemte en sammanbindningsbana till sjös för 7 millioner. Man åker mycket jemnt och lugnt på de svenska jernvägarne, ty de äro *väl* lagda, och med snälltågen åker man ganska snabbt, ordningen är god, betjeningen disciplinerad och frestelsen med drickespenningar vanmäktig. Man äter vid de svenska jernvägsstationerna både bättre och billigare, än på de utländska och med ett förtroende till publiken å restaurantens sida, som framkallade tyska reskamraters naiva förklaring att hos

lem skulle traktören ruineras och de resandes fickor full-roppas. Medelst jernvägarne har patrioten fått tillfällen tt se och värdera trakternas mångfald i det land, vi bebo. ärden genom södra Småland ådagalägger hvilket arbete jern-ägens "trätäljor" måtte haft att verkställa och hvilket lif e måtte fört i dessa skogskärrens obygder. Norra Smålands ilda höghet, Husqvarnanejdens hänryckande schweitzerbygd, en badande najaden Jönköping, Dunkehallarnes alper, ätte-tuporna kring Wettern, Svälternas förminskning, Billingens anorama, den öfverkorsade Töreboda-kanalen, det dystra El-arås och de hemlighetsfulla furuskogarne kring Finnerödja, e paradisiska Wingåkersnejderna med bländande herresäten ch aristokratiska borgar, Södermanlands genomsprängda klip-or och djerft framkastade bankar, blånande insjövikar och jusande björkskogsnäs, den å ömse sidor frappanta stråten ellan Södertelje och hufvudstaden, bilda de mest skiftande tsigter med lifvande insigter i Sverige hos alla utländingar, – och äfven jag kom varmare patriot omsider till Lilje-olmsbron, än jag någonsin kommit der förr.

Och i Stockholm? Fatebursjön försvunnen, staden ut-idgad och förskönad med palatser utan tal. Ända långt ute t söder, norr och öster präktiga sådana; Nationalmuseum, unneln under Södermalm, bryggorna öfver Mälaren, land-inningarne vid Clara sjö och Nybron, Skeppholmsbron, Nya ungsholmsbron, dårhuset Conradsberg, barnhuset Christineberg, le Döfstummas slott vid Manilla, Slöjdepalatset vid Ban-gränden, Technologiska Institutet vid Kungsbacken, Fortifica-ionscorpsens nya kasern, Gymnastiska Centralinstitutet, sto-lerna af Carl XII, Berzelius, Bältespännarne, Blasieholms-yrkan, nya Synagogan, Atelier-huset vid Kungsträdgården, ngelska Episcopalkyrkan vid Rörstrandsgatan, den utmärkt köna nya kupolen å Ladugårdslandskyrkan, riksdagshuset på iddarholmen, tillbyggnaderna vid Vetenskapsakademiens hus, jurgårdstheatern, Alhambra, Hasselbacken, Turkisk-romerska adanläggningen, katholska kapellet vid Norra Smedjegatan, nskilda bankens hus vid Lilla Nygatan och ett oräkneligt

antal privata palatser t. ex. Cederlundska vid Kornhamnstorge Lundinska borgen vid garfvaregatan och Davidsonska slott vid Kungsträdgården — allt detta inom mindre än halftann decennium! Salutorgens trafik lagd under ordningens väld så att månglerskorna sitta ej mer i en öppen tunna i solbac det, utan på ordentliga stolar, i provisoriska tältbodars ord nade rader. Åkaredroskorna och åkarne uppsnyggade, ehur väl till sitt inre skaplynne nästan oförändrade och taxorn ännu alltid högre än i kontinentens större städer. Alla grän der försvunna, alla gator i gränders skick; en löjlig och väld sam "trottoir-rätt" etablerad i en stad, der namnet värd trottoirer, utom på Norrbro, ännu icke finnas till.

En särskild nyhet bildade uniformsmössorna. De hvimla om hvarandra, på militärer, civila och militära fattiggubbar telegrafpojkar, jernvägsstationskoffertbärare, polisbetjening, kon duktörer, tullbetjenter, postbärare, körsvenner, slussdrängar gymnasister och skolgossar, slottsknektar, studenter, fång transportörer, direktörer och flanörer. Unga männen af handt verksklassen bära de der lätta, lediga, uppåt något litet till spetsade, runda filthattarne, hvilka under året 1848 med e tuppfjäder vid sidan spelade nästan enda rolen i friskarorna uniform. En annan klass af arbetare, ganska talrik, har i stället försett sig med högt öfver knäet uppgående stöfvel skaftade skodon, i hvilka man riktigt med mod kan gå på Damerna såg man i de chinesiskt tillpyntade kjortelskörten och den annorstädes aflagda chignonen med sina parasiter vi här ännu bibehållen.

Hvarje dag i Stockholm är "glad". För 130,000 inv nare aderton theatrar: Operan, Kongliga dramatiskan, Ha merska eller Mindre, Södra, Ladugårdslandstorgs, Artilleri Gardist-, Djurgårds-, Manègen, Humlegårds, Mosebackes jo leurtheater, Walhalla, Novilla, Berns' salon, De la Croix' lon, Odeon, Djurgårds Tivoli, Blanch's cafétheater; oberäkn kyrkorna Adolf Fredrik, Catharina, Jacob och Hedvig El nora, hvilka emellanåt användas till concert-lokaler. Och är undrade man på, att de kongliga theatrarne icke ville bära

"Le Roi s'amuse" var fordom i Frankrike en förebråelse; att "folket roar sig" är i Stockholm nu för tiden en sanning. Jag kom en dag att genomse Dagbladets annonser, och hvad fann jag väl i ett enda nummer? Jo, Kongl. Stora theatern, K. dramatiska theatern, Mindre theatern, Södra theatern, Ladugårdslandstheatern, Nya theatern å Söder, Concertmästaren Jean Meyers andra populära qvartettmatinée, Bernhard Fexers andra populära konsert, Blanch's café med kaffekonsert dagligen och dessutom stor afton-instrumentalkonsert, Berns salon aldeles lika, Odeon hvarje afton musik, Middagskonsert å hôtel Royal lördagen och söndagen, Circus å riddarhusgården, Föreningen för nordisk konst, Bal i salonen å Mosebacke, Billarden å Tyska Lejonet, St E., Timmermansorden, Coldinuorden, Neptuniorden, Sällskapet P.-B., Svea orden, Egeriaorden, Sjömannaföreningen, Södermanlands och Nerikes gille, "7 allmänt", M. H. E. F., Sällskapet L. B., Sällskapet E. et F., D. G., Samfundet Lj—B— nr 1, Theaterns å Djurgården aktiebolag. För tio år sedan gaf man i kyrkorna endast kyrklig musik; nu både symfonier, stycken ur operor och hela tonmålningar af allehanda gladelig sort. Jag satt der i en kyrka, der manstarka chörer i den mest djerfva danstakt genomskallade dômen, under allmän sångarestampning i högchoret, emedan det hörde till pjesen att de så skulle stampa; orden, som invid altaret afsjöngos, handlade om grisar och kor, och enhälligt lofvades att "vi skola dricka till dess vi hicka". Sången belönades med frenetiska handklappningar, aldeles som i en theatersalon, med den kraft att altardisken darrade tillika med några mera ovanda menniskohjertan.

Trettio år tidigare kunde svenska qvinnan sällan fördraga föredrag och derföre väckte hennes uppträdande på riksståndsläktarne vid 1840 års bullersamma riksdag stor munterhet, isynnerhet sedan en af dem, som från riddarhusläktaren afhört diskussionen om myrodlingen på Gotland, tog myrarne för att vara myror och anmärkte att sådane komme no g ändå utan att man behöfde odla dem. Femton år sednare hade

qvinnans emancipation hunnit så långt i hennes eget medvetande, att vid en öfverläggning om pensionsfond för lärarinnor ordförandskan, den dåvarande "mamsell" Deland, kunde bemöta förslaget att tillkalla någon rådgifvande jurist med det energiska utropet "*inga herrar, inga herrar!*" Qvinnan fick lika arfsrätt och alla ogifta qvinnor blefvo myndiga: nu steg sjuksköterskan till diakonissa, guvernanten till åldtfru eller rektorska och i ett nybildadt lärarinneseminarium steg den lärda qvinnan fram fullfjedrad. Derpå blefvo alla mamseller "fröknar", så att i den vägen ingenting mera fattas, än att alla fröknar förklaras mamseller. Nu hade nya femton år efter Delandska härskriet förflutit, och jag fann qvinnan i varumagasinet, vid bank-pulpeten, boktryckeristilkasten, elektriska apparaten, postexpeditionen, ja på sjelfva rakstugan med knifven i hand. Få se, nya femton år härefter, så der omkring år 1885, om icke då det Delandska fältropet, som i sin början varit blott en ofrivillig värjemålsinterjection, kommer att stå som en strålande inskrift, med symachin broderad på det nya samhällets riksbanér, ja om icke då, liksom långt före detta i ett annat ryktbart rike, Dahomey, till och med det dyrbara uppdraget att bevara och försvara — jag vill icke säga "konungens" — utan regerande drottningens palats, måst här anförtros åt amazoner i följd af de "usla karlarnes trolöshet". Observera, att den här "qvinnoemancipationen" inträdde just samtidigt med uppfinningen af symachinen, och att i dessa yttersta tider uppfunnits både en den snillrikaste strumpstickningsmachin och en lika snillrik, sjelfarbetande matkokningsapparat, så att "inga herrar" ens i dessa hänseenden vidare behöfvas. Och vaggan kan ju gå med tramp- eller ångmachin, tills hon blir en öfvervunnen "ståndpunkt". Felet är herrarnes eget. De ha svinkat i sina bestyr. vid sina pulpeter, i sina embetsrum, vid sina voteringar, på sina högvakter, parader och skarpskyttemönstringar; de ha rucklat för länge på aftnarne, så att de sofvit för länge om morgnarne, nickat vid middagsarbetet, surrat vid kaffelikören och hemfallit åt absinther, absencer och abscesser. Mycket

rätt, att de alltså afskaffas; hvilket ligger äfven i verldsplanen för den planet, vi bebo. Vårt slägte *skall* ju en dag upphöra, och detta kan icke förr taga sin början, slutet nemligen, än damerna fått bugt på "den siste Mohikanen". Långsamt går det icke: tänk blott hvilka svalg öfverhoppats och igenfyllts på de 30 åren ifrån 1840 — till den kungliga förordningen af 1869, om *lefvande* qvinnors insläppande på anatomisalarne!

Ja, lefvande Mohikaner vore för damerna kanske mera angenäma i alla fall, än de snuskiga svenska "herrarne". Hvad cigarren beträffar, synas de icke stå långt efter tyskarne. Jag kom i Stockholm uti ett ganska talrikt aftonsällskap, sammansatt af vetenskaps- och embetsmän, artister och litteratörer, hufvudstadsintelligensens blomma. Man rökade som på en tysk Bierkneipe, oaktadt man befann sig i en af fina draperier, mattor och förgyllningar strålande våning, och den som icke var riktigt härdad måste fly, för att rädda ögon och lungor. Fordom hade man *ett* rökrum vid sådana tillfällen, numera utlofvades blott "minst två icke-rökrum", men röken inträngde snart äfven till dem. Då detta sällskap samlas blott få gånger om året, till finaste tankeutbyte och själslyftande samspråk, så utgör det en ganska talande mätare för det allmänna rökraseriet. Ännu mera frapperas främlingen af det stora antalet *snusdosor*. Bonde och gardist — man vet hvar *de* göra af sitt snus — grefve och tiggare, damer och herrar, gossar och gubbar, lägga snus i näsan. Man anser alls icke oartigt att sticka fram en dosa af guld eller näfver, fylld med det otäcka, stinkande, svarta mjölet, till sin oskyldige, intet ondt anande granne, med den ohemula anmodan att han måtte proppa i sig deraf; de som vilja vara rätt fashionabla bära i västfickan små slefvar, hvarmed de, tillochmed stående i guldbroderad hofdrägt under ljuskronan i konungens salon, *häfva* in snuset i näsborrarna, och vi få vara glada, vi åskådare, om vi undgå att se det komma tillbaka i formen af — drops.

Svenskarne voro fordom en artig och välvillig nation, kanske allt för höflig — men det ohejdade armbågandet vid

jernvägsvagnsdörrarne, den stora brådskan vid jernvägsmåltiderna, den stora förargelsen öfver qvinnans emancipation och den oinskränkta frihetslystnaden, nemligen hvad *rättigheter* angår utan skyldigheter, har numera äfven framkallat sjelfsvåld i fasoner och hållning, borttagit chevaleriet och skakat ifrån sig hvad man dittills kallade "respecten". Man märker nu en starkt tilltagande tilltagsenhet och nonchalance, särdeles hos den nyare generation som nu kan benämnas ungdom. att öfverträffa alla de förutgångna uti tidig mogenhet och ofelbarhet samt sig sjelf uti sjelfbelåtenhetens sjelfsvåldiga sjelftillräcklighet, med thy åtföljande brist på undseende för det fordom vördade och vördnadsvärda bland tankar, minnen, saker och personer. Frihetsyrseln, upprorisk emot Gud, konungar och hjeltar, likasom mot eftergift, sjelfuppoffring och försakelse, med ett ord mot allt upphöjdt och allt ödmjukt, föraktar så vidt ske kan allt minnesvärdt och alla minnesgoda. Måtte icke dermed äfven den svenska trofastheten och pålitligheten gå förlorad! Men bland hundrade försök, uti hufvudstaden på halftannat års tid, lyckades mig blott att i ett enda förmå handtverkschefer att *hålla ord* i sina löften om tid, ehuru jag alltid lät dem sjelfva bestämma den efter eget behag och bad dem sätta den så rymlig de ville, *blott de sedermera hölle ord.* Slutligen frågade jag flera af de mest respektabla huru dessa oupphörliga löftesbrott, denna allmänna lek med tro och lofven, skulle förklaras. Och de svarade med en mun, att felet låge i de fria näringsförfattningarne och i yrkesfriheten samt lossandet af alla fordna band mellan arbetsgifvare och arbetstagare — så att de förra aldrig kunde lita på att arbetarne till utsatt tid fullgjorde hvad de skulle.

Det är icke blott damerna, som ropa "inga herrar". "Medborgareståndet" afskaffade vårt lands "Gode Herrar och Svenske Män", derpå undankastades "Rikets Herrar", i Skåne håller man på med godsherrarne, i parlamentet med embetsherrarne, i skandalbladen med vår herre konungen, i naturvetenskaperna med vår Herre Skaparen och i filosofemerna med "djefvulen

sjelf". Den mest uppskörtade och lättfärdiga af alla qvinliga varelser är frihetsgudinnan. Förr nöjde man sig med att för frihetens skull måste alla slafvar afskaffas, och sjöng: "hvarhelst en usling finns, är han min vän, min bror"; men nu heter det att som friheten äskar att alla menniskor äro *likar*, så måste alla icke-usliga undanrödjas. Det finnes, så vidt jag vet, intet land i verlden, som besitter så mycken gränslös frihet, som vårt. Och vår frihets största fara är att vi till och med förlorat möjligheten att bedömma dess storlek, ty man tager sig nu *alla* friheter opåtaldt, man utvidgar dem oändligt åt alla håll, och man glömmer blott den enda: *samhällets frihet att existera.* Man glömmer att samhällsfriheten icke kan bestå utan samhälle och att samhället icke kan bestå utan samhälls*band*. Man surrar och dansar emellertid kring strålglansen af alla de andra s. k. "friheterna", liksom myggan kring lampan en sommarqväll: hon tror att det är solen hon ser, tills hon sveder sig förderfvad.

Bland de mest gränslösa af alla friheter, i alla länder, är den svenska *tryckfriheten.* Anonyma personer, utan att lemna garanti hvarken för kunskap, samvete eller karakter, få när som helst kalla sig sjelfva att anonymt tala till nationen, anfalla namngifna stater, regenter, privatpersoner. En sådan frihet måste ju öfvergå till förtryck, och har redan gjort det. Benjamin Franklin ville kurera den med käppens frihet, men nutidens amerikanska republikaner ha gripit till revolvern. Det fanns en tid, då adeln hade obestridd frihet att från sina röfvarborgar företaga ströftåg mot grannarne och utplundra förbiresande köpmän, för kryddornas skull; då presterna hade obehindrad frihet att späka kättare med tagelskjorta, gissla dem med nålbesatta radband, steka dem lefvande för Guds åra och Christendomens fromma, binda samvetena och basta tiondekärfvarne ute på åkern; — men alla dessa friheter hafva *haft* sin tid, och *så går det med alla friheter, när de urarta.* Skulle vi mera behöfva krusa med tryckfriheten, sådan hon nu blifvit? Skulle samhället icke vara det, som i *främsta* rummet måste upprätthållas? Skulle samhället lida deraf att

den som ville idka tryckfrihet finge gifva garantier lika väl som andra näringsidkare, och att den som vill tala till allmänheten måste göra det med öppet vizir, d. v. s. utsatt namn? Skulle samhället lida derat att boktryckare och förläggare måste visa sig besitta den bildning, att de förmådde akta sig för att trycka brottsligheter? En annan frihet, som ofta förblandats med tryckfrihet, är friheten att *sprida det tryckta*. I andra länder, der dock friheten att trycka är vida mindre än i Sverige, fordras icke att statsanstalter skola ovilkorligen, utan afseende på innehållet, vara skyldiga att föra kring landet allt tryck, huru fiendtligt mot samhällets bestånd det tryckta än må vara. Ännu mindre tillåta sig der statsorganerna: post-, telegraf- och jernvägsanstalter att sjelfva agera speditörer för upprorsskrifter, skandaler och agitationer af alla slag, under det enda vilkoret att tryckaren betalar en viss afgift till verket. Det naivaste är, att när fråga här uppstår om tryckfrihetslagens tidsenliga förändring, är det tidningsskrifvare, som sammanträda för att uppgöra förslaget! Det är aldeles lika bra, som om bagarne finge ensamme författa brödtaxan och krambodarne tullreglementet.

Ej sällan får man höra journalister klaga att deras stånd utgör en art af Parias och innefattar "förfelade existenser": men hvems är felet, om icke deras eget? Får man någonsin höra dem diskutera frågan huruvida pressen, som så ömtåligt värnar sin inbillade *rätt*, också alltid vidkännes sin *pligt*, och med samma ifver och ihärdighet, den använder för sina materiella juridiska och sociala interessen, också arbetar på sin egen förbättring, verkligen motsvarar sin samtids höjda fordringar, statslifvets vidgade interessen? Hafva dessa frågor vid någon enda publicistkongress blifvit framställda? Har man vid dem fått höra något annat än tal om understödsoch lifförsäkringskassor, tidningsskatt, postförsändning, telegrammethod, annonsaffärer, literär eganderätt, eftertryck, med mera till deras egen nytta, eller på sin höjd, såsom vid den *Svenska 1868*, några puerila, vanligen politiskt partiska, öfverenskommelser, sådana som dessa: att underrättelser från Norge.

Danmark och Finland icke skola i tidningarne kallas "utrikes", att stafningssättet skall förändras (skandinaviseras) så att *th*, *ph*, *rh* och *k*-ljudande *ch* skola utbytas mot *t*, *f*, *r*, *k*, att en dansk lektor Erslevs danska grundsatser för geografiska namns rättstafning skall följas, och mera dylikt fnask? Har man deremot hört dem föra eller opartiskt låta föra talan för samhällets och läsarens eventuella interessen, gent emot pressen? Har man hört dem besluta om utrymme i spalterna för motsidans meningar, eller om vådan att göra de stora tidningarne till aktieföretag? har man hört dem godkänna principen att artikelförfattare som vill aflemna namnsedel må sjelf stånda författare-ansvar, eller att hvarje raisonnerande tidningsartikel och uppgift skall bära sin författares namn? Visst icke! Krypskyttet, ansvarslösheten — den moraliska som den juridiska —, anonymiteten och slutligen den coute qu'il coute fyllda fickan behagar de flesta mer, och hvad bryr sig ett *bolag* om fullständighet och utmärkthet i referater, sjelfständighet och opartiskhet i principer, om blott prenumerantantalet ökas eller spalterna flöda af den guldförande annonsfloden! Huru kan man under sådana förhållanden begära annat, än att publicisterna så ofta blifva både oansedda och i sjelfva verket oansenliga?

Det är thyvärr dessutom hos dem en alltför allmän åsigt att nutidens journalism *beror* af medarbetarnes anonymitet och endast *en* (bulvan, eller på sin höjd redacteur en chef — hvilken stundom icke blir annat ändå än bulvan) såsom för alltsammans ansvarig. Det är dem en trosartikel att engelska pressen blomstrat under dessa förhållanden och att i Frankrike var det ingenting annat än Ludvig Napoleons frihetsfiendtlighet, som framkallade tvånget att *underteckna tidningsartiklarne.* Må vara att denna "loi Tingny" ville utrensa ur pressen dess dåliga elementer; att läsaren i början blef flat att finna helt okända namn under artiklar, dem hans egen fantasi och välberäknad härmning hade tillräknat personer, sådana som Thiers, Guizot, Odilon Barrot, Mignet och andra af samma klang; att han förbluffades att upptäcka, af huru

få personer det stolta "VI" uti en tidningsredaktion är sammansatt, af huru *obscura* karlar "allmänna opinionen" fabriceras och ledes. Men lagen verkade icke ens för publicisterna så illa som han utskreks, ty snart urskiljde läsaren de talentfullare af dessa dittills obscura medarbetare, fästade sig vid vissa namn, erkände i dem nya ryktbarheter, och de skrifvande sjelfva, nödsakade att träda personligen fram ur redactionskryptan, ansade och anständigade sorgfälligare sin stil och framställningssätt. De flesta vunno dervid, ty om det ock blef upptäckt att dittills "mängen låtit solo höra, som borde trampa orgorna", så kom nu ock mängen f. d. orgtrampare till heders — och undertecknandet blef qvar i Frankrike såsom bruk, äfven sedan lagen derom upphäfts.

Det är i alla fall en tom juristisk fiction att *en enda* ansvarig eller s. k. chef-redacteur verkligen *kan* ansvara för det omfångsrika och mångartade innehållet af en vidlyftig nutida tidning. Så vidt genom pressen förseelser och förbrytelser begås, kan straffrättsmedvetandet icke heller som sanning erkänna en ansvarighet, som låter den *verklige* förbrytaren gå fri och nöjer sig med en framskjuten representant för felet. Redacteurens skuld är i de flesta fall blott en *culpa*, medan *dolus* tillkom en annan. Ett verkligt pressfel låter icke representera sig genom en annan: samhällets ethiska beskaffenhet och mål fordrar den *verkligt* skyldiges upptäckt och bestraffning, ja, *ärans* lag befaller att hvar och en svarar för *sina* gerningar och ord. Den, som icke lyssnar till sistnämnda lag, får ock naturligtvis underkasta sig att hänföras till "Pariah-kasten", dit han derigenom sällar sig.

Och, ännu ett: då man i vår tid för öfrigt theoretiskt erkännt att full rätt vexer upp endast ur fylld pligt och att politiskt inflytande städse motsvarar måttet af det öfvertagna ansvaret — är det då icke en fräckhet, eller åtminstone en slöhet, som båda gränsa till vansinne, att vilja ensamt åt den sjelftagne representanten för alla politiska friheter ännu alltjemnt vindicera ett *reactionärt* företräde, ett "*privilegium*".

som motsäger de grundvilkor, han sjelf predikar just för politisk myndighet och frihet!

Emellertid ... manum de tabula.

Att thronen, som i Sverige fordom stod på öfversta plateau af en samhällspyramid, hvars sakta sluttande sidor gåfvo både form och stadga åt byggnaden, numera blifvit så kringplockad, att han likasom sitter fastbunden på toppen af en smal stång, hvars fot sticker upp direkte ur ett stenröse, — får gå, blott den stången vore riktigt hållfast och fasthållen; att friheten uppslukat både våra excellenser och deras purpurtalärer — får gå, blott hon icke derigenom fått lust att förtära allt excellent i landet; att man skaffat sig parlament, sedan nästan alla sådana annorstädes hunnit till nära slutet af sin mission — får gå, blott man dervid haft förtanka, omtanka och eftertanka; att man genomdref denna förändring med privatdeputationer, som trängde sig fram emellan statsmakterna — får gå, blott man dervid beräknat följderna af ett lika litet berättigadt femte elements uppväckande till fria folkmöten och "nationalregeringar"; att man håller sådana folkmöten — får gå, blott det skedde med kunskap och förstånd; att man saknar kunskap och förstånd — får gå, blott man sjelf begrepe att de felas; att man det ej begriper — får gå, blott man ej dem förutan ville styra stater och derigenom i nedrigaste instansen ådraga landet ett så "element"-skadt spektakel; om sådant spektakel numera icke lärer kunna undvikas — får gå, ja *får gå*, blott dess gränslöshet i vidd icke utsträckes till gränslöshet i varaktighet. Måtte i sådant fall detta oundvikliga "Ragnaröck" komma *snart*, så att vi sedan må få helsa "den nya himmelen och jorden"!

Slut på tolfte och sista delen.

Rättelser:

i ellofte delen

sid.	19,	rad.	1	ufr.,	*står:*	C. A. Raab	*läs:*	A. C. Raab
»	109	»	18	»	»	Sandius	»	Sundius
»	127	»	17	nfr.	»	XIV kapitel	»	XII kap. sidd. 37—43
»	178	»	1	»	»	Hannover,	»	Hannover
»	179	»	1	ufr.	»	fordrande	»	fordrade
»	181	»	9	»	»	förhållandet	»	fasthållandet
»	237	»	9	nfr.	»	4 Maj	»	4 Nov.
»	239	»	10	ufr.	»	inbjöd	»	inbjödo
»	»	»	12	»	»	Berends	»	Berns

i tolfte delen

sid.	3	rad.	3	nfr.	*står:*	Justie-	*läs:*	Justitiæ-
»	4	»	1	»	»	ettoıt orud	»	ett tomt ord
»	22	»	1	ufr.	»	versitetet	»	versitet
»	»	»	7	»	»	Mellin	»	Melin
»	65	»	18	nfr.	»	rikråder	»	riksråder
»	66	»	2	ufr.	»	Mirbylund	»	Mörbylund
»	67	»	8	»	»	hvilken	»	hvilken,
»	101	»	1	nfr.	»	behöf-	»	behöfde
»	117	»	17	»	»	kronofogen	»	kronofogden
»	131	»	4	ufr.	»	Stadssmedjegatan	»	Norra Smedjegatan
»	163	»	14	nfr.	»	kannor	»	kanoner
»	170	»	17	»	»	går	»	gå
»	177	»	7	ufr.	»	tyckas	»	tyckes
»	183	»	8	nfr.	»	afgifva	»	afgifna
»	186	»	2	ufr.	»	tycker	»	tyckas
»	190	»	3	»	»	hafva	»	hafven

TILLÄGG OCH REGISTER

TILL ALLA TOLF DELARNE AF "MINA SAMTIDA."

Såväl i *Tilläggen* som i *Registret* betyder den romerska siffran: Delen och den arabiska: Pagina. Vid hänvisning till Delarnes »Förord» och i registret) till »Tilläggen» kan pagina icke utsättas.

Tilläggen, som stundom utgöra ändringar, äro tryggehanda: 1) sådant som, ehuru redan förut upptaget under arbetets gång i en följande Del förord, rättelser eller text, likväl nu på ett gemensamt, lätt åtkomligt ställe sammanförts; 2) sådant som af interesserade personer, stundom anonymt, blifvit efteråt hos författaren anmäldt, och 3) sådant som författarens litterära eller politiska vänner på begäran antecknat under bokens genomläsning: för hvilka begge sistnämnda arter af bidrag han härmed betygar sin uppriktiga tacksamhet.

A. TILLÄGG

till alla tolf delarne af "Mina Samtida".

I: 1. Uttrycket: »Napoleon hade blokerat Englands hamnar och tvungit deras kapitaler att försöka sitt bästa på utom-engelska marknadsplatser. Så hade ock min stads, Götheborgs» etc., — borde hellre lyda så: »Napoleons kontinentalsystem hade gjort min födelsestad för några år till en ibland verldshandelns mellanplatser; Götheborg hade uppfyllts» etc.

I: 33, om Toddy. Valerius hade långt tidigare sjungit »Toddys lof» i första upplagan af hans skrifter, som var utkommen åtminstone före 1816. Genom kongl. Förordning 1817 förbjöds nyttjandet af Toddy och åtskilliga andra främmande drycker. Redan 1832 fanns vid Partilled, gentemot boningshuset, på andra sidan landsvägen, en liten träddunge, som kallades Toddy-lund (Anonymus). Pierers Universallexicon kallar Toddy en blandning af bränvin, socker och muskot, särdeles i Amerika; andra förstå dermed drycker af palmvin.

I: 35. Det var åt C. J. Adler*creutz*, Leckö på 50 år förlänades, icke åt Adlersparre.

I: 38. Hos Wermlands Inspector åtminstone gafs aldrig handtryckning, blott hos kurator. (W—m).

I: 39. Colléns förnamn: Justus.

I: 40. Anekdoten om Palmblad och Walter Scott. Jag hörde sjelf Palmblads samtal i ämnet, under min pågående studentexamen, deri jag hade en kamrat som sett Scott, hvarom P. ifrigt forskade. För öfrigt får sådant ej tagas såsom fåfänga af P.; ty han var väl, liksom L. J. Hierta, den minst fåfänge litteratör som kan uppletas. — »Palmgren» i anekdoten om Sjöbring är feltryck för Palmlund.

I: 41. Äfven äldste brodren *Adam* Afzelius kunde hafva omnämnts. Han var med. adjunkt och e. o. professor och öfverlefde länge Jan; hvaremot professoren Aurivillius dött 1829.

I: 42. Linné odlade icke den nuvarande botaniska, utan östgötha nations tomt. Odenslund planterades af domprosten Låstbom, för circa 100 år sedan och kallades hans »opera omnia.» Uti gustavianska grafchoret hvila Gustaf I med sina tre gemåler samt Johan III med Gunilla Bjelke. (W—m).

I: 43. Axel Oxenstjerna är ej begrafven i Upsala domkyrka, utan i Jäders kyrka i Södermanland, hvars uppförande han sjelf bekostat. Det är i denna församling, Sveriges enda grefskap, Fiholm, är beläget. Den, som tecknar dessa rader, har nere i grafven sett den store rikskanslerens stoft. Den graf, boken uppgifver såsom Axel Oxenstjernas hvilostad, är den *friherrliga* Oxenstjernska, och i den ligger riksamiralen (icke fältmarskalken) Claes Christerson Horn. Vid omnämnandet af grefliga Oxenstjernska grafven hade kunnat anföras att Carl XI:s förtjente minister, riksrådet och kanslipresidenten Bengt Oxenstjerna samt Magnus Stenbock der äro begrafne. I kyrkans högkor hvilar Laurentius Petri och i hennes midt Olof Rudbeck. (»Gammal samtidig Upsalakamrat»). Mennanders monument var beställt af samme Fredenheim, som fick betala det. (Anonym). Afgudabelätena äro tydligen katolska kristusbilder. Thor höll ej hufvudet på sned. (W—m).

I: 44. J. H. Schröder förnekade att Taube fört ut Königsmarckska kalken till Rom. Gustavianska papperen äro i min bestämda öfvertygelse aldrig öppnade. Allmänhetens inbillning om deri ordnad historia och »ömtåliga» saker vederlägges totalt af donationsbrefvet, deri han säger sig ämnat bränna dessa papper då han gick i kriget, men sista natten sopade ihop allt, rubb och stubb utan granskning, så att tillochmed 200 rdr lågo i kistan. (W—m).

I: 45. Naturaliesamlaren Marklin var icke utfattig, fastän hans yttre det antydde; han var verklig adjunkt vid Vetenskaps-Societeten. (W—m).

I: 46. Uttrycket om slipstenarne härrör ursprungligen från den på 1700-talet berömde professoren J. D. Michaelis i Göttingen. (Anonym).

I: 48. Namnet »Zierbenglar» uppstod ur tvenne tysktalande akademilärares samtal 1825 eller 1826, om två sedermera framstående embetsmän: »Sie sind Zierbengeln», och benämningen utsträcktes sedan äfven till deras närmaste umgängesvänner, samt till andra, som visst icke kunde anses tillhöra

»sprättkompanier». Efter 1828 torde knappt någon af Zierbenglarne funnits i Upsala och »Turkiska musiken» hade då ej ännu uppstått. Nolcken var den som jordbrukare sedermera bekante egaren till Jordberga i Skåne, i hvars album Tegnér skref de smickrande verser, som finnas i fjerde delen af hans samlade skrifter (Anonym). Turkiska musiken saknade ej intelligenta medlemmar, t. ex. Zedritz, Robson, De la Rosée, Alin, Norman m. fl., och få ej dömas efter de upptagna rika biskopssönerna Wijkman, af hvilka Anders dog i Amerika men Casper i Sverige. (W—m).

I: 55. Då jag först hörde Fahlcrantz' »Wasserra Tre», var Daniel icke i fråga, utan m:ll Sjöman — »Tante Sjöman» — som vistades i Hvassers hus, var den äkta och veritabla Trean. (W—m).

I: 61. Sägnen att Husaby kyrka byggts 1001 är nu en saga blott.

I: 62. Ordspråket om Arboga öl härrör från den tiden, då svenskarne rusat sig efter seger öfver danskar, hvilka kommo tillbaka och slutade kalaset.

I: 63. Det är icke Sten utan Svante Sture, som hvilar i Westerås. (Anonym).

I: 66. Allmogenamnet Hagelsberg skrifves Hofgårdsberg i Wendels socken och Ottos hög »Ottars», på vägen till Läby. (Anonym).

I: 69. »*Kongl.* svenska trastiggare» — läs: *vanliga* etc.

I: 77. Johan Wilhelm Lindberg kallades af några mycket intima kamrater Janne, men eljest Wilhelm.

I: 78. A. *W.* Myrberg blef student 1835 och var äldste broder till A. M. och O. F.

I: 99. En anmärkare skrifver: »Hornska historien är så föga hedrande för de konservative, att den bäst glömmes. Ett utskotts ordförande kan aldrig sättas i paritet med ett riksstånds, den kungen utnämner och som är kunglig kommissarie, grundlagsenligt kan neka proposition och har till pligt att i första rummet skydda grundlagen, men har sjelf ingen röst eller talan annars. Utskottsordförande är blott första ledamot, röstar, debatterar och voterar sjelf, men har ingen slags myndighet öfver utskottets beslut. Då Horn gick ut ur utskottet var han eo ipso ej längre ordförande; adeln valde ingen ordförande, utan grundlagen stadgade att högst numrerade (naturligtvis närvarande) adelsman skulle vara ordförande. De två ståndén kunde ju i alla fall ej tvingas att rösta öfver af dem förkastade

voteringspropositioner, till hvilkas behörighet tre ståndsbifall erfordrades.» (W—m).

I: 104. Heurlin gjorde mycket uppseende redan såsom statsrevisor 1827 och derpå vid 1828 och 1834 års riksdagar, hvarförutan han ej blifvit statssekreterare. Han var biskop före departementalstyrelsens antagande och äfven riksdagsman, och talade i ståndet för den (W—m). Ja, han blef 31 Aug. 1838 utnämnd biskop i Wisby, 14 Sept. t. f. statssekreterare och fungerade såsom sådan intill dess departementalstyrelsen infördes 1840.

I: 106. Öfver kabinettskassans skuld skref Beskow en brochure med titel: »Om den behandling, kabinettskassan rönt vid riksdagen», tryckt 1841, och hvilken skrift ytterligare belyser förhållandena. (W—r).

I: 108. Wedberg var ock i främsta rummet representant för Nora.

I: 111. »Hr statsrådets metier» gifves väl rättare »hr biskopens metier.» — Om Almqvists theologi: se den i Jönköping tryckta monographien, angående hans prestkarakter.

I: 112. Järta författade största delen af Constitutionsutskottets memorial med förslag till Regeringsform. (W—r).

I: 114. Löwenhjelms yttrande afsåg nog Wingårds politik 1834, då han såsom vicetalman och ledamot af Constitutionsutskottet, hvarvid förslaget till departementalstyrelsen först upptogs och der antogs, arbetade för förslaget. Uti en märklig polemik i Nya Dagligt Allehanda på våren 1870, mellan Hazelius, Hamilton, Dalman och Gripenstedt, och som Dalman sedermera utgaf i brochure, säger D. att Hartmansdorff är egentlige »Pappa» och Hazelius repeterar det efter honom. Men rätta förhållandet är att Hartmansdorff, som i mycket visserligen gillade förslaget, dock var så tveksam om vissa detaljer, att han 1840 *nedlade* sin röst på riddarhuset vid voteringen. Löwenhjelms bok »om Styrelsens organisation», tryckt 1830, visar hans redan då stadgade nit för denna sak, som han länge ifrigt drifvit, och han både talade och voterade för det hvilande förslaget 1840, deri vida skild från Hartmansdorff. Med det i boken citerade yttrandet ville väl Löwenhjelm egentligen inverka på de konservative, fruktande att de skulle rubbas af Järtas polemik i Biet emot förslaget. Dalman säger att det var en *norsk* idé, som Hartmansdorff fått i Norge; men de som talade och skrefvo deremot 1840, kallade det en *fransk* idé. Så var det ock, mera. Den »franske» Löwenhjelm arbetade derför vid riksdagar långt före 1840. (W—m).

I: 115. Hedrén var icke ordensbiskop. Den stora guldmedalj, han bar uti en storlänkig dubbel guldked kring halsen, var den som han, jemte öfriga 11 deputerade från Sverige, erhållit vid Carl Johans kröning i Norge. (Anonym).

I: 119. »Notarie» kallades L. J. Hierta länge i sin ungdom, och med dubbel kraft sedan en utländsk tidning skrifvit om »der von ... *erkaufte* Notar.»

I: 122. Slag i saken med bondeståndssekreteraren Heurlin gjorde en af Augeldorff jemte Peter Jönsson i Träslända och Heurlins efterträdare lagmannen Cassel uppsatt spräng-artikel, som Wahlström öfvertalade Askelöf att trycka i Minerva, enär Biet ej längre fanns qvar på bondklubben. Askelöf skrufvade sig för »vännen Heurlin», men tycktes, liksom flera vederbörande, ej anse Heurlin lämplig, och tog in artikeln, hvarigenom schismen blef ohjelplig. Denne Heurlin ansågs verkligen något lierad med »koalitionens» män, och det troddes smaka och smeka dem, då han utnämndes. (W—m).

I: 129. Medicinæ theor. och pract. professorn Pehr Afzelius, sedermera Archiater, var en afläggare af gamla *Juntan*, och så väl han som hans adepter fingo många gunstbevis af Carl Johan, ända till presterna Bo Gustaf Ribbing, som fick Stora Mellösa pastorat och J. M. Svedelius, som fick först Köpings och sedan Leksands. På utresan till Paris fick Otto Mörner Afzelii egen vagn i lån till Malmö. (W—m). — Med sångerna 1794 måtte menas »Sansculotterna» af Järta. (W—r).

I: 130. G. skref sig sjelf alltid Grevesmöhlen. Grewesmühlen är en helt annan slägt.

I: 140. En annan uppgift tillägger att våldsamheterna mot Scott visade sig äfven deruti, att en mängd åhörare af hans aftonsångspredikan sökte med våld föra honom från kapellet till theatern i Kirsteinska huset för att se pjesen: »Jesuiten», i hvilken Torslow med mycken likhet härmade Scotts utseende och sätt att vara. Mot Scott uppträdde Hyltén-Cavallius med en af honom undertecknad, 1843 tryckt, skrift: »Herr Scott och Methodismen, eller granskning och vederläggning af pastor Geo. Scotts nyss utgifna skrift om Sveriges religiösa tillstånd». (W—r). — Scott lefde ända till 1874 då han den 28 Januari afled i Glasgow.

I: 143. »Rectorn på Barnängen C. J. L. Almqvist». Detta uttryck beror på en af många gjord förvexling mellan Hillska skolan och nya Elementarskolan. Den förra var förlagd till Barnängen, men det var den sednare, vid hvilken Almqvist var rektor.

I: 150. Ignell dog som ordinarie komminister.

I: 156. Riddarholmskyrkans brand inträffade 28 Juli 1835.

I: 162. Striden om departementalstyrelsen inskränkte sig egentligen till en häftig polemik i Biet mellan Järta och Löwenhjelm. Ej ett ord deremot i ofrälse ståndeu; blott Boye, Rääf och ett par obetydliga talare *emot* hos Adeln, der Brahe, flera statsråd och dignitärer talade och voterade lika med Hierta och Dalman. (W—m).

I: 164. Uti operan Cortez uppträdde nu efter flera års hvila gamle Lindström, som 1823 haft titelrolen, men blott i denna rol. Det var om honom, man sagt att han hade blott »stora och lilla gesten»; af hans förträffliga röst fanns 1843 ej mycket qvar. (W—m).

I: 174. Engelstoff, läs Engelstoft.

I: 190. Versens sista rad lydde ordagrannt så: »Svar: abdication.»

I: 193. Sandblad var verkligt tjenstgörande handelsborgmästare.

I: 207. Wahlström, som lemnat redaktionen af Biet redan hösten 1843, bistod mig nu så mycket han kunde under denna svåra tid, vid redigeringsarbetet.

I: 211. »Pelsannonsen» ansågs af några vara uttryck af harmen emot en vid Kornhamnstorg boende lagman K., som vanligen om vintermorgnarne syntes vandra kring salulassen på torget, klädd i mörk lifrock med svart kalmuckskinnsfoder och dylik krage med uppslag. (Anonym). Icke desto mindre innehöll Svenska Minerva straxt derpå en insänd, grymt elak, artikel emot Hierta om en *röd* svinpels, som tillika med egaren kunde få köpas, hvarjemte upplystes att pelsen lämpligast kunde piskas då dess förste egare hade den på sig (W—r).

I: 214. Observeras att Lindeberg nu blifvit halfkonservativ, skref *för* ståndsrepresentation och *mot* allmänna val, opponerade mot den liberala regeringen, men ej särdeles mot de konservativa. Hvad Biet angår, så voro dess fleste vänner och medarbetare säkerligen lika varmt ifriga för den högre odlingens upprätthållande och en mängd personers rättvisande mot obehörigt klander och nedsättande, som för Carl Johans försvar eller glorifiering. Järta var ej någon absolut beundrare af hvarken Carl Johans person eller regering, men liksom allt sansadt och hederligt folk upprördes han af det högst orättvisa skojet mot honom, jemte derunder dolda afsigter. Åtminstone skref han så den 15 febr. 1840, och bekant är att han tog afsked som statssekreterare då Carl Johan, mot grundlagen,

gjordes till vicekonung under Carl XIII:s sjukdom, ett grundlagsbrott (!) som upprepades 1857. (W—m).

II: 9. »Den genom döden afgångne Wingård» skulle heta: den före Carl Johans död afgångne (ur statsrådet nemligen); redan af I: 179 har man sett att Wingård fick afsked 18 Dec. 1843, och han lefde i många år derefter.

II: 10. En anonym skrifver till Posthumus: »Excellencen Hans Gabriel Trolle Wachtmeister har aldrig varit Justitiæstatsminister, såsom kan ses af statskalendern.» Men han misstager sig. Grefven, f. d. justitiækansler, utnämndes till Justitiæstatsminister den 6 Febr. 1840, samma dag som Rosenblads afsked beviljades; och derpå finnas bevis i riksarkivet. Men enär han, som bodde i Skåne, utnämndes utan att hafva blifvit tillspord, undandrog han sig embetet obevekligen, så snart notisen kom honom tillhanda. I Posttidningen lästes utnämningen officiel på alldeles vanligt sätt.

II: 28. Det var endast nordstjerne-orden, som vid kröningen 1844 erhöll ny grad. Svärds- och Wasa-orden hade ifrån stiftelsen haft tvenne klasser kommendörer. (Gammal Upsala-kamrat).

II: 47. Namnet »Cederström», på sjette raden nedifrån, är feltryck i stället för Tersmedens.

II: 61. Söndagsbladet indrogs på grund af 1815 års kungörelse, hvilken var föranledd af Grevesmöhlenska skojet mot Boye. (W—r).

II: 63. Sedan detta skrefs om de Stettinska fordringsanspråken, hafva de blifvit lagligen erkända och tillfredsställda.

II: 143. Poemet »Svea till Ständerna» skrefs af A. C:son af Kullberg och är tryckt bland hans Poëtiska Försök, 1:sta delen. (Gammal Upsala-kamrat).

II: 193. Pius flydde till Gaëta.

II: 195. Olofs hjelm och sporrar äro från 1400-talet, och således 400 år yngre än den föregifne egaren. De förvaras nu, likasom S:t Görans bild, uti statens historiska Musæum i Stockholm. (W—r). När de försvunno ur Storkyrkan, sades det skett för att sändas till Norge, och ingen motsägelse förspordes, ehuru animositeten hos allmänheten var stor, i anledning af den tidens mångahanda tecken till allt för stark sympathi för Norge på högsta ort. Huruvida de till en början verkligen blefvo ditskickade, är mig ej för visso bekant.

Schröder hade ingen aning om Odinshögens öppnande, utan fick myror då Hildebrand anlände, samt grumsade öfver »upptåget.» Af personer i gamla Upsala har jag hört att «Odins-

högen» förut var den bortersta; men då Carl Johan ville bestiga honom, ombytte man namnen och utnämnde dertill Thorshögen, som låg närmast vägen. (W—m).

II: 203. Ordet *med* på sista raden skall utstrykas.

II: 206. Silverstolpe, icke Silfverstolpe.

II: 222. Brinkman (så skref han sjelf) blef ledamot af Vitterhetsakademien 1815, Svenska 1823 och Vetenskaps 1837.

II: 223. Midtpå sidan står »död» om Napoleon I; att der endast menas »fall», visar meningen. Neipperg skickades till Marie Louise redan 1815.

II: 235. Om Erik XIV:s fängelse på Gripsholm hafva lector Ahlqvist och docenten Forssell skrifvit flera uppsatser 1868—1873, så väl i bokform som i tidskrift, af hvilka framgår att det s. k. »Eriks fängelse» måtte vara yngre än hans död, d. v. s. att han icke kan hafva varit fången i det uppgifna rummet. (W—r).

III: förordet. På första sidan förekommer det uttryck af förf. att »pressen nästan alls icke stört honom;» och om detta upptoges såsom liktydigt med att pressen skulle hafva ignorerat arbetet, vore det orättvist och otacksamt att icke härtillägga att tvertom en del af samma press visat mycken välvillighet. Så hafva t. ex. Dagens Nyheter funnit hans minnen »ofta pikanta;» Posttidningen omtalat hans »många och omvexlande bidrag till sin samtids historia, framställda i en liflig och åskådlig form;» Stockholmsposten sagt att »hans anteckningar hafva ett intresse, som skall erkännas såväl af dem, som varit samtida iakttagare, som af dem hvilka i tid eller rum stått på längre afstånd från skildringens skådeplats;» Götheborgspostens Göran, som, under erkännande att förf. »sett och erfarit åtskilligt af dagens märkliga händelser på nära håll», den 29 September året 1870 likväl uttryckte något tvifvel, huruvida förf. »i fortsättningen meddelar allt hvad han sett och erfarit;» Götheborgs Handels- och Sjöfartstidning, som fann det »ur flera synpunkter förtjent af uppmärksamhet» och sade att förf. »tagit en verksam del i det politiska lifvet under en lång följd af år och derunder knutit bekantskap med en mängd af samtidens mest kända politiska och litterära män.» Nya Dagl. Allehanda vitsordade att i arbetet »förekomma beträffande riksdagstilldragelser och isynnerhet om svenska publicitetens historia många både pikanta och interessanta drag;» Westmanlands läns tidning återigen, att »förf. ordnat de skiftande företeelserna i högst karakteristiska grupper, att han är en mästerkock som förstår att reta, vinna och bibehålla allmänhetens smak», att »många

okända uppgifter förekomma, allt illustreradt med en mängd enskilda fakta ur hans rikhaltiga korrespondens och avtopsi», samt att »aflidna personer belysas med karakteristiska minnesrunor och hela boken innefattar en krönika öfver den tid som beröres;» o. s. v. — Det var egentligen längre fram, sedan arbetet börjat sina redogörelser för åtskilliga interieurer till svenska publicitetens historia, tystnaden inom pressen blef mera djup och allmän. (Jfr tilläggen till VI: förordet).

III: 4. Konung Oscar I:s polemik med tidningarne visar huru falsk den allmänna åsigten är att först 1848 års händelser gjorde honom konservativ. Hans missnöje med liberala pressen uppvisas här redan från Januari 1848, och det vore lätt att visa den ändrade ståndpunkten eller hans rätta väsens framträdande redan ett år tidigare. Utom »Oscar ne sait pas pardonner» sade fadren äfven: »C'est un academicien», och »il a toute l'indolence de sa mère» (W—m). Men huru pass ordagranna dessa citater äro, torde bli svårt att visa: fadren var af ett flammande temperament. Vidare möter en ganska ingripande fråga: huru pass stark var väl *l'indolence* de sa mère?

III: 46. Efter 1789 sjöngs la Marseillaise, läs: efter 1792.

III: 249. Profetian om påfvarne erinrar om ett historiskt faktum att påfvarne Pius icke bringat lycka åt Frankrikes regeringar. Ludvig XVI och Directionen föllo under Pius VI, Napoleon I och Carl X under Pius VII, Ludvig Filip och Napoleon III under Pius IX. En profetia om Frankrikes Henrikar må här också upprepas: När Catharina af Medicis efter sin gemåls död sporde en astrolog om ättens framtid, svarade han: Henrik II dog af ett lansstygn, två andra Henrikar skola dö af mord och kronan skall gå förlorad för en annan Henrik, konunga-sonson. Spådomen slog in. Både Henrik III och IV dogo genom jern, Henrik af Enghien fusillerades vid Vincennes, hans far, prinsen af Condé, hängde sig sjelf vid fensterkarmen i sitt rum och Carl X:s sonson, grefven af Chambord, kunde ännu på hösten 1873 tydligen se att profetian på honom fullbordas.

IV: 45. Att presteståndet ensamt afslagit Judefrågan bevisar intet; ty en sådan fråga kunde gå till Regeringen såsom ständernas skrifvelse med blott tre ståndsamtycke. Detta visar just dess behandling af ekonomiutskottet, der endast önskningsmål bereddes, och till hvilkas vinnande erfordrades blott tre ståndsenstämmighet, för ständernas del. Såsom tillhörande den ekonomiska lagstiftningen afgjordes dock sådan fråga efter regeringens behag, utan något band af ständernas skrifvelse.

Att likväl ingen skrifvelse blef af, visar att minst ett stånd utom presterna antagit utskottets afstyrkande. Först vid den följande riksdagen gick emancipationen igenom, och bifölls äfven af regeringen. (W—m).

IV: 62. Om grefvinnan L. S. von Fersen står här att Grefve Fredrik Axel var hennes *man*, i stället för *svärfar*. Felet rättades i förordet till sjunde delen. Hon var gift med hans yngre son Fabian Reinhold.

IV: 63. Om statsrådet Ehrenstam användes årtalet 1849, hvilket är tryckfel för 1848.

IV: 64. Lindeberg belönades fyra gånger af Svenska Akademien. År 1817 med andra priset för »Blanca», 1819 med första för »Mina Drömmar», 1820 med andra för en Afhandling och 1827 med andra för poëmet »Lifvet.» (W—r).

IV: 96. Stieler skall skrifvas Stüler.

IV: 103. M. H. v. Jacobi, som 1836 upptäckte galvanoplastiken, afled i Petersburg 11 Mars 1874, nära 73 år gammal.

IV: 109, 110. Till historien om Svedenborgs hufvudskål hörer ock hvad landshöfdingskan Ehrenborg derom förtäljde, från sitt vistande i London 1853. Hon lärde der känna frenologen Holm, som försäkrade att, ehuru Tulk med egen hand lagt den tillbaka i kistan, den som ligger der icke är den rätta. Denna sistnämnda förklarade Holm att han dock sett, ehuru han icke nämnde *hvar*, och att denna i proportionernas fullkomlighet och harmoni är den fullkomligaste han skådat.

IV: 122, namnet H. E. Schade, feltryck för Schack.

IV: 142. Leibniz skref sjelf namnet utan *t*.

IV: 178. För att ej göra läsaren villrådig om hvad som menas på nästföljande sidan med »Hessens hufvudstad», och för att ej störa berättelsen om Hessen-Kassel, kunde de första 2 ½ raderna i sista stycket haft annan plats. (W—m). Villrådigheten torde dock vara undanröjd genom »Rättelsen» i bokens femte del.

IV: 226. Löfstedt stafvade tidtals sjelf Löwstädt. — F. d. värdshuset »Claes på hörnet» ligger icke på Kungsholmen, utan vid Roslagstullgatan; men på Kungsholmen, till höger uppe i backen då man passerat »*gamla* Kungsholmsbron» och kommit förbi Sjöbergs samt Bolinders faktorier, ligger ett annat lika historiskt värdshus af politiska sorten, vid namn »Mäster Anders», med hvilket förvexling här skett.

V: 32. Då denne Lallerstedt — säger en annan och äfven den varierad, berättelse — af enskilda tvingande skäl begaf sig ur Sverige, ändrades namnet först till Lätterstedt och

sedan till Letterstedt. På Cap förvärfvade han snart så stor förmögenhet att han kunde fara hem på besök och der, vid en middagsbjudning för alla dem, för hvilkas skull han rest ut, uti hvars och ens kuvert inlägga både kapital och ränta. (W—r).

V: 47. Gråå blef borgmästare 1860.

V: 125. Med Storsjöboda menas Storbjörboda, vanligen kalladt Storbo.

V: 152. Å minnesstenen vid Kyrkerud, der Tegnér föddes, ämnade socknemännen rista: »Es. Tegnérs födelsehem. Här hans vagga, i Wexiö hans graf, i sången hans minne.» Om det blef så, vet jag ej. (W - r). Hans minne lefver ock i annat än sången, t. ex. i detta: »Det gifves ingen stor kraft, som ej är enväldig i sin krets, liksom det ej ges någon storm, som ej blåser, eller någon örn som ej flyger mot solen.» Men deraf följer visserligen icke att hvar och en som flyger är örn, hvar och en som blåser en storm, hvar och en despot en stor kraft. Om det absoluta är snillets följeslagare, finns dock ej alltid snille i absolutismen — ännu mera sällan i konstitutionalismen eller i demokrati.

V: 183. »Olyckligaste året för konung Erik» feltryckt 1557 i st. f. 1567. — Kapitlet om »Slutet på Hjertas Aftonblad» framkallade denne till sjelfförsvar uti hans egen tidskrift »Framtiden»; hvarefter Posthumus svarade i förordet till sin sjette Del, med redogörelse för Sturzenbeckers och Lindebergs intyg i den för Hierta kinkigaste frågan: Hiertas beteende efter Almqvistska »dådet.» (Se längre ned i dessa Tillägg, vid VI: förordet).

V: 235. Guillotinen stod der icke blott några få månader, utan öfver halftannat år. Kungens hufvud föll 21 Jan. 1793, Robespierres 27 Juli 1794. (W—m). Sannt, men ur Guillotinens historia af Samson vill jag minnas att instrumentet under denna period två gånger bortflyttades derifrån för någon tid.

V: 238. Stafvadt Cambacérès, uttalas namnet riktigast Cambacerås.

VI: förordet. Till hvad i detta förord anföres om »dådet» (se ock ofvanföre V: 183) vittnade sedan ytterligare ett par personer, bland hvilka den ene noga känner dådet och den andre noga kände Hjerta. Den förre skref 24 Oct. 1871: »Jag har nu genomögnat Hjertas opus (i tidskriften Framtiden), men kan ej der finna något som hufvudsakligen rubbar din faktiska utredning af dådet, hvari jag ej heller vet något af vigt att tillägga, om du ej kunde få reda på Lindebergs och Sturzen-

beckers bokstafliga protest, samt hvad derom yttrades i samtida tidningar. Eget är att Almqvist kunnat så imponera på Hierta, att denne *verkligen tyckes tro* på Bergvalls mellanlöperi och sålunda rättfärdiga bestraffning, något som *vi* känna såsom den puraste lögn. Jag var vän och bror med Blanche långt före Bi-tiden och hvarje *extra* kommunikation med Freja var således aldeles *onödig*, helst Blanche fortfarande bemötte mig med all förtrolighet. Frejas anfall mot Aftonbladet var för öfrigt alldeles enahanda motiveradt som öfriga organers af den då s. k. »verkligt fria pressen» (Najaden, Östgötha Correspondenten m. fl.), som ej stodo i *något* förhållande till Biet. Att du, som stuckit handen in i så månget getingbo, skulle ändtligen få bromsarne i rörelse, var naturligt, och oväntadt att det ej skett förr. De ha ock vederbörligen broderat Hiertas uppsatts. På egen hand ha de aldrig vågat sig på någon anmälan af dina Delar. De torde ana att deras tur ock kommer; och osjelfständigare har väl *aldrig* Stockholmspressen varit än i närvarande tidpunkt» (W—m). — Hiertas gamle vän skref till förf. den 14 Jan. 1872: »Jag skrifver för att på det högsta tacka för den brillanta dufning, som i förordet till sjette delen blifvit gifven den lömskaste .... roten och upphofvet till allt dåligt skriftställeri liksom till skandalpressen i vårt land. Jag känner herr Lasse Hierta »impertinent» väl, ty vi voro studentpojkar samtidigt i Upsala, och med anledning deraf att jag bodde i »Fjerdingen», helt nära der Lasses föräldrar bodde den tiden, blefvo vi, såsom Fredrika Bremer uttrycker sig: »*så du.*» Allt ifrån det, hans Aftonblad såg dagen, började jag likväl mer och mer se hvad han gick för, men bröt dock först med honom då han 1844 fabricerade (sic?) annonsen om »en svart svinpels, passande i nuvarande hofsorg.» (L—th). Den häntydning, som här förekommer att Hierta *skrifvit* annonsen, har förf. icke hört någon annan uttala, men man har i allmänhet blott lagt honom till last att den fått komma in i hans tidning. Det vore ock orättvist förneka att äfven *goda* arbeten, jemte de dåliga, utkommit på hans förlag, och att i hans verksamhet äfven nyttigheter blifvit främjade. För öfrigt, angående karakteren, borde både Ridderstad och Hedlund, som stått honom längre tider ganska nära, kunna berätta, *om de ville*. (Posthumus).

VI: 18. Bland Mellins många arbeten har »Sveriges sista strid, fantastiskt nattstycke», Stockholm 1840, en särskild märkvärdighet, mindre derföre att han sjelf kallar det »egentligen en blodig dröm», än derföre att han deruti profetiskt anar, ett fjerdedels århundrade i förväg, den nyaste tidens torpedos, pan-

rfartyg och monitorer samt deras förfärliga kastvapen. T. ex. l. 91: »Ångfartyget vände hastigt till bredsidan, på ett be-nnerligt sätt förvarad emot skott, och ur gluggar nära vatten-an strömmade brusande ångor, underliga rörelser skedde och ed under vattenytan ilade sällsamma machiner. Jag afvaktade ed klappande hjerta utgången. Den dröjde icke länge att sa sig. Med ett dån, som om ett härskri af underjordiska ttar frambrustit ur jordens innersta, som om en jordbäfning träffat, rörde sig strömmen i massor af skum och vågor sprungo yhögt och eldflammor framblixtrade hvirflande ibland skum-et. Gnisslande och brakande, så att hörsel och syn nästan rgingos för oss, bröto sig de ryska skeppen och ångbåtarne örf. tänkte sig Stockholm öfverrumpladt af rysk flotta) i styc-en och flögo i tusende spilror omkring rymden. Master, segel, jelkar, kanoner och stympade menniskor slungades om hvar-ndra. Det var som om en vulkan i ett ögonblick sökt sig ett tbrott på detta ställe, men också blott ett ögonblick, ty på en fasansfulla förödelsen, så snart de uppkastade spilrorna ned-asat, följde en paus, en lång dödstystnad. Den upprifna vat-enytan jemnade sig åter, och krusade sig sakta och gladt, liksom ade strömmen med tillfredsställelse kännt sig lättad från en natad börda. Endast en qväfvande lukt af svafvel och under-iga gas-arter utbredde sig öfver nejden»...; eller sid. 92: »Batterierna på Mosebacke öppnade en liflig eld på ångfartyget. Men detta rörde sig icke. Efter ett par minuter flög blott ur less inre en kastad machin, sällsamt svingande sina kantiga och de äfventyrligaste former och utgreningar utböjda hörn (!), vväfvade öfver batterierna och nedföll midt i fästet. En knall hördes, dof och djup. Den följdes af ett dån, som om tusende åskor utbrutit. Krutförrådet antändes inom fästningen och samma förödelse till lands, som nyss förut till sjös, hade inom några få ögonblick fulländat sitt verk, så att ingen lefvande själ mer återstod bland de sprängda batteriernas ruiner»... Till dessa funderingar hade han väl blifvit eggad af mekanikern i »Freja-kotteriet», Ferdinand Tollin, hvilken han i denna berättelse också just gör till sjelfva trollkarlen på svenska sidan: (sid. 103) »I detsamma såg jag Tollin komma öfver torget. Han befann sig i spetsen för en hel hop manskap, som buro stora, öfver-täckta bårar. Jag skyndade honom till mötes: »har du några nya machiner, som du vill använda?» frågade jag. »Ja», sva-rade han, »jag vill visa att kraften af menniskomassor är ringa emot elementernas. Jag hoppas att så snart morgondagens ljus blir tillräckligt, mina rullande eldbollar skola plöja breda vägar

igenom de ryska massorna. Vi behöfva icke frukta för vår underlägsenhet i manskap... Före dager vågar jag icke använda mina eldbollar, de äro allt för förödelsefulla, för att utsläppas i natten, der man icke kan beräkna deras väg...»

VI: 73. C. F. Wærn d. y. var kusin, icke brorson till Jonas.

VI: 82. »Våra statsrättslärare.» Den 16 Jan. 1872 skrefs mig med anledning af det kapitlet: »Det är för ingen ärlig och upplyst man afundsvärdt att stå väl hos den nuvarande svenska tidningspressen. Om det nog i andra Europeiska stater, synnerligast Frankrike, finns usla tidningar, som äro *sämre* än våra af samma sort, så är dock karakteren af svenska tidningspressen sämre än i andra europeiska stater, då man tager pressen »en bloc.» I de andra staterna finnas dock tidningar och redaktörer med takt och politisk blick, men hvar äro sådana hos oss, möjligen med något enda undantag? Då karakter och hållning i en tidning skall bestämmas af ett *bolag* och dess utvalda direktion, kan der icke finnas stabilitet i de politiska grundsatserna, utan innehållet måste bli ett flaxmakeri, så att den massa, som tror på *sin* tidning, byter om tro aldeles som flyttfoglarne hemvist, ehuru hon sitter still. Sådana tidningars klander är ärorikare än deras beröm. När vi råkas, skall jag förevisa ett storartadt och kuriöst arbete, som jag *gjort*, icke skrifvit, och hvars make förmodligen icke finnes i hela verlden. Af titeln på arbetet, som är 26 ½ tum långt, 17 ½ tum bredt och 1 ½ tum tjockt, kan slutas till innehållet; titeln är: »*Protokarta på svenska skandalpressens liberala framåtskridande från 1830 till och med 1870.*» Det börjar med ett nummer af Aftonbladet och slutar med nummer 2 af »Nationalregeringen.» (L—th). Förf. har sedan beskådat detta florilegium, i hvilket få, om ens någon af skandalpressens eklatantare utsväfningar saknas, hvarföre man bör hoppas att denna massa af bevis på tryckfrihetens frukter kommer efterverlden tillhanda genom att doneras till någon offentlig samling. Deri visas, både med ord och teckning, huru man under de 40 åren, sedan Hierta begynte, framskridit i det smutsiga arbetet att småningom utrota moral och sedlighet ur samhället, hyfsning och skick ur umgänget, och uti hvilken i alla afseenden samhällsundergräfvande riktning, skandalpressen verkar. Det är kapitenen m. m. C. J. L. Linroth, i Christinehamn, som gjort sig mödan att sålunda på ett ställe sammanföra alla de uslaste produkterna af svenska tryckfrihetens missbruk, till gagn åt historien och sanningen. Måtte nu yngre händer fortsätta, efter 1870. Den omnämnda

tidningen »Nationalregeringen» utkom omkring 1870 och skickades från Stockholm i tunnsäckar till den beryktade korporalen Tullberg (ett slags svensk Marcus Thrane, hvars verksamhet dock icke tillhör detta arbetes redogörelse).

VI: 163. Prinsessan Carola af Wasa är född icke 1853, såsom tryckfelet uppgifver, utan 1833.

VI: 278. Den magnetiska glasvasen. Härom skrifver till förf. ett åsyna vittne af fullkomlig respectabilitet: »Jag kom en dag upp till Agardh då han var ensam. Han sade mig att han nu kommit under fund med att borddansen icke kan ensamt bero af viljans makt, ty den verkar icke på all slags materia, och på glas alls icke: »vi voro i går sju prester, som höllo våra händer på den der glasvasen, utan att kunna få honom att röra sig.» Hvarpå jag svarade att de presterna måtte haft mycket *svag* vilja, ty jag vore fullt öfvertygad att biskopen och jag skulle på tu man hand få vasen att dansa. Sedan jag magnetiserat den för att påskynda resultatet, och vi begge lagt våra händer på kanten, började vasen efter en stund dansa friska tag; men ansträngningen gjorde att Agardh, som hade mycket svag fysik, blef så medtagen att han, på väg till en soffa, formligen raglade och föll handlöst ned deri; ty sådana experimenter erfordra, liksom mennisko-magnetismen, stark kropp hos magnetisören. (—nr—).

VII: 16. Br*u*enech var den Nantesiske konsulns namn.

VII: 79. Den ryske diplomaten skref sig Daschkow. (W—r).

VII: 128. Uti »innehållet» öfver sjette kapitlet, om gränstvisterna i Finnmarken, står det sakförderfvande tryckfelet: »traktaten om dem *mellan* (i st. f. *med*) Norge och Danmark. — På samma ställe står ock »Carl XIV:s död», ehuru här var menad hans sonson, den tillernade Carl XVI.

VII: 173. En skrift, som kan tjena till källa vid utarbetandet af en mera genomgående relation af Aftonbladets sätt att behandla Tegnér, Atterbom, m. fl. är: »De Constitutionella tidningarnes strid mot den falska liberalismen 1834», tryckt 1835. (W—r). Och väl äfven den här ofvan i tilläggen vid VI: 82 omtalade Linrothska »Profkartan.»

VII: 215. Samuel Owen var »Propellerns» uppfinnare. Då han 1816 i Stockholm försökte sin första ångbåt *the Witch*, försedd med en på nu brukligt sätt fyrabladig propeller, drifven af ångmachin med rörlig cylinder, var Francis Pettit Smith endast 7 år gammal. Den 31 Maj 1836 tog Smith ut patent

på en undervattenskruf och den 13 Juli samma år erhöll John Ericson patent på sin propeller.

VII: 238. Det första mäklarenamnet i sista raden skall stafvas Hierzéel.

VII: 247. Godhenius skall skrifvas Godenius. Von Döbeln har icke haft något att skaffa med signaturen —mm— i Svenska Tidningen. (W—r).

VIII: 8. M:ll Delands uppträdande emot herrarne föranledde författandet af en pjes: »Mamsell Garibaldi och inga herrar!» skämtsamt upptåg i en tablå med sång af Valeur et C:o (Rud. Wall och Aug. Säfström), hvilken gafs i Humlegården från Aug. 1859 till Juni 1860 31 gånger med stormande bifall. M:ll Delands person framställdes af aktören Pettersson så lustigt, att jag aldrig minns mig haft så roligt.» (W—r). — M:ll Deland och m:ll Kjelland reste expresse till Carlstad för att rådgöra med biskopen Agardh om första utkastet till pensionsanstalten. Agardh sade sedan: »Det var för gale', och »när jag upplyste dem om den korta tid, hvarefter hela den »tillämnade kassan skulle vara blankt slut enligt deras förslag »till pensionering, såg jag icke till dem mer.» (—nr—).

VIII: 18. Ännu ett exempel, huru befängdt telegrafens beskaffenhet i början uppfattades, må anföras: »Som telegrafen blef färdig, telegraferade jag från Stockholm till min syster i Mariæstad: »Jag mår bra, koleran är lindrig på Waxholm». Detta telegramm var det första, man såg i Mariæstad och det beskådades som ett under när adressaten emottog det i några personers närvaro, mellan hvilka det circulerade. Men när det erbjöds åt en fru W. på Å. drog hon sig undan och sade: »Det måtte väl icke smitta.» (—nr—).

VIII: 33. Namnet Hedbom feltryck för Hedborn. Rimmarbandet infördes ej i Phosphoros, utan i Polyfem, första samlingen. I Polyfem finnes ock Atterboms Xenier. (W—r).

VIII: 34. Sjette delen af Atterboms Siare och Skalder utgafs i två häften, 1852 (1832 är feltryck) och 1855.

VIII: 37. Årtalet 1866, uppåt på sidan, är feltryck för 1856.

VIII: 38. Von Westphalens dödsort uppgifves genom tryckfel till Carl-stad i stället för Carls-bad.

VIII: 41. Ordställningen om Isberg såsom cœlibatär får ej uppfattas så, som om han dödt ogift. Några år före sin död inträdde han i äkta ståndet, såsom vi ock i rättelserna till Nionde delen anmärkt.

VIII: 118. Löwenhjelms skrift: »Om Styrelsens organi-

ation i Sverige» (se ofvan, i tilläggen sid. I: 114) fick fyra upplagor: 1830, 1832, 1833, 1834. (W—r). — Hvad Löwenhjelmska papperen beträffar, kan nämnas att när excellensen *Gustaf* dödt, fanns efter honom en disposition, hvaruti bland annat förordnades att hans historiskt dyrbara manuscriptsamling — och deribland hans dagbok — skulle öfverlemnas till Anders Fryxell, naturligtvis för att F. skulle använda dem till historiens nytta. Hon skickades ock till honom, men han har sjelf sedan sagt, att om han skulle arbetat ut allt hvad der finnes, så skulle han nödgats helt och hållet afbryta sin svenska historia, hvarföre han beslöt att öfverlemna hela samlingen till sonen af en bland L's kusiner, generallöjtnanten grefve Carl Gustaf L., som lefde och bodde på fideikommisset Long i Wermland. Jag förmodar att äfven excellensen *Carls* papper finnas der, så vida de finnas i Wermland, hvilket ju påstås. Fideikommisset innehafves nu af generalbefälhafvaren Rosensvärd, som är måg till Carl Gustaf L. (—nr—).

VIII: 226. På andra raden nedifrån, invid namnet Södergren, står tryckfelet »frih.» (friherre) i st. f. imperfectum »fick», hvarom »rättelse» gafs i nionde delen.

IX: 3. Sidan har felaktiga pagineringen »5», och i följande strof: »verldens olika delar ryckte hvarandra närmare och [afstånden] voro snart» etc., felas det nu inom klammer utsatta ordet.

IX: 29. Tryckfelet: W. F. *Dahlgren* i st. f. Dalman anmärktes bland rättelserna i samma del.

IX: 32. På sjunde raden uppifrån böra orden »och dock» utbytas emot »ehuru han.» Kofsky skall stafvas Kowsky.

IX: 38. Denne grefve Anton var äfven vitterlekare. Då han 1852 skulle lemna förklaring uti ett af kammarrätten handlagdt anmärkningsmål, skref han:

"Från Kongl. Maj:ts och Rikets kammarrätt
till svaromål jag fått af en anmärkning del,
som, om mitt minne ej slår allt för mycket fel,
väl icke grundad är på sanning eller rätt,
men snarare, tycks mig, på hugskott rätt och slätt.
Förfalla lätt skall ock, tror jag, anmärkningen
då man med rim och med raison bemöter den.
Provinskontorets transsumt påstår nemligen
att jag år a'rtan hundra fyrationio
i arfvodesbelopp tvåhundra banco fått
som general (artilleri?) stabsofficer;
men om i årets räkenskap man efterser,
erfordras blott att räkna på d· tio

för att få klart att ingen fyrk föll på min lott.
Bevillning härutaf till kronan lär alltså
ej kammarrätten ens låtagga att utgå.
I följd hvaraf jag vördsamt får till svar förklara
att jag i ödmjukhet anmärkningen bestrider
och ber den höga rätten nu och alla tider
mot revisorers på procenten lystna skara
den fattige löntagarn gunstigast försvara."

IX: 53. Thomander, på första raden, är tryckfel för Thorsander, domprosten i Upsala; anmärkt i rättelserna till samma del.

IX: 56. Kongl. bibliothekarien Adolf Iwar skref sig Arwidsson.

IX: 70. Skriffelet »den 4 October» (på sextonde raden uppifrån) i st. f. »den 4 November», anmärktes bland rättelserna i samma del.

IX: 91. Det sista vi förnummit om Marcus Thrane är att han 1866 ankom till Chicago och att han der 1869 stiftade Chicagos skandinaviska framstegsförening, hvars flesta medlemmar voro norrmän, och som håller diskussionsmöten samt utgifver en månadsskrift kallad Dagsljuset.

IX: 186. »Vid en ridt», uppgafs den tiden för allmänheten. Denna långvariga sjukdom, från sommaren 1859 ända till långt på våren 1860, och så envis att för dess skull den nye konungen icke förr än i slutet af Mars sistnämnda år kunde besöka theatern, och fråga uppstod huruvida kröningen behöfde uppskjutas, blef till mångas förundran förbigången i läkareberättelsen efter hans död, der tillochmed snufvor och katarrher dock omnämndes.

IX: 219. Uti sista styckets första strof äro, såsom ock anmärktes bland rättelserna i tionde delen, de tvenne ord utelemnade, hvilka här läsas inom klammer: »Mot slutet af detta år fick allmänheten full visshet att [uti] Svenska Tidningen, äfven sedan Hazelius för att kunna blifva chef för Topografiska corpsen (VII: 247) högtidligt lemnade dess redaction, [han] alltjemnt likväl qvarstått såsom kassör, såsom nervus rerum gerendarum.»

IX: 220. K. *D.* Lindström feltryck för K. *A.*

X: 31. Redan bland rättelserna i samma del är *N.* A. Motzfeldt ändradt till *U.* A., och *N.* Sverdrup till *U.*

X: 45. Franz Berwald var icke doctor i svensk mening, men hade fått den benämningen under sitt mångåriga vistande i Tyskland, med eller utan universitetsdiplom honoris causa.

såsom ofta sker, och behöll den äfven efter hemflyttningen till Sverige.

X: 48. På tolfte raden nedifrån bör ordet »kammare» utstrykas.

X: 83. Hallenborg kallades »Anckarsvärds lilla gris.» Under 1844 års riksdag bodde han i Bergstrahlska husets flygel åt riddarhustorget, och den 28 Augusti då A:s representationsförslag begrofs med ofantlig majoritet, sågo vi, från riddarhussalens fenster tvert öfver torget, lilla Hallenborg, som då väl förutsåg utgången, gå fram och tillbaka i sina rum uti blotta skjortärmarne, förtviflad vridande sina händer. (—nr—)

X: 87. Gustaf Hierta blef *icke* adjutant hos Anckarsvärd. H. var då adjutant hos öfverstelöjtnanten Nordenankar vid Götha artilleri, och uppehöll sig om vintern 1809 hos denne, som då på permission vistades hemma på sin egendom Hammarsten, 2½ mil från Carlstad. Tillfälligtvis hade Hierta den 7 Mars rest in till Carlstad, och då blef honom erbjudet (kanske af Anckarsvärd), eller ock kände han sig sjelf före om, adjutantskap hos Adlersparre; derpå reste han tvert hem till Hammarsten och hemställde till sin chef Nordenankar huru han borde göra, hvarpå denne svarade: »löjtnanten gör huru han behagar och jag vill blott säga, att om han följer med Adlersparre *kan* löjtnanten komma att göra lycka, men om han stannar qvar hos mig, *gör* han sin pligt.» Hierta återvände till Carlstad och blef en af de tolf adjutanter, som redo omkring Adlersparre då han med vestra arméen tågade in i Stockholm. Nordenankars nobla svar omtalades länge i min umgängeskrets. (—nr—).

X: 116. På sista raden felas ett *ej*.

X: 132. »Penningbegäret är den allrådande passionen och femfrancstycket fransmännens egentliga Gud.» Bulwer, i sin roman »Parisarne», skildrar dem i detta hänseende så: »Då till och med en minister sådan som framlidne de M... kunde i hemlighet hålla butik och till sina inkomster lägga förtjensten på bonbons, kan du lätt göra dig en föreställning om tidsandans riktning. Om unga adelsmän också inte vanligen äro delegare i bodfirmor, äro de dock nästan allesammans på ett eller annat sätt invecklade i penningspekulationer. Börsen är deras yrke, som inte ha något annat yrke. Hvad blir väl följden om de segra på börsen? Jo en plats i kammaren eller senaten, ordenskorset och en ministerportfölj. Jag skulle kunna glädja mig åt allt detta för Europas skull, om det bara kunde fortfara och om det icke, såsom det oundvikligen gör, medförde demora-

liserande och samhällsupplösande följder.» Om hvilket land talar han?

X: 136. På sjuttonde raden uppifrån står Tyskland i st. f. Ryssland.

X: 183. Sliddel skall heta Slidell. På trettonde raden uppifrån bör ordet »hvilka» utstrykas.

X: 239. I första raden af nya stycket skall ordet »tre» uteslutas.

XI: 13. »Ny Riksdagsordning.» Det är ju en ganska egen träff att likasom De Geerska ätten är af holländsk extraction, så är äfven det De Geerska representationsförslaget. Och detta är icke ordspelande skämt, utan verklig sanning. Den holländska representantlagen lades oupphörligen till grund för det svenska förslaget och den holländske gesandten i Stockholm var understundom personligen tillstädes vid de svenskes arbete, för att med upplysningar bistå dem.

Chr. Naumann, i »Sveriges Statsförfattningsrätt», tredje bandet, andra afd., erinrar (sid. 437) att det var grefve C. G. Spens, som allraförst uppväckte i vårt land dessa holländska idéer, genom sin motion vid 1834—5 årens riksdag om upplifvande af de urgamla kommunalinrättningarne i annan form, om »återinförandet af landskapsthing.» Hans förslag var till sina grunder synbarligen hemtadt från Holländska grundlagen af 24 Aug. 1815, der de af adeln, ständerna och landsbygdens invånare sammansatta provincialständerna (landstingen) valde ledamöter till generalstaternas (riksdagens) *andra* kammare. Det var veterligen första gången tanken om landskapsting och dessas användande såsom riksdagsmannaelektorer uttalades i vårt land vid riksmöte. Men den princip af *samfälda* val, som sedermera bemäktigade sig förslaget, var vida skiljd ifrån Spens' afsigt. De Geerska, eller rättare sagdt Gripenstedtska, förslaget af 5 Jan. 1863, hade påtagligen hemtat impulser från Spensiska, som öst utur holländska af 1815, hvars anordning att sätta landstingsinstitution i samband med nationalrepresentation bibehållits i Hollands grundlag af 1848, enligt hvilken sistnämnda provincialständerna välja ledamöter i generalstaternas *öfra* kammare. Men grefve Spens' byggnad var af den väsendtliga skiljaktighet från De Geerska »nya huset», att den förra uppförts hufvudsakligen på *klass*valens grund, då deremot Gripenstedt-De Geers hyllat de *allmänna* valen. För öfrigt äro denna nu gällande svenska lags hufvudgrundsatser: afskaffandet af alt sjelfskrifvenhet till riksdagsmannakallet, ingen riksdagsmans ut-

seende genom regeringen, riksdags återkomst hvarje år och densammas anordnande efter det s. k. tvåkammarsystemet.

XI: 18. Både Leijonhufvud och Uggla fästade sig isynnerhet dervid att sammansättningen af första kammaren blifvit grundad på en aldeles *ny och ännu oförsökt* institution (landstingen) och att den principielt uppställda *jemnlikheten mellan begge kamrarne* blifvit i de vigtigaste frågor frånträdd till skada för första kammarens inflytande, i det att andra kammaren i frågor som röra statsutgifter och bevillning fått så betydlig öfvervigt. Leijonhufvud anmärkte derjemte att man genom åsidosättande af all *historisk* grundval för representationen gifvit en stark uppmuntran till nya reformer af den beskaffenhet, som redan nu uttalade sig i åsigten att förslaget bör antagas »ej för hvad det innehåller, utan för hvad det lemnar tillfälle att taga;» förutsade att försök ej skola uteblifva att äfven på den andra statsmakten tillämpa den fastställda regeln att »endast det allmänhetens förtroende, som ådagalägges genom utgången af allmänna val, bör gifva befogenhet att deltaga i den högsta statsmaktens utöfning;» och slöt med den önskan att adeln nu måtte »föregå öfriga medborgare så väl i grundligheten och opartiskheten af sin pröfning, som ock isynnerhet i *mod att handla* i enlighet med den öfvertygelse, hvartill granskningen ledt.» Uggla gjorde uttryckligen sitt samtycke vid nästa riksdag beroende af den erfarenhet som ditintills hunne vinnas angående *landstingens tjenlighet såsom valkollegium* för första kammaren. — Vid 1865 års riksdag reserverade sig begge emot slutliga utgången på riddarhuset.

Utskottets alla sex ledamöter af Presteståndet: Anjou, Lindgren, Rundgren, Wensiœ, Ljungdahl och Sundberg, som förenade sig i en gemensam reservation, yttrade i denna bland annat: »Godtycklighetens princip är ett svagt värn för en representations bestånd, och 1000 rdrs fastighetsvärde eller 800 rdr årlig inkomst såsom vilkor för valrätt och valbarhet är ingenting annat än godtycke. Den saknar all inre styrka och skall derföre stå i grundlagen såsom en utmaning till de uteslutna demokratiska elementerna att försöka dess utplånande. När stormen emot den på sådan grund uppförda byggnaden begynner — och den kan icke länge uteblifva — då faller den, ty den var bygd på sanden; och då är vårt land icke längre fritt, utan bundet, bundet antingen af makten uppifrån, som för fäderneslandets räddning måste taga väldet i sin hand, eller af makten nedifrån, som af andra orsaker tager hand om fäderneslandets öden.»

XI: 56. Konungens tystnad i throntalet 1862, angående representationsförändring, hade sina goda skäl. När hans konselj anmälde till föredragning förslaget i detta ämne, röjde han alls ingen benägenhet för detsamma. C. A. Larssons interpellation mot slutet af året: vid hvilken tid det så mycket omtalade förslaget skulle till ständerna ankomma, var nog också en tumskruf, antagligen föranledd af de många den tiden gängse ryktena, att H. M:t vid De Geers första försök till föredragning rentut afvisat den med uttrycket: »kom inte med något bondregemente»; att konseljens ledamöter då stigit upp, ställt sig bakom sina stolar och förklarat att de icke vidare intoge dem, derest konungen icke i denna frågan instämde med dem; att konungen i full vrede skyndat ur rummet och slagit igen dörren efter sig, samt för andra bitterligen beklagat sig öfver statsrådens beteende; att han ännu i December icke gifvit sitt samtycke, o. s. v. Det var först på nyåret han gaf vika, af helt annorlunda bevekande skäl, och då fick han aldrig fort nog förslaget renskrifvet.

XI: 78. Det var öfverstinnan S., som gaf åt E. G. Geijer i julklapp ett par hängslen med påskriften: »Deras syftning: högre lyftning.»

XI: 81. När Montgomery utgifvit sitt lilla arbete: »Parallel emellan Georg Adlersparre och Gustaf Montgomery», deri han bland annat fann likhet emellan dem i det, att den förre gjort 1809 års revolution och den sednare ämnat revolutionera Finland och Ryssland, skref Johan Johanson (Argus) att skilnaden var stor, ty »Adlersparres revolution var ett företag som företogs, men Montgomerys ett företag som *icke* företogs.»

XI: 84. När Heyl skulle gå in till Carl XIV Johan för att tacka för utnämningen till rogementschef, satte han på sig casquen, såsom anbefaldt var för soldatesquen, gjorde ställningssteg och marscherade fram till kungen. När denne eftersporde esprit'n vid Heyls regemente, svarade öfversten: »Jag ska ta mig attan ... hålla pojkarne i styr, Ers Majestät!» Och när han kom ut ur rummet igen, utbrast han oförbehållsamt i sin förtjusning: »Det var mig en attân....!»

XI: 86. Carl Löwenhjelms snabba befordran började då Gustaf III utnämnde honom i vaggan till fänrik vid Svea garde, liksom brodren Gustaf L. till kornett vid gardet till häst, och detta med tour och befordringsrätt från vaggan, graderna igenom.

XI: 159—160. Skandinavist-tumulterna 1864. Rolighets-, pöbel- och tillfällighets-pressen bearbetade passionerna hos både

en bättre och sämre massan, så att följderna af skandinavernas
ppträdande derigenom förvärrades. Paskillerna vid denna tid
oro talrika.

XI: 173. »Fædrelandets tjugufemårsjubilæum.» Under de
ästföljande åren sjönk tidningen alltmer i spridning, och 1871
ar nödvändigheten att inställa utgifningen så öfverhängande,
tt på hösten Dagbladets Bille, eljest just ingen vän af Fædre-
andets Ploug, visade den »honnetta ambitionen» att i sitt blad
ädja till nationen, att hon måtte genom ökadt abonnement för-
indra »skammen af Fædrelandets fall till följd af bristande
äsare.» Det uppgafs kort derpå, att denna uppmaning haft till
följd en tillökning i prenumerantantalet af omkring 400 ex.
ör årets sista qvartal; men huru det sedan gick, känner
ag icke.

XI: 210. »Unionsplanen från början lika mycket dansk
som svensk.» Förslaget utarbetades i Köpenhamn af Qvanten,
Juel och Rosenberg. Den sistnämnde förde pennan, så att det
ursprungligen skrefs på danska språket. Derefter underställdes
det de öfriga uppräknade personerna, gillades och adopterades
af dem. Vid sin hemkomst till Stockholm öfversatte, förenk-
lade och i åtskilliga punkter retoucherade Q. det danska con-
ceptet och i denna form gillades det af konung Carl. Vid åter-
komsten till Köpenhamn framlade Q. det, innan det öfverlemnades
till Monrad, ånyo för alla de danska deltagarne, hvilka åter-
igen nu gillade och adopterade det. (—nt—).

XI: 227, 228. Om Bernadottefamiljens författarskap har
af aman. Wieselgren blifvit uppsatt en högst interessant och
hedrande bibliografi, hvilken icke i bokhandeln gjorts till-
gänglig.

XII: 4. »Samhället sjukt.» Aftonbladets framställningar i
detta ämne förskrefvo sig från ingen annan än August Blanche.

XII: 10. »Sjuveckors-kriget med Österrike.» Likasom
höga vederbörande i Sverige vid slutet af 1863 ända in i sista
dygnet ihärdigt betviflat att tyskarne skulle göra allvar af sitt
krigshot (XI: 153), voro de på våren 1866 obekanta med Preus-
sens planer rörande krig mot Tyskland och Österrike, äfven
sedan dessa planer med nästan exempellös öppenhet i Tyskland
utgjorde allmänt samtalsämne. Då förf. i Mars 1866, vid en
audiens i Stockholm hos konung Carl, på tillfrågan om det för-
modade snara nya kriget och hvilken effekt af ett sådant skulle
anses åsyftad, svarade hvad jag derom i Hamburg försport, nem-
ligen att Preussen ämnade taga Hannover, Hessen och Sachsen,
o. s. v., uttryckte H. M:t på det mest energiska sätt, att han

häri såg endast orimligt prat. Utgången visade snart att det orimliga pratet var en väl planerad sanning, ehuru Sachsen undslapp den på ett hår hängande annecteringen. Huru noga allt var vid detta krig på förhand beräknadt, visade sig äfven i andra hänseenden. I Juni, strax efter krigets utbrott, då jag yttrade samtalsvis till en preussisk embetsman i Hamburg farhågan att kriget kunde blifva ett »nytt sjuårigt», svarade han i ögonblicket med mycken bestämdhet: »Visst inte! det kommer att räcka högst sju veckor.» Sedan äfven denna förutsägelse slagit in, tillades att man i Berlin, innan det öppnades, icke blott noga undersökt huru mycket penningar funnos att för ändamålet disponera, och till huru lång krigföring de kunde räcka, utan ock rentaf anbefallt befälet så ställa, att arbetet vore slutadt inom nämnda tid. Sadowa var alltså en i dubbelt hänseende kritisk dag.

XII: 101. Wenersborgs-telegrammet var ännu mera kaustikt, än det Örebroiska, ehuru bland undertecknarne funnos både rector scholæ och flera elementarlärare. Det lydde så (cursiveringen har Posthumus på sitt samvete): »Undertecknade beklaga den schism, som vid början af innevarande riksdag uppstått inom borgareståndet, och uttala sitt ogillande öfver de mäns förfarande, hvilka just vid en tidpunkt, då *endrägt* framför allt erfordrades, gjort sig skyldiga till *dess* framkallande. Wenersborg den 4 Nov. 1865.»

XII: 104. »Klubblifvet.» Uti Malmö Snällpost förekommo under data af 12, 14 och 22 Nov. 1865 bref ifrån Stockholm, ur hvilka några rader böra här anföras: »Redan vid föregående riksdagen hade Knut Bonde uppsökt tre djerfva, ärelystna och med goda hufvuden utrustade unga adelsmän, som framskickades att hålla tal på riddarhuset i hans ställe. Deras fraktion, som äfven höll sammankomster, kallades »barnkammaren» och de tre ungherrarne »bondgossarne.» Nu vid den sista ståndsriksdagens början, då alla adelns fractioner i början samlades på Phœnix, för bänkmans- och electorsvalens uppgörande, sökte bondgossarne spränga den först uppsatta listan. Genom utspridandet att elektorerna tänkte insätta »stockkonservativa» i Constitutionsutskottet, utsåddes tvedrägtsfröet och på hôtel Suède samlades 3 Nov. särskildt Fahnehjelm, frih. Joh. Liljencrantz, kapitenen John Lilliehöök och med dem v. häradshöfdingen Nordenfalk, k. sekreteraren Cl. H. Cederström, assessorn v. Gegerfelt, häradsh. Pehr Ehrenheim, kapitenen Mannerskantz, friherren Alströmer och presidenten Munck af Rosenschöld; till hvilka vidare sällade sig Carl Hammarhjelm och grefve Ehren-

svärd, som ett par timmar förde ordet, men just icke lärer tyckt mycket om ett dervid väckt förslag att *organisera en fullmaktsanskaffning i stor skala* för att utdelas till dem, som man var betänkt på att »skaffa hit upp att rösta för det nya förslaget.» Denna gång var sammankomsten besökt af 28 personer. Den 10, då Mannerskantz förde ordet, af dubbelt så många. Det var den 11, detta sällskap utfärdade sin (Mina Samtida XII: 104 omtalade) inbjudning. — I Presteståndet sökte riksarkivarien Nordströms efterträdare, statsrådet Carlson, secunderad af en Ö- eller Små-landsprost, bereda seger åt k. förslaget. Carlson hade en temligen het dust med erkebiskopen, som icke ville ingå på projectet att *med sin myndighet söka afböja den fria motionsrätten* inom ståndet. — Den 14 Nov.: »En af Östgötha- och Ölandsprostarne, M., söker med all gewalt bibringa presteståndets ledamöter att konungen beslutat *förbjuda förtroendeembetsmännen att rösta emot* det kongl. förslaget.» Bildt insattes i talmanskonferensen emedan han förklarat sig vilja vara neutral i representationsfrågan och icke gå på några sammanträden, och dock satte han sitt namn främst på inbjudningen af 11 November. Dagens Nyheter hade i lördags en artikel, insänd: »En sak att tänka på», med motto: »Bestående ordning upprätthålles genom okunnighet och blind lydnad», och hvilken artikels syfte uppenbart är att undergräfva den disciplin, den ordning och goda anda, som hittills varit rådande inom Svenska armeen. — Den 22 Nov.: »Aftonbladet för i går påstod sig bestämdt veta att hr Rudolf Tornerhjelm gått öfver. Ett ord har framkastats, som blifvit en trollformel, och detta ord är »*Situationen.*»

XII: 111. »Ett enda reformmöte i permanens.» Uti samma Aftonbladsartikel (2 Nov.) varnades allvarligt hufvudstadens befolkning att tillställa gatu-upptåg och oordningar såsom demonstrationer i afsigt att drifva representationsförslaget igenom; men dessa varningar framställdes icke i ordningens och laglydnadens namn, utan i det liberala partiets namn. Och den 7 November meddelade A. B. en insänd uppsats, som föreslog den agitation mot de adelsmän, som icke ville rösta för representationsförslaget, att man skulle försätta dessa i nödvändighet att »sköta sina angelägenheter utan någon gemenskap med Sveriges ofrälse befolkning.» Förmodligen kunde detta icke på annat sätt verkställas, än att de liberala tidningarne utfärdade en index prohibitorum virorum (lista på förbjudna män) och förbjöde Sveriges ofrälse befolkning att med dem pläga umgänge

eller uppgöra affärer — alltså en verklig bannlysning efter påfligt mönster. Dagen efter denna bannlysningsbulla, alltså den 8 November, underrättade Aftonbladet också sjelf sin publik att en »allt mera stegrad jäsning, med anledning af underrättelserna från riksdagen, i landsorten griper omkring sig i sinnena, och det äfven hos de eljest moderata.» Ur Hallandsposten upptog Aftonbladet bland andra följande yttrande: »Skulle nationen icke denna gång finna beslutsamma män; skulle adel och prester tro sig kunna ansvara för om de tillintetgöra landets förväntan, under föregifvande af betänkligheter mot det förslag, som erbjuder dem sjelfva samma skydd, samma fördelar, som hvarje annan svensk medborgare och betryggar deras nu egande samhällsrättigheter lika så mycket, som ståndsrepresentationen kunnat det; då är ock dermed allt hopp förbi att på lugn och laglig väg komma till en bättre sakernas ordning... Men om äfven hos oss intressenas strid olyckligtvis skulle blifva så obetänksam, så hårdnackad, att vårt lugna folk skulle tvingas till ett allmänt motstånd, *må då Sveriges konung i den stunden gemensamt med folket betvinga* de landsförderfliga intressen, hvilka med egoistiska anspråk och förgätenhet af medborgares pligter mot regering och folk, envisas att förhindra allt det goda, allt det nyttiga.» Några få dagar härefter värptes det bekanta deputations-ägget, så att nog hade efter förslagets antagande Aftonbladsutgifvaren Sohlman full rätt att på den till hans ära anställda sexan säga: »Det vore en alldeles malplacerad blygsamhet, ja ett skrymteri, stridande mot sanning och öfvertygelse, om jag skulle säga att den fria pressen ingen del har uti den stora reformens framgång.» Man kunde just få lust att tillropa honom nu, hvad Ridderstad 1866 tillropade L. J. Hierta, med retouchering blott af allraförsta raden:

Nio hela år ha än ej »flytt —
se omkring dig! hvilken stor förvandling:
samma *folk*, nu född liksom på nytt!
samma *land*, men mera kraft för handling!
samma *thron*, men mera äkta svensk!
samma *här*, men mera fosterländsk!
samma *stat*, men mer offentlig ära!
Nya tidens glänsande banér
svaja också nu från landets altar,
hela samhällsskicket mer och mer
medborgsandan mäktigt omgestaltar.
Och försonta, ej i strid som förr,
styrelse och folk hvarann betrakta,
och vid tröskeln af hvar öppnad dörr
dem emellan tro och tillit vakta.

Så som grunden är, skall byggna'n bli
och de hvalf, som återstå att hvälfva,
skola såsom af ett trolleri,
hädanefter — byggas — *af sig sjelfva.*»

XII: 112. »Bajonett emot bajonett.» Några få år senare tog Thiers vapnen ifrån fransmännen. Ett ganska märkvärdigt bref ifrån Havre af Nov. 1873 lemnade åtminstone den bestämda uppgiften att hr Thiers »under sitt regentskap efter Gambettas diktatur gjorde monarkisterna den tjensten att taga alla vapen från folket i de större städerna.»

Men så får man ock tillstå att »Kommunalen» i Paris var en nyhet af färsk dato, och att den franska revolutionselden och talenten att agitera 1872 hunnit något längre än den svenska 1865. Bland annat hafva de franska *presterna* mycket mera personligt mod än de svenska, och mycket segare tåga. I franska kyrkorna predikades i höstas (1873) om nästan ingenting annat än att man borde bereda sig att vara värdig att emottaga den af Gud sände, som skall frälsa och återupprätta det arma landet; stundom i dessa uttryckliga ordalag: »Ah, vous ne voulez pas de Henri V; eh bien! vous l'aurez tout de meme et malgré vous», beledsagade med knytnäfslag i predikstolen och oupphörliga gesticulationer. I en af landets större norra städer går en man, som ihjälskjutit sin frus amant och alltsedan ställt sig fjollig, i fall han icke är det. Allt sedan kriget har han gått omkring der rörelsen varit lifligast, talande till alla, och sedan 2 år ropar han högljudt: »vive Henri V»; mig möter han aldrig utan att säga: »bon jour mon capitaine, vous savez qu' il va venir», eller »nous l'aurons» och på sednaste tiden »nous l' avons» (det var i November). Emellertid verkar han mycket på massan, hvilken anser honom inspirerad. Mången »bonne femme» försäkrar att han förutsäger alla stora ting och att hon vid början af sista kriget hört honom uttryckligen säga (om kejsar Napoleon): »il va rejoindre son oncle.»

XII: 134. »Mödan delad med Gripenstedt.» Det var G. som stålsatte De Geer och öfriga när dessa stundom, oroade af det myckna och sega motståndet, började tveka och vilja besinna sig. Utan honom hade sannolikt förslaget blifvit öfvergifvet på hösten 1865, påstå somliga. Man har tillochmed citerat artillerist-interjectioner, som dervid skulle tagits till hjelp, då det gick hett under sköldarne till.

XII: 138. »Adelsassociationen» undertecknade så: »Komiterade för den sjelfständiga adelsassociationen» — och förf. af cirkuläret ansågs vara en adjunct och vice lektor Rob. W.

Lönneberg. Detta hände redan på sommaren, säger l. c. Henning Hamilton. Men i December utkommo andra anonyma plakater, t. ex. ett till Högvördiga Presteståndet, att det måtte »gå hand i hand på ärans bana» med adeln, i hvars namn uppmaningen skulle låtsas vara skrifven; ett annat straxt derpå, såsom föregifvet svar ifrån presterna, till »Högvälborne herrar riddersmän.» Det förra af desse begge lät erkebiskopen så långt ske kunde förstöra, så att det blifvit rart; jag har haft tillgång till begge, men fann i dem intet som meriterade en reproduction. Ett tredje plakat, efter sägen äfven ställdt till presterna, ansågs hafva till författare den nitiske och outtröttlige bonden C. A. Larsson.

XII: 177. *Vi få se!»* ..... Horoskopet för framtiden kan lätt beräknas af hvad som hittills passerat. Men om någon ännu tviflar rörande conseqvenserna, må han kasta ögat på planläggningen för nästinstundande omvalen till förste kammaren. Ett litet exempel, och det riktigt färskt, föreligger här, så lydande:

»Stockholm den 16 Februari 1874. Tit. Jag har ej lyckan att vara personligen bekant med någon af Elfdalens jordegande befolkning, derför ber jag om ursäkt då jag på detta sätt meddelar mig. Ändamålet med denna skrifvelse är, att om möjligen försöka uppmana Elfdalens i kommunalstämma röstberättigade innebyggare, att vid det val till landstingsman, som hos er snart tillstundar, välja en *man ur edra leder, d. v. s. en Bonde; ni bör komma ihåg, att den landstingsman ni i år väljer, skall vid nästa års landsting deltaga i valen till länets riksdagsmän i Förste Kammaren;* huru maktpåliggande detta är att i Förste Kammaren få in personer, som åtminstone i någon mån vill billighet och rättvisa åt det betryckta jordbruket, vill jag i ett handbref ej försöka att ådagalägga, utan hoppas jag att ni har åtminstone till någon del reda på, att *det är just Förste Kammarens Aristokraters och Byråkraters motstånd der alla våra sträfvanden strandar emot, derföre böra hela svenska nationen vid nu blifvande landstingsmannaval se till att sådana personer komma på landstinget, som icke har något emot att rösta på ledamöter till Förste Kammaren som kunna hafva likställiga intressen med oss.* Förlåt mig mina vänner att jag vågar påstå det *herre- och tjenstemännen äro alldeles opassande, att representera jordbruket både på landsting och riksdag,* detta kan låta hårdt, men hade ni samma erfarenhet och kännedom, om *desse herrars hjertelag och tänkesätt,* som jag, så instämde ni säkert med mig. Derföre mina vänner väljen en Bonde till landstingsman, har jag med

lessa rader kunnat förmå er att så göra, är jag er tacksam och nycket förbunden. Tillönskande eder allt godt, vågar jag nnesluta mig i eder välvilja, med hopp om öfverseende för nin djerfhet.

Vänskapsfullt
C. Johanson.
Riksdagsman.»

Deputationerne lofvade ju 1865 att allt ståndshat skulle upphöra, bara De Geerska förslaget antoges! Förstån J än eller hvad, J Herrar, som sträfvaden och jubladen så förtjusta då? Hvad var, emot detta Elfdalsbref, det Sandvallska cirkuläret 14 Februari 1851 till folkskolelärarne (Mina Samtida IV: 233): »Hvad som skall göras för att höja folket, måste ske genom en kraftfull och broderlig samverkan af personer ur folket. De privilegierade klasserna i vårt land skola aldrig vika för någon annan kraft än massornas upplysning och de liberales närmare anslutning till samt understöd åt hvarandra... *Det torde nog hända* att jag framdeles, *i andra hänseenden*, tar mig friheten att communicera mig» etc. Finns kanske redan någon mer än Ridderstad och Gumælius, som anser reformen hafva utfallit »något annorlunda» än man hoppats?

XII: 199. »Departementskungar.» Efter återkomsten till fäderneslandet 1869 har jag funnit i kansliexpeditionerna den arbetspraxis införd, att K. M:ts Nådiga bref och utslag uppsättas och utskrifvas redan innan ärendet förevarit i konseljen, hvilket icke utesluter ett regerande efter slentrian, eller på symachin.

Slut-anmärkning. Att åtskilliga nutidens språkförbättrare icke godkänna mitt språk, tager jag för gifvet; ty jag har äfven i det afseendet velat vara både i stafning och ordval trogen min samtid, som var angelägen att så skrifva orden att man kunde urskilja deras ursprung, och der tvenne skrifsätt varit ungefär lika brukliga, har jag ömsevis begagnat dem begge t. ex. exsecution och execution. Likaså har jag, med stöd deraf att *alla* språk numera kunna visas utgångna ur ett enda, försmått att följa exemplen af dem, som sträfva att så *isolera* hvart språk för sig genom att undvika hvarje s. k. »utländskt» ord, att de i denna mania hellre författa nya »inhemska» med äfventyr att icke ens af landsmän, ännu mindre af fremlingar, blifva förstådda, och det i en tid då hela menskligheteus framsteg dock snarare tendera åt kosmopolitism än åt provincialismer. Alraminst har jag kunnat underkasta mig danska lectorers lagar för svenska stafningen af ortnamn, särdeles då dessa lagar upp-

ställts ur politiska synpunkter eller ur bemödandet att göra propaganda för danskt eller tyskt, utan har med afsigt skrifvit ömsevis t. ex. Schlesvig och Slesvig, allt efter den sida, på hvilken berättelsen i det ögonblicket sig befann. Mera vigt tror jag ligga på tankerigtig construction af ord och meningar, hvaremot den nyare tidens skrifsätt allt för ofta syndar. Frånvaron från tryckningsorten har emellertid mer än ofta vållat ledsamma tryckfel i begge hänseendena.

(B.) REGISTER

till alla tolf delarne af "Mina Samtida".

A.

all, Niels, norskt statsråd VII: 212.
bas Pascha, egyptisk vicekonnng VII: 198.
bd el Kader, arabhöfding III: 24, VI: 169.
bdul Medjid, sultan, XI: 73.
bel, aristocrat, Cain proletär VIII: 123.
bout, brochure om Preussen 1860 X: 55.
crell, se Akrell!
ctiekurserna 1857 IX: 4.
dalbert, prins af Preussen, i Wisby V: 33, i Norge VIII: 190.
dam, Albr., bataljmålare par excellence XI: 89.
dam Homo, af Paludan-Müller VI: 34.
delaide, »madame» af Frankrike II: 223, 263.
delborg, A. O., riddarhustalare, XI: 98.
deliga sällskapet IX: 115, 116.
delig folkräkning VI: 69.
delns reformbankett 1863 XI: 17.
delsassociation, föregifven 1865 XII 138.
delsmarskalk ifrågasatt XII: 184.
delsmöten efter 1865 XII: 184.
delsvärd, G. A., frih. hofmarskalk VIII: 8.
delsvärd, G. N., frih., envoyé IX: 68.
djutanten II: 84—107, VI: 83, 84 (se för öfrigt Hazelius!)
dlercreutz' enka VIII: 28.
dlercreutz, Axel, justitieminister X: 238, 239.
Adlersparre, C. A., (Albano) gr., litter. XI: 98.
Adlersparre, S. A., stiftsfröken, mål. XI: 90.
Administration i st. f. concours IX: 19, 20, 26.
Adress af eng. protestanter om religionsfrihet i Sverige IX: 87. — *-debatter*, franska 1848, III: 26—28; — svenska arbetares till Th. Petré V: 92, 93; — svenska till folktribuner IX: 221—224, — italienska till d:o IX: 237, 240, 241; till ständer och regering i representationsfrågan XI: 1, 2, 22; XII: 75, 107, 120, 126; till dr. Victoria från Ny-Zeeländarne X: 186, 187.
Affällingar från statskyrkan IX: 90.
Aflifvandet af riksständen XII: 196.
Afskedet på rikssalen 1866 XII: 186—190.
Afsked, förf:s till läsaren XII: 202—221.
Aftenbladet, norska, om norska frågan X: 27.
Aftonbladet, tidning, I: 148, 153, 180, 209, svarta svinpelsen I: 211, II: 53, stormlöpning mot Oscar (I) II: 75, 76, 164, 169, 258, försäljningsförsök III: 254, 255; IV: 20, 70, 71, försvara olofligt skogshygge IV: 220, deciderar sig i reformfrågan 1850 V: 55, 66; slutet på Hiertas V: 183—210, prisar Törnrosens bok V: 193, 194, hjelper

Almqvist V: 195, 196 – 202, försäljes V: 201—203, om Tegnér VII: 173, 174, språklörderf VII: 224, i Bergstedts tid VII: 242—245, samlar pengar åt Italien IX: 240, komplott emot X: 57, om försvarsförbundet XI: 139 – 141, behandlingen af Tegnér II: 53 m. fl.: Tilläggen; — sjuka samhälle XII: 4, 5, – utfall mot De Geer 1865: XII: 4, 5; uppmaning till reformmöte i permanens XII: 111.
Aftonbladsliberalismen XII: 100.
Aftonposten, Dalmans tidning III: 14, V: 68.
Afzelius, A. A., prost, XII: 22, 24.
Afzelius, Pehr, arkiater I: 41, 177; Tilläggen.
Aga åt barn VI: 27, 34.
Agardh, C. A., biskop, I: 117, V: 5, experimenter med borddansen VI: 273 – 279, jubelfest VII: 191. X: 91, 92
Agardh, J. M., professor XI: 94.
Agitationer, demokratiska III: 100, IV: 226 – 234, i reformfrågan X: 112—119, i skarpskytteriet X: 119—122.
Ahlberg, J. D., lifmedicus, VIII: 47.
Ahlberger, H, prost, IV: 17.
Ahlborn, Lea, gravense, X: 39, XI: 125.
Ahlström, J. N., musikdirektör IX: 35.
Ahnfelt, P. G., prost, skriftställare XII: 46.
Akademien, svenska, II: 155—157, 213, Nordström och Ihre vägra inträda IV: 133, V: 1—24, Leopold V: 2, 3, Fryxell V: 4, 5, Agardh V: 5, 6, Atterbom V: 6, Valerius V: 7 – 9, Grafström V: 9, 10, Malmström V: 10, 11, Enberg V: 11, 12, Franzén V: 12, 13, Fries V: 13, 14, Rydqvist IV: 133, V: 14, Böttiger V: 15, 16, Beskow V: 16—21, Manderström V: 22, Hamilton V: 23, VII: 229, Carlson V: 23, C. A. W. Strandberg V: 23, Svedelius V: 23, Kullberg V: 23, Ljunggren V: 23, Hildebrand V: 23, Melin V: 23, Wennerberg V: 23, C. G. Strandberg V: 23. De Aderton 1870 V: 22, 23, hvarken Wallmark eller Palmblad V: 23, 24, ordboksarbetet V: 19, tidningsarrende V: 12. X: 127; XII: 22.
Akrell, C. F., generallöjtnant VI: 76, VII: 190, VIII: 17, 196, X: 191.
Alabama, sydstatskapare, X: 184, XI: 189.
Alander, lector, XII: 72.
Albert, prinsgemålen i England IV: 1 XI: 74.
Albrecht af Preussen i Christiania VI 69.
Alexanders (I:s) bord i Wologda VI: 2
Alexander II, rysk kejsare VII: 97,
Alfred, prins af England. X: 192.
Alfthan, af Cath. Månsdotters slägt 143.
Allahanda, Nerikes, tidning I: 215. 177.
Allehanda, Dagligt, tidningar I: 215. 36, 53, 77, 82, 91, 258. III: 14; IX: 220, XII: 17, 74, 100 – 105. fall till Repr.-försl. 1865 XII: 128, 142 144.
Alm, L., arkitekt, XII: 73.
Almlöf, And., lotsdirektör IX: 51.
Almlöf, Knut, aktör, VI: 38.
Almlöf, Nils, I: 164, VII: 153. jubel IX: 109.
Allmogespråket XII: 22.
Allmänna val II: 16, IV: 71 – 74.
Allmän opinion Dalins, II: 35.
Allmän rösträtt II: 166, 167.
Allmänna tidningen, VII: 235.
Almqvist, C. J. L., regementspast. I: 143 146, II: 11, 167. inför Upsala do kapit I: 149, 150, anklagad för m V: 194 – 202, in contumaciam dö V: 209, 210; Tilläggen.
Almqvist, J. M., th. d:r, prost X: 4, 19, XII: 148.
Almqvist, L., statsråd VIII: 189.
Alnarps landtbruksinstitut X: 216.
Alreich, A., donator XI: 119, XII:
Alsen, K., stortingsman, X: 5.
Amadeus, ital. prins, XI: 45.
Amandus, binamn till Oscar I, II: 82,
Amerikanska studier IV: 153 – 172.
Amer. fristaternas inbördeskrig XI: 189, 190.
Aminoff, J. F., öfverste, VIII: 28.
Aminoff, Berndt, öfverstelöjtn., björn borgare, XI: 84.
Aminoff, W. B., öfverstelöjtnant IX.
Ammilon, A. A. J., guvernör. XII:
Amsterdams revolt 1848 III: 48.
Anabaptister, VIII: 10.
Anarkien i Europa 1848 III: 200 – 25 betvingad V: 66—95.
Andaktsöfnings-förordning IX: 86.
Anckarsvärd, Aug., öfverintendent IX: 1

Anckarsvärd, C. H., gr., generaladj. I: 88—90, 102, 130, 131, representationsförslag II: 20, V: 46, VIII: 54, 192, IX: 118, 158, motion om unionsfördragets revision X: 1—4, 6, 8, ny motion X: 232, 237. XI: 58, död XII: 64, i representationsfrågan XII: 69, 70.
Ander, Alois, tysk sångare VII: 182.
Anders Retzii stipendiifond XI: 110.
Anderson, Carl, resande i Afrika VI: 8.
Anderson, kassör, XI: 50.
Andersson, Nils, hofmål., prof., XII: 61.
Andeskäderskan i Preworst VI: 282, 283.
Andra December 1851 i Paris V: 210—229.
Andrée, dr K., om borddans VI: 271, 272.
Andrée, Fredrika, sångerska VII: 179.
Angeldorff, Chr. O:son, hofpr., publicist, I: 85. 193, VIII: 182.
Anjou, L. A, statsråd, VII: 230, IX: 71.
Angoulême, hertiginna, Ludvig XVI:s dotter V: 145.
Anmärkningsanledningar mot statsråd VIII: 227.
Animalmagnetism I: 183: VI: 288, 289.
Ankarcrona, Th., kammarh. XII: 65.
Annell. J., kyrkoherde VIII: 47.
Annerstedt, Th., biskop, v. taleman IX: 196, X: 19, XI: 52, XII: 147.
Ansgarius, nordens apostel VIII: 155, XII: 22.
Ansvaringstheorien i tidningsverlden I: 137, IV: 225, V: 184, 186, 189, 190, VI: 100, 101, VII: 236, 237.
Antiskandinavismen, XI: 144—149, om Union med Danmark XI: 223—227.
Anviti, grefve, mördad i Parma IX: 229.
Apanagedebatt 1856 VIII: 140—142, 198, 199; 1869, IX: 209, 210.
Apocryfiskt nya testamente, V: 176; apokryfstriden XII: 23.
Apotheos, L. J. Hiertas XII: 177, Tilläggen; fickans XII: 191.
Appelberg, G. E., kapitenlöjtnant IX: 46.
Appelgren, L. C. D., aktris, XII: 44.
Arago, François, fransk regent, III: 168, VII: 197.
Arbetare-adress till Thore Petré V: 92, 93, — -associationer för hushållsbehof VI: 66, 67; — -bostäder VIII: 7; — -föreningar, Thranes i Norge IV: 230, 231, V: 107—109, 112, 115—118, 130—132, VIII: 23; -föreningar i Sverige IV: 226—232, 239. 240, V: 42, 77, VII: 15, VIII: 20, IX: 117, 119; — -möten VIII: 20: — -oroligheter VIII: 21, 22, XII: 3, 5, 6; — arbetareförening åberopad vid riksdag XII: 121.
Arbets-inställning (strike) i Arboga VII: 15.
Arbetslöne-stegring IX: 3.
Arbin, A. G. v., generalmajor VIII: 45.
Arboga öl I: 62; Tilläggen.
Arén, Erik, kronolänsman på Åland IX: 134.
Arfs- och gifto-rätten, lika II: 42—50, 58, 59, III: 5.
Arfwedson, Carl, direktör, X: 109, XI: 79.
Arfwedson, J. Edv., grossh., VIII: 30.
Arfwidson, Nils, protok.-sekr. XI: 73.
Aristokratfördömandet, Geijers, II: 79, 80, 165, III: 4, V: 4, 5.
Arkiv i postväsendet, af Posthumus X: 75, 76.
d'Arlincourt, vicomte, skald VIII: 37.
Arndt, Ernst Moritz, prof., X: 95, 96.
Arnell, Lars, statssekr., VIII: 41.
Arnell, L. F., öfverste VI: 183.
Arnim, gr., preuss. statsman III: 66.
Arosenius, P. C., riksdagsprost IX: 37.
Arosin, H., prost VIII: 47.
Arrhenius, C. M., exp.-sekr. V: 146.
Artisternas och Litteratörernas pensionsförening III: 264, VII: 190.
Arvidsson, A. I., kongl. Biblioth., IX: 56, 58.
Aschan, J. L., d:r, bergsråd VII: 47.
Ask, Nils, veteran, X: 48.
Askelöf, J. C., exp.-sekr., publicist IV: 52, VII: 234.
Asker, G. F., landsh., taleman, VIII: 138, IX: 197.
Asping, J. L., lector, XII: 54.
Assyriens ruiner VI: 198—200.
Astor, William, tysk richard i Newyork VI: 19, 20.
Attentat, Platens mot Oscar (I) II: 157, 158; — utrikes IV: 174, 189, 190, VI: 166, 171—173, VII: 123, IX: 227. 229, X: 157, XII: 7, 8.
Atterbom, P. D. A., prof., skald, I: 41, 173, IV: 133, V: 6, 7, VIII: 33, 35, Tilläggen.
d'Aubert, Ebba (Bergström), pianiste, X: 108.

Audubon, amer. naturalist V: 144.
Auerswald, generalen, mördad III: 224.
August, prins af Sverige, VI: 104, VII: 168, VIII. 85, 198. 207, 209, IX: 88, X: 68, XI: 228, 240.
Augustenburgare i Sverige II: 172, 205, IX: 225; i Schleswig-Holstein XI: 136, 143, 150.
Aulan i Wien 1848 III: 209, 210, IV: 66—68.
Aurivillius, prof. I: 41; Tilläggen.
Australiska kontinenten genomtågad IV: 160, XI: 45.
Axevalla öfningsläger IX: 94, 95.
Azteker i London, från Iximaja, VI: 211, 212.

B.

Backman, Ch., handsekreterare IV: 9, 15.
Backman, C., konsul, publicist X: 99.
Backman, Pierre, violinist VII: 182, XI: 79.
Backman, J. H., f justitieråd, XI: 100.
Badens revolution 1848 III: 58, 59, 243.
Badens Stefanie, storhertiginna X: 93.
Baeckström, F. O., hofintendent IV: 15—18.
Bager, Lorenz J., handlande IX: 33.
Bagge, mag., bokhandlare VI: 185.
Baggstedt, C. W., rector, prost, X: 86.
Baird, amer. nykterhetspred. VI: 246.
Bajonett mot bajonett i repr.-fr. 1865 XII: 112.
Bakunin, Mikael, nordens Mazzini, XI: 29, 30.
Bal på öppet torg i Paris VI: 16, 17.
Balta Liman, convention VII: 58, 59.
Banketter i Sverige för Pohlen XI: 28; för Bakunin XI: 30, Classen-Kappelmans i Preussen XII: 10.
Bannlysning, påfvens trefaldiga X: 54, svenska separatisters enfaldiga X: 54.
Baraguay-d'Hilliers, fransk general VII: 84.
Barbara-medalj, hos P. B., X: 40.
Barbaresk-staterna, Sveriges tribut upphör, II: 28.
Barbès, terrorist, IV: 22.
Barclay, John, grossh., XI: 91.
Barfod, Fr., dansk skandinav, X: 164.
Barkarby hållstuga, jemförd med bondeståndet III: 8—10, 14.
Barkow, E. W., konsul, X: 96.
Barndop, executift, VI: 231.
Barnum, Jenny Linds amer. impresario IV: 165, 166, 169.
Baroche, fransk minister IV: 184.
Barometer i bref, om De Geers representationsförslag, XII: 75—88, 132, 137.
Barrot Odilon, fransk minister II: 262. III: 24, 25, 37, 38, IV: 77.
Barthelemys fordna slafvar sörja Oscar (I) IX: 169.
Bartholomæi-natt i Pohlen 1863, XI: 23, i Sverige 1865 XII: 85, 130—132, 137.
Batthyani, Kossuths prem.-minister IV: 81.
Bauck, W., musik-kritiker, compositeur, VII: 182.
Bayerns "obscuranter" III: 30, 31, revolter III: 218.
Beckaskogs berserkar VI: 105, 106.
Becker, G., fältläkare XI: 83.
Beckman, biskop, XI: 124, XII: 98, 146.
Beer, W., astronom, V: 142.
Befästningskomitén, norska IX: 74.
Begrafning, franska republikens VI: 167, begr.-penningar I: 219, IX: 152.
Bellander, tullförvaltare, IX: 107.
Bell-Lancaster-skola I: 5.
Bellmans bränvinsansökan I: 158; — enka II: 223.
Bem, ungersk insurgentgeneral V: 142.
Benctson, P., riksdagsbonde IX: 45.
Benedicks, W. A., brukspatron, XI: 78.
Bennich, A. G., generaltulldirektör I: 118.
Berg, K. J., statsråd, X: 238, 239.
Berg, Julius, målare, VII: 178.
Berg, P. J. A., löjtnant, VII: 153.
Berg von Linde, J. A., president IX: 43.
Bergelin, J. Th., landtbruksförf. XII: 52.
Bergens kris 1858, IX: 28; opposition 1814 mot förening med Sverige XII: 15, 16.
Bergenstråhle, Cl. G., frih., landsh. XII: 57.
Bergenstråhle, J. G. C., löjtn., XII: 57.
Berger, fru (signaturen Ch....) förf.. VI: 185.
Bergers snusdosor, rådman, IV: 99.
Berggren, C. A. F., theaterdir., VII: 216.
Bergh, Edvard, målare VII: 178, IX: 134, XII: 194.
Bergholtz, G. J., öfverfältläkare XI: 97.
Bergius, länsman, donator XI: 118.
Bergman, B. C., polism., landsh., II: 62. VIII: 193, 195, IX: 70.

Bergman, biskop, V: 63, 64, VIII: 240, XI: 103.
Bergman, Götheb. handelsförenings ordf. VII: 164, 165.
Bergskollegium afskaffadt VIII: 190.
Bergsten, *C. A.*, brukspatron, IX: 33.
Bergstén, *N.*, svensk dr i Port Louis VII: 198.
Bergstedt, *C. F.*, publicist, V: 202, 207, VI: 68, 82, 84, 95, 97—99, 100; i Samtiden om riksdagens makt VII (förordet); hans Aftonbl. VII: 242—245.
Bergstrand, *C. H.*, chir. prof., V: 148.
Bergström, *J. W.*, mek. fabrikör, IV: 152.
Bergström, *P. A.*, statsråd, X: 238. 239.
Bergvall, *M. C.*, kyrkoherde VI: 183.
Bergvall prost XII: 146.
Berlin, *N. J.*, generaldirektör, VII: 193.
Berlins revolution 1848 III: 47, 62—68, 204—207, 218—220, 227—229, Novemberdagar III: 237, 242; IV: 38—40, spänning 1852 V: 231.
Bernadottes ättlingar Gustaf Wasas XI: 228, 229.
Bernadotte-familjens författarskap XI: 227, 228.
Berserka-lynnet, svenska 1864, XI: 115—117.
Berwald, *J. F.*, hofkapellm., XI: 79.
Berwald, *Julie*, sångerska IV: 138.
Berwald, *Franz*, d:r, X: 45; Tilläggen.
Berzelius, *J. J.*, prof., chemistkung, I: 159, 175, jubilæum I: 175, i Tyskland II: 205, död IV: 56—62, maka IV: 60, juryman IV: 61, V: 151, 152, skrin VI: 207, minnesstod VII: 172, IX: 105.
Berömda mäns sista ord VI: 179, 180
Beseler, i Holstein 1849, IV: 130.
Beskow, *B. v.*, frih., öfverstekammarj., skald., I: 194, 195, II: 94, 95, delaktighet i munlåshistorien II: 111—126, III: 259, 260, V: 16—21, VII: 155, 156, 206, 207, X: 127, sjutiårsfest XII: 23, 24.
Betzholtz, sårad svensk frivillig, XI: 183, 184.
Beust, tysk statsman, XI: 178, 179, 225.
Bevillnings-komitén IX: 73.
Bevärings-komitén IX: 73; beväring och landtstorm 1865 XII: 107, 108.
Bexell, *S. P.*, th. d:r I: 118, XII: 54.
Biarritz, rådplägningar med Napoleon IX: 229.
Bibelsällskapet, svenska, 50-årsfest XII: 22, 23.
Biet, *Svenska*, tidning I: 84—86.
Bildningscirklar, V: 137
Bildt, *Gillis*, frih. öfverståth., V: 32, IX: 69, 172.
Bildt, *Knut*, kommendant, X: 102.
Billbergh, *J. P. af*, vicepresid., V: 148.
Bille, danska Dagbladets utg. XI: 187.
Bille, *Chr.*; dansk envoyé, VII: 196.
Billing, *Th.*, målare, VII: 178.
Billingen, jernvägen vid Sköfde, VI: 78, 79.
Biondini, se Eneqvist.
Biot, fransk akademist XI: 88.
Birch, *P. H.*, generalmajor XII: 42.
Birch-Reichenwald, norskt statsråd, X: 31, 63, 143, 146, 147, 218—221.
Birger Jarls staty IV: 133, V: 19, VI: 194, VII: 174, 175.
Bishop, *Anna*, sångerska, XI: 89.
Biskop begär afsked IX: 87; — *biskopsembetena* VIII: 143.
Bismarck, furst von, VI: 143, X: 170, 171, XI: 24, 42. 177, 195.
Bjure, *N. A.*, major, X: 102.
Björck, *A. L.*, publicist, VII: 246, XII: 74.
Björck, *A. W.*, riksdagsman, V: 79, VII: 90; om prinsregering VIII: 199, 202, 218, om statsverkets behof IX: 200, om högsta domstolen IX: 207, 208, ingen skilnad mellan extra och ordinarie statsreglering IX: 209, 222, italienska nit berömmes IX: 240, 241; om Norge X: 4, 21, 22; XI: 6, 7, 25, 63, 68, 71; XII: 81, 99—103.
Björck, *G. D.*, biskop VIII: 136, X: 43, XII: 134, 146.
Biörck. *J. A.*, borgmästare VIII: 47.
Björkman, *A. U.*, brukspatron VIII: 30.
Björnsen, *Björnstjerne*, XI: 234, 238.
Björnstedt, *Alb.*, välgörarinna XI: 78.
Björnstjerna, *J. M.*, statsråd. IX: 70, 109.
Björnstjerna, *C. M. L.*, gr. generalmajor IX: 70.
Björnstjerna, *Magnus*, gr., exc., general II: 71—74, 219—221, IV: 5—7.
Björnstjerna, *O. M.*, utrikes minister, IX: 69.
Blacksnake, indianhöfding, X: 91.
Blackstadius, målare, VI: 39, VII: 153.
Blade till Menigmand,, om svensk-dansk union XI: 197 o. ff.

Blanc, Louis, kommunist, III: 157, 158, 168, 177–179, IV: 24, 26.
Blancokreditens ändalykt IX: 19.
Blanche, August, publicist, riksdagsman; I: 144, 147, VI: 221, IX: 117, 195, 196, 212, 218, 221—224, med Mengel i Norge IX: 222—224, om Norge X: 4, 21, 182; i krigsfrågan 1864, XI: 68; 12 Juli 1865: XII: 74, 93, 109; Decemberdagarne 1865 XII: 156, 157, 160.
Blanqui, fransk terrorist IV: 22.
Blixen-Fineckes svenska riddarhuspollett VII. 236; X: 149—151, 192; XI: 42.
Blixtrande blommor IX: 110, 111.
Bloch, H. Glad, norskt statsråd, XII: 68.
Blodbad på kristna i Syrien X: 56.
Blommèr, N. J. O., historiemålare VII: 205.
Blomstedt, Jac., kommendör, XII: 65.
Blondin, lindansare, X: 42.
Bloomerism i Grenna VI: 15.
Blüm, M. A., öfverste, XII: 51.
Blum, Robert, bokhandlare, republikan, III: 203, 223, 226, 237.
Blumm, svensk chancelier i Paris V: 243, XII: 44.
Blytt, M. N., norsk prof., XI: 93.
Blåkulla-kommission i Sverige 1858 IX: 91.
Blå porten, värdshus, I: 83.
Bock, Carolina, premier-actrice, X: 201.
Bodell, handl., riksdagsman, X: 54.
Bodisco, A., rysk generalmajor, VIII: 38.
Boëthius, J. E., jur. prof., I: 41, IV: 64.
Boissy, de, fransk markis, III: 39, VIII: förordet.
Boivie, P. G., rector, X: 97.
Bokförläggareförening VIII: 19.
Bolander, Sofie, novelliste, VIII: 91.
Bollin, L. G., komminister X: 98.
Bolmeer, B. M., prof., I: 118.
Boltenstern, kavalleri-veteran, XII: 58.
Boman, A., välgörarinna XI: 110.
Bomans utvoteringsmotion mot Wallenberg och Lallerstedt IX: 205—208.
Boman, P. C., musikal. compositeur XI: 79.
Bomarsund sprängdt VII: 71, 110, 115.
Bomba, konung, X: 82.
Bomullskrutet II: 199.
Bonaparte, Jerome, Westfalens f. d. konung X: 94.
Bonaparte, Zenaide, VII: 198.
Bonde, Carl C:son, frih., öfverstekammarj., VII: 211.
Bonde, Ingeborg, friherinna, IX: 32.
Bonde, F. Ulf, öfverstekammarj. VI: 185.
Bonde, Knut, frih., öfverstekammarj. II 5, VII: 183, VIII: 134, XI: 112, om reformen 1865 XII: 93, 94.
Bonde, Ulf G., gr., hofmarsk., VIII: 28.
Bonde-mod VII: 141, 142; — -upplopp VIII: 22; — -vett II: 3; — -gästabud i Skåne VII: 187; — bönder vägra votera I: 98.
Bondeklubb i frimurarehuset 1865 XII: 107.
Bondeståndet pankt 1866 XII: 185.
Bondevennerna i Norge 1865, XII: 16.
Bondevälde 1866 XII: 197.
Bonns socialvetenskapskongress XII: 9.
Bonpland, Aimé, Humboldts reskamrat IX: 45.
Borch, norsk bildhuggare VII: 176.
Borddans V: 5, VI: 267—290.
Bore, tidning III: 255, IV: 20, om våra dagars framtidsmän V: 67, 68, mot staty åt Carl Johan V: 153, mot Aftonbladet V: 207, slut V: 207, VI 85.
Borg, Aaron, döfstumpædagog IV: 141.
Borg, publicist, IV: 226, 228, 244, IX: 239.
Borgareståndet insläpper brukspatroner VIII: 243, husegare VIII: 223, 244, IX: 195; klubben 1865 XII: 106; testamente XII: 185.
Borgare- och Bondeståndens olika skrifvelser 1860 om representationsförändring IX: 212—214, X: 112—119.
Borgström, Ludv., brukspatron, XI: 91.
Bourgrares i Paris 1851, V: 212.
Boy, J. F., generallöjtnant IX: 69, XI: 85.
Boye, Fredr., förf. af målarelexicon IX: 35.
Boye, Ludv. Johansson, frih., I: 119.
Brag, Jonas, prof., IX: 35.
Brahe, Aurora, grefvinna VI: 182.
Brahe, Magnus d. y., gr. exc. riksmarskalk I: 84, 94, 119, 123, 165, 187, 210, 219, 220, II: 26, IV: 2.
Brahe, Nils, gr, hofstallmästare, V: 150.
Brakel X: 6, 7, 9, XI: 67.
Brandenburg, gr., preuss. ministerpresid. III: 237, V: 143.
Brandenburg, staden, riksdag III: 241.

Branting, Gabr., gymnast, prof. XI: 111.
Braun, With. v., löjtnant, poet, X: 101.
Braunerhjelm, frih., öfverhofstallm., IX: 88, 153.
Bredberg, H. W., statsråd, IX: 128, X: 207, 208.
Bredman, J., professor, X: 85.
Breitfeldska mordet I: 138.
Bremer, Fr., författarinna, IV: 161, 163, VI: 218, VII: 170, X: 38, XII: 63.
Brentano, badisk dictator, IV: 88.
Breslau, rysk-preuss. monarkmöte IX: 230.
Bresson, fransk envoyé II: 253.
Brett, John, uppf. af underhafstelegr. XII: 48.
Bretteville, norskt statsråd, XII: 37.
Brinck, A. M., vicetalman, I: 120, II: 21, VII: 87—90, XI: 80.
Brincourt, fransk öfverstel., IX: 95.
Bring, biskop, XI: 56, XII: 134.
Bring, Ebbe S., prof. VIII: 32.
Brinkman, C. G. v., frih. envoyé, II: 222; Tilläggen.
Brock, F. C. A., norsk generalmajor VII: 160, XII: 42.
Brochyrer i repres.-frågan 1865, XII: 111, 112.
Brockhaus, Fr., tysk bokförläggare XII: 59.
Brogren, J., öfverstel., X: 89.
Brogren, uppbördskommissarie, festgåfva till Norge XI: 239.
Broling, C. A., sedelgravör, V: 156.
Broms, J. C., brukspatron, X: 96.
Brorström, C. O., landssekr., X: 104.
Brown, martyren från Harpers Ferry IX: 227.
Brown, Robert, botanicorum princeps, IX: 45.
Browns bok om Gustaf III, vederlagd af G. Löwenhjelm II: 224—226.
Bruat, fransk vice-amiral VIII: 35.
Bruce Bey, magnetisör, IX: 50.
Bruck, frih. v., finansminister, X: 93.
Brüssel-revolt 1848, III: 48.
Bruhn, A., biskop, VIII: 45, 46.
Bruhn, N., publicist, V: 18, X: 121.
Brukspatroner i borgareståndet VIII: 243.
Bruncrona, A. C., kommendör VII: 51.
Bruncrona, O. A., öfverste, X: 88.
Brunius, prof. IX: 136.
Bruzelius, A. S., prof., kirurg XII: 61.
Bruzelius, J., prost, X: 97.
Bruzelius, Magnus, prost, VIII: 32.
Brådskan i nittonde seklet XII: 210.
Bråkenhjelm, landssekr., X: 104.
Bränvinets i Sverige historia: VI: 244—248; reform VI: 244—246, petitioner VI: 248, 251—258, upplopp VI: 249—251, riksdagsutskott VI: 259, bränvinsriksdagen VI: 259—264, proposition VI: 260—261. Ställningen 1870, VI: 264—266, proposition VII: 17, bönderna neka votera i förstärkt utskott. VII: 44, bränvinsoroligheter VIII: 21, 22, -lagens resultater VIII: 146, 234.
Brödrakänslan i Norge VII: 92, 93.
Buch, Leop. v., geognost, VII: 196.
Buchanans presidentur VII: 127.
Buffons lärda gäster VI: 214.
Bugeaud, fransk marskalk, III: 28, 263.
Bull, Ole, norsk violinist VI: 35—38, VII: 179, X: 45, 201, 207.
Bundsen, Victoria, sångerska, X: 129.
Bunsen, preuss. diplomat, IV: 116, 117, 121, X: 95.
Bureau, konungens, VI: 91—93, VIII: 224, 225.
Buren van, nordamer. president XI: 89.
Busch, J. A. W., mnemotekniker, IV: 141, 142.
Byström, J. N., bildh., prof., IV: 50, samlingar VI: 206.
Bågenholm, F., d:r läkare XII: 61.
Bång, L. A., skeppsbyggmästare VII: 203.
Bältespännarne, Molins staty, XI: 70, XII: 196.
Börjesson, Joh., th. d:r, prost, X: 39, 127.
Börsbyggnad i Götheborg IV: 136.
Börtzell, J. A., statssekreterare, V: 146.
Böttiger, C. W., prof., skald., IV: 133, V: 15, 16. 22, VII: 153, 173, 204, VIII: 181, IX: 190, XI: 240.

C.

Cabet, socialist, ikarist, IV: 26, 32—34.
Californiens guld upptäckt IV: 153—156, — Californiefarare, förste svenske IV: 155; — Calif. rikens ruiner IV: 160; — Calif. sällskap i Stockholm IV: 154.
Callerholm, A. Z., kommendant, X: 104.
Caloric-machine, J. Ericson IV: 147, VI: 75, IX: 89.

Camera Optica, brochure 1840, I: 91—94.
Cancellersembetet vid universitetet VIII: 231.
Canino, furst Carl, III: 247.
Canrobert, fransk marskalk VII: 102—106.
Carl XI:s skånska ättlingar VI: 210.
Carl XII:s minnessten i Stralsund V: 172, historia på persiska VI: 195, vaggvisa VI: 210, minnesvård vid Fredrikshald VII: 142, 143, i Carlshamn VII: 143—145, likkista öppnad IX: 177—179, staty X: 202, 203.
Carl XIV Johan I: 103, 162—166, 184, 185, 188, 189, 210, 212, 213. sista dictamen II: 1, politik IV: 97, fina omtanka V: 2, 3, ärestod V: 153, statyer VI: 194, svenska ätt VII: 146—169, sarkofag VII: 161, 162, statue eqvestre VII: 150—161, monument i Borås IX: 129, grafkapell färdigt IX: 133; — enkedrottning X: 108—111; — C. J.-fester tio år efter hans död VII: 150—161, IX: 105, 106; — hundraårsfesten efter hans födelse XI: 236, 237; — C. J.-förbundet VII: 162, 163, IX: 105, 106, 129—133, X: 43; C. J.-medaljen 1854 VII: 163; — C. J.-portrait till Pau VII: 163.
Carl XV I: 101, karteverk IV: 134, förmälning IV: 198—210, första regeringspræsidium i Sverige IV: 211, förmodade conservatism IV: 211, 212, våra dagars framtidsmän (Bore) V: 67—69, barndom VII: 148, 167, son VII: 149, 150, vicekonungatid i Norge VIII: 59—70, prinsregentskapstillträde i Sverige VIII: 214 220, första trontal VIII: 241, regentskapstid IX: 63—91, jemförelse med Ludvig (XV) IX: 92, karakter IX: 92, thronbestigning IX: 171—194, 217, valspråk IX: 172, 173, hof i Sverige IX: 175, 176, 180, audienser IX: 176, 177, 187, etikett IX: 177, lyckönskningsadresser IX: 179, 181, anträdesthrontal i Norge och Sverige IX: 180, 181, apanage i Norge IX: 185, i Sverige IX: 209, kroppsskada IX: 186, Tilläggen; besök hos lifdömd mördare X: 135, resa till Frankrike och England X: 152—156, inviger vestra stambanan X: 209, dictamen vid norska svågerlagets afskedande X: 221, 222, besök i Köpenhamn 1862 X: 167—169; yttrande om Napoleon III XI: 47, throntal 1863 om försvarsförbundet XI: 142, plan till Kalmarunion XI: 197—227, om Manderström XI: 224, tacksägelsebön vid norska unionsfesten XI: 243, 244, gåfvor till nationalmuseum XII: 25. throntal 1865 XII: 98, beteende mot »Deputationerna» XII: 115, 127, 8 Dec. 1865 på Gustaf Adolfs torg XII: 159, throntal 1866 XII: 188.
Carl XV:s port, X: 123.
Carl (XVI) Oscar Wilkelm Fredrik VI: 134—135, VII: 149, 150.
Carl Albert, sardinisk konung III: 263. IV: 79.
Carlander, Chr., assessor, läkare IV: 51.
Carl af Preussen, Carl Johans vän, V: 144.
Carlberg, J., hofarkitekt, VIII: 29.
Carlén, E., fru Flygare-, romanförfattarinna VI: 221, X: 128, 200.
Carlén, J. G., litteratör, IX: 117, XII: 160.
Carleson, C. A., öfverste. X: 89.
Carleson, G. W., öfverste, IX: 38.
Carlheim-Gyllensköld, exp.-sekr., nykterhetsfrämjare VI: 246.
Carlos, don, infant af Spanien VIII: 35.
Carlqvist, L. J. P., ombudsman XI: 79.
Carlsen, dansk skandinav, XI: 209 o. f.
Carlskrona, korvett, förolyckad II: 198. 199.
Carlson, F. F., statsråd V: 23, IX: 164. X: 3, 19, 39, 127.
Carlsson, C. A., prost, IX: 55.
Carlsund, kapiten-mek., X: 39.
Carneval, i Upsala 1865 XII: 21.
Carola, prinsessa af Wasa VII: 163. Tilläggen.
Carolinska Institutet, I: 177.
Cartwright, Th., diplomat, V: 148.
Carus, fysiolog, om borddansen VI: 285.
Casinoministèren i Köpenhamn III: 103. 128.
Cassagnac, Granier de, förordar kejsardöme V: 220, om statsstrecket 1851 VI: 158—162.
Casselska motionen 1850 V: 64, 70—75.
Castelbajac, fr. marquis, dipl. XII: 49.
Castellane, gr., fransk marskalk XI: 89.
Castelli, österr. poet, XI: 88.
Castrén, M. A., finsk prof., VI: 176.
Catalani, sångerska III: 262, XII: 56.

Cateches-komitén IX: 74.
Catharina Månsdotters sarkofag X: 205.
Catharina kyrkas jubilæum VIII: 191.
Cavaignac, fransk dictator, III: 148, 156—200, nedgång III: 184—187, sjelfförsvar III: 193, 194, fall III: 197. — V: 216, 219, 220, VI: 162, 163, IX: 32.
Cavallius, se Hyltén-Cavallius.
Cavour, italiensk ministerpresident IX: 228, X: 54, XI; 45, 75.
Cazottes profetia 1788, I: 96, 97.
Cederhjelm, *G.*, frih., öfverstekammarj. IX: 155.
Cederschiöld, *F. A.*, XII: 131, 135.
Cederschiöld, *G.*, exped.-sekr., X: 104.
Cederschjöld, *P. G.*, barnbördsprof., IV: 48.
Cederschiöld, *R. T.*, depart.-chef, X: 6, 13; XII: 65.
Cederström, *Bror*, frih., f. statsråd, jubileum XI: 126.
Cederström, *Jacob A:son*, frih., president I: 119, IX: 40.
Cederström, *C. J:son*, frih., öfverste, XII: 57.
Cederström, *Rudolf*, frih., kammarh., IX: 117, om statsrådskasern XII: 106.
Cederström II: 47 (mot slutet), Tilläggen.
Centralhospitalets i Upsala brand IV: 225.
Centralkomitén för reformrörelsen X: 112. 115—117; — för riksdagsklubben 1863 XI: 22, 122; 1865 XII: 71, 74, 75.
Cerito, *Fanny*, dansös IV: 139.
Cesar, *fru* (Löwegren), sångerska, X: 129.
Ch. (fru Charl. Berger) signature VI: 185.
Chito-flukten öfverförd till Europa VI: 11.
Changarnier, fransk general III: 167, IV: 85, 183, 187; Krisen 1851 V: 211, 219.
Charpentier, *C. A.*, öfverstel. XII: 66.
Chartister, Englands III: 68—70.
Chicago, svenskt bibliothek i, X: 198.
Chloreth IV: 107.
Cholera n 1834: I: 26—33, 1850 IV: 107, 108, V: 31, VI: 237—244.
Christensen, *Balth.*, dansk skandinav XI: 212.
Christian VIII:s död III: 31, 33.
Christian IX, dansk konung XI: 129—134, 206 o. ff.
Christianstad-Hessleholms jernväg. XII: 20.
Christiernin, *M. af*, kammarh., XI: 98.
Christierson, *H. F.*, lagman, X: 89.
Cigarrer, dödande, IV: 106.
Civilisationens frukter VI: 27, gång VI: 29, 30.
Clancey, *Th.*, öfverstel., X: 89.
Clarendon, engelsk minister VII: 68, 69, 116.
Classen-Kappelmans bankett XII: 10
Clay, *Henry*, amer. statsman VI: 176.
Clotilde, prinsessa af Sardinien IX: 228.
Cnattingius, *A. J.*, riksdagsprost XII: 54.
Coalitionen mot Carl Johan I: 83, 88, 89, 100, 209, VII: 234, IX: 158.
Cobden, *Richard*, frihandl. XII: 59.
Colbjörnsen, norska brödernas monument V: 154.
Codex argenteus VII: 171.
Collén, akadem.-adj. I: 39; Tilläggen.
Collett, *Jonas*, norskt statsråd V: 143.
Collett, *P.*, envoyé IX: 68, X: 105.
Collin, *J. H.*, hofrättsråd XII: 45.
Columbus, *Christ.* VI: 195—197. kolossala staty X: 204.
Combustio spontanea IV: 108.
Comitéer, kronprinsenregentens IX: 72—75, konung Carls X: 126.
Commercecollegium, skrapadt för cholerans skuld VI: 241—243.
Commonfort, *J.*, presid. i Mexico XII: 44.
Communalen i Sverige VIII: 234, X: 38, 194, 195, XI: 123.
Communism, N. Dagl. Alleh:s mot Posttidn. XI: 123.
Communistcr IV: 24, 25, i Boldts Landskrona tidning IV: 221, 222.
Compiègne, mötet i, X: 157, 158.
Complott emot Aftonbladet 1860 X: 57.
Concours-lag-komitén IX: 73.
Condoleancer, riksdags och storthings till Oscar I: 1857 VIII: 221—223.
Congress, påyrkad europeisk, om Italien IX: 229.
Conradsberg, dårhus, X: 124.
Conscriptionssystemet VIII: 143, 144.
Constant, *Benjamin*, publicist V: 169.
Constantin, rysk storfurste XII: 18.
Constantinopel, begärligt för ryssarne VII: 59, 60; sammansvärjning IX: 229.
Constituantes upplösning, franska IV: 83; svensk 1865 XII: 92.
Constitutionen 1848, franska, III: 191.
Constitutionsutskottet 1860, svenska, IX: 206, om norrmän i kabinettet X: 23, 26.

Consulatkomité, svensk-norsk VIII: 3.
Consumtionen IX: 5.
Contraparlament, radikalt, i Berlin III: 229.
Contubernium I: 20.
Corps diplomatique X: 61, 82.
Corsicanerne i Paris 1848 III: 194.
Cortez, operan I: 164, Tilläggen.
Cotta, J. G. v., baron, bokh., XII: 42.
Couliss-spelet vid riksdagen 1853 VII: 43.
Courtoisie för Norge VIII: 15, 16.
Coyet, C. F., amiral IX: 39.
Coyet, C. F. d. y., kommendörkapiten VII: 212.
Credit-actiebolaget, Skandinav., XI: 109.
Creditiv 1854: VII: 75, 87—92.
Creditförening 1857 i Stockholm IX: 28, 30, X: 39, i Götheborg IX: 29, 31.
Creditkomité, om bankoctroyer VI: 71.
Credit mobilier VII: 4, 5, IX: 3, 4, X: 131, 132, Tilläggen.
Crémieux, fransk agitator III: 39, 41, 143.
Cronhielm, P. E., gr. landsh. VIII: 45.
Cronstedts (Sveaborgs) död I: 126—128.
Cronstedt, C. Aug., contreamiral, X: 105.
Crusenstolpe, Fr., ministerresid. IX: 68, X: 48.
Crusenstolpe, M. J., assessor I: 90, 123, 124, 145, 152, 215, VII: 51, XII: 63, 64.
Czartorisky, Adam, pohlsk furste III: 67, 68, XI: 76; — Adam Alex., X: 93; — Constantin, XI: 27—29; — Ladislaw, XI: 26.

D.

Daa, norsk öfverlärare VII: 158.
Daevel, C. L., kommendant, öfverste III: 83, VII: 209, 210.
Dagbladet, Stockholms, försvarar norsk-svenskhet X: 240, 241.
Dagen, tidning, II: 82, 83, XII: 64.
Dagens Nyheter, tidning XII: 93, 112.
Dagligt Allehanda, se Allehanda!
Dagö, svensk kolonisation V: 181.
Dahlbom, A. G., prof., X: 86.
Dahlfelt, C. L., reg.-pastor, generalkonsul, öfverintendent, I: 119, VI: 117, IX: 71, 72, 91, 137, XI: 225, 226.
Dahlgren, C. F., komminister, poet, I: 117.
Dahlqvist, G., premieraktör, VII: 179, 182.
Dahlsland 1845, II: 229, 230.
Dahlström, G. J. af, landsh. IX: 69.
Dahlström, J. A., landsh., X: 105.
Dalberg, "den siste" III. 261, 262.
Dalin, om liberalism I: 179, 180, om allmän opinion II: 35.
Dannemora grufvor I: 65.
Dannström, sångare och musikus VII 179, hans fru, sångerska VIII: 31.
Dalman, W. F., publicist, contra Horn III: 20, mot landtmarskalken 1859 V: 64, mot L. J. Hierta V: 66, om konstitutionen IX: 117, mot riksstånden IX: 125, 126, hos Oscar I IX: 161; om samhällets fara IX: 206 om Italien IX: 232, om Norge X: 2, 6, 7, motion i riksståthållare-frågan X: 8—14, 19—36; motioner XI: 11 22, pohlska frågan XI: 37; vill prägla medalj 1865 XII164.
Damm (Dahm, "Vandamme"), mag., publicist X: 41.
Danilo, Montenegros furste, X: 94.
Danmark till Eideren VIII: 179, X 150, 166, XI: 140.
Danska fejden 1849, IV: 116—130; — frågan 1858—60 X: 149—151, 164, 165; — helstatsförfattningen upphäfd IX: 225; — machinationer mot Sverige 1852 VI: 144—152; — notabler i Stockholm XI: 40; — riksrådet 1863 XI: 42, 43; — successionsfrågan 1852 VI: 141—144, VII: 120—122; — nödrop till Sverige 1848 III: 105, 106
Dansk-Tyska frågan, svensk brochure X: 170.
Dardel, L. F. von, öfverintendent IX: 69
Darin, president IX: 66.
Daschkow, rysk envoyé VII: 79.
Dassau, F. W., öfverste, IX: 38.
Davenport, experiment med klapp-andar VI: 286, 287.
Davis, se Jefferson!
Deak, Franz, ungersk agitator III: 59.
Debatte, Die, österr. tidning XII: 153.
Debatterna och besluten i repr.-frågan 1865, XII: 129—160.
Dedekind, th. dr, prost, X: 98.
Decemberfonden 1865 XII: 164.
Déchargebetänkande 1854 VII: 37—42, 1857 VIII: 227, 230, 1860 IX: 208 1863 XI: 61.

Decimalsystemet i Sverige VI: 203, 204.
De Geer, C. J. Gerard, frih. af Finspång, legationssekr. VIII: 43.
De Geer, Carl, grefve af Leufsta, excellens, XI: 85, 87.
De Geer, Louis, frih., justitiæstatsminister IV: 133, IX: 66, om Norge X: 9—13, 32, 33, 199, 225, 226, 232, 233; XI: 4, 5, 18, i Kalmar-unionsfrågan 1864 XI: 200, 218, i Repr.-frågan 1865 XII: 105, 124—126, 135, 140, 141, 157, 159, 160, om Posttidningen XII: 182.
Deland, H. L. C. (De Broen), aktris XII: 56.
Deland, Josefina, guvernant VIII: 8, Tilläggen.
Deland, Pierre J., theaterdir., XI: 96.
Deléen, C. E., boktr., bokh., lexicograf V: 147, 148.
Delldén, C. O., juris prof., VII: 217.
Delphine Gay (madame Girardin), författarinna VIII: 35.
De Maré. A. L., öfverste, kommendant IX: 108.
Dembinski, pohlsk general XII: 49.
Demokraten, tidning IV: 230, 234, 245, V: 57, 77; — förening i Christiania V: 106, 107; — församling, Strasbourgs 1848 III: 57, Cöthens kongress IV: 89, 90.
Demontovicz, Jos., pohlsk insurgent, XI: 31, 32, 38.
Departementalstyrelsen, svenska I: 90, 114; Tilläggen.
Departements-kungar XII: 199, Tilläggen.
Depesch till London, olofligen bruten, XI: 171, 184, 185.
Deportations-project VIII: 24.
Deputationerna 1865 XII: 87, 88, 92, 105, 107, 114—128, 171, 173.
Desideria, drottning VI: 117, X: 108—111.
Desse borgare, uttryck af Th. Petré V: 94.
Diakonissanstalter, IV: 140, 141.
Diamantgrufvor X: 51; diamantbröllop XII: 25.
Dickson, Charles I: 57; II: 200; — James, d. ä., VIII: 30; — Robert d. ä. IX: 47; — J., brukspatron, XI: 113, XII: 36.
Dieterich, U. W., prof., rector XII: 62.
Diligenceresor 1856 i Sverige VIII: 88—90.
Dimander, A., stadsmajor, IX: 34.
Diplomat-acter, åt riksdag och storthing meddelade, XI: 64, 65, 163.
Dirckink-Holmfeld, L., dansk baron VIII: 17.
Disconto på vexlar IX: 6, diskontförening i Stockholm XII: 20.
Disconto-garanti-förening i Hamburg IX: 14, 27.
Disconto-kassa af 1857 IX: 23—25.
Ditzinger håller tal XII: 161.
Djurgårdens Tivoli IX: 121.
Dockbyggnad, ny å Beckholmen IV: 136.
Doctorspromotion, theol., X: 43, filosof, X: 198, medicin. X: 198.
Domars ömsesidiga verkställ. i Sverige och Norge XII: 16, 17.
Domkyrko-jubelfest 1845 i Lund II: 63.
Donatis komet IX: 110—112.
Donaufurstendömena III: 213, IV: 80.
Dorchimont, generalmajor, VIII: 193.
Dornbusch, G. C. H., postkontrollör XII: 53.
Dorpats universitets jubelfest VI: 40.
Drakenberg, J. A., öfverstel., X: 103.
Dreijer, Arendt, justitieråd, X: 126.
Dresden-konferens 1850: IV: 180, 181; — -revolter 1848 III: 54, 1849 IV: 83, 84.
Drottningholms springvatten X: 203.
Dubergska flickskolan X: 197.
Due, Fredr., norsk statsminister IV: 5, VI: 215, IX: 70
Due, Fredr. d. y., envoyé IX: 71.
D'Uncker, målare XII: 195.
Düppelbergsstenen VII: 177.
Düsseldorffs målareskola VII: 178.
Dumas, Alex., d. ä. VI: 214, 215.
Dumdristigt, uttryck af Posthumus VI: 90—93.
Duncker, l. Dunker, norsk advocat VII: 159, 160, om Carl Johans godhet mot Norge IX: 129—133, X: 1, 14—16.
Dupin, fransk kammarpresident III: 39.
Dupont de l'Eure, fransk regent, III: 41, VIII: 35.
Dynastipolitik, dansk-svensk-tysk II: 172—192; spansk-fransk II: 191.
Dzumy, pestblemma, IV: 104—106.
Döbeln, G. C., v., general, IX: 134.
Döbeln, v., kammarherre, VII: 247, Tilläggen.
Döfstum-institutet IV: 141.

E.

Ebeling, Math., sångerska V: 156.
Eberstein, prof., kyrkoherde, IX: 54.
Eckersberg, norsk målare XII: 194.
Edberg, Nancy, simlärarinna X: 39.
Edelstam, Fab., lagman, IX: 54.
Edenhjelm, Gillis, general, f. landshöfd. XI: 100.
Edholm, Eric af, archiater, VIII: 46.
Edling, E., kyrkoherde, IX: 37.
Edman, kronpr. Carls adjutant, IV: 15.
Efterdiskussion i presteståndet 1865 XII: 148.
Egendomsvärdenas fall XII: 2, 3.
Ehnemark, C. M., statsråd, IX: 65, X: 193.
Ehrenborg, M. F., ryttmästare, VIII: 42.
Ehrenheim, R. F. A., hofmarskalk, IX: 51.
Ehrenhoff, J. M., generalkonsul, VII: 215.
Ehrenstam, J. F., statsråd, IV: 63, V: 153; Tilläggen.
Ehrensvärd, C. A., gr., landsh., IX: 71, XI: 124.
Ehrensvärd, C. G. A. A., gr., öfverste X: 102.
Ehrensvärd, Fr., frih. öfverste X: 89.
Eider-programmet VIII: 179, X: 150, 166, XI: 140.
Eidsvolds-minnet V: 136, 137, VIII: 183, halfsekeljubilæum XI: 233–235.
Ek, J. G., prof., XI: 94.
Ekdahl, kyrkoherde I: 151–153, XII: 161.
Ekenstam, Isr. af, öfverste, VIII: 43.
Ekholm, G. F., borgm. XII: 65.
Ekman, J. J., grossh. XII: 116.
Ekman, Oscar, donator, XI: 119.
Ekman, P., borgmästare, XII: 24.
Ekmarck, L. A., exp.-sekr. XII: 23.
Ekonomiutskottet om Dalmans motion (1860) X: 26, 27.
Ekström, C. U., prost, ichtyolog, IX: 54.
Ekströmer, C. J., chirurg, generaldir., X: 104.
Elbehertigdömena II: 179—182, 184, 246, III: 102—105, XII: 10, 11.
Eldprof, skandinavismens, XI: 127–149.
Eldqväfvare, Phillips, VI: 75.
Elektriska ljuset IV: 146, VI: 75, Ways X: 50, 51; — telegrafen första svenska VI: 75, 76, 202, VIII: 17, 18; — Elektromagnetism: telegrafi II: 200, läkemedel IV: 103, 145, 146, VI: 75, magi VI: 267, 268, fluidum VI: 282.
Eleusinska mysterierna, i Örebro V: 54, 55.
Elfsnabben (1854) VII: 80, 81.
Elfstrand, Per P:son, skeppsbyggare XI: 91.
Elfving, A., lagman, XI: 97.
Elfving, J. I., lector, XII: 53.
Eliasson, Andr., häradsdomare XII: 73.
Elihu-Burritt, smed och fredsapostel IV: 75.
Elzvik, Erik, malmletare, XI: 91.
Embetsverkens reorganisation VIII: 149; — embetsexamina omreglerade XI: 115.
Emigranter, svenska, VI: 10, VIII: 24, 25.
Emilie, pohlskt transporttartyg XI: 34.
l'Empire c'est la Paix VI: 166.
Enberg, L. M., professor V: 11, 12, XII: 63.
Encke, J. F., tysk astronom, XII: 59.
Enebom, A. L., fältprost, IX: 37.
Enerhougens arbetareförbund V: 117, VI: 14.
Enequist-Biondini, sångerska, VII: 179, X: 129, 201, XI: 114, 125.
Engelblom, C. J., lagman, X: 89.
Engelbrechtstoden X: 202, XI: 124, XII: 26.
Enhets-skandinavism, af Westrem, X: 56.
England i nöd II: 245, 246, chartisterna (1848) III: 68, 70, repeals uti Irland 68, 69, oro i London m. fl. 69, i landsorter III: 213, 214; år 1864 XI: 185, 186.
Englands kronprins i Stockholm XI: 244, 245.
English and Swedish Bank limited XI: 109.
Enighet och frihet, sällskapet XII: 115.
Enskilda Banken i Stockholm VIII: 4, XI: 109.
l'Epée, C. M. de, döfstum-pædagog IV: 141.
Epidemier VI: 223 o. ff.
Erbgesessene Bürgerschaft (Hamburg) IX: 16, 22.
Erdmann, A. J., prof., geolog, IX: 85.
explosionspulver II: 199.
Erfurterparlamentet (1850) IV: 175.
Erichsen, norskt statsråd, X: 104.
Ericson, Carl, löjtn. XII: 57.

Ericson, Charlotte, premieraktris XI: 90.
Ericson, Nils, frih. jernvägsöfverste, VIII: 19, 134, IX: 70, 104, 105, X: 204—215, XI: 126.
Ericson, John, kapiten-mekanikus, (condensator, caloricmachin) IV: 146, 147, VI: 75, IX: 89, (monitorer) X: 215.
Ericsson, P. E., prost, X: 97.
Erik XIV:s Gripsholmsfängelse II: 235, Tilläggen; hans »olyckligaste år» V: 183, Tilläggen.
Erikstorg i Stockholm XII: 2.
Ernlund, M. G., mjödbryggerska vid Gamla Upsala XI: 90.
Ernst, Hannovers konung, III: 202, död V: 171.
Erskine, D., mäklare, X: 96.
Escader, svensk-norsk 1864, XI: 166.
Eschricht, D. F., dansk prof. XII: 42.
Espartero, spansk marskalk, III: 31, VII: 123.
Eskilstuna (1845) II: 233, 234.
Esthlandsbönder i Stockholm X: 161, XI: 44.
Evelius, J., president VII: 210.
Eugenie, prinsessa af Sverige, VI: 131, 132, IX: 153.
Euphrosyne (Julia Nyberg) poetissa, VII: 216.
Eurén, A., prost, XII: 146.
Europa i anarki (1848) III: 200 - 250.
Europeisk konferens, Napoleons XI: 47.
Excelmans, fransk marskalk VI: 176.
Executionen, tyska i Danmark XI:127, 143.
Expropriations-votering hos förstärkta statsutskottet 1863, XI: 70—71.

F.

Fabriks- och näringsförfattningen VIII: 20.
Fachministèren, franska 1851, V: 216.
Fædrelandet, danska, se Ploug!
Fagergren, svensk läkare i Persien VI: 7, 8.
Fagerlund, M. C., välgörarinna XI: 77.
Fahlcrantz, C. E., biskop, I: 40, 58, XII: 146.
Fahlcrantz, C. J., hofmålare, prof., XI: 78.
Fahlköpings jernvägs invigning IX: 70.
Fahnehjelm, A. L., major, dykapparat, spränggalvanism, telegrafi I: 177, verldsexpositionsbestyr i London IV: 152, VI: 202.
Falk, G. A., hofrättsråd, X: 89.
Falkenberg, C. A., frih., generalmajor IX: 38.
Falkman, riksdagsman, XII: 134.
Fallenius, pastor primar. XII: 134.
Fallissementer i Hamburg 1857, IX: 26. i Sverige IX: 30.
Familjfördrag, Bernadottes med Ryssland IV: 4, VII: 107, Carl XV:s med Danmark XI: 221—223.
Familjinterieurer, författarens II: 229—242.
Fanatism VI: 43 - 54.
Fanor, nya militär-, X: 192.
Faraday om diamagnetism VI: 286.
Fast, C. Fr., veteran X: 83.
Fast, C. J., missionär, V: 142.
Fauchald, Peder, storthingsman VIII: 39.
Faxe, W., biskop, V: 32, VII: 169, 170, 218, 219.
Favre, Jules, fransk regent, III: 157, 171, 172.
Faye, norsk lifmedicus, prof., V: 35, 36, VII: 157.
Fazy, James, schweizisk regent II: 248.
Februarirevolutionen 1848, i Paris III: 23—28, 36—46, provisorisk regering III: 140—156.
Feilitzen, Carl v., löjtnant II: 201, III: 264, VII: 190, XI: 110.
Felix, Rachel, tragisk skådespelerska VII: 198.
Fem konger i Norge 1848: III: 98.
Femmannautskott 1848 i Paris III: 149.
Femte punkten, under Krimkriget VII: 115—117.
Femtonde Maj 1848 i Paris III: 150—154, i Wien III: 208.
Femöresföreningen XI: 117.
Fennomaner XI: 231, 232.
Ferdinand, Neapels konung, afsatt III: 207, 208, X: 82.
Ferdinand, Österrikes kejsare, abdication III: 244.
Ferdinand, arfprins till Danmark XII: 41.
Ferlin, P. R., Kammar-Rättsr. XII: 50.
Fernando af Bourbon, spansk infant XI 74.
Fersen, L. S. von, gr. öfverhofmästarinna IV: 62, VII (förordet); Tilläggen.
Fersens, gr., mord 1810 II: 227, V: 173, 174.
Fet-Matts' qvarlefvor, X: 40.

Fichte, filosofen, X: 200.
Fieandt, O. M. v., öfverstel., X: 103.
Fjerde-November-stipendiet XI: 239.
Fickans apotheos XII: 191.
Filén, S. J., prost, IX: 53.
Filingerums fideikommiss V: 179, 180.
Finanskomitén 1852–53 VIII: 1, 1858 IX: 74.
Fineman, C. O., mag. skollär., XII: 46.
Finland om skandinavismen XI 105.
Finlandsförlusten 1809 IX: 137.
Finlands ständer 1863: X: 174, 175, XI: 44, 230, 231.
Finnmarkstvister med Ryssland VII: 109, 111—114, 128–142, VIII: 72, 86; Tilläggen.
Finsk landtdag 1863 XI: 44, 230, 231; dess adress till Sveriges folk XI: 231.
Finskt jubilæum IX: 137.
Fischerström, N. J., viceamiral IX: 62.
Fitinghoff, om riddarhussalen XII: 183.
Fjældsted, norsk dansös, IV: 139.
Fjällstedt, dr, pastor IV: 134
Flach, J. F. P., XII: 136, 137.
Flagga svensk förbjuden i Danmark XII: 11, 12.
Flanering i Paris V: 233 o. f.
Fleming, frih., Otto den starke V: 155.
Flensburg, biskop, riksdagslikpredikan 1866 XII: 185, 186.
Flensburgs klagan öfver danskarne V: 230.
Florilegium Aftonbladense II: 53. Tilläggen.
Flottans reorganisation XII: 21.
Flygare, Edv., mag. litteratör, VI: 193.
Flygare-Carlén, Emilie, (se Carlén).
Flygmachin af d'Arville IV: 149.
Flygt, Nils, veteran, X: 84.
Flyveblad, norska, X: 14 16, 18, 25, 28, svenska X: 23, 36.
Fogelberg, B. E., prof., bildhuggare II: 58, statyn Gustaf Adolf IV: 131, 132, Birger Jarl VI: 38, Carl Johan VII: 150—153, Oeuvres VII: 171, 172, död VII: 220—222.
Folkfester VI: 216, 217.
Folkets röst, tidning, socialist IV: 221: VI: 100, 101, mot L. J. Hierta V: 183, 184, 186—188.
Folkmöte, skand. i Christiania XI: 144.
Folkpolitik X: 163—187.
Folkräkning i hufvudstaden X: 123, Sveriges 1863 XI: 120.
Folkrörelsernas försvar IV: 222, 223.
Folkskollärareмöte X: 128, XI: 107.
Folkskoleväsendet i Stockholm VII: 230.
Folktribuner i Sverige IX: 216—241, emottaga adresser IX: 221—224, 237, 240, 241.
Fontainebleau V: 243. 244.
Forchhammer, J. G., konferensr. XII: 60.
Formföraktet 1865 XII: 89—93.
Foroni, Giacopo, kapellmästare IX: 51.
Fors, Aaron, sockerbagare I: 52.
Forsa kanal X: 52.
Forssberg, J. A., skeppsredare, X: 85.
Forssell, C. af., öfverste, landtmäterichef IV: 53, mättlighetsifrare VI: 245.
Forselles, A. M. P. af, XII: 141.
Forsselles, J. H. af, bergshauptman. VIII: 29.
Forsstrand, J. E., hofkamrer, VII: 192.
Fortschrittspartei i Preussen XI: 46.
Fosterländska föreningens första möte VI 22, 236.
Fotogène. X: 216.
Fourier, phalansterist, IV: 27, 161.
Framåtgåendet i Sverige 1855—70: XII: 210–217.
Francken, v., kapiten, X: 123.
Frankfurter-kongress 1850: IV: 177, furstekongress 1863, XI: 41; — anarki III: 203, 204, 216. 217. 223—226. 242—244. IV: 88.
Franklin, sir John, nordpolsfarare IV: 159.
Franklins (Benj.) käpp I: 180, 181. II 197, V: 192.
Frankrikes hållning 1864, XI: 185. 190.
Franska handelstraktaten 1865 XII: 27 – 41, vid storthinget XII: 38, 39, vid riksdagen XII: 39–41.
Franzisco besökes af freg. Eugenie VI: 5.
Franzén, F. M., biskop, första rim: II 152, 156, 214. 215; poëmet "midt i natten" V: 12, 13, enka X: 88.
Fredholm, stadsfiskal. VIII: 29.
Fredholm, J. A., grossh. X: 96.
Fredrik II:s af Preussen bref till Gustaf III 1772, IV: 193—198.
Fredrik IV Wilhelm af Preussen IV 173—175. XI: 73.
Fredrik VII af Danmark III: 31—33. IX: 148, X: 165—168, XI: 42, 128, 129, 137.
Fredrik VIII, herzog von Schlesvig-Holstein XI: 136, 143.

redrik, prins af Nederländerna X: 192.
redrik Carl, preuss. prins och general XI: 178, 182.
redshalfsekelfest 1864 XI: 237.
reese, J. S., kofferdikapten X: 84.
reja, tidning, I: 136, 137, 208, 209.
reidenfelt, C. P., hofbiblioth. IV: 15.
ridhem, på Gotland X: 133.
rieriförsök, kungliga II: 173, 189, 190, IV: 198.
ries, Elias, professor, I: 41, V: 13, 14, 22, XI: 126.
ries, Th., bot. adjunct IX: 110.
rihandeln XII: 199.
rihandelsfest i Gbg XI: 113.
riheten i Sverige XII: 215—217.
rihetsbön, Pohlens, XI: 25.
rimärken på svenska bref III: 20, 21, XI: 109.
riskytten, tidning, VI: 85.
rithiofs Framnæs VIII: 66.
rivilliga, svenska i Danmark 1848: III: 120—123, 1849: IV: 118, 119, 1864: XI: 181, 182; — svenska i Pohlen XI: 35, 36.
runtimmersskyddsföreningar IV: 142.
ryckman, vaktmästare i Gbg, XI: 77.
ryxell, A., prof., contra Geijer II: 79—81, riddarhusmedalj III: 4, Molbechs dedication IV: 134, brefvexling V: 4, 5, 22, om psalmboken VII: 169; vid Carl XII:s likkista IX: 177.
rölén, J. F., kamererare, IX; 90.
rölich, D., riddarhustalare I: 102, 180, XI: 98.
rölich, G., gr., landsh. hofmarskalk, X: 104.
röman, N. A., just.ombudsman II: 170, IX: 197, X: 126.
röslind, Chr. E., premieraktris XI: 78.
röst, P. A., prost, VII: 205.
ultons minnesfest i Kalmar VIII: 191, 192.
unck, F. J., frih., lagman XII: 51.
urste-kongresser, i Berlin 1850 IV: 176, i Frankfurt XI: 41; — kollegium 1850 i Berlin IV: 177; — möte i Warschau 1850 IV: 177.
ylleri-statistik VIII: 24.
yra punkter, under Krim-kriget VII: 93, 94.
yrdelningen i riksdagarne IX: 203.
yrisslätten I: 41; Tilläggen.
yrverkeri vid Carl XV:s kröning IX: 190, 191.

Fåhræus, J. F., statsråd, II: 259, VII: 193, VIII: 134, 189, 210, X: 209, XII: 68.
Fåhræus, O. I., statsråd II: 259, VII: 176.
Fäderneslandet, tidning, Crusenstolpes I: 123, 124; — Ekeblads IV: 221; — Rosenschölds, sedan Hagströms, VI: 100, 101, VII: 235; — Dalhammars 1865 XII: 93, 111, 112.
Förbund, skand. med Danmark: danska Fædrelandets förslag 1842: I: 170; försvars- X: 149—151, XI: 42, 43, 134, 138, 161, 205, 213, 215; Kalmarunionistiskt XI: 162, 197—227, 213—215, dynastiskt XI: 221—223.
Förbundsexecution mot Holstein 1849 IV: 130, mot Danmark XI: 38, 41, 43.
Föreningsmiddagen på Ranten X: 207, 208, 213.
Författare-arvoden 1850 i Sverige IV: 134.
Författnings-samlings-kommission IX: 74.
Förkofran, böndernes sista ord 1866, XII: 191.
Förmälningsanslag, kronprinsars, III: 1—2.
Förstån eder regering! I: 103.
Försvarsförbundsförslag, Sverige-Danmarks X: 149—151, XI: 42, 43, 134, 138, 161, 205, 213, 215.

G.

Gaal-svenskby, svensk koloni i Cherson V: 181, 182.
Gadd, H. Th., guvernementssekr., VII: 216.
Gagern, v., general mördad III: 202.
Gagern, Heinrich v., församlingspresid. III: 202.
Galaspektakel 1860 IX: 191.
Galitzin, furst, rysk litteratör VII: 196.
Galvanoplastikens upptäckt IV: 103, Tilläggen.
Garantiförening 1857 i Stockholm IX: 29, XII: 20.
Gardell, L. J., landskamr., X: 104.
Garibaldi, Guiseppe, III: 249, IV: 76, IX: 228, 230; — fester i Sverige X: 44, 53, 54, 180—182.
Garnier Pagès, fransk regent, III: 39, 168.
Gasbelysning i Sverige IV: 143—145.

Gasslander, F. H., t. f. landsh., XI: 98.
Gastein, tyskt monarkmöte XI: 41.
Geffroy, M. A., fransk publicist, om skandinavismen 1864, XI: 201—210.
Gefle nya börs X: 216.
Geijer, E. G., prof., I: 41, 117, 214, Litteraturblad II: 79, 165, 213, 214, medalj V: 152, minnessten på Ransäter VI: 195, VII: 172.
Geijerstam, C. af, riksgäldsfullm. XI: 81.
Geijerstam, O. af, landsh. XII: 45.
Gellivaara, IX: 88, X: 216.
Gemensamma öfverläggningar hos riksstånden VIII: 235, IX: 203.
Genberg, P., statsråd, biskop, VI: 43, IX: 161.
Geologiska undersökningar IX: 85.
Gérard, fransk marskalk, VI: 176.
Germanism mot skandinavism IX: 173; för Tysklands enhet IX: 229.
Gernandts familjejournal X: 200.
Gezelius, Lars, riksdagsbonde, IX: 46.
Gibson, W., fabr., grossh., IX: 34.
Giftermålsplan, Carl XV:s i Preussen IV: 198.
Girardin, Emile, publicist, II: 251, III: 28, 163, 169, IV: 30.
Girardin, St. Marc, om civilisation VI: 29, 30.
Giron, hofjuvelerare, IX: 47.
Gjöre svensker av sig, norskt talesätt VI: 13.
Glasvas magnetiserad VI: 278, X: 92; Tilläggen.
Gluntarne, af G. Wennerberg, IV: 133.
Godoy, Em., fredsfursten, V: 144.
Goethe, skaldens, svenska anor VI: 193.
Goldschmidt, O., Jenny Linds man IV: 170.
Gortschakoff, Mikael, rysk furste VII: 72, XI: 75.
Gotland, besökt af Oscar I, VII: 81—83, dess faror VII: 114.
Grabows krona XII: 10.
Graffman, landskapsmålare, XI: 95.
Grafström, A. A., prof. skald V: 9, 10, 22, IX: 97.
Grafström, Frithiof, öfverhofpr. IX: 98, 125.
Grafvar i Upsala domkyrka I: 43, VIII: 191, Tilläggen.
Grahl, sim-prosten, XI: 82.
Granfelt, A. F., "siste Björneborgaren" XII: 45.
Granier de Cassagnac, se Cassagnac!
Granlund, Nils, grossh: X: 97.
Granskaren, tidning, Lindgrens I: 178.
Granskningsfacklan, ett sällskap, V: 222.
Grape, P. A., konsul, IX: 34.
Gravallius, C. O., fältprost XI: 81.
Great-Eastern, jätteskepp X: 41, jätteballon X: 42.
Greifska papperen IX: 119, 120.
Greifswalds universitet VII: 193.
Grekerna, vittert samfund, VI: 222.
Grekiska thronföljden 1850 IV: 180, X: 185, 186; 1863 XI: 45.
Gretna-Greens smed XI: 76.
Grewesmöhlen och Boye, om "illa känd" IV: 226.
Grimm, Wilh., X: 83, Jacob XII: 43.
Grip, statssekreterare, I: 178.
Gripenstedt, J. A., frih., statsråd, I: 119. III: 96, IX: 76, 77, om 1809 års riksdag och dess män IX: 124; X: 48. 100, ni-reform XII: 1, franska handelstraktaten XII: 37, repr.-frågan XII 135, 140, Tilläggen.
Gripsholms slott II: 235, Tilläggen.
Grubbe, Sam., statsråd, I: 40, 94, VII: 208, 209.
Grundelstjerna, A. W., exped.-sekr., IX 34.
Grundlagens jubelår IX: 115—139, fester i Stockholm IX: 120—129, i orterne IX: 128.
Grundlagsförändrings-förslag 1857: VIII: 230—234, 1859 IX: 202, 203, 1862 XI: 10—12.
Grundlags-förslaget, danska 1863, XI: 128—133, 136, 143 o. ff.
Grundskatternas kapitalisering VIII: 147.
Grå reformvänner III: 99; "akta er för de grå!» X: 88.
Gråberg af Hemsö, comes palatinus II. 221.
Gråå, rådman, V: 74, X: 35, Tilläggen.
Gränderna upphöjas till gator IX: 87.
Gränstvisterna i Finnmarken VII: 128—142.
Grönblad, J. E. A., finsk docent XII: 53.
Gröna stugan IX: 134, X: 199.
Guano-öarne VI: 4.
Gude, norsk målare VII: 178, XII: 194.
Gudmundson, Bengt, riksdagsm., I: 122. VIII: 31.
Günther, C. E., exc. justitiæstatsm., IV: 8, V: 47, IX: 66, XI: 85, 87.

Rützlaff, missionär, Upsalaäfventyr V: 138—144.
Ruidhalls-dejeunér VII: 185.
Ruillotinen V: 235; Tilläggen.
Ruizot, fransk minister, II: 262, III: 27, 39, 189.
Rula febern, på korv. Lagerbjelke VI: 2, acclimatiserad kring Götheborg VI: 73.
Ruld i Finland IV: 100, första fyndet i Californien m. m. IV: 154—156, guld-upptäckternas följder IX: 2, guldfält i Australiens Victoria X: 51.
Ruldbröllop VIII: 196.
Ruldmedalj åt riksdagsbönder IX: 65.
Rullander, A. P., theol. d:r, XI: 94.
Rumælius, Arvid, publicist, ångerköpt XII: 177, Tilläggen.
Rumælius, prost, d:r, XII: 134.
Rustaf I Wasas monument IX: 134.
Rustaf II Adolfs Leipzigerfana I: 157, staty i Götheborg och Bremen VI: 193, 194, VII: 175, 176.
Rustaf III:s papper I: 157, Tilläggen; — sekulardag II: 155—157; — Browns bok vederlagd II: 224—226.
Rustaf, prins af Sverige (Oscar I:s son) VI: 120—129, VII: 166.
Rustaf, prins af Wasa (Gustaf IV:s son) I: 157, 216, IX: 173—175.
Rustafsons Chr., donationer. XI: 118.
Rustavias på Barthelemy brand VI: 3, 4.
Rustavianska grafchoret I: 42, Till ggen.
Rutta Percha upptäckes II: 200.
Gyldenstolpe, A. G., gr. kapten IX: 38, Tilläggen.
Gyldenstolpe, A. F. N., gr. statsråd, riks-marskalk IX: 65, 70, 187, XII: 58.
Gyldenstolpe, C. E., gr. öfverstekammarj. VI: 191.
Gyldenstolpe, Ulrik, gr. generalmajor VIII: 27.
Gyldenstolpe, U. W., gr. öfverceremonim. XII: 47.
Gyldenstolpe, Wilh., gr. öfverhofmästar-inna IX: 49.
Gyllenborg, den siste, *C. A. D.* gr. XII: 47.
Gyllengranat, C. A. B., frih., statsråd, amiral, IX: 65, XII: 58.
Gyllenhaal, C. H., frih., statsråd, I: 84, 198, II: 90, 126, V: 232, VIII: 134, IX: 42.
Gyllenhaal, L. H., frih., exc. justitie-statsm., landtmarskalk V: 61—64, IX: 62.
Gyllenhaal, Mathilda (d'Orozco) XII: 44.
Gyllenhammar, A. F., justitieråd, XII: 58.
Gyllenkrook, A. G., frih., öfverstekammarj., barnavän VIII: 196, XII: 66.
Gyllenstierna, N. C., frih., kammarh. XII: 67.
Gymnasium i Gbg 1830, I: 17—25.
Gymnastik-komitén IX: 74.
Gäsmarscherna i Stockholm IV: 236—238.
Götha kanal, första ångbåtens första upp-resa I: 34—36, II: 238.
Göthe, lifdömd mördare X: 135.
Göthbergs brochure mot Wallenberg XII: 4.
Götheborg 1815—1834 I: 1—33, II: 239, Tilläggen; — riksdagsmannaval 1853 VII: 30.
Götheborgs Handelstidning III: 254.
Götrek, bokhandlare II: 201. IV: 228, 245.

H.

Haak, J. H., juris d:r primus X: 89.
Haak, P. R., stadsläkare XII: 51.
Haapasalo, Greta, kantelespelerska VII: 182.
Habsburgska dynastien IV: 80.
Hæger i Kungelf XII: 73.
Hage, konsul, dansk, VIII: 183.
Hagberg, prof., om vår tids ungdom VI: 23—27, XII: 53.
Hagelsberg i Wendel I: 66, Tilläggen.
Hagelstam, O. J., öfverste, mot bränvin VI: 247, 248, 264.
Hagerup, Edv., stiftsamtman VII: 199.
Hagerup, norskt statsråd X: 90.
Hafsormen IV: 100.
Hahnemann, homöopath I: 177.
Hahr, Ad. generalkonsul XI: 81.
Halévy, fransk compositeur, XI: 88.
Halkett, H. v., frih., hannov. general XII: 43.
Hall, dansk prem.-minister X: 171, XI: 163 o. ff.
Hall, Birger v., generalmajor XII: 65.
Hall, Louis (Hallencreutz) IX: 44.
Hallenborg, C. J., kammarh. X: 83, Tilläggen.
Halling, C. C., vice talman V: 156.

Hallman, C. J., vitterlekare VI: 222.
Hallman, Ph., målare VIII: 48.
Hallström, biskop, VII: 40, XI: 83.
Halmstadlax VII: 186.
Hamberg, Theod., missionär VII: 217.
Hambræus, L., juris d:r, landssekr. X: 89.
Hamburg, republik, VIII: 154—175, penningkrisen 1857: IX: 7—28.
Hamburgerposternas fall XII: 202—209.
Hamfelt, J. R., konsul, X: 96.
Hamilton, Henning, gr. statsråd, I: 119, V: 23, VII: 189, VIII: 133, 235, 236, IX: 66—68, 71, 89, 161, X: 189, 190, XI: 138—140, 142, 157, 158, 163, 164, XII: 86, 14 —142, 148.
Hamilton, Hugo, frih. gen.postdir. I: 120, VI: 146—148, XI: 2, 22.
Hamilton, Jacob Essen, gr. öfverståth. IX: 188, X: 190. XI: 54, XII: 58.
Hammar, H. B., kyrkoh. XI: 93.
Hammardahl, O., kapiten, I: 84, 85.
Hammarsköld, C. W., emigrant X: 97.
Hammerstad, storthingsman X: 5.
Handbrefvet (Oscar I:s) II: 30, 31, XII: 116.
Handelsaktiebank, svensk, VIII: 1.
Handelskomité, internationel, svensk-norsk VIII: 2.
Handelstraktat med Frankrike 1865: XII: 27—41.
Handtverkarklubb i Helsbg XI: 123; — handtverkarmöten VIII: 20.
Hannover-revol. 1848 III: 53.
Hanson VIII: 157.
Hansteen, Chr., norsk prof, VII: 170.
Hapsal, svensk koloni V: 180—182.
Harbitz, storthingspresident XII: 16.
Harkort, preuss. deputerad X: 169.
Harpers Ferry, tumult IX: 227.
Harring, Harro, demokr. agitator IV: 227, V: 118, 120, 134, 136, X: 45.
Hartman, C. J., dr, botanist IV: 64.
Hartmansdorff, Aug. von, president, I: 120, 198, 199, 211, 212, II: 123, om representationskomitén II: 166, mot tidningarnes sätt att referera III: 5, hotad till lifvet 1848: III: 74—76, 78—82, 88, 91, 106, om Preussen 1850 IV: 172, förhatad af riddarhuset V: 58, om tryckfrihetslagen V: 188, vid riksdagen 1854 VII: 24—26, VIII: 52 —56, 134, om reformen VIII: 55, 56, IX: 161.
Haschisch, IV: 110—112.
Hasselbackens värdshus VI: 205.
Hasselrot, Carl, häradsh., riksdagsman VII: 49.
Hassenpflug i Hessen-Cassel IV: 178, 179.
Hatten på, i kyrkan, XII: 2.
Hayden, andebesvärjerska, VI: 268—271.
Haynau, fältmarskalk, misshandlad i London IV: 190—192.
Hazelius, J. A., »adjutanten», sist general-major, II: 84—107, V: 207, VI: 82—99, mot furstarne VI: 88, 89, föregifven afgång ur Dagligt Allehanda VII: 246—248, sista bref till förf. VII: 248—250, förnyade afgång ur D. A. IX: 219—221, X: 191, jubilæum XI: 126, 243.
Hawthorne, N., amer. romanförf., XII: 49.
Hebbe, dr, litteratör (Junius) VII: 171, X: 18, 26, XI: 173—176.
Hebbe, Signe, sångerska VII: 182, X: 129, 201, XI: 114.
Hebbe, Thecla, artist XI: 78.
Hecker, badisk demokrat IV: 89.
Hedberg, Fr., poet X: 202.
Hedblad, J. F., hofrättsråd VII: 210.
Hedborn, S. J., skald V: 145.
Hedenborg dr, från Rhodus, V: 33.
Hederstjerna, Erl., generall. VIII: 45.
Hedin, publicist, riksdagsman XII: 161
Hedlund, S. A., dr publicist, »den unge fyren« III: 14, i Örebro 1850 V: 52 —54, i Aftonbladet V: 202, harangerar Migliorati IX: 236, i reformfrågan X: 113, XII: 2, firad 1865 XII: 158, 160.
Hedrén, J. J., biskop, I: 115, IX: 137, 138, XI: 82, Tilläggen.
Heftye, N., norsk donator XI: 119.
Hegardt, G., grossh. IX: 33.
Hegermann-Lindencrona, dansk generaladj. IX: 95.
Heiberg, J. L., prof. X: 94.
Heiberg, J. L. (Patges), dansk aktris VI: 35.
Heideken, P. G. v., hofmålare XII: 56.
Heidemann, G. G. v., öfverste VIII: 42.
Heidenberg, bundtmakare, VIII: 9.
Heijer, Lars, helstatsidé X: 24, 25, franska brochure 1865 XII: 14.
Heine, Carl (firma Salomon) IX: 11, 16.
Heine, Heinrich, satirist VIII: 37.

Held, demagog, III: 227.
Heljestrand, C. V., smidesfabr. XI: 79.
Hellberg, J. C., Posthumus, II: 86, 112, 121—123, III: 86, 87, 251, VII: 238, 239, 245, flyttning till Hamburg VIII: 93—111.
Helleday, G. P., svensk friv. i Amerika XI: 98.
Helsingborgare alla blifva italienska hedersledamöter IX: 237; skicka adress till Lincoln XII: 7.
Helsovårdskomitén, militära IX: 73.
Hemlig artikel 1764, 1769 om Sveriges delning IV: 193, 194.
Hemlig domstol i Mayntz III: 242.
Hemliga samfund IV: 34—41, 90, 91.
Hemligt utskott 1853, VII: 73, 74.
Hemmansegares representationsrätt IX: 202—204.
Hemmansklyfningen VIII: 144, IX: 86.
Hennequin, V., fransk demokrat VI: 283, 284.
Henrik V:s parti i Paris 1848, III: 176, 177.
Henschen, Upsalarådman, XI: 22, XII: 134, 182, 183.
Herberghen, van, exilé. X: 71, 72.
Hermanson, Carl, grefve, XII: 131, 135.
Hermelin, A. S., frih., kammarh. XII: 66.
Hermelin, C. S., frih., kammarh. XII: 66.
Herrarnes afskaffande XII: 214—217.
Herrera, Mexicos president, VII: 198.
Hertig af Wermland IX: 68, af Gotland IX: 184, 185, af Westergötland X: 132, af Nerike XII: 18.
Hesperia, svensk koloni, IV: 170.
Hesselgren, P. H., fabrikör, riksdagsman XII: 45.
Hessens kurfurste och kris X: 171—173, Tilläggen.
Heurlin, Chr. Is., statsråd, biskop, I: 104—106, 187, VII: 188, X: 98, 99, Tilläggen.
Heurlin, prot.-sekr., bondesekr., I: 122, Tilläggen.
Heurlin, Sven, bonderiksdagsm., I: 121, II: 51.
Heydenstam, G. v., fäktmästare, V: 149.
Heyl, P., artilleriöfverste XI: 84, Tilläggen.
Hjelm, C. F., ingenieur-öfverste IX: 52.
Hiemme og Ude, dansk tidskrift, X: 149—151.
Hienfung, Chinas kejsare, XI: 74.
Hierta, G., öfverstel., I: 122, om Örebro reformmöte VI: 68, VII: 8—11, X: 87, Tilläggen.
Hierta, Lars Johan, publicist, I: 123, 138, 146—148, 192, 215, II: 10, odeciderad V: 44, 52, 54, dubbel V: 76, slutet af hans Aftonblad V: 183—210, finner vår trycklag otillräcklig V: 188, 189, sidenväfverska V: 190, 191, förordar käppens frihet V: 192, klagar öfver tidningsanfall mot personer 191, 192, försvarar Almqvist V: 194—202, Aftonbladsförsäljning V: 201—203, utgifver Held och Corvin V: 205, 206, afsked till abonnenterna V: 208—209, nemesis V: 209, undandrager sig Örebromötet VII: 5, ogillar bokförläggarevälde VIII: 19, 20; 13 Mars 1859: IX: 117, 118, uppvaktar Oscar I: IX: 161, folktribun IX: 222, föreslår proscriptionslistor på adeln XI: 21; köper pohlska insurgenters vapen XI: 35; »notar»: Tilläggen; anförare för borgareståndets helsningsdeputation 1865 XII: 95—97, 161, apotheos XII: 177, Tilläggen.
Hjerta, finsk baron, uppfinner ny driftkraft IV: 147.
Hjerta, frih., generallöjtn. II: 223.
Hjertman, mag., major, publicist X: 87.
Hildebrand, B. E., riksantiqvarie, akademist V: 23.
Himalayah-visitkort VI: 209.
Hinckeldey, polischef i Berlin VIII: 37.
Hisinger, W. W., geolog och mineralog VI: 186.
High-Life, X: 187—204.
Hjort, Carl, artillerimajor XI: 97.
Hjortsberg, Carl, aktör IX: 35.
Hjortsberg, Lars, hofintendent, komiker I: 178, enkan VII: 204.
Hochschild, Carl, frih. envoyé d. ä. IX: 40.
Hochschild, Carl, frih., envoyé, d. y. IX: 68.
Hofhållningssumma, Carl XV:s, XI: 13, 62, 63, XII: 106, 107.
Hofexpeditionen IV: 2, 3.
Hofvet, svenska 1840—1856 IV: 1—21, VI: 105—137, dubbelt hof VIII: 57, 58.
Hohenhausen, C. v., kabinettskammarh. hos Carl Johan IV: 10; — statsråd IX: 70.

Hohenhausen, M. S. v., landsh. IV: 63.
Hohenzollern-Hechingen II: 219.
Holm, Johan, stadsmäkl. II: 8, IX: 78, 83, XII: 2.
Holm, L. G., borgmästare X: 104.
Holmberg, Axel E., fornforskare XI: 82, 83.
Holmberg, Werner, finsk målare X: 101.
Holmbergson, J., prof. X: 39, 40.
Holmertz, P., lagman. XII: 44.
Holmström, C. F. A., bokhandl., litter. IX: 50.
Holmström, H. O., erkebiskop, I: 117. VIII: 32, 33.
Holst, Gustaf, extravagant veteran IX: 46.
Holsteins afsöndrande XI: 221.
Honolulu VI: 5.
Horn, C. F., gr. landsh. I: 99, 100—103, IV: 221, XII: 64, Tilläggen.
Horn, gr. ståthållare II: 158.
Hornemann, Eidsvoldsman X: 94.
Hospitalet Conradsberg X: 124.
Hudiksvall—Forssa jernväg X: 52.
Hultman, biskop X: 48.
Humanitärer IV: 27.
Humboldt, Alex., frih. X: 79—82.
Hummel, D. M., domprost I: 11, IV: 52.
Hummelhjelm, G., f. d. handsekr. XI: 81.
Hummerförgiftning VI: 74.
Hungersnöd i Sverige 1847 II: 255, 256, IX: 76, i Finland X: 175.
Husaby I: 61, Tilläggen.
Husaga V: 86, VIII: 239, 240, IX: 86.
Husbehofsbränning VI: 248, 249, 264.
Husegare i borgareståndet VIII: 243, 244.
Huss, M., d:r, generaldir. VI: 246, VIII: 189, 190, X: 196, XI: 124.
Hussar-regements-sekularfest IX: 107.
Hvalfisken. Malms, XII: 19.
Hvasser, Israel, med. prof. I: 40, IX: 89, X: 106, 107, 132; — Gabriel domprost IX: 91, XII: 56.
Hven besökes af Oscar I, V: 153.
Hvete ur egyptisk pyramid VI: 74.
Hvitfeld, Marg., fru, testatrix I: 25.
Hvoslef, norsk finnprest VI: 49—52.
Höckert, F. W. O., theaterf. X: 86.
Hygienisk kongress IX: 101, 102.
Hyllning, Carl XV:s 1860, IX: 191, 192, Aug. Blanches i Norge IX: 222—224.
Hyltén-Cavallius, G. O., d:r, chargé d'aff., III: 87, 92, V: 164, IX: 65, X: 194.
Hyltén-Cavallius, svensk, öfverste i tyska flottan, VI: 11, X: 169.
Hård, Carl, generalmajor, I: 45.
Hård, C. G., grefve, statsråd I: 131.
Händels hundraårsfest IX: 138.
Höckert, målare, prof., VII: 177, IX: 134, XII: 193, 196.
Högfelt, P. J., navigateur VIII: 30.
Höglund, N. M., konsul, VIII: 47.
Höggvist, Emilie, premieraktris, II: 209, 210.
Högsta domstolen, nedsatt under konstitutionsutskottet IX: 206, reorganiserad X: 52.
Höpken, riksråd, om tillståndet i Sverige VII: förordet.
Hörberg, Pehr, målare VII: 176.
Hörning, J. M., rådman IX: 34.
Hörnstein, rådman II: 22.
»*Hörsalar*» VIII: 195.
Hörstadius, J. E., öfverdir., X: 85.
Höökenberg, löjtn., rolighetsmakare II: 59, 60.

I.

I och Eder, XII: 1, 2.
Ibsens poem: »En broder i nöd» XI: 141.
Idun, litterärt sällskap, X: 199.
Ignell, Nils, komminister I: 150, 151. II: 11, VI: 55, Tilläggen, XII: 54.
Ihlen, norsk student (1854) VII: 156.
Ihre, Alb., frih., exc., utrikesminister I: 94, IV: 133, V: 22, XII: 136.
Ikarister IV: 26, 32—34.
Illa känd IV: 225, 226.
Ilmoni, Imm., med. prof. VIII: 37.
Inbördes krig, Förenta Staternas, X: 162. XI: 45, 189, 190, XII: 9.
Indebetou, Math., sångerska, IV: 138. XI: 114.
Indianerna i Amerika Judar IV: 156. 157.
Indragningsmakten II: 23, 61.
Industri-utställning i Stockholm X: 218. XI: 108; centralkomité 1865 XII: 19. 1866 XII: 191—196.
Inga herrar! VIII: 8, Tilläggen.
Ingemann, B. S., dansk skald, XI: 88
Innanläsning, Svedbom om barns, VI: 22.
Instruktion för riksdagsmän IX: 114.
Insurgent-fälttåget mot Danmark (1849) IV: 128—130.

Interimsregering VI: 109, 118, 129, VII: 15, 16, VIII: 199—203, 214—216, X: 6, 7.
Interimsbestyrelse för reformfrågan 1863, XI: 49, 50.
Invalidhotellet i Paris X: 235, 236.
Irving, Washington, skald, X: 82.
Isberg, C. E., president, VIII: 41; Tilläggen.
Isberg, Sofia, träsniderska, II: 201, X: 37.
Island får svensk boksamling VI: 221, 222.
Italien (1847) II: 262, III: 28—30, dess enhet IX: 227—229, X: 53, 54, 159, 160, 1864 XI: 190; — italienska demonstrationer i Sverige IX: 235, 236, 239, X: 159, 160; — hedersledamöter i Helsingborg IX: 236, 240; — femmanna-komité i svenska borgarestånd-det IX: 240.
Itzehoe, ständerförsamling 1863, XI: 38.

J.

Jaabæk, storthingsman X: 5.
Jack, C. G., löjtn., Sveaborgsvittne, XI: 83.
Jacobi, preuss. agitator, III: 237.
Jahdeviken preussisk VII: 72.
Jahn, tysk turn- och frihets-hjelte IV: 68—80.
Jahnke, A., sånganförare VIII: 179.
Janson, Erik, sekteristen, II: 6, 7, IV: 158, 159.
Jansson, Hans, bondetalman I: 90, 121, VII: 214.
Janzon, J., prost, XII: 146.
Japan öppnadt VII: 124, IX: 226.
Jasså! kommenteradt af d:r Boas VI: 12.
Jefferson Davis, sydstatspresident, X: 56, 162, XII: 9.
Jellachich, Kroatiens Ban, III: 209, 211, 230.
Jenny Lind, se Lind! Jenny-Lind-febern i Liverpool IV: 166; — Jenny-Lind-guards i Newyork IV: 168; — Jenny-Lind-medalj IV: 166; — Jenny-Lind-olatrien i Amerika IV: 167, 168.
Jeremias Munter, författaresignature VI: 221.
Jernvägar i Sverige, (kronologiskt): aningen (1846) II: 171, diskussioner 201, 202, bankett för John Rennie 202, project till jernvägsbyrå 203, första svenska privilegium IV: 145, VI: 203, hvarjehanda förslager VI: 77—79, under engelska kanalen VI: 79, 80, byggandet VIII: 18, 19, X: 38, 52, 123, första olyckan i Sverige VI: 203, jernvägsfebern (1854) VIII: 18, 19; proposition om system (1856) VIII: 147—149, riksdagsdebatter (1857) VIII: 238, 239, komité IX: 72, jernvägslån (1857) IX: 78, 80, 81—85, invigningar: Malmö-Höör IX: 103, 104, Götheborg-Falköping IX: 104, 105, vestra stambanan X: 204—213, trafikstyrelsen X: 214, byggnadsstyrelsen X: 214, banorna: södra, Borås-Herrljunga, Ystad-Eslöf, sammanbindnings, nordvestra X: 215; jernvägslån 1864 XI: 120; invigning af Christianstads och af Landskronas XII: 20; tunnel XII: 20, arbetare-oordningar XII: 3.
Jernvägsfrågan i Norge (1851) V: 128, Kongsvinger-banan X: 229, 230.
Jesu Christi dödsdom, graverad i koppar-tafla, V: 174, 175, Tae-pings Ye-sus VI: 173.
Jesuitism hos demokrater IV: 91.
Johan, erkehertig, tysk riksföreståndare III: 204, 216, 244, IV: 89, 92, X: 82.
Johanson, Joh. (Argus), publicist, I: 140, 190, II: 258, mot tidningarne III: 14, mot Oscar (I) VII: 51, X: 99—101.
Johansson, Lars, riksdagsman IX: 46.
Johansson, Olof, riksdagsman VII: 214.
Johns et C:o, i Stockholm, IX: 77, 82, 83.
Joholm, "mamma" i Upsala I: 51.
Jordbäfning i Sverige (1851) IV: 112—114.
Jordegendomsvärdena IX: 3.
Jordens själ, se Hennequin!
Josefina, drottning III: 265, 266, VI: 112, 130, 133, IX: 144, 152, 153, 168, X: 133, 134, 197, XI: 111, XII: 26, afsked från riksstånden 1866 XII: 190.
Journalismen i Sverige (1847) II: 257, 258; journalisternas klagan XII: 218—220.
Juarez, president i Mexico, XII: 9.
Jubeldoctor, theol., X: 43, 44.
Jud-emancipationen II: 23—25, IV: 44, 45, V: 83, 84, 130, XI: 10, Tilläggen.
Juell, norsk biskop, VI: 49, 53, VIII: 32.

Juhlin, N., testamente, XI: 119.
Junidagarne i Paris (1848) III: 157—171.
Junius (dr Hebbe) pseudonym X: 18, 26, XI: 173—176, XII: 153.
Junkerpartiet (1853) VII: 29, 46.
Juntan 1810, konungamakare I: 41, 119, 129, Tilläggen.
Jupiter och Saturnus i conjunction X: 124, 125.
Jaringius, Beata, sångerska VII: 181, X: 129.
Juringius, J. P., assessor, VII: 203.
Jury, permanent, i tryckfrihetsmål, VIII: 231; — Jurymanna-praktik V: 186, 187, VI: 87, VII: 236, 238, X: 41.
Juste-milieu (1844) II: 21, på riddarhuset (1853) VII: 46, 47.
Justitiæ-ombudsmanna-ostracism VIII: 150—153, 226, 227, IX: 208.
Järta, C. Aug., envoyé, IX: 65, 70: XII: 67.
Järta, Hans, landsh., I: 129, 171—174, 192, 195, 196, 199—206, 216, II: 89, 90, 212, V: 151, Tilläggen.
Järta, Thomas, I: 86, 193.
Jönsson, Anders, donation, XI: 119.
Jönsson, Peter, i Träslända, I: 121, VIII: 239, X: 83.

K.

Kabinetts-kassan (1840) I: 106—109, 131, II: 21, 22, Tilläggen.
Kalifornien, se Californien!
Kalk-ljus X: 50.
Kalling, F., gr., historieskrifvare, XI: 84.
Kalmar slott X: 49.
Kalmar-union, försök till ny I: 173, XI: 162.
Kalmberg, A. E., major XII: 58.
Kamrarne, de nya svenska, XII: 197, 200, 201.
Kanal, Forssa, X: 52.
Kannegiesser, K. F. L., litteratör, XI: 77.
Kant filosofens, svenska anor VI: 193.
Kantele, finskt musikinstrument, VII: 182.
Kantzow, C. A., svensk i Portugal, baron XI: 112.
Kapten Puff, tidning, VIII: 95, 96.
Karantän, mot choleran VI: 234, 237—244.
Karatigin, Rysslands Talma, VII: 196.
Katastrof-ministèren i Paris (1851) V: 214.
Katekes-komitén IX: 74.
Katolicism i Sverige, Bogenska åtal: VI: 43, VIII: 11; porträttritaren Pettersons landsförvisning IX: 90, katolicism i Norge VIII: 67, 68.
Kaurin, J. M. Pram, norsk biskop, XII: 42.
Kautokeino religionsmord VI: 46—54.
Kejsar-anor ur östromerska riket VI: 209.
Kejsardömet återupprättas i Frankrike VI: 167—170.
Kejsarkronan, den tyska, IV: 79, 83.
Kejsarmöte i Warschau (1850) IV: 179.
Kejsarsnitt af Mesterton X: 202.
Kellgren, om allmänheten och publiciteten V: 204.
Kemble, Ch., engelsk tragöd, VII: 198.
Kempf, C. J., sjökapiten, X: 84.
Kerner, dr Justinus, mystiker, VI: 273, 282, XI: 88.
Key, Emil, 1865 om meteor- och gråstenar X: 112.
Keyser, G. Th., grosshandlare, VII: 205
Kejser, J. R., norsk prof. XII: 55.
Kheredin, tunesiskt sändebud, X: 160.
Khorsabads ruiner VI: 198.
Kieler-professors-hatet V: 231.
Kjellberg, W., theaterregisseur, XII: 56.
Kinesiska skönhetsbegrepp VI: 212.
King, Rufus, amer. vicepresid., VII: 196.
Kinmanson, Fr., premieraktör VI: 184
Kinmanson, Lars, premieraktör VIII: 31.
Kinnekulle I: 61.
Klagoday efter Oscar (I) IX: 153, 166, 169.
Klapka, ungersk insurgentgeneral, X: 180, 181.
Klappandar och borddans VI: 267—290.
Klinteberg, A. M. af, lagman X: 104.
Klischnig, pantomim för apa och groda IV: 139.
Klubblifvet, tyska (1849) IV: 41; svenska i reformfrågan XI: 20—22, 1865 XII: 99, 104—107, 127, Tilläggen.
Knappnålar i brillanter VI: 213.
Knorring, S. C., frih., öfverste IX: 51, 107.
Knorring, Sofie von, författarinna II 229, IV: 48.
Knowles, Sheridan, dramaturg XI: 89.

ılsen, hattmakare, norsk agitator V: 21, 122.
tsgillet i Lund (1859) IX: 136.
s, Thecla, beläsen flicka, I: 58.
s, A. E., domprost i Upsala X: 20, I: 94.
h, C. J., handl. i Malmö, XII: 168.
kum, Henrik, generalguv. i Daghestan : 151.
modin, Olof, prof., I: 41.
portörer af andliga skrifter VIII: 144, 15.
ieter I: 176, VI: 210, 211, IX: 110 -112., X: 124.
unenos, furste, ättling af Trapezunts ejsare VI: 209.
igelovens, den danska, arfsföljd II: 85, 186.
ioc, v., finsk öfverste, VIII: 29.
ist i opinionen, kronprins-regentens X: 91.
istitutionelle, tidning II: 53.
nungagrafvarne i S:t Denis V: 239.
nungamakare I: 129, Tilläggen.
nungamord för prisbelöningar IV: 40, 1.
rsfästelser, två sjelfmord VI: 54.
skull, A. E., frih., hofmarskalk, IX: 8.
skull, C. U., frih., öfverste, XII: 44.
ssuth, L., ungersk diktator II: 261, II: 59, 211. 221, 230, 232, 244, IV: 30, 81, V: 41, X: 54.
then, C. A. v., finsk frih. VII: 197.
tzebues enka VI: 175.
aemer, v., frih., landsh., VII: 188, X: 193.
afft, P., prof. målare XII: 47.
all, sotare och samlare i Upsala I: 46.
ebs, Berlingske Tidende, XI: 187.
efting, Eidsvoldsman, XII: 43.
etinism IV: 108.
euer, J. H., amiral, IX: 59. 60.
iget i Slesvig 1864, XI: 156, 157, 165, 166, 169—173.
igsbefälet 1865 XII: 21.
igskök VII: 184.
igsrop, svenska tidningars för Pohlen 1863, XI: 37.
rimkriget VII: 63—72, VII: 116—120, fredsslutet VII: 117—120.
ristallpalats vid London IV: 150, Sydenham VI: 40, VIII: 16, Newyork VI: 205, 206.
Kroepelien, slottsfogde, VIII: 47.
Krog, N. J. L., norskt statsråd, VIII: 38.
Krona, konungs rätt att antaga främmande, XI: 58, 59, 62.
Kronprinsen-regentens period (1857—59) IX: 63—91, hans monument i Luleå IX: 133.
Krüdener, Alex. v., rysk diplomat VI: 181.
Krusenstjerna, S. M. v., befäl. amiral, IX: 70.
Kröningar (1844) II: 22, 26—28, (1856) VII: 193, 194, IX: förordet, (1860) IX: 183, 184, 189—194; — Kröningsdeputationer IX: 186, 188, X: 35, 36; — Kröningsförberedelser i Norge: II: 37. 38, 193—195, V: 41, VI: 103, IX: 187; — Kröningspenningar (1860) IX: 187, 188.
Kröningsvärd, C. G., häradsh., förf., X: 86.
Kull, lifmedicus, VIII: 29.
Kullberg, A. C:son af, biskop, poemet »Svea till ständerna» II: 143, 144, V: 155, Tilläggen.
Kullberg, C. A., akademist, V: 23.
Kullberg, K. A., litteratör, kammarj. IX: 35, 36.
Kumlin, handlande, XII: 25.
»Kung Carl, den unge hjelte», X: 203.
Kung Lars, se L. J. Hierta och VI: förordet.
Kuylenstjerna, J. C. frih., major, VI: 184.
Kuylenstjerna, C. U., generalmajor, VIII: 43.
Kuylenstjerna, läkare med animalmagnetism IX: 141.
Kurhessens författningsstrid XI: 191.
Kylberg, L. W., kapten, XII: 61.
Kyrkodag i Hamburg VIII: 170—173; — kyrkogårdsanekdot VIII: 244; — kyrkokonferens vid Helsan VI: 230.
Kyrkomöte, allmänt, första idéen VI: 42, 235, i Köpenhamn VIII: 182, riksdagsförslag VIII: 239, i Lund, X: 38, Wieselgrens X: 113, i Christiania X: 128, riksdagsfråga 1863 XI: 69.
Kyrkostaten, sammansvärjning IX: 229.
Käppfriheten, Franklins, tillämpad i Sverige II: 197.
Köcker, Frans, österr. student om Aulan IV: 66—68.
Kök i krig VII: 184, i Turkiet 184, 185.

König, C. G., chargé d'affaires, VI: 192.
Königsmarcks kalk I: 44, Tilläggen.
Köping-Hult-jernvägen V: 103, 104, VI: 76—78, VIII: 133, 148, 237, 238.
Köpmannaförening i Stockholm (1858) IX: 29.
Körner, M. P., djurteckn are, XII: 55.
Köttregn IV: 104.

L.

Labiau-traktaten 1656, VII: 145.
Lachner, Ign., kapellm., IX: 113, 151, X: 130.
Lacordaire, fransk pater, XI: 77.
Ladegaardsöen VIII: 64.
Læstadius, VI: 48, 49, 227; Lars Levi XI: 82.
Lafitte, fransk bankir, V: 169, 170.
Lagberedningen 1844, II: 9.
Lagberg, O., vattenläkare, VII: 187, VIII: 46.
Lagerberg, Carl, kommendör, X: 89.
Lagerbjelke, G., gr. landtmarskalk VI: 259, XI: 52, XII: 94, 98, afsked från riddarhuset 1866 XII: 184—186, 190.
Lagerbjelke, Joh., frih., statsråd, exc., VIII: 42, enkan IX: 32.
Lagerbjelke, korvett, IV: 1—3.
Lagerbring, G. O., generallöjtn., II: 210, 211.
Lagercrantz, C. M., öfverstel. XII: 67.
Lagergren, P. J., vice talman, I: 99, 121, VIII: 51, 52, 134.
Lagerhamn, kofferdikapten, X: 84.
Lagerheim, Elias, frih., exc., utrikesminister, protest mot danske ministern v. Scheele 1857, VIII: 176—179, XII: 58.
Lagerheim, L. M., landshöfd., IX: 52.
Lagerhjelm, Per, assessor, VIII: 44.
Lagerklo, kofferdikapten, X: 84.
Lagerstråle, H. G., statsråd, IX: 67.
Lagström, P. J., postmästare, VIII: 47.
Laguerronnière's brochure om Italien IX: 231.
Lagutskottets principbetänkande 1845, II: 39, 40.
Laki kansan kaunattan X: 174.
Lallerstedt, G., publicist, folktribun, VII: 245, IX: 77, 205—208, 218; italiensk politik IX: 224, 230—241; ital. motion IX: 231—235; utrikes IX: 234, 235; X: 4, XI: 63, 64, 68; XII: 51.
Lamartine, fransk skald och regent III: 27, 41, 128—156, 166—168.
Lamberg, gr., mördad III: 232.
La Marmora, ital. general, VIII: 35.
Lambert, hé Lambert! XI: 190.
Lamennais, abbé, IV: 29.
Lamm, S. L., fabriksidkare, IX: 34.
Lamoricière, fransk general, II: 263, III: 24, 40, 163, 164, 168, 171, IV: 182, XII: 59.
Land skall med lag byggas, IX: 172. 173.
Landegren, A., häradsh., X: 104.
Landin, C. L., vice presid., IX: 52.
Landskrona-Helsingborgs jernväg XII: 20.
Landsortspressens emancipation från Aftonbladet VII: 233; — Landsortstidningars reformförening III: 13; mo Aftonbladet III: 14—16, i danska krigsfrågan III: 16, 17.
Landsortsupplopp i Sverige 1848, III 92 - 94.
Landskapsflaflor, svenska, II: 229 -242
Landtbruksmöten II: 198, VIII: 13, IX 103, X: 198, XI: 108 (i Helsbg), XII: 21; — Landtbruksexposition i Hamburg XI: 108.
Landtförsvarskomité X: 126.
Landtmarskalksstolen 1866 XII: 185, 186
Landsthing VIII: 234. 243, komité IX 73, thingens införande X: 194. 195. XI: 20. 104, 120, 121, XII: 92.
Langenberg, Fr., brukspatron, X: 96.
Langievicz, pohlsk diktator, XI: 24, 25.
Lantingshausen, E. A. v., gr., VIII: 43.
Lapinski, pohlsk insurgentchef XI: 31—33, 35.
Lappfolkets fanatism VI: 46—54.
Lapplandsresa, regenten Carls, IX: 98. 99.
Lappmarks-gränstvisterna X: 158, 159. lappsk guvernörkonferens XI: 119. XII: 17.
Lappos hjelteminne XI: 229.
Larochejaquelin, legitimist IV: 184 - 186.
Larsson, Börje i Clastorp, soldat XI: 91.
Larsson, C. A., riksdagsman, IX: 183, XI: 7, 21, 54, 55, XII: 107, 108.
Larsson, S. Marcus, målare VII: 178. X: 201, XII: 55.
Larsson, Nils, i Tullus, taleman, X: 21. 27, XI: 53—57, XII: 94, 95, 99, 187
Lasse och Posse VIII: 192, 193.

Laternsignal-komitén IX: 74.
Latour, krigsminister, mördad III: 233, 234.
Laurin, C. J. O., mag., sånganförare, VII: 205.
Lavén. A. W., kommendörkapten, IX: 52.
Layard, assyriska fynd, VI: 198–200.
Leckö slott I: 35, Tilläggen.
Ledru-Rollin, fransk agitator, II: 250, 262, III: 140, 142—148, 167, 169, 175, 179, IV: 36–38. 85, VIII: 189.
Leffler, S. P., dr boktryckare, V: 149.
Lefrén, J. P., general, I: 203, IX: 127, XI: 99.
Legitimist-kongress i Wiesbaden IV: 185; i Frohsdorf V: 215; — Legitimist-uppror 1848, III: 180.
Legostadgan IX: 86.
Lehman, advokat, Holsteiner-agitator, XI: 89.
Leja, Benjamin, donationer, XI: 119.
Lejonhufvud, E., frih. XII: 136.
Lekberg, riksdagsman, XII: 73.
Lekmannaverksamhet i kyrkan X: 37, 38.
Lemchen, J. C., lagman, VII: 201.
Lemoine, Louis, Oscar I:s lärare, VII: 196.
Lemos, F. A. de, aktör, X: 86.
Leopold I, belgiernas konung, XII: 60.
Leopold, C. G. af, statssekr., X: 128.
Lerkrus, skandinaviskt IX: 102.
Leroux, Pierre, "humanist". IV: 27.
Lessing, M. L., major, X: 88.
Letterstedt, J., generalkonsul, II: 204, V: 32, X: 46, 47, XI: 97, Tilläggen.
Lettström, J. G., fattigläkare, VII: 192.
Leuchtenberg, enkehertiginna, V: 144.
Lewenhaupt, Claes, gr. förste hofjägm. IX: 72.
Lewenhaupt, Eric, gr., chef för Oscar I:s enskilda Bureau IV: 3—5.
Lewenhaupt, Mauritz, gr. riksmarskalk, IV: 5, 11, 12, IX: 66.
Lewgren, A. G., grossh., IX: 33.
Leviathan, skeppet Great Easterns första namn X: 41.
Levin, L., sångerska, X: 130, 201.
Lexicon Barbarum VII: 223, 224.
Leyonmarck, J. A., hofmarskalk, VII: 201.
Liberia, negerkoloni, VI: 20, 21.
Lichnowsky, furst, mördad III: 224.
Lidback, P. G. Andreios, skriftställare, IX: 37.
Lidbeck, B. C., sångeraka XII: 56.
Lidner, Bengt, monument X: 43.
Liedbeck, P. J., homöopath, IX: 109.
Lifegenskapen, ryska, afskaffad, X: 158.
Lifräntaförening, svensk, II: 201, IV: 143.
Lifförsäkringsanstalter IV: 143.
Liljeborg, C. P., publicist, VII: 218.
Liljedahl J., historiemålare XI: 78.
Liljehorn, G., öfverste, VIII: 42.
Liljencrantz, A. L., frih., major, XI: 84.
Liljewalch, O., grossh., XI: 96.
Liljewalch, P. O., Oscar I:s lifmedicus, IV: 13, 14, IX: 144.
Lilliander, J. C., folkskolelärare, IX: 35.
Limnell, Em., prof., hofmålare, XI: 79.
Lincoln, Abr., amer. president, X: 56, 162, XI: 189, XII: 9, 59.
Lind, Jenny (Goldschmidt) hofsångerska, I: 37, 159, II: 206—208, IV: 96, 163—170, 207, VI: 218, 219, VII: 180, X: 37, 46, 130, 201.
Lind, den falska Jenny, II: 206, 207.
Lindberg, J. W., I: 77, Tilläggen.
Lindberg, N. G., f. d. expeditionschef XI: 97.
Lindblad, Otto, tonsättare, XII: 55.
Lindeberg, And., publicist, dramaturg och theaterchef I: 122, 145, 147, 214, IV: 64—66, Tilläggen.
Lindebergs theater (nu Dramatiska) I: 159.
Lindeblad, Assar, prost, skald IV: 49.
Lindecreutz, J. C. v., justitieråd, X: 90.
Lindegren, Amalia, målarinna VI: 39. XII: 195.
Lindeström, fabrikör, tvåkammarförslag IX: 204, XII: 52.
Lindgren, H. G., prof., orientalist IX: 207, X: 19, XI: 67, XII: 110, 134, 148.
Lindgren, P. H., prost, hofpr. IX: 55.
Lindholm, målare VI: 39.
Lindman, utg. af Dagl. Allehanda III: 12—14, VI: 82.
Lindmark, A. C., aktris, IX: 47, 48.
Lindmark, G. F., prost, IX: 37.
Lindorff, P. G., löjtnant XI: 97.
Lindskog, C. S., prost, XII: 146.
Lindström, E. G., handl., riksdagsman XII: 61.
Lindström, G. C., hofkamrer, aktör VIII: 31.
Lindström, Julius, handl. XII: 158.

Lindström, K. A., utg. af Nya D. Alleh. IX: 220.
Lindström, P. H., riksdagsman, X: 83.
Lings gymnastik utrikes IV: 171.
Linnarsson, prost, XI: 102, XII: 72.
Linné, Carl v., Arkiater, II: 150—152, 159, 160, VI: 194, monument X: 202; Tilläggen.
Ljungberg, N. W., om Johannis Evang., VI: 202.
Ljungdahl, prost. XII: 146.
Ljunggren, G. H. J., prof., akademist, V: 23.
Livijn, Claes, I: 141.
Locomotiv, första svenska, VI: 202, 203.
Lola Montez den sköna II: 204, III: 31, XI: 75.
Lombardiets insurrektion 1848 III: 62.
Londonerprotokoll i danska frågan 1849, IV: 128, konferenser 1852 VI: 141, 1864 XI: 165, 166, 168, 169, 185.
L'Orange, auditör, advokat VIII: 47.
Lorichs, C. F., generallöjtn., V: 156, VI: 195.
Lorichs, P. D., landshöfding, VII: 200.
Lotten Wennbergs fond XI: 118.
Lottsedeln, tidning, I: 84.
Louis Napoleon, se Napoleon 3:dje.
Louddens krutexplosion VI: 73.
Loureiro, portug. diplomat, IV: 48.
Louvren i Paris V: 236, 237.
Lovén, Chr., borgmästare, VII: 210.
Lovén, L. J., f. d. förste exped.sekr., XI: 54.
Lovén, Nils, t. f. prof., IX: 53.
Lovisa, Carl XV:s gemål, stamtaflor IV: 210, 217—219, resa 1856 VIII: 63. 64, öppnar industriexpositionen 1866 XII: 192.
Lovisa, hennes dotter, IV: 212—215, bröllop med danske kronprinsen IV: 215—217.
Lovisin, A. A., frih. generalmajor, VIII: 43.
Lovisin, C. A., frih. krigsminister II: 216.
Lublin, Gurli, sångerska, XI: 125.
Ludvig, Badens storhertig, IX: 44.
Ludvig Filip, fransmännens konung, thron-tal 1847, II: 262, III: 41. flykt till England III: 128—138, 179, lefnad och död V: 166—171.
Ludvig den XVI:s son II: 153, 154.
Lübecks postanbud åt Sverige VI: 148. 149.
Luftfärd, Nils Andersons I: 159, 160.
Luftseglingar IV: 148, 149, 186, V: 144. X: 42.
Lund, Linda (Röske), sångerska XI: 125
Lundberg, J., prost, XII: 134.
Lundberg, R., Carl XV:s lifmedicus IV 14, 203, VI: 136.
Lundbergson, prest, kyrkomötes-initiativ VI: 234—236.
Lundblad, J. F. af, legationsråd VI. 216.
Lundeqaard, T. J. F., Eidsvoldsman. VIII: 37.
Lundgren, Egron, hofmålare, X: 201, XI 125.
Lundgren, L. Pson, graveur, VII. 205.
Lundgren, P. H., medaljgraveur, VIII: 31
Lunds studentcorps 1865 XII: 164—167. 180.
Lundstedt, G. *E.*, lotsdirektör, VII: 210.
Lundstedt, J., lector, X: 86.
Lundstedt, L., revissionssekr. X: 104.
Lundvall, C. J., prof., prost, I: 60, IX. 53.
Luthers tredje sekulardag II: 169; jesuitiskt akrostikon öfver hans namn V: 176.
Luxembourg-palatset i Paris, V: 241.
Luxor-obelisken i Paris. V: 234.
Lyndhurst, lord, XII: 43.
Lyons, lord, amiral IX: 45.
Lyth, H., prost th. dr. I: 118, X: 83.
Lysgas af öfverhettad ånga X: 50.
Lånefonden i riksbanken VIII: 145.
Långa lappskan VII: 216.
Långa riksdagen VIII: 133—154, 226—244.
Långfredag på Mariæbebådelsedag VI: 201, 202.
Läkaresällskapets jubilæum IX: 108.
Längmans testamente till Sveriges folk XI: 119.
Lärareméte, första allm. IV: 140, andra VI: 28, 29, VII: 226, tredje VIII: 12.
Lärarinne-pensionsförening VIII: 8; — seminarium X: 123.
Läroverksreformen VII: 231.
Läsare II: 6, 63, 64, i Orsa VI: 44, 45, i hela landet VI: 223—233, VIII: 8—11.
Läsekabinett i Stockholm. X: 51.
Lättsinnet i Sverige 1868 XII: 200.

Löfgren, finsk målare, VII: 178.
Löfvendal, Hiertas ansvaring, V: 185.
Löfwenskjöld, Sal., frih., exc., V: 147, VIII: 28.
Lönnberg, mag., riksdagsbonde 1865 XII: 97, 98.
Lönnmorden i Pohlen 1863, XI: 23, 27.
Lönnroth, A., artillerikapten IX: 46.
Lösnummer-aftal med Hazelius VI: 93—98.
Löwenadler, L., lagman XII: 45.
Löwenhjelm, Augusta (Fersen) II: 155.
Löwenhjelm, Carl Axel, gr. exc. I: 125, 134—136, 198, II: 99, VII: 170, bref till Dalman VII: 227, 228, död XI: 86.
Löwenhjelm, C. G., gr. generallöjtn. IX: 60, 61.
Löwenhjelm Cleonice (de Baquet) VII: 204.
Löwenhjelm, Gustaf, gr., exc., envoyé, general. I: 125, 128—130, 132—134, 196, 197, vederlägger Brown om Gustaf III: II: 224—226; IV: 86, 87, 97, 164, V: 30, 234, 236; mot Hazelii tidning VI: 89, 90, möte i Strasburg VII: 170, lefnad och död VIII: 111—132, bref till förf. VIII: 121—130, Tilläggen.
Löwenhjelm, grefvinna (Schönburg-Wechselburg) X: 87.
Löwenhjelmska papperen VIII: 132, Tilläggen.
Löwenskiöld, Severin, norsk riksståthållare, VIII: 38, 59, 62.

M.

Mabille i Paris V: 243.
Macauley, Th. B., historiker X: 82.
Mac Culloch, nationalekonom., XII: 49.
Madrids revolutioner III: 208.
Magelhaenska sundet VI: 2, 3.
Magisterpromotioner II: 37, 201, VI: 214, IX: 89, XI: 106.
Magistrar doctorer XI: 103.
Magnaters omvändelse 1865 XII: 132, 133.
Magnesium-ljus X: 124.
Magnetisk sömn vid amputation II: 200.
Magnus, Sara, pianiste, IX: 113, X: 45, 129, 201; XI: 114.
Magnus, Simon, bokförlägg. XII: 56.
Majfester i Upsala II: 38.
Malléns gångpost I: 158, IV: 147, 148; XII: 44.
Malmborg, O. A., svensk general i Slesvig (1849) IV: 122—125, XII: 58.
Malms hvalfisk XII: 19.
Malmsten, C. J., statsråd IX: 71, om tryckfriheten IX: 126, 127.
Malmsten, P. H., med. prof., XI: 47, 241, XII: 163, 164.
Malmström, B. E., prof., skald, V: 10, 11, IX: 89, 151, 152, X: 85, XII: 62.
Malmström, C. G., prof. XII: 167.
Malmö skandinav. underhandlingar (1848) III: 118, 125—127.
Malmö-Höör-jernvägsfesten IX: 103, 104.
Malmö tidnings reformprogramm (1853) VII: 1—3.
Manderström, Ludv., utrikesminister, IV: 5, V: 22, VI: 220, VIII: 90, IX: 65, 67—68, 169, 174, 175, 233; i Köpenhamn 1863 XI: 41, contra Lallerstedt XI: 63, 64, contra Björck XI: 65, 66; om försvarsförbundet XI: 141; i Götheborg XI: 160, 161, i Christiania XI: 162; tvist med Hamilton XI: 163—165, 170, 171, 205—207, XII: 157, 204—206, 209, 210.
Mania religiosa IV: 109.
Manifester, af Louis Napoleon (1851) IV: 186, 187; af Nicolaus I VII: 58.
Manin, republikanchef III: 215, IV: 76.
Mankell, Jul., kapiten X: 121, 122, XI: 35, 36, XII: 160.
Mankepis i Brüssel V: 232.
Mannerheim, C. G., presid. VII: 198.
Mansbach, Adalb., ministerresid., IX: 72.
Mansbach, C., baron, generall., envoyé, IX: 69.
Mansbach, J., norsk öfverste, VIII: 28.
Mansbach, S. (Anker) statsfru X: 108.
Marat, terrorist. IV: 23.
Marcks von Würtemberg, E., frih., öfverjägm. X: 102.
Marklin, Gabr., adjunct, I: 45, IX: 36, Tilläggen.
Marie, fransk representant III: 41, 168, 173, 174.
Marie-Anne-samfundet III: 47, IV: 35, VII: 124, VIII: 188, 189.
Marie Amelie af Brasilien VII: 195.
Marie Louise af Parma II: 223.
Mariebebådelsedag på långfredag VI: 201, 202.
Marmont, fransk marskalk, VI: 175.

Marrast, Armand, publicist III: 169, 170, 172, 183, 187, 196, 198, 199.
Marseillaisen I: 46, Tilläggen.
Marserförfringarne (1848) III: 46—71.
Mars-oroligheter, Stockholms (1848) III: 78—92; 1864 XI: 148, 158—160; 1865 XI: 227, 1865 XII: 4, 5.
Maskregn vid Axevalla VI: 74.
Matassociation för arbetare VI: 67.
Mat och dryck förr och nu VII: 183—187.
Materialismen i sin fullkomlighet XII: 8, 9.
Matsedlar VII: 185, 186.
Mattsson, Per, riksdagsman, X: 102.
Max, prins af Leuchtenberg, VI: 176.
Maximilian II, Bayerns konung, XII: 48.
Maximilian af Österrike VIII: 74, Mexicos kejsare XI: 188.
Mayseder, J., erkeviolinist, XII: 43.
Mazeppas Nya testamente VI: 208.
Mazér, grossh., musikmedalj VI: 195.
Mazzini, revolutionschef, II: 263, III: 249, IV: 75, 76, X: 54.
Medborgarekrona, gyllene, XI: 18, silfverne XII: 10.
Medborgaregarde i Stockholm (1848) III: 92.
Medborgareståndet XI: 9, 53, 57, 63—69, schismen 1865 XII: 99—103.
Medborgaren, tidning I: 122.
Mecklenburg-Strelitz' storhertig G. F. C. G. X: 94.
Medelporto i Sverige III: 20, IX: 85.
Medicin-undervisnings-komitén IX: 74.
Mehemed Ali, egyptisk prins, IX: 88.
Meijer, C. F., generallöjtn., VII: 191, IX: 69, 108.
Melén, prost XII: 134.
Melin, H. M., domprost, V: 23, XII: 22.
Mellanriks-lagen VIII: 184.
Mellin, G. H., novellförfattare, VI: 18, Tilläggen.
Melophon, Prägers IV: 137.
Meltzer, Fr., Eidsvoldsman, VIII: 37.
Mendizabal, spansk statsman, VII: 196.
Mengel, riksdagsman, om interims- och prinsregeringar VIII: 203, mot systemet VIII: 229, mot Carl XV:s kröning IX: 184, med Blanche i Norge IX: 223, 224, om norska tvisten X: 21, mot pitprops XI: 61, för Pohlen XI: 69.
Menniskoskinn, garfvadt, IV: 109; — menniskohår räknade XII: 19.
Mentschikoff, rysk furste, VII: 63—65. 98, 211.
Merck, Ernst, baron, köpman, generalkonsul IX: 11, 25, 75, 82, XII: 42.
Mercier, fransk konventledamot, om tryckfriheten V: 206.
Mesmerism botar kräfta IV: 106, VI: 76.
Messlingen i Oscar I:s familj II: 177. 183, 188.
Meteor (i Sverige, 16 Juli 1850) IV: 102.
Meteorolog-kongress (i Brüssel 1853) VIII 6.
Methodistförföljelse (mot Geo. Scott) I 151—154.
Metternich, furst, hans fall (1848) II 60, X: 82.
Meyerbeer, Giacomo, compositeur XII 49.
Meyerfeltska papperen X: 200.
Mexico X: 184, 185, XI: 188, 189, XII 9—10, 18.
Meza de, dansk general, XII: 60.
Mezzofanti, kardinal, II: 3, IV: 135.
Michaelson, F. J. L., läkare, X: 102.
Michaelson, G., generalkonsul XII: 61
Michal-Michaeli, Louise, hofsångerska VI: 38, 218, VII: 180, 181, X: 45. 130, 201, XI: 125, XII: 24.
Michelsen, C. J., gesäll, norsk agitator V: 112—114, 123.
Michelsen, norsk bildhuggare VI: 39.
Midsommars-vaka VI: 216, 217.
Migliorati, sardinsk envoyé, IX: 235. 236.
Militärsällskapet i Stockholm VI: 29.
Millberg, v. pastor, XII: 72.
Millén, J. A., biskop, IX: 72, 198.
Minerva, tidning, II: 125, 258, III: 14. VII: 234.
Ministeransvarighet, förr och nu, II: 243—245; — Ministèreförändring i Stockholm (1848) III: 96, (1860) X: 57. 144; — Ministerkriser, i Sverige (1860 X: 28—30, i Norge X: 32, 145; — Ministèrer i England VI: 170, 171.
Minnesblad för deputationerna 1865: XII: 116—120.
Mirès, bankir, (Credit mobilier) X: 131.
Misèrables, af Victor Hugo X: 200.
Missionen, den inre, IV: 140.

snöjena med Oscar (I): I: 214—217.
scherlich, Eil., kemist, XII: 43.
:motekník, Rewentlows och Busch's V: 141, 142.
i-fogeln, Dinornis Novæ Zelandiæ IV: 00.
berger, prost, XII: 134, 148.
llöshet i Sverige 1867 XII: 198.
bech, Chr., danskt etatsråd, IX: 32.
'é, fransk grefve III: 39.
'in, J. P., bildhuggare, II: 205, hans ngeborg, David IV: 132, 133, Oscar 'I: 38, VII: 177, Bältespännare X: 01, 202, XII: 196, buste af Retzius :I: 112, fontaine XII: 193.
'tke Bregentved, A. W., gr. dansk rem.-min. XII: 48.
rad, norsk prof., VIII: 83—85
rad, dansk minister, XI: 143, 157, 69, 206 o. ff.
ntgomery, G. A., landsh., IX: 117, X: 3, XI: 81.
ntgomery-Cederhjelm XI: 66.
ntagnards IV: 29, 35, 91.
ntemolin, gr. af, spansk infant. X: 55, XI: 74.
nthyons dygdepris VI: 40, 41.
ore, Thomas, eng. skald, VI: 175.
ratorium för vexlar IX: 19, 78.
rbus democraticus IV: 108, 109.
rdbrand, af hat mot skolväsendet IV: 220, af öfvermaga VIII: 24, politisk nani i Ryssland, X: 176, 177; svensk nordbrännarliga XII: 3.
rdbref till gr. Hermanson XII: 131.
rdbrännare på riddarhuset XII: 141.
rdförsök mot monarker XII: 7, 8.
reno, Jose y Landaburu, spansk dipl. XI: 88.
ryan, lady, X: 79.
rgonen, tidning, II: 74, 75, 81, 87, 89—92.
rgenbladet norsk tidning, X: 17, 18, vänlig mot Sverige XII: 13, om svenska adeln XII: 152, 153.
rgonbladet, svensk tidn., V: 207, VI: 35.
rmonsekten IV: 170, VI: 57—65, i Norge VI: 61—64, i Sverige VI: 64, VIII: 11.
rny, de hertig, fransk statsstrecksminister V: 221, XII: 59.
rsing, L. G., chargé d'aff., X: 96.
rtier, fransk ambassadeur II: 253.
Mosander, C. G., prof., farmaceut IX: 58, 59.
Moskwas befrielsefest (1862) VI: 18, 19.
Motzfeldt d. ä., Eidsvoldsman, statsråd VII: 211; — P. U., assessor, X: 164, 229; — Kettil, generalpostdir., statsråd 62, 63, 145—147, 220; — U. A., riksdagsman X: 5.
Mügge, Theod., romanförf. XI: 76.
Müller, Dan., örtagårdsmästare IX: 36.
München-revolt (1848) III: 54—56.
Mumier i Riga VI: 197.
Munch, A., norsk skald VII: 164; — P. A., norsk prof. X: 42.
Munck af Rosenschiöld, Th., presid. IX: 206; — P. S., akad. adj., X: 97; — N. R., publicist VII: 13—15, 235—238.
Mundt, Theod., litteratör XI: 77.
Munktell, J. H., brukspatron, XI: 79.
Munlås: adjutantens II: 88, 89; posttidningens II: 100, Beskows munlåsbref II: 108, hans brefvexling med Wallmark II: 109—126, tredje munlåset II: 120, 127, 128, fjerde och femte II: 130, 132, nyare försök III: 259, 260, nyaste VII: 239—241.
Munthe, statsråd, XI: 124.
Murén, P., vicetalman, XI: 53, 112, 113, XII: 94, 95, 99—103, 155, 156.
Musæum, kongl. svenska IV: 95, 96, preussiska V: 3, Götheborgs X: 48.
Mutor i embetsverk II: 145—148.
Myrberg, A. W., I: 78, Tilläggen.
Myror, bevingade, IV: 104.
Myrvikens i Storsjön fenomen II: 60.
Myterier på Långholmen VIII: 22, på Horten i Norge VIII: 22.
Måns Månsson i D. Alleh. XII: 156, 157, 160.
Mårtensson, Peter i Horsamo, riksdagsman VII: 214.
Mäklareordning, ny, VIII: 2.
Männerna för sig, förbund, VII: 251.
Märtha Mor, skollärarinna, XII: 44.
Möllargutten, norsk violinist, X: 130.
Möller, Andreas, advokat, humorist VIII: 30.
Möller, Nils, orgelspelare X: 101.
Möller, P. v., ryttmästare X: 190.
Möllenborg, G., guldsmed V: 155.
Möllersvärd, C. H., generalmajor X: 191.
Möllersvärd, kolportör VIII: 9.
Mönsterfarmen Åminne IX: 87, X: 132.

Mörner, A. O., gr., statsråd VI: 192. C. G. D., gr. statsråd IX: 66; XII: 40, 137, 148, 183; — C. O., frih., konungamakare, I: 119, VII: 151; — Christer, generalmajor, VIII: 28; — Hampus W., frih., landsh. VIII: 28; — gr. riksståthållarens enka XI: 90; — C. Stellan, generaladj. XII: 67.

N.

Nacka Hartmansdorffianerne II: 33.
Nadal, Fr., exemplarisk enkeman, VI: 174.
Napier, Ch., engelsk amiral, VII: 81, 83, 84, X: 94.
Napoleon den förste I: 8, 9, hans enka II: 223.
Napoleon den tredje II: 253, III: 158, 178—200, IV: 85, rundresa IV: 185, 186, andre December V: 210—229, president V: 228, Januari 1852 VI: 157, 158, hans mission VI: 164, dagväljare VI: 165, rundresa 1852 VI: 165, kejsarintåg i Paris VI: 169, giftermål VI: 172, äskar Nicolai abdication VII: 95, karakteriserar året 1863 XI: 23, 47.
Napoleon den Fjerdes födelse VII: 116, döpelse VIII: 75, 76.
Napoleoniderna II: 254, III: 188, VIII: 68.
Narvaëz, spansk konseljpresid. II: 243, 244, III: 49.
Nassaus hertig Adolf besöker Sverige IX: 93, 94.
Nathorst, J. Th., agronom, XI: 95.
Nationalekonomiskt möte i Gbg X: 164, XI: 39.
Nationalförsamling: tysk III: 203, 217, 218; — fransk 1848 III: 149, 150, 163; 1851 VI: 153—156.
Nationalmuseum, II: 201, VIII: 190.
Nationalverkstäder i Paris 1848 III: 157.
Nationens män 1841 I: 98, II: 250.
Nattvardsvin förgiftadt XII: 3.
Naturforskaremöten I: 169, 170, V: 38, 39, VIII: 14, XI: 107, 108.
Naturskalder: Thomasson och Olofson VI: 217.
Naturspel i bokstäfver XII: 19, 20.
Natursångare VII: 179, VIII: 195.
Neapels sammansvärjning IX: 228.
Negerkolonien Liberias uppkomst VI 20, 21.
Negeremancipation X: 183.
Nellson, H., richard i Borås, VIII: 47.
Nemesis divina enligt Linné II: 159—164, V: 194, 195, 209; VI: 212.
Neptunus, planeten, af Leverrier funnen II: 198.
Nerikes Allahanda, I: 215; om Örebro reformmöte VII: 7—11; XII: 177.
Nerfanden, en imponderabel materia VI: 283.
Nerman, C. U., justitiækansler, VI: 192.
Neruda, Wilhelmina, violinspelerska X: 200.
Nesshers porträttsamling VI: 206, 207.
Nesselrode, rysk statskansler VII: 64. XI: 88.
Nettelbladt, C. R., grossh. XI: 91.
Neufchatel revolt 1848 III: 47, VIII: 185.
Neutralitet, Oscar I:s inrikes II: 30; utrikes i Krimkriget VII: 76, 77, VIII 228—230.
Nibelius, G., biskop, IV: 64.
Nibelius, J. J., prost, riksdagsman XI 83.
Nickander, öknamn, VII: 244.
Nicolaus I rysk kejsare 1848: III: 70. VII: 52—72, 45—97, enkan X: 95.
Nidingsdåd XI: 116.
Nielsen, dansk skådespelare, prof. VII 183, X: 93.
Nilson, A., i kyrkobyn, landstingsman XII: 72.
Nilson, Sven, professor, X: 199.
Nilson, Christina (Rouzeaud) sångerska X: 45, XI: 114, 125, XII: 24.
Nilsson, Joh. i Fleninge, bonderiksdagsm. VII: 215.
Nilsson, landsförvisad katholik II: 6.
Ninivehs ruiner VI: 189, 200.
Nio kungar XII: 199, Tilläggen.
Nio-tionde-delarne af sv. folket I: 95.
Ni-reform 1865 XII: 1.
Nissen, Henriette (Saloman) II: 57, IV 137, 138, VI: 38.
Nisser, öfverstel., landsthingsordförande XI: 20.
Nonnen, Edv., agronom, VII: 187, XI 95.
Norbäck, J., kontraktsprost XII: 54.
Nordamerikas inbördeskrig X: 162, 183, 184, XII: 9.

Nordblom, J. E., musikdir. IV: 56.
Nordblad, läkare, prof., VIII: 29.
Nordenberg, målare, VI: 39.
Nordenfalk, frih. exc. justitiæstatsm. II: 86, 165.
Nordenfeldt, landsh., XIII: 1, 2.
Nordenflycht, H. C., poetissa X: 127.
Nordenschjöld, C. R., frih. vice amiral IX: 70.
Nordenskköld, O. G., frih. amiral XI: 85.
Nordenson, öfverhofpred. IV: 13, IX: 71.
Nordenstolpe, G., f. justitiæråd XI: 80.
Nordgren, A., landskapsmålare, VI: 39.
Nordin, C. J. af, frih. statsråd I: 89, 90, V: 149; IX: 158.
Nordiska studentfester XI: 111.
Nordlund, Adrian, finsk sångare X: 130, 201.
Nordström, Abr., contractsprost, XI: 93.
Nordström, J. J., riksarkivarie, I: 176, II: 198, Historisk öfverblick af Schlesvig-Holsteinska frågan III: 111, XI: 106, om Norge X: 3, 4, 7, 19, 20, om Pohlen XI: 67.
Norges förening med Sverige I: 125, 126, Norge om pohlska frågan XI: 105, 106, tvister med Ryssland VII: 100, norrmän i svenska utrikes departementet X: 23, 26.
Norges politiska separatism XII: 16, 17.
Norling, S. A., öfverdirektör, IX: 58.
Norman, P. E., boktryckare, XII: 57.
Normanby, eng. markisen af, ambass. XII: 43.
Norrlandsposten, tidning X: 203.
Norrlandsresa, regenten Carls, IX: 69, 95—99.
Norska oroligheter 1848 III: 73.
Norska svågerlaget X: 1—36, 136—149, 218—241.
Norsk separatism X: 64.
Norsk-svenskheten X: 238—241.
Norskt biskopsgurgel mot Carl XV:s kröning IX: 187, 194.
Norskt jernvägslån IX: 78, nytt statslån 80.
Norstedt, Carl, kongl. boktr., XI: 94.
Norström, E. G., protokollss. IX: 52.
Norums jernvägsplanen XII: 171.
Notfiskare-embetet II: 7, 8.
Notredame-kyrkan i Paris, V: 240.
Novara, slaget vid, IV: 79, 82.
Novillas vinterträdgård VI: 205.
Novemberfördraget 1855 VII: 97—127, ordalydelsen VII: 110, 111, granskning VIII: 153, 226—230.
Novemberstipendiet i Upsala XI: 239.
Numers, fru Hedv. (Ehrenstam) förf. XII: 44.
Nummerlotteriets upphäfvande I: 139.
Nya Dagl. Allehanda, tidning, IX: 220, XI: 123.
Nya Trollhätte kanalbolag VIII: 40.
Nyblom, C. R., prof., skald IX: 170.
Nybom, Johan, skald I: 51, III: 260, 261, VII: 182, 183.
Nygren, F. L., riksdagsman XII: 60.
Ny illustrerad tidning XI: 123.
Nykterhetsmöte 1846 II: 168, 169, allmänt nordiskt VI: 246.
Nylén, ångbåtskapiten. X: 203.
Nyårsvisiternas afskaffande II: 2.
Näfrätt vid Ljusnefors och Lottefors IV: 240, 244, vid ting i norska Meldalen V: 116, vid auktion i Merager V: 117.
När och fjerran, tidning, om de stora bladen X: 57, 58.
Näringsfrihetsfrågan VIII: 19, 20, XI: 119.
Nödlidande vexlar IX: 27, 28.
Nölting, consul i Lübeck, afsatt för cholerans skull VI: 241, 242.

O.

Obligationer af Riksgäldskontoret IX: 78.
Oceanens djup VI: 11; — Ocean-telegraf IX: 112, 113.
Octroyerad preuss. constitution III: 242.
Oden, stockholmstidning, III: 34.
Odenslund I: 42, Tilläggen.
O'Donnell, spansk marskalk VII: 126, 127.
Oedöns, gr., mord III: 233.
Oehlenschlægers besök i Sverige II: 204, 205, V: 20, 21, 163, 164.
Officiel tidning, förslag till VII: 241, 242, VIII: 124, 125, subvention X: 52.
d'Ohsson, Constantin, svensk diplomat, VI: 181.
Oken, L., naturhistoriker, V: 144.
Olafsordens instiktelse II: 195.
Olbers, C. S., kofferdikapten, X: 84.
Oldenburgs storhertig Paul F. A., VII: 195.
Ole Bull se Bull!
Olivier l. Ollivier, fransk prof., VII: 197.

Olofs hjelm och sporrar II: 37, 195, Tilläggen.
Ollonborrar IV: 104.
Olmützkonferensen 1850 IV: 179, 180.
Olofson, Joh. i Bråna, smed och skald VI: 217, 218.
Olsson, Olof i Snefringe, riksdagsm. IX: 33.
Olsson, Nils (Malmöhus), riksdagsman X: 21.
Omer Pascha, turkisk öfvergeneral VII: 66.
Omsadlingar i öfvertygelse XII: 86.
Onkel Adam (Wetterbergh) VI: 221.
Opinions-ministèren 1844 I: 213; — möte om sammanbindningsbanan, XI: 103; — Opinions-nämnden (1854) VII: 34, (1857) VIII: 226, (1860) IX: 208, (1863) XI: 61.
Oppen, norsk postman, X: 62.
Oppositionen 1844—45 II: 52—54.
Oranien, prinsen af, VIII: 64.
Ordensprocession I: 165, ordensreform 1844 II: 28, Tilläggen.
Orientaliska frågan VII: 52, 59—62.
Orvar Odd, se Sturzenbecker.
Orleans, hertiginnan, II: 154, III: 41, 138—140, mötet i Claremont (1851) V: 215, död IX: 45.
Orloff, rysk furste, general, XI: 75.
Orsinis attentat mot Napoleon IX: 227, 228.
Oscar-namnet VII: 147.
Oscar den förste: I: 208, 210, 216, mot norska riksrättens beslut II: 78, hans skandinavism III: 102—128, i Malmö (1848) III: 118, 251, 252, gifmildhet IV: 18—20, tal till naturforskarne V: 38, 39, mot Örebromötet V: 49—51, mot Petré V: 96, 97, 99, 100, resa till Kissingen VI: 102—116, sjukdom VI: 119—133, nykterhetsvän VI: 259—261, 266, throntal (1853) VII: 33, 74, familjlycka VII: 166—168, trumf och triumfer VIII: 57—87, tal till studentskandinaver VIII: 80—83, sista throntal VIII: 86, 87, 136, 137, sista regeringsår VIII: 176—197, sista sjukdom VIII: 205—207, 210, 211—216, lemnar riksstyrelsen åt sonen VIII: 214, sjukdomens slut och döden IX: 139—154, testamente IX: 141, 153, sista födelsedag IX: 146, sorgebetygelsen IX: 146—149, obduction IX: 149, 150, minnesstod IX: 154, drap. och lefnadslopp IX: 154—170, motståndare IX: 157—161, hans innerst. IX: 159, politik IX: 163, 164, gudsfruktan IX: 166, subscriptionen till hans äreminne X: 43, polemik: Tilläggen, tidningsläsning XII: 85.
Oscarshal IV: 136, VII: 163, 164, X 235, 236; — Oscars-staty i Göteborg VII: 164, 165; — Oscars-sånger VII: 165, 166; Oscars-stenen på Gotland X: 133.
Oscar I:s söner VII: 166—169.
Oscar den andre, såsom prins IV: 16. VI: 165, VII: 167, 168, utrikes resa (1856) VIII: 72—80, fara i Cherbourg VIII: 75, frieri VIII: 79, 80, sista ungkarlsvinter VIII: 197, förmälning VIII: 209—211, sejour uti Italien X: 187, 188, oförskräckthet i faran X: 188, gåfvor till musæum XII: 26.
Oscar Fredrik, författare XII: 192.
Oscar II:s söner: Oscar Gustaf Adolf IX: 93, 94, Oscar Carl August IX: 184. 185, Oscar Carl Wilhelm X: 132. Eugène Napoleon Nicolaus XII: 18.
Ossian l. Oisian VII: 147.
Ostindiens resning mot England VIII 186—188, IX: 225, 226.
Ostracism emot statsråden VII: 39—43, mot justitiæombudsmannen VIII: 150—153, mot Rathsman m. fl. IX: 204—208.
Ostron-odling X: 50.
Otterström, riksdagsprost X: 20, XII: 134. 148.
Ouchterlony, C. W., major, XII: 58.
Oxehufvud med briggen Oscar I: 142. 143.
Oxenstjerna, A. G., XII: 183, 184.
Oxenstjerna, Axel Th. G., gr. kabinettskammarherre IX: 71, 72, afsked till siste landtmarskalken XII: 189, 190.
Oxenstjerna, G. G. G., gr., öfverkammarh. X: 103.
Owen, Samuel, I: 151, VII: 215, VIII 29. Tilläggen.

P.

Pacifico, portugisisk jude IV: 189.
Pædagogiska föreningen IV: 141, VI: 22. 23, VII: 225, 226, 230.
Pagny, Ch., svensk generalkonsul VII: 198.

Palander, C. W., riksdagsman XII: 60.
Palander, varfschef i Carlskrona IX: 34.
Palæstina, förslag till restauration VI: 10.
Palatsrevolutionen vid Nygatan VII: 244, 245, X: 100.
Paletotmannen, se Mentschikoff!
Palm, målare, VI: 39, VII: 178, XII: 195.
Palmær, H. B., humorist, VII: 217.
Palmblad, V. F., I: 40, II: 256, 257, III: 250, 251, 252, V: 24, VI: 189, 190, 221, Tilläggen.
Palmella, hertigen af, V: 142, XII: 49.
Palmerston, H. J. Temple, lord, minister II: 245, IV: 117, X: 153, XI: 45, 178, 186, XII: 60.
Palmgren, läkare i Stockholm, VIII: 30.
Palmfelt, G. C., öfverste VIII: 43.
Palmlund I: 40, Tilläggen.
Palmqvist, frih. Stiernclo-Liljenberg XI: 78.
Palmstjerna, C. F. H., frih. envoyé IX: 71.
Palmstjerna, C. O., frih., statsråd I: 90.
Palmstjerna, N. F., frih., generallöjtnant, rappel från Petersburg II: 70—73, 81, försök till riddarhusreform III: 18, V: 30, 31, IX: 159, 160, XII: 48.
Paludan-Müller, "Adam Homo" VI: 34, om Carl XII:s död IX: 178.
Paläet, kongl. i Christiania IV: 135.
Panamanäsets genomskäring IV: 171.
Pantzerhjelm, öfverstelöjtn. I: 123, 124.
Pappersbons IX: 17.
Pappersmyntets faror IX: 7.
Paradvagga, Carl XII:s IX: 95.
Parallel mellan Carl X och Ludvig Filip V: 178, 179.
Pariserbref om franska handelstraktaten 1865 XII: 27—36.
Pariserfreden 1856 (Krimkriget) VIII: 184, 185.
Pariserkongress om Italien tillämnad IX: 230, 231.
Parisertour 1852 V: 229—249.
Parlament, engelskt XII: 82—84; parlamentshus svenskt XII: 151.
Parlamentarismen XII: 169, 176.
Parlamentshus XII: 183.
Parmas hertig, Carl III, VII: 198.
Partisöndring i borgareståndet 1863 XI: 69—71.
Parveny (om Oscar I) VIII: 87.
Pasch, G. E., prof., farmacolog, XI: 95.
Pasta, Judith, sångerska XII: 59.
Passfrihet X: 52, 53, 122, 123, XI: 105.
Patentet, danska om Holsteins utsöndring XI: 38, 41, 127, 138.
Patriarkernes bibliska kronologi II: 148, 149.
Patriarkfester 1857, VIII: 196, 197.
Paula Fransisco de, spansk infant, XII: 59.
Paxton, kristallpalatsets uppfinnare IV: 150.
Pedro, Dom, konung af Portugal XI: 73.
Peel, sir Robert, statsminister V: 164—166.
Pehrson, Maths (amiralen), bondriksdagsm. I: 121.
Pehrson, Nils, i Boda, riksdagsm. I: 121.
Pehrson, Nils, i Ringstorp, taleman, IX: 197.
Peking intages af vestmakterna IX: 226, X: 162.
Pelissier, fransk marskalk, XII: 49.
Pellico, Silvio, ital. statsfånge VII: 198.
Penningkris 1857, förespådd VIII: 146, 148, vid riksdagen omtalad VIII: 241, orsaker och förlopp IX: 1—31, i Hamburg IX: 7—28, i Sverige IX: 28—31, 75—85; — Penning- och kreditkomité IX: 74; — Penningställningen 1859 IX: 200, 201, 1868 XII: 198, 200.
Pensionsförening, artist. och litteratörernas VII: 190.
Pensions-komitén IX: 73.
Penultima, näst-sista ståndsriksdagen XI: 49—72.
Pepita di Oliva, dansös, X: 130.
Père Lachaise vid Paris V: 238.
Perpetuum mobile, Rudnickis, IV: 149.
Persson, Måns, i Åhlstorp, benläkare XII: 52.
Pestalozzis sekulardag II: 169.
Pesten Dzumy, IV: 104—106.
Petersburg, oroligheter 1848 III: 212.
Petersen, E., enkefru, stiftat Kårda arbetsförening, X: 87.
Petersen, H. C., norskt statsråd, X: 33, 218, XI: 100.
Petersen, N. M., dansk prof., språkforsk. XI: 89.
Petition under penningkrisen IX: 78, borgare- och bondeståndens i reformfrågan X: 112—119.

Petré, Thore, brukspatron, I: 90, 91, 99, 108, 121, II: 22, 41, 87, hyllad af arbetareförening IV: 239, verksam i Örebro 1850 V: 52—54, 78, 87—104, mot Wærn V: 103, död VII: 203, VIII: 192.
Pettersson, A. Z., pastor primarius VI: 21, VII: 175, IX: 37.
Pettersson, C. A., kapitenlöjtn. XII: 45.
Pettersson, C. J., contre-amiral IX: 44.
Pettersson, P. J. W., premierdanseur VII: 216.
Peyron, E. A., generalmajor, IX: 61, 62 67.
Peyron, G. A., frih., statsråd VI: 182, 183
Phalanstèren, Fouriers, IV: 27.
Philipson, Jacob, grossh. X: 85.
Philipson, Moritz, grossh., XI: 91.
Phœnixklubben 1865 XII: 105—107, 132, 142.
Pianoris attentat VII: 123, VIII: 128.
Pierer, utg. af universallexicon V: 142.
Pietism i Finnland VI: 45, 46, i Norge 46.
Pilgrimen (Ulla v. Strussenfelt), förf. VI: 221.
Piper, C. C., gr. exc. V: 150.
Piper, C. Edv., gr., envoyé IX: 72.
Piper, E. C. (Ruuth) gr. öfverhofmästarinna X: 108.
Piper, G., gr., öfverstekammarj. IX: 38.
Piper, M., fideikommiss., XI: 98.
Pitprops X: 195, 196, XI: 61.
Pius IX, påfve II: 192, impopulär II: 262, beskjuten i Qvirinalen III: 246, 247, flyr från Rom III: 248, afsättes III: 249, återvänder IV: 92, återkomst till Rom IV: 189, fara i klostret Anquese VII: 123, bannlyser Victor Emanuel X: 54; flykten: Tilläggen.
Plagemann, A., marinmål. XI: 95.
Plagemann, C. F., assessor XII: 51.
Platen, riksståthållarens enka XI: 90.
Platen, B. von, gr. statsråd, envoyé IX: 65, X: 126, 193.
Platen, von, furir, attentat mot Oscar I, II: 157, 158.
Plebisciterna i Frankrike 1793—1851, V: 228.
Plomgren, P. v., frih., generalmajor IV: 52.
Ploug, Carl, dansk publicist, hans Fædreland I: 170, VII: 177, VIII: 70, IX: 101, 162, X: 166, XI: 129—133, 135, 137, 139—144, 173, 186, 187, 197—201, 212, XII: 12, Tilläggen.
Pohlen X: 158, 176, resning 1863, XI 23—27, 43, 44, frihetsbön XI: 25; — Pohlsk agitation i Sverige XI: 24, 27, komité XI: 24, 28, 29, 30, meetings XI: 36, 37, motion af Björck XI: 65 o. ff.
Polemik, Oscar I:s mot tidningspressen III: 3, VII: 246, Tilläggen; mellan Hazelius och Björck VII: 248.
Poles, pohlsk adjutant, XI: 32, 33.
Polishatet i Stockholm VI: 72.
Polismånskenet afskaffadt II: 60, 61.
Pontén, J., prost IX: 37.
Pontén, P., prost X: 98.
Pontin, C., ceremonimäst., romanförf., VI: 67, 191, 192.
Pontin, M. M. af, lifmedicus IX: 55.
Poppius, Gabriel, statsråd, president I: 112, VIII: 39, 191.
Portalis, franska kassationsdomstolens president, 1851 contra Napoleon V 227.
Porthan i Åbo X: 203, XI: 125.
Porträttritaren Pettersson, landsförvisad svensk katolik IX: 90.
Portugals drottning, Dona Maria VII 196.
Posse Arvid, gr., justitieminister I: 131, II: 92, 96—99, 115, IV: 5, 6, V: 149,
Posse, Arvid, d. y., gr., riksdagsman 1865, XII: 39, 95, 96, afsked till landtmarskalken 1866 XII: 184.
Posse, Fr. Salomon, gr. landsh., VII: 199, 200.
Posse, Gösta, gr. VIII: 147, X: 2.
Posse, J. A., frih, aktuarie XII: 65.
Postaftal med Norge III: 21, X: 38; — Postconvention, svensk-dansk (1852) VI: 149, 150; — Postfrimärkenas uppfinnare XI: 109; — Postförening, tysk-österrikisk, VI: 148; — Postgång, Sveriges genom Danmark, VI: 144—146; — Postbemmanens indragning X: 126; — Post-intriger VI: 149, X: 62—64, XII: 202—209; — Postkontor, svenskt i Hamburg, VIII: 96—111, X: 59—78; — Postpolitik, hvilken är Sveriges? brochure af Posthumus X :77, 78, XI: 39; — Post-reform X: 74—78; — Postremissvexlar X: 38; — Poträtt, svensk i Hamburg

VIII: 102—109; — Poströfverier VIII: 23; — Poststyrelsens reorganisation XI: 115; — Postverksfrågor III: 20, 21, X: 74—78; — Postvillervallan 1863—1864, XI: 150—156, 191—196.
Post-tidningen II: 69, 83, 84, munlås 84, 87, 91, aflyftadt 130, ny utgifvare (1847) II: 131, III: 255, 256, 257, interieurer IV: 5—21, om publicismen V: 189, 190, festmiddag VIII: 92, utgifvareombyte (1857) VIII: 93, statssubvention IX: 218, 219, X: 52, om försvarsförbundet 1863 XI: 140, 142, XII: 74, 144, 152, föreslagen till kostnadsfri utdelning XII: 181, 182.
Potatissjukan (1845) II: 60.
Prætorianer i Paris (1848) III: 186.
Praslin-Choiseul, franskt mord II: 252, 253.
Predikosjukan I: 154—156, VIII: 8—10.
Presidentval, franskt (1851) V: 228, 229.
Pressens moral, af »När och Fjerran», X: 57, 58.
Prest, afsatt för inträde vid telegrafverket IX: 87; — Prestaflöningskomitén, IX: 74; — Prest-socialist-bankett i Paris IV: 82; — Presternas aflöning VIII: 142; — Presterskapet inför läseriet VI: 233, 234; — Presteståndet contra Silverstolpe II: 40, 41; — Prestsällskapsmöte, allmänt svenskt, VI: 235, VIII: 11, 12.
Presteståndets testamente 1866 XII 185.
Preumayr, F. C., musikdir., VII: 205.
Preussen 1860, brochure af About X: 55; ställningen 1863 XI: 46, 47; — Preussiska landsortsoroligheter III: 218, 242, IV: 79, riksdagsoppositionen 1865, XII: 10.
Preworsts andeskåderska, om nerfanden VI: 282, 283.
Prickade adelsmän 1865 XII: 145.
Priessnitz, Vincent, vattenläkare, V: 144.
Prim, Juan, spansk general, II: 245.
Prins-Oscars-öar VI: 104.
Prins-regeringar VII: 197—223, IX: 200, X: 234.
Printzenskäld, C., v. landsh., VII: 25, 26, VIII: 194, IX: 160, XII: 66, 139, 140.
Pris utsatt på krönta hufvuden IV: 40, 41.
Professionister professorer XII: 7.
Profet-vidskepelse V: 177, 178, IX: 1, 2, profetia om påfvarne III: 249, 250, Tilläggen.
Proletär-verlds-komplotten (1851) IV: 181, 182.
Promemoria af Posthumus i postfrågor X: 74.
Promotion, filosofisk i Lund 1865 XII: 21.
Propagandan i Sverige (1848) III: 71—101.
Propellern: Tilläggen vid VII: 215.
Protectionist-agitation XI: 104, 121, 122.
Protest-adress, storthingets (1860) X: 31, 32, 35, protestanter i svenska landsorter emot De Geers representationsförslag XII: 72—74.
Proudhon, fransk socialist III: 173—175, 187, IV: 25—32, 77, XII: 59.
Provisorisk regering, fransk, III: 42.
Prygel åt norsk musikant X: 40.
Prytz, L. A., landsh. XII: 45.
Publicister i borgareståndet VIII: 244; publicistkongresser XII, den svenska 1868 XII.
Pückler-Muskau, furste, om borddansen VI: 281—283.
Puke, F. M., gr., contreamiral IX: 38.
Puke, J., generalamiralens enka X: 87.
Puke, J. C., gr., generalmajor II: 223.
Pultava-fester X: 177—180, 202.
Puseyismen II: 65—68.
Påflig bannlysning X: 54. — Påfve-profetian III: 249, 250.
Pärson, rabulist, IV: 226, 228, 245, IX: 239.

Q.

Q. om skandinavismen 1865 XII: 12.
Qvanten, von, bibliothekarie hos Carl XV, X: 3, i pohlska frågan XI: 65, i skandinavismen XI: 206 o. ff.
Qvarlåtenskap, ståndens, XII: 183—185.
Qvarnström, bildhuggare; statyn af Es. Tegnér IV: 133, Berzelius VI: 39, VII: 178, Martyrerna XII: 196.
Qvartier Latin i Paris V: 239.
Qvinna rotmästare X: 53; — Qvinnans uppfostran, af F. A. Cederschiöld VI: 28, myndighet IX: 86, X: 194; emancipation XII: 213—215.
Qvinnor i Östergöthland subscribera till minnesvård åt Oscar I X: 43.

R.

Raab, A. C., frih., X: 8, XI: 63.
Raabs ströfcorps 1864 XI: 181, 182.
Rabenius, prof. I: 40.
Rachel, skådespelerska IX: 44.
Radetzsky, J. W., gr., fältmarsk. IX: 44.
Rafn, C. C., juris d:r, dansk prof. XII: 49.
Raglan, lord, eng. general VIII: 35.
Rahms (premierlöjtn.) moder XI: 96, 97.
Ramlösa 1853 VI: 205, folkfest IX: 101.
Ramslätts fête champêtre II: 56.
Randel, Andr., konsertm., kompos. XII: 56.
Rarey, hästtämjare IX: 113.
Raspail, socialist III: 179, IV: 82.
Rathsman, C. N., assistent VI: 71, VIII: 3, utvoterad ur borgareståndet IX: 204, 205, XII: 100.
Raumer, Karl v., hist. prof. XII: 59.
Raymond, Xavier, om Oscar I, IX: 165, 164.
Rayner, erkehertig, ital. vicekonung VII: 196.
Reenstjerna, A. A., rikshärold IX: 51.
Regeringsrätt VIII: 230.
Regnér, Ad., om poemet Räfvarne II: 227, VI: 182.
Reform, Borgs tidning IV: 226; — reformbanketter franska III: 25, 28, 36, svenska III: 34—37, 76—78, VII: 27, 29, XI: 16—18; — reformkomitén, allmänna XI: 122; — reformprogram 1853 VII: 1—3; — reformproklamation, bondeståndets 1844, I: 214; — reformrörelsen i landsorterne X: 113—119, XI: 1—5, 13—17, 123; — reformvännen, Siljeströms flygblad III: 14, 99; — reformvännernas sällskap III: 98, 100, 101; V: 43—59; Örebroadress (Tersmedens) V: 43—45; Stockholm V: 44, stora Örebromötet 1849 V: 45, bankett i Kalmar V: 56, riksdagens V: 56, 57, nya sällskaper VI: 67—69, nytt Örebromöte VII: 3—11, reformmöten XII: 71—75; adeliga reformsällskapet 1865 (Suède) XII: 88; reformagitation 1865 XII: 137; i permanens XII: 111; reformvännernas sällskap 1865 XII: 104, 105, 107.
Regeringslöst Sverige X: 125, 126.
Regnell, läkare, XI: 110.
Rehausen, J. G., frih. envoyé, VII: 211.
Reille, gr., fransk marskalk X: 93.
Religions-diskussionsmöte VIII: 182; religionsfrihetsadress från England IX: 87, religionsfrihetsfrågan VI: 54, möte VI: 54, 55, 236, 237, VIII: 12, 1859 IX: 201.
Rellstab, L., publicist X: 94.
Rémy, fiskodlare VIII: 35.
Representationsfrågan: II: 4, 10, 17, 36, Sandströmers förslag III: 22, Lagerbjelkes, Hartmansdorffs, Ekensteens, Liljenstolpes, Gudmundsons (Örebro) V: 57, riksdagsförslaget 1854 VII: 22—28, Lindeströms IX: 204, 1857 VIII: 233, 234, hvilande till 1859 IX: 210, 211, Kongliga De Geerska 1863 XI: 12, 16, 18, 19, 47, 48, 57; egentliga ursprung XII: 69, Richerts och Anckarsvärds försök XII: 70, 71, centralkomiténs XII: 71, vedersakare XII 72—74, de conservativas motförslag XII: 86, 138, 148.
Representations-centralkomité 1860 IX: 214, 215, X: 112, XI: 2—4, 49, 50.
Representations-komité 1846 II: 165, 166, 259.
Representations-käppar VIII: 193.
Representations-"ombildning" IX: 183, 212—215, XI: 1—22.
Representationsreformens »vänner» 1844 II: 21.
Republiken Hamburg VIII: 154—175.
Republik-presidentvalet franska 1848 III: 195, 196.
Reservanter 1865 hos prestståndet XII: 147, hos adeln 148, 149, 183, Tilläggen.
Rettig, P. C., tobaksfabr., XI: 91.
Retzius, And., II: 205, IV: 98, VII 187, X: 105, 106, XI: 112.
Reuterdahl, H., statsråd, erkebiskop, V: 22, VI: 43, VII: 230, X: 43, XI: 52, 57, XII: 24, 94, 95, 98, 147, 186.
Reuterholm, C. A. E., siste frih. XII: 58.
Reuterskiöld, A. F. Z., statsråd X: 191.
Revolutions-planer, norska, V: 119—123, svenska jubeldagen 1859 IX: 116—119; sånger franska III: 46, slagtoffer i Ungern IV: 192.
Revolverns uppfinnare XI: 88.
Rhamn, M. C., hofrättsråd, X: 89.
Rhen och Weichseln, brochure, X: 157.

Rhodin, L. J., lagman, XI: 81.
Ribbing, professor, XII: 134, 146—148.
Richert, G. B., lagman, XII: 44.
Richert, J. Gabr., exped.-sekr., I: 214, 216, Trufvebrefvet II: 35, 77, 89, V: 32, XII: 50, i representationsfrågan XII: 69—71.
Richter, öfverstel., Sveaborgsvittne XI: 83.
Riddarholmskyrkan I: 156, Tilläggen.
Riddarhusfynd II: 9.
Riddarhusordningen XI: 5, 8—10.
Riddarhus-opposition 1840 I: 88.
Ridderstad, C. F., publicist, VI: 221, VII: 176, 177, 233, 234, XI: 68, 70, XII: 157, ångerköpt XII: 177.
Ridderstolpe, F. L., frih., landsh., VI: 184, 185.
Ridderwold, norsk biskop II: 193.
Rietz, J. E., kontraktsprost XII: 22.
Riis, H. N., apothekare, VII: 204.
Rikets Ständers lof af landtmarskalken 1850 V: 62—64.
Riksdagen 1840 I: 88—136, XII: 70.
Riksdagen 1844 II: 18—25, VIII: 192, 193.
Riksdagen 1847 II: 259—261, III: 10—23, 33.
Riksdagen 1850 V: 60—86, klubb V: 65, dechargebetänkandet V: 84.
Riksdagen 1853 VII: 17—51, valen VII: 30, 31, personalkarakteristik VII: 44—50.
Riksdagen 1856 VIII: 133—154, regentskaps-debatt VIII: 217—220; långa riksdagen VIII: 226—243.
Riksdagen 1859, Tredje ståndets riksdag IX: 195—216, borgarevalen IX: 195, 196, utskottsvalen IX: 198, bitterhet IX: 199, motioner IX: 199, frihetsropen IX: 202—216, slutet IX: 215, 216, debatt om Italien IX: 231—235.
Riksdagen 1862, Penultima X: 231—233, 236, XI: 5—12, 18—20, 49—72.
Riksdagen 1865: XII: 89—106, 181—187, 191.
Riksdagsmanna-instruktion IX: 114.
Riksdagsprocession till kyrkan afskaffad VII: 33.
Riksgäldskontoret IX: 81—85, XI: 60, 61.
Riksföreståndaren 1809 II: 141, 142.
Riksmyntets införande, nya decimal VIII: 2.
Riksrätten 1854 VII: 35—37.
Riksständen, karakteristik VII: 43.
Riksståthållarskapet, norska VIII: 58, 62, 184, IX: 186, X: 8—36, i Christiania-posten X: 23, åren 1818—21 X: 137—139, 1862 X: 234, 235, afgöres 1873 X: 238—241.
Ringbory, exped.-sekr., XII: 92.
Rivas, Nicaraguas president IX: 32.
Roberg, Emil, decor.-målare VI: 39, X: 86.
Roberts, negerpresident i Liberia VI: 21.
Robespierres bror I: 179; — Robespierre-visan i Bordeaux 1849 IV: 35, 36.
Rollin, se Ledru Rollin!
Rolandsbilder VIII: 156.
Rodensteinaren, klapp-and. VI: 290.
Rom revolution III: 207, 214, republik IV: 81, 82, 90, förtjusning 1847 XII: 87.
Romanson, H. W., professor VII: 206.
Romieu, om röda spöket IV: 46.
Roos af Hjelmsäter, Ax., kammarh. X: 46, 196, 197.
Roos, A. W., generalpostdir. X: 76.
Rooth, C. H., konsul IX: 47.
Roothan, Joh., jesuitergeneral VII: 196.
Rosa, Martinez de la, III: 49, XI: 88.
Rosén, frih., president X: 203.
Rosen, A. E., gr., öfverste, Jernvägs-R. VI: 203, X: 210.
Rosen, G., gr., chef för kronprinsen Carls stab IX: 64.
Rosen, G. L., landsh., IX: 38.
Rosen, R. A., gr., öfverstekammarj. IV: 12, 13, IX: 64.
Rosenblad, B., kommersråd VIII: 3, 28.
Rosenblad, Math., gr., exc., justitiestatsminister I: 119, 131, 218, II: 216—218, enka X: 87.
Rosenkilde, Chr. N., dansk aktör XI: 77.
Rosenmüller, svensk skandinav XI: 139.
Rosenqvist, adelsman, bryggare XII: 156, 161.
Rosenschöld, se Munck af Rosenschöld!
Rosenstein, von, erkebiskop, I: 41.
Rosensteins papper XI: 124.
Rosensvärd, J. H., generalbefälh., IX: 71, 72.
Ross, sir John, nordpolsfarare, VIII: 38.
Rossi, romersk ministerpresid. III: 215, 246.
Rossini, sångare, VI: 38.
Roth, C. R., grossh. IX: 46.

Rothschilds sèvres-service V: 25; ifrågasatt Jerusalems konung VI: 10.
Rouget de S:t Hermine, generalkonsul VIII: 212.
Rousseaus Emile VI: 27.
Rubini, sångare VII: 198.
Ruckman, J., hofpr. VI: 184.
Ruckman, J. G., gravör XI: 94.
Rudberg, Fr., professor, I: 41.
Rudbeck, Ch. E., generalbefälh. XII: 58.
Rudbeck, C. O. L., kapitenlöjtn., frih. XII: 67.
Ruge, tysk demagog III: 229.
Rügen, Oscar I:s besök II: 173.
Rudenschiöld, Th., folkskolevän IV: 140, X: 86.
Rumpfparlamentet i Stuttgart IV: 84, 88.
Rumstedt, Sam., boktryckare VIII: 30.
Rundbeck, bonderiksdagsm. XII: 151.
Rundgren, biskop, XII: 110, 134, 146.
Runeberg, finsk skald, V: 18, 34, 35, VII: 192.
Runeberg, E. G., lagman, XI: 97.
Runjeet Singhs enka XII: 42.
Runsten, J. B., prost, d:r XII: 146.
Runö-svenskar V: 180.
Ruotsalainen, Paavo, pietistchef VI: 45.
Russel i danska frågan X: 170, 171.
Rustnings- och roteringsskyldigheten VIII: 6.
Ruszwurm, skolinsp. för Hapsal X: 45.
Rutberg, J. J., riksdagsbonde I: 122, skandalen 1853 VII: 18–22, 213, 214.
Ruter knekt, öknamn, III: 196.
Ryberg, Freja, aktris X: 201.
Rydbergs hotell VIII: 195; — Rydbergska stiftelsens öfningsbrigg VI: 80.
Rydin, riksdagsman, om bord-dans VI: 279, 280.
Rydqvist, Carl, advokatfiskal XI: 56, XII: 33, 38.
Rydqvist, J. E., kongl. biblioth., IV: 133, V: 14, 22, VI: 222, svenska språkets lagar VII: 228, XI: 106.
Rysslands revolutionärer IV: 93, 94, lifegenskap afskaffad X: 158, tusenårsfest X: 173, mordbrännarliga X: 176, 177, 1863 XI: 43—45; — eskader i Östersjön 1864 XI: 186; — manifest 1848 »till hvar och en» III: 70, 71; — militärväg till Norge genom Finland VII: 141.
Räddningshem för frigifna qvinnor X: 123.
Räddningsförsök under riksdagen 1866 XII: 148, 179, 180, 183, 184.
Räfvarne, fabel 1810, II: 227.
Räknemachin af Scheutz IV: 149, af Wiberg X: 51, XI: 108.
Räntans frigifning XI: 120.
Ränte- och kapitalförsäkringsanstalt IV: 143.
Rätt och Sanning, tidning V: 206.
Rättvisans förening, Mazzinis IV: 75, 85.
Rääf af Småland, kammarj., IX: 161.
Röda reformvänner III: 99, styrelsen IV: 36—47, spöket IV: 46, 47.
Röhss, H. W., grossh. IX: 47.
Römer, två tyska geologer VII: 192.
Rösträtt, allmän VI: 69, 70.
Röök, von, hofintendent IV: 95, 96.

S.

Sabbatsbergs första sekularfest VI: 17.
Sabrez la canaille X: 109.
Sachsens konung Fredrik August VII: 198.
Sachsen-Weimars storhertig VII: 195.
Sacramentallagen VIII: 145.
Sacklén, J. F., läkare V: 154.
Sager, Sophie, blåstrumpa X: 131.
Sahlström, Pehr, riksdagsbonde I: 121, X: 39.
Saint-Arnaud, statsstrecks-minister V: 221.
Saint-Simonister IV: 27.
Saldanha, portug. hertig XI: 73.
Saliska lagen i Spanien II: 245.
Salmonibref IV: 238, 239, XI: 117, XII: 2.
Saltza, E. F., gr. von, öfverstekammarj. I: 136, X: 90.
Samhället sjukt XII: 1—8, Blanchiaden XII: 4, se Tilläggen.
Samhällslärorna, de nya IV: 21—47.
Sammanbindningsbanan XI: 103.
Sammansatt statsråd Sept. 1857 VIII: 214, 215.
Sammansvärjning 1851 mot Napoleon V: 218—220.
Sansculotterne, poem af Järta I: 129, Tilläggen.
Sandberg, bryggareenka i Westervik XI: 77, 78.

andberg, A., d:r riksdagsprost I: 118, X: 19, XII: 110, 134, 136.
andberg, J. G., prof., målare VII: 177, 218.
andberg, Maria, barnmorska VII: 192.
andblad, borgm. I: 193, 204, Tilläggen.
andelhjelm (Öhrvall) Pehr, landsh. V: 150.
andsjö jernvägsolyckan XI: 117.
andström, Th., demokrat, barnhusintendent, I: 122, VII: 212, 213.
andströmer, A. P., statsråd III: 96, IX: 43.
andströmer C. J. Alb., envoyé IX: 71.
andvall, J., publicist, cirkuläret IV: 232—236, V: 193, katastrof VI: 82.
anscrits frändskap till Lettiskan VI: 30.
ans-Gêne, Theresa, fransk soldat, XI: 76.
anta Ana, Mexicos president, IX: 226.
antesson, skarpskytteriets upphof, X: 50.
antesson, B. H., kommersråd III: 18, IV: 98, 99, XI: 92.
apieha, Adam, pohlsk furste XI: 26.
ardiniens konung revolutionär III: 50, 215.
ardinskt sändebud till Sverige IX: 235—237.
ass, J. F. v., major, testator XII: 148.
candalen magnum (1841) I: 98, 99, 100.
chack, H. E., dansk litteratör IV: 122, X: 82, Tilläggen.
chmyl, Kaukasiens hjelte, IX: 226.
chantz, v., generalkonsul II: 138.
chartau, Frans, grossh., I: 120, IX: 29, Frans Schartaus fond IX: 30, 31.
chaumburg-Lippe, furst G. W., X: 94.
chavottstraffet, sista gången IV: 221.
chedvin, D. M., juris doctor IX: 53.
cheele, Frans v., öfverintendent XII: 45.
cheele, von, dansk statsminister VII: 177.
cheel-Plessen, gr. von, envoyé VIII: 177, 179.
chelling, F. W. J., filosof, prof. VII: 198.
chenson, J., akademisekr. XII: 50.
cheringson, R., prof., IV: 63.
cheutz, G., räknemachins uppfinnare IV: 149, IX: 89, XII: 24.
Schillersfesten 1859, IX: 138, 139.
Schlesvig-Holsteinismens uppkomst XI: 207, 220; för öfrigt se Elbehertigdömena.
Schmidt, prost XII: 146.
Schmidt, norsk candidat, VII: 157, 158.
Schneidau, A. F. v., contreamiral X: 105.
Schnötzinger, A., musikdir. XII: 61.
Schopenhauer, A., filosof X: 94.
Schouboue, norsk statssekr. XII: 43.
Schoultz, Johanna v., sångerska IV: 138.
Schrewelius, F. G. G., polyhistor. XII: 62.
Schröder, E. A., prof., I: 40, IV: 62.
Schröder, J. H., prof., biblioth., I: 40, 46, II: 195, IX: 36.
Schröderheim, J. U., hofpr. XI: 93.
Schützercrantz, J. H., ståthållare X: 103.
Schützercrantz, K. A., öfverste, X: 102.
Schulin, dansk grefve XI: 108.
Schultén, N. G. af, kansliråd X: 94.
Schultzenheim, D. v., frih. statsråd IV: 47.
Schwan, J. G., grossh., taleman VIII: 135, om penningkrisen. 1857 IX: 29, 197; X: 4, XI: 53; XII: 94, 95, 98, 150, 151, 186.
Schwartz, G. M., prof., frenolog IX: 56.
Schwartz, författarinna, VI: 221.
Schwarzenberg, furst, ministerpresid., VI: 175.
Schweitz inbördeskrig II. 247, Sonderbund ibid.
Schwerin, d. ä., P. W. v., gr. VIII: 196, X: 90.
Schwerin, d. y., P. W. v., gr. X: 89.
Scott, Geo., engelsk methodistprest I: 139, 151—154, Tilläggen.
Schön et C:o X: 131.
Schönbeck, C. G., läkare X: 104.
Schönherr, C. J., entomolog IV: 49.
Sebastiani, fransk marskalk, VIII: 111, 112.
Sebastopol VII: 99, 102.
Sédan, 4 Sept. 1870, V: 223.
Sederholm, J. F., f. grossh. XI: 91.
Segerstedt, J. U., th. d:r X: 85.
Sekt väsendet, svenska i Amerika VI: 55, 56.
Selander, prof. XII: 134.
Sellén, Jonas, professor, V: 155.
Selskabet for Norges Vel X: 17.
Seminarium för lärarinnor X: 123.
Separatism Norges politiska XII: 17.

Setterberg, C. A., löjtnant, IX: 51.
Sevelin, P. E., premieraktör, V: 156.
Sextonde April 1848, i Paris III: 146, 147.
Sfinxen (Napoleon III) VI: 171, 172.
Shakespeares manuscripter VI: 208, fest i Frankfurt 1864, XI: 180, 181.
Sheldon, G., major, IX: 39.
Sibour, erkebiskop af Paris, IX: 31.
Sibbern, G., norsk statsminister VII: 83, IX: 66, 71, om svenska brödrafolket IX: 128, X: 31, 33, 127, 144, 146, 218, 236.
Sibbern, V. C. W., norskt statsråd VII: 199.
Siciliens uppror 1856 VII: 127.
Silfverlånet 1858 (statslånefonden) IX: 78—80.
Silkouetter af förf:s bekanta VIII: 90—92.
Siljeström, P., publicist, rektor III: 14, IV: 162, XII: 134.
Silverstolpe, statsråd, om presteståndet II: 40, 41, 206.
Silverstolpe, F. S., öfverintendent V: 156.
Silverstolpe, Gudm. Leonh., skald, VII: 206—208.
Silverstolpe, M. S. (Montgomery) öfverstinna, XI: 78.
Simonson, prost XII: 146.
Sinope katastrofen, VII: 67, 68.
Sivers, J. O., öfverste, X: 39.
Sivers, Sofia, konungaättling XI: 90.
Sjelfskrifvenheten på riddarhuset V: 59, VIII: 231—233.
»*Situationen*» 1865 XII: 146, 147, Tilläggen.
Sjuke sårades vård i fält XII: 20.
Sjukt samhälle XII: 1—18; Tilläggen.
Sjuttonde Mars 1848 i Paris III: 145.
Själavård, Stockholms VI: 233, 234, VIII: 10.
Sjöberg, Franz, publicist, IV: 227—229, 231.
Sjöbring, P., prof., I: 40.
Sjökrona, P., öfverste, Jorsalafarare XII: 58.
Sjöstedt, F., th. d:r, prost X: 98.
Sjöstrand, C., bildhuggare (Christusbild) VII: 178.
Sjöström, N., sadelmakare VII: 189.
Skampall begagnad till hedersplats VI: 212, 213.
Skandinav-fest 1851 i Paris V: 31, i Stockholm III: 115, 116, i Rom VI: 213.
Skandinavismen I: 166—173, II: 167—169, hos svenska ständerna 1848 III: 106—110, soldatvisa III: 112, studentlöften III: 115, behöfver 1854 ej längre skydd VII: 122, 1856 i Sverige VIII: 70, 71, i Norge VIII: 83—85, ryska sympatier VII: 85, 86, norsk-danskt syfte mot Sverige, VIII: 111, svenska protester, förr och nu VIII: 176—179, bankplaner af Hage VIII: 183, på lerkrus IX: 100—102; enhets-af Westrem X: 56, 163—169; i norska svågerlaget X: 221; faror X: 163, 164. Stockholmskalaser X: 151; nationalekonomiskt möte X: 164, XI: 39, konungamöten 1863 XI: 40; försvarsförbund XI: 42; vid riksdagen 1862 XI: 58, 71, 72, naturforskaremöte XI 107; landtbruksmöte XI: 108; folkmöte i Christiania XI: 144; eldprof XI: 127—149; tvenne slag XI: 201—205; 1865 XII: 11—14, 85, 86, 159, 160.
Skandinaviska kreditactiebolaget i Sthm XI: 109.
Skandinaviskt sällskap i Stockholm I: 201, särskildt 1848 III: 75.
Skarpskyttarne X: 50, 119—122, 197, 198, XII: 112, 113.
Skarstedt, C. W., prof. X: 128.
Skattebördor, komité om Sveriges, VI 71, VIII: 3, 4.
Skatteförenklings-frågan 1848, III: 22, VII: 34—37.
Skeppshandeln i Carl Johans tid VII 109.
Skeppsholmskyrkan I: 156, 157.
Skjutslegans förhöjning VIII: 235; — Skjutsningsbesväret VIII: 145, X: 38, XII: 21; — Skjutskomité IX: 73.
Skogman, C. D., president VIII: 39—41.
Skogsbergs donationer XI: 118.
Skogsstyrelsen inrättas IX: 87; — Skogsåverkan och uppror på Öland IV 223, 224, åverkan i Norrland IV 224, 225.
Skolpojkar votera om representationsförslaget 1865 XII: 113, 114.
Skolläraremöte i Gbg VII: 226, 1863 XI 107; — Skolstadge-komité IX: 73, stadgans revision VIII: 149, nya stadgan X: 198, XI: 60; — Skolundervisning, nyare VI: 32, 33, VII: 225—228.

Skridskoklubb, X: 189.
Skyddsmödraförening VIII: 7.
Skyddsförening för sinnessjuka X: 197.
Sköldberg, P. A., vice president VII: 201.
Slafannonser i Nordamerika VI: 9.
Slafdygder VI: 40, 41.
Slafhandel, den hvita i Hamburg VIII: 173.
Slesvigs ständer 1863 XI: 41, incorporering XI: 136, 142.
Slipstenar, döttrarne I: 46, Tilläggen.
Slussbyggnad, nya södra i Stockholm IV: 136.
Slöjdföreningen, svenska, X: 124, Stockholms slöjdskola XI: 109.
Smerling, G. F., grossh. VIII: 48.
Smith O'Brien, irländsk agitator XII: 49.
Smygbränvande af bränvin VIII: 24.
Smyrnaflickors borddans VI: 281, 282.
Smålands jordegares hypotekslån IX: 81.
Snoilsky, Nils, gr. hofmarsk. justitieråd X: 104.
Sociala vetenskapen X: 199, XII: 9, kongresser XII: 8, 9.
Socialistbankett i Paris 1848 III: 184, 192; — Socialister Italiens II: 249, Frankrikes IV: 21—47, 182—184.
Societa Nazionale Italiana IX: 234, 240, 241.
Socknestämmor 1865 XII: 90, 91.
Sohlman, Aug., publicist VII: 244, 245, om bondefred IX: 118, i Christiania X: 164, XI: 22, 138, 139, 1865 XII: 85, 160, 161.
Solförmörkelsen 1842 I: 161, 1851 IV: 115, 1858 IX: 110.
Solms-Laubach, grefve af IX: 94.
Sommarhettan i Europa åren 783—1852, VI: 80, 81.
Sommelius, rector XI: 6, 7, 60, XII: 73, 101.
Sondén, C. U., medicinalråd X: 197.
Sondén, lektor, riksdagsprost, d:r XII: 135.
Sonderbund i Schweitz II: 247.
Sonntag, H., (gr. Rossi) sångerska VII: 198.
Sophia af Nassau, Oscar II:s gemål VIII: 207—210.
Soulouque, Haitis kejsare, IV: 157, afsatt IX: 227.
Soult, fransk generalmarskalk, V: 145.
Soyer, fransk kökskonstnär VII: 184.
Spanien fördrifver Christina VII: 122, O'Donnells revolution VII: 126; — Spanskt krig mot Marocko IX: 230.
Spanier, C. M., privatlärare X: 97.
Spanmåls-excesser 1847 i Norge II: 256.
Sparre, C. G., gr., justitiæråd VI: 191.
Sparre, Erik, gr., landshöfding IX: 71, 129, X: 44, XI: 120.
Sparre, G. A., gr., exc., justitestatsm. II: 259, IV: 5, IX: 122; universitetskansler 177; riksmarskalk XI: 124.
Sparre, J. A. till Almenäs, gr. öfverstekammarj. IX: 72.
Sparre, Pehr, gr., romanförf. VI: 221.
Sparre, Ulf Carl, frih., öfverstel. XII: 65.
Special constables 1848 III: 69.
Spetsbergsfarare: sjömannen Jacobson IX: 90, Torell X: 49, 124.
Spindler, Carl, romanförf. VIII: 35.
Spiritism, anekdot XII: 3.
Spohr, Louis, musiker X: 82.
Sponneck, gr., dansk statsm., XI: 139.
Sprengtporten, Göran, förste ryske generalguvernör i Finland V: 143.
Sprengtporten, J. W., frih., öfverståthåll. I: 120, II: 21, VIII: 194, X: 2.
Sprinchorn, C., hofapothekare XII: 60.
Språkfest 1851 i Rom IV: 134, 135.
Språkförderf i Sverige VI: 31, 32, språkvurm VII: 222—225, 228, 229, 231, 232.
Spångberg, C. F., ålderman, XI: 80.
Staaff, målare, VII: 178, XII: 195.
Stabell, A. B., storthingsman, om konungens nåd V: 129, besök i Stockholm VIII: 149, X: 25, XII: 65.
Stackelberg, C. A. L., gr., öfverstekammarj. X: 89.
Stadsbud, de första, XI: 104.
Stadsfullmäktig behöfver ej kunna skrifva XI: 102, för Stockholms stad XI: 104.
Staël v. Holstein, O. W., frih., statsråd VI: 149—151.
Stagnelius, skald VI: 221, hans mor, biskopinna VI: 192.
Stang, norsk statsminister VII: 189, 199, X: 18, 26, 208.
Stanhope, lady, profetia om Lamartine III: 128, 129.
Statistisk kongress 1853 VIII: 6; — Statistiskt embetsverk, svenskt VIII: 6, IX: 85.

Statistik öfver riksdagsvoteringar 1865 XII: 149, 150.
Statsdiscontobank IX: 21.
Statskommunism: IX 23.
Statslån. Hamburgs IX: 24; — Statslån. svenska utrikes IX: 75; — Statslåneanstalt i Hamburg IX: 18; — Statslånefonden, svenska (silfverlånet) IX: 78—80.
Statsregleringen 1860, IX: 209, 210; 1865 extra för ett år XII: 109—111.
Statsrådskasern föreslagen XII: 106.
Statsrättslärare, våra, VI: 82—101, Tilläggen.
Statsskuld, svensk i Holland XI: 45.
Statsstrecket 1852 i Paris, V: 220—227.
Statstidningen afskaffad II: 83, 85, 87.
Statstelegrafering X: 60, 61.
Statsverkets lysande ställning 1856, VIII: 136—139, IX: 200.
Stedingk, gr., generalmajor, X: 191.
Stenberg, *J. U.*, fru, damastväfverska IX: 48, 49.
Stenbock, *Magnus*, X: 43, XI: 237.
Stenhammar, *Chr.*, prost, entomolog I: 106—110.
Stensö, Gustaf Wasas monument V: 153, fest VI: 17, 18.
Stephanie storhertiginna af Baden VI: 114, X: 93.
Sterbini, ital. diktator, II: 249.
Sterky, *G.*, generalkonsul i Petersburg VII: 189, XII: 45.
Sterky, *C. A.*, chargé d'affaires VIII: 97, 105, 107.
Stettins fordran hos svenska kronan II: 62, 63, Tilläggen.
Stierneld, frih., exc., utrikesminister IX: 65.
Stiernström, *Jeannette*, fru, författ. IX: 33.
Stjernsund X: 48.
Stiernsvärd, *G. M.*, X: 2, 8, voteringsstatistik XII: 149, 150.
Stockenberg, *D. F.*, kammarrättsr. X: 89.
Stockfleth, norsk pastor VI: 47.
Stockholm I: 83, 1848 III: 71 o. f., 1869, XII: 211—216.
Stockholmsbladet, tidning I: 123.
Stockholms Dagblad, tidning II: 81.
Stormaktsplaner för Sverige IX: 238—240, 241, X: 55.
Stormar och orkaner IV: 100—102, 114.
Stormdeputation i Hamburg IX: 20, 21.
Storsjöboda V: 125, Tilläggen.
Storthingen 1818 och 1821 X: 137, 138; — 1851 V: 125—137; — 1857 VIII: 216; — 1858 IX: 99, 100; — 1862 X: 229—231, 234—236; — 1864 XI: 161, 162, 1865 XII: 16, 17.
Strandberg, *C. A. W.*, skald, V: 23, se Talis Qvalis.
Strandberg, *C. G.*, justitieråd, V: 23. IX: 127, X: 44.
Strassburg, 1852 V: 248, 249.
Strauss och Evangelierna I: 136, 138, 150, 193, 194.
Strengnäs, 1845, II: 334.
Strike på Stockholms postkontor V: 137, i Christiania VI: 72, Arboga VII: 15, Örebro X: 41, af svenska arbetare XI: 10.
Strinnholm, *A. M.*, akademist XI: 92, 93.
Strinnlund, *Nils*, bondetalman I: 122, mot Zweigbergk I: 101, reservation 1844 II: 15—17, hyllning II: 50, motion om städerna V: 78—79, yttrande om jernvägar V: 81, mot Petré V: 94, 95; talmans-tal VII: 32, VIII: 135, värd i sitt hus IX: 97, mot De Geers representationsförslag XII: 72.
Struve, *F. G. W.*, rysk astronom XII. 50.
Struve, republikchef i Baden III: 226, 243.
Stryktändstickornas uppfinnare X: 79.
Ståle, *N. W.*, justitieråd, VII: 199.
Ström, *C. J.*, öfverste, IX: 107, X: 102.
Ström, *Isr. A. af*, hofjägmästare, VIII: 45.
Strömstad, 1845, II: 230—232.
Stuart, *G. M.*, ceremonimästare IX: 52.
Studentbesök, i Christiania, svenskt VI 13, i Upsala norsk-danskt 1856 VIII: 80; — Studentcondition I: 67—72 — Studentfester till fädrens minne V: 28. VI: 214, VIII: 180—182, IX: 135—136, X: 165—167: — kongress i Lüttich XII: 8, 9; — Studentlifvet i Upsala I: 76—83, V: 26—28; — Studentmöten, skandinaviska, I: 170—174. II: 37, 58, i Christiania V: 36, 37; — Studentreception 1716 i Upsala V: 29.
Studenter anskaffa riddarhusfullmakt af en dräng 1865 XII: 114.
Sture, *Sten*, d. ä. X: 45, grafven i Westerås I: 63, Tilläggen.

Turnegk, E. G., lagman VIII: 29.
Sturzenbecker, P. (Orvar Odd), skriftställare I: 145, 147, i Örebro V: 53, VI: 230, vittne till Almqvistska dådet VI: förordet; VII: 174, försvarar Tegnér VII: 233, haranguerar Migliorati IX: 235, nordstjerneriddare X: 130; vid sin mors graf X: 108, XI: 102, 103, 112.
Styrelseverks-komitén IX: 72, styrelsens reorganisation I: 90, 114, Tilläggen.
Stål, öfverste, IX: 168.
Stålberg, Wilhelmina, förf. VI: 221, VIII: 91.
Ständsförfattningen, svenska, berömd af Arago V: 79, 80.
Ståndshat 1349 i Sverige III: 94, 97, 1868 VIII: 244, 1865 XII: 122, Tilläggen.
Ståndsriksdagen, sista XII: 89—106; valens villervalla XII: 88—91, 93.
Stäck, målare XII: 195.
Städernas fördelar, Strinnlunds motion om, V: 78, 79, beskattningskomité VI: 70, 71, VII: 38.
Stämpel på tidningar V: 85.
Ständernas aflifvande 1866 XII: 180, 181, 188.
Ständers fredande från allt klander VII: 40.
Sue, Eugène, om bred basis IV: 29, folkets mysterier IV: 45, IX: 32.
Suède-klubbar XII: 99—107.
Summus episcopus II: 169.
Sundberg, A. N., erkebiskop, om nutidens skolverk VI: 32, 33, på riksssalen 1872 och 1772 års revolution VII: förordet, XI: 124, XII: 95, 96, 146.
Sundberg, E. O., riksdagsprost IX: 37.
Sundelius, L. W., hofsnickare X: 83.
Sundén, S. M., mll, testatrix X: 46.
Sundevall, svensk off. i tyska flottan VI: 11, X: 169, XI: 112.
Sundevall, anat. prof. II: 171.
Sundin, Chr., lagman IX: 34.
Sundius, P. G., hofrättsråd VIII: 47.
Sundska tullen, se Öresund!
Sundvallson XII: 134.
Svafvelether till döfning II: 199, 200.
Svalin, Nils, kyrkoherde VIII: 47.
Svalin, O. A., läkare, IX: 34.
Svanberg, A. F., fys. prof., IX: 37.
Svanberg, Jöns, math. prof., I: 41, V: 154, VII: 177.
Svarta reformvänner III: 99.
Svarta svinpelsen I: 211, Tilläggen.
Svartengren, J. J., mag. XII: 46.
Svartz, M. H., finsk major, VII: 197.
Svartz, Erik, fabrikör XII: 72.
Svartz, John, Norrköpingskungen VII: 201—203, XI: 67.
Sveaborgs fall 1809, I: 126, bombardement 1855 VII: 100, 101.
Svea lifgardes Gustafs-glas VI: 18, jubelfest XI: 111.
Svea rikes ständers slut XII: 178—191.
Svea till ständerna, poem 1809 II: 143, 144; Tilläggen.
Svedbom, J., rector emeritus XII: 53.
Svedbom, P. E., publicist, rector, VI: 22, IX: 37.
Svedelius, W. E., prof., V: 23, om 1809 års grundlag IX: 122—124, X: 42, 44, 200; XI: 124, 236, XII: 22.
Svedenborgs hufvudskål IV: 109, 110, Tilläggen.
Svederus, Georg, litteratör, IX: 178.
Svenska Akademien, se Akademien!
Svenska Biet, tidning, I: 174, 190 - 208, 213.
Svenska diplomatiens förtjenst om Danmark 1849, IV: 126.
Svenska flaggan i Newyork XI: 232.
Svenska friheten VII: 215—217.
Svenska folkpolitiken X: 163—168.
Svenska oroligheter 1848, III: 71—101.
Svenska neutraliteten i Krimkriget VII: 73—93.
Svenska postkontoret i Hamburg VIII: 96—111.
Svenska radikaler IV: 219—246.
Svenska språkets lagar af Rydqvist IV: 133, VII: 228.
Svenska Tidningen II: 106, VI: 83—87 (se för öfrigt Hazelius!), VII: 79, 223, 231, 232, IX: 219—221, Tilläggen.
Svenska trupper på Fyen 1848 III: 123—145, i Slesvig 1849 IV: 122—125, fraternisering med tyskar och danskar IV: 124, 125.
Svensk-norskheten X: 238—241; halfsekelsfesten 1864 XI: 237—244; svensk-norska rustningar 1864 XI: 156, 157, 166—168.
Svensson, Olof, v. taleman, IX: 197.
Svenson, Ola i Heinge, taleman, XII: 44.
Sverdrup, Joh., storthingsman VIII: 69.
Sverige »utan regering» X: 125, 126.

Sveriges »första och andra delning» IV: 194—197, XI: 44.
Sveriges danska politik 1849 IV: 119—121.
Sverige vid verldsexpos. i London IV: 152, 153.
Svinpelsannonsen I: 211, Tilläggen.
Svägerlaget, norska, X: 1—36, 136—149, 218—241.
Sydow, A. E. v., öfverste, IX: 89.
Sydow, J. G. v., contreamiral V: 146.
Symachinen, första i Europa VI: 204.
Symphonicon, Silléns, IV: 136.
Syriska blodbadet mot de christna X: 56, 162.
Syttende Mai 1851, V: 130, IX: 100, halfsekeljubilæum XI: 233—235.
Säfström, Eleonore, actrise, IX: 33.
»*Sällskapet*», den 7 Dec. 1865 XII: 155, 156.
Sättningsmachin I: 159, VIII: 17, uppfinnaren XI: 76.
Säve, th. d:r, riksdagsprost X: 19, XII: 134. 135, 147.
Säve, F. A., intendent XII: 73.
Söderberg, P. J., fabrikör, X: 97.
Söderberg, prost, d:r, XII: 73.
Södermark, O. J., öfverstel., porträttmålare IV: 55, VII: 177.
Söderström, A., kopparslagare, VII: 187.
Södra stambanan invigd XI: 120.
Söndagsbladets indragning II: 61, 62, Tilläggen.
Sörensen, S. A. V., norskt statsråd, VII: 200.
Sörensen, Chr., sättmachins uppfinnare VIII: 17, XI: 76.

T.

Tabellkommission, statistisk IX: 85.
Tacksägelseadresser till folktribuner IX: 221—224, 234, 236, 237, 240, 241.
Taepings insurrection i China VI: 173.
Taglioni, Marie, dansös, I: 141, 142.
Talis Qvalis VII: 154, IX: 89, 126, X: 128, 199, XII: 74.
Talmansarvodet VIII: 149.
Talmanskonferenserna 1850 V: 95, 100—102.
Tamm, P. A., frih., mægnat VIII: 44, X: 52.
Tascher de la Pagerie, fransk gr. XI: 75.
Tasmanien (van Diemens land) VII: 125.
Taube, C. U., gr., hofmästarinna XI: 90.
Tawast, L. A. (Barck), grefvinna X: 108.
Taylor, J., mormon-emissarie VI: 61.
Taylor, Z., Förenta Stat. president V 166.
Teffts värfningar för Amerika XI: 189.
Tegnér, Esaias, I: 115, 117, II: 156, 157, 209, monument vid Kyrkerud V: 152, Tilläggen; staty VI: 194, 221, VII: 172—174; enka VII: 204.
Teknisk samling i London, af Wærn XI: 109.
Telegraf, elektromagnetisk, början II: 200, IV: 145, VI: 75, 76, 200, VIII: 17, 18, till Gotland IX: 88; reglemente IX: 88, tråden drager regn IX: 112, första kabeln i Oceanen IX: 112, 113, i Öresund XI: 108, Tilläggen.
Tenint, L. V., fransk litteratör, IX: 90.
Ternström, J., th. d:r, XI: 107.
Terroristerna IV: 21—23.
Tersmeden, J. J., generaladj., IX: 62.
Tersmeden, W. F., frih., I: 99, XI: 65.
Tersmeden, P. R., publicist, XI: 66.
Teste et Cubières, corruptionsprocess I: 251.
Thackeray, skriftställare XII: 44.
Theaterbiljett-queue, den första i Stockh. II: 207.
Theaterkomité. 1844, II: 4.
Thecla af Solms Laubach IX: 94.
Thelning, C., Carl Johans lifmedicus IV 54.
Theodor, Abyssiniens kejsare XI: 46,
Theorell, J. P., Vinterbladets utg., III: 7—10, XI: 81.
Theorell, S. L., justitiæombudsman III: 6, 7, V: 81—83, hans försvar och fall VIII, 150—153, IX: 66.
Thiers III: 26, 40, 172, 189, 190, V. 219, 244, VI: 152, 153, 160—162.
Thomander, J. H., biskop I: 90, 109—112, 150, 208, VI: 233, VIII: 182, 189, hos Oscar I: IX: 165, X: 38, om Heurlins metier I: 111, Tilläggen XII: 62.
Thomas Frisk 1865, pseudonym XII: 112.
Thomasson, Pehr, bondeskald, VI: 217.
Thorilds enka IX: 32.
Thorsander, J., th. d:r, domprost, 37, 40, V: 156.

Thorwaldsens död II: 5.
Thouvenel, fransk utrikesminister XII: 59.
Thrane, Marcus, norsk agitator, V: 230, 231, 236, 244—246. V: 105—124, VII: 11, 12, IX: 91.
Thrap, A., norsk interimsregent VIII: 38.
Thronföljarevalet i Örebro I: 124, 128—130, Tilläggen.
Thulstrup, C. M., statsråd, X: 126.
Thuresson, komminister, XII: 72.
Thygesen, stiftsamtman, X: 94.
Thyselius, statsråd I: 118, XI: 124.
Tidemand, norsk målare, XII: 194.
Tiden, tidning II: 91, 256, mot pressen III: 13, 250, 253, 254, 257—261, mot Hartmansdorff V: 58; om Almqvists brott och går-an-lära V: 199, 201; upphör V: 207, 208, om Hazelius och Svenska tidningen VI: 87—89.
Tidningsläsning XI: 102; — Tidningsstämpling V: 85, ny X: 52; — Tidningsverlden mot detta arbete III: Förordet, Tilläggen; tidningspressen behöfver reformeras XII: 217—221.
Tieck, Ludv., romanförf., VII: 196.
Tjenstgöringsreglemente XII: 207, 208.
Tiers état i Sverige II: 33, 34 (Se för öfrigt: Tredje ståndet).
Tiggarstatistik 1846 II: 199.
Tillberg, G. S., prof. i Greifswald X: 85.
Times om norska unionen X: 141—143.
Toddy I: 33, Tilläggen.
Toll, Florus, öfverstelöjtnant VIII: 45.
Topelius, Z., finsk skald, om danska frågan VI: 138—141, om Oscar I IX: 170.
Torell, spetsbergsfarare X: 49, 50, 124.
Tornerhielm, Rud., förste hofjägm. I: 119, XI: 108, 115.
Torrearsa, markis, ital. sändebud, X: 71, 159, 160.
Torslow, fr. *S. F.*, premieraktris, X: 88.
Tottie, Carl, generalkonsul VI: 216, IX: 107, XII: 23.
Tourist i Paris 1852 V: 229—249, i Sverige 1869 XII: 210—213.
Traneus, A. P., prost VII: 241.
Tredje ståndets byggnad, VIII: 242, IX: 195, 196, riksdag IX: 195—216, ostracism 1859 IX: 204; sänder pengar och kanoner till Italien IX: 240.
Treenigheten, den republikanska V: 175.
Treffenberg, M. G., postfrimärkesuppfinnaren XI: 109.
Treffenberg, Curry, landsh., XII: 139, 177.
Trekunga-förbundet i Tyskland 1850 IV: 175.
Trettonde-Mars-festen VIII: 192, IX: 116—119.
Trichina spiralis X: 50.
Trippel-alliansen 1854 VII: 94, 95.
Trogna grannar VI: 138—152, X: 61—65.
Troil, G. G. E. von, landsh. i Christianstad X: 90.
Troil, v., landsh. i Malmö IX: 136, XII: 127.
Troili, svensk målare VII: 178, 187, XII: 195.
Troilius, S. G., ung läkare, XII: 51.
Trolle-Bonde, Gustaf, gr. af Björnö VIII: 26, 27.
Trolle Wachtmeister, sista riksdrotzinnan IV: 55.
Trollhätte kanal, nya II: 4, VIII: 40.
Trollope, mrs Francis, författarinna XII: 43.
Trottet, reformert pastor i Stockholm XI: 89.
Trozelli, L. M., lagman, VI: 187.
Trufvebrefvet, J. G. Richerts II: 77, XII: 50, 70, 139.
Trupperna i Stockholm, Dec. 1865 XII: 129, 130, 144, 146.
Tryckfriheten I: 139, förordning VII: 44, straff VII: 232, 233, mål 235—239, proposition om grundlagsändring 1856 VIII: 149; tryckfrihetsförordningen XII: 82, 87; friheten förtryckare XII: 217—221.
Tryckfrihetsmord i Amerika I: 182.
Trägårdh, riksdagsman, om ostracismen, IX: 207.
Träsktorgets nya namn XII: 2.
Tulin af Tunesien, C., konsul, X: 160.
Tullberg, O. F., orientalist, prof. VII: 206.
Tullgarns-lif II: 55.
Tullfrihet för tryckta tidningar IX: 87, 88.
Tumskrufvarne på riksdagen 1865 XII: 108—128.
Tuneld, C. E. af, f. statskommiss. XI: 81.

Tunis Dey och hans ambassad X: 160, 161, XII: 18.
Turkiska kokkonsten VII: 184.
Turkiska musiken i Upsala I: 48, Tilläggen.
Tusenårsfest, Sveriges 1885, IX: Förordet.
Tvenne »hof» VIII: 57, 58.
Tvisterna med Norge VII: 92, 93, IX: 186, 187, 216, X: 1—36, 62—65, 137—149, 218—241.
Tvåkammarförslag af Lindeström IX: 204.
Två statsministrar för Norge X: 5.
Tyska förbundets præsidium 1848 III: 56, IV: 179, 181; »Marz-Eroberungen» III: 50—68; nationalförsamling i Frankfurt III: 57, anarkien III: 201—207; enhetssträfvan IX: 229; tyska frågan 1850 IV: 176—182, VII: 60, 61; tyska flottan VI: 10, X: 154, 155, 158, 169; tyskarne sinsemellan under kriget 1864, XI: 176—181; förbundsdagen 1866 XII: 11.
Tyskhets-enhet, persiflerad af tyskarne sjelfva X: 169.
Tyskbagarebergen X: 123, 216.
Tyska språkgränsen i Schleswig V: 230.
Tysktalande danskar på Fyen V: 230.
Tyskt embetsverk i Malmö 1870 II: 171.
Tysta skolan X: 199, XI: 110, 117.
Tysthetsmössan VIII: 188.
Törne, M. v., landsh. VII: 210.
Törneros, Ad., professor I: 40, 74, 75.
Törnrosens bok V: 193, 194.

U.

Uddevalla-jernvägen XI: 120.
Ueland, norsk klockare, III: 33, V: 127, X: 25.
Ugglas, C. G. af, frih., statsråd IX: 67.
Ugglas, P. G. af, gr., exc. VII: 199.
Ugglas, C. L. F. af, d. y., gr., f. öfverste X: 7, 13, XI: 66.
Uhland, Ludv., d:r, skald, XI: 89.
Uhlichs ljusvänner IV: 44.
Uhr, riksdagsman, reformuppjagare 1860 IX: 212.
Ulfsparre, G., president IX: 66, 160, 161.
Ulfsparre, E. G., frih. generalm. XII: 66.
Ullberg et Cramér, handelsfirma, IX: 10—13, 15, 18, 28.
Ulner, C. H., contreamiral, statsråd IX. 65, X: 90.
Undervattenstelegraf till Gotland IX: 88.
Undervisningsexposition i London VII 229, 230.
Unga Italien II: 249.
Ungerns revolution 1848 III: 61, 220, 221; septemberdagar III: 229, 233.
Unionen med Norge IX: 129—133, Anmärkarsvärd om revision deraf X: 1—4, 9—13, upphäfningsplan X: 29, unionskomité X: 138, 139, 143, förslag om en ny X: 139, 222—225; brochurer X: 139—141, riksdagsdebatter 1865 X: 231—254, XI: 57, 58, unionskomité 1866 XII: 14, 15.
Unionskonungen, i revisionsfrågan och ståthållarefrågan X: 30—34, 225—228.
Unionsbankett i Christiania 1856 VIII. 83—85.
Unions- och familjfördrag med Danmark XI: 197—227, 213—215.
Unionsvapnets förändring I: 214, X: 222.
Universalmonarki inom svenska tidningspressen III: 12, 13.
Universiteternas grundlagsfester 1859 IX 128, 129, universitet i Stockholm XII 21, 22.
Unkiar-Skelessi-fördraget VII: 58.
Unonius, G., f. d. svensk prest i Chicag I: 39.
Unruh, v., preuss. riksdagspresident III 229, 238—242, IV: 38—40.
Upmarck (Rosenadler), professor, XII. 22.
Uppfostran, Hagbergs program VI: 23—27, Paludan Müllers bok VI: 34.
Upplopp mot L. J. Hjerta I: 140; mot adel och prester 1844 II: 20, mot Hartmansdorff VIII: 193—195, i Trondhiem 1850 V: 115—117, i Oscarshamn IX: 91, i Nyköping 1864 XI: 115, 116, Upsalajernvägen XI: 116, diverse XII: 3—8.
Uppresningarnes år XI: 23—48, 101—105.
Upproren i Tyskland 1849 IV: 83, 84.
Upprorslag III: 19.
Upprorsrätten försvarad i Paris IV: 182.
Uppström, A., professor, VII: 171, XII 61.

Upsala 1834 I: 37—67, domkyrka I: 42—44, bibliothek I: 44, 45, gamla Upsala högar öppnas II: 195—197; — Upsala universitets medalj åt kanslern prins Carl VI: 105.
Upsalas studenter 1865 XII: 163, 167, 168.
Urhygienen Ernst Mahner II: 5.
Usancer, republikanska, VIII: 160—175.
Usla litteraturen, skildrad af Bergstedt V: 207.
Utah, mormonstaten, VI: 60.
Utländsk politik vid riksdagen 1862 XI: 63—69.
Utländska statslån IX: 75—85.
Utmelands minnesvård af Gustaf I IX: 134, X: 44.
Utnämningar, kronprinsen-regentens IX: 64—75.
Utpost, förfs i Hamburg, X: 59—78.
Utskottsvalen 1853 VII: 17—22, 1856 VIII: 139.

W.

Wachtmeister, Carl, gr., utrikes minister IX: 71.
Wachtmeister, H. E., grefvinna excellencen G. W:s enka IX: 47.
Wachtmeister, justitiæstatsminister II: 10, Tilläggen.
Wadsbo reformifver XI: 1.
Wadström, välgörarinna XI: 110.
Wadström, C. B., öfverdirektör X: 127.
Wærn, C. F., d. ä., bruksp. IX: 47.
Wærn, C. F., d. y., statsråd V: 103, VII: 27, 29, 50, 87, 90, VIII: 133, om Norge X: 4, i reformfrågan X: 113, tekniska samling i London XI: 109; frihandlare XI: 113; XII: 36, 115, 126
Wærn, Jonas, statsråd II: 33, 34, VII: 210, 244, IX: 65, 160, 161.
Wagener, F. H. W., konsul XI: 80.
Wahlberg, J. A., ingenieur VIII: 48, 49.
Wahlbom, J. W. Carl, prof., hofmålare IX: 49.
Wahlenberg, Göran, med. bot prof., I: 41, V: 154.
Wahlström, J., d:r, riksdagsman, I: 85, VII: 44, i Biet I: 207, Tilläggen.
Wahrendorff, A., frih., bergsråd IV: 53.
Wahrendorff, Martin v., hofmarsk. XI: 77.
Wahrenbergs, C. F. J., adjunct, papper IX: 89.
Waldeck, v., berlinerdemokrat, tillämnad president i den blifvande republiken IV: 38, 39.
Wahlheim, C., exped.-sekr., IX: 35.
Walkerska flibustierkriget i Centralamerika VII: 125, 126.
Wallander, målare, VII: 178, XII: 195
Wallenberg, polismästare XII: 3—5.
Wallenberg, A. O., bankdirektör, mot decimalsystemet VI: 204, IX: 76, 77, 205 208, bankdirektör XI: 109.
Wallencrona, G., kapten, VI: 187.
Wallenstéen, N. F., statsråd, VII: 230, X: 126.
Wallin, J. O., erkebiskop, I: 41, IX: 155.
Wallin, Josef, domprost, d:r XII: 46.
Wallman, J. H., lector, VII: 206.
Wallmark, P. A., kanslråd I: 198, II: 85, 86, 92—102, 107—139, sjelfbiografi om munlåset II: 131, 132, bref till Blanche II: 133, nationsbetyg V: 24, död IX: 56.
Wallmark, öfverdirektör VIII: 29.
Wallmoden-Gimborn, general, XI: 88.
Walmstedt, L. P., chem. prof. IX: 58.
Wallqvist, Elof, chem. prof. IX: 36.
Ward-Jackson, pohlskt insurgentfartyg XI: 30—32.
Warodell, L. J., handlande, XII: 46.
Wasa, Gustaf I, sekulardödsdag 1860 X: 44.
Wasa, prinsessan Amalia, VII: 196; — prinsessan Carola, VI: 163, Tilläggen; — prins Gustaf I: 157, 216, IX: 173—175; — familjens Upsalagraf I: 42, VIII: 191, Tilläggen; — Wasamonument i Dalarne IX: 134, X: 44.
Wasa-Nicolaistad X: 173, 174, XI: 229.
Washingtons negerpojke I: 182.
Wassera-Tre I: 59, Tilläggen.
Way, prof., elektriska ljus X: 51.
Weatherley, sjökapiten, X: 30—33.
Webster, Daniel, amer. statsman, VI: 177.
Wedberg. And., brukspatron, VIII: 193, 194, Tilläggen, XII: 53
Wedberg, Joh., stadsmajor, VII: 215.
Wedel Jarlsberg, baronessa, öfverhofmästarinna, IX: 185 — Fr. af, baron, envoyé IX: 69; — F. C. af, baron, öfverstekammarherre IX: 39; — J. W.

(v. Bentzou), statsfru VII: 204; — Wedel Jarlsbergs pension V: 128, 129, — W. F. af, baron, hofstallm. VIII: 27.
Wegelin, C. H., brukspatron XII: 44.
Wegelin, J. P., kapten V: 142.
Welhaven, norsk skald, VII: 157.
Weigel, C. E. v., archiater IV: 50.
Wejlander, L. M., borgmästare XII: 51.
Welin, P. G., förste hofintendent, II: 57, XII: 51.
Weller, Frans, balmusikus, X: 101.
Wellington, hertigen af, VI: 178, 179.
Wennerberg Gunnar, prost X: 98.
Wennerberg, Gunnar, statsråd, IV: 133, V: 231.
Wennberg, Lotten, XI: 117, 118, XII: 57.
Wenni, vetenskapsman, om borddans, VI: 285, 286.
Wensioe, Th., riksdagsprost XII: 62.
Westberg, A. G., exped.-sekr. XII: 51.
Wester, Carl, justitieombudsman XI: 81.
Westerling, J. G., publicist X: 99.
Westerstrand, Pehr, president, VII: 189, IX: 40 - 42.
Westerstrand, Hertha, sångerska VII: 178, X: 129.
Westin, Fr., hofint., historiemål., XI: 95.
Westman, L. F., prof., riksdagsman XI: 83.
Westphalen, von, grefve, envoyé VIII: 38.
Westrem, L., enhetsskandinav X: 56.
Westzynthius, generalkonsul XII: 45.
Wetterling, A. C., major, målare, IX: 50.
Wetterstedt, grefve, exc., utrikesminister, circulär mot skandinavismen I: 166—168, VIII: 176.
Wetterstedt, J. E. af, generaladjutant XII: 45.
Wetterstedt, N. E. W. af, frih., envoyé, IX: 66.
Wetterstedt, N. J. af, frih., canslirå VIII: 29.
Weylandt, stadsmäklare, VII: 203.
Whateley, erkebiskop af Dublin XII: 43.
Whig, ordets ursprung II: 153.
Wibergs räknemachin X: 51, 216, 217, XI: 108.
Wickenberg, målare VII: 176.
Widell, G., rector, riksdagsman, XII: 157, 161.
Widmarck, P. H., landsh., IX: 71, X: 81.
Wienerkonferenser 1855 VII: 99, 100, — revolutionen 1848 III: 60, 208 - 212, 221, 222, 230, octoberdagarne III: 233—237, bombardement III: 236.
Wieselgren, Harald, aman. XII: 161. Tilläggen.
Wieselgren, P., domprost, nykterhetsagitator VI: 264, för lekmannaverksamhet i kyrkan X: 37, 38, för kyrkomöten X: 113, 210, XII: 158.
Wieslander, C., enkefru XII: 25.
Wijk, Olof, commer er., taleman I: 121, VIII: 50, 51.
Wikström, J. E., läkare, prof. VIII: 48
Wikström, M., naturforskare XI: 96.
Wilcke, G. D., grossh., riksdagsm. VIII: 29, XII: 46.
Wilhelm af Baden, storhertig X: 82.
Wilhelm, tysk kejsare IX: 225, X: 149 154, 155, 157, 158; Gottes Tisch X 158.
Wilhelm, Würtembergs konung XII: 49
Willebrand, U. M., friherinna X: 196
Willerding, Theod., generalkonsul V: 33 IX: 68, 78, 79, X: 194, XII: 28, 3 38.
Willerding et C:o, handelsfirma i G X: 196.
Windischgrätz, furste III: 211, 235, X 88.
Wingqvist, prof., representationsförsl V: 46, 52 - 54, XI: 83.
Wingård, C. F. af, erkebiskop I: 11 112 - 115, 193, 206, 216, 217, 11 11—14, 50, 51, tal vid riksdag 1847 II: 160, IV: 98, mot Sandv IV: 234, 235, för Runeberg V: 34 35, för naturforskarne 1851 V: 39 - 41, död V: 157 - 162, VII: 31, 52. Tilläggen.
Wingård, Joh. af, statsråd VII: 98, 210 211, Tilläggen.
Wisby 1845 II: 236 - 238.
Wislicenus, friförsamlingschef IV: 4
Witt, kyrkoherde i Helsingborg XII 163.
Wohlfart, F. W., konstsamlare X: 85
Wohlfart, Wilh., artist, XII: 47.
Woodhouse, eng. gesandt i Köpenh 137.

Wormsöbönder i Stockholm X: 161, XI: 44.
Woxna bruks sågverk IV: 241—244.
Wrangel, grefve, envoyé V: 142.
Wrangel, dansk prof., XI: 107, 108.
Wrangel, preussisk fältmarskalk III: 227.
Wrangel, A. R., grefve XII: 138.
Wrangel af Sausis, F. U., gr., ryttm. IX: 53.
Wrede, C. H., frih., generaladj. IX: 51.
Wrede, Fabian, frih., generalfälttygm. IX: 64.
Wreta kyrka I: 35.
Würtemberg, Theodolinda, gr. IX: 32.
Wåhlberg, G. D. af, kongl. räntm. IX: 53.
Wåhlberg, O. E., krigsråd XI: 81.
Wahlin, C. L., prost, hofpr. XII: 25.
Wåhlin, J. P., prost, språkforskare, XI: 83.

V.

Valerius, Adelaide, artist, VI: 219, 220.
Valerius, J. D., canceliråd V: 7—9, VI: 187—189, 219—221.
Valmöten X: 229, XI: 49—52. — Valordning för städerna IX: 86, 87, XI: 104.
Vandamme (Damm), publicist VII: 237.
Vanderburch, Pariserpojkens förf. XI: 88.
Varangerfjordens betydelse VII: 109, 114, 130—133. 136, XII: 17, 18.
Vapenstillestånd i Krimkriget VII: 116.
Varuprisstegringen IX: 5.
Vattenledning i Stockholm VI: 74.
Vederdöparens af Leyden medalj VI: 207, 208.
Vegesack, Ernst v., frih., amer. frivillig XI: 113, 114.
Ventura, ital. pater, IV: 34.
Verkställande utskott, franskt 1848, III: 149, 150.
Verldsexposition, första IV: 148—153, andra VIII: 15—17, 190, tredje X: 217, XI: 108.
Verldsrepublik, Mazzinis plan IV: 75.
Verldstragedi förespådd IX: 63.
Vermlands hypotheksföreningslån IX: 81.
Vernet, Horace, fransk målare XII: 42.
Versailles 1852 V: 244—246.
Veseth, storthingsman, X: 5.
»*Vestgötheborgska*» hypotheksl̊anet IX: 80.
Vestra arméen 1809 II: 139, 140, IX. 120.
Vexelbolag i Götheborg IX: 31, vexeldisconto IX: 5—7, vexellagens suspension, tyska 1857 IX: 19, 20, vexelmoratorium IX: 19, 78.
Vicekonung i Norge VIII: 58, 59, hans besök i Danmark VIII: 70. 71, 183, slutet VIII: 197, 198, 221, X: 18, 26.
Victor Emanuel, Italiens konung, X: 53.
Victoria, Englands drottning, VIII: 76, 77.
Victoria Regia förd till Europa IV: 150.
Vicken, H. H. v., öfverjägm. X: 103.
Vidskepelse-mord VI: 231—233.
Viereck, C. F., rektor, VII: 206.
Viken, norskt postfartyg, beskjutet af tyskar XI: 182, 183.
Villa Canzonetta XI: 103.
Villa Francas fredspreliminärer IX: 228, 229.
Vinterbladet, J. P. Theorells, III: 7—10, VI: 100, VII: 4, 223, 224.
Virchow, preuss. riksdagsman, XI: 46.
Virgin, Adel., hoffröken X: 88.
Virgin, C. Sixon, öfverste IX 53.
Virgin, contreamiral, verldsomseglare VI: 1—7, VII: 83, VIII: 189, IX: 71.
Vogt, J. G., norskt statsråd X: 17, XI: 99, 100
Voltaires hjerta, XII: 50.
Voteringsmachin, Nycanders, VI: 204.
Vårdanstalt för sjuka barn VIII: 7; — för obotligt sjuka X: 132, 196, 197.
Väktaren, tidning XII: 73.
Välfärdsutskottet, nya svenska 1844 II: 21.
Välgörande fruntimmerssällskapet XI: 110.
Välgörenhetsmöte VIII: 190.

Y.

Yes, äfventyr på Rhen VI: 11, 12.
Ye-su, frälsaren, bekänd af Taepings VI: 173.

Young, Brigham, mormonprofet VI: 59, 60.
Yttersta dagen i Linköping och Christianstad V: 177; — Yttersta domen öfver christna kyrkan IX: 3.

Z.

Zachrisson, torparson, proscriptionslista IV: 219, 220.
Zachrison, kapiten, subscriptionsförsök V: 140.
Zedritz, C. E., prof. X: 85
Zeederberg, R. A., svensk kapitalist på Cap, XII: 45.
Zeelands invånare, nya X: 186.
Zeipel, C. S. F. von, romanförf. IV: 63.
Zellén, N. W. af, exp.-sekr., musikus XI: 79.
Zethelius, E. A., brukspatron XII: 52
Zettergren, F. A., bataljonsläkare IX: 108.
Zetterstedt, prof., IX: 89.
Zichy, Eugène, gr., mördad III: 233.
Ziedner, M., hofpred. X: 97.
Zierbengel I: 48, Tilläggen.
Zimmerman, C. M. brukspatr. XII: 25.
Ziten, Joh. von, åldrigaste menniskan efter bibelpatriarkernas tid IX: 44.
Zoll, Kilian Chr., genremålare X: 102.
Züricherfreden IX: 229 230.

Å.

Åbergsson, G. F., aktör, öfverdirektör VI: 186, 187.
Åbotraktaten 1812 I: 125.
Åhman, S., konsul, X: 96.
Åkerblom, apoth., riksdagsman XII: 134.
Åkerhjelm, C. F., frih., statsråd, VII: 200.
Åkerman, Fr., president, IX: 78, 82—85.
Åkerman, Nils, prof., ortoped, V: 146.
Åkerstein, N. H. J., Waxholms kommendant VII: 201.
Ålandsöarne i Krimkriget VII: 71, 115, 118, 119.
Ålderdom, sällsynt hög II 150, V: 143, VI. 180. 181, VII: 194, 195, VIII: 35 37, X: 90, 91.
Åminne mönsterfarm IX: 87, X: 132.
Ångvagn, första i Sverige VI: 203; för landsvägar, Rickelts X: 51.
Årberg, Lovisa, bensårsläkerska VI: 74.
Åskslag IV: 102; 103.
Åstrand, C. J., öfverjägm. XI: 80.
Åstrand, Nils, riksdagsprost I: 118.
Åtal mot konungens rådgifvare VII: 33—37.
Återkomst, förf:s till Stockholm, XII 202.

Ä.

Ählström, L., donation XI: 119.
Äktenskapskomitén IX: 75.

Ö.

Öberg, Lotta, poetissa, VIII: 49, 50
Ödmann, S., riksdagsprost II: 58.
Öfversättning af svenska arbeten VI: 221.
Öhrlander, C. N., språklärare och förf. VII: 206.
Öppet sändebref till Sveriges allmoge af Rosenschöld VII: 13.
Öppna brefvet 1846, om danska arfsföljden II: 173—175.
Örbyhus I: 65, 66.
Örebro-Hult-jernvägen IV: 145.
Örebro stora reformmöte 1849 V: 45—51, centralkomité i permanence V. 46, möte V: 52—55, eleusinska mysterier V: 54, 55, circulär 1852 VI: 67, fiascomöte 1853 VII: 3—11; 1864 XI: 123.
Örebro Tidning mot tidningspressen V: 192.
Öresunds-lotsfrågan 1873, XI: 227.
Öresundstullen VI: 71, VIII: 5, traktat VIII: 236, 237.
Örn, L. G., landtmätare X: 84.
Örsted, H. C., electromagnetismens upptäckare V: 144.

Östberg, Carl, brukspatr. XII: 25.

Österrikes erkehertig Johan X: 82, se f. öfr. Johan! — kejsarens flykt III: 209, förslag till rikets delning III: 235, fördrag med vestmakterna i Krimkriget VII: 72, krig mot Sardinien 1859 IX: 228.

Österling, O. P., svensk i Amerika XII: 61.

Österman, Aug., grossh. XI: 91.

Östgötha Correspondenten, tidning, mot hufvudstadspressen II: 148, 149, III: 13, 16, XII: 177.

945699
DL809
H4
v.11-12
[Hellberg, J.C.]
Ur minnet och dag-
boken om mina samtida
MAR 16 19 Bindery MAR 17 1937
945699 DL809
H4
v.11-12
THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY